

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला-पुष्पम् २० वमम्

२ आ ॐ श्वेतपटपटलप्रधानप्रावचनिकपुरुषप्रवरचतुर्विंशशतप्रकरणप्रणायिसुगृहीतनामधेय-श्रीहरिभद्रसूरिप्रणीतः

श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिगुम्फितसुखसम्बोधनी टीकया समलङ्कितः

श्रीउपदेशपद-महाग्रन्थः ।

(द्वितीयो विभागः) सचापम्—

श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला-पुष्पम् २० वमम्
योगिश्रीमद्विजयकमलसूरिपुरन्दरपट्टपूर्वाचलमार्तण्डजैनशासनपरमोपकारकविद्वज्जनमान्याचार्यश्रीमद्विजय-
मोहनसूरियरशिष्य पं० श्रीप्रतापविजयगणिना संशोधितः ।

प्रकाशयित्री-कार्याधिकारि-"शाह खालचन्द नन्दलाल यकील"द्वारा श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला ।

पटोदरा-कोडीपोक.]

वीर सं० १९५१

सम १९२५

विष्णु सं० १९८१

प्रथमः १०००

[श्रीनेमिजिप्स]

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, No. 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shâh Lalchand Nandlal; Secretary; Shrinan-Muktikamal-Jain-Mohanmâlâ.
Kothipole, Baroda.

“પ્રકાશકનિવેદન” ।

મહારાસ્ટ્રી આ માહાનાં ગુણાં ૨૨ પુણ્યો વૈકી શ્રીમતિમાસતકલોપચરુદ્ધતિ, કર્મપ્રમથચતુષ્કસટીક, શ્રીવિપાકસૂત્ર
ટીકા-શાયાયુક્ત, રત્નપ્રમા નામની મધીન પદ્ધતિની નૂતન ટીકાવાળો અમિધાનચિન્ધામણિ (રેમી) કોશ અને-૭૦૦ પાનાનું વલ-
ધાર અનેક ઉપયોગી પદનાસહ શ્રીમદ્ધાવીરવેશ (ગુજરાતી) ચરિત્ર-૫ શાસ ઉપયુક્તપ્રમ્યો પ્રસિદ્ધ થવા લાગે, અમો મગર છીપ ।
તથાપિ, વિષયધી સ્તોકોથી સર્વોપે આ ઉપદેશપદ પ્રમ્યતો વિશેષ ઉપયુક્ત હોય; વાચક વર્ગને મર્વતાં મળો પ્રમોદ થાય છે ! હજારો
જૈન ઔપદેશિક પુસ્તકોના છગમગ શિલ્પર જેવા ૧૪૫૦૦ પ્રમાણના સટીક આ પ્રમ્યની સ્તીકારાતી ગરુડી ઉપયોગિતા, તેમાં પણ છુદ્ધ
ઉપદેશકોને સો અવશ્ય પાઠ્ય-સંપ્રદાય-મુશાખ્ય થવા, પર્કવર દરેકને મુહમ પ્રાપ્તિ માટે-અમારાચરુદ્ધતિ, અને પ્રાંગધાનરેશ-વેમના
પ્રધાનમંડલ તથા મીઠોઢીયા-રામપરાશિ ઠાકોર-રાજકુમાર વિગેરે અનેક જૈનજૈનેશ્વર મધ્યજીવપ્રતિબોધક શુદ્ધોપદેશક, પરમ
કપાલ, પૂમ્ય સદ્ગુરુ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ધિજયમોહનસૂરીશ્વરજી મહારાજની દૃષ્ટા જણાવાયી, અને પણ પ્રાસઃસ્મરણીય પૂમ્યશ્રીજી-
નાજ સદુપદેશયી (પૂર્વ ભાગમાં રોશન થયેલા નામી ચરાર ગૃહસ્થોદ્ધાર) મહેલ આર્યિક સહાયયી છપાવવા પ્રવંચ થયો ।

સં ૧૯૭૬ ના મોંઘાપીના સમયમાં મુંબઈથી કાગલ સ્ટીપાઈ કલકત્તા પ્રેસમાં રવાના થયા । ત્યાં કાર્ય ધાર્યે વસતે મહા અસં-
મથ છાગવાયી, મહોદરા પ્રવચ કરી કાગલો ત્યાં મંગામ્યા, અર્હિપણ તેમ અસમથ । આસરે થોડેક વર્ષ કાગલોને અર્હિ પર્હિ રેલ્વે
મુસાફરીનો મંત આગ્યો, ને નિર્જાત નિર્ગયસાગરમાં કાર્યારંભ થયો “મ્હોટાં (મેયઃ) કાર્યોમાં વિમ્મ હોય” હવે અમે નિશ્ચિન્થ થઈ
પે, ત્યાં એક મ્હોટી મુરફેલીપ પેતવળી આપી ! તે આ;—મુંબઈથી કલકત્તા-મહોદરા ને કરીયી મુંબઈની મુસાફરી વરમ્યાન પે રીમનુ

(रेल्वेमां) गुप्त थुं, थोडा खराबीमां, ए नुकशानी साथे प्रेसमां ५०० नकल छापवानी हती (तेधी तेटलो अडसट्टो व्यवस्थित करेल) परंतु अमारा मित्र. झ. जीवनचंद सा० नी प्रेरणाथी (अमारी जाणवहार) प्रेसे १०००-छापी।

ए रीते करी राखेल अडसट्टानो उथलो थवाथी, संपूर्ण ग्रन्थ खर्चने लगभग पहुँची वळती रकम अर्ध (पहेला भाग) मां समाइ। अर्धथी अधिक शेष (बीजो) भाग न छपाय तो ग्रंथ अधूरो रहे ! बीजी वाजु विशेष आवी म्होटी मदद मेळववा प्रयत्न न होवाथी- (छपावीए तोय) खर्चने पहुँची वळवा मुश्किली रहेवानी ! पहेलानी किमतथी बीजाना खर्चने पहुँचवा उमेद राखी, कार्य आगल चालु रखाव्युं। परन्तु, (भेटनी मागणी विशेष वेचाणनी ओछी जेधी) अत्यारसुधी वेचाणमां ३००-पण पूरी न गई। उपर मुजव बीजा भागना खर्चने पहुँचवा मुराद पार न पडवाथी, निरुपाये खर्च पूरतुं वेचाण तरफ दोरावुं पडशे। सत्रव-बीजा भाग माटे आर्थिक मदद किंचित् पण नथी। अस्तु।

छतां आ माळाथी अत्यार सुधीना हुंका समयमां पण आवा उपयुक्त ग्रन्थो प्रसिद्धिमां लाव्यावडल, अमोने धतो पूर्ण आल्हाद एज अमारी सिद्धिनुं पगथीयुं।।

श्रीगुक्तिकमल जैनमोहन ज्ञानमंदिर
वीर० २४५१ वि० १९८१ श्रावणमास }
बडोदरा

निवेदक—
श्रीमोहनप्रतापी नन्दचरणोपासक
लालचन्द्र.

नमोनमः श्रीसिद्धार्यपार्थिवकुलनन्दनज्ञातनन्दनधर्ममानसामिने ।
परमकारुणिकपूज्यपादाचार्यश्रीमद्विजयकमलसूरिधराय नमः ॥

“वक्तव्यं किञ्चित्” ।

यथास्थिताईन्मतवस्तुवेदिने । निराकृताऽशेषविपक्षवादिने ॥
विद्वग्धमप्यस्यन्दुभूततारये । नमोस्तु तस्मै हरिभद्रसूरये ॥ १ ॥

मुविहितमेतद्यदुत, संशोधकेन सम्पादकेन प्रकाशकेन वा किमपि संक्षेपेण विस्तरेण वा—ग्रन्थ—ग्रन्थकारविविधयकस्वानुमदः स्वविचार-
रश्च प्रदर्श्यः ! इत्यमुस्त्यात्रानेकविषयप्रदर्शकस्यास्योपदेशपदमहाग्रन्थस्यानुमदतदुक्तविचाराद्याविमर्शनाय (४०) ग्रन्थप्राधान्यम्, (३१)
मुद्रणविषयीकृतेस्मिन् ग्रन्थे प्रसङ्गानुपाधिनिषेधनम्—इति द्विधा विभज्य वक्तव्यं प्रस्तूयते—

(३१) ग्रन्थप्राधान्यम् ।

अपि च ग्रन्थस्य निर्मातुः ग्रन्थस्य बाह्याभ्यन्तरस्वरूपस्य च कथनेनार्हमविष्णु । भाष्यवक्तव्याधिकारे ग्रन्थकारः ग्रन्थकर्तुर्मात्रं,
संज्ञासमयः, स्थानम्, जातिः, धर्मः, योग्यता, कृत्य इत्यादिपर्यालोच्यम् । एतन्—ग्रन्थनिर्मातारः (मूलकाराः)—

अस्य ग्रन्थस्य प्रणेताश्च श्रीहरिभद्रसूरय एव प्रभावकपुरुषाः । यद्यपि एतदेवामिधानभूषिता भूरयः सूरयो बभूवुः, परमेते तु ये याकिनीमहत्तराधर्मसूनुत्वेन विरहाङ्कपदेन च प्रसिद्धीभूताः, येषां च पूज्यपादानाम्—तार्किकशिरोमणिनिस्पृहैकाग्रणीश्रीमुनिचन्द्रसूरिः, वादिदेवसूरिः, सार्धत्रिकोटीश्लोकग्रन्थनिर्मातृपरमार्हतकुमारपालभूपालप्रतिबोधककलिकालसर्वज्ञप्रभुश्रीहेमचन्द्रसूरिः, मुनिरत्नसूरिः, जिनेश्वरसूरिः, मलयगिर्याचार्यः, मानदेवसूरिः, अभयदेवसूरिः, दाक्षिण्यचिह्नसूरिः, विजयसिंहसूरिः, लक्ष्मणगणी, मुनिसुन्दरसूरिः, प्रभानन्दसूरिः, प्रद्युम्नसूरिः, मुनिदेवसूरिः, प्रभाचन्द्रसूरिः, गुणरत्नसूरिः, कुलमण्डनसूरिः, राजशेखरसूरिः, जिनदत्तसूरिः, समयसुन्दरगणी, मणिभद्रमुनिप्रवरः, रत्नशेखरसूरिः, न्या० वि०—न्यायाचार्यमहोपाध्यायश्रीमद्यशोविजयगणी, उपा० श्रीविनयविजयः, उपा० श्रीधर्मसागरः, क्षमाकल्याणमुनिः, विजयलक्ष्मीसूरिः, इत्याद्यनेकैः प्रभावकपूर्वसूरिभिः—

श्रीसिद्धसेन—हरिभद्रमुखाः प्रसिद्धास्ते सूरयो मयि भवन्तु कृतप्रसादाः ।

येषां विमृश्य सततं विविधान् निबन्धान् शास्त्रं चिकीर्षति तनुप्रतिभोपि मादृक् ॥ १ ॥

नित्यं श्रीहरिभद्रसूरिगुरवो जीयासुरत्यद्भुतज्ञानश्रीसमलङ्कृताः सुविशदाचारप्रभाभासुराः ।

येषां वाक्प्रपथा प्रसन्नतरया शीलाम्बुसम्पूर्णया भव्यस्येऽह न कस्य कस्य विदधे चेतोमलक्षालनम् ॥ १ ॥

१ सूरिशक्रान् तद्वन्धान् प्रति चाभेयं सम्मानत्वं—पूज्यनिर्मितानेकग्रन्थोपरिकृतटीका—पञ्जिका—टीप्पनकादिभिरेवोररीक्रियते । तथा च—

‘हरिभद्र-सुरि-कयगंधजिनिवक्त्राणियनियबुद्धि । सो मुनिचंदु—“(श्रीवादिदेवसूरिःस्तुतौ)” २ नामसङ्ग्रहे च न चिन्त्यः पौर्वापर्यक्रमप्रसादः ।

मतिर्बोद्धाः शुद्धा प्रभवति कथं साद्य भवतां विचारमात्राकाः प्रचरति कथं चाद्य चतुराः ।

कुलकैः तर्कज्ञाः किमपि स कथं तर्कयति नः सति स्वाद्यावाङ्मे प्रकटहरिभद्रोक्तवचने ॥ १ ॥

प्राथम्यप्रमापिप्रकटपटुरणत्कारबागमारुह्येहृदयिष्ठदुष्टप्रमद्वयशुभास्फाळनोत्ताछवाळाः ।

वद् दृष्ट्य मुक्तवन्तः स्वपमतनुमद बाविनो हारिभद्रं तद्गम्भीरप्रसन्नं न हरति हृदयं मापितं कस्य जन्तोः ॥ १ ॥

एवंरूपैरनल्पैर्बर्जैर्नस्तुतिमुत्तमपयैश्चरित्रप्रभावकत्वाद्यनेकगुणा आविष्कृते । त एवेति निश्चयम्, तदुल्लेखो यथा—

“जाह्निकमयहरियाप्य रहता एते उ धम्मपुत्तेज हरिभद्रावरिणं भवविरह इच्छमाणेन” (एतद्वन्धान्ते)

अधोन्यत् किं प्रामाण्याक्षरमार्गप्रयोजनम् ?

भीबीतरागघासनधुराधुरीणधामाध्यानानां कठणानिरतमानसानां विद्यावसर्पेज्ञागमरहस्यानां निश्चिन्ताश्रयधौरेयवाधारिणां मन्य-
सास्यप्रणेवृणां सूरिसेखराणां पूज्यभीमवृहरिमद्रसूरीणां सत्तासमयस्तु भीबीरावेकादशसत्ताध्वीरूपो विक्रमाद्या पञ्चशताध्यात्मकोऽविसर्वा-
वकः, तत्तत्प्रामाणिकप्रामाणीतपुत्रयवचनगोचरत्वादवाचीनैरप्यसम्भवन्वेपणतः कृतनिमित्तवत्काष्ठत्वाच्च ।

एतन्नूरिप्रमाणेभ्यो लेखतो यथा—१ “पणपमदससपदि हरिसूरी आसि तत्पुण्यवर्द्ध”

२ “पूर्वमुत्तम्यवच्छेदकात्मानन्तरे पञ्चपञ्चाशदा वर्षेर्विवर्गैः भीहरिमद्रसूरिभिः”

(कुसमण्डनसूरिः)

१ “भीरावर्पसहजे मते सत्वमिद्रे पूर्वध्ववच्छेदः” तपागच्छपद्मावस्थाम्, इति पूर्वमुत्तम्यवच्छेदकात्तो धीरमगवतो सिर्वागावर्पसहजमाज्ञापते ।

३ “पंचसए पणतीए (सीए) विकमभूवाउ झत्ति अत्थमिओ । हरिभद्रसुरिसूरो धम्मरओ देउ सुक्खसुहं ॥”

(प्रद्युम्नसूरिः)

एवमन्यैरपि प्रभूतैः प्रामाणिकैः श्रीमत्सत्तासमयः पूर्वोक्तो निराबाधः ।

स्थान-जाति-धर्माः—अद्यापि प्रसिद्धिभाजि चित्रकूटपर्वते (चितोडगढ) जितशयुराज्ञः पुरोहितत्वमाधिभ्रञ्चतुर्दशविद्यानीरनिधि-
पारदृश्वन आत्मानं सर्वज्ञमिव निखिलातिशयिविज्ञानसम्पदमभिमन्यमानस्य—“येनामिहितं नावबुध्येय, अन्तेवासीभूयमवाप्य तस्य
सन्तिष्ठेय” इति कृतदुरुद्वहभीषणप्रतिज्ञस्य, याकिनीनाममहत्तरावर्त्यमान—“चक्रिदुगं हरिपणगं”—इति गाथा—अस्त्वलितकृतश्रवण-
प्राघूर्णिकसावधानहृदयनिपुणविमर्शनानवाप्ततदर्थवबोधकस्य, स्वं शिष्यभावेनोरीकर्तुं विनिर्मातुं पठितगाथार्थसमर्थनं महत्तरां प्रति
कृतविज्ञप्तिकस्य, श्रमणीनामागमार्थविवरणकरणभागवत्यनुज्ञाऽनार्हतां प्रख्यापिकाभ्यो महत्तराभ्यस्तदर्थवगमाय शिष्यभवनरूपस्वप्रति-
ज्ञापूर्णाया च; निजधर्माचार्यजिनभट्टप्रभूपादानां सन्निधानसेवनार्थं लब्धोपदेशस्यासहमानकालविलम्बस्वीकृतभागवतीदीक्षाकस्य विश्रुत-
नामधेयस्य श्रीहरिभद्रस्य विप्रकुलोत्पन्नत्वेन जातिस्सुविज्ञाता ।

जात्या ब्राह्मणत्वेन धर्मोपि कुलपरम्परागतस्तु वैदिक एव । अनन्तरमार्यायाकिनीमहत्तरातो ‘गाथाश्रवणं तदर्थानवगमत्वं इत्या-
दिहेतुना—मातुरिव बहुबहूपकारं मन्यमानैर्याकिन्या महत्तराया जैनदर्शनप्रभावकाचार्यजिनभट्टचरणान्तेवासित्वेन पारमेश्वरीं जैनीं
तपस्यामङ्गीचक्रे श्रीहरिभद्राऽऽर्यैः ।

प्रतिभाप्रकर्षः—पूर्वत एवान्यान्यशास्त्रनिष्णातमतित्वं चतुर्दशविद्यावेद्यत्वं कुशाग्रीयबुद्धित्वमासीत्, “सुवर्णं सुवासश्च” समुपायत्त-

यस्मिन्प्रवृत्तमात्रस्य पूज्याचार्यस्य—श्रीहन्त्रभूतेरिव स्वाद्यादिसिद्धान्तोदधिविगाहने श्रीवीरप्रभुरिव जिनमहसूरिनिमित्तमात्रवामशिभिषत् ।
यथा यथा जिनदर्शनाम्भोषेरप्राप्तपूर्वाणि दृष्टेष्टाविकृतसिद्धान्तरत्नानि उपलब्धः स, तथा तथा पूर्वावस्थाभ्यतीतविवसगणमनन्यकमप्युच्यते ।
यथा तस्य सर्वज्ञतादर्पसपीरुपः किञ्चिज्ज्ञतामार्गवविकस्वरशिपीपपुष्परूपेण परिणमय्येदंमपिन्त्यमहिमानमवस्थामवापितः, तदुपकारं
प्रतिक्षणमविस्मर्यमाणः याकिनीमहत्तराया—धर्मपुत्रत्वेन स्वं तत्र तत्र प्रत्यपद्यते ।

क्रमेण परिवर्तमानभारित्रसकलगुणत्वेन सकलज्ञास्यधुराधौरेयताभारित्वेन अनुविहितसुविहितपूर्वतनमहर्षिपरितत्वेन, प्राप्तसूरि-
पवार्हताया च गुरुपदमलम्बकार । तद्वन्धस्य प्रान्तगाधाटीकायां पूज्यमुनिचन्द्रसूरिपरैस्तद्वन्धस्यास्माचार्यस्य संक्षिप्तस्वरूपस्मात्रोक्तेस्त-
पदैवत्समर्पनायात् । तथाहि,—“याकिनीमहत्तराया याकिनीनामिकायाः सुवशीलज्जलविबेलायाः प्रवर्तिन्याः, रचितानि दृष्टान्येतानि
स्वेतानि पुनरुपदेष्टव्यानि, धर्मपुत्रेण धर्मं प्रतीक्य नन्दनेन तदन्तरङ्गधर्मशरीरनिष्पादकत्वात् तस्याः । केन ? इत्याह—हरिमद्राचार्येण—
यः किञ्च श्रीचित्रकूटाचलपूज्यानिवासी प्रथमपर्याय एव स्फुटपठिताष्टव्याकरणः सर्वदर्शनानुयायितर्ककर्मभूमितिरत एव मस्मिन्वाम-
माण्यः प्रतिज्ञातपरपठितप्रन्धानवबोधे सच्छिष्यभावः, आवश्यकनिर्युक्तिपरावर्तनाप्रवृत्तयाकिनीमहत्तराभवसमीपगमनोपलब्ध “चक्रिदुर्गं
हरिपण्यं” इत्यादि गायामुत्रः निजनिपुणोद्वापोद्योगेण क्वमपि स्वयमनुपलब्धतदर्थः, तद्वगमाय महत्तरोपदेष्टात् श्री जिनमद्राचार्य-
पादमूलगुपसर्पमन्तरा जिनविम्बावलोकनसमुत्पन्नानुत्पन्नपूर्वबह्वप्रमोदवशात् समुच्चरित—

१ “महत्तराया याकिन्या धर्मपुत्रेण चित्तिता । आचार्यहरिमन्त्रेण”

“आह्वयिमपरिपाप इहा एते च धर्मपुत्रेण हरिमद्रापरिपण”

(वचनप्रमाण—इति)

(हरिमन्त्रेणप्रमाणे)—इत्युक्तेषु चतुर्षु दृश्यते ।

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ५ ॥

वपुरेव तवाचष्टे—इत्यादि श्लोकः, सूरिसमीपोपगतावदातप्रव्रज्यो ज्यायसीं स्वसमयपरसमयकुशलतामवाप्य महत्प्रवचनेवात्सल्यमव-
लम्बमानश्चतुर्दशप्रकरणशतानि चकार, तेन हरिभद्रनाम्नाऽऽचार्येण, कीदृशेन ? इत्याह—“भवविरहं संसारोपरममिच्छतामिलपता ।”

(उपदेशपद—१०३९)

एवमादित एवैतेषां—समकालीनवैदिक—बौद्धादिसमस्तभारतीयदर्शनपारदर्शिविद्वद्गणनायां न केवलं लब्धावकाशत्वं किन्तु, निखि-
ललब्धवर्णस्वीकृतसम्मान्याग्रणीत्वम्; समवाप्तस्याद्वादमुद्रादर्शनतस्त्वविच्छिन्नत्वेनाययावन्निखिलेष्वपि विश्रुतेषु कोविदजनेषु मूर्ध-
न्यतां गतत्वं महापुण्योपलब्धयशस्वित्वं च निर्विवादमेव, परमपवित्रामितगुणास्पदामेयमहिमरत्नरत्नाकरदेवगुरुधर्मत्रिपुटीशुद्धकपछेदता-

१ याकिनीमहत्तरायाः प्राप्तसम्बन्धपूर्वमेकदा समयचातुरीमुपयुज्य, चाञ्चल्यमधिश्रयमाणः प्लवङ्गम इव विटपिशिस्रराक्षिजयानादुत्प्लुत्य पुरःस्थि-
तमेकं जिनेश्वरमन्दिमभ्यरुक्षत्, ऊर्ध्वमधिक्षिप्तचक्षुश्च तदलङ्कुर्वतीमार्हतीं मुद्रां कथमपि लोचनगोचरीकृत्य, सदग्रहिलतया परमार्थमनवबुध्य भुवनगुरावपि
पथमिवमुपहासगर्भसन्दर्भमाविरभीभवत्—

“ वपुरेव तवाचष्टे स्पष्टं मिष्टाङ्गभोजनम् । नहि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाङ्गलः ”

स एवाय तथा महत्तरया सूरिसमीपगमनसमये प्रागेव पन्थानमन्तरा पतन्तं तीर्थपतिविहारं नीयमानश्च भगवद्विम्बं मूर्तिमन्तमिव शान्तरसं
विभाव्य, विभावितयथास्थितार्थतत्त्वः पूर्वकृतोपहासपापमिव स्ववनपुण्येन विशोषयितुकामः पूर्वकृतं—

“ वपुरेव तवाचष्टे भगवन् धीतरागताम् । नहि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाङ्गलः ॥ १ ॥ इतिचमलकृतिकृता विपर्ययेण पर्यधीकृतत् । अभ्यष्टवीक्ष
विशेषतः—जंदिही करुणातरंगियपुढा पयस्स सोमं मुहं आयारो पसमापरो परियरो संतापसन्नासणु ।

जंतूणां जर-जम्भ-मसुहरणो देवाहिदेवो इमो देवाणं अवराण दीसइ जमो नेयं सरूवं जण ॥ १ ॥ इत्यादिना पञ्चकदम्बकेन तिजमान्तरमुद्गारवा-
रमप्रतिबध्नन् । इति ॥

टीकाकाराः ।

समय-स्थान-जाति-धर्माः—अस्य महाग्रन्थस्य प्रस्तुतटीकाशुष्फने कृतपरिश्रमास्तु तार्किकशिरोमणिपूज्यप्रवराचार्यश्रीमन्मु-
निचन्द्रसूरय एव (यद्यपि श्रीवर्धमानाचार्येणापि टीकासकृताद्यापि लभ्यास्ति सा तु संक्षिप्ता गहना च इदंटीकाकारेण—टीकारम्भे—
“पूर्वैर्यद्यपि कल्पिता ” इत्युक्तं सैवेयम् वान्या तन्निश्चयेयम्) येषां बृहद्गच्छीयश्रीसर्वदेवसूरिपट्टालद्वारयो-
र्यशोभद्र—नेमिचन्द्रसूरिवरयोः पट्टधरत्वेन, पूज्यश्रीयशोभद्रसूरिश्चरस्य शिष्यत्वेन च ख्यापनमस्यैव ग्रन्थस्य टीकाप्रशस्त्यां प्रत्यक्षीभूतम्
तदेवम्;—“बृहद्गच्छोऽतुच्छोच्छलितशुभसत्त्वः समभवत् । ॥ १ ॥ ततश्च श्रीयशोभद्रेनेमि-
चन्द्रादयो ॥ ३ ॥ प्रायस्तत्सर्वसन्तानभक्तिमान् मुनिनायकः । अभूत् श्रीमुनिचन्द्राख्यः ॥ ५ ॥” यैः प्रव-
ज्यारतः केवलं सौवीरजलं मुत्कलीकृत्य पङ्क्तिर्युतेश्च त्यागः कृतोभूत् । धैर्यमीयद्वादशशतान्दीभाज एवेमे मुनिनायकाः, प्रमाणचा-
त्रेदमेव ग्रन्थटीकादि, यथा—“प्रकृता श्रीनागपुरे समर्थिताऽणहिलुपाटके नगरे । अधिगुनिरुद्रसंख्ये (११७४) बहमाने विक्रमे
वर्षे ॥ ६ ॥ वि० ११५९—वर्षे—आवश्यक (पाक्षिक) सप्ततिः स्ववृहद्गुरुभ्रातृचन्द्रप्रभसूरिप्रतिबोधाय निर्मिताद्यप्रत्यक्षास्ति । मूलका-

१ अत्रायं सम्प्रदायः—एकदा श्रीधराभिधभाषकेण निजग्रन्थभूरिव्ययेन त्रिभिस्त्रयप्रतिष्ठार्य श्रीचन्द्रप्रभसूरिनामा स्ववृहद्गुरुभ्राता निमग्नितो, यथा-
भगवन् ! भस्मिन्महामदे पूज्यमुनिचन्द्राचार्यप्रेषणेन (तत्कालीनेषु क्रियाप्रयीणत्वात्तस्य) कृतार्थकृतास्मो वयम् । शुभैतदस्यया जातविपरिणामत्वेन स्वक-
मानहानि मन्यमानेन तेनाचार्येण “साधूनां प्रतिष्ठाधिकरणमनानुपद्रिकम्” इति प्ररूप्य पाक्षिकप्रतिक्रमणं पूर्णिमायां कर्तव्यमिति स्वभद्रारादेयतादेवभ्याजेन
स्वशिष्याणाम् नूतनप्ररूपणा “आयकैःप्रतिष्ठाकाराण्या पूर्णिमायां पाक्षिकप्रतिक्रमणयेति ” कृता । ततः धीवीरनिर्वाणादेकोनविंशदधिकषोडशशतात्मके-
वि० एकोनपञ्चदशिकादशशतारमके वर्षे पौर्णमीयकगच्छोपत्तिर्जाता । तत्प्रतिबोधनायमिदंन्यरचना ।

रश्मिरेव तत्रमवतां चरित्र किञ्चित्कवित्वमिव नोपलब्धं । समाश्रयनरूपे केवले “भीमुनिचन्द्राचार्यस्तुतिः—गुरुविरह-
विज्ञापः” इत्यभिधाने द्वे स्तुती समुपलभ्येते यद्यपि छन्दः, तथापि भीमाविशेषसूरिर्द्वयत्वेन सम्पूर्णधारभूते प्रामाणिके च । यतो,
जन्मस्थान—गुहनाम—सर्गमनसमयादि यदुपलब्धं तदेवम्—

“स जयत धितयकुलं जयस्मि ” “ ” “ जस्मि हुम तमहरो जामो ॥ २६ ॥ ” “ ” “ सा महग्निषा ” “ ”
“ ” । मोक्षियमणिष्व जीप तं कुरित उयरसिपिहरे ॥ २७ ॥ सा दम्भनयरीनयरसेहरत्तं सया समुज्जहत् । जीप हुह—पुरिससे-
हर ! जन्मदिवसद्वयमहो जामो ॥ २८ ॥ जसमहो सो सूरौ ” “ ” । विद्यामणिष्व जेर्षं उवखड्यो नाह य सीसो ॥ २९ ॥
तथा—“सब सा कसिणविय कसियमासस्स पचमी कसिणा । खेचंवरं य सूरौ जीप व सगमकीणो ॥ ३० ॥ पगारस अकुत्तर
संवत्तर काल ! पड्ड सुहकाळो ” “ ” ॥ ४० ॥”

इत्यादिना—स्पष्टतरं जन्मस्थानादि ज्ञायत, विशेषार्थिना स्तुत्यलोक्या । यद्विचोधिकं तदनन्तरं वक्ष्यते—

कृतयः—कुलकमभुतिस्वतन्त्रमन्यरचनात्वेन अन्यकृतमन्योपरि—टीका—विवरणचूर्णिटीप्पनकावित्वेन चानस्याः कृतयो दृश्यन्ते
भूयस्ते च । उाखेमाः—(१) वनस्पतिसप्ततिः, (२) भङ्गुलसप्ततिः, (३) आवश्यक (पाक्षिक) सप्ततिः (४) कालक्षरकम्, (५) गाथा
कोशः, (६) अनुशासनाकुशकुलकम्, (७) उपवेशामृतकुलकम्, (८) उपवेशामृतकुलक द्वितीयम्, (९) उपवेशपञ्चादिका, (१०) घर्मो-
पवेशकुलक (११) घर्मोपवेशकुलक द्वितीयम्, (१२) प्रामाणिकस्तुतिः, (१३) मोक्षोपवेशपञ्चादिका (१४) रत्नत्रयकुलकम्
(१५) श्लोकहरतपदेशकुलकम्, (१६) सम्यक्त्वोत्पादविधि, (१७) सामान्यगुणोपदेशकुलकम्, (१८) द्विचोपदेशकुलकम्, (१९) रसा-

उलो- [प्राकृतात्मकः], (२०) तीर्थमालास्तवः । टीकादि—(२१) ललितविस्तरापञ्चिका, (२२) अनेकान्तजयपताकाटीप्पनकम्, (२३) देवेन्द्रनरकेन्द्रप्रकरणवृत्तिः, (२४) धर्मबिन्दुविवृतिः, (२५) योगविन्दुवृत्तिः, (२६) कर्मप्रकृतिविशेषवृत्तिः [टीप्पनं], (२७) सार्धशतकचूर्णिः, (२८) उपदेशपद—मुखसम्बोधनीवृत्तिः । श्रीउदयप्रभसूरिकृतप्रवचनसारोद्धारविषमपदपर्यायस्य संशोधकत्वमप्येतेषां तत्तद्वन्थान्ते । अन्या अपि भवेयुश्चेत्केन निवारयितुं शक्यं तत्सम्भावनाविषयम् ।

प्रतिभा—साम्प्रतं समुपलभ्यमानामिरनन्तरोक्ताभिरनेकाभिः कृतिभिरेव तत्रभवताम् सूरिपुरन्दराणां संस्कृतप्राकृतभाषाधीनत्वं, व्याकरण—साहित्य—न्याय—चरणकरणानुयोगधर्मकथानुयोगेष्वेवञ्च द्रव्यानुयोग—गणितानुयोगादिषु पारङ्गतत्वं, सकलतन्त्रशास्त्रपारा-वारपारीणत्वञ्च, जनैर्गीयमानं तार्किकशिरोमणित्वं, निस्पृहावधित्वं; त्यागित्वञ्चानुभूयतेऽत एवासाधारणे दार्शनिकवैदुष्ये संशयल-वस्यापि कावकाशः ।

अणहिलपुरे जातजैनतत्त्वाभिरुचेःसिद्धराजनृपस्य कोविदालङ्कृतपर्षदि परमतवादिनोनेके पराभूता यैर्यैश्च तत्रैव दिगम्बरमतचक्र-वर्तिकुमुदचन्द्रोपि चतुरशीतिवादैः पराभूय, तन्नगरतत्पदप्रवेशाभावः कारितः, यैर्भूरिजिनविम्बप्रतिष्ठा कृता, बहुविद्वत्सुनिभ्य आचार्यपदं समर्पितं । ते श्रीजैनशासनानवद्योन्नतिकारका वाविबिरुद्धधारिश्रीअजितदेवसूरिस्वनामप्रख्यापकाः श्रीमत्पट्टं विभूषितवन्तः ।

अपरञ्च—यैः प्रमाणनयतत्त्वलोकालङ्काराभिधतर्कग्रन्थं निर्माय, स्वोपज्ञ ८४००० चतुरशीतिसहस्रपरिमितया स्याद्वादरत्नाकरनाम्ना टीकया विभूष्यानेकानेकमतवादिवदनपिधानं कृतमद्ययावत्तथैव भूयते; ते प्रभुवादिदेवसूरयोपि श्रीमच्छिष्यत्वेन प्रतीत एव ।

एतादृशाः सर्वगुणसम्पन्नसकलशोभनपारावापीणतार्किकशिरोमणितपोमूर्तिप्रभृतिगुणवन्तो मूलकर्तृत्वेन—टीकाकर्तृत्वेन चैव प्रम्वये-
शिक्ष्यमविसवाद्मेव ।

२-ग्रन्थस्य बाह्याभ्यन्तरस्वरूपम् ।

१-बहिरङ्गम्—मूळम्—उपदेशपदनामकम्, प्राकृतं आर्षोपचमयम्, एकोनचत्वारिंशदधिकसहस्रसङ्ख्याकगाथाप्रमितम् । टीका
च सुस्तसम्बोधनी नामधेया, सस्कृतगायमयी मूयोभूयः सविस्तरप्राकृतसंस्कृतभाषाब्रह्ममुनोद्भूतपद्यगद्यरूपकबानकपूर्णा, मायामुद्दे-
ष्टसहस्रपरिमिता ।

२-अन्तरङ्गम्—विषयश्चास्य चतुर्ध्वनुयोगेषु प्रधानतया धर्मकथानुयोगात्मकोऽवबोधः, भजेकधौपदेशिकत्वस्य तु प्रन्वाङ्मुख्येकनं
प्रतिभूः ।

“क्रोधादिक्रतुपकषायकरालपातासभीषणे जन्मजरामरणनीरपूरपूरिते महामोहावर्षगर्तपतितानन्वजन्तुसन्तानसङ्कटे नानाविधाभि-
व्याविज्याबाधासहस्रकूलजलचराकुलेऽनर्वाक्यपरपारसंसारपावारे” [इति श्रीनवतत्त्वभाष्यहृदयुक्तस्वरूप] संचारे—मुहुर्लभमज्ञानप्रमाद-
दोषप्रभवप्रतिपातेन, सुवीर्यकेन्द्रिवादिकापस्मितवगुण्ठितसंसारचक्रवालपरिभ्रमणान्तरितसया समयप्रसिद्धैर्धौकपास्रकादिदृष्टान्तरदि-
बुरासाधुनरुत्पत्तिक धर्मभयनादिसामान्युपहितं विपुलपुण्यप्राग्भारसम्भ्रं प्रकृतितनुकषायत्वादिगुणसमाजेनावाप्य नरभव, सर्वज्ञ-
भाषिते तपश्चरणाद्यनुष्ठाने वर्मे, संसेव्यगुरुकुलवासं परिहायप्रवचनानुयोग सूत्राज्ञानसिद्धमेण निधेयो यथाशक्त्युद्यमो धर्मपरीक्षावधै-
रिति विभाव्य, मनुष्यभवमुर्लभतात आरभ्य मोक्षपर्यवसानफलस्य सम्पूर्णोपदेशः प्रपञ्चितो यद्यप्यनतिसङ्क्षेपेण परहितप्रधाननिबिड-

निबद्धबुद्धिभगवन्मूलकारैस्तथापि; जिनवचनपीयूषपानकरणप्रयतमानमानसानां सङ्क्षिप्तरुचीनां भविकानां तथाविधवस्तुतत्त्वावबो-
धोत्पादकत्वेन परमोपकारित्वम् । ग्रन्थनिर्माणप्रयोजनं महत्त्वं तु टीकाकारैरेवेत्येवं निरूपितम्—

“.....उपदेशपदानि विना न सम्यग्दर्शनादिपरिपूर्णमोक्षमार्गावतारसारा भवितुमर्हन्ति, कथ-
ञ्चित्तत्रावतीर्णा अप्यनादिकालविलम्बविलीनवासनासन्तानविषवेगावेशवशेनक्षोभ्यमानमनसो न स्थैर्यमवलम्बितुमलं इत्यादि विभाव्यैव” ।
“तत्त्वामृतोदधिनामानन्दितसकलविबुधहृदयानाम् । उपदेशपदानाम्..... ॥” इत्यादि ।

टीकाकारमहात्मभिरपि मूलकारमहाशयाशयानुलङ्घ्य तदाविष्करणे स्वप्रतिभया विषयविवेचना सङ्कोचाभावेनाकारि । कृता च तत्र तत्र
कथापूर्तिः आमूलमुपदेशात्मकतत्त्वावबोधगर्भितसरसप्राकृतसंस्कृतगद्यपद्यमयमृदुभाषाशब्दादिरचनायुक्ता । अत एव मन्दमतिकारतस्तीव्र-
बुद्धिकान्तानां सुग्राह्यत्वं स्फुटम् । किमत्र वितततया ? सम्पूर्णसंविज्ञानाय ग्रन्थावगाहं प्रति कृत्वा प्रेर्यत्वमपि सविशेषसादरकरणार्थं प्रवि-
लोक्य तत्तन्मुख्यविषयनामोद्धृतिरेवार्हा;—

उपदेशश्रवणयोग्यतायां मनुष्यत्वादिसामग्रीप्रधानाङ्गमिति मनुष्यजन्मादिदौर्लभ्याख्यानम् । धर्मप्रवृत्त्युपदेशं उपदेशदानपात्रं सूत्रदान
विधिश्च । (४४ पत्रपर्यन्तम्)

उपदेशोपि बुद्धिमत्ताधारभूतोऽत औत्पत्तिक्यादिबुद्धिविवरणं भूरिदृष्टान्तमयम् (१०० पत्रात्मकम्)

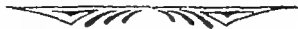
आज्ञापूर्विकाप्रवृत्तिः फलवतीति सविस्तरमाग्रन्थसमाप्तेः सयुक्तिकं वर्णनमतीवोपयोगि दृष्टफलञ्च । अन्तरान्तरा पञ्चकारणवादसमा-
धानपूर्वकं स्वसमयस्य स्याद्वादवादित्वस्थापनम् । तत्रापि दैवपुरुषकारयोः सोदाहरणपुरस्सरमुपवर्णितमनतिसङ्क्षिप्ततया ।

एवम्—आज्ञायाज्ञानो ज्ञानाविद्याभ्यासभावत्वम् । धर्मपीज—वैयापुत्र—मष्टप्रवचनमातृ—पञ्चमहाप्रवच—अणुप्रवच—रात्रिमोजनविरमण
प्रवच—देवद्वयभक्षकरभक्षकफलादि—असद्वृत्त—गुरुकुलवास—मुमुक्षूणां निरमिषहृत्वेन क्षणमपि न स्वेयं, यतनाप्रभृत्यनेकप्रबन्धस्वरूपम् ।
तथा साम्प्रतीनानां चारित्र्यादिधर्माभाववादीनां सयौक्तिकत्वेन सिद्धान्तमर्यादया खण्डीकरणं, पञ्चमारफपर्यन्तधर्मावस्थितिरचलेति
प्रदर्शनम् ।

पास्त्यबहुले कराडकठिकालेपि गीतार्थोपाद्यायोगिनां सौर्यावस्थानबोधसिद्धिपिष्ट । पञ्चमकाष्ठभाषप्रदर्शकसाम्राट्कविवरणम्—सूत्रादि-
दानवायक—माहकस्वरूपगुण व्याख्यानविधिरिति ।

विश्वपतो तस्मात्सर्वं समीपस्था मत्कृता विषयसूचीरवलोकनीया । अन्यच्च बहुभिः पूर्वपुरुषैर्मेषाविमिश्रैर्नाचार्यैस्त्वत्स्वनिर्मितप्रमथ्या-
दिषु तत्तद्विषयपोषणाय साक्षीतयोद्भूतानि एतद्ब्रह्मवाक्यानि यावत्पूर्वप्रमथशतप्रथनप्रभावविस्तीर्णन्यायाचार्यपदमारककाक्षीविभुष-
विजयाघातन्यायविशारदोपाधिनिर्मितहामहोपाध्यायैः श्रीमद्यक्षोविजयगणिमिस्त्वसन्दृष्टपरःशतप्रमथेष्वनेकप्राप्त प्रमथस्य प्रामाण्यार्थमुद्दे-
खेन न पर्याप्तं किन्तु—अयमेव प्रमथो नवनीतरूपपिण्डीकृत्य स्तोपप्रवृत्तकृत् त्वपदेशरहस्यामियानेन सङ्कलितो (सुत्रितो) दृश्यते ।

अस्मादितरत्किं प्रामाण्यमार्गप्रमथस्य वैशिष्ट्ये ? ।

(ह्रीं) मुद्रणविषयीकृतेसिन्धुग्रन्थे-प्रसङ्गानुपातिनिवेदनम् ।

समाददतु ! समर्प्यमाणः करकमले एष-१९-२० तमपुष्परूपो ग्रन्थः सान्वर्याभिधानः सदुपदेशकोपदेशपदमहाग्रन्थः श्रीमदार्ह-
ततत्त्वसमुपदिदर्शयिषवो वाचंयमाः ! प्राप्तिवेदिताय पूर्वभागप्रदानेनानर्घगुणरत्नाकराय श्रीश्रमणसङ्गभट्टारकाय श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमो-
हनमालाकार्यवाहकैः ।

अद्यावधि मुद्राप्याविष्कृतेषु २२-पुष्पेष्वायं चाक्षुल्लकविद्वदुपकृतयेऽलम्भविष्णुरुपयुक्ततमत्वादेतच्च प्रादुर्भविष्यत्यवाप्तविविधबोधानां
बुधानां चेतसि विलोकनादेतस्याः प्रतिपादितायाः प्रयोजनप्राप्तप्रतिपादनपराया ग्रन्थकृच्छिरोमणीनां वदन्कजनिस्तृतायाः गाथायाः
पङ्क्तेश्च । तत्त्वन्तरमेवोक्तम् ।

जैनोपदेशिकसकलग्रन्थेषु प्रधानत्वमादधानस्य प्रायः प्रस्तुतसटीकग्रन्थस्य शुद्धोपदेशकत्वादिप्रवरमुनिवर्यादीनां सर्वदा सर्वोपयो-
गित्वाद्यपि, हस्तलिखितादर्शस्य दौर्लभ्यत्वात्लेखकादिसाधनाभावाच्च, वर्तमानमुद्रणयन्त्रद्वारा प्रकटीकरणमेव सौकर्याय भावी । अस्तु ।
कथमपि निखिलाऽऽबुधजनोपयोगी करणीय एवायं ! इत्यत्रायासायोपदिष्टवन्तो ज्ञानान्धकारपर्यटदस्मज्ज्ञानांशुप्रदानसदोदितदिनकराः
श्रीसिद्धक्षेत्र-पादलिप्तपुरपवित्रितजन्मानो भरयौवननिर्जितकामकन्दर्पसस्त्रीकगृहीतपारमेश्वरीप्रव्रज्या धांगधानरेशसचिवादिप्रकृतिम-
ण्डल-भीलोडीयारामपुराद्यन्यान्यानेकप्रामठकुरराजकुमारादिशत्रियप्रभृतिजैनजैनेतरभज्यजीवप्रतिबोधकत्वादिनार्हितधर्माभ्युदयाय शास-
नद्रोहिपाखण्डिकृतनिष्ठुरोपसर्गपरीसहादिसहमानशासनोन्नतिकारकाः” पूर्ववर्णितपूज्यप्रभुश्रीहरिभद्रसूरि-कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्रा-

चार्य-न्यायचार्य-न्या० वि० उपाध्याय श्रीमच्छोविजयपुत्रचारिमहर्षिप्रणीतप्रश्नावगाहका, एवञ्च दयानिधिवीतरागदेवालयज्ञानको-
 षस्यविधे विनियोक्तप्रमा असमुरबः पूज्याचार्यश्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वराः । प्रलम्पतदनुज्ञया जातेष्वेवमेव केवलानि प्राक्तनानि
 श्रीजि-नित्वादि प्रमन्वराणि—

- [१—अगद्विभूषणशासनसम्राट्—स्वपरसमयपारावारपारीणतवागच्छमभोदिनमणिप्रतप्तप्रपलपुण्यप्रभावपरमपूज्यपरमोपकारिप्राठस्म-
 रणीयमहारकाचार्यमहायजाधिराजश्रीमद्विजयनेमिसूरीश्वरपादानामेका नातिशुद्धा ।
 २—अन्योपकारिकरणार्पितजीवनमवज्ञानमिधिसागरगभीरानेकधामज्ञानवितरणप्रवर्तकाचार्यश्रीमत्सागरानन्दसूरिप्रणामेकाऽशुद्ध-
 प्राया ।
 ३—ज्ञान्याविगुणविभूषितश्रीविजयनेमिसूरिसत्का शुद्धप्राया ।
 ४—विनयनिस्पृहत्वाविगुणयुतश्रीभक्तिविजयविनेयमुनियशोविजयतश्शुद्धप्राया । परमुपकृतमत्र कृतपुण्यकसाहाय्येनैतद्वर्गमभि-
 नन्दते सर्वान् ।]

समुपलभ्य मुद्रणसाधीयसीसाधनतायै संशोधनपूर्वकावश्यकरणानिना संस्कार्य सञ्जात संशोधने यद्यप्याभासबाहुस्यं लभ्येष्वावर्ष-
 पुस्तकास्तरेष्वनुद्यमायत्वास्तुत्रचिन्तायः यत्र मूलगाथायास्तुतिप्रभृति विकलत्वात्तथापि, टीकामुखेभ्यस्तद्विषयोपजीव्य, प्रन्याकार-
 क्षयानुवृत्त्य () इति चिन्हाकृतं प्रक्षिप्य, सम्बन्धमेकन कृत । चेन्नासि व्यस्तत्वं, संशोध्य ससूचयन्तु धीधनाः । मुद्रणान्धीक्षण-
 शोधमादिभिः कृते हि मने, कविश्च प्रगाढभाग्यादिपुरुषवोपवशात्पतित स्थाकितं वा स्यात्तु गुणवोपविवेकविषयज्ञाना विद्वांसः सादराव-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ १० ॥

लोकेनेन समीकुर्वन्तु ! इत्याशास्य, प्रतिस्थानं प्रतिक्षणं मत्प्रमादादिदोषमार्जनदत्तोपयोगिनां मादृशाय क्षुद्रजन्तवे सम्यग्दर्शनादिरत्नत्रयी
दायकानां—गजारोहकारकानां ममाधारैकत्वभाजां पूज्याचार्यवर्यसद्गुरुणां मात्रं संस्मर्योपकारितामभिवादयेऽहम् ।

तथा नैसर्गिककुलजविनयवैय्यावृत्यादिसद्गुणभाक्प्रकर्षप्रज्ञस्वीकृतलघुवयःप्रव्रज्याव्याकरण—साहित्य—सिद्धान्तावगाहकमुनिश्रीधर्मवि-
जयस्य, प्रतिज्ञापालनधीरमुनिश्रीभरतविजयस्य च साहाय्यकत्वमपि लब्धावसरमनुमोदनार्हम् ।

सिद्धान्तश्रवणोत्सुकपरमात्मप्रणीतमार्गानुगामि गुरुवचनायत्तीभूत 'वकील' नन्दलाल तनुजनुपो विनयविवेकमार्दवादिगुणयुतस्य
मालाकार्याधिकारिणः श्रीलालचन्दस्य स्वीयं—'वी—ए'—इति कक्षाभ्यासव्यापृतत्वमप्येतत्कर्मणि सदा निस्पृहतया ज्ञानभक्त्यर्थं क्रिय-
माणप्रयासकत्वाद्धन्यवादार्हत्वमेवं मुद्रणकृतार्थिकसाहाय्यकानाञ्च न विस्मरेयम् ।

पर्याप्तमतिप्रसङ्गेन । एतद्ग्रन्थोद्गतभावार्थजगतीतलमनन्तसमयमभिव्याप्नोतु । बोधिलाभशुद्धिभाजो भूत्वा समनुभवन्तु भव्या
भाविभाव्या अचलं मोक्षसुखम् ।

श्रीस्तम्भतीर्थम्. वीर० २४५१ }
वि० १९८१ श्रावण कृष्णाष्टमी }

इत्यावेदयति

आराध्यपाद—विद्वद्वतंस—व्याख्यानकोविदाचार्य—

श्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वर—प्रतापः

वक्तव्यं
किञ्चित्

॥ १० ॥

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थस्यानतिविस्तृतविषयानुक्रमः ।

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र	गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
१-२	मङ्गलानिधेयप्रयोजनादि—		१	७	(२) पाशके—चाणाक्यकला	२	२१
३	मानुषत्वस्य सफलतार्थं धर्मे नियोगोप- वेशः	१	३	८	(३) धाम्ये—स्वविरायाः	१	२२
४	मनुजत्वबुद्धभवा	२	३	९	(४) शुते—स्वविरमूपपुत्रस्य	२	२२
५	पोषकादिदृष्टान्श्वशकनामानि	१	४	१०	(५) रत्ने—समुद्रवत्तवणिज	१	२३
६	(१) पोषके—ब्रह्मवत्तवक्रिययानकम् [प्रा० ५०५]	२	५	११	॥ ॥ ॥—आवश्यकचूर्णिगतेभ्यपुत्राणाम्	२	२३
११	एतच्चरित्रस्योपनयः	१	२१	११	(६) स्वप्ने—कार्पटिक—मूखदेययोः [प्रा० १३०]	१	२४
				१२	(७) राधापेधे—समुद्रवत्तस्य [५८]	२	२८

गाथा

विषय

पृष्ठ	पत्र.
१३	(८) चन्द्रदर्शने-कच्छपस्य
१४	(९) यूप-समिलाविषये
१५	(१०) परमाणुविषये-दृष्टान्तद्विकम्
१६	जीवस्यैकेन्द्रियादिभवभ्रमणत्वे बीजम्
१७	उत्सर्पिण्यवसापिण्योस्त्वरूपम्
१८	दीर्घकालपरिभ्रमणप्रमादाविस्थानसेवन- त्यागोपदेशः
१९	सत्प्रवृत्तिप्राप्त्यर्थं सूत्रग्रहणे यत्रः
२०	विनयादिगुणत एव, सूत्रादीप्सित फ- लम्, श्री श्रेणिककथाच [६७]
२४	तदन्तर्गतबृहत्कुमारीकाख्यायिका
२७-२८	अन्वयव्यतिरेकेण विनयभावना, दुर्वि- नीतप्रकृतिक-अविधिप्रधानेभ्यो

गाथा

विषय

पृष्ठ	पत्र.
२९	दानं सूत्रस्य दोषावहं, सप्तधामि- ध्यात्वच्च.
३०-३५	सूत्रदाने-आवश्यकनिर्युक्तिगतगुरुगो- चरविधिः
३०-३५	सूत्रदाने नन्दसुन्दरीकथागार्भितसिद्धा- चार्यनिदर्शनम् [९७]
३५	आसन्नसिद्धिकस्योचितप्रवृत्तित्वम्
३६	अनुचितप्रवृत्तिकारस्येहपरलोकहानित्वम्
३७	मतिमतामेव बोधकत्वम्
३८	बुद्धिनामौत्पत्तिक्यादिभेदाः
३९-४२	औत्पत्तिकीलक्षणं तदुदाहरणद्वाराणि च
४३-४५	वैनयिकीस्वरूपं तदुद्घातनद्वाराणि च
४६-४७	कर्मजायास्वरूपं द्वाराणि च

विषया-
नुक्रमः

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
४८-५१	पारिणामिकीम्वरूपे-शारसङ्ग्रह औत्पत्तिकयाम्—	२	४७
५२-७९	॥ भरतसिखायां-रोहकपरितम् ॥	१	४८
८०	॥ पणिते-यूवकारणम् ॥	१	५७
८१	॥ वृक्षे-वणिक्कानाम् ॥	१	५८
८२	॥ सुत्रारणे-भीमसयकुमारस्य [८२]	१	॥
८३	॥ पटे-ठारणिकानाम् ॥	२	६०
८४	॥ सरडे-सर्वपुत्र-मुक्तकस्य ॥	१	६१
८५	॥ फाके- ॥ ॥	२	॥
॥	॥ ॥-सीपरीक्षार्थं वणिक्पुत्रस्य ॥	॥	॥
८६	॥ सधारे-बुद्धमाद्यणजायाधूर्तयोः ॥	१	६२
८७	॥ गमे-अमाल्यपरीक्षा ॥	२	६२

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
८८	॥ भाण्डे-राश्या निसर्गवातग- न्यपरीक्षणम् ॥	२	६२
८९	॥ गोटे-नासिकाप्रपिष्टाक्षा- गोष्ठकाकर्पणे ॥	१	६३
९०	॥ सन्धे-कस्यचित्मतिमदः ॥	२	६३
९१	॥ मुक्तके-परित्राजकमुक्तकयोः -फाके विष्ठाविकिरणे-प्रभे सर्वपुत्रस्य च ॥	२	६३
९२	॥ मूलेवेव-कण्डारिकधूर्तयोः ॥	१	६४
९३	॥ स्त्रियाम्-उपन्तरीविषये का- रणिकस्य ॥	२	६४
९४	॥ पतिविषये-एकस्त्रियाः पति- द्विफस्य दोहाधिक्ये ॥	१	६५

श्रीरूपदे-
शपदे

॥ १२ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
९५	॥ पुत्रे-सुतनिमित्तसपत्नीद्वयोः	२	६५
९६	॥ मधुसिक्थके-कोलिककुलटायाः	१	६७
९७	॥ मुद्रिकायाम्-पुरोहित-द्रम- कयोर्न्यासापहरणे	१	६७
९८	॥ अङ्गे-न्यासापहारकस्य द्वौ- दृष्टान्तौ	१	६८
९९	॥ ज्ञाने-मुद्राप्राप्तिकला	२	६८
१००	॥ भिक्षौ-यूतकाराः	१	६९
१०१	॥ चेटके-मित्रद्वयस्य निधान- लाभे	२	६९
१०२	॥ शिक्षायाम्-गोमयपिण्डेऽर्थ- निक्षेपकस्य	१	७०

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
१०३	॥ अर्थे-बालकद्विजनन्योः सुव- र्णसिद्धिकारकनृपस्य च	२	७०
१०४	॥ शस्त्रे-शस्त्रे-राज्ञो बुद्धेः	१	७१
१०५	॥ इच्छायाम्-कुलपुत्रकजायायाः	२	७१
१०६	॥ शतसाहस्रयाम्-सिद्धपुत्रधूर्त्तस्य	२	७१
वैनयिकयाम्—			
१०७	॥ निमित्ते-सिद्धपुत्रस्य	१	७२
१०८	॥ अर्थशास्त्रे-उदायिनृपमारक कुशिष्यचरितगर्भ-कल्प- कमन्त्रिणश्चरित्रम् [१३०]	१	७३
१०९	॥ चित्रकरपुत्रस्य [१२८]	१	७७
१०९	॥ लेखने-विन्दुच्युतादि	२	८१

विषया-
नुक्रमः

॥ १२ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
११०	॥ गणिते-अङ्कनाशः सुवर्णयाच- नम्-आयव्ययभिन्वाहवभौ ताचार्या इत्युवाहराजचतुष्कम् १	८२	
१११	॥ कूपे-कूपकरावम् २	८२	
११२	॥ अग्ने-अश्वपरीक्षककुमारीकु- मारयोः १	८३	
११३	॥ गर्दभे-वृद्धपुरुषानुसूतमसित्वम् १	८४	
११४	॥ कक्षणे-रावजचरणालेखने सीतायाः १	८५	
११५	॥ प्रन्विषिपये-गङ्गाप्रसूत्रपि- ण्डपरीक्षार्था श्रीपावलिता- चार्यस्य २	८५	
११६	॥ अगदे-विषपरीक्षणे-वैद्यमन्त्रिणोः १	८६	

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
११७	॥ गणिका-रथिकविषये-भीष्म- कर्मद्वार्वचरित्रगर्मितकोशा- वेद्यायाः [११९] २	८६	
११८	॥ सीतासाटी-कक्षाचार्य प्रति सुसिष्याणाम् १	९०	
११९	॥ नीमोदके-प्रोपितमर्तुकायाः १	९१	
१२०	॥ गोघोटकपतनादिके-मन्दमा- न्यरक्षणेऽमात्रस्य १	९१	
<hr/>			
कर्मजायाम्—			
१२२	॥ सौवर्णिक-कर्मकयोः-धौर- कृषिकाणाम् १	९२	

श्रीउपदे-
शपदे-

॥ १३ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
१२३	॥ तृतीयचतुर्थयोः—कोलिकद- वींकरयोः	२	९२
१२४	॥ पञ्चमपष्ठके च—मौक्तिकप्रोत- घृतप्रक्षेपकयोः	२	९२
१२५	॥ सप्तमाष्टके—प्लवक—तन्तुवाययोः	१	९३
१२६	॥ वर्धक्याम्—रथकारज्ञानस्वरूपम्	१	९३
१२७	॥ पूतिके—कान्दविकज्ञानम्	१	९३
१२८	॥ कुम्भकार—चित्रकारयोः—मृत- पिण्डचित्रादिज्ञानम्	२	९३
	पारिणामिक्याम्—		
१२९	॥ अभये—श्रीअभयकुमारस्य [१२२]	२	९३
१३०	॥ श्रेष्ठिनि—काष्ठकश्रेष्ठिनः[३५]	१	९८

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
१३०	॥ कुमारे—“सुदु गाइयं” इत्यादि वाक्यश्रवणतः प्रतिबुद्ध- सुल्लककुमारादीनाम् [४०]	१	९९
१३१	॥ देवी०—अर्णिकापुत्रामिधाचार्यो पासिकापुष्पचूलायाः[३४]	२	१००
१३२	॥ उदितोदये—उदितोदयराज्ञः	१	१०१
१३३	॥ साधौ—श्रीश्रेणिकराजसुतनन्दि पेणस्य	२	१०२
१३४	॥ धनदत्ते—सुसुमाराणि—चिला- तीपुत्रस्य [४५]	२	१०३
१३५	॥ श्रावके—स्वसख्युपपन्नस्वपति —रक्षिकाश्राविकायाः	१	१०५

विषया-
नुक्रमः

॥ १३ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
१३६	॥ अमात्ये—स्वसनप्रवेशवारक— मन्त्रिणः	२	१०५
१३७	॥ क्षमके—तपस्वि—क्षमकचतुष्क— स्य [३३]	२	१०६
१३८	॥ अमात्यपुत्रे—कुमारौदार्यपरी— क्षमामात्यपुत्रस्य	१	१०८
१३९	॥ चाणाक्ये—चन्द्रगुप्तचरित्रग— मित्रचाणाक्यस्य [१७८]	६	१०९
१४०	॥ स्थूलिमन्त्रे—भीष्मूक्तिमद्राक्ष्या— मकम् (८६—तमेपत्रेमावितम्)	१	११५
१४१	॥ नासिक्ये—सुन्दरीमन्त्रवणि— सः [२१]	१	११५

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
१४२	॥ वैरे—भीष्मस्वामिचरित्रम् [प्रा० ३४२]	१	११६
१४३	॥ भीमगौतमस्वामिनिदर्शनम् [प्रा० ३५]	२	११७
१४४	॥ पारिजा०—माद्वपी—देवदत्ता— वेद्ययोः	१	१२९
१४५	॥ चरणापाते—नृप—युवकयोः	१	१३०
१४५—४६	॥ आमलके—मणौष—कयोमिद्रु— द्विमतो	२	१३०
१४७	॥ सर्वे—चण्डकोशिकस्य [प्रा० ४३]	१	१३१
१४८	॥ अन्ने—भावकपुत्रस्य	२	१३२
१४९	॥ स्युपेन्द्र—अविनीतकुलबाळ— कस्य [प्रा० ९०]	२	१३३

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
१५०-५९	सुमतिविप्रस्य [प्रा० ३३]	२	१३५
१६०	उपसंहारो बुद्धिचतुष्टयसङ्गतः	२	१३८
१६१	धर्मप्राप्तौ निपुणबुद्धिरावश्यिकी	१	१३९
१६२	बुद्धिमद्विषया भक्त्यादयोपि फलप्रदाः	१	१३९
१६३	कल्याणमित्रतादियोगे भक्त्यादि	१	"
१६४-६६	निखलकार्योत्पत्तिः कालादिकारणज- न्याकालादिकारणान्यपि समुदितानि सम्यक्तवभाजिमिथ्यारूपाण्यन्यथा कालस्वभावनियत्याविस्वरूपम्	१	१४०
१६७-६८	साधकधाधकतादिनिरीक्षणे सन्मतिरेव	१	१४२
१६९-७०	इह-नारदपर्वतयोः [प्रा० २२]	२	१४२
१७१	परिज्ञानपूर्वकार्यप्रवृत्तौ परामर्शभाव- त्वम्	१	१४४

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
१७२-७९	इहापि-रोहिणीवणिग् (धनश्रेष्ठि-) दृष्टान्तः, [यद्भव्यायप्रभ्रज्याप्रदाना- नन्तरं श्रावयते] [प्रा० ५९]	१	१४४
१८०-८२	प्रकृष्टफलसाधकत्त्वानुबन्धप्रधानत्वं सोदाहरणम्	२	१४७
१८३	निखिलधर्मस्थानेऽर्हिसाप्राधान्यम्	१	१४८
१८४	एतद्वगमस्त्वागमादाप्तवचनाम्	२	१४८
१८५	चारित्र्यादिसकलधर्मानुष्ठानादिसर्वज्ञा- ज्ञाधीनम्	२	१४९
१८५-८६	आज्ञोपयोगभावाभावत्वे दृष्टान्तद्वयी	२	१४९
१८७	भावविशुद्धिरेव प्रमाणं किमाज्ञया ? तत्र समाधानम्	२	१५०
१८८-८९	अज्ञानजन्यशुभोपि परिणामोऽशुभ एव	१	१५१

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
१९०-९१	आद्यावाद्यादुपशमोप्यनुपशमो मिथ्यादृशाम्	२	१५१
१९२	एतदर्थे मण्डुकपूर्णाभावना	२	१५२
॥	सर्वदाज्ञासम्पर्कानुष्ठानयोगतः श्लेष- यतान्वशाभाष्यम्	२	१५२
१९३	अपिक्तावशास्त्राणामपि शुर्वावचयया छाभातो मासतुपनिर्देशनम् [२१]	२	१५२
१९४	संसारनिवृत्तिकारणं धर्मलक्षणाभिर्गुरु- लक्षणासतः	२	१५३
१९५-९६	शुर्वाङ्गानुष्ठानतः सफलगुणावाप्तिश्च- गुप्तोपाहरणम्	१	१५४
१९७-९८	विपर्यये मिथ्याभावत्वमसत्प्रवृत्तित्वादि	१	१५४
१९९-२००	मार्गानुसारित्व-मद्वान्त-महापनीय-		

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
	त्व-क्रियापरत्व-गुणरागित्व-श- क्यारम्भमुत्त्वादिमुनिच्छणानि	२	१५५
२०१	(यथा) शक्तिमनसिकम्बोपितप्रवृत्ति- शुभावहा	१	१५६
२०२-११	अत्र-आर्यमहागिरि-आर्यमुहस्त्रिस्वामि- निर्देशनम् [प्रा० १७६]	२	१५६
॥ ॥	यपणासप्तकस्वरूपम्	१	१६३
२१२	गङ्गापद्मतीर्थस्वरूपप्रकाशे-तीर्थ-शब्द- व्युत्पत्तिः (मतीव समीचीना)	२	१६४
२१३-२२०	श्रीभवन्तीमुकुमालचरितवर्गं श्रीभार्य- मुहस्त्रिस्वामिनश्चेपवचनम् [प्रा० ५२]	१	१६५
२२१-२२	वपितप्रवृत्त्यर्थमुपदेशः फलादि च	१	१६७

गाथा

विषय

२२३	स्थविरकल्पस्थानां करणीयता	पृष्ठ	पत्र.
२२४	विना धर्मबीजं तीर्थकरसद्भावेपि न मोक्षप्रदो धर्मः	२	१६८
२२५	आज्ञारसिकानां धर्मबीजाधानकरणोपदेशः	१	१६९
"	धर्मबीजविवरणम्	१	१६९
२२६-२९	सम्यक्त्वप्रापकस्य-तद्विघ्नकरस्य च श्रेष्ठिपुत्रद्वय (स्तेन) चरितम् [३७]२	" "	१६९
२३०	कुशलचित्तन्यासादि-कर्मोपशमतः	२	१७१
२३१-३४	जैनशासनसूचितदयादानाद्यनवद्यभाव- अदानप्रधानमेव धर्मबीजमभिमतम्	२	१७१
२३५-३७	वैयावृत्यस्वरूपम्	२	१७२
२३८-२४४	शुद्धाज्ञायास्तत्प्रभावविवरणम्	२	१७३
२४५-५०	आज्ञाबहुमाने भीमदृष्टान्तः	१	१७५

गाथा

विषय

२५१	आज्ञाप्रामाण्ये लौकिकमतदर्शनम्	पृष्ठ	पत्र.
२५२	अभिन्नप्रन्थिनामाज्ञापारतक्याभावः, जीवनदीपरिणतिस्रोतस्वरूपञ्च	२	१७७
२५३	अपुनर्वन्धकलक्षणगर्भमाज्ञासत्त्वम्	२	१७७
२५४-५६	सिद्धान्तनीत्या द्रव्यशब्दस्यार्थः	१	१७८
२५७	द्रव्याज्ञायाः प्रधानाप्रधानत्वं तल्लक्षणञ्च	२	१७८
२५८	अत्र-अङ्गारमर्दकाचार्यचरित्रम् [३०]	१	१७९
" "	गोविन्दवाचकदृष्टान्तः [२५]	२	१७९
२५९-६०	सम्यग्दृष्टेस्तु भावाज्ञावश्यम्भाविनी तत्करणी च	२	१८०
२६१-६३	मिश्रप्रन्थेरपिकण्टक-ज्वर-मोहरूप- प्रतिबन्धकत्रिकं कस्यचित्	१	१८१
		२	१८१

विषया-
नुक्रमः

गाथा	विषय	पृष्ठ	पङ्
२६४-७३	(१) कण्टकहृदये-भीमेयकुमारदृष्टान्ता [प्रा० १४३]	१	१८२
२७४-८३	(२) वरसमे-बहनमुरनिदर्शनम् [प्रा० २६]	२	१८८
२८४-३२२	(३) मोहलुत्पे-भईदृष्टादरणम् [१४९]	१	१९१
३२३-२७	धर्मबीजशुद्धिफलादिभावना	१	२०२
३२८	शुद्धाङ्गायोग एव कर्मोपक्रमहेतुः	२	२०३
३२९	जैनादिभ्यापशास्त्राणां-वेदादीनाम्-मू- पादीनाम् नीतिप्रयपार्यक्यम्	१	२०४
३३०-३९	ज्ञानगर्भमन्त्रिपरित्रम् [६७]	२	२०४
३४०	"अवश्यमेव मोक्षव्यम्" इत्यत्र नियत- स्वभापमेवकर्म ! इत्याशङ्क्यायां कर्मजो द्वैविध्यप्रदर्शनम्	१	२०८

गाथा	विषय	पृष्ठ	पङ्
३४१-५१	लौकिकान्यतरदेवरूप-पुरुषकाररूप- कर्मसारूपं सविवरणम्	२	२०८
३५२-५६	एतत्संवादक लौकिकं पुन्यसारविक्रम- चरित्रम् [प्रा० २८]	२	२११
३५७	लोकोचरे-मीभरतमद्यदत्तचक्रिणोः [प्रा० ११९]	१	२१३
३५८-५९	सम्यक्त्वादिप्रतिपत्त्यर्थं प्रवीपसदृक्शु- द्धाङ्गायोग एव प्रपुन्यपवेशः	१	२१७
३६०	सम्यग्दर्शननिर्मलतापि शुद्धाङ्गायोगत एव	१	२१८
३६१-६७	भुमिशुद्धौ चित्रकरदृष्टान्तो वार्त्तान्तिक- योजना च [प्रा० २२]	१	२१८
३६८-६९	शुद्धाङ्गायोगादिनाभावित्वमभ्यात्मस्यापि	१	२२०

श्रीउपदे-
शपदे

॥ १६ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
३७०-७२	शुद्धाज्ञायोगयोगोपि यथाभव्यतया मि- त्रप्रन्थिकानामेव	२	२२०
३७३-८६	अभिन्नप्रन्थि-भिन्नप्रन्थिनामज्ञानज्ञा- नादि	१	२२१
३७७-८२	भववृक्षमूलेऽशुभानुबन्धरूपपापे व्यव- च्छिन्नेसंसारस्तुव्यच्छिन्नएव-लौ- किकवानप्रस्थवतोर्दृष्टान्तश्च	१	२२२
३८३-९२	लघ्वरत्नत्रयसम्पदांचतुर्दशपूर्वधरस्या- पिचांशुभानुबन्धतोऽनन्त- संसारित्वप्राप्तिस्तथातत्रशङ्कासमाधानादि	२	२२३
३९३-९४	जातस्थलनावतामप्याज्ञायोगादेवो- द्धृतिरुदाहरणनामानि च	२	२२६
३९५-४०२	(१) रुद्रोदाहरणम्	१	२२७

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
४०३-१२	(२) चैत्य (देव) द्रव्योपयोगि (भक्षक) सङ्काशश्रावकस्य	२	२२८
४१३-१५	देवद्रव्य-भक्षणादिना विनाशे दुर्गत्या- दिदुःखोपदर्शनम्	२	२३०
४१६	देवद्रव्यस्वरूपम्	१	२३१
४१७-२०	देवद्रव्यरक्षणफलम्	२	२३१
४२१-२८	(३) शीतलविहारिदेवस्य	२	२३२
४२९	अतिचारादियुक्तत्वेपि संशुद्धमार्गनिर- तानन्तमहासत्त्वानां सिद्धिप्राप्तित्व- प्रदं	१	२३४
४३०-३३	औपधृतास्योपनयादि व्यवहारनिश्चय- नयपूर्वम्	२	२३४
४३४-३६	प्रन्थिभेदे-परीतसंसारित्वविपर्ययत्वादि	२	२३५

विषया-
नुक्तमः

॥ १६ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
४३७-३९	मरुमिष्यसौ वैद्यकशास्त्रदृष्टान्तपूर्वकफा- साकासहेत्वहेतुत्वादि	१	२३६
४४०-४४	मिथ्यादृष्टेर्विपर्ययसत्त्वाप्रकारिष्यबोय- विपुलसौक्यपादि	१	२३८
४४५-४७	मुक्त्यनुगतं मिथ्यादृष्टेरज्ञानत्वप्रदर्शनम्	२	२३९
४४८	सम्यग्ज्ञानस्वरूपं कदाचि च स्वभेद- रसापकानाम्	२	२४०
४४९-५०	परिणतमविमर्शभेयोनिमिच्छ सप्तम- ध्वंक्षेत्रकाठादिसमाख्योपपूर्वक- सत्यपुष्टिः कार्या	२	२४०
४५०	मुमुक्षुणां क्षणमपि निरभिग्रहत्वेमावस्था- नानुचितम्	१	२४१
४५१-५२	अभिग्रहप्रवृत्तिपाठनस्वरूपम्	१	२४१

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
४५३-५६	जीर्ण-अभिनयभेदितिनोद्विग्नम्	२	२४१
४५७-६९	अभिग्रहमाहात्म्ये यमुनराजज्ञातम्	१	२४२
४६६-७०	कृतेपराधेपि पद्मात्तापादिप्रतिकारत्वे- नादुष्टत्वादिस्त्रामसामर्थ्योपदर्शनम् सयौक्तिकम्	१	२४४
४७१-७६	कर्मबन्धस्थित्यादिहेतुकयोगकपायाणां- क्षुभभावत्वापादने सोपपत्तिकं कर्म नाशस्यक्षिप्रत्वम्	१	२४५
४७७-७९	भावतोऽप्यनन्तविभागः	२	२४६
४८०-८४	अभिग्रहप्रस्तावे आराधकविदाधकभाव- तो वणिकपुत्रयोराहरणम्	१	२४७
४८५-९७	सकृद्विद्युत्तानां तपः-सूत्रविनय-पूजा- दि नत्राजहेतु इत्यत्रोदाहरणचतुष्टयी	१	२४८

श्रीउपदे-
शपदे

॥ १७ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
„ (१)	क्षपकस्य	१	२४९
„ (२)	आगमिकस्य	२	„
„ (३)	उदायिनृपमारकविनयरत्त (ऋ)स्य	१	२५०
„ (४)	कुन्तलदेव्याः	२	„
४९८	दुःखरूपदुःखफलरूपसङ्क्षेपस्य वर्ज- नीयत्वम्	१	२५१
४९९-५००	प्रकृतोपदेशसाफल्यस्थाननिरूपणम्	२	२५१
५०१	सूत्रार्थदाने प्रज्ञाऽप्रज्ञावतोर्भेदे-भेदप्र०	२	२५१
५०२-०३	अपूर्वज्ञानप्रवृत्तताया नित्याभ्यासताया- अकेवलज्ञानोत्पत्तिः	१	२५२
५०३-०५	गुणस्थानकपरिणामे व्याघाताभाव- त्वम्, स्थूलप्राणातिपातादिरात्रिभो-		

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
„	जनविरतिविषये यथानुक्रममुदाह- रणपट्टम्	२	२५२
५०६-१०	(१) भावकमुत्तस्य	„	„
५११-१५	व्रतपरिणामप्राधान्यम्	२	२५३
५१६-२०	(२) सत्योदाहरणम्	२	२५४
५२१-२५	(३) गोष्ठिभ्रातृस्य	२	२५५
५२६-३०	(४) कौशाम्बीस्यसुदर्शनस्य [५६]	२	२५६
„	„ शीलव्रतधारि-चम्पापुरिस्य.		
	सुदर्शनश्रेष्ठिनः [प्रा० १६०]	१	२५९
५३१-३५	(५) नन्दद्विकस्य	२	२६४
५३६-४०	(६) आरोग्यद्विजस्य	१	२६६
५४१	गुरुत्वायवालोचनविकलानां स्वपराक- ल्यापकरत्वम्	१	२६७

विषया-
नुक्रमः

॥ १७ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
५४२-४३	न मुक्तिर्बुद्धीर्भक्तमंथयं विनाऽथ सप- सर्गादि सोढव्यम्	२	२६७
५४४-४५	पुष्टाङ्गम्बने व्याधिप्रसिक्तारूप्युत्तौ सत्यां निर्गन्धदि मातृस्नानासेवनम्	१	२६८
५४६-४८	विषयोऽसम्वाप्युचित्वाभिर्द्विपथप्रवृत्तित्वम्	२	२६८
५४९-५००	अमुत्रवफाकनायाम्-श्रीमतीसोमाहरणम् [भा २६८]	२	२६९
	तत्रावान्तरकथा इमाः—		
॥ १-	भक्तमर्थेभ्यो धर्मदानयोग्यत्वे मुष्टणवणिजः	॥	॥
॥ २-	प्राणान्तेपि शुद्धीतधर्मरक्षणानित्ये- गोवर(रत्नद्वीप)वणिजः	॥	॥
॥ ३-	महिंसाव्रते-कुटुम्बमारीकस्य	॥	॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
॥ ४-	सत्याव्रते-पक्षिसाक्षित्वे नौक्तिकस्य	॥	॥
॥ ५-	भक्त्येये-सिद्धस्तेनस्य	॥	॥
॥ ६-	चतुर्ध्रव्रते-अक्षरक्षकासक्तमहिताया	॥	॥
॥ ७-	पञ्चमके-सोमासक्तस्यपुत्रबलिदा- यकपरिहस्य	॥	॥
॥ ८-	रात्रिमोजनविरत्याम्-मातरोगवा- दुःखनिशिमोजकस्य	॥	॥
५०१-७	गुणस्यानकपरिणामतो गुणत्वं महाव्रता- विकारः समितिगुप्तिधरूपम्	२	२८४
५०८-५५३	समितिपञ्चकगुप्तित्रिकगतोदाहरणाष्टकम्	१	२८६
॥	आद्यसमितौ-वरदत्तमुनेः	२	२८८
॥	द्वितीयायाम्-सङ्गवसाधो	१	२८९

श्रीउपदे-
शपदे

॥ १८ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
॥	एषणारुखतृतीयायाम्—नन्दिषेणभवा- न्तरितं वसुदेवस्य [१५७]	१	२९०
॥	चतुर्थ्याम्—सोमिलयते:	१	२९७
॥	पञ्चम्याम्—धर्मरुचिनामानगारस्य	२	॥
॥	नागश्रीचरितगर्भितधर्मरुचि- मुनिपुङ्गवस्य [प्रा० ३४४]	१	२९८
॥	मनोगुप्तौ—देवोपसर्गितमुने:	१	३०८
॥	वागुप्तौ—चौरस्वकुटुम्बप्रतिबोधकशमिनः	२	३०९
॥	कायिकगुप्तौ—सुरकृतपरीक्षावतो महामुने:	१	३१०
६६३-६५	चारित्रिणो महासत्त्वस्य कदाचिदपि द्र- व्यादिसामग्रीवैगुण्यत्वेत्यकार्यप्र-		
	वृत्त्यमनुसरणम्	२	३१०
६६६-६८	द्रव्यादिस्वरूपम्	१	३११

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
६६९-७१	शुभसामाचारीरसिकचारित्रिणो विप- रिणामत्वाभावः	१	३१२
६७२	दुष्पमायामपि चारित्रसत्ता	२	३१२
६७३	चारित्रिण्यसद्रहाद्यभावः	१	३१३
६७४-७५	सर्वक्रियानिरोधसाध्ये स्वाध्यायादिक्रि- याणां निष्प्रयोजनवादिमतनि- रासः प्रत्युत तत्रादरकरणोपदेशपु- ष्टिश्च	१	३१३
६७६	असद्रहफलम्	२	॥
६७७-७९	गुरुकुलवासत्यागात्यागगुणाभावभाव- त्वम्	१	३१४
६८०	आद्यधर्माङ्गस्य गुरुकुलवासस्य सविस्तरं स्वरूपम्	१	३१५

विषया-
नुक्रमः

॥ १८ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पङ्
६८१	गुरुकुलवासे ज्ञानाविगुणसम्पिः	२	३१५
६८२-९६	शुद्धोष्ठाद्यनुष्ठानं गुरुकुलवाससागेना- किञ्चिद्वृणकरम्	२	३१५
६९७-७२८	देसविरतिगुणस्थानकेषु पापाकरण- नियमत्वं द्वावपमुष्कम्	१	३१९
"	१-रतिसुन्दरी [१५५]	१	३२१
"	२-शुद्धिसुन्दरी [५८]	२	३२५
"	३-अतिसुन्दरी [११३]	२	३२७
"	४-गुणसुन्दरी [१२२]	१	३३०
"	चतसृणामप्युत्तरमववर्णनम् [१००]	१	३३५
७२९-३४	सर्वविरतौ समस्तपापोपरमश्वम्	२	३३८

गाथा	विषय	पृष्ठ	पङ्
७३५	साम्प्रतीनानां चारित्रमाजो तीर्थकर- कालमाविसाधूनामिव मोक्षफलमा- पकत्वम्	२	३३९
७३६-९७	धर्माचरणमशठत्वेन भेदः पदम्-एत- त्संवादि शङ्कुकलावतीनिर्दर्शनम् [प्रा० ४५१]	१	३४०
	एतच्चरित्रान्तरितप्रसङ्गानुपातिविषयस्य प्रवर्धनम् मूलकारेणैव कृतम् तदेवम्—		
७३९-७१	" यतनास्वरूपफलादि	३	३५६
७७२-७६	" यतनाविषयकद्रव्यादिष्वप्यस्यानां- गोचरातीतमिति विचारस्तमाधिस्य	१	३५७
७७७-८०	" द्रव्यधैत्र्यफलादिसङ्गवानुष्ठानम्	१	३५८

श्रीउपदे-
शपदे-

॥ १९ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
७८१-८४	॥ उत्सर्गापवादलक्षणम् सर्वनयामिमत- त्वेन तात्त्विकं स्वरूपम्	१	३५९
७८५-८७	उत्सर्गापवादरूपमनुष्ठानमप्याशायुतमे- व निर्वाणफलम्	२	३५९
७८८-९८	मुक्तिप्राप्तिपर्यवसानं शङ्खनृपस्योत्तरम- ववर्णनमुपसंहारश्च	१	३५९
७९९-८०२	सहिष्णवोपि ये कर्मगुरुका निष्कारणं निषिद्धसेवनं कुर्वन्ति तेषामपायस्तथा कारणप्रतिसेवायां शुद्धभावत्वेन मो- क्षहेतुत्वादिसदृष्टान्तोपदर्शनम्	१	३६१
८०३-०६	स्तेनकक्षातम्	२	३६२
८०७	निर्वाणलाभार्हकालविरहे सति कालविल- म्बेनापि सिद्धिः भावविशिष्टत्वात्	१	३६३

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
८०८-०९	दुष्पमाकालेपि यावद्दुष्प्रसभसूरिपर्यन्तं यथासामर्थ्यमाज्ञापालनपराणां चारित्र्यम्	१	३६३
८१०	आज्ञावाहानां तु तीर्थकरविहारकालेपि संयमाभावः	२	३६३
८११	यदृच्छाप्रवर्तकानां दृष्टान्तीकृत्य नासम- ञ्जसे प्रवर्तनं कार्यम्	२	॥
८१२-१४	आचरणालक्षणं प्रमाणत्वम्	१	३६४
८१५-३३	पञ्चमकालभावप्रदर्शकानिष्टफलदस्वप्ना- ष्टकस्य श्रीमहावीरदेवोक्तभावार्थः—	२	३६४
॥ १ ॥	गजस्वप्नसारः	२	३६५
॥ २-३ ॥	कपि-तरु स्वप्नतत्त्वम्	१	३६६
॥ ४-५ ॥	ज्वाह-सिंहरहस्यम्	२	॥

विषया-
नुक्रमः

॥ १९ ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पङ्.
" "	६-७-पद्य-बीजस्तप्रधीबम्	१	३६७
" "	८-कठसुस्तप्रैवम्पर्यम्	२	"
८३४-३८	पदस्तंवात्कौटिकस्तप्रानि-कर्तव्यो- पदेष्टव्य	२	"
८३९	पालकधर्मप्रष्टान् प्रस्तावास्तुष्टसाधु- भावककर्तव्यत्वम्	२	३६९
८४०-४२	पालकजनाकुले क्षेत्रे करस्तुष्टोपाया	२	३६९
८४३	मगीतार्थबाहुस्ते गीतार्थमित्युपदेष्टा	१	३७०
८४४-४९	सोपनवं मूर्खबहुलसमूहस्तप्रष्टराज- मक्षिज्ञानम्	२	३७०
८५०	सर्वधरस्तुष्टमाहायोगोनेन	२	३७१
८५१	सूत्रार्थमहणादिः परिशुष्टाहायोगोपायस्त	२	३७१

गाथा	विषय	पृष्ठ	पङ्.
८५२-५३	गुरोस्तविशेषस्वरूप स्वसमयप्रज्ञापक- कस्तुष्ट	१	३७२
८५४-५६	गुर्वाभयनफलादि	२	३७२
८५७-८५	प्रमूढविस्तरतो व्याख्यानविधिः	१	३७३
८८६-८९	आज्ञायोगोपि सम्यग्ज्ञानसाध्वो ज्ञानि- न इष्टकार्यप्रसाधकत्वम्	१	३८०
८९०-९८	आचार्यप्रतिबोधितत्वजिज्ञासुमुपपत्ती- चरित्रम्	१	३८१
८९९-९०८	" " " कर्णदुर्बलनृपाख्यातम्	२	३८३
९०९-९०	सोकहृदित्यागोपदेष्टे युक्तिः	१	३८५
९११-९९	रत्न-शान्त-वक्ष-हिरण्य विक्रेतुमाहक- सत्यबहुत्वदृष्टान्तेन शुद्धधर्मसे- वकस्तुष्टा, धर्मरत्नप्राप्तियोग्यता, पूर्वोक्तदृष्टान्ते स्थिरीमूढनृपस्वरूपादि	२	३८५

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २० ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
९२०-२१	अधिकारिपरत्व उपदेशसाफल्यम्	२	३८७
९२२-३१	इह-तैलपात्रधारकज्ञातम्	२	॥
९३२-३३	अप्रमादसारतायां पात्रभेदे जिनोपदे- शोपि नानारूपः	१	३९०
९३४	स्वकर्मगौरवत्वं परित्यज्य जिनोपदेशस्य दुष्करत्वा- विदोपोद्भावनेन स्वस्याराधकत्वं प्रख्या- पयत आशातनादोषापत्तिः	२	३९०
९३५-४३	जिनवचनदुष्करत्वदोषपरिहारस्तथाअप्र- मत्ततामन्तरेण मोक्षसाधिकानान्याः काश्चित्पौरुषेयीशक्तय राधावेधाहरणम्	२	॥
९४४-४५	प्रव्रज्याप्रतिपत्तिकालादारतोऽप्रमत्तत्वेन वर्धमानपरिणाम एव सिद्धिप्रदायकः	१	३९२

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र.
९४६-४८	ब्राह्मणवणिम्राजदृष्टान्तद्वयी	१	३९२
९४९-५१	धर्मानुष्ठानस्यान्यरूपेण-सतताभ्यास- विषयाभ्यास-भावाभ्यासयोगत- त्त्वैविध्यम्	१	३९३
९५२-६९	१-सतताभ्यासे तात्त्विकरहस्यभरं कुरु- चन्द्रनृपचरित्रम्	२	३९३
९७०-८६	२-विषयाभ्यासे स्वोत्तरभववर्णनसंयुतं सुरस्यं शुकाख्यानम् [प्रा० ३८३]	२	३९७
९८८-९४	३-भावाभ्यासे नरसुन्दरज्ञातम्	१	४१२
९९५-९७	एतदनुष्ठानत्रयस्यैकत्वभावना तथा मन्य- त्वादिसामग्रीत्वम्	२	४१३

विषया-
नुक्रमः

॥ २० ॥

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
१९८	देवगुरुप्रकारविषयसमाप्तिः	२	४१४
१९९-१००२	तयामभ्यारम्भगाथा	२	४१४
१००३-०११	न्यमात्रवादस्य प्रसङ्गित्वम्, तत्पर्यम्, तत्र तयामभ्यारम्भरूपतद्वाच्यीकार- योगः	१	४१५
१०१२-०१७	लोकस्याप्यतिथारस्य त्याग्यता मूर्ते- जोदष्टान्तम्	१	४१७
१०१८-०३०	गुह्ययोगे दुर्गतानापीपरितम्	२	४१८
१०३१	पर्य-जैनधर्मरागिणः सर्वोपाधिबुद्धानु- ष्ठानासक्ता अनेके प्रमुमुक्षुस्तत्ररमणि- ररुचानकम्	२	४२०

गाथा	विषय	पृष्ठ	पत्र
१०३२-०३७	विष्णुययोगेप्रपुष्ट्युपदेशस्तदुपायभूतक- स्याणमित्रयोगादिस्वरूपं तत्प्राप्त्युपाय- प्रदर्शनपूर्वकतत्प्रभूतोपदेशम्	९	४३२
१०३८	समतिकल्पनौदर्यं परिहृत्येवं तु सिद्धा- न्यामुगतमितिकथनपूर्वमुपसंहरणम्	१	४३४
१०३९	सकृद्व्यतागर्भा स्वनामाङ्का य मूलक- पूर्वप्रसङ्गः	१	४३४
॥	पूज्यप्रपराचार्यपुत्रयभीहरिभद्रसूरीनां सूचीरूपं परित्रम्	॥	॥
॥	टीकाकारप्रसङ्गः	१	४३५
	ग्रन्थसमाप्तिः		

एतत् संस्थाया अययावत् प्राकाश्यं नीतानि पुस्तकानि ।

मूल्यम्

मूल्यम्

†१ अनित्यादि भावनास्वरूप	
२ श्रीजिनेन्द्रस्तवादिगुण मोहनमाला (द्वि० आ०)	०-६-०	
*३ गुजरातनुं गौरव याने विमलमंत्रीनोविजय		
*४ श्री देवगुरुवन्दनादि विधिसंग्रह		
*५ श्री सुबोधपाठसंग्रह		
६ श्री पोसहविधि (द्वि० आ०)	०-३-०
†७ श्री प्रतिमा शतकम् (सटीकम्)	२-०-०
*८ श्री कर्मग्रन्थवृत्तिः (प्रथमोविभागः)		
†९ श्री मार्गपरिशुद्धिः (संस्कृत)	०-६-०
*१० श्री विपाकसूत्रम् (सटीकम् छायासहितम्)	०-१२-०	
*११ श्री मुक्तिमार्गदर्शन याने धर्मप्राप्तिनाहेतुओ		
*१२ श्री सुरप्रियचरित्र (भाषांतर	

† आ निशानी बाका चिह्नकमांजुजडे । *आ निशानी बाका चिह्नकमां बची.

१३-१४-१५प्रतिमास्थापनन्यायः, परमज्योतिः

पंचविंशतिका, परमात्मपंचविंशतिका,

०-३-०

*१६ श्री चउमासी तथा दीवालीदेववन्दन

†१७ श्री ज्ञानसारसूत्र तथा धनपालकविकृत

श्रावकविधि....

*१८ श्री देववन्दन माला ०-१२-०

१९ उपदेशपदसटीकः प्रथमोविभागः ३-८-०

२० उपदेशपदसटीको द्वितीयो विभागः (पूर्ण)

२१ श्री अमिधान चिन्तामणि कोशः (सटीकः) १-८-०

*२२ श्री महावीरस्वामिचरित्र १-०-०

प्राप्तिस्थानम्

१ शाह लालचन्द नंदलाल वकील. ठे. कोठीपोळ-वडोदरा.

२ मास्तर कुंवरजी वामजी ठे. बुद्धिसिंहजी जैनशाला-पालीताणा.

श्रीमद् देवेन्द्रसूरिसन्धर्ष श्री वैराग्यकुलकम् ।

जम्मजरामरणजले नाणाविहिवाहिजलपराहमे । भवसाधरे असारे पुलहो खलु माणुसो जम्मो ॥ १ ॥
 तम्मिवि आयरियखित्तं जाइ कुलक्यसपयाउय । चिंतामणिसारित्थो पुलहो धम्मो य जिणभणिओ ॥ २ ॥
 भवकोदिसएहिं परिहिंदिऊण सुविसुअपुअओएण । इत्थियमित्ता संपइ सामग्गी पाविया जीव ! ॥ ३ ॥
 रुवमसासयमेय विज्जुलयाधेचले जए जीयं । संज्ञाणुरागसरिसं खणरमणीय च तारुअम् ॥ ४ ॥
 गयकअचंचलाओ लच्छीओ तियसधाउसारिण्हं-विसयसुह जीवाणं बुअसु रे जीव ! मा मुअ ॥ ५ ॥
 किंपाकफलसमाणा विसयहाउहलोवमा पाधा । मुहमुहरत्तणसारा परिणामे दारुणसहावा ॥ ६ ॥
 मुत्ता विअभोगा सुरेसु असुरेसु सहय मणुएसु । न य जीव ! तुअ तिची जलणस्सव कट्टनियरेहिं ॥ ७ ॥
 जह संज्ञापसवणाण संगमो जह पहे य पहियाणं । सयणाणं संजोगो तहेव खणमंगुरो जीव ! ॥ ८ ॥
 पियमाइभाइमइमीभजापुत्तत्तणेवि सबेवि । सत्ता अणंतवारं आया सबेसिं जीवाणं ॥ ९ ॥
 ता तेसिं पडिबधं चवरिं मा तं करेसु रे जीव ! । पडिबधं कुणमाणो इहयं चिय बुत्किओ भमिसि ॥ १० ॥
 आया तरुणी आभरणवज्जिया पाठिओ न मे तणओ । घूया नोपरिणीया भइणी नो भत्तुणो गमिया ॥ ११ ॥
 धोवो विहवो संपइ वट्ठं य रिणं बहुअओ गेहे । एव चिंतासंतावबुमिओ पुअसमणुहवसि ॥ १२ ॥

श्रीदेवेन्द्र
सूरिकृतं
॥ २२ ॥

काऊणवि पावाइं जो अंत्यो संचिओ तए जीव । सो तेसिं सयणाणं सबेसिं होइ उवओगी ॥ १३ ॥
जं पुण असुहं कम्मं इङ्कुचिय जीव तं समणुहवसि । न य ते सयणा सरणं कुगइए गच्छमाणस्स ॥ १४ ॥
कोहेणं माणेणं मायालोभेहिं रागदोसेहिं । भवरंगओ सुइरं नडुव नच्चाविओ तंसि ॥ १५ ॥
पंचेहिं इंदिएहिं मणवयकाएहिं दुट्ठजोगेहिं । बहुसो दारुणरूवं दुक्कं पत्तं तए जीव ! ॥ १६ ॥
ता एअन्नाऊणं संसारसायरं तुमं जीव ! । सयलसुहकारणम्मि जिणधम्मे आयरं कुणसु ॥ १७ ॥
जाव न इंदियहाणी जाव न जररक्खसी परिप्फुरइ । जाव न रोगवियारो जाव न मच्चु समुल्लियइ ॥ १८ ॥
जह गेहम्मि पलित्ते कूवं खणियं न सक्कई कोवि । तह संपत्ते मरणे धम्मो कह कीरण जीव ॥ १९ ॥
पत्तम्मि मरणसमए डङ्गसि सोअग्गिणा तुमं जीव ! । वग्गुरपडिओव मओ संवट्ठमिउ जहवि परकी ॥ २० ॥
ता जीव ! संपयं चिय जिणधम्मे उज्जमं तुमं कुणसु । मा चिन्तामणि सम्मं मणुयत्तं निप्फलं णेसु ॥ २१ ॥
ता मा कुणसु कसाए इंदियवसगोय मा तुमं होसु । देविंदसाहुमहियं सिवसुक्कं जेण पावहिसि ॥ २२ ॥

॥ इति वैराग्यकुलकं समाप्तम् ॥

श्रीवैराग्य-
कुलकम्

॥ २२ ॥

अथ शुद्धाशाययोगस्यैव माहात्म्यमुपचिन्त्यन्नाह—

एतो उ दिट्टिसुद्धी गंभीरा जोगसंगहेसुति । भणिया लोइयदिट्ठंतओ तथा पुवसूरीहिं ॥ ३६० ॥

इतस्त्वित एव शुद्धाशाययोगपूर्वकानुष्ठानस्य सानुबन्धत्वाच्चेतोर्दृष्टिगुणिः सम्यग्दर्शननिर्मलता गभीरानुबन्धादमहानिधानमिव मध्याविर्भूतान्धुतविशेषा योगसंग्रहेषु योगस्य साधुजनानुष्ठानस्य संग्रहा सम्राट्काः सिद्धान्तालापकास्तेषु द्वात्रिंशत्संख्येषु “आलोयणा निरपलावे आर्यासु ददधम्मया” इत्यादिश्लोकपञ्चकोकेषु, इतिः पदपरिसमाप्तौ, भणित्वा लौकिकदृष्टान्ततः, तथेति तत्प्रकारात् पूर्वसूरिभिः सुधर्मस्वामिप्रभृतिभिः ॥ ३६० ॥

तमेव दृष्टान्त संगृह्यन्नाह—

साययम्मि महवलो विमल पहा चेव चित्तपरिकम्मे । निप्फत्ति छट्टमासे भूमीकम्मस्स करणं च ॥ ३६१ ॥

साकेते नगरे ‘महवल’त्ति महाबलो नाम राजाऽजनि । ‘विमल’त्ति विमलनामा ‘पहा चेव’त्ति प्रभाकरश्चैवचित्रकरायभूताम् । ताम्या च चित्रपरिकर्म्मणि प्रारब्धे निष्पत्तिरेकेन पद्यमासे दर्शिता । द्वितीयेन तु भूमीकर्मणः करणं चेति ॥ ३६१ ॥

इमामेव गाथा व्याघ्रपाणो दूयेत्यादिगाथापञ्चकं किञ्चिदधिकमाह—

दूयापुच्छण रण्णो किं मज्झं णस्थि देव । चित्तसभा । आदेसो निम्मवणा पहाणचित्तगरवहुमाणो ३६२ ॥ १

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २१८ ॥

अण्णोण्णभित्तिजवणिगकिरिया छम्मासओ उ एगेण । णिम्मवणं अन्नेणं भूमीकम्मं सुपरिसुद्धं ॥३६३॥२
रायापुच्छण मेगो णिम्मवियं बीय भूमिकरणम्मि । आहूसुगणिवदंसण चित्ते तोसो उचियपूजा ॥३६४॥३
जवणीविकखेवेणं तस्संकम रम्म रायपासणया । किं वेयारसि ण हु देव ! संकमो जवणिगा णो उ ॥३६५॥४
रण्णो विम्हय तोसो पुच्छा एवं तु चित्तविहि सम्मं भावण वण्णगसुद्धी थिर वूढि विवज्जओ इहरा ॥३६६॥५

साएयं नाम पुरं विसायमायामयाइमुक्कजणं । राया तत्थ महावलनामा चउरंगवलकलिओ ॥१॥ मंथिज्जमाणजलनिहि-
सलिलसमुप्पन्नफेणफाराए । कित्तीए धवलियजओ कयपणयजणामलफलाए ॥ २ ॥ संसिद्धरज्जकज्जो सहागओ अन्नया
भणइ दूयं । जं अन्नेसिं निवईणमत्थि तं मज्झ किं नत्थि ॥ ३ ॥ (दूतः-) सव्वाणि रज्जचिंधाणि देव ! तव संति किंचि-
दधिकाणि । परमत्थि न चित्तसभा जहन्नराईण तह तुब्भं ॥ ४ ॥ विमलपहाकरनामा चित्तकरा सेणिणायगा दोन्नि ।
सहाविया निवइणा गरुयममरिसं वहंतेण ॥ ५ ॥ भणिया एयसभाए जह चित्तं लहु पसिज्झए कुणह । तह तुब्भे सव्वा-
यरसारा जणचित्तचोरंति ॥ ६ ॥ एवंति मन्निए गरुयरायसम्माणभायणीभूया । तक्कालोवट्ठियसयलचित्तपाउग्गसुइदवा
॥ ७ ॥ विहिया दुहा सभा सा मज्झम्मि य जवणिया घणा ठविया । मा कोइ अइसयं पेच्छिऊण कस्सावि चोरेज्जा
॥ ८ ॥ आढत्ता चित्तेउं सपरियणा तं सहं कयपइन्ना । विमलेण छट्ठमासे विचित्तचित्ता इमा विहिया ॥ ९ ॥ तो रत्ता
कोउगपरिगएण जुगवं दुवेवि परिपुट्ठा । हंहो ! तुब्भं चित्तं केत्तियमेत्तं विणिप्फन्नं ? ॥ १० ॥ विन्नत्तो विमलेणं जह

भूमिशुद्धि-
चित्रकरो-
दाहरण०

॥ २१८ ॥

चित्तं मज्झ अविक्कलं आर्यं । नियदिद्विपयाणेणाणुग्गमेत्तो खणं कुणह ॥ ११ ॥ धीएण पुण पर्यपियमेगावि मए न
निम्मिया रेहा । चित्तपरिकम्मजोगा भूमिच्चिय केवला रइया ॥ १२ ॥ विष्टो सहाविभागो रत्ता विमलेण चित्तिओ
तोसो । तो तरस समुप्पसो कयाय पूया समुच्चियत्ति ॥ १३ ॥ विक्खित्तिविक्कणं अवणियमियरसहाभागमिह पलोइत्ति । जा
नरनाहो चित्तियमित्तिविभागस्स संकमओ ॥ १४ ॥ तत्तो रम्मसरूपा सा भिच्ची ज्ञात्ति निवइणा विष्टा । चित्तयरवय-
णविहइणममित्तं कंतो लहु विलक्खो ॥ १५ ॥ जाओ निवो पर्यपइ अग्गे वियारिया किमेवं ते ? । ण हु देव । संक-
मातो चित्तस्स इमेरित्तं आर्यं ॥ १६ ॥ संकासंकुलियमणोवि तं अवणियमवणियं जहा कुणइ । ता पेच्छइ भित्तिं चिय
निवई ससिनिम्मलाजोयं ॥ १७ ॥ विप्फुरियविग्गहयमुहो पुच्छइ राया तए न किं विहियं । चित्तं एत्तियकालो जं लग्गो
भूमिमेत्तम्मि ? ॥ १८ ॥ देव । न भूमियिसुद्धिं विणेह चित्तं कयंपि रमणिज्जं । ओमावइ वज्जगा जं धिरत्तसुखीओ न
लइत्ति ॥ १९ ॥ अघो चित्तगरसिरोमणी इमो अरिय परिसो अज्जो । भणिओ अज्जइ एसा इमंपि चित्तं इमं होही
॥ २० ॥ संकमवसाउ अहियं निभाळणिज्जं जओ कुरुवपि । मुहमादरिसस्स तले अहियं सोहं समुवहइ ॥ २१ ॥ सक्कारो
अइगरुओ तह विहिओ जह स जावजीवंपि । नियवधुलोयसहिओ परमं सुद्धिमावमणुपत्तो ॥ २२ ॥

अयोर्लिंगितगाथाक्षरार्थः—

‘दूयापुच्छण’त्ति दूतस्य पृच्छा समभूद् राशो महाबलस्य, यथा किं वस्तु मम नास्ति ? स आह—देव ! चित्रसभा नास्ति ।
तदनन्तरमेव द्वयोश्चित्रकरयोरादेशो दत्तः ‘णिम्मवण’त्ति निर्मापना विषयः । तदन्वेय प्रधानचित्रकरबहुमानः प्रवृत्तः १६२।१

‘अन्नोन्नभित्तिजवणिगकिरिया’ इति अन्योऽन्यं परस्परभित्तयोश्चित्रयितुमारब्धयोर्जवनिकाक्रिया विहिता मध्ये काण्ड-
पटस्थापनेनादर्शनं कृतमित्यर्थः । ततः पण्मासतस्तु पण्णां मासानां पर्यन्ते एवैकेन विमलनाम्ना चित्रकारेण निर्मापणं
चित्रस्य कृतम् । अन्येन प्रभाकरनाम्ना भूमीकर्मचित्रभूमिकानिष्पत्तिरूपं सुपरिशुद्धमिति ॥ ३६३ ॥ २ ॥

राजप्रच्छन्नमभूत् । एको विमलनामा निर्मापितं चित्रमिति, द्वितीयस्तु भूमिकर्मेति आह ब्रूते । तत उत्सुकस्य
नृपस्य दर्शनं समजनि । चित्रे भित्तिगते तोषो राज्ञः । उचितपूजा कृता विमलस्येति ॥ ३६४ ॥ ३ ॥

ततो जवनिकाविक्षेपेण काण्डपटापसारेण तत्संक्रमेण द्वितीयभित्तिगतचित्रसंक्रमेण रम्यस्यातिशायिनश्चित्रस्य राज्ञो
दर्शनमकारि । जातवैलक्ष्यश्च नृपतिराह—किमस्मान् विप्रतारयसि वंचयसि ? प्रभाकरः नहु नैव देव । विप्रतारयामि ।
यतः संक्रमो द्वितीयभित्तिगत एषः । ततो जवनिका दत्ता । नो तु नैव संक्रमो वृत्तः ॥ ३६५ ॥ ४ ॥

राज्ञो विस्मयतोषौ सम्पन्नौ । तथा, पृच्छा कृता, किमेवं भवता भूमिकाशुद्धिरारब्धेति । भणितं च तेनैवं त्वनेनैव
विधिना भूमिकाशुद्धिलक्षणेन चित्रविधिः सम्यक् सम्पद्यते । कुतः । यतः, भावना सजीवत्वलक्षणा, वर्णकशुद्धिः कृष्ण-
नीलादिवर्णकानां स्वरूपोत्कर्षरूपा तथा ‘धिरबुद्धि’ति स्थिरत्वं वृद्धिश्च स्फारीभवनरूपा सम्पद्यत इति । विपर्ययो
व्यत्यासो भावनादीनां इतरथा भूमिकामालिन्ये सति सम्पद्यत इति । ततः साधुरिति कृत्वा महापूजा कृता भणितं
चास्तां भित्तिरियमित्यमेव भवति ॥ ३६६ ॥ ५ ॥

इत्थं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिकयोजनामाह—

(लेखाय किरियाय अभव दूरभक्षसाङ्गजीवाणं । धम्मट्टाणविसुद्धी एमेव ह्वेइ हट्टफला ॥ ३६७ ॥)

तुल्यायामेव क्रियायां चैत्यधन्दनास्वाध्यायसाधूपासनाविरूपायामभव्यदूरमध्यासन्नभध्यादिमेवभाजां जीवानां धर्म-
स्यानयिशुद्धिर्विधीयमानधर्मविशेषनिर्मलता एवमेव विघ्नकर्मघट्ट, भूमिकाशुद्धौ शुद्धयोधिलामलक्षणायां सत्यामित्यर्थः,
भवतीष्टफला निष्कलककस्याणलाभप्रयोजना, अन्यथा तद्विपर्यय एवेति ॥ ३६७ ॥

एतदेव परमसंयादेनाह—

अज्झप्पमूलवच्चं इत्तोणुट्टाणमो सयं धित्ति । तुच्छमलतुल्लमपणं अपणेवज्झप्प सत्थण्णू ॥ ३६८ ॥

इहाध्यात्मलक्षणमित्यमयसेय—“ओचित्याद् वृत्त्युक्तञ्च वचनात् तत्त्वचिन्तनम् । मैत्र्यादिभायसंयुक्तमध्यात्मं
तद्विदो विदुः ॥ १ ॥” इति । ततोऽध्यात्ममेव मूलं तेन बद्धमायत्तीकृतमध्यात्ममूलवच्चम्, अतो भूमिकाशुद्धावेयानुष्ठा-
नस्येष्टफलत्वाच्चेतोर्व्यनुष्ठानं परमार्थतत्त्ववनुष्ठानं व्रुयते तुच्छमलतुल्यमसारवारीरलक्षमलसहशमन्यदध्यात्ममूलपंचविक-
लमन्येऽपि तीर्णान्तरीया अध्यात्मशास्त्रज्ञा व्रुयन्तीति एवेयाध्यात्मयन्त्रप्रधानमनुष्ठानं तदेव भवत्याधिक्षयकरणतया
तत्त्वतोऽनुष्ठानम् । तद्विलक्षणं च क्षरीरकूटजोराश्रियद् मालिन्यकारितयाऽत्यन्ततुच्छमन्येऽपि योगशास्त्रविदो विदु-
रिति ॥ ३६८ ॥

१ इयं मूलगाथाऽसारसमीपस्थेषु चतुर्ध्यायवर्गपुस्तकेषु नास्ति, टीकाप्रणयानुसारेण तु पदानि त्रिविध्याप्रगाथाकमेवानुमापयसंरम्भेण गायता भवन्त्य-
कोटके इति ।

इदं चाध्यात्मं यतो भवति, यच्चातः प्रवर्त्तते, तद्दर्शयति;—

सुद्धाणाजोगाओ अज्झप्पं सति इओ समालोचो। हंदि अणुट्ठाणगओ ततो य तं नियमतो होति ॥३६९॥

शुद्धाज्ञायोगादध्यात्ममुक्तरूपं सदा सर्वकालं संजायते न पुनरन्यथापि, तस्य तदेककारणत्वात्। तदनु इतोऽध्या-
त्मात् समालोचो विमर्शश्चिकीर्षासारो 'हंदि' इत्युपप्रदर्शने, अनुष्ठानगतस्तच्चित्रक्रियाकाण्डविषयः प्रवर्त्तते। ततश्च तस्मा-
देवालोचात् तदनुष्ठानं नियमतो भवति, तस्य तदबंधहेतुत्वादिति ॥ ३६९ ॥

अयं च शुद्धाज्ञायोगो यथा भवति, तद्दर्शयति,—

एसो उ तहाभवत्तयाए संजोगतो निओगेण। जायति भिन्ने गंठिम्मि अन्नहा णो जतो भणियं ॥ ३७० ॥

एष शुद्धाज्ञायोगः पुनस्तथाभव्यतया उक्तरूपतया संयोगात् सम्पृक्तभावाद् नियोगेन नियमेन जायते जीवानाम्।
कीदृशो कस्मिन्नित्याह—भिन्नेऽपूर्वकरणवज्रसूच्या सम्पन्नच्छिद्रे कृते ग्रन्थौ घनरागद्वेषपरिणामरूपे। अन्यथा ग्रन्थिभे-
दाभावे सति नो नैव, महामोहसन्निपातोपहतत्वात्। यतो भणितमागमे ॥ ३७० ॥

वेहपरिणामरहिते ण गुणाहाणमिह होति रयणम्मि। जह तह सुत्ताहाणं न भावतोऽभिन्नगंठिम्मि ॥३७१॥

वेधपरिणामरहितेऽपातितमध्यच्छिद्रे तथाविधप्रयोगाद् न नैव गुणाधानसूत्रतन्तुप्रवेश इह भवति रले पद्मरागादौ
यथेति दृष्टान्तार्थः; तथा सूत्राधानं पारगतगदितागमन्यासः, न नैव भावतस्तत्त्ववृत्त्याऽभिन्नग्रन्थौ जीवे, तत्राद्यापि

सूत्राधानस्य सर्वबोधसम्पादकसामर्थ्याभावात्, तत्सम्पादनेन च तस्याधिकलक्ष्यरूपलाभसम्भवादिति ॥ ३७१ ॥

अमुमेवार्थं भाषयति,—

जह तस्मि तेण जोगा घज्झा संतोवि तत्तओ णेय । तह दव्वसुत्तजोगा पायं जीवाण विण्णेया ॥३७२॥

यथा तस्मिन्नेव वेधपरिणामरहिते तेन गुणेन योगाः सम्बन्धा धाव्या मध्यप्रवेशविरहाद् बहीरूपास्तत्प्रयोजनार्थिभिः पुंभिः सम्पद्यमानाः सन्तोऽपि तत्स्यस्य परमार्थरूपतया न नैव एते सूत्रयोगा वर्तन्ते, जसुप्रभृतिना श्लेषद्रव्येण गुणसंयोजने रक्षस्य चायाविनाशात्, तदन्तरेण च तस्य तत्रावस्थानस्यैर्याभावादिति । तथा द्रव्यसूत्रयोगाः प्रायो बाहुस्येन जीवानां पिज्ञेयाः । इह द्रव्यशब्दः कारणपर्यायोऽप्रधानपर्यायश्च शास्त्रेषु प्रयुज्यते । तत्र योऽसन्निहितग्रन्थिभेदानां दूरमव्यादीनामप्रधानः सूत्रयोगः स एकान्तत एव सर्वोपानाधायकतया तत्त्वपर्यालोचने न किञ्चिदेव । यस्त्वपुनर्बन्धकमार्गाभिमुखमार्गपतितानाम्, स शुद्धबोधसामर्थ्यहेतुत्वाद् व्यवहारेण तात्त्विकः, यथोक्तं योगविन्दौ—“अपुनर्बन्धकस्यायं व्यवहारेण तात्त्विकः” इत्यादि । इति इति समाधाय सूत्रकारेणोक्तं प्राय इति । ततो ये प्रधाना सूत्रयोगा अविरतादीनां ते निश्चयतो व्यवहारस्य तत्त्वरूपा एव । ये तु सर्वबोधहेतुभूतास्तौ व्यवहारेण तात्त्विका इति ॥ ३७२ ॥

कुत एतदेवमिति चेदुच्यते,—

विसयपडिहासमिच्चं बालस्सेवकस्वरयणविसयंति । वयणा इमेसु णाणं सबत्थण्णाणमो णेयं ॥ ३७३ ॥

विषयप्रतिभासमात्रम्-इह स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुः श्रोत्राणीन्द्रियाणि, स्पर्शरसगन्धरूपशब्दास्तेषामर्थाः, ततो विषय-
स्येन्द्रियगोचरस्य प्रतिभासोऽवबोधः स एव केवलस्तद्गतगुणदोषविमर्शविकलो विषयप्रतिभासमात्रं बालस्येव शिशोरिव ।
अक्षरत्नविषयं अक्षश्चन्दनको रत्नं पद्मरागादिः, अक्षरत्ने, ते विषयो यस्य तत्तथाविधज्ञानमित्युत्तरेण योगः । इतिः
पूरणार्थः । वचनाद् द्रव्यश्रुतयोगरूपात् । एष्वभिन्नग्रन्थिषु जनेषु ज्ञानमवबोधः शब्दार्थमात्रगोचरमेव तद्गतोहापोह-
शून्यं सर्वत्र जीवादौ विषये; किमित्याह-अज्ञानमेव ज्ञानफलस्य हेयोपादेयविभागस्य तात्त्विकस्याभावाज्ज्ञेयमिति ॥३७३॥

अत्रैव व्यतिरेकमाहः—

भिन्ने तु इतो णाणं जहक्खरयणेसु तग्गयं चेव । पडिवंधम्मिवि सद्धादिभावतो सम्मरूवं तु ॥ ३७४ ॥

भिन्ने तु विघटिते तु पुनर्ग्रन्थौ । इतो ग्रन्थिभेदादनन्तरमेव ज्ञानं विशदविमर्शवशोपलब्धविशुद्धतत्त्वतया शुद्धबोध-
रूपं विजृम्भते । दृष्टान्तमाह-यथाक्षरलयोर्विषये तस्यैव शिशोरशिशुभावप्राप्तौ तद्गतं चेवाक्षरत्नविभागगोचरमेव । ननु,
भिन्नग्रन्थीनां केषांचिद् मापतुपादिसदृशानां न किञ्चिद् ज्ञानविजृम्भणमुपलभ्यत इत्याशंक्याह-प्रतिबन्धेऽपि तथाविध-
ज्ञानावरणोदयाद् विघातेऽपि श्रद्धादिभावतः “तमेव सच्चं नीसकं जं जिणेहिं पवेइयं” इत्यादेः श्रद्धानस्य, आदिश-
ब्दाद् गीतार्थप्रज्ञापनीयत्वस्य च भावात् तुच्छमपि ज्ञानं सम्यग्रूपमेव, परिपूर्णलाभहेतुत्वात् । यथा हि शुक्लपक्षक्षपा-
पतेरतितुच्छोऽपि प्रतिपत्तिथाबुज्ज्वलतालाभः सम्यगेव, परिपूर्णतदुज्ज्वलभावलाभस्याचिरादेव सम्पत्तिनिमित्तत्वात्;
तथा प्रकृतज्ञानमपि क्रमेण केवलज्ञानाविकलकारणभावापन्नमेव वर्तत इति ॥ ३७४ ॥

अथास्य सम्यग्रूपतामेव भाषयति,—

जमिण असप्पविचीए दवओ संगयंपि नियमेण । होति फलंगं असुहाणुबधवोच्छेयभावाओ ॥ ३७५ ॥

यस्मादिदं सम्यग्ज्ञानमसत्प्रवृत्त्या प्रबलावश्यवेद्यचारित्रमोहोदयादिनिद्रयानुकूलाचरणरूपया ब्रूयतो मनोरुचिविक-
लत्वेनाप्रधानभावात् सगसमपि संयोगभागपि नियमेनैकान्तत एव भवति फलार्गं मोक्षलक्षणफलनिमित्तम् । कुत
इत्याह—अशुभानां ज्ञानायरणादिपापप्रकृतीनामनुबन्ध उत्तरोत्तरवृद्धिरूपस्तस्य व्यवच्छेदस्तुटिस्तस्य भावात् ॥ ३७५ ॥

अशुभानुबन्धमेवाश्रित्याह,—

एसो य एत्थ पावो मूलं भवपायवस्स विप्पेओ । एयम्मि य वोच्छिप्पे वोच्छिप्पो चेव एसो त्ति ॥ ३७६ ॥

एष चाशुभानुबन्धः पुनरत्र सम्यग्रूपज्ञानादशुभानुबन्धव्ययच्छेदे प्रस्तुते पापोऽत्यन्ताधमो मूलमादिकारणं भवपा-
दस्य संसारविपवृक्षस्य नरकादिदुःखफलाकुलस्य विज्ञेयः । एतस्मिन्नाशुभानुबन्धे व्यवच्छिप्पे सम्यग्ज्ञानतो व्यय-
च्छिप्पेवोपरत एवैव भवपादस्य इति । विपर्यासजलसिच्यमानमूला एव हि क्लेशपादपा दुःखलक्षणाय फलाय कल्पन्ते ।
सम्यग् ज्ञानदहनदक्षमानमूलास्तु शुटितसकलफलदानशक्तयो बन्ध्यभावापन्ना असत्कल्पा एव जायन्ते इति ॥ ३७६ ॥

एयं सति यत्तिज्जं तद्दर्शयति,—

एत्तो धिय एयम्मी जत्तोऽतिसएण सेसगाणं पि । एत्थ तुवे सज्झलगा वाणप्पत्था उदाहरणं ॥ ३७७ ॥

इत एवाशुभानुबन्धस्य भवपादपमूलत्वाद् एतद्व्यवच्छेदे च भवस्य व्यवच्छिन्नत्वाद् हेतोः, एतस्मिन्नशुभानुबन्ध-
व्यवच्छेदे यत्नो निन्दागर्हादिना प्रयत्नोऽतिशयेन शेषानुष्ठानमपेक्ष्य शेषकाणामपि तीर्थान्तरीयाणां वर्तते, किंपुनर-
स्माकं जैनानामित्यपि शब्दार्थः । अत्रानुबन्धव्यवच्छेदे द्वौ सञ्ज्ञिकौ भ्रातरौ वानप्रस्थौ “ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वान-
प्रस्थस्ततो यतिः ।” इत्याश्रमक्रमापेक्षया तृतीयाश्रमवर्तिनौ वानप्रस्थापनवन्ताबुदाहरणम् ॥ ३७७ ॥

अंगिरसगालवा वाणपत्य लहुगस्स जेद्वणगमणं । निग्गम कुसादिहेउं तस्सियरपडिच्छणं चेव ३७८॥१
कालातिक्रम भुक्खा दाडिमगह आगमो उ इतरस्स । वंदण पासण पुच्छा एत्तो पच्छित्ति णो वंदे ३७९॥२
देह इमं गच्छ निवं मग्गाहि स दूर पादलेवो त्ति । गमणं निवमग्गण धम्मसत्थि च्छेओ उ हत्थाणं ३८०॥३
तत्तो आगम चिण्णवतोसि वंदण णतीए ण्हाणं तु । हत्थुलुब्भण साहण पाणायामे तहा भावो ॥ ३८१॥४
पुच्छा किं णो पढमं असुद्धितो तं वत्तित्ति गुरुदोसो । किरियापत्थाहरणा ण अन्नहाज्वेति अणुवंधो ॥ ३८२॥५

इह कचिद् मागधादौ मण्डले आङ्गिरसगालवौ ब्राह्मणसुतौ परिपालिताद्याश्रमद्वयौ सन्तौ वानप्रस्थावभूताम् । अन्यदा
लघुकस्य भ्रातुर्गालवनान्नः कुतोऽपि प्रयोजनात् स्ववनपण्डाज्येष्ववनगमनमाङ्गिरसवनावतरणं समजायत । तस्मिंश्च
समये निर्गमः स्वकीयवनात् कुशादिहेतु कुशादयो दर्भकन्दमूलफलजलेन्धनादयस्तापसजनयोग्यसमाहरणीयत्वेन हेतवो
यत्र तत्तथा क्रियाविशेषणमेतत् । तस्य ज्येष्ठभ्रातुः इतरप्रतीक्षणमेवेतरेण तत्रस्थेनैव विलम्बनमकारीति ॥ ३७८ ॥ १ ॥

‘कालाङ्गम’सि आगमनकालातियाहने सम्पन्ने सति युमुष्ठा गालवस्य समजायत । ततस्तेन ज्येष्ठवनाद् दाहिमग्रहः
कृतः भुक्तानि च तानि । मुद्गर्चान्तरादागमस्तु प्रत्यावृत्त्य स्वयने ज्येष्ठस्य इतरस्य लघोस्तं प्रति घन्दना धमूय । ‘पास-
ण’सि दृष्टं च ह्यसदाहिमफलं स्वयनम् । पृच्छा च कृता तेन केनेदमित्थं विहितमिति । कथितं चानेन यथा मयेति ।
ततः आङ्गिरसेनोच । इतः स्वयमेव दाहिमग्रहणादक्षादानाद्, यद्यपि “पार्यं छिन्दद् अम्हा पायच्छित्तं तु भण्णार्हं तम्हा ।
पापण वावि चित्तं विसोहए तेण पप्पिच्छं” ॥ १ ॥ इति यचनाद् अपराधशुश्रूषायभूतमनुष्ठानं प्रायश्चित्तमुच्यते, तथा-
प्युपचारात् प्रायश्चित्तशोभ्योऽपराधोऽपि प्रायश्चित्तशब्दपाच्यः, ततः प्रायश्चित्तमस्यास्तीति प्रायश्चित्ती भवानिति कृत्वा
नो नैव यन्दे प्रतियन्दे प्रतियन्दनं करोमि ते । निशीथेऽप्युक्तम्—“मूलगुणरत्नरगुणे संवरमाणावि जे विसीयंति । ते
नहु हुंत वंदणिजा ।” इति ॥ ३७९ ॥ २ ॥

गालव उवाच—दत्त यूयमेवेद मे प्रायश्चित्तम् । आंगिरसः—गच्छ पतन्मण्डलाधिपतिनगरे नृपं राजानं ‘मग्गाहि’सि
याचस्व शुद्धिम्, दुष्टनिग्रहश्चिष्टपरिपालनयोस्तस्यैव सर्वाश्रमगुरुत्वेनाधिकारित्वात् । गालवः—स राजा दूरे महता
व्यवधानेन वर्तत इति न शक्यते तस्य समीपे गन्तुम् । तत आङ्गिरसेन पादलेपः समर्पितो यत्सामर्थ्याद् राजान्तिके
गन्तुं शक्यत इत्यस्मात् पादलेपाद् गमनमभूत् । नृपमार्गणाद् राज्ञः समीपात् प्रायश्चित्तस्य याच्या कृता । ततो राजा
दिष्टैः ‘धम्मसरिप’सि धर्मशास्त्रिभिर्मनुप्रभृतिमुनिप्रणीतधर्मशास्त्रपाठकैः छेदस्तु छेद एव हस्तयोः प्रायश्चित्तमादिष्टम्, न

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २२३ ॥

पुनरुपवासादि । लौकिकशास्त्रेषु हि येनाङ्गेन योऽपराधो विहितस्तच्छुद्धौ तदेवाङ्गं निगृह्यत इति ॥ ३८० ॥ ३ ॥

ततो हस्तच्छेदानन्तरमागमः प्रत्यावृत्तिराङ्गिरससमीपे । तेनोक्तम्-चीर्णव्रतोऽसि समाचरितप्रायश्चित्तस्त्वमिति वि-
हिता वन्दना, भणितश्च नद्यां स्नानमाचरेति । तुः पादपूरणार्थः । तत्र च स्नातस्य 'हस्त्युल्लङ्घन'ति हस्तयोरुद्रोहणं
पुनरुद्गमः सम्पन्नः । तेन च 'साहण'ति ज्येष्ठाय साधितं निवेदितं, यथा हस्तौ ममपुनरुद्गमौ । तेनाप्युक्तं प्राणाबु-
च्छ्वासनिःश्वासौ तयोरायामः सामस्त्येन निरोधः प्राणायामश्चित्तवृत्तिनिरोध इत्यर्थः, तस्मिन् मया कृते सति तथा
भावो हस्तयोस्ते सम्पन्नः ॥ ३८१ ॥ ४ ॥

'पुच्छ'ति पृच्छा कृता तेन किं न प्रथमं नदीस्नानात् तथा भावो विहितः ? स प्राह-अशुद्धितोऽद्यापि तवाशुद्धि-
त्वात् । यतस्त्वं व्रती इत्यस्मात् स्तोकस्खलनायामपि गुरुदोषो वर्तते, क्रियापथ्याहरणात् चिकित्साप्रवृत्तावपथ्यासेवन-
दृष्टान्तात्, न नैवान्यथा हस्तकर्त्तनमपि नदीस्नानमन्तरेणापैति बुद्ध्यत्यनुबन्धोऽपराधलव इति त्वं मया तदनुष्ठापित
इति ॥ ३८२ ॥ ५ ॥

अनुबन्धमेवाश्रित्याहः—

रुदो य इमो एत्थं चइयवो धम्ममग्गजुत्तेहिं । एयम्मि अपरिचत्ते धम्मोवि हु सवलओहोति ॥ ३८३ ॥

रौद्रश्च दारुण एवायमशुभानुबन्धोऽत्र जगति त्यक्तव्यः परिहरणीयो निन्दागर्हादिनोपायेन । कैरित्याह-धर्ममार्ग-

वानप्रस्थ-
दृष्टान्तः०

॥ २२३ ॥

युक्तैः धर्ममार्गा धर्म्माराधनोपायाः साधुश्रावकसमाचारास्तत्समन्वितैः । एतस्मिन्नुपन्येऽपरिहृते धर्म्मः, प्रागुक्तोऽध-
र्मस्तावत्ततो भवत्येवेत्यपिशब्दार्थः, नुर्यस्मात् सखलकोऽतीचारपङ्कमालिन्यकस्मपरुपतामापन्नो भवति । अयमभिप्रायो-
महसि दोषानुपन्ये मूलगुणादिभंगरूपे विधीयमानोऽपि धर्म्मो न स्वरूपं लभते, अत्यातिचारानुपन्ये च भवन्नपि धर्म्मः
शबलस्वरूप एव । अत एव पठ्यते—‘पायद्वियसवसन्नो’ इत्यादि ॥ ३८३ ॥

इत्थं लौकिकमुदाहरणमभिधाय लोकोत्तरमभिधिस्तुराहः—

लोउत्तरंपि एत्थं निदरिसणं पत्तदंसणार्हिवि । असुहाणुबंधतो खलु अणंतसंसारिया वहवे ॥ ३८४ ॥

लोकोत्तरमपि न केवलं लौकिकमित्यपिशब्दार्थः, अत्राशुमानुपन्ये निदर्शनमुदाहरणम् । क इत्याह—प्राप्तदर्शनाद-
योऽपि लब्धविशुद्धसम्यक्त्यज्ञानचारित्रसम्यदोऽपि, किं पुनस्तद्विकलजीवा इत्यपिशब्दार्थः, अशुमानुपन्यत उक्त-
रूपात्, खलुरवधारणे, अनन्तसंसारिका अनन्तोत्सर्पिण्यवसर्पिणीप्रमाणः संसारो येषामस्तीति ते तथा बहवो भू-
यांस इति ॥ ३८४ ॥

एतदेव भावयति—

चउदसपुवधराणं अपमत्ताणं वि अंतरं समए । भणियमणंतो कालो सो पुण उववज्जए एवं ॥ ३८५ ॥

चतुर्दशपूर्वधराणां समस्तश्रुतअधिपरपारप्राप्तानाम् ऋषिविशेषाणाम्, अपमत्तानामपि च पुत्राकषकुक्षप्रतिषेप-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २२४ ॥

शुभाशुभा-
नुबन्धवि-
चारता.

नाकुशीलसाधुयोग्यप्रमादस्थानपरिहारवतामपि, किंपुनः सम्यग्दर्शनादिशेषगुणभाजामित्यपिशब्दार्थः, अन्तरं प्रति-
पतितप्रस्तुतगुणानां पुनर्लाभव्यवधानं समये जिनागमे भणितं निरूपितम् । कीदृशमित्याह-अनन्तकालः, यथोक्तं—
“कालमणंतं च सुए अद्धा परियट्ठो य देसूणो । आसायणवहुलाणमुफोसं अंतरं होइ ॥ १ ॥” स पुनरनन्तकाल उप-
पद्यते, एवमशुभानुबन्धस्य रौद्रतायां सत्यामिति । नष्टवश्यवेद्यमशुभानुबन्धमन्तरेण प्रकृतगुणभंगे पुनर्लब्ध्या किय-
त्कालव्यवधाने कश्चिदन्यो हेतुरस्तीति ॥ ३८५ ॥

एतदेव भावयति;

गंठीओ आरओवि हु असई वंधो ण अण्णहा होइ । ता एसो वि हु एवं णेओ असुहाणुवंधोत्ति ॥ ३८६ ॥

ग्रन्थेरुक्तरूपादारतोऽपि तस्मिन्नभिन्नेऽपि सति, किं पुनर्भिन्नग्रन्थौ, अशुभानुबन्धतोऽनन्तसंसार इत्यपिशब्दार्थः,
असकृद् अनन्तवारान् बन्धो ज्ञानावरणादीनां कर्मणां स्वीकारः, न नैवान्यथा शुभानुबंधं विना भवति, अनुरूपका-
रणप्रभवत्वात् सर्वकार्याणाम् । तत् तस्मादेवोऽप्यसकृद्बन्धो, न केवलं यतोऽसौ प्रवृत्त इत्यपिशब्दार्थः, हुः स्फुटम्,
एवमशुभानुबन्धमूलत्वेन ज्ञेयोऽशुभानुबन्ध इति, कार्यकारणयोर्मूढद्वयोरिव कथंचिदभेदात् । तस्मात् कारणकृतस्य
कार्यभूतस्य चाशुभानुबन्धस्य त्रोटने यत्नो विधेय इति ॥ ३८६ ॥

अथ परमतमाशंकमानमाहः—

॥ २२४ ॥

नष्टु सुद्धाणाजोगो आसि धिय पत्तदंसणार्हणं । तेसिमसुहाणुबंधो णावगओ कहणु एत्तो उ ॥ ३८७ ॥

नम्रिस्ति परपक्षाधमायां, शुद्धाज्ञायोगो निरयकरपारगतवचनाराधनारूप आसीदेव वृत्त एव । केवामित्याह-प्राप्त-
दर्शनादीनामुपलब्धसम्यग्दर्शनादीनामिदानीं तत्प्रतिपातयतामपि । ततः किमित्याह-सेषा प्राप्तदर्शनानामशुभानुबन्धो
नापगतो न भुटितः, कथं नुः परिप्रभ्रे, इतस्तु शुद्धाज्ञायोगादपि अशुभानुबन्धव्ययच्छेदकत्वेन भयन्निः परिकल्पि-
तादिति ? ॥ ३८७ ॥

एवं च सति,—

एयापगमणिमित्तं कहं व एसो उ हंत केसिंचि । एयं मिहोविरुद्धं पडिहासइ जुज्जए कह णु ? ॥ ३८८ ॥

एतदपगमननिमित्तमशुभानुबन्धव्ययच्छेदकारणं, कथं येत्यधया, एव त्वेव एव शुद्धाज्ञायोगः, हन्तेति कोमलाम-
प्रणे, केवांचिजीयानाम् । तत एतच्छुद्धाज्ञायोगादशुभानुबन्धव्ययच्छेदभणनं मिथः परस्पर विरुद्धं प्रतिभासते । न
हि ये यत्कार्यकारिणो भायास्ते तदकारिणोऽपि भयन्ति, वृक्ष इव छायायाः । अन्यथा कार्यकारणव्ययस्याविलोपप्र-
सङ्गः । ततो युज्यते घटते कथं केन प्रकारेण भवयुक्त, नुरिति वितर्कयामि ? ॥ ३८८ ॥

अत्र समाधिमाह,—

भण्णइ जहोसहं खलु जत्तेण सया त्रिहाणओ जुत्तं । तह वोच्छिंदइ वाहिं ण अण्णहा एवमेसोवि ॥ ३८९ ॥

भण्यते उत्तरमत्र यथौषधं त्रिफलादिः, खलुरवधारणे, यत्नेनादरेण सदा सर्वावस्थासु विधानतः तदुचितान्नपाना-
दिसेवनरूपाद् युक्तं हीनाधिकमात्रापरिहारेण समुचितं, तथेति विशेषणसमुच्चये, ततो यत्नेन सदा विधानतो युक्तं च
समुपजीव्यमानं सद् रोगिणां व्यवच्छिनत्ति व्याधिं कण्डूप्रभृतिकम्, न नैवान्यथोक्तक्रमव्यतिक्रमे । एवमौषधवद्
एषोऽपि शुद्धाज्ञायोगोऽशुभानुबन्धव्याधिमिति ॥ ३८९ ॥

एतौ उ अप्पमाओ भणिओ सवत्थ भयवया एवं । इहरा ण सम्मजोगो तस्साहय सोवि लूहोत्ति ॥ ३९० ॥

इतः शुद्धाज्ञायोगस्यौषधज्ञातेनाशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वादेव हेतोरप्रमाद उपयुक्तभावरूपो भणितः सर्वत्र साधुश्रा-
वकप्रयोगे चैत्यवन्दनादावनुष्ठाने भगवता तीर्थकृता एवमशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वेन । इतरथाऽशुभानुबन्धव्यवच्छेदा-
भावे न नैव सम्यग् योगः शुद्धाज्ञालाभलक्षणोऽप्रमाद एव न भवतीति भावः । नहि कारणं स्वकार्यमनुत्पादयत् सत्
कारणभावं लभते, इत्यशुभानुबन्धेऽव्यवच्छिद्यमाने तत्साधकत्वेन शुद्धाज्ञानलक्षणोऽप्रमादो निरूप्यमाणः स्वं स्वभावं न
लब्धुमलम् । एवं तर्हि बहवः शुद्धाज्ञायोगवन्तोऽशुभानुबन्धाव्यवच्छेदेऽपि व्यावर्ण्यमाना उपलभ्यन्ते, तत्कथं न दोषः ?
इत्याह—‘तस्साहय’ति विभक्तिलोपात् तत्साधकः पारंपर्येणाशुभानुबन्धव्यवच्छेदहेतुशुद्धाज्ञायोगसाधकः सन् सोऽप्या-
नन्तर्येणाशुभानुबन्धाव्यवच्छेदहेतुराज्ञायोगो लब्धोऽभिमत इति । यदा हि अद्याप्यतिनिविडोऽशुभानुबन्धोऽतीवश्चा-
ज्ञायोगः, तदाऽसौ तं सर्वथा व्यवच्छेद्यमपारयन्नपि सर्वथा तदुच्छेदकतीव्राज्ञायोगकारणभावापन्नतया सुन्दर एवेति ॥ ३९०

अत्र हेतुमाह;—

अवयारवियारम्मी अणुमूष जं पुणो तदठ्मासो । होइ अहिलसियहेऊ सदोसहं जह तहेसोवि ॥३९१॥

अपचारे कर्मव्याधिचिकित्साकूपस्य प्रागादेयतया परिपालितस्य सम्यग्दर्शनादेर्गुणस्य साधुप्रवेपादिना पश्चाद् विना-
शने सति, यो विकारो दुर्गतिपातरूपस्तत्रानुभूते तत्र च विदम्बनासहनेन यद्यस्मात् कारणात् पुनर्जन्मान्तरे तदभ्यास-
स्तस्य पूर्वमवस्थितस्य सम्यग्दर्शनादेः, तस्य “स्वामोवसमिगभावे दद्वजसकयं सुभ अणुठ्ठाणं । परिषदियं पि हु आ-
यइ पुणोवि तम्भायधुव्हिकरं ॥ १ ॥” इति यच्चनप्रामाण्यात् कथञ्चिद् लब्धस्य पुनरनुशीलनमभ्यासो भवत्यभिलपितहेतु-
रशुमानुबन्धव्यवच्छेदकारणम् । दृष्टान्तं तदुपनय चाह—सत् प्रस्तुतव्याधिनिग्राहकत्वेनास्त्वलितसामर्थ्यमौषधमुफरूपं
यथा तथा एषोऽपि तदभ्यासः । तथाहि—यथाऽऽसुरस्य कुतोऽपि प्रमादात् क्रियापचारे सज्जाते, अनुभूते च तत्फले,
पुनस्तत्क्रियाम्यास एव व्याधिव्यवच्छेदाय आयते, तथा प्रस्तुतक्रियापि तथाविधप्रमादासेयनादपचारमानीता सत्यप-
चारविपाकानुभवानन्तरमभ्यस्यमानाशुमानुबन्धव्यवच्छेदफला आयत इति ॥ ३९१ ॥

अयं चार्थः कथञ्चित् प्रागेव उक्त एवास्ते, इति तं प्रस्तुते योजयन्नाह—

पडिवंधविचारम्मि य निदसिओ चेव एस अत्थोत्ति । ओसहणाएण पुणो एसो चिय होइ विण्णेओ ॥३९२॥

प्रतिपन्धविचारे च “पडिवन्धोवि य एत्थं सोहणपंधम्मि संपयइस्स” इत्यादिग्रन्थेन प्रागभिहिते पुनर्निदर्शितत्वेय
प्रकाशित एव एषोऽर्थो यो “अवयारवियारम्मि” इत्यादिना ग्रन्थेनोक्तः । इति वाक्यपरिसमाप्तौ । यद्येयं, पुनर्भणनम-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २२६ ॥

पार्थकमापद्यत इत्याशंक्याह-औषधज्ञातेन मेघकुमारादिदृष्टान्तेभ्यो दृष्टान्तान्तरभूतेन पुनर्द्वितीयवारमेव एवान्यूना-
धिको भवतीति ज्ञेयम् । न चैवं कश्चिद् दोषः, उपदेश्यत्वादस्य । यथोक्तम्—“सञ्ज्ञायज्ञाणतवओसहेसु उवएसथुइप-
याणेषु । संतगुणकित्तणेषु य न हुंति पुणरुत्तदोसा उ ॥ १ ॥” इति ॥ ३९२ ॥

एतदेव समर्थयन्नाहः—

एत्तो उ इओ वीरा कर्हिचि खलिएवि अवगमे तस्स । तह एयजोगउ च्चिय हंदि सकजे पयट्ठिसु ॥ ३९३ ॥

अत एव तदभ्यासस्याभिलषितहेतुत्वाद् हेतोरितोऽशुभानुबन्धाद् वीराः शिवशर्मस्पृहावन्तो रुद्रक्षुलकादयः, कथ-
ञ्चित् तथाविधभव्यत्वपरिपाकाभावात् स्खलितेऽपि निर्वाणपुरप्रापकसमाचारस्य खण्डनेऽपि जाते, अपगमे व्यवच्छेदे
तस्य स्खलितस्य सति, तथा प्रागिव एतद्व्योगादेव शुद्धाज्ञायोगरूपात्, ‘हंदीति’ पूर्ववत्, स्वकार्ये निर्वाणपुरपथप्रवृ-
त्तिरूपे प्रावर्त्तिषत प्रवृत्तवन्त इति ॥ ३९३ ॥

तानेव दर्शयति;—

साहुपदोसी खुदो चेतियदवोवओगि संकासो । सीयलविहारिदेवो एमाई एत्थुदाहरणा ॥ ३९४ ॥

साधुप्रद्वेषी क्षुलको लघुसाधुरूपः चैत्यद्रव्योपयोगी संकाशः शीतलविहारी देवः । एवमादीन्यत्र प्रस्तुते उदाहरणानि ज्ञात-
व्यानि । आदिशब्दाद् मरीचि-कृष्ण-ब्रह्मदत्तादिजीवा आज्ञाविघटनानन्तरघटितघटिष्यमाणशुद्धाज्ञायोगा गृह्यन्ते ३९४ ॥

शुद्धाज्ञा-
योगात्स्व-
कार्यं संसि-
द्धिरव्याप-
नम्-

॥ २२६ ॥

वदाहरणान्येवानुक्रमेण भाषयन् रुद्रोवाहरणमेवाश्रित्य गाथाएकेनाह—

रुद्रो सिक्खवणाय साव्रुपओसी विसम्मि सादेव्वं । आल्लुगहत्थे साहण देवयकहणाय निच्छूढो ॥३९५॥१॥
उम्भियस्वमणं वाही मरणं नरगेषु सत्तसुववातो । कुच्छियतिरिपहिंतो तहा तहा वुक्खपउरेहिं ॥ ३९६ ॥१॥
एगिंदियसु पायं कायठिती तह ततो उ उव्वहे । सबस्स चैव पेसो ठाणेषु इमेसु उववन्नो ॥ ३९७ ॥ ३ ॥
वव्वरपुलिंदचंडाल चम्मगररयगदासमियगेषु । चुन्नउरे सेट्टिसुओ पत्तो तक्कम्मनिट्ठवणं ॥ ३९८ ॥ ४ ॥
तित्थयर जोगपुच्छा कहणे सबोहि किमिह पच्छित्तं । तव्वहुमाणो पंचसयवंदणाभिग्गहो विणए ॥ ३९९ ॥
कहवि असंपत्तीए अमुज छम्मास काल वंमसुरो । तित्थयरमत्ति चवणं चंपाए चंदरायसुओ ॥ ४०० ॥ ६ ॥
वालस्स साहुदंसण पीती सरणमधिती य तविरहे । पियसाह नाम वद्धण पवज्जाभिग्गहग्गहणं ॥ ४०१ ॥ ७ ॥
(परिवालण आराहण सुक्काई जहक्कमेण उववाओ । सबत्थागम पवज्जसेवणा सिद्धिगमणं ति ॥ ४०२ ॥ ८ ॥)

इह कचिव् गच्छे स्वस्यसलिलोज्ज्वलातुच्छसाधुसमाचारे, अत एव समुच्छिन्नस्वपक्षपरपक्षगतसर्वक्लेशे नमस्तल इव
स्फुरितदिमलमङ्गले महीमण्डलमध्योपलब्धशुद्धप्रसिद्धिबुधे देयमानयमाख्यगुरौ प्रपंचितकाव्ये पूर्वविशुद्धानुष्ठानोऽपि

१ इयमपि गाथा सर्वेष्वप्यसमीपलेखादुक्तैरुक्तैषु नास्ति, ग्रीकप्रमाणानुसारेण तु संस्कृत्याय लिखिता ।

पर्यायेण राहुरिव स्वभावादेव मलिनप्रकृतिरेको रुद्रनामा धुलकः समभूत् । स च तेषु तेषु साधुसमाचारेषु प्रमाद्यन् स्मारणवारणनोदनप्रतिनोदनादिभिरनवरतमपरसाधुभिः शिक्षापणायां क्रियमाणायां साधुप्रद्वेषी शिक्षापकसाधुविषये तीव्रमत्सरः समजायत । अन्यदा च तेन सर्वमपि तं गच्छमुपहन्तुमिच्छता पापेन पानभाजने विषं निक्षिप्तम् । तस्मिंश्च निक्षिप्ते सति सह देवेन हिताहितचिन्तकेन वर्तते यो गच्छः स सहदेवस्तद्भावस्तत्त्वं तत् समभूत् । कथम् । आलुका हस्ते आलुकायां भाजनविशेषे साधुभिर्जलादानार्थं हस्ते प्रसारिते सति साधना निवेदना कृता आकाशान्वितया वाचा, यथा मा गृहीतैतज्जलं, विषदोषदूषितत्वादस्य केनेदमसमंजसमाचरितमिति विमर्शव्याकुलेषु साधुषु देवताकयना च संजाता, यथा, रुद्रधुलकेनैतदनुष्ठितमिति । ततो 'निच्छूढो'त्ति गच्छान्निष्काशितः स्थूलापराधत्वात् तस्य । तदुक्तम्—
“तंबोलपत्तनाएण माहु सेसावि उ विणासेज्जा । निज्जूहंती तं तू मा अन्नोवि तहा कुज्जा” इति ॥ ३९५ ॥ १ ॥

गच्छान्निष्काशितस्य च तस्योन्निष्क्रमणं दीक्षात्यागः । ततो व्याधिर्जलोदरादिरूपः, मरणं प्राणत्यागलक्षणं सम्पन्नम् । मृतस्य च नरकेषु सप्तसु रत्नप्रभापृथिवीप्रभृतीषु उपपातो जन्म च बभूव । कुत्सिततिर्यग्भ्यः “अस्सण्णी पढमं” इत्यादिग्रन्थोक्तेभ्यः सकाशात्, कीदृशेभ्यः, तथा तथा दाहवाहवन्धनोत्कर्तनादिभिः प्रकारैर्वुःखप्रचुरेभ्यः ॥ ३९६ ॥ २ ॥ एकेन्द्रियेषु पृथिवीकायिकादिषु प्रायो बहून् वारान् कायस्थितिरसंख्योत्सर्पिण्यवसर्पिण्यादिरूपा तस्य समभूत् ३९७ ॥ ३ ॥ वर्वरा वर्वरकुलवासिनो म्लेच्छाः, पुलिन्दा नाहलाः पर्वताश्रयवासिनः तरुपत्रप्रावरणा म्लेच्छा एव, चण्डालचर्म-काररजकदासभृतकास्तु प्रतीतरूपा एव, ततस्तेषु । तदनन्तरं चूर्णपुरे श्रेष्ठिसुतः समुत्पन्नः । तरुपत्रप्रावरणम्लेच्छादि-

जन्मसु तत्कर्मनिष्ठापनं साधुप्रद्वेषप्रत्ययोपाजितं लाभान्तरायदौर्भाग्यादिकर्मानुबन्धम्यवच्छेदः संजात इति ॥ ३९८ ॥ ४ ॥

तत्र च जन्मनि तीर्थकरस्य भगवतः कस्यचिद् योगे पृच्छा पूर्वंजन्मवृत्तान्तविषया तेन कृता । तदनु कथने भगवता, सम्प्रोधिः पुनर्प्रोधिः साधुप्रद्वेषप्रत्ययोपाजितः । जातयैराग्यश्च पप्रच्छ—किमिह साधुप्रद्वेषापराधे प्रायश्चित्तमुत्कर्षं विधेयम् । भगवानाह—तद्व्यदुमानस्तेषां साधूनामात्मापेक्षया बहुत्येन मननं प्रायश्चित्तमिति । ततः पञ्चसतवन्दनाभिग्रहः पञ्चानां साधुशक्तानां प्रतिदियसं वन्दनार्थोऽभिग्रहो गृहीतो विनयेन साधुविषये कर्त्तव्य इति ॥ ३९९ ॥ ५ ॥

कथमप्यसम्प्राप्तावभिग्रहस्य 'अमुञ्ज'सि तद्दिनेऽन्नपानपरित्यागरूपस्य जायते । एवं चासौ स्थिरप्रतिज्ञः प्रायेणानुपजीवितमोजनः 'उग्मास'सि षोडशमासकालात् पण्मासान् यावज्जीवित्वा 'काल'सि कालं कृत्वा ब्रह्मसुरो ब्रह्मलोके देयतया उत्पन्न इति । तत्रापि तीर्थकरभक्तिर्महाविदेहादिषु नन्दीश्वरादिचैत्येषु च सततमेव भगवतामर्हतां सर्वजगज्जीवपरसत्तानामपारकरुणारसक्षीरनीरधीनां स्मरणमात्रोपनीतप्रणतजनमनोपाश्रितानां भक्तिर्वन्दनपूजनधर्मश्रयणादिरूपा समासीत् । कालेन तत्तद्व्ययनम् । चम्पायां पुरि चन्द्रराजमुतः समुत्पन्न इति ॥ ४०० ॥ ६ ॥

समुत्पन्नस्य च तस्य यालस्य सतः साधुदर्शनमभूत् । दृष्टेषु च तेषु भवान्तरसंस्कारात् प्रीतिः प्रतिपन्धः, स्मरणं पूर्वभयस्य, अधृतिस्मरणरक्षणरूपा तद्विरहे साधुदर्शनाभावे समजनि । ततः पितृभ्यां प्रियसाधुरेप इति नाम कृतम् । वन्दने यालभायपरित्यागरूपे प्रमग्या दीक्षा साधुप्रमग्या सस्यां सम्पन्नायां सत्यामभिग्रहग्रहणं यथा सर्वाङ्गैर्मया साधुविनयः कर्त्तव्य इति ॥ ४०१ ॥ ७ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २२८ ॥

परिपालनमभिग्रहस्याराधना पर्यन्ते । 'सुकाइ' इति शुकादिषु देवलोकेषु यथाक्रमेण परिपाठ्याधिकाधिकसंयमशुद्धि-
वशादुपपातोऽभूत् । पर्यन्तभवे सर्वार्थागमप्रव्रज्यासेवना चैव विज्ञेया-सर्वार्थाद् विमानात् सर्वविमानमालामौलिमाणि-
क्यकल्पाद् इहागमनम् । तत्र च प्रव्रज्या । तस्यामपि च समुपलब्धकेवलालोकस्यास्य सिद्धिगमनमभूदिति । व्याख्यातं
साधुप्रद्वेषी क्षुल्लक इति ॥ ४०२ ॥ ८ ॥

अथ चैत्यद्रव्योपयोगी संकाश इति व्याख्यायते । तत्र—

संकासु गंधिलावड् सक्रवयारम्मि चेति ए कहवि । चेति यदबुवओगी पमायओ मरण संसारो ॥ ४०३ ॥ १ ॥
तणहालुहाभिभूओ संखेजे हिंडिऊण भवगहणे । घायण-वहण-चुन्नग-वियणाओ पाविउं बहुसो ४०४ ॥ २ ॥
दारिदकुलुप्पत्तिं दरिदभावं च पाविउं बहुसो । बहुजणाधिकारं तह मणुएसुवि गरहणिजं तु ॥ ४०५ ॥ ३ ॥
तगराए इवमसुओ जाओ तक्कम्मसेसयाए उ । दारिदमसंपत्ती पुणो पुणो चित्तनिवेओ ॥ ४०६ ॥ ४ ॥
केवलजोगे पुच्छा कहणे वोही तहेव संवेगो । किं एत्थमुच्चियमिणिह चेइयदवस्स बुद्धित्ति ॥ ४०७ ॥ ५ ॥
गासच्छादणमेत्तं मोत्तुं जं किंचि मज्झ तं सबं । चेति यदबुवणेयं अभिग्गहो जावजीवंति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥
सुहभावपवितीओ संपत्तीभिग्गहम्मि निच्चलया । चेतीहरकारावण तत्थ सया भोगपरिसुद्धी ॥ ४०९ ॥ ७ ॥

संकाश-
श्रावकह-
ष्टान्तः

॥ २२८ ॥

निट्टीवणाइकरणं असकहा अणुचियासणादी य । आयतणम्मि अभोगो एत्थं देवा उयाहरणं ॥४१०॥ ८ ॥
 देवहरयम्मि देवा विसयविसविमोहियावि न कयाइ । अञ्छरसार्हिपि समं हासक्खेडाइवि करेंति ॥४११॥ ९
 इय सो महाणुभावो सव्वस्यवि अविहिभायचागेण । चरिय विसुद्धधम्मं अक्खलियाराहगो जाओ ॥४१२॥ १०

इह संकासो नाम आषकः स्वभावादेव भववैराग्यवान् यथोदितश्रावकसमाचारसारव्यवहारः 'गंधिलावइ'ति गन्धि-
 लावत्या पुरि समस्ति स्म । स च सक्रयतारे चैत्ये प्रसस्तचित्तःसंश्रित्वां चकार । अन्यदा च कथमपि गृहव्याख्येपादि-
 कारणैश्चैत्यद्रव्योपयोगी देवद्रव्योपजीयकः प्रमादतोऽज्ञानसंश्रयविपर्यासादिरूपात् संजातः सन्ननालोचिताप्रतिक्रान्तो
 मरणमाप ततः संसारे ॥ ४०३ ॥ १ ॥

तुष्णाशुषाभिभूतः सन् संख्यावानि हिण्डित्या भवग्रहणानि । तेषु च घातनेन शस्त्रादिभिः, बाहनेन पृष्ठकण्ठभारारो-
 पणपूर्वकदेशान्तरसंचारणस्वरूपेण, चूर्णनेन च या वेदनास्ताः प्राप्य बहुशोऽनेकशः ॥ ४०४ ॥ २ ॥

तथा, 'दारिद्रकुलुप्पत्तिं' इति दरिद्रकुलोत्पत्तिं यावज्जन्म दरिद्रभावं च तत्र प्राप्य, बहुशो बहुजनधिकारं यतः
 कुतोऽपि निमित्ताद् अनिमित्ताच्च महोर्जनाद् धिक्कारमवर्णयाद, तथेति समुच्चये, मनुष्येष्वपि समुत्पन्नः, गर्हणीयम-
 न्यदपि पुत्रकलत्रादिकं निन्द्यमेव प्राप्य ॥ ४०५ ॥ ३ ॥

पक्षात्तगरायां पुरि इम्यसुतः सञ्जातः । कस्यां सत्यामित्याह-तत्कर्मशेषताया तु तस्य चैत्यद्रव्योपयोगकालोपार्जितस्य

कर्मणो लाभान्तरायादेः शेषोऽवशिष्टोऽशः, तस्य भावस्तत्ता, तस्यां सत्यामेव, परं तत्रापि दारिद्र्यं निर्जनत्वम्, अस-
म्प्राप्तिर्वाञ्छितस्य । पुनः पुनरनेकश इत्यर्थः, चित्तनिर्वेदो हृदयोद्वेगरूपः समभूत् ॥ ४०६ ॥ ४ ॥

अन्यदा च केवल्ययोगे जाते सति पृच्छा तेन कृता । यथा भगवन् ! मया भवान्तरे किं कर्म कृतं, येनेत्यमसम्प-
द्यमानमनोरथोऽहं सम्भूतः ? कथने संकाशादिभवग्रहणवृत्तान्तस्य केवलिना कृते, बोधिरुक्तरूपस्तथैव क्षुल्लकजीववत्
संवेगस्तस्य समपद्यत । प्रपच्छ च किमित्यत्र चैत्यद्रव्योपयोगापराधे मम कर्तुमुचितमिदानीं साम्प्रतम् ? भणितं च केव-
लिना, यथा-चैत्यद्रव्यस्य जिनभवनविम्बयात्रास्नानादिप्रवृत्तिहेतोर्हिरण्यादिरूपस्य वृद्धिरुपचयरूपोचिता कर्तुमिति
॥ ४०७ ॥ ५ ॥

ततोऽस्य ग्रासाच्छादनमात्रं प्रतीतरूपमेव मुक्त्वा यत् किञ्चिद् मम व्यवहरतः सम्पत्स्यते, तत् सर्वं चैत्यद्रव्यं ज्ञेय-
मिति । इत्यभिग्रहो यावज्जीवमभूदिति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥

ततः शुभभावप्रवृत्तितो लाभान्तरायापायहेतोः शुभस्य पूर्वोक्ताभिग्रहलक्षणस्य भावस्य प्रवृत्तेरुद्भवात् प्रक्षीयमाण-
क्लिष्टकर्मणः सम्प्राप्तिर्धनधान्यादिलाभरूपा जज्ञे । त्यक्तमुर्च्छस्य चाभिग्रहे प्रागुक्ते निश्चलता स्थैर्यलक्षणा सम्पन्ना ।
कालेन च भूयसो द्रव्यस्योपचये सम्पन्ने सति परद्रव्यसाहाय्यनिरपेक्षत्वेन 'चेद्देहरकारावण'ति तस्यामेव तगरायां चैत्यगृ-
हकारापणं विहितं । तत्र चैत्यगृहे सदा सर्वकालं भोगपरिशुद्धिः चैत्यगृहासेवननिर्मलता कृता अभोगपरिहारेण ॥ ४०९ ॥ ७ ॥

अभोगमेव दर्शयति-निष्ठीवनादिकरणमिह निष्ठीवनं मुखश्लेष्मपरित्यागः, आदिशब्दाद् मूत्रपुरीषताम्बूलकर्णनासि-

कादिमछप्रोग्गनग्रहः । असत्कथा स्त्रीभफचोरजनपदादिगृहान्तनियेदनलक्षणा । अनुचितातनादि चानुचितमासने
 गुरुजनासनापेक्षयोयं समं या, आदिशब्दात् पर्यस्तिकादियन्धग्रहः । एतत्सर्वं, किमित्याह-गायतने जिनगृहेऽभोगो
 पचते । इह नञ् गुरुसार्थः, यथाऽत्र—“जह दुययणमययणं पुच्छियसीलं असीलमसईप । भण्णइ तह णाणपि हु
 मिच्छहिद्विस्त अण्णाण ॥ १ ॥” इति । ततः गुरुसितो भोगश्चैत्यगृहोपजीवनमभोगः, चैत्याशातनाफलत्वेन तस्य दुर्ग-
 तिहेतुत्वात् । अत्र भोगपरिशुद्धौ देया भयनपत्यादय उदाहरणम् ॥ ४१० ॥ ८ ॥

एतदेव भाषयति-देवेत्यादि । देयगृहके नन्दीश्वरादिगतचैत्यभयनरूपे देया जिनजन्ममहिमादिषु सन्तः विषयविष-
 मोहिता अपि बुष्टचारित्रमोहोदयाद् न नैव कदाचित् कस्यामपि घेलायामप्सरोभिरपि स्वप्राणाधिकप्रेमपदप्राप्ताभिः
 समं सहासखेलाद्यपि, इह हासः प्रतीत एव, खेला क्रीडा, आदिशब्दादिग्रसूचीयचनग्रहः, अपिशब्दाच्च संभोगादिस्थू-
 लशेषापराधायरोधो दृश्यः, कुर्वन्ति विदधति । यदत्राप्सरोग्रहणं तत् तासां हासक्रीडादिस्थानत्वेन ताभि सह तेषां
 हासादिपरिहारस्य दुष्करत्यख्यापनार्थमिति ॥ ४११ ॥ ९ ॥

इत्येवमुक्तनीत्या संकाशजीवो महानुभायः समुद्यदितप्रशस्तसामर्थ्यः सर्वत्रापीहलोकफलेषु परलोकफलेषु च कृत्येव्य-
 विधिभाषपरित्यागेनानुचितप्रवृत्तिनिरोधरूपेण चरित्या निषेव्य विशुद्धधर्मं श्रुतचारित्रलक्षणमस्त्यलिताराधको निर्या-
 नस्य सज्जातः । यदत्र साधुप्रद्वेषिणः शुद्धकजीवस्य नरकप्रवेशेनैकेन्द्रियेषु कायस्थितिवासयशेन चानन्तभवध्रमणरूपः
 संसार उक्तः, संकाशभाषकजीवस्य तु “संसेजो हिंभिरुण भयगहणे” इतिपचनात् संख्यातमपग्रहणरूप एव । तत्रायम-

भिप्रायः—प्रमाददोषादेव चैत्यद्रव्योपयोगः संकाशस्य संवृत्तः, इति नासौ नरकप्रवेशेन तदोपवशोद्धवं कर्मानुभूत-
वान्, किन्तु कुमानुपत्वतिर्यक्त्वभवेपु नृष्णाबुभुक्षाघातनवाहनाद्यधिसहनद्वारेण । इतरस्त्वाकुट्टिकया सर्वमपि हन्तुमु-
पस्थित इत्यत्यन्तदारुणपरिणामाद् नरकादिप्रवेशफलमनन्तसंसारवहं कर्म समुपार्जितवान् । इत्यनयोरयं संसारभ्र-
मणविशेषः ॥ ४१२ ॥ १० ॥ समाप्तं संकाशश्रावकज्ञातम् ।

एत्तोच्चिय भणियमिणं पुवायरिएहिं एत्थ वत्थुम्मि । अन्नयवतिरेगगयं परिसुद्धं सुद्धभावेहिं ॥ ४१३ ॥

यत एव चैत्यद्रव्योपयोगोऽनर्थफलोऽत एव हेतोर्भणितमिदं वक्ष्यमाणं पूर्वाचार्यैरत्र चैत्यद्रव्योपयोगानर्थचिन्तालक्ष-
णवस्तुनि चिन्तयितुमधिकृतेऽन्यव्यतिरेकगतमन्वयेनास्मिन् विहिते इदं स्यादेवंलक्षणेन व्यतिरेकेण चैतद्विपरीतेन
युतं परिशुद्धं स्फुटरूपमेव शुद्धभावैरज्ञानादिदोषोपघातरहितमनोभिः ॥ ४१३ ॥

भणितमेव दर्शयति;—

चेइयद्वं साहारणं च जो दुहति मोहियमतीओ । धम्मं व सो न याणति अहवा वच्चाउओ पुर्विं ॥ ४१४ ॥

चैत्यद्रव्यं चैत्यभवनोपयोगि धनधान्यादि काष्ठपापाणादि च, तथा साधारणं च द्रव्यं, तथाविधव्यसनप्राप्तौ शेषद्र-
व्यान्तराभावे जिनभवनजिनविम्बचतुर्विधश्रमणसंघजिनागमलेखनादिषु धर्मकृत्येषु सीदत्सु सत्सु यदुपष्टम्भकत्वमानी-
यते, तत्र यो द्रुह्यति विनाशयति । कीदृशः सन्नित्याह—मोहितमतिको लोभातिरेकेण मोहमानीता मोहितामतिरस्येति

समाप्तः । धर्मं वा जिनप्रणीतं स न जानाति । अनेन च तस्य मिथ्यादृष्टित्यमुक्तम् । अथवा, जानन्नपि किञ्चिद् धर्मं पञ्चायुष्को नरकादिवर्गतौ पूर्वं चैत्यद्रव्यादिचिन्ताकालात् प्राग् इति ॥ ४१४ ॥

तथा—

चेद्वयद्वविणासे तद्वविणासणे दुविहभेय । साह उवेक्खमाणो अणंतसंसारिओ भणिओ ॥ ४१५ ॥

इह चैत्यद्रव्यं क्षेत्रहिरण्यप्रामपनयास्त्यादिरूपं तत्तत्समयवशेन चैत्योपयोगितया सम्पन्नं तस्य विनाशे चिन्तानियुक्तैः पुरुषैः सम्यगप्रतिजागर्यमाणस्य स्यत एव परिश्रमे सम्पद्यमाने, तथा तद्द्रव्यविनाशने चैत्यद्रव्यविलुप्तने परैः क्रियमाणे । कीदृशे इत्याह—द्विपिधमेवे यस्यमाणविनाशनीयद्विपिधवस्तुविषयत्वेन द्विप्रकारे । साधुः सर्वसायद्यव्यापारपराद्विमुक्तोऽपि यतिरुपेक्षमाणो माध्यस्थ्यमवलम्बमानोऽनन्तसंसारिकोऽपरिमाणमवश्रमणो भवति, सर्वज्ञाज्ञोऽव्ययनात् । चक्षुः च पञ्चकल्पभाष्ये, यथा—“चोएइ चेइयाणं खेत्तहिरण्णाहं गामगाथाइ । मगंतस्स तु जइणो तिगरणसुद्धी कर्हं नु भवे ? ॥ १ ॥ भण्णइ एत्थ विभासा ओ एयाइ सय विमगोज्जा । न तु तस्स होइ सुद्धी अह कोइ हरेज्ज एयाइ ॥ २ ॥ सयत्थामेण तहि संपेणं होइ उगिययं तु । सत्थरिसत्थरिसीण एधं सपेसिं सामन्न ॥ ३ ॥” इति ॥ ४१५ ॥

अथ यद् द्रव्यद्वैविध्याद् द्विपिधं विनाशनमुक्तं, तदेष दर्शयति—

जोग्गं अतीयभावं मूलुत्तरभावओ अहव कट्ठं । जाणाहि दुविहभेयं सपक्खपरपक्खमाइं च ॥ ४१६ ॥

योग्यं चैत्यगृहनिष्पत्तौ समुचितमेकं, द्वितीयं तु अतीतभावं चैत्यगृहनिष्पत्तिमपेक्ष्य समुत्तीर्णयोग्यतापर्यायं लक्षो-
त्पादितमित्यर्थः । मूलोत्तरभावतो वा काष्ठमुपलक्षणत्वाद् उपलेष्टकादि वा ग्राह्यं जानीहि द्विविधभेदं विनाशनीयम् ।
इह मूलभावापन्नं स्तम्भकुम्भिकापट्टादियोग्यं काष्ठदलम्, उत्तरभावापन्नं तु पीठप्रभृत्युपर्याच्छादकतया प्रवृत्तम् । इत्थं
विनाशनीयद्वैविध्याद् विनाशनं द्विविधमुक्तम् । सम्प्रति विनाशकभेदात्तदाह—स्वपक्षपरपक्षादि वा । स्वपक्षः साधुश्राव-
कादिरूपः, परपक्षस्तु मिथ्यादृष्टिलक्षणो यश्चैत्यद्रव्यविनाशकः, आदिशब्दाद् मिथ्यादृष्टिभेदा एव गृहस्थाः पाखण्डिनश्च
चैत्यद्रव्यविनाशका गृह्यन्ते । ततोऽयमभिप्रायः—योग्यातीतभेदाद् मूलोत्तरभेदात् स्वपक्षपरपक्षगतयोर्गृहस्थपाखण्डिरू-
पयोर्वा विनाशकयोर्भेदात् प्रागुक्तं तद्द्रव्यविनाशनं द्विविधभेदमिति ॥ ४१६ ॥

अथ चैत्यद्रव्यरक्षाफलमभिधातुमाहः—

जिणपवयणवुद्धिकरं पभावगं णाणदंसणगुणाणं । रक्खंतो जिणद्वं परित्तसंसारिओ होइ ॥ ४१७ ॥

जिनप्रवचनवुद्धिकरं भगवदर्हदुक्तशासनोन्नतिसम्पादकम्, अत एव(प्रभावकं)विभावनं विस्तारहेतुः । केषामित्याह—
ज्ञानदर्शनगुणानाम् । तत्र ज्ञानगुणा वाचना-प्रच्छना-परावर्तना-अनुप्रेक्षाधर्मकथालक्षणाः, दर्शनगुणाश्च सम्यक्तत्त्वहेतवो
जिनयात्रादिमहामहरूपाः रक्षंस्त्रायमाणो जिनद्रव्यं निरूपितरूपं, साधुः श्रावको वा परित्तसंसारिकः परिमितभवभ्रमण-
भाग् भवतीति । तथा हि—जिनद्रव्ये रक्षिते सति तद्विनियोगेन चैत्यकार्येषु प्रसभमुत्सर्पत्सु भविनो भव्याः समुद्गतोद-
ग्रहर्षा निर्वाणावन्ध्यकारणबोधिवीजादिगुणभाजो भवन्तीति । तथा, चैत्याश्रयेण संविग्रगीतार्थसाधुभिरनवरतं सिद्धा-

विनाशन-
द्वैविध्यम्
चैत्यद्र०
रक्षणफ-
लम् ।

न्तव्यास्यानादिभिस्तथा तथा प्रपञ्चयमानैः सम्यग्ज्ञानगुणवृद्धिः सम्यग्दर्शनगुणवृद्धिश्च सम्पद्यते । इति चैत्यद्रव्यरक्षा-
कारिणो मोक्षमार्गानुकूलस्य प्रतिक्षणं मिथ्यात्वादिदोषोच्छेदस्य युज्यत एव परीतसंसारिकत्वमिति ॥ ४१७ ॥

अथ चैत्यद्रव्यवृद्धिकरस्य फलमाह—

जिणपवयणवुद्धिकरं पभाषगं णाणदंसणगुणाणं । वहुतो जिणद्वं तित्थगरत्तं लहइ जीवो ॥ ४१८ ॥

पूर्यार्द्धव्यास्या पूर्वघत् । वर्द्धयन् अपूर्वापूर्वद्रव्यप्रक्षेपेण वृद्धिं नयन् जिनद्रव्य, तीर्थकरत्वं चतुर्वर्णश्रीश्रमणसंघकर्तृ-
त्वलक्षणं लभते जीवः ॥ ४१८ ॥

चेइयकुलगणसंघे उवयार कुणइ जो अणासंसी । पत्तेयबुद्ध गणहर तित्थयरो वा तओ होइ ॥ ४१९ ॥

चैत्यं च कुल च गणश्चेति द्वैकत्ववृत्तावचैत्यकुलगणसंघे तत्र विषये उपकारमुपष्टम्भ करोति यः प्राणी, अना-
ससी ऐहिकपारलौकिकफलाभिलाषविकलः सन् । किमित्याह 'पत्तेयबुद्ध'सि प्रत्येकबुद्धो यादृशवृत्तावद्वर्त्तनसापेक्षदीक्षा-
लामः, 'गणहर'सि गणधरस्तीर्थकरशिष्यो मातृकापदश्रयोपलभानन्तरं समुद्धाटितसमस्तश्रुतोपयोगः, तीर्थकरो जिन-
पतिः, या शब्दो विफल्पर्यः, तत्कथ्येत्याद्युपकारको जीवो भवति । इह चैत्य प्रतीसरूपमेव, कुलं चान्द्रनागेन्द्रादि,
गणस्त्रयाणां कुलानां समानसामाचारीकाणामत एव परस्परसापेक्षाणां समयायः, संघस्तु साधुसाध्वीश्रावकश्राविका-
समुदाय इति ॥ ४१९ ॥

ननु चैत्यद्रव्यरक्षादिपरिणामस्यैकाकारत्वात् कथमयं प्रत्येकबुद्धादिफलभेदः स्यादित्याहः—
परिणामविसेसेणं एत्तो अन्नयरभावमहिगम्म । सुरमणुयासुरमहिओ सिज्झति जीवो धुयकिलेसो ॥ ४२० ॥

परिणामविशेषेण मृदुमध्याधिमात्ररूपतया परिणामानां भेदेन, इत एषु प्रत्येकबुद्धादिषु मध्येऽन्यतरभावं प्रत्येकबुद्धादिलक्षणमधिगम्य प्राप्य सुरमनुजासुरमहितो देवः मानवदानवाभ्यर्क्षितः सिध्यति निष्ठितार्थो भवति जीवो धुतक्लेशः सन् ॥ ४२० ॥

अथ शीतलविहारीदेव इत्येतद्गाथाष्टकेन व्याख्यातुमाहः—
देवो नामणगारो कम्मगुरू सीयलो विहारेण । निद्धंधसो त्ति मरिउं भमिओ संसारकंतारे ॥ ४२१ ॥ १ ॥
सीयलविहारओ खलु भगवंतासायणाणिओगेण । तत्तो भवोअणंतो किलेसवहुलो जओ भणियं ४२२ ॥ २ ॥
तित्थयरपवयणसुयं आयरियं गणहरं महिद्धीयं । आसायंतो बहुसो अणंतसंसारिओ होति ॥ ४२३ ॥ ३ ॥
सो तम्मि तविवागा हीणो दुहिओ य पेसणयकारी । विहलकिरियाइभावो पायं होत्तूण मंदमती ४२४ ॥ ४ ॥
खविऊण तयं कम्मं जाओ कोसंविमाहणसुओ त्ति । विज्जामंतोऽगुरुगो चिंता ओसरण निक्खमणं ४२५ ॥ ५ ॥
लोयावन्ना पुच्छा निमित्तकहणम्मि परमसंवेगा । सवत्थुज्जयजोगो सक्कथुती देवहत्थिरिया ॥ ४२६ ॥ ६ ॥

मूङ्गलियारक्खणगयचित्तो हस्थिणा समुक्खित्तो । मिच्छादुक्खसंवेगवुद्धिओ गतिदुगक्खवणं ४२७ ॥ ७ ॥
वेमाणियसुहमाणुससुद्धाचारपरिपालणाणिरओ । सत्तद्वजम्ममज्झे चक्की होऊण संसिद्धो ॥ ४२८ ॥ ८ ॥

देवो नामानगारः साधुरेक आसीत् । कीदृश इत्याह—कर्मगुरुः प्रबलचारित्रमौहः शीतलः शिथिलो विहारेण साधु-
सामाचारीरूपेण । ततो निश्चयसो मूलगुणोत्तरगुणाविचाराभीरुः सन्, इत्यतोऽपराधाद् मृत्वा भ्रान्तः पर्यटितः
संसारकान्तारे इति ॥ ४२१ ॥ १ ॥

एतदेव भाषयितुमाह—शीतलविहारत उक्तरूपात्, स्वसुर्वाक्यालकारे, भगवदाशातना तीर्थकरलाघयानयनरूपा
नियोगेन निश्चयेन सम्पद्यते । शीतलविहारेण हि तेषु तेषु प्रमादस्यानेषु समापद्यमानं साधुमालोक्य तथाविधलोकेर्नून-
मयमसमंजसरूपो व्यवहार एतच्छास्त्रकारैरेव निरूपित इति मनसि सम्प्रधार्य परिभाषयन् भगवति जिने भृशमवज्ञाका-
रकस्तानि तान्याशातनापदानि समाधरति, इत्यतः शीतलविहारिणः साधोः स्वयमेवाज्ञोत्पन्नहेतुभावाद् नियतमेव भग-
वदाशातना जायते । ततो भगवदाशातनातो भयः संसारोऽनन्तोऽपरिमाणः क्लेशग्रहः शारीरमानसबाधाभिभूतो
भयति यतो भणितमागमे ॥ ४२२ ॥ २ ॥

तदेव दर्शयति—तीर्थकरप्रवचनश्रुतं तत्र तीर्थकरस्त्वसुर्यर्णश्रीप्रमणसंघप्रसूतिहेतुः पुरुषविशेषो वृषभादिः, प्रवक्ति
यस्तुतत्त्वमिति प्रवचनं संघा, श्रुतं द्वादशाङ्गम्, आचार्य युगप्रधान, गणधर तीर्थकरशिष्यप्रधानशिष्यरूपं, महर्षिकं

वैक्रियवादादिलब्धिमन्तमाशातयंस्तदुत्प्रेक्षितदोषोद्घोषणेनानुचिताचरणेन वाऽवज्ञास्थानमानयन् बहुशोऽनेकधा अन-
न्तसंसारिको भवति, सम्यक्त्वादिगुणघातकमिथ्यात्वादिकर्मोपार्जनेन दूरं सन्मार्गपराङ्मुखस्य तत्रयोपस्थापनाचार-
णादिति ॥ ४२३ ॥ ३ ॥

अथ प्रस्तुतं सम्बन्धयन्नाह—स देवनामा साधुस्तस्मिन् संसारे तद्विपाकाच्छीतलविहारोपात्तकर्मोदयाद् हीनो जाति-
कुलादिभिः, दुःखितश्च शारीरदुःखोपनिपातैः, प्रेषणकारी परगृहकर्मकरः सन्, तथा विफलो निष्फलतामागतः
क्रियादिः कायक्रियावचनचिन्तारूपो भावो व्यापारो यस्य स तथाप्रायो भूत्वा मन्दमतिर्हिताहितविवेकशून्यमतिः ॥४२४॥४

क्षपयित्वा समुच्छेद्य तत्तं कुकर्म शीतलविहारोपात्तं जातः कौशाम्बीमाहनसुतः कौशाम्ब्यां पुरि ब्राह्मणसूनुरिति ।
विद्यावान् चतुर्दशविद्यास्थानपरपारगामी, परं अगुरुको राजभवनादिषु महाजनस्थानेषु क्वचिदप्यप्राप्तगौरवः समभूत् ।
ततश्चास्य चिन्तासमजनि निजविषयप्रवृत्तिजनागौरवगोचरा कथमहमनपराधोऽपि जनैरित्थमेवावज्ञातः कृतः । ‘ओसर-
ण’ति तस्मिंश्च समये कस्यचिदर्हतो भगवतस्तत्र समवसरणं समजनि । श्रुतधर्मस्य चास्य निष्क्रमणं व्रतमभूत्तदन्ते ॥४२५॥५

तत्र च लोकावज्ञा । पृच्छा यथा भगवन् ! कुतो निमित्तादहमवज्ञातो जातः । निमित्तकथने च शीतलविहाररूपस्य
हेतो पुनर्निवेदने कृते परमसंवेगः समुदपादि । ततः सर्वत्र साधुसमाचारे उद्यतयोगः सोपयोगप्रवृत्तिः स बभूव ।
अन्यदा शक्रस्तुतिरुद्यतयोगविषया जाता । ततः ‘देवहत्थिरिय’ति एकेन देवेन शक्रवचनमश्रद्दधाता हस्तीभूय ईर्यापथ-

प्रथमसमितिरूपा परीक्षितुमारब्धा ॥ ४२३ ॥ ३ ॥

कथमित्याह—मार्गप्रवृत्तसंशरणानां मुहंगलिकानां कीटिकानामित्यर्थः, यद् रक्षणं तत्र गतं चित्तं यस्य स तथा हस्तिना समुत्क्षिप्तोऽसौ । ततो भूमौ निपतितस्य कीटिकारक्षणैकपरिणतेरक्षय्यरक्ष तदुपद्रवं स्वकायेन पश्यतः स्वजीवितव्यनिरपेक्षस्य यत् पुनः पुनर्मिथ्याबुद्धकृतं तेन या संवेगवृद्धिस्तस्याः सकाशाद् गतिद्विकस्य नारकतिर्यग्गतिलक्षणस्य क्षपण निर्लेपनमस्याभूत् तद्वतिसम्पादककर्मण्यनुबन्धव्ययच्छेद इत्यर्थः ॥ ४२७ ॥ ७ ॥

वैमानिकेषु सौधर्मादिस्वर्गोद्भवदेवेषु शुभमनुष्येषु च यः शुद्धाचारो निर्मलस्वायस्योचितानुष्ठानरूपस्तस्य परिपालनायां निरतः समाहितः सन् सप्ताष्टजन्ममध्ये, तत्र सप्त देवभवाः कौशाम्बीब्राह्मणसुतजन्मप्रभृतयश्चाष्टौ मनुष्यमयास्तेषां मध्येऽष्टमे मनुष्यभये इत्यर्थः, चक्री चक्रपती भूत्या संसिद्धो निर्वृत इति ॥ ४२८ ॥ ८ ॥

अथ प्रसंगादेवेदमाह—

अग्नेयि महासत्ता अतियारजुयावि तप्फलं भोक्तुं । संसुद्धमग्गनिरया कालेणमणंतगा सिद्धा ॥ ४२९ ॥

अन्येऽपि पूर्वोक्तक्षुल्लकादिजीवव्यतिरिक्ता महासत्त्याः प्रशस्तपरिणतयोऽतीचारयुता अपि पीठमहापीठादिबद्धत्फलमतीचारकार्यं स्वीत्यादि भुक्त्यानुभूय । किमित्याह—संसुद्धमार्गानिरताः सन्तः कालेन भूयसाऽतीतेनानन्तका जीवाः सिद्धाः ॥ ४२९ ॥

उपसंहरन्नाह—

(एवं ओसहणायं भावेअवं निउणबुद्धीए । असमयसमयपओगा विहिसइपरिवालणाओ य ॥ ४३० ॥)

एवमुक्तवदौषधज्ञातं “भन्नइ जहोसहं खलु जत्तेण सया विहाणओ जुत्तं” इत्यादिग्रन्थोक्तं भावयितव्यं परिभाषनी-
यमिति निपुणबुद्ध्या ऊहापोहसारमित्यर्थः । कथमित्याह—असमयसमयप्रयोगाद् असमयप्रयोगं समयप्रयोगं चाश्रित्य-
विधेः सदा परिपालनातश्च विधिं सदा परिपालनं चापेक्षयेत्यर्थः ॥ ४३० ॥

एतदेव भावयति;—

होति अकालप्रयोगो निरर्थगो तहवगारपरओ य । हंदि हु सदोसहस्सवि नियमालोगेवि सिद्धमिणं ४३१

भवत्यकालप्रयोगोऽभिनवज्वरादावौषधप्रदानलक्षणो निरर्थको विवक्षितव्याध्युपशमं प्रत्यकिञ्चित्करः । तथेति समुच्च-
याक्षेपे । अपकारपरकः रोगोत्कोपकारितया समधिकवाधाविधायकः । च समुच्चये । हंदीति पूर्ववत् । हुयस्मात् सदौ-
षधस्यापि व्याधिनिवृत्तिं प्रत्यवन्ध्यशक्तितया सतः सुन्दरस्याप्यौषधस्य नियमाद् निश्चयेन लोकेऽपि न केवलमायुर्वेदशा-
स्त्रेषु प्रसिद्धं प्रतीतमिदमनन्तरोक्तमिति ॥ ४३१ ॥

अथ दार्ष्टान्तिकतयोपन्यस्तस्य संसाररोगिषु वचनौषधप्रयोगस्याकालं च निर्दिशन् घणेत्यादिगाथाद्वयमाह;—

घणमिच्छत्तो कालो एत्थ अकालो उ होति नायवो । कालो य अपुणवंधगपभिती धीरेहिं निदिट्ठो ४३२

१ इयमपि मूलगाथा कुत्राप्यादर्शपुस्तके नोपलभ्यते । टीकाक्षराण्युपजीव्य त्वत्र लिखिता ।

निच्छयओ पुण एसो विज्ञेओ गठिभेयकालो उ । एयम्मी विहिसतिवालणा हि आरोग्गमेयाओ ४३३

पं महामेपायलुससकलनक्षत्रादिप्रमापसरभाद्रपदामायास्यादयामामध्यभागसमुद्भूतान्धकाररसिविहं मिम्यात्थं तस्य-
विपर्यासउक्षणं यत्र न तथा । कालधरमपुल्लपरायर्चयतिरिक्तशेषपुल्लपरायर्चलक्षणः । अत्र च यचनौपधप्रयोगेऽका-
सस्पर्कात् एव भवति शाठ्यः । चरमपुल्लपरायर्चलक्षणस्तु तथा भव्यपरिपाकतो धीजाघानोद्भूमेदपोषणादिषु प्रयत्न-
मानेषु स्वादपिकात् इति । अत एवाह-कालस्त्ययसरः पुनरपुनर्बन्धकप्रभृतिस्तत्रापुनर्बन्धकः “पापं न तिष्ठमाया कुण्ड”
इत्यादिलक्षणः, आदिशब्दाद् मार्गाभिमुल्लमार्गपतितौ गृह्येते । तत्र मार्गो ललितविस्तरायामनेनैव शास्त्रकृतेत्यलक्षणो
निरूपितो ‘मगदयाण’ इत्याद्यालापकव्याख्यायाम्, यथा इह मार्गश्चेतसोऽयक्रगमनं मुजगगमननलिकायामतुल्यो
विशिष्टगुणस्थानायासिमयणः स्वरसयाही लयोपशमविशेषो हेतुस्वरूपफलशुद्धा सुखेत्यर्थः । सत्र पतितः प्रविष्टो भव्यवि-
शेषो मार्गपतित इत्युच्यते, तदादिमायापक्षश्च मार्गाभिमुख इति । एतौ च चरमययाप्रवृत्तकरणभागजावेय विज्ञेयौ
अपुनर्बन्धककालः प्रभृतिर्यस्य स तथा धीरैस्तीर्थकरादिभिर्निर्दिष्टो व्यवहारस्त इति ॥ ४३२ ॥ १ ॥

निश्चयतो निश्चयनयमतेन पुनरेव यचनौपधप्रयोगकालो विज्ञेयः । क इत्याह-ग्रन्थिभेदकालस्तु ग्रन्थिभेदकाल एव,
यस्मिन् कालेऽपूर्यकरणानियुक्तिकरणाम्नां ग्रन्थिर्मिश्रो भवति तस्मिन्नेवेत्यर्थः । कुतो यत एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति विधि-
नायस्योचितकृत्यकरणलक्षणेन सदा सूर्यकालं वा पालना यचनौपधस्य तथा कृत्या आरोग्य संसारव्याधिनिरोधलक्षण-
मेतस्माद् यचनौपधप्रयोगाद् भवति । अपुनर्बन्धकप्रभृतिषु यचनप्रयोगः क्रियमाणोऽपि न तथा सूक्ष्मबोधविधायकः,

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २३५ ॥

अनाभोगवहुलत्वात्तत्कालस्य । भिन्नग्रन्थ्यादयस्तु व्यावृत्तमोहत्वेनातिनिपुणबुद्धितया तेषु तेषु कृत्येषु प्रवृत्तमानास्तत्त-
त्कर्मव्याधिसमुच्छेदका जायन्त इति ॥ ४३३ ॥ २ ॥

ग्रन्थिभेदमेव पुरस्कुर्वन्नाहः—

इहरावि हंदि एयम्मि एस आरोग्गसाहगो चेव । पोग्गलपरियट्ठं जमूणमेयम्मि संसारो ॥ ४३४ ॥

इतरथापि विधिसदापालनामन्तरेणापि । हंदीति पूर्ववत् । एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे कृते सत्येष वचनौपधप्रयोग आरो-
ग्यसाधकश्चैव भावारोग्यनिष्पादक एव सम्पद्यते । तथा च पठ्यते—“लब्धा मुहूर्त्तमपि ये परिवर्जयन्ते सम्यक्त्वरत्नम-
नवद्यपदप्रदायि । भ्राम्यन्ति तेऽपि न चिरं भववारिराशौ तद्विभ्रतां चिरतरं किमिहास्ति वाच्यम् ? ॥ १ ॥” अत्र
हेतुमाह—पुद्गलानामौदारिक-वैक्रिय-तैजस-भाषा-आनप्राण-मनः-कर्मवर्गणापरिणामपरिणतानां विवक्षितकालमादौ
कृत्वा यावता सामस्त्येनैकजीवस्य ग्रहनिसर्गाँ सम्पद्येते स कालः पुद्गलपरावर्त्त इत्युच्यते, पुद्गला ग्रहनिसर्गाभ्यां परि-
वर्त्तन्ते परापरपरिणतिं लभन्तेऽस्मिन्निति व्युत्पत्तेः, तस्यार्द्धं यावत्, यद्यस्मादूनं किञ्चिद् हीनमेतस्मिन् ग्रन्थिभेदे
सति संसारो जीवानां तीर्थकराद्याशातनावहुलानामपि । अत्र च दृष्टान्ताः कूलवालगोशालकादयो वाच्याः ॥ ४३४ ॥
एयम्मि एयजोगे ण विवज्जयमेति पायसो जीवो । समुवत्थियकल्लाणो णहु तविवरीयगो होति ॥ ४३५ ॥
एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति एतद्व्योगे वचनौपधप्रयोगे सम्पन्ने सति न नैव विपर्ययं देवगुरुधर्मतत्त्वगोचरं विपर्यासमेति

ग्रन्थिभेद-
फलप्र०

॥ २३५ ॥

प्रतिपद्यते प्रायशो पादुस्येन जीवः । प्रायोमक्षणमपश्येद्यमिष्यात्वादिक्रिष्टकर्मणां केषाञ्चिद् विपर्ययसम्भवेन व्यभि-
चारपरिहारार्थमिति । एतदेव भावयति—समुपस्थितकल्याणः समासश्रीभूतान्मुत्तमभूतकुशलो न नैव दुर्यस्मात् तद्विपरी-
तकः समुपस्थितकल्याणविद्यद्वाचारपरायणो भवति । यथा हि समुपस्थितकल्याणो न तद्विपरीतको भवति, तथा ग्रन्थि-
भेदे उपयुक्तजिनयन्त्रनौपधः सन् न विपर्यस्तमतिर्जन्तुर्जायते ॥ ४३५ ॥

एतदेव भावयति—

नो परलोको न जिना ण धम्म मो गण्ढपील सीलं तु । नत्थदुमिया य तहा एमादि न मज्झ ई एसो ॥ ४३६ ॥

नो नैव परलोको वर्तमानभयापेक्षया भयान्तरूपः समस्ति । तस्माद् आगच्छतो गच्छतश्च तत्र कस्यचित् कदाचित्
केनचिदनयलोकनात्, किन्तु भूतपञ्चकसमुदायरूपकदेवरमेवेदमुद्भूतचैतन्यं तासु तासु क्रियासु प्रवर्तमानं जीवतीति
व्यपदेश प्रतिपद्यते, तदुपरामं च मृतमिति । तथा, न जिना भगवन्तोऽर्हन्तः सर्वथा नियुत्तरागद्वेषमोहमालिन्या मान-
यविशेषाः सन्ति, तादृशस्य कस्यचिदधुनाऽनुपलम्भात्, दृष्टानुसारेण चादृष्टकल्पनायाः साधीयस्त्वात् । न धर्मो दुर्ग-
तिपतज्जन्तुजातधारकः, एतेषामेव च भुगतौ धायको जीवपरिणामविशेषः, प्रत्यक्षेण साक्षादनिरीक्षणात् । 'मो' इति
पूर्वपत् । गण्डस्य तथाविधप्रणस्य या पीडा तदुपशमं शीलं तु वस्तिनिरोधरूप पुनः । यथा हि गण्डपीडायां सद्यमानायां
न कश्चिद् गुणः, किन्तु तन्निपीडनमेव, एवं वस्तिनिरोधपक्षेऽपि भावना कार्या । नास्ति न विद्यतेऽष्टमिका, च तथा,
रक्षप्रभादिभ्यो नरकपृथिवीभ्यः सप्तम्यः पुरतोऽधस्ताद् अष्टमी पृथिवी उपार्जितप्रचुरतमसामिति । अयमभिप्रायः—

सप्तसु तावद् गता गच्छन्ति गमिष्यन्ति च जीवाः, किं ताभ्यो भयमस्ति ? अष्टमीं च नरकपृथिवी भवद्भिर्न प्रतिपा-
द्यते, इतीन्द्रियप्रीतिरेव सम्पादयितुं युक्ता, न पुनः पापभयात् तत्परिहार इति । एवमाद्यन्यदपि वचनापोरुषेयत्वज-
गदीश्वरकर्तृत्वादि नास्तिकमीमांसकनैयायिकादिपरिकल्पितं न मन्यते, एष भिन्नग्रन्थिः, सम्यग्बोधप्रदीपप्रभाप्रह-
तप्रौढमिथ्यात्वान्धकारभावत्वात्तस्य । मन्यते पुनरित्थं—यत् कार्यं तदनुरूपकारणप्रभवं, यथा शालिगोधूमादिधान्य-
विशेषः, कार्यं चेहभविका हर्षविषादादयः, यच्चैतेषामनुरूपं कारणं तत्प्राग्भवचैत्यन्यमिति परलोकसिद्धिः । तथा
सन्ति च जिनाः, तत्साधकप्रमाणस्यावाधितविषयस्य सत्त्वात् । तथा हि—ये यतो हेतोर्देशतः क्षीयमाणा वीक्ष्यन्ते ते
ततः प्रकर्षप्राप्तात् सम्भवत्सर्वक्षया अपि, यथा चिकित्सासमीरणादिभ्यो रोगजलधरादयो, दृश्यन्ते च प्रतिपक्षभा-
वनातः क्वचित् प्राणिनि देशतः क्षीयमाणा रागादयः, ततः प्रस्तुतभावनाप्रकर्षात् सम्भवत्येव तेषां कदाचित् सर्वप्रलय
इति, ये च सर्वप्रक्षीणदोषास्त एव जिनाः । न चादर्शनमात्रेण तेषामसत्त्वमुद्भावनीयमर्वागूदर्शिभिरदृश्यमानाना-
मपि पातालतलगतानां मूलकीलादीनां बहूनां भावानां सद्भावात् । धर्मोऽपि समस्ति, सूत्रे धर्मस्योपलक्षणत्वात् पाप-
मपि गृह्यते । ततः पुण्यं पापं समस्तीत्यर्थः । कथमन्यथा तुल्यव्यवसाययोरपि द्वयोः फलसिद्धौ सर्वजनप्रतीतो भेद
उपलभ्यते ? यथोक्तम्—“तुल्यप्रतापोद्यमसाहसानां, केचिल्लभन्ते निजकार्यसिद्धिम् । परे न तामत्र निगद्यतां मे, कर्मा-
स्ति हित्वा यदि कोऽपि हेतुः ? ॥ १ ॥ विचित्रदेहाकृतिवर्णगन्धप्रभावजातिप्रभवस्वभावाः । केन क्रियन्ते भवनेऽङ्गि-
वर्गाश्चिरंतनं कर्म निरस्य चित्राः ? ॥ २ ॥ विवर्द्ध्य मासान् नव गर्भमध्ये, बहुप्रकारैः कललादिभावैः । उद्धर्त्य निष्का-

भिन्नग्रन्थि-
नोविपर्य-
स्तमत्यभा-
वत्वम्.

सयते सपित्र्याः को गर्भतः कर्म विहाय पूर्वम् ? ॥ ३ ॥” यच्च गण्डपीडाधिसहनतुल्यं शीलमुक्तं तदपि न चारु,
गण्डपीडाप्रतीकारस्य तथाविधरागद्वेषयोरभावेन प्रवृत्तत्वात् । वस्तिनिरोधपीडाप्रतीकारस्य च संसारमूलतीव्रकामरागमू-
लत्वेनात्यन्तदुर्गुत्तत्वाद् न किञ्चित् तत्प्रतीकारयोः साम्यमस्ति । तथा चार्पम्—“मूलमेयमहन्मस्स महादोससमुत्सयं ।
तम्हा मेहुणत्तसर्गि निगंथा पज्जयति णं” ॥ १ ॥ यद्योक्तं नास्त्यष्टमी पृथिवीति, सापि अठोकिरेष, संसारमयमसा-
रममन्यमान एवेत्यं वक्ति । नहि संसारभीरयोऽन्यतरनरकपृथ्वीषुः स्वमप्यनुमन्यन्ते, किं पुनः सर्वपृथ्वीप्रभवमिति ।
यच्च मीमांसकैर्यचनापौरुषेयत्वमुद्घुष्यते, तदपि सुधीभिर्नेष्यत एव । तथा हि—उच्यते इति वचनं पुरुषव्यापारानुगत
रूपमस्य, कथं तत्क्रियाया अभावे तद् भवितुमर्हति ? । न चैतत् केवलं क्वचिद् वनावुपलभ्यते । उपलब्धावपि क्वचि-
ददृष्टयक्प्राशङ्का न नियर्त्तते । यच्चेष्टरकारणिकैरीश्वरकर्तृकं जगदिति प्रोच्यते । तदप्युच्चाधचमेय । ईश्वरो हि परैरुत्प-
त्तिविकलः कल्प्यते । न च तादृशात् किञ्चित् कार्यमुपपद्यते । यद्योक्तम्—“नेश्वरो जन्मिनां हेतुरुत्पत्तिविकलत्यतः ।
गगनाम्मोजयत् सूर्यमन्यथा युगपद् भवेत् ॥ १ ॥” इति ॥ ४३६ ॥

इत्यमकालं कालं च यच्चनौपधप्रयोगस्य प्रतिपाद्य दृष्टान्ततयोपन्यस्त सद्यौपधमधिकृत्य कालमुपदिशन्नाह—
दोसावेक्त्वा चेवं सम्मं कालो सदोसहगओवि । कुसलेहि मुणेयवो सइ वेज्जगसत्थनीईप्प ॥ ४३७ ॥
दोषापेक्षया इह दोषा यातपिच्छलेष्मप्रकोपप्रभया ज्वरातीसारादयो रोगा मूदुमध्याधिमात्ररूपास्तेषामपेक्षा च तान-
पेक्ष्येत्यर्थः, एवं यच्चनौपधप्रयोगवत् सम्यक् कालः प्रयोगयोग्यः सद्यौपधगतः क्षिग्धोष्णादिसुन्दरौपधोपजीवनारूपः,

किं पुनः प्रागुक्तो वचनौपधप्रयोगकाल इत्यपिशब्दार्थः, कुशलैर्बुद्धिमद्भिर्मुणितव्यो ज्ञेयः सदा सर्वकालम् । कथमित्याह—वैद्यकशास्त्रनीत्या आत्रेयचरकसुश्रुतादिचिकित्साग्रन्थानुसारेण । तत्राधिमात्रे रोगे सदैवधस्याप्रयोगावसर एव, औपधस्याद्यापि स्वसामर्थ्यमलभमानस्य रोगस्वरूपं त्वनुवर्तमानस्य तत्पुष्टिकारकत्वमेव, यतो मध्यमावस्थायां तु स्यादपि कश्चिद् गुणस्तत्प्रयोगात्, मृदुभूतावस्थायां तु तथा तथा कुशलैरुपचर्यमाणो रोगः सर्वयोपरमं प्रतिपद्यत एव । सदैवधानि चैवं शास्त्रे पठ्यन्ते—“तित्तकडुणहिं सिंभं जिणाहि पित्तं कसायमदुरेहि । निद्रुण्णेहि य वायं सेसा वाही अणसणाए ॥ १ ॥” ॥ ४३७ ॥

परः प्राहः—

कह णु अकालपओगे एत्तो गेवेज्जाइसुहसिद्धी । णणु साहिगओसहजोगसोक्खतुह्हा मुणेयवा ॥ ४३८ ॥

कथं नु प्रश्ने, पृच्छाम्यकालप्रयोगे तथाभव्यत्वापरिपाकलक्षणेऽकाले वचनौपधप्रयोगे जाते सति दूरभव्यानामभव्यानां च केषांचिद् इतो वचनौपधप्रयोगाद् ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिः शास्त्रे श्रूयते । उक्तं च—“तित्थंकराशूयं दद्वृणन्नेण वावि कज्जेण । सुयसामाइयलंभो होज्जा भवस्स गंठिन्मि ॥ १ ॥” ततश्च—“जे दंसणवाचन्ना णिगगहणं करेति सामन्ने । तेसिं चिय उववाओ उकोसो जाव गेवेज्जा ॥ २ ॥” अत्र प्रतिविधीयते—नन्विति परपक्षाक्षमायां, सा ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिरधिकृतौपधयोगसौख्यतुल्या मुणितव्या । यथा हि सदैवधं समयप्रयोगात् क्षणमात्रं स्वतन्त्रव्यसामर्थ्याद् असाध्ये व्याधौ सौख्यमुपनयति, तदनु च समधिकृत्याधिप्रकोपाय सम्पद्यते । एवमधिकृतवचनौपधप्रयोगोऽप्यपक्वभव्य-

वस्तुप्राप्ति-
कालाका-
लनिरूप-
णम्.

स्थानां सत्त्वानां प्रैवेयकादिषु सुखसिद्धिमात्रमात्राय पश्चात् पर्यायेण नरकादितुर्गतिप्रवेशफलः सम्पद्यते ॥ ४३८ ॥

एतत् स्वयमपि भाषयति।—

कुण्ड जह सणिणवाए सदोसहं जोगसोखमेत्तं तु । तह एयं विण्णेयं अणोरपारम्मि संसारे ॥ ४३९ ॥

करोति यथा सन्निपाते वातादिवोषत्रययुगपत्प्रकोपरूपे सदौषध क्रियातिष्ठकाद्यादिरूप योगसौख्यमात्रमेव, न पुनस्तदुच्छेदमपि । तथैतद् प्रैवेयकादिमुख समयवचनौषधप्रयोगाद् उत्पन्न विज्ञेयमनर्वाकृपारे संसारे ॥ ४३९ ॥

णय तत्तओ तयंपि हु सोक्खं मिच्छत्तमो हियमइस्स । जह रोदवाहिगहियस्स ओसहाओवि तवभावे ४४०

न नैव, चकारो यच्छब्दान्तरसूचकः, तत्त्वतो निश्चयवृत्त्या तदपि प्रैवेयकादिगतं, दुः स्फुटं, सौख्यं वर्तते । कस्येत्याह—मिथ्यात्यमोहितमतेः दृढविपर्यासपिशाचाभिभूतचेतसो जीषस्य । दृष्टान्तमाह—यथा रौद्रव्याधिगृहीतस्य दुःसाधव्याधियाघाविधुरश्चरीरस्य कस्यचिद् औषधादपि तद्भावे सौख्यभावे न तत्त्वतः सुखम् । तथा हि स्वभावतस्त्वावत् तस्य न सौख्यमस्ति, यदि परमौषधात् । परं तत्राप्यत्यन्तदारुणरोगेणानवरत्त तुघमानमर्मणो बाह्य एव सुखलामः । यथा हि शरत्काले कठोरतरतरणिकिरणनिकरेण तापितेष्वपि महाहृदेषु बहिरेषोष्णानि जलानि, मध्ये पुनरत्यन्तशीतलमायभास्त्रि भवन्ति, एयं सत्क्रियायोगाद् बाह्यसौख्ययोगेऽप्यत्यन्तमिथ्यात्योपप्लुतत्वाद्दुःखमेव ॥ ४४० ॥

पुनरपि दृष्टान्तोपन्यासेनामुभेयार्थं भाषयति।—

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २३८ ॥

जह चैवोवहयणयणो सम्मं रूवं ण पासई पुरिसो । तह चैव मिच्छदिट्ठी विउलं सोक्खं न पावेइ ॥४४१॥

यथाचैवेति दृष्टान्तार्थः । उपहतनयनः काचकामलादिदोषोपप्लुतलोचनः सम्यग् यथावद्वृत्तं स्त्रीपुरुषादिलक्षणं न पश्यति न वीक्षते पुरुषः प्रमत्तो जीवः । तथा चैवेति दार्ष्टान्तिकोऽर्थः । मिथ्यादृष्टिरुपहतसम्यग्बोधो विपुलं बहु समुपस्थितमपि सौख्यं न प्राप्नोति ॥ ४४१ ॥

कुत इति चेदुच्यते;

असदभिणिवेसवं सो णिओगओ ता ण तत्तओ भोगो । सवत्थ तदुवघाया विसवारियभोगतुल्लो त्ति ४४२

असदभिनिवेशयान् वितथाभिनिविष्टः स मिथ्यादृष्टिर्निवोगतो निन्दमेन, तत्तस्माद् न तत्त्वतो भोगः रुपादिविषयवस्तुगोचरः, सर्वत्र हेतु उपादेये च वस्तुनि तदुपघातादसदभिनिवेशोपद्रवात् । विषयारितभोगतुल्यः । यादृशो हि विषयिकारविह्वलीभूतनेतसः स्फक्चन्दनाङ्गनादिभोगस्तत्त्वतोऽभोग एव, एवं मिथ्यादृष्टेः कवर्त्यादिपद्मोप्राप्तावपि विपर्यासवशाद् न कश्चिद् भोगः । इतिर्वाक्यपरिममाशौ ॥ ४४२ ॥

एतदेव भावयति:—

कत्थइ ण णाणमेयस्स भावओ तम्मि असइ भोगोवि । अंधलवतुल्लभोगो पुवायरिया तहा चाहु ॥४४३॥

कुत्रचिद् जीवादी वस्तुनि न नैव ज्ञानमवबोध एतस्य मिथ्यादृशो भावतः सम्यग्व्यवृत्तया वर्तते । ततस्तस्मिन् ज्ञाने-

मिथ्यादृष्टे-
विपुलसौ-
ख्याभाव-
त्वम्.

॥ २३८ ॥

उच्यते भोगोऽपि स्यादियस्तु विषयोऽम्बलकभोगतुल्यो यादृशोऽन्धपुरुषस्य प्रासादशय्यासनयनितादिभोगोऽनुपलब्धरूपतस्यस्य न परमार्थतो भोगता विभर्त्ति, मिथ्यादृशोऽपि तथा प्रस्तुतभोग इति । एतदेव द्रढयन्नाह—पूर्वाचार्या जिनभद्रगणिकृमाश्रमणपादास्तथा च तथैव यथैतद्वस्तु सिध्यति तथाऽऽहुरुक्तयन्तः ॥ ४४३ ॥

सक्तमेव दर्शयति;—

सदसदविसेसणाओ भवहेउजहिच्छिओवलमाओ । णाणफलाभावाओ मिच्छदिट्ठिस्स अन्नाणं ॥ ४४४

सदसदविसेसणावु मिथ्यादृष्टेरज्ञानमित्युत्तरेण योगः । मिथ्यादृष्टिर्हि यदस्ति सत् सर्वथाऽस्त्येवेति निर्विशेषणवदति । एवं नास्तीत्यपि वाच्यम् । न चैवं यस्तुस्वरूपमस्ति, सर्वमाधानां स्वरूपेण सत्त्वात् । असत्यमपि विपश्चितपर्यायापेक्षयैव, न पुनः सर्वानपि पर्यायानपेक्ष्य, पर्यायविशेषापेक्षयाऽसत्त्वविवक्षाकालेऽपि घटादेः सत्याभ्युपगमात् तथा, 'भवहेउ'ति भावप्रधानत्वेन निर्देशस्य, भवहेतुत्वात् संसारकारणत्वात्, मिथ्यात्यादीनां कर्मबन्धहेतूनां विपरीतज्ञानरूपत्वेन प्रवृत्तेः । तथा, यदृच्छया स्वेच्छारूपयोः पलम्भात् सर्वमाधानामवधोधात्, न पुनः सम्यग्दृष्टेरिव सर्वविद्वच्चनपारतन्त्र्यात् । तथा, ज्ञानफलाभावात् । ज्ञानस्य हि फलं विरतिः । सा च ज्ञानाऽभ्युपगमयतनामु सतीषु सम्पद्यते । मिथ्यादृष्टेस्तु विपर्यस्तबोधोपहतत्वेन ज्ञानस्यैव तावदसम्भवात् कुतोऽभ्युपगमयतनासम्भवः ? न च स्वकार्यमकुर्वत् कारण कारणतया विपश्चितो निश्चिन्वन्ति । पठन्ति चात्र—“यदेवार्थक्रियाकारि सर्वेषु परमार्थसत् ।” इति । ततस्तादृशस्य ज्ञानफलस्याभावावु मिथ्यादृष्टेरुदीर्णमिथ्यात्यमोहस्य ज्ञानमपि शास्त्राभ्यासादिजन्यमज्ञानं वर्धते ॥ ४४४ ॥

एनामेव गाथाचतुष्टयेन व्याचष्टे;—

एगंतणिच्चवाए अणिच्चवाए सदसदविसेसो । पिंडो घडोत्ति पुरिसादन्नो देवोत्ति णातातो ॥ ४४५ ॥
भवहेउ णाणमेयस्स पायसोऽसप्पवित्तिभावेण । तह तदणुबंधओ चिय तत्तेतरणिंदणादीतो ॥ ४४६ ॥

एकान्तनित्यवादे एकान्तेन स्वाद्धादविपरीतरूपेण नित्यस्याप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वभावस्यात्मादेरभ्युपगमे क्रियमाणे परैः सांख्यादिभिः, सदसदविशेषः प्राप्नोति, विवक्षितावस्थायाः सत्त्वकाले च द्रव्यस्याविशेषोऽनानात्वमापद्यते । ततो य एव पिण्डो मृदः सम्वन्धी स एव घटः, इत्यायातं मृद्द्रव्यस्योभयावस्थानुयायित्वम्, तिलतुपत्रिभागमात्रमपि स्वरूपभेदाभावात् । न च वक्तव्यमेकाकारेऽपि द्रव्ये पिण्डो घटश्चेत्यवस्थाभेदाश्रयोऽसौ व्यवहारो लोके न प्रवर्त्यत इति, अवस्थातुरभेदे तन्निबन्धनानामप्यभेदप्राप्तेः, कारणभेदपूर्वकत्वात् कार्यभेदस्य । यथोक्तम्—“अयमेव भेदो भेदहेतुर्वा यद् विरुद्धधर्माध्यासः कारणभेदश्च” इति । अनित्यवादे चैकान्तक्षणक्षयित्वलक्षणे पुरुषाद् विहितदेवभवप्राप्तिप्रायोग्यपुण्यकर्मणः सकाशात् मरणानन्तरं देवभवप्राप्तावन्य एकान्तेनैव विलक्षणो देव इत्यापद्यते । अयमभिप्रायः—यथा समुपार्जितसुकृताद् मनुष्याद् नारकतयोत्पन्नो जीवः सर्वथाऽन्य एव, तथा तद्मरणानन्तरं देवतयोत्पत्तावपि, निरन्वयोत्पादस्योभयत्रापि समानत्वात् न चैतद् युज्यते, अकृताभ्यागमकृतनाशदोषप्रसङ्गात् । एवं च नित्यवादे य एव पिण्डः स एव घटो, य एव च घटः स एव पिण्ड इति न्यायात् सदसतोरवस्थयोरविशेषः । अनित्यवादेऽपि पुरुषा-

दन्यो देवो देयाद्य पुरुष इति । ततो यथा पुरुषस्य विद्यमानताकाले कश्चिद्देयतयोत्पन्न एकान्तेनैवान्यस्तथा तन्मरणा-
नन्तरमुत्पन्नोऽपि देवोऽन्य एव । ततः पुरुषस्यकालेऽसत्यकाले च देयतयोत्पन्नो जन्तुरपिशिष्ट एवेति यो न्यायस्त-
स्मात् सद्यस्तसोरपिशिष्ट इति ॥ ४४५ ॥

भवेत्यादि । भवहेतुः सत्तारनिबन्धन ज्ञान आस्वाभ्यासादिजन्यो मोघ एतस्य मिथ्यादृष्टेः । कथमित्याह—प्रायशो बाहु-
त्येनासत्प्रवृत्तिभावेन विपर्यस्तचेष्टाकारणत्वात् तस्य । यद्विह प्रायशोप्रवृत्तिं तद्यथाप्रवृत्तकरणचरमभागभाजा सनिहित-
प्रन्यमेदानामत्यन्तजीर्णमिथ्यात्यज्यराणा केपास्त्रिदुःखितदयागुणवद्वेषसमुचिताचाररूपप्रवृत्तिसाराणा सुन्दरप्रवृ-
त्तिभावेन व्यभिचारपरिहारार्थम् । तथेति हेत्यन्तरसमुच्चये । तदनुबन्धत एवासत्प्रवृत्त्यरनुबन्धादेव । एतदपि कुत
इत्याह—तस्येतरनिन्दनादितः । स हि मिथ्यात्वोपपातात् समुपात्तविपरीतरुचिस्तत्त्वं सद्भूतदेवतादिकमर्हदादिलक्षण
निन्दति । इतरच्चातस्य तत्तत्कुमुक्षिसमुपन्यासेन पुरस्करोति । ततस्तस्येतरनिन्दनादिदोषाद् भवान्तरेऽप्यसत्प्रवृत्तिर-
नुबन्धयुक्तैव स्यादिति ॥ ४४६ ॥

उन्मत्तस्त्वव नेतो तस्सुवलभो जहित्यरुवोत्ति । मिच्छोदयतो तो श्रिय भणियमिणं भावगहरूव ॥ ४४७

उन्मत्तस्येव मद्यपानपराधीनमनसो मनुजस्येव विज्ञेयस्तस्य मिथ्यादृष्टेरुपलम्भो वस्तुयोधरूपो यदृच्छारूपः स्ववि-
कल्पमात्रसघटित इति । कुत इत्याह—मिथ्यात्वोदयाद् मिथ्यात्वमोहनीयकर्मविपाकात् । तथा हि—पीतमद्यो मदावेशात्
किंकरमपि राजीयति, राजानमपि किंकरीयति, तथोदीर्णमिथ्यात्वो जीयः सद्भूतमपि यस्तु अतत्त्वरूपतया व्यवह-

रति, असद्भूतमपि तत्त्वतयेति । अत एव यदृच्छोपलम्भाद् भणितमिदं मिथ्यात्वं भावग्रहरूपं पारमार्थिकग्रहस्वभावम्, इतरग्रहेभ्यः पिशाचादिरूपेभ्योऽस्य महानर्थप्रसाधकत्वात् ॥ ४४७ ॥

णाणस्स फलं विरती पावे पुन्नम्मि तह पवित्तीओ । जोगत्तादिअणुगया भावेण ण सा अओऽण्णाणं ४४८

ज्ञानस्य वस्तुबोधस्य फलं कार्यं विरतिरुपरमः । केत्याह—पापे प्राणातिपातादिरूपे कुकृत्ये, पुण्ये पवित्रे स्वाध्यायध्यान-तपश्चरणादौ कृत्यविशेषे, तथेति समुच्चये, प्रवृत्तिस्तु प्रवर्त्तनमेव या सम्पद्यते सापि ज्ञानफलम् । कीदृशीत्याह—योग्यत्वाद्य-नुगता योग्यत्वेन योग्यतारूपेण, आदिशब्दाद् द्रव्यक्षेत्रकालभावत्वानुकूल्येन चानुगता सम्बद्धा । ततो भावेन भावार्थ-रूपेण न नैव सा मिथ्यादृष्टेः पापे विरतिः, पुण्ये च प्रवृत्तियोग्यताद्यनुगता सम्पद्यते यतः कारणात्, अतो ज्ञानमप्यज्ञानं तस्याशुद्धालाबुपात्रनिक्षिप्तदुग्धशर्करादिमधुरद्रव्याणामिव ज्ञानस्यापि तत्र मिथ्यात्वोदयाद् विपरीतभावापन्नत्वात् ॥ ४४८ ॥

उपसंहरन्नाहः—

एवमतिणिउणवुद्धीए भाविउं अप्पणो हियट्ठाए । सम्मं पयट्ठियवं आणाजोगेण सवत्थ ॥ ४४९ ॥

एतत् पूर्वोक्तमतिनिपुणवुद्ध्या भावयित्वा परिणमय्यात्मनः स्वस्य हितार्थं कल्याणनिमित्तं सम्यग् यथावत् प्रवर्त्ति-तव्यमाज्ञायोगेन सर्वत्र धर्मार्थादिकार्यं ॥ ४४९ ॥

ततश्चः—

णाऊण अत्तदोसं वीरियजोगं च खेत्त कालो य । तप्पञ्चणीयमूए गिण्हेज्जाभिग्गह्विसेसे ॥ ४५० ॥

ज्ञात्वा सम्यग्धिगम्यात्मदोषं तीव्रकोपवेदोदयादिक, धीर्ययोगं च तन्निग्रहसमर्थसामर्थ्यलक्षणं, क्षेत्रकालौ च प्रतिपि-
रस्ताभिग्रहपरिपालनानुकूलं क्षेत्रं कालं चेत्यर्थः । किमित्याह—तत्प्रत्यनीकभूतान् स्वयमेव संवेदितस्वदोषप्रतिपक्षभावग-
तान् गृहीयात् समादद्याद् अर्हत्सिद्धादिप्रत्यक्षमेवाभिग्रहविशेषान् क्षमाशरीराप्रतिकर्मत्वादीन्, मुमुक्षूणां क्षणमपि
निरभिग्रहाणामवस्थानस्याक्षमत्वादिति ॥ ४५० ॥

न चाभिग्रहा ग्रहणमात्रत एव फलदायिनो भवन्ति, किन्तु परिपालनादिति तद्वतोपदेशमाह,—

पालिज्ज य परिसुद्धे आणाए चैव सति पयत्तेण । वज्झासंपत्तीय वि एत्थ तद्वा निज्जरा विउला ॥ ४५१ ॥

पालयेद्य रक्षेत् पुनः परिशुद्धान् सर्वातिचारपरिहारात्, आश्रया चैव प्रयत्नोक्तैस्तैस्तेरुपायैरित्यर्थः, सदा सर्वकालं
प्रयत्नेनादरेण महता । कुतः । यतो बाह्यासम्प्राप्तयपि बाह्यास्याभिग्रहविषयस्य क्षमणीयादेरर्थस्याप्राप्तावपि, अत्राभिग्रहे
गृहीते सति तथा तत्प्रकारस्य निगृहीतुमिष्टस्य क्रोधादेः कर्मणो निर्जरा क्षपणा विपुला प्रचुरा सम्पद्यत इति ॥ ४५१ ॥

एतदपि कुत इत्याह,—

तस्संपायण भावो अधोलिप्तो जओ हवति एवं । तत्तो य निज्जरा इह किरियायवि हंदि विज्ञेया ॥ ४५२ ॥

तत्सम्पादनभावोऽभिग्रहविषयस्यार्थस्य निष्पादनपरिणामोऽव्यवच्छिन्नोऽश्रुतिस्तो यतो भवति एवमभिग्रहप्रतिपक्षौ ।

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २४१ ॥

एवमपि किमित्याह-तस्मादेवाव्यवच्छिन्नात् तत्सम्पादनपरिणामाद् निर्जरेह प्रवचने जैने क्रियायामप्यभिग्रहगोचरार्थ-
निष्पादनेऽपि भवति, हंतीति पूर्ववत्, विज्ञेयाऽवबोद्धव्या । न हि क्रियामात्राद् भावशून्यात् किञ्चित् फलमस्ति, किंतु
भावात् । यथोक्तम्—“क्रियाशून्यश्च यो भावो भावशून्या च या क्रिया । तयोरन्तरमुन्नेयं भानुखद्योतयोरिव ॥ १ ॥
खद्योतकस्य यत्तेजस्तदल्पं च विनाशि च । विपरीतमिदं भानोरेवमत्र विभाव्यताम् ॥ २ ॥” ॥ ४५२ ॥

अमुमेवार्थं दृष्टान्ततः साधयन्नाह;—

आहरणं सेट्टिदुगं जिणिंदपारणगदाणदाणेसु । विहिभत्तिभावभावा मोक्खंगं तत्थ विहिभत्ती ॥ ४५३ ॥

आहरणं दृष्टान्तः श्रेष्ठिद्विकं जीर्णाभिनवलक्षणं जिनेन्द्रपारणकदानादानयोजिनेन्द्रस्य भगवतो महावीरस्य च्छद्म-
स्थकाले विहरतः पारणके प्रवृत्ते दानेऽदाने च विधिभक्तिभावाभावाद् विधिभक्तयोर्भावमभावं चापेक्ष्याहरणं मोक्षांगं
मोक्षकारणं तत्र पारणकदानेऽपि विधिभक्ती संवृत्ते ॥ ४५३ ॥

एनामेव गाथां गाथान्नयेण व्याचष्टे;—

वेसालि वासठाणं समरे जिणपडिमसेट्टिपासणया । अतिभत्ति पारणदिणे मणोरहो अन्नहिं पविसे ॥ ४५४ ॥
जातिच्छिदाणधारा लोए कयपुन्नगोत्ति य पसंसा । केवलिआगम पुच्छण को पुन्ने जुन्नसेट्टित्ति ॥ ४५५ ॥

इह किलैकदा भगवान् श्रीमन्महावीरः छद्मस्थकाले विहरन् वेशाल्यां पुरि वर्षासु स्थानमकरोत् । ततः ‘समरे’ इति

अभिग्रह-
धारण-
प्रतिपाल-
नस्व०त-
न्निद० च-

॥ २४१ ॥

कामदेयायतने 'जिणपद्धिमसिद्धि पासण्या' इति स जिने प्रतिमास्थितं जीर्णश्रेष्ठी नित्यमागत्य पश्यति स्म । 'अश्मत्ति' ति भक्षिद्यातीय तद्विषया तस्य समजनि । अन्यथा चतुर्मासकक्षपणस्य विकृष्टतपसः पारणकदिने प्रवृत्ते मनोरथो पश्यमाणरूपो अज्ञे । गृहद्वारायलोकनादिधिनयपरो यावदसायास्ते तावत् सजिनोऽन्यत्राभिनवश्रेष्ठिगृहे प्रविष्टः ॥ ४५४ ॥

दापिता च तेन स्वमाहारम्यौचित्येन तस्मै भिक्षा । कृता च तद्देशविचारिभिर्जृम्भकदेयैरर्हत्पारणकसन्तुष्टैर्यादृच्छिकदानधारा यस्तुधारावृष्टिलक्षणा । सा चैवं विज्ञेया—“अद्धचेरसकोडी उक्कोसा होइ तथ यस्तुधारा । अद्धचेरसलफ्खा अहन्निया होइ यस्तुधारा” ॥ १ ॥ ततो लोके कृतपुण्यकोऽसाविति तस्यैवं च प्रससा विजृम्भिताऽभिनवश्रेष्ठिनः । 'केयलि आगम' ति कालेन च पार्श्वापत्तीयस्य केवलिनः कस्यचिद् आगमे तत्र बहलकुतूहलाकुलचेतसा लोकेन पृच्छाऽकारि भगवन् ! कोऽत्र परिपूर्णः पुण्यवान् ? भगवता चोचे जीर्णश्रेष्ठीति ॥ ४५५ ॥

ननु जीर्णश्रेष्ठिनः पारणकविषयो मनोरथ एवासीन्न कश्चिदभिग्रह इति कथमसौ दृष्टान्ततयोपन्यस्त इत्याशङ्क्याह—

एतत्तु मणोरहो क्षिय अभिग्रहो होति नवर विज्ञेओ ।

जदि पविसति तो भिक्षुं देमि अहं अस्स चित्तणओ ॥ ४५६ ॥

अत्र पारणकविषये 'हुः' यस्माद् मनोरथ एवाभिग्रहः पात्रदानविषयो नयरं केवलं न पुनरन्यत् किञ्चिद् भवति विज्ञेयः । कथमित्याह—यदि प्रविशति कथञ्चिद् मम गृहे भगवानेफ, ततो भिक्षा ददाम्यहमस्मै चिन्तनादैयंरूपात् । अय-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २४२ ॥

मन्त्राभिप्रायः—सर्वोऽप्यभिग्रह इच्छा—प्रवृत्ति—स्थैर्य—सिद्धिभेदाच्चतुर्धा परिगीतः । तत्रास्येच्छारूप एव परिशुद्धोऽभिग्रहो भवन् स एव पारणकभेरीशब्दश्रवणकालं यावत् प्रवृद्धः सन् पारंपर्येण मोक्षफलतया संवृत्तः । इतरस्य च माहात्म्यौचित्येन दत्तदानस्याप्यभ्युत्थानादेर्भक्तेश्च गुणवद्बहुमानरूपाया अभावाद् यादृच्छिकवसुधारादिफल एव संवृत्तः परिणामो, न पुनर्निर्वाणफल इति ॥ ४५६ ॥

अथान्यदप्यभिग्रहमाहात्म्यमभिधातुमाहः—

पञ्चगकयंपि तहा पावं खयमेइऽभिग्रहा सम्मं । अणुबंधो य सुहो खलु जायइ जउणो इहं नायं ॥४५७॥

प्रत्यग्रमाकुट्टिकादिदोषात् सद्योरूपं कृतं निर्वर्त्तितं प्रत्यग्रकृतं, किं पुनश्चिरकालकृतत्वेन जीर्णभूतमित्यपिशब्दार्थः, तथेति वक्तव्यान्तरसमुच्चये, पापं ऋषिघातादिजन्यमशुभं कर्म क्षयमपगममेति प्रतिपद्यते । कुत इत्याह—अभिग्रहात् ‘सम्मं’ति सम्यग्रूपतया परिपालितात् । अनुबन्धश्चानुगमः पुनः शुभः पुण्यकर्मानुवृत्तिरूपः, खलुर्वाक्यालंकारे, जायते । यमुनो राजा इहार्थे ज्ञातं दृष्टान्तः ॥ ४५७ ॥

तदेव गाथाष्टकेन संगृह्यन्नाहः—

महुराए जउणराया जउणावंके य डंडमणगारो । वहणं च कालकरणं सक्कागमणं च पवज्जा ॥ ४५८ ॥ १ ॥

जउणावंके जउणाए कोप्परे तत्थ परमगुणजुत्तो । आयावेण्ण महप्पा दंडो नामेण साहुत्ति ॥ ४५९ ॥ २ ॥

अभिग्रह-
माहात्म्या-
दि.

॥ २४२

कालेण रायणिग्गम पासणया अकुसलोदया कोवो । खग्गेण सीसच्छिदण अण्णेउ फलेण ताडणया ॥ ४६० ॥
 सेसाण लेद्धुखेवे रासी अहियासणाप णाणत्ति । अंतगढकेवलित्तं इदागम पूयणा चेव ॥ ४६१ ॥ ४ ॥
 ददहण रायलज्जा संवेगा अप्पवह्वपरीणामो । इंदनिवारण सम्मं कुण पायच्छित्त मो एत्थ ॥ ४६२ ॥ ५ ॥
 साहुसमीवगमणं सवणं तह चेव पायच्छित्ताणं । किं एत्थ पायच्छित्तं सुद्धं चरणंति पव्वजा ॥ ४६३ ॥ ६ ॥
 पच्छायावाइसया अभिग्गहो सुमरियम्मि नो भुंजे । दरमुत्ते चेव चिय दिवसम्मि न तेण किल मुत्तं ४६४
 आराहण कालगओ सुरेसु वेमाणिएसु उववण्णो । एवं अभिग्गहो इह कल्लाणणिवन्धणं णेओ ॥ ४६५ ॥

इह मध्यमप्रतिष्ठितगगनलोल्लेखिशिखररसमयदेधताविनिर्मितजिनस्तूपप्रभायोपलब्धसर्वविदून्मण्डलव्याप्तिश्लाघाया
 मधुरायां पुरि यमुनो राज्ञाऽभूत् । तत्र च यमुनायक्रे दण्डो नामानगार आतापनां चकार । 'यहणं च'सि हननं च यमुनेन
 राज्ञा तस्य कृतम् । कालकरणं च सञ्ज्ञात शक्रागमन चेन्द्रावताररूपम् । ततः प्रप्रग्या यमुनस्य समजनीति ॥ ४५८ ॥ १ ॥

एतामेव गाथां गाथा सप्तकेन व्याचष्टे—'अरुणा' इत्यादि यमुनायक्रे, एतदुक्त भवति—यमुनाया नद्याः कूर्परे,
 कूर्परो नाम समाकुक्षिताग्रभागस्य बाहोर्यादृश आकारस्तदाकार यत् क्षेत्रे तत्र, परमगुणयुक्त आतापयति शीताद्यधि-
 सङ्गनेनात्मानमायासयति महात्मा प्रशस्तपरिणामो दण्डो नाम्ना साधुरिति ॥ ४५९ ॥ २ ॥

एवं च तस्मिन्नातापयति, कालेन केनचिद् गतेन, राज्ञो यमुनस्य 'निग्गम'ति नगराद् बहिर्निर्गमे जाते 'पासणय'ति दण्डानगारदर्शनमभूत् । ततो निर्निमित्तमेवाकुशलोदयात् क्लिष्टकर्मविपाकात् तस्य तत्र दण्डानगारे कोपो बभूव । तत ऐहिकमामुष्मिकं च पापफलमनालोच्यैव तेन तस्य साधोः खड्गेन शीर्षच्छेदनमकारि । अन्ये त्वाचार्याः फलेन बीजपू-
रादिना तेन ताडना कृतेति ब्रुवते ॥ ४६० ॥ ३ ॥

तदनु शेषाणां सेवकलोकानां सम्बन्धिनि लेष्टुक्षेपे राशिलेष्टूनामसौ जातः । अधिसहनायां 'स्वकृतकर्मफलपाकोऽयं मे समुपस्थितो न कश्चित् कस्यचिद् अपराधः' एवंप्रकारायां जातायां समुल्लसितशुक्लध्यानस्य ज्ञानं केवलाख्यमजायत । त-
तोऽन्तः कर्मणां सर्वेषामेव तत्कालं कृतो येनासावन्तकृतः, स चासौ केवली च तस्य भावस्तत्त्वं सम्पन्नमस्य, तत्क्षण-
मेव सिद्धोऽसावित्यर्थः । तत इन्द्रागमः शक्रावतारः पूजना चैव पुष्पधूपादिभिस्तच्छरीरस्य कृता शक्रेणेति ॥ ४६१ ॥ ४ ॥

दृष्ट्वेन्द्रागमनं पूजनं च राज्ञो यमुनस्य लज्जा तेन महता स्वस्यानुचितचेष्टनेन त्रपा संवृत्ता । संवेगाद् 'धिग्गमामेवमस-
मञ्जसकारिणम्' एवंप्रकारादात्मवधपरिणामः समजनि । लब्धाभिप्रायेण चेन्द्रेण निवारणमकारि । अभाणि च सम्यग्र-
यथावत् कुरु प्रायश्चित्तमेतदपराधशुद्धिरूपं, 'मो' इति पूर्ववत्, अत्रापराधप्राप्ताविति ॥ ४६२ ॥ ५ ॥

साधुसमीपे गमनं कृतं, श्रवणमाकर्णनं, तथा चैवेति समुच्चये, प्रायश्चित्तानामालोचनादीनां पाराश्रिकपर्यवसाना-
नाम् । ततः किमत्रापराधे प्रायश्चित्तमिति पप्रच्छ । कथितं च साधुभिः शुद्धं चरणं प्रायश्चित्तमित्येवं प्रतिपाद्यते । प्रव-
ज्या सर्वसावद्ययोगविरहलक्षणा तेन प्रतिपन्ना ॥ ४६३ ॥ ६ ॥

प्रतिपत्तायां च तस्यां पक्षात्तापातिशयात् सेनाभिग्रहो गृहीतो यथा भोजनकालाद् अर्वाक् स्मृतेऽपराधे नो नैव तद्दिने भुञ्जे, दरमुक्तेऽप्यर्द्धमुक्तेऽपि सति यदि स्मरामि तदा एवमेव न भुञ्जे इत्यर्थः । एवं गृहीताभिग्रहेण तेन भगवता दियस-
मप्येकमपि च दियसमित्यर्थः, किलेत्याप्तप्रवादसूचनार्थः, न भुक्तम्, अभिग्रहस्य नित्यमेवानुस्मरणात् ॥ ४६४ ॥ ७ ॥

आराधना आलोचना प्रतोच्चारादिका पण्डितमरणरूपा जाता । कालगतः सन् सुरेषु वैमानिकेषूपपन्नः । उपसंहर-
साह-एवममुना प्रक्रमेणाभिग्रहो यमुनराजर्षिगृहीताभिग्रहवद् इह प्रवचने कल्याणनिवन्धनं ज्ञेय इति ॥ ४६५ ॥ ८ ॥

अथ परमतमाशंकते—

जइ एव रिसिघापवि हंत आराहणा इमस्तेसा । कह खुइया इयाणं दोसलवाणंतसंसारो ? ॥ ४६६ ॥

यदि चेदेवमाकुट्टिकया ऋषिघातेऽपि दण्डनामानगारमारणेऽपि बोधिलाममूलाप्रीकृते सति । 'हंत' इति कोमलाम-
त्रणे । आराधना परिशुद्धप्रमज्यालामलक्षणा अस्य यमुनराजस्यैषा सुगतिलामफला जाता । कथं तर्हि झुल्लाकादीनां
“साहुपओसी खुजो” इत्यादिग्रन्थोक्तानां दोषत्वात् साधुप्रद्वेषादिमात्रलक्षणादनन्तसंसारः, उपलक्षणत्वात् संख्या-
तोऽसंख्यातश्च केषाञ्चिदिति ? ॥ ४६७ ॥

भण्णइ अप्पडियारो दोसलवो तेसि ण पुण इयरस्स । कयपडियारो य इमो ण फलइ विसमेत्थमाहरणं ॥

मण्यते समाधिरत्र । अप्रतिकारोऽकृतप्रायश्चित्सरूपप्रतिविधानो दोषलक्षणेन झुल्लाकादीनामिति स तथा विकारमा-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २४४ ॥

पन्नः, न पुनरितरस्य यमुनराजर्षेस्तत्क्षणमेव प्रतिपन्नोदग्रप्रायश्चित्तस्य । यदि नामैवं ततः किमित्याह—कृतप्रतीकार-
श्चायं दोषलवो न फलति न विपच्यते । विषं स्थावरादिभेदभिन्नमन्त्रार्थे आहरणं दृष्टान्तः ॥ ४६७ ॥

तदेव भावयति;—

मारङ्ग विसलेसोवि हु अकयपडीयार मो णउ बहुंपि । कयपडियारं तं चिय सिद्धमिणं हंत लोएवि ॥ ४६८ ॥

मारयति च्युतजीवितं करोति विपलेशोऽपि हु, किं पुनः प्रभूतं तदित्यपिहुशब्दार्थः, ‘अकयपडियार’न्ति अकृतप्रती-
कारोऽविहितमन्त्रतंत्रप्रतिविधानो ‘मो’ इति पूर्ववत् । न तु न पुनर्वहपि कृतप्रतीकारं तदेव विषं मारयति । सिद्धं प्रती-
तमिदं हन्त लोकेऽपि पृथग्जने, किं पुनः शास्त्रे, इत्यपिशब्दार्थः ॥ ४६८ ॥

प्रतीकारमेव भावयति;—

मंतागयरयणाणं सम्मपओगो विसम्मि पडियारा । आणेसणिज्जभिग्गहरूवा एते उ दोसविसे ॥ ४६९ ॥

मंत्रा गारुडशास्त्रप्रसिद्धाः, अगदा औषधानि, यथा—“मरिचं निम्बवीजानि सैन्धवं मधुना सह । घृतपीतोऽगदो-
हन्ति विषं स्थावरजङ्गमम्” ॥ १ ॥ रत्नानि सर्पशिखामणिप्रभृतीनि । ततस्तेषां मंत्रागदरत्नानां सम्यक् प्रयोगो यथावद्
विनियोजनं विषे प्रतीकाराः । तथा, आज्ञा सर्वविद्वचनोपयोगरूपा, एषणीयमाधाकर्मादिदोषविकलमन्त्रपानवस्त्रपा-
त्रादि, अभिग्रहा द्रव्यक्षेत्रकालरूपाः, ततस्ते रूपं येषां त आज्ञैषणीयाभिग्रहरूपा एते तु प्रतीकाराः सम्यक् प्रयुक्ता

अपराध-
पश्चात्तापे-
लाभसाम-
र्थम्.

॥ २४४ ॥

दोषविषे विज्ञेयाः । यथा हि मंत्रादिभिर्निगृह्यमाणं विष निष्कलीभवति तथाज्ञैपणाभिग्रहैर्मन्त्रागदरक्षसमानैर्दोषविषं
प्रतिविधीयमानं निष्कलीभावमाप्नोतीति ॥ ४६९ ॥

एष पञ्जिऊणं सम्म निज्जरइ अइवहूयंपि । दोसविसमप्पमत्तो साहू इयरोव बुद्धिजुओ ॥ ४७० ॥

एतानाज्ञैपणीयाभिग्रहान् प्रयुज्य सम्यग् अविपरीतरूपतया निर्ज्वरयति परिष्ठाठयति अतिप्रभूतमप्यसंख्यातभवोपा-
त्ततया प्रचुरमपि दोषविषमप्रमत्तः सर्वातिचारपरिहारवान् साधुर्यतिः । दृष्टान्तमाह—इतर इव स्यावरादिविषवेगव्याकु-
लकलेयर इव नरो बुद्धियुतो विषपरिणामदारुणभावदर्शी मंत्रादिसम्यग्प्रयोगवान् इतरविषमिति ॥ ४७० ॥

एतदेव विस्तरतो भाषयति,—

कम्म जोगनिमित्त यज्झइ वंधट्ठिती कसायवसा । सुहजोयस्मी अकसायभावओऽवेइ तं खिप्पं ॥ ४७१ ॥

कर्म ज्ञानावरणादि योगनिमित्तम्, इह योगो मनोवाक्कायव्यापारः । यथोक्तम्—“मणसा वाया कापण वावि जु-
त्तस्स विरियपरिणामो । जीयस्स अप्पणिज्जो स ओगसज्जो जिणक्खाओ ॥ १ ॥” ततो योगो निमित्तं यस्य तत् तथा
पच्यते संगृह्यते । तस्य च यन्धस्य यन्धस्थितिर्वन्धावस्थानकालो जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदभिन्नः कपायवशात् तथारूपक-
पायपारतंत्र्यात् । यदि नामैवं, ततः किमित्याह—शुभयोगे प्रत्युपेक्षणादिरूपे साधुजनयोग्ये क्रियमाणेऽकपायभावतः
कपायपारतंत्र्यैकल्यादपैति नश्यति तत् कर्म क्षिप्रं क्षणिति तैलवर्त्तिक्षयात् प्रदीप इयेति ॥ ४७१ ॥

अत्रोपपत्तिमाहः—

गरुओ य इहं भावो णेओ सहगारिगरुयभावेण । तित्थगराणा णियमा एत्थं सहगारिणी जेण ॥ ४७२ ॥

गुरुकश्च गरीयानेव इह शुभयोगे प्रवृत्तेः तत्तत्क्रियोपयोगरूपो ज्ञेयः । केन हेतुनेत्याह—सहकारिगुरुकभावेन । एतदेव दर्शयति—तीर्थकराज्ञा भगवदादेशरूपा नियमादवश्यं भावादत्र शुभयोगे सहकारिणी सहायभूता येन कारणेन वर्तत इति ॥ ४७२ ॥

दोसो उ कम्मजो च्चिय ता तुच्छो सो इमंतु अहिगिच्च । लेसो वि अग्गिणो डहइ हंदि पयरंपि हु तणाणं ॥

दोषस्तु ऋषिघातादिः पुनः कर्मज एव जीवस्वरूपविलक्षणकपायादिकर्मोद्भव एव, ततस्तुच्छः फल्गुरूपः स दोषः, पुनस्तुशब्दस्य पुनःशब्दार्थस्येह योजनात्, इमां सर्वज्ञाज्ञामधिकृत्यापेक्ष्य । अत्र प्रतिवस्तूपमालक्षणं दृष्टान्तमाह—ले-
शोप्यग्नेः, किं पुनर्वहुरसावित्यपिशब्दार्थः, दहति भस्मभावमानयति प्रातमपि हु तृणानां, किं पुनः स्तोकानि तानी-
त्यपिहुशब्दार्थः ॥ ४७३ ॥

कथमित्याहः—

अणुकूलपवणजोगा ण तु तविरहम्मि सिद्धमेयं तु । भावो उ इहं अग्गी आणा पवणो जहा भणिओ ४७४

अनुकूलपवनयोगाद् दाह्यतृणाभिमुखप्रवृत्तपवनसम्बन्धात्, न पुनस्तद्विरहे, सिद्धं प्रतीतमेतत् त्विदं पुनः । अथ

दृष्टान्तयोजनामाह—भावः प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्यादिपरिणामरूपः, सुः पादपूरणार्थः, इह दोषवृणदहनेऽग्निरनलः, आशा पवनो यथा भणितो भावाग्निसाहाय्यकारी ॥ ४७४ ॥

नन्वाज्ञापवनयोर्बृहदन्तरत्वात् कथं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभाव इत्याशङ्क्याह—

सा पुण महाणुभावा तद्वि य पवणाइरुव मो भणिया । विवरीएसा समओदिया य तह बंधवुद्धिकरा ॥

सा पुनराज्ञा महानुभावा पवनमपेक्ष्य प्रौढसामर्थ्याऽशेषदाहका, दाह्यकर्मकचवरभस्मभावसम्पादनात्, तथापि च लोकप्रतीतशेषोपमानाभावादिह सायत् पवनरूपा । अन्यत्र तु “आणा हि मोहविसपरममंतो, जलं रागाज्जलणस्स, कम्मयाहिपिगिच्छासत्थं, कम्पपायवो सिवफलस्स” इत्यादिसूत्रेषु परममन्त्रादिरूपा भणिता । ‘मो’ पूर्ववत् । तथा विपरीता द्रव्यक्षेत्राद्यनौचित्यसेयनेन विपर्यस्ता एषा आज्ञा, किं विशिष्टापि सतीत्याह—समयोदितापि सामान्यतः सिद्धा-
न्तनिरूपितापि, तथेति समुच्चये, बन्धवृद्धिकरी कर्मोपचयकारिणी ॥ ४७५ ॥

उपसंहर्षमाह—

आलोचियवमेयं सम्मं सुद्धाप जोगिवुद्धीय । इयरीएउ ण गम्मइ रुवं व सदंधसण्णाए ॥ ४७६ ॥

आलोचनीय मीमांसनीयमेतच्च यथेहेयमाज्ञा सम्यक् प्रयुक्ता भावाग्नेः पवनतुल्या, विपरीता तु बन्धवृद्धिकरी,

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २४६ ॥

सम्यक् शुद्धया योगिवुद्ध्या सज्ञानगुणपात्रजनयोग्यप्रज्ञया, इतरया त्वयोगिवुद्ध्या न गम्यते न बुद्ध्यते । दृष्टान्तमा-
ह—रूपवद् नीलपीतादिलक्षणं रूपमिव सदान्धसंज्ञया जात्यन्धविहितहस्तस्पर्शादिलक्षणबुद्ध्या ॥ ४७६ ॥

अथ भावतोऽन्धानन्धविभागं दर्शयति;—

जच्चंधो इह णेओ अभिण्णगंठी तहंधलयतुल्लो । मिच्छदिट्ठी सज्जक्खओ य सइ सम्मदिट्ठी ओ ॥ ४७७ ॥

जात्यन्धो जन्मकालप्रभृत्येव नयनव्यापारविकल इह सद्भूतभावरूपोपलब्धौ ज्ञेयोऽभिन्नग्रन्थिः कदाचनाप्यव्यावृ-
त्तमिथ्यात्वतिमिरपटलो जीवः ॥ १ ॥ तथान्धकतुल्यः पश्चान्नष्टदृष्टिजनसमानो मिथ्यादृष्टिः, अवश्यवेद्यमिथ्यात्वमो-
होदयाद् ग्रन्थिभेदेऽपि सम्यक्त्वभ्रंशानन्तरं मिथ्यात्वगतो जीवः ॥ २ ॥ सज्जाक्षश्च प्रगुणलोचन एव सदा सर्वकालं
सम्यग्दृष्टिस्त्वविचलितसम्यग्बोधः पुनर्जन्तुः ॥ ३ ॥ यथैको जात्यन्धो, द्वितीयोऽन्धः, तृतीयः सज्जाक्ष इति त्रयो
लोके रूपोपलंभयोग्या नरा वर्तन्ते । तथा धर्मतत्त्वरूपोपलंभविषयेऽप्यभिन्नग्रन्थिर्भिन्नग्रन्थिश्च मिथ्यादृष्टिः सम्यग्-
दृष्टिश्च तृतीयो योग्यरूपतया वाच्य इति ॥ ४७७ ॥

यश्चैतेषु सज्जाक्षतुल्यः सम्यग्दृष्टिः, स यत् करोति तदाह;—

एसो मुणेइ आणं विसयं च जहट्टियं णिओगेणं । एइए करणम्मि उ पडिबंधगभावओ भयणा ॥ ४७८ ॥

एष सम्यग्दृष्टिर्मुणति जानीते आज्ञां विषयं चोत्सर्गापवादरूपं यथावस्थितं द्रव्यक्षेत्रकालभावादिशुद्धं नियोगेन

आज्ञाया-
मन्धान-
न्धविभा-
गप्र०—

॥ २४६ ॥

नियमेन, एतस्या आज्ञायाः करणे पुनः प्रतिबन्धकभावाद् दृढचारित्रमोहोदयात् तीव्रवीर्यान्तरायभावाच्च परिनिश्चिता-
ज्ञा स्वरूपस्यापि जन्तोर्मज्जना कदाचिद् आज्ञाकरणं न स्यादपीत्यर्थः । तथा हि कृष्णभ्रेणिकादीनां करतलकलितमुक्ता-
फलन्यायेन निश्चिताज्ञास्वरूपाणामत एव भवनिष्क्रमणाभिमुखमानसजन जनिताद्भुतसाहाय्यानाम्, तथा, “जैनं
मुनिप्रथमशेषमवाप्तकर्मसन्तानतानवकरं स्वयमभ्युपेतः । कुर्यात् तदुत्तरतर च तपः कदाहं भोगेषु निःस्पृहतया परिमु-
क्तसङ्गः । ॥ १ ॥” इत्येव प्रवर्ज्यमानाधिकमनोरथानामपि पूर्वभवमिकाचितक्षिष्टकर्मविपाकाद् न चारित्रलामोऽभूत् ।
अत एव पठ्यते—“कम्माहं पुण धणचिक्खणाइ कठिणाइ धज्जसाराइ । नाणहुयपि पुरिसं पंथाओ वप्पहं णित्ति” ॥ १ ॥
इति ॥ ४७८ ॥

उपसंहरन्नाहः—

कथमेत्य पसगेण समासओ जेण एस आरंभो । दिसिमत्तदंसणफलो पगयं चिय संपयं वोच्छं ॥ ४७९ ॥

कृत पर्याप्तमत्राज्ञामाहारम्यस्यापने प्रसङ्गेन विस्तरेण । समासतः संक्षेपेण येन कारणेनैव उपदेशपदग्रन्थरूप आरंभः
प्रयत्नः । कीदृश इत्याह—दिस्मात्रदर्शनफलः कस्यचिद् उपदेशस्य परिपूर्णतया भणितुमनुपक्रान्तत्वात् । ततः प्रकृतमे-
वाभिग्रहमाहारम्यस्यापनर्कं यस्तु साम्प्रतं वक्ष्ये ॥ ४७९ ॥

एतदेव दर्शयति,—

अण्णापि इहाहरणं वणियसुया सज्जिला उ वोहीए । पवज सीयल मणोरहो य सुद्धाप फलमेओ ॥ ४८० ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २४७ ॥

अन्यदपि पूर्वोदाहरणविलक्षणमिहाभिग्रहमाहात्म्यप्रस्तावने वणिक्सुतौ वाणिजकनन्दनौ 'सज्जिलाउ'त्ति सज्जिलकौ सौदरौ । तुः प्राग्वत् । कथमुदाहरणमित्याह—बोधौ प्राप्तायामेकस्य 'पवज्जसीयल'त्ति प्रव्रज्या शीतला मन्दा समुदयाचा-
रगुरुगच्छादिसहकारिकारणवैकल्याज्जाता । द्वितीयस्य तु मनोरथस्त्वभिलाषः पुनः शुद्धायां प्रव्रज्यायामेव समुत्पादि, न
तु प्रव्रज्या । मृतयोश्च समकमेव फलभेद आराधकविराधकजन्यदेवत्वलाभरूप इति ॥ ४८० ॥

इमामेव गाथां गाथाद्वयेन प्रपञ्चयति;—। (ग्रन्थाग्र० ८०००)

तगराए वसुसुया सेण-सिद्ध धम्मगुरुबोहि एगस्स । णिक्खमणमकिरिय मणोरहो उ अण्णस्स सुद्धम्मि॥
कालेण मिलणमसणीघाओ उववाय वंतरविमाणे । केवलिआगम पुच्छा कहणं भावम्मि बहुमाणो॥४८२

तगरायां पुरि वसुसुतौ वसुनामकश्रेष्ठिसुतौ पुत्रौ सेनसिद्धनामानावभूताम् । तयोश्च कदाचिद् 'धम्मगुरुबोहि'त्ति
धर्माभिधानगुरुपार्श्वगतयोर्वोधिः धर्मप्राप्तिरजायत । ततश्चैकस्य निष्क्रमणं प्रव्रज्या प्रतिपत्तिरूपं संवृत्तं, परमक्रिया
कुतोऽपि प्रमादात् प्रत्युपेक्षणा—प्रमार्जनादिक्रियाहानिरूपा संवृत्ता । मनोरथस्तु मनोरथ एवान्यस्य द्वितीयस्य शुद्धे
निष्क्रमणे प्रवृत्तः, न पुनः कथञ्चित् तज्जातमिति ॥ ४८१ ॥

कालेन कियतापि गतेन मिलनमेकत्रावस्थानलक्षणं तयोर्जातम् । सुखासीनयोश्च समुचितस्ववृत्तान्तकथनश्रवणप्रवृ-

अभिग्रहे-
वणिक्सु-
तौ उदा०—

॥ २४७ ॥

सयोरशनिघातोऽकस्मादेव नभस्तलाद् विद्युज्जिपाताद् विनाशो जातः । तदनूपपातस्तयोरजनिः । केत्याह—अन्तरविमाने
प्रथमस्य व्यन्तरे, द्वितीयस्य तु विमाने सौधर्माद्यमरागसलक्षणे इति । अन्यदा केयलिनः कस्यचिदागमे पृच्छा लोकेन
कृता, यथा—तयोः कः कुत्रोत्पन्नः ? कथं यथा वृष्टान्तस्य तेन कृतम् । ततो लोकस्य भावे शुद्धधर्ममनोरथलक्षणे
बहुमानोऽजनि, न त्वशुद्धानुष्ठाने इति ॥ ४८२ ॥ अथ प्रकृतयोजनामाह—

एतद्यवि मणोरहोद्यय अभिगगहो सुद्धणिखमणगग्निमि । बहुमाणओ वि अविराहणाए एतयं फलमुदारं ॥

अत्रापि न केवलं प्राप्ये जीर्णश्रेष्ठिदृष्टान्ते मनोरथ एवाभिप्रहः शुद्धनिष्क्रमणके शुद्धावामेव प्रवर्धयामित्यर्थः । ततो
बहुमानतोऽपि पुरस्कारपरिणामादप्यविराधनाया प्रतिपन्नस्य कस्यचिद् अभिप्रहस्यामज्जन उद्धगायां सत्यामत्र शुद्धनिष्क्र-
मणबहुमाने च सति फलमुदारमविराधितदेवमगलक्षणं सम्पत्तमिति ॥ ४८३ ॥ एव स्थिते सति यत्कर्तव्यं तदुपदिशन्नाह—

अविराहणाए सुद्धे धम्मट्टाणम्मि बुद्धजणेण तओ । जत्तो खट्ठु कायवो ण अणगहा संकिलिट्ठम्मि ॥ ४८४ ॥

अविराधनया तिष्ठतुगन्निभागमात्रमपि भायतः प्रतिपन्नाश्रयरूपयोपलक्षिते शुद्धे निर्मलीमसे धर्मस्थाने चैत्यवन्दनादौ
तत्तद्गुणस्यानोक्षिते बुद्धजनेन मतिमता लोकेन ततः सुमनोरथस्याप्युद्भूतक उत्पन्ने तोर्यस्त आदराः, खल्लु शब्दः पूर्ववत्,
कर्त्तव्यो विधेयः, न नैयाम्यथा शुद्धमनोरथोल्लेखनेन संक्लिष्टे क्रोधादेः संश्लेशबहुले धर्मानुष्ठाने ॥ ४८४ ॥ कुतः ? यतः—

तत्रसुत्तविणयपूया ण संकिलिट्ठस्स होति ताणंति । खमगागमि विगयरओ कुंतलदेवी उदाहरणा ॥ ४८५ ॥

तपःसूत्रविनयपूजाः प्रतीतरूपा एव न नैव संक्लिष्टस्य जन्तोर्भवन्ति त्राणं संसारगर्ते पतितस्यालम्बनम् । इति प्राग्-
वत् । अत्र क्षपको मासोपवासादिक्षपणकारी, आगमी पारगतागमसूत्रार्थोभयकुशल आचार्यः, विभक्तिलोपश्चोभयत्रापि,
प्राकृतत्वात्, विनयरत उदायिनृपमारकः, कुन्तलदेवी कुन्तलदेशाधिपतरनाथपत्नी, उदाहरणानि दृष्टान्ताः ॥ ४८५ ॥

अथोदाहरणचतुष्टयमपि प्रत्येकं गाथात्रयेण भावयन् गाथाद्वादशकमाहः—

कुसुमपुरे अग्निसिंहो खमओ लिंगद्धओ य अरुणोत्ति । वासट्ठाणविहारे अहरुत्तरकोट्टगे वासो ॥४८६॥१॥
पढमस्स संकिलेसो पावो एसोत्ति पायसो णिच्चं । विइयस्स उ संवेगो साहुवरि वसामधण्णोहं ॥४८७॥२॥
भववुद्धि तप्परिक्कीकरणं वासंतगमणमोसण्णे । वासे णिज्जरपुच्छा कहणं पुवोइयत्थस्स ॥ ४८८ ॥ ३ ॥
आगमिय किरियणाणं खुड्डग बहुमाण तप्पदूसणया । अणुबंध काल सप्पे उज्जाणे साहुठाणम्मि ४८९॥४॥
सज्झायभूमि खुड्डगगमणे अणिमित्त गुरुणिवारणया । पेहण सप्पे पडिणीयणाणमोहेणमह गुरुणो ४९०॥५॥
केवलिआगम पुच्छा विसेसकहणाए साहुसंवेगो । तवयणओ य खामण सरणं आराहणा चेव ॥४९१॥६॥
विणयरओ उ उदाई राया आणाओ चित्त सामंते । एगस्स कहणमम्हं ण कोइ जो तं विणासेइ ४९२॥७॥
उच्छिण्ण कुमारोलग्गणाए अहयं तु देहि आएसं । पडिसुणण गम अप्पवेससाहू अयं ति णिक्खमणं ४९३

किरिया विणप धारस वरिसा धीसंभ पोसहे गुरुणा । पविसण सुत्ते कंकं गुरुणावि हवो सुदीहोत्ति ॥ ४९४ ॥ ९ ॥
सम्मे कुतलदेवी तदण्णदेवीण मच्छरसमेया । पूयं कुणइ जिणाणं अइसयमो वच्चई कालो ॥ ४९५ ॥ १० ॥
गेलण्ण मरणवत्था पढरयणावणयणं अवज्झाणं । मरणं साणुप्पत्ती केवलि तज्जम्मपुच्छणया ॥ ४९६ ॥ ११ ॥
कहणा देवीसंवेगवासणा नेह पूजकरणं च । सरणं बोही खामण पसमो आराहणा चेव ॥ ४९७ ॥ १२ ॥

तत्र कुसुमपुरे पादलिपुत्रापरनासि नगरेऽभिहितो नाम क्षपकः पष्ठाष्टमादिनिष्ठुर तपोऽनुष्ठाननिष्ठदेहः, लिङ्गध्व-
जश्च लिङ्गमात्रोपजीवी साधुवेषविह्वल इत्यर्थः, अरुणोऽरुणाभिधानो धभूय । इति पूर्यधत् । तयोश्च वर्षस्यानार्थं
विहारो वर्षास्थानविहारस्तत्रोपस्थितेऽधरोत्तरकोष्ठके धसुभूतिश्रेष्ठिसमीपोपलब्धेऽधःकोष्ठकेऽधःस्थानापयरके उत्तरकोष्ठके
च तदुपरिभागवर्तिनि अपयरके एष वासोऽयस्यानमभूत् ॥ ४८६ ॥ १ ॥ तत्र च प्रथमस्याभिहितक्षपकस्य तपोमदमत्त-
स्यात् एयात्मानं बहु मन्यमानस्य संक्लेशोऽक्षमारुपः । कथमित्याह—पापः पापाचार एषोऽरुणनामायमित्यं मामभिभूय
स्थित इत्येवरूपः प्रायशो बाहुल्येन नित्य सर्वदिनेषु बुर्गतिफलः प्राप्नुतम् । द्वितीयस्य स्वरुणस्य पुनः प्रायेण नित्यमेव
संवेगः पक्षात्तापरूपः परिणामः । कथमित्याह—साधुपरि अस्य साधोः समुज्ज्वलस्त्रीलभरभाज सर्वजगज्जीयवत्सलस्य
परमकरुणामृतनिधेर्दर्शनमात्रपवित्रीकृतजननयनस्योपरि वसाम्यवतिष्ठे । अधन्योऽहम्, एकं तावत् साधुसमाचारमा-
न्यात्, द्वितीयं पुनरस्य श्रमणसिंहस्योपरि स्थानात् ॥ ४८७ ॥ २ ॥

एवं च तयोस्तथावस्थितयोर्भववृद्धिः, तत्परिक्तीकरणं सम्पन्नम्, अग्निशिखस्य भववृद्धिररुणस्य तु भवतुच्छभाव-
करणं समजायतेत्यर्थः । वर्षान्ते गमनं वर्षाकालपर्यन्तेऽन्यत्र विहरणं ताभ्यामक्रियत । अन्यदा च कस्यचित् केवलिनः
समवसरणे प्रवृत्ते 'वासे' इति वर्षाकालावस्थानविषये लोकेन निर्जरापृच्छा कर्मसाटपरिभ्रंशरूपा कृता, यथा-भगवन् !
अनयोस्तपस्विनोरत्रकृतवर्षाकालावस्थानयोः कस्य क्रियती निर्जरा जातेति । तेन च केवलिना कथनं पूर्वोक्तस्यार्थस्य
भववृद्धि-तत्परिक्तीकरणलक्षणस्याकारोति ॥ ४८८ ॥ समाप्तं च क्षपकज्ञातम् ॥ १ ॥

साम्प्रतं चागमिकज्ञातमाह-तत्रागमिकः कश्चिदाचार्यः स्वभावत एव मेधादिगुणपात्रं सुगुरुदवासादाभ्यस्ततमत्ता-
गमः स्वगच्छनायकत्वमनुभवन्, परमृद्धिरससातगौरवपारवश्यमुपगतो वर्तते स्म । 'किरिय णाणं खुट्ठुग-'ति तस्य च
सूरेः सम्बन्धिनि गच्छे क्षुल्लके । लघुवयसि कस्मिंश्चित् साधौ क्रिया प्रत्युपेक्षणा-प्रमार्जनादेरुपा सामाचारी सकलमन-
स्विमानवमानससन्तोषसम्पादिका, ज्ञानं च व्याकरणतर्कगणितज्यौतिषस्यसमयपरसमयशास्त्रपरिज्ञानलक्षणं तत्कालव-
र्त्तिविद्वज्जनशिरोमणिभावसूचकं तथाविधकर्महानाद् युगपदेव समारूढे अभूताम् । ततो लोक्तस्यासाधारणतद्गुणाकृष्ट-
चेतसो गुरुपूजोपेक्षणेन तत्र 'बहुमाण'ति बहुमानो वन्दनपूजनगुणप्रहङ्गवत्तयात्रप्रतिलाभनादिरूपो भूयान् विजृम्भितः ।
पठ्यते चात्र—"शुद्धाः प्रसिद्धिमायांति लववोऽपीह नेतरे । तमस्यपि विलोक्नन्ते दन्तिदन्ता न दन्तिनः ॥ १ ॥"
इत्येवं च स्थिते 'तप्पदूषणय'ति तस्य गुरोरसमशिष्यमत्सरक्षारविच्छुरितस्य प्रदूषणा प्रकृष्टदूषणारूपा प्रवृत्ता शिष्यं
प्रति महत् कालुष्यमित्यर्थः । 'अणुबंधकालसप्पे' इति अनुबन्धेऽनुगमे प्रद्वेषस्य प्रवृत्ते सति कालो नरणमभूत् । मृतश्च सन्

सर्पः अञ्जनपुञ्जकालकायोऽनाकलितकोपप्रसर वयाने तत्रैव साधुस्थाने मुनिलोकनिवासभूते स संभूतः ॥ ४८९ ॥ ४ ॥

अन्यदा च स्वाध्यायभूमौ याचनाप्रच्छनादेः श्रुतधर्मस्य योग्यायां भूयि तेन क्षुल्लकेन गमने क्रियमाणेऽकस्मादेव
'अनिमित्त'सि अनिमित्तमपशुकुनः संवृत्तः । 'गुरुणिवारणया' इति । ज्ञानस्य गुरुगाभितवाचार्येण तदस्तेन तत्रगमन-
नियारणा कृता । भणितं च तत्र गुरुणा- 'निमित्ते किञ्चिमे अस्ति निमित्ते' इति । दृष्ट्वा सर्पस्त क्षुल्लकं प्रति येगेन प्रव-
र्त्तमानः । ततः प्रत्यनीकज्ञानं कश्चिदस्य प्रत्यनीकोऽयमिति परिज्ञानलक्षणमोदेन सामान्येन, न त्वसाविति विशेषेण,
अथ सर्पदर्शनानन्तरं गुरोरभिनवाचार्यस्य सञ्ज्ञातम् ॥ ४९० ॥ ५ ॥ समये च केशरपागमे पृच्छा आता । विशेषकथ-
नायां यथा-अयमेव भयतां पूर्वाचार्योऽमुमेव क्षुल्लकं प्रति वृद्धकोपो मृत्वा सर्पतया समुत्पन्न परकृपायां कृतायां साधु-
सयेगः सञ्ज्ञातः, यथा-अहो दुरन्तता कपायाणा यदेवंविधां सकलविद्वच्चकितचमत्कारकारिणीं वर्त्तमानयुगैकागमिक-
तामुपलभ्यायमस्मद्गुरुर्दत्तधार्मिकजनोद्धेगा सर्पता प्राप्तः । तद्वचनतस्तु केशलिप्रचनात् पुनः भ्रामगा सर्वैरेव साधुभिः
समकालमेव यद्वाञ्छलिभिः क्षमस्वास्मदीयमपराधमित्येवंरूपा तस्य कृता । ततः स्मरण जातिस्मरणलक्षणं, कृतानशत-
स्याराधना चैव पण्डितमरणेन देवलोकलामलक्षणा संजातेति ॥ ४९१ ॥ ६ ॥ समाप्तमागमिकाख्यानकम् ॥ २ ॥

विनयरतस्तु यथोदाहरणं सम्भूतस्तथोच्यते-इह पाटलिपुत्रे पूर्वमेव कश्यपज्ञातोऽरुचान्त उदायीनाम राजा सम-
भूत् । स च तेषु तेषु निमित्तेषु सामन्तान् नित्यमेवाज्ञापयन् कालमतिवाह्याचकार । अन्यदा च 'आणाओर्चितसामवे
पगस्त'ति आज्ञया तत्सत्कया कृत्वा एकस्य सामन्तस्य चिन्ता समुत्पन्ना-कथं यय हस्तीवाङ्कुशेनानया आज्ञया कदाच-

नापि मस्तकादनुत्तीर्णया सकष्टं जीवामः ? ततः कथनं निजाभिप्रायप्रकाशनं कृतं तेन स्वकीयपरिमितपरिपदे, यथाऽ-
स्माकं न कश्चित् स जीवः समस्ति, यस्तमुदायिनमुदग्रशासनं विनाशयति ॥ ४९२ ॥ ७ ॥ तत उदायिना प्राक् कुतोऽ-
प्यपराधादस्यैकस्य राज्ञो राज्यं 'उच्छिन्नत्ति' उच्छिन्नमुद्दालितमित्यर्थः, तस्य कुमारस्तस्यावलम्बायां प्रवृत्तो य आसीत्
तेन प्रोक्तमहकं त्वहमेव तं विनाशयामि, दत्त आदेशम् 'पडिसुणणगमप्पवेसे' इति प्रतिश्रवणं कृतमनेन राज्ञा । ततस्तस्य
पाटलिपुत्रे नगरे गमे गमने जाते वहपायपरस्यापि राजकुलेऽप्रवेशे प्रवेशाभावे संपद्यमाने साधवोऽस्खलितप्रचारास्तत्र
प्रविशन्तस्तेन दृष्टास्ततश्चित्तितमेव एवात्र प्रवेश उपाय इत्यस्माद्धेतोर्निष्क्रमणं व्रतग्रहणलक्षणमकार्यनेन ॥ ४९३ ॥ ८ ॥
प्रारब्धा च क्रिया चक्रवालसामाचारीलक्षणेति । 'विणए वारस वरिसा' इति, विनये सर्वसाधुगोचरे महान् यत्नोऽ-
स्येति सर्वसाधुभिः प्रतिष्ठितविनयरताभिधानस्य तस्य गतानि द्वादश वर्षाणि । विश्वस्ता गुरवः । अन्यदा पोषधोऽष्टमी-
चतुर्दश्योः पर्वदिवसयोरन्यतमदिवसरूपे । गुरुणा सह तत्र राजकुले प्रवेशनमभूत् । ततो रात्रौ सुप्ते प्रतिपन्नपोषधे
उदायिराजे मुनिनायके च 'कंकं' इति कंकलोहकर्त्तिका कण्ठकर्त्तनाय राज्ञो गले दत्ता । निर्गतश्चासौ ततः स्थानात् ।
गुरुणापि लब्धवृत्तान्तेन भवः सुदीर्घो नूनं मे प्रवचनोद्वाहाद् भविष्यतीति विचिन्त्य विहिततत्कालोचितकृत्येन सैव
कंकलोहकर्त्तिका निजकण्ठे नियोजिता । प्राप्तौ च द्वावपि देवलोकम् । स पुनः परिपालितद्वादशवर्षव्रतः संक्लेशातिरे-
काद् अनन्तभवमिति ॥ ४९४ ॥ ९ ॥ समाप्तं विनयरताख्यानकम् ॥ ३ ॥
अथ कुन्तलदेव्युदाहरणमुच्यते-तत्र 'सम्मे' इति सम्यक्त्वसमाचारे जिनभवनजिनविम्बजिनयात्रादिके प्रारब्धे कौत-

लदेयी, तस्याः सकाशाद् अन्यास्तासां विषये मत्सरसमेता राजलक्षणेकभर्तृव्याभिजापयशसमुत्पत्तेर्प्या-
दोषविपयिकारा पूजां प्रत्यह पुष्पधूपाद्युपचाररूपां करोति जिनानामर्हतां, 'अहसयमो'ति शेषदेयीभिः क्रियमाणपूजाया
अतिशययतीम् । एवं च प्रवृत्ति कालस्तस्या इति ॥ ४९५ ॥ १० ॥ अन्यथा तथाविधरोगयशाद् ग्लान्यं ग्लानिभाषस्तस्माद्
मरणावस्थोपस्थिता तस्याः । तदवस्थाया एव च तथाविधं प्रयोजनमपेक्ष्य प्रागनुभूतपटरक्षस्य कम्बलरक्षादेरपनयनमु-
द्दालनमकारि राज्ञा अपध्यानमार्चध्यानलक्षणं समभूदस्याः । तदनुमरणमभूत् । 'साणुप्यप्ती' इति शुनीभायोत्पत्तिः
संपृच्छा । कालेन च केवलितस्तत्रागतस्य कस्यचित् पार्श्वे तज्जन्मप्रच्छनमकारि लोकेन ॥ ४९६ ॥ ११ ॥ कथना तज्जन्म-
नस्तेन कृता । ततो 'देयीसवेग'ति शेषदेयीनां संवेगः समञ्जनि-अहो दुरन्तो मत्सरः, यदेयंविधधर्मकर्मनिर्मापणपरापि
शुनीभायेनोत्पन्ना । ततः शेषदेयीभिस्तद्वर्जनमकारि । स्नेहश्च तस्यास्तासु संपृच्छः । पूजाकरणं तु धूपपुष्पादिसमम्यर्चनरूपं
ताभिस्तस्याः पुनः कृतम् । स्मरण प्राग्भयस्य, बोधिः धर्मप्राप्तिस्तस्याः संपृच्छा । क्षामणा च ताभिस्तस्याः कृता । प्रशम
आराधना चैव तस्याः संपृच्छेति ॥ ४९७ ॥ १२ ॥ समाप्त कुन्तलदेव्युदाहरणम् ॥ ४ ॥ अथोपसंहरणाहः—
एयमिह दुःस्वरूपो दुःस्वफलो चैव सकिलेसो ति । आणासम्मपओगेण वज्जियद्वो सयावेस ॥ ४९८ ॥

एव क्षपकाद्युदाहरणानुसारेणेह प्राणियगो दुःस्वरूपोऽमर्षस्वभायो दुःस्वफलश्चैव शारीरमानसादिव्यसनपरंपरारूपोत्त-
रोत्तरकार्यः संक्षेपः कपायफालुष्यलक्षणः इत्यस्मात् कारणादाज्ञासम्यक्प्रयोगेणावितथजिनादेशव्यापारणेन वर्जयितव्यः
सदाप्येवसंक्षेप इति ॥ ४९८ ॥ येषु जीषेभ्येव उपदेशो दीयमानः सफलः स्यात्, तान् सप्रतिपक्षान् आह—

सफलो एसुवएसो गुणठाणारंभगाण भवाणं । परिवडमा णाण तहा पायं न उ तट्ठियाणंपि ॥ ४९९ ॥

सफलः सप्रयोजन एष संक्लेशपरिहाररूप उपदेशो गुणस्थानारंभकाणां सम्यग्दृष्ट्यादिगुणस्थानकस्यात्मनि प्रवर्तकानां भव्यानां, विवक्षितगुणस्थानकं प्रति सम्पन्नाविकलयोग्यभावानां परिपतता जीवानां तथाविधक्लिष्टकर्मोदयाद् विवक्षितं गुणस्थानकसौधशिखरादधःप्रारब्धपातानां, तथेति समुच्चये, प्रायो बाहुल्येन । एवमुक्तं भवति ये निकोचितकर्मोदयात् प्रारब्धपातास्तेषामफल एव, ये तु सोपक्रमकर्माणस्तेषु स्यादेव फलानुपदेश इति । व्यवच्छेद्यमाह—न तु न पुनस्तत्स्थितानामपि सर्वात्मना समधिष्ठितगुणस्थानकानामपीति ॥ ४९९ ॥ अमुमेवोपदेशमाश्रित्याहः—

सहकारिकारणं खलु एसो दंडोव चक्रभ्रमणस्स । तस्मि तह संपयट्ठे निरत्थगो सो जह तहेसो ॥ ५०० ॥

सहकारिकारणं, खलुरेवकारार्थः, एष उपदेशः स्वयोग्यतयैव गुणस्थानकारम्भकाणां प्रतिपाते च स्थैर्ययोग्यानां जीवानाम् । दृष्टान्तमाह—दण्डवत् कुलालदण्ड इव चक्रभ्रमणस्य । तथा हि—अनारब्धभ्रमणं चक्रं दण्डेन भ्राम्यते, प्रारब्धभ्रमणमपि मन्दीभूते तत्र पुनस्तेन भ्रमणतीव्रतां नीयते; एवमत्रापि भावना कार्या । तस्मिन् भ्रमणे तथा सर्वभावमन्दतापरिहारवता प्रकारेण सम्पवृत्ते निरर्थको भ्रमणकार्यविकलः स दण्डो यथा, तथैव उपदेशः प्रारब्धस्वगुणस्थानसमुचितक्रियाणामिति ॥ ५०० ॥ अथात्रैव परमतमाशंक्य परिहरन्नाहः—

जइ एवं किं भणिया निच्चं सुत्तत्थपोरिसीए उ । तट्ठाणंतरविसया तत्तोत्ति न तेण दोसोऽयं ॥ ५०१ ॥

यदि चेदेयमेतत् 'सफलो एमुग्रएसो' इत्यादि प्रागुक्तं वर्तते, ततः किं कस्माद् गदिते निरूपिते नित्यं प्रतिदिनं स सूत्रार्थपौरुष्यौ ? तुः पादपूरणार्थः । इह द्विविधाः श्रुतग्राहिणः कठोरप्रज्ञास्तदितरे च । तत्र ये कठोरप्रज्ञास्ते प्रथमपौरुष्यां यत् सूत्रमधीयते, द्वितीयाया 'सुत्तयो खलु पठमो' इत्यादिनानुयोगक्रमेण तत्पार्थमाकर्गयन्ति । ये तु न तथारूपास्ते पौरुषीद्वयेऽपि सूत्रमेव पठन्ति, पश्चात् कालान्तरेण सम्पन्नप्रज्ञाप्रकर्माः पौरुषीद्वयेऽप्यधीतसूत्रार्थमहगाय यत्तमाद्रियन्त इति । अत्र समाधिः—तयोः सूत्रार्थयोः स्थानान्तरमपूर्वापूर्वरूप उत्तरोत्तरविशेषेण स विरयो यमोक्ते तथारूपे सूत्रार्थपौरुष्यौ, इति न नैव तेन कारणेन दोषोऽयमित्थं सूत्रार्थपौरुष्युपदेशलक्षणाः ॥ ५०१ ॥ एतदेव भाष्यते,—

अप्पुषणाणगहणे निच्चब्भासेण केवलुप्पत्ती । भणिवा सुयन्मि तम्हा एवं चिय एयमवसेयं ॥ ५०२ ॥

अपूर्वज्ञानग्रहणेऽपूर्वस्य ज्ञानस्य श्रुतरूपस्य सूत्रार्थभेदभिन्नस्य ग्रहणे क्रियमाणे; कथमित्याह—नित्याभ्यासेन प्रतिदिनसमन्वयसनेन, केवलोत्पत्तिः—नितिलक्षणेयाप्रलोकनकुशलज्ञानलाभकरा भणिवा श्रुते 'अप्पुषणाणगहणे' इत्यादिलक्षणे । तस्मादेवमेवेतत् सूत्रार्थपौरुष्युपदेशनमवसेयम् । अयमभिप्रायः—नैतद् गुणस्थानारभिर्गा, नापि ततः परिच्ययमानानां, किन्तु प्रारब्धस्वगुणस्थानकोषितकृत्यानां केवलज्ञानलाभायन्ध्यपीजयोः सूत्रार्थमेव तत्पौरुष्युपदेशः कृतः ५०२

फिच्य—

गुणठाणगपरिणामे संते उवएसमंतरेणावि । नो तवाघायपरो नियमेणं होति जीवोत्ति ॥ ५०३ ॥

गुणस्थानकपरिणामे सम्यग्दर्शनादिगुणविशेषपरिणतिलक्षणे सति, उपदेशं तीर्थकरगणधरादिप्रज्ञापनारूपमन्तरेणापि नो नैव तद्व्याघातपरः स्वयमेवस्वगतगुणस्थानकपरिणतिव्याहतिप्रधानो नियमेन भवति जीव इति, प्रस्तुतगुणस्थान-
कात्यन्ताराधनावशेन तद्वाधकसंक्लेशानां हानिभावादिति ॥ ५०३ ॥

एत्थवि आहरणाइं गेयाइंऽणुवएवि अहिगिच्च । इट्ठत्थसाहगाइं इमाइं समयम्मि सिद्धाइं ॥ ५०४ ॥

अत्र च पूर्वोक्तेऽर्थे आहरणानि दृष्टान्तलक्षणानि विज्ञेयानि बोध्यानि, अणुव्रतानि स्थूलप्राणातिपातविरमणादीनि रात्रिभोजनविरातिं च, न केवलं प्रागुक्तेष्वर्थेष्वित्यपिशब्दार्थः, अधिकृत्याश्रित्य । कीदृशानीत्याह-इष्टार्थसाधकानि-
वक्तुमिष्टार्थसंसिद्धिकारणानि । इमानि वक्ष्यमाणानि समये जिनप्रवचने सिद्धानि प्रतिष्ठितानि ॥ ५०४ ॥ तान्येवाहः—

जिणधम्मो सच्चोविय गोट्टीसङ्खो सुदंसणो मइमं । तह चेव धम्मणंदो आरोग्गदिओ य कयपुण्णो ॥ ५०५ ॥

जिनधर्मः श्रावकसुतः प्रथमः । द्वितीयः सत्त्यः सत्यनामा । अपिचेति समुच्चये । तृतीयो गोष्ठीश्राद्धः । चतुर्थः सुद-
र्शनो नाम मतिमान् प्रशस्तप्रज्ञः । तथा चैव पञ्चमो धर्मनन्दः । षष्ठश्च दृष्टान्त आरोग्यद्विजकश्च कृतपुण्य इति ५०५
'यथोद्देशं निर्देशः' इति न्यायाजिनधर्मदृष्टान्तमेव भावयन् गाथापञ्चकमाहः—

भरुयच्छे जिणधम्मो सावगपुत्तो अणुवयधरो त्ति । अवहरिओ परकूले विक्कीओ सूवहत्थम्मि ॥ ५०६ ॥ १॥

लावेसूसासाणा मोयण रुट्टेण ताडिओ धणियं । एवं पुणोवि नवर कहणा एएसु पडिसेहो ॥ ५०७ ॥ २ ॥
 दासो मे आणत्ति कुण सच्चमिणं करेमि उच्चियंति । मज्झं तु एत्थ दोसो अतत्तमिणमग्गिनाएण ५०८ ॥ ३ ॥
 पिट्टण वोले रायायन्नण परिओसविम्हयाह्वणं । भावपरिक्खण मायाकोवो वावत्ति हत्थाणा ॥ ५०९ ॥ ४ ॥
 लोलण पुच्छा भावा पडिसेहण मोयणा सम्मं । सक्कारविउलभोगा खग्गधरनिरूवणा चेव ॥ ५१० ॥ ५ ॥

मरुकच्छे भरुकच्छनाग्नि पुरे दक्षिणापथमुखमण्डनभूते जिनधर्मो नाम श्रावकपुत्रोऽनुव्रतधरः समासीदिति । स चा-
 न्यदा म्लेच्छैस्तपचनभङ्गेऽपहतः सन् परकूले कुक्कुटादौ विक्रीतः सूपहस्ते तत्कूलयासिनो नरपतेर्यः सम्बन्धी सूपकारस्तस्य
 हस्ते इति ॥ ५०६ ॥ १ ॥ तस्य च तेन 'लावेसूसासाणा' इति लावकेषु लावकनामसु पक्षिषु विषये वज्रासायाज्ञा दत्ता,
 यथैतान् पञ्जरगतान् लावकान् त्वमुच्छ्रासय । तेन चात्यन्तदयापरायणतया वज्रासो मोचनमिति परिकल्प्य च
 'मोयण'त्ति मोचनं कृत रुट्टेन च तेन सूपकारेण ताडितः स धणिकमत्यर्थम् । एव पुनरपि द्वितीययेलायामाज्ञेन
 नयरं केवलं कथना निषेदना कृता तेन, यथैतेषु लावकेषु यद्यस्य मे प्रतिपेक्षा प्रत्याख्यानं यर्चत इति ॥ ५०७ ॥ २ ॥
 पुनस्तेन सूपेनोक्तं भणितं, यथा-दासो मूल्यक्रीतत्वात् त्व मे, आज्ञापितं कुरु । भणितं जिनधर्मेण-सत्यं यथाऽह
 त्व दासः करोम्युचितमाज्ञा, न तु लावकोच्छ्रासरूपामत्यन्तसावयरूपामिति । प्राग्वद् भणितं च सूपकारेण-मम तु
 ममैवात्र लावकवपे दोषोऽपराधः । जिनधर्मः प्राह-अतत्त्वमिदमपरमार्थोऽयं, यदन्येन हन्यमानेषु प्राणिषु अन्यस्य

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २५३ ॥

वधापराधः सम्पद्यते न तु घातकस्याग्निज्ञातेन । न ह्यग्निना स्वसम्बद्धवस्तुव्यतिरेकेणान्यत्र वस्तुनि दाहः क्रियते ५०८ ॥ ३ ॥
इत्युत्तरे तेन विहिते सूपकारेण 'पिटृण'ति ताडना यष्टिमुष्ट्यादिभित्तस्य कृता । ततो 'बोले' दोनप्रडापरूते तेन
विहिते 'रायायन्नण'ति राज्ञः समाकर्णनमभूदस्य वृत्तान्तस्य । ततः 'परिओस विम्हयाहवणं ते' परितोरो जीवाहिंसासं-
भवाद् विस्मयाच्च-अहो ! परायत्ततायामपि स्वप्राणनिरपेक्षतया परप्राणरक्षापरिणामोऽस्येत्येवंरूपात्, आह्वानमाकारणं
तस्य राज्ञा कृतं भावपरीक्षणं परिणामपरीक्षणमारब्धं तस्य राज्ञा मायया कोपः कृतः तद्विषयो व्यापत्तिहस्त्याज्ञा यथा
व्यापादयतैनं हस्तिनेति ॥ ५०९ ॥ ४ ॥ लोलनं वारणेन वसुन्धरायां कृतं तस्य । ततः पृच्छा कृता राज्ञा, यथा-मोक्षयसि
वा नवाऽभिग्रहमिति । ततो निश्चलभावादभिग्रहगतात् प्रतिषेधः कृतः सूपस्य, यथा-न त्वया किंविदयं विरूपाकं वाच्यः ।
मोचना च कृता तस्य करिणः सकाशात्, सम्यग् यथावत् । ततो नूनमयं नियोगरक्षाकरभावयोग्यतायां वर्तते,
निजप्राणव्ययेऽपि परप्राणरक्षानिपुणचित्तत्वात्, इति परिभाव्यसत्कारेण सत्क्रियया युता ये विमुक्तभोगा विलोर्णवेभू-
तिरूपास्ते तस्य कृताः । खड्गधरनिरूपणा चैव नित्यं ममाङ्गरक्षाकरो भव त्वमित्येवंरूपा, चैवेति समुच्चये, विहिता तस्य
॥ ५१० ॥ ५ ॥ प्रस्तुतमेव व्रतपरिणाममधिकृत्याहः—

एवं वयपरिणामो धीरोदारगुरुओ मुणेयवो । सण्णाणसद्दहाणाहि तस्स जं भावओ भावो ॥ ५११ ॥

एवं जिनधर्मोदाहरणन्यायेन व्रतपरिणामो निरूपितरूपो धीरोदारगुरुको-धीरः परैः क्षोभ्यमाणस्याप्यक्षोभात्,
उदारोऽत्युत्तममोक्षलक्षणफलदायकत्वात्, गुरुकश्चिन्तामणिप्रभृतिपदार्थेभ्योऽपि दूरमतिशायित्वाद् मुणित्वव्यः । अत्र

जिनधर्म-
ज्ञातम्-
व्रतपरिणा-
मप्राधान्य-
ञ्च-

॥ २५३ ॥

हेतुमाह-संज्ञानश्रद्धानात् संज्ञानादविपर्यस्तात् प्रसगतहेतुस्वरूपफलपरिज्ञानात् श्रद्धानाच्चेदमित्यमेवेति प्रतीतिरूपात् ।
तस्य प्रतपरिणामस्य यद्यस्मात् भावतस्तत्त्ववृत्त्या भावः समुत्पादः । इदमुक्तं भवति-अप्रतपरिणामस्तत्त्वविषयादज्ञाना-
दश्रद्धानाच्च जीवानामस्वभावभूतः प्रवर्धते, इति नासौ धीरोदारगुरुक इति चालयितुमपि शक्यते । प्रतपरिणामस्त्वे-
तद्विपरीत इति न चालयितुं शक्यः ॥ ५११ ॥ एतदेव भावयति;

जाणइ उप्पण्णरुई जइ ता दोसा नियत्तई सम्मं । इहुरा अपवित्तीयवि अणियत्तो चेव भावेण ॥ ५१२ ॥

जानासि हेतुतः स्वरूपतः फलतश्च दोषं जीर्णहिंसादिरूपं, तत उत्पन्नरुचिः समुन्मीलितश्रद्धानः पुमान् मिथ्यात्व-
मोहोदयविगमाद् यदि चेत्, तसो दोषाद् निवर्धते सम्यग् मनःशुद्धिपूर्वकम् । इतरथा ज्ञानश्रद्धानाभावे कुतोऽपि
छाभादिकारणादप्रपृच्छायपि दोषेऽनिवृत्तश्चैवानुपरत एव भावेन परमार्थेन । यथा दाहकशक्तिव्याघाताभावे कुतोऽपि
घैगुण्याददहस्यपि दहनस्तत्त्वतो दाहक एव, एवं ज्ञानश्रद्धानाभावे दोषमिवृत्तायपि जीवो दोषेऽप्यनिवृत्त एव इत्यः,
दोषश्चक्रे कस्याश्चिदनुपघातादिति ॥ ५१२ ॥ पुनरप्येतदेव समर्थयन्माह;

जाणंतो वयमगे दोसं तह चेव सहहंतो य । एवं गुणं अमगे कह धीरो अण्णहा कुणइ ? ॥ ५१३ ॥

ज्ञानश्रवणयुष्यमानो प्रतभङ्गे प्रतिपन्नप्रतधिनाशे दोषं नरकपातादिलक्षणं, नैवेति समुच्चये, अहधानश्च अहधान एव,
एवं जानानः अहधानश्च गुणं स्वर्गादिलाभरूपम् अभङ्गे प्रतस्य कथं धीरः सात्त्विकोऽन्यथा कुरुते ? प्रतिपद्य प्रतं
तस्य भङ्गं न कुरुत इति भावः ॥ ५१३ ॥ कुतः । यतः—

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २५४ ॥

तुच्छं कज्जं भंगे गरुयमभंगस्मि णियमओ चेव । परमगुरुणो य वयणं इमंति मइमं ण लंघेइ ॥५१४॥

तुच्छमल्पमिन्द्रियप्रीत्यादिरूपं कार्यं भङ्गे व्रतस्य गुरुकं महद् व्रतभङ्गकार्यापेक्षया निर्वाणादिलक्षणमभङ्गे नियमत-
श्चैवावश्यमेवेति मन्यमानः परमगुरोश्च भगवतोऽर्हतो वचनमाज्ञा इदं व्रतपरिपालनमित्यस्माच्च हेतोर्मतिमान् भूरिप्रज्ञो
न लंघयति नातिक्रामति ॥ ५१४ ॥ तथा;—

साहाविओ य वयपरिणामो जीवस्स अण्णहा इयरो । एवं एस सरूवेण तत्तओ चिंतियवोत्ति ॥५१५॥

स्वाभाविकश्च स्वभावभूत एव व्रतपरिणामो जीवस्य सत्क्रियाऽनिवृत्तिरूपत्वाद् व्रतपरिणामस्य । अस्याश्च कर्मसा-
मर्थ्यनिग्रहोद्भूतत्वाद् न बाह्यरूपता । व्यतिरेकमाह—अन्यथा कर्मोदयजन्यत्वेन जीवोऽस्वभावभूत इतरोऽव्रतपरिणामो
वर्तते । एवमुक्तनीत्या एष व्रतपरिणामः स्वरूपेण जीवस्वाभाव्येन तत्त्वतश्चिन्तयितव्यो मीमांसनीयः । ततः “अन्त-
रंगवहिरङ्गयोरन्तरङ्गो विधिर्वलवान्” इतिन्यायाद् वलीयानेव व्रतपरिणामः । इति परिसमाप्तौ ॥ ५१५ ॥

अथ सत्योदाहरणमाह;—

वडवदे सच्चो खलु वणियसुओ सावगोत्ति विक्खाओ । भाइसमंपारसकुलं गंतुं आगच्छमाणाणं ॥५१६॥१

अण्णेहिं समं पासण तिमिगिलस्सा जलोवरिद्वियस्स । ते मच्छोतिमहल्लो भणंतिभायाउदीवोत्ति ५१७॥२

व्रतपरिणा-
मप्राधान्य-
म् सत्योदा-
हरणञ्च—

॥ २५४ ॥

सवस्सेणं जूयं पडिसेह वलाउ तस्स करणंति । णिज्जोमगगिजालण वुड्ढ तह कूल उप्पत्ती ॥५१८॥३॥
मग्गण विप्पडिवची राउलववहार सक्खिमासणया । मिलियत्ति निवपरिच्छा पूजा सेट्ठिम्मि जाणणया ॥
पूजा महंतसेट्ठिम्मि जोग्गया इच्छ आवकहियत्ति । वीमसाए मुयणं वाणियगेणंपि रित्थस्स ५२०॥५॥

वटपत्रके वटपत्रकामिधाने स्थाने सत्यः सत्याभिधानः, खलुर्वाक्यालंकारे, यणिकुपुत्रो घाणिजकनन्दनः आधको
विख्यात इत्यनुव्रतादिधारकत्वेन प्रसिद्धः । अन्यदा आतृसमं आधा सार्द्धं पारसकूलं नाम द्वीपविशेषं गत्वा समागन्तु
छमः ॥ ५१६ ॥ १ ॥ आगच्छतोश्चतयोर्यदभूत् तदाह—अन्यैः प्राधहणिकैः समं 'पासण' चि दर्शनमभूत् तिमिङ्गिलस्य
महामत्स्यविशेषस्य जलोपरिस्थितस्य सर्पेणां प्राधहणिकानाम् ततस्ते सर्वे प्राधहणिकाः 'मत्स्यो महानेपः' इति भणन्ति
आता त्येतस्म सत्यस्य द्वीप इति समभाषीत् ॥ ५१७ ॥ २ ॥ सर्वस्वेन सर्वगृहसारेण द्यूतं पणो व्यधस्यापितः । प्रतिपेधः
सत्येन कृतो—नैयं पणवधो व्यधस्यापयितु युक्तः । तथापि वलाद् हठवृत्त्या अस्य पणस्य करणं निर्वर्चनमिति । ततो
महामत्स्यद्वीपयोः परीक्षार्थं निर्यामकेण प्रधहणप्रवर्षकेन पुरुषेण पृष्ठप्रदेशे वैश्वानरप्रज्वालनं कृतम् । तदनु प्रतापि-
तपृष्ठेन तेन मत्स्येन धुडनं निमज्जन जलमग्नये विहितम् । अथ कालेन तेषां कूलप्राप्तिः सम्पन्ना ॥ ५१८ ॥ ३ ॥ मार्गणा
सर्वस्यलक्षणस्य पणस्य प्रधाहणिकैस्तस्य कृता । विप्रतिपक्षिर्विहिता तेन सत्यआधा । ततो राजकुले व्यवहारः प्रवृत्तः ।
साक्षिभाषणा—केऽत्र साक्षिण इति भाषितं राज्ञा । भाषितः स च प्रतिधादिना, यथा—अस्यैव आता सत्याभिधानः

साक्षी । ततः भ्राता भ्रातुर्मिलितो भवतीति । नासावेवंविधार्थसाक्षिभावेन व्यवहर्तुं युक्त इत्यस्मात् कारणाद् नृपपरीक्षा
नृपेण परीक्षा कर्तुमारब्धा । कथमित्याह-पूजा सत्कारः श्रेष्ठिनि नगरप्रधानवणिगविशेषे कृता । भणितश्चासौ पृच्छ
सत्यं कोऽत्र सद्भावः । ज्ञातश्च श्रेष्ठिना सत्यात् परमार्थः । निवेदितश्च राज्ञः तेनापि ढौकितं सर्वस्वं प्रतिवादिने ॥५१९॥४॥
पूजा कृता सत्यस्य कीदृशीत्याह-महाश्रेष्ठिनि सर्वश्रेष्ठिवर्गप्रधानभावभाजि सति तस्मिन् योग्यतानगरकार्यचिन्ता-
रूपा जाता । इच्छया स्वाभिलाषेण यावत्कथिका यावज्जीविकी तस्येति । विमर्शोऽहो । सत्येन दुष्करं कृतं यद् भातृस्ते-
हमुपेक्ष्य सद्भूतव्यवहारोऽवलम्बित इत्येवंरूपे सति मोचनं कृतं जातसन्तोषेण वाणिजकेनापि रिक्थस्य सर्वस्वरूपस्य
॥ ५२० ॥ ५ ॥ अथ तृतीयोदाहरणमाहः—

दक्खिणमहुरा गोट्ठी एगो सद्धोत्ति वच्चए कालो । तत्थन्नयाउ पड़रिक्क थेरिगेहसि मुसणा य ॥५२१॥१॥
णो सद्धे थेरिपायवडण लंछणा मोरवित्तरसएण । सावगभागागहणं गोट्ठीपरिवज्जणाभावो ॥५२२॥२॥
थेरीए रायकहणं गोट्ठाहवणमगमो उ सद्धस्स । एत्तिय विसेसकहणे आहवणमचिंधगो नवरं ॥५२३॥३॥
पुच्छण चिंता गोट्ठी कइआ अज्जेव किमिति एमेव । चोरियपसिणे खुद्धा सवे ण उ सावगो नवरं ॥५२४॥४॥
रन्नो भावपरिन्ना विसेसपुच्छाए भूयसाहणया । निग्गहपूजा उ तहा दोणहवि गुणदोसभावेणं ॥५२५॥५॥

इह दक्षिणमथुरायां काश्चीति सर्वत्र प्रख्यातायां काचिद् दुर्ललितगोष्ठी समभूत् । एकः श्राद्धः सदाचारः श्रावक-

पुत्रस्तस्या समभूत् । इत्येयं व्रजति कालः । तत्र दक्षिणमधुरायामेषाम्यदा तु कालान्तरे पुनः 'परिक' विजने सम्पन्ने
 एकत्र स्थविरागृहे 'मुसणा य' सि सर्वस्वमोषणं तथा कृतम् चः पूरणे ॥ ५२१ ॥ १ ॥ नो नैव 'सह' ति आवक्येण
 किञ्चित् कृतम् । ज्ञात च स्थविरया, यथा-मदीयं गृहं दुर्लभितगोष्ठ्या मोषितुमारब्धम् ततः 'येरिपायववण' सि
 स्थविरया पादपतनव्याजेन मा मुष्णीत मदीयं गृहमिति भणन्त्या पादस्पर्शं क्रियमाणे लाञ्छना चिह्नकरणं दुर्लभितगो-
 ष्ठीपादानां चालवल्लभेन मयूरपित्तसकेन मयूरवसयेत्यर्थः । तत्र च स्थविरागृहद्वये विमग्नमाने आवकभागाग्रहणं
 स्थविरागृहमोषस्य न तेन भागो गृहीत इत्यर्थः । तथा गोष्ठीपरिवर्जनाभायः—तां गोष्ठीं परिवर्जयितुं परिणामस्तस्य
 समजायत, यथा-न सुन्दरपरिणामेयं गोष्ठी, ततो मोक्तुमुचितेति ॥ ५२२ ॥ २ ॥ स्थविरया च प्रभातकाले राजक-
 थनमकारि । राज्ञा च गोष्ठ्याह्वानं दुर्लभितगोष्ठ्याकारणं व्यपायि । अगमश्च नागमनं च आद्यस्य आयकपुत्रस्य समजायत
 राजकुले । पृच्छे च राज्ञा किमेतावन्त एव भवन्त सताम्योऽपि कश्चिद् अस्ति ? ततो विशेषकथने दुर्लभितगोष्ठ्या
 कृते आह्वानं आयकसुतस्य संजातम् आगतश्चासायचिह्नको मयूरपित्तचिह्नरहितो नवरं केवलम् ॥ ५२३ ॥ ३ ॥
 प्रच्छन्नमविहितमायविषयं राज्ञा कृतं, यथा-किंनिमित्तं भवानविहितः ? तस्य च चिन्ता समुत्पन्ना किं निमित्तं
 कथयामि नवेत्येवंरूपा । एव च यद्गमौने तत्र राज्ञा भणित-गोष्ठी कदेयं समाश्रिता त्वया ? आयकपुत्रः प्राह-अद्यैव ।
 राजा-किमिति-कस्मात् समाश्रिता ? आयकपुत्रः प्राह-एवमेयानाभोगादेवेत्यर्थः । ततश्चोरिकाप्रश्ने-किमिति भवद्भिः
 स्थविरागृहे रात्रौ चौर्यमाचरितमित्येयरूपे राज्ञा कृते क्षुभिताः क्षोभमागताः सर्वेऽपि दुर्लभितगोष्ठीवर्तिनस्ते, न पुनः

श्रावको नवरं केवलं क्षुभितोऽनपराधत्वादेव ॥ ५२४ ॥ ४ ॥ ततो राज्ञो भावपरिज्ञा क्षोभाक्षोभाभ्यां तत्परिणामविशे-
पनिश्चयो वृत्तः । विशेषपृच्छायां को भवतां मध्ये चोरोऽचोरो वेति भूयो राज्ञा कृतायां 'भूयसाहणय' ति यथाव-
स्थितार्थनिवेदना तैः कृता ततो निग्रहपूजे चोराणां निग्रहः, श्रावकसुतस्य पूजा प्रवृत्ता तथा स्वव्यवहरणोचिते, द्वयो-
रपि गुणदोषभावेन श्रावकसुतस्य गुणभावेन, इतरेषां तु दोषभावेन हेतुनेति ॥ ५२५ ॥ ५ ॥ अथ चतुर्थोदाहरणम्;—
कोसंबीए सङ्घो सुदंसणो नाम सेट्ठिपुत्तोत्ति । देवीसंववहारे दंसणओ तीए अणुरागो ॥ ५२६ ॥ १ ॥
चेडीपेसण पीती तुमम्मि जइ सच्चयं ततो धम्मं । कुणसु विसुद्धं एवं एसा जं होइ सफलत्ति ॥ ५२७ ॥ २ ॥
रायनिवेयण दोसो एसो सपराण निरयहेउत्ति । एमाइधम्मदेसण पडिमाए आगमुवसग्गो ॥ ५२८ ॥ ३ ॥
तत्तो पओस रत्तो माइट्ठाण कहणाए गेणहणया । पडिकूल कयत्थणपत्थणाहिं खुहिओ न सो धीरो ॥ ५२९ ॥
देवीए सप्पभव्वखण जीवावण देसणाए संबोही । चेतीहरकारावण विरमणमो चेव पावाओ ॥ ५३० ॥ ५ ॥

कोसंबी नाम पुरी पुराणदेउलतलायसंकलिया । अत्थि नहंगणपरिरिखमाणवहुधयवडाडोया ॥ १ ॥ सेसालंकाराणा-
यरेण जा चंदमंडलमुहीओ । मन्नंति कुलवहूओ सोहगं चिय अलंकारं ॥ २ ॥ पुरिसा उणं अबुत्तमसत्तुक्करिसाऽवग-
न्नियविसाया । मोत्तु परक्कममन्नं मन्नंति न भूसणं किंचि ॥ ३ ॥ बंधो कवेसु परं दंडो छत्तेसु कंटगा णाले । पउमाण
विरहदुक्कं निसाए किल चक्कवायाणं ॥ ४ ॥ संतावहरो तुंगा बहलफला सवओ चिय नमंता । सरसा सच्छाया

जस्य सति तरुणो कुलीना य ॥ ५ ॥ जह कुञ्जणावधाय न फुसंति नरं सया सयाचारं । तह पुट्टगहविहिया अवग्गहा
 जस्य घण्णाणि ॥ ६ ॥ जह दीयपहापरिपूरियमि देसे तमो ण ओयरह । तह धम्मगुणपहाणाप तीप खुहाण संतावा
 ॥ ७ ॥ जियसत्तू णाम नियो तत्थासि पर्यंठपोरिसकरंठो । नययवहरणसमुज्जियस्तीरोयजल्लुज्जलजसोहो ॥ ८ ॥ तस्सासि
 हिययदम्या देवी देवीय सुंदरावयथा । लायन्नसलिलजलही नामेणं कमलसेणसि ॥ ९ ॥ सेणच्चिय धम्महणायगस्त
 जगजगडणापसत्तस्स । उन्नयतारुन्नगुणादधमन्नियसेससोहग्गा ॥ १० ॥ पंचप्पयारयिसओवभोगभोगीणियासरा तेसिं ।
 योल्लिंति अभग्गमणोरहाणमप्पत्तविरहाण ॥ ११ ॥ इओ य तत्थ गरिठ्ठपइठ्ठो सुवंसणोसेट्ठिणदणो आसि । सत्तुो सम्महं-
 सणगुणाहरयणिहिसंपन्नो ॥ १२ ॥ सीलसुरसिंधुनिग्गमहिमायलो निब्वलो पइत्ताय । जिणसमयभणियसमणोवासयज्ज
 ओग्गचरियरओ ॥ १३ ॥ देवीए कमलसेणाए तेण सच्चि महापर्वधेण । गंधग्गहणार्इओ संलग्गो सवयवहारो ॥ १४ ॥
 ववहारसमुच्चिएसु किञ्जंतेसु य अहोययारेसु । लग्गम्मिसिद्धिजणसमुच्चियमि गेहे पभूयमि ॥ १५ ॥ तस्स अइचोक्ख-
 याए अविल्लत्तमणो पइक्खणं वग्गो । चेटीण तम्मि देवीधनुमाणपसाहगो आओ ॥ १६ ॥ अह अन्नया कयार्इ दिठ्ठो
 देवीए सो सयं चेष । जाया तप्पसणओ रागपरवसा सा विर्षितेइ ॥ १७ ॥ धन्नाओ ताओ जामो रामाओ पयदसण-
 सुहाए । सिद्धंति समुग्गयहरिसपुल्लयपरिकलियदेहाओ ॥ १८ ॥ जाओ पुण सप्पणय संभासपहं इमेण उवणीया । ताओ
 धण्णयराओ कमलदलच्छीण मज्झम्मी ॥ १९ ॥ ताओ धन्नतमाओ सव्वगालिंणणेण रयणीसु । आओ सरयनिसाकरकर-
 गोरासुं रमिज्जति ॥ २० ॥ मज्झमहणाए पुणो वंसणमेत्तंपि णो अहण्णाइ । जायमिमस्स नियक्खेव्वंगिमाविजियमयणस्स

॥ २१ ॥ तो सा चंदालोएवि ससयणे सिसिरनीरसंगे य । अंतोजलियमणोभवजलणा णो निव्वुइं लहइ ॥ २२ ॥ एगत्तो कुललज्जा अलंघणिज्जा हिमाचलसिहव । अण्णत्तो पलयाणलतुल्लो मयणाणलो जलइ ॥ २३ ॥ ता लोगाहाणमिणं संजायं जह खरोरुनहरालो । एगत्तो सद्दुलो अन्नत्तो दोत्तडी वियडा ॥ २४ ॥ ता किं कुणमाणाए कल्लाणं होहिइत्ति चिंतंती । अइपोढरागवसगा तं पइ पेसेइ सा चेडिं ॥ २५ ॥ भणिओ तीए मम सुहयचक्कचूडामणिम्मि देवीए । पीई परमा जाया दंसणदिवसा भवंतम्मि ॥ २६ ॥ मुणियाभिप्पाएणं अइदढवरसीलकवयजुत्तेणं । भणियमिमेण सिणेहो जइ सच्चं चिय तओ कुणइ ॥ २७ ॥ धम्मं जिणपण्णत्तं एवं सफलो कओ हवइ एसो । जो पुणकामसिणेहो सो सपरेसिं नरयहेऊ ॥ २८ ॥ रागंधा अंधा इव पडंति गहणासु वसणगत्तासु । हारियमणुस्तजम्मा कुकम्मभरभारिया जीवा ॥ २९ ॥ तहा तव कुल- छायाभंसो पंडिच्चप्भसणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य इंदियवसगा अणुहवंति ॥ ३० ॥ पज्जलियजलणजाला- उलम्मि जलणम्मि खित्तओ अप्पा । वरमेसो न उ सीलं विलुत्तमपवित्तचित्तेण ॥ ३१ ॥ कप्पहुमोवि चिंतामणीवि जीवाण कामधेणूवि । ण तहा कप्पंति फलं जहप्पणो सुद्धचरियाइं ॥ ३२ ॥ को णाम किर सकन्नो गुणेषु सुइजुत्तमे- त्तसज्जेसु । अप्पाणमगुणसंभावणामसीमीसियं कुणइ ॥ ३३ ॥ एमाइएहिं निउणेहिं धम्मवयणेहिं पडिहया बाढं । परमंतो रागविसुगारो गरुओ ण उत्तरिओ ॥ ३४ ॥ अह अन्नया महप्पा सो पवदिणम्मि विहियउववासो । राओ चच्चरदेसे पडिमाए संठिओ संतो ॥ ३५ ॥ णाओ तीए देवीए चेडियाचक्कवालवयणाओ । अइदुविसहो इयराण तस्स विहिओ उवस्सगो ॥ ३६ ॥ अक्खोहम्मि पओसं सा तम्मि गया तओ भणइ एवं । रे रे मं जं न गणेसि भग्ग भग्गो तओ

वेष्ट ॥ ३७ ॥ पंतरपडिमामिसओ संगोपियचेष्टिफपातेण । आणाविओ नियगिहं रयणीए चियस देवीए ॥ ३८ ॥
 परिणयपयपरिणामो सो अणुकुसेहिं तह य इयरेहिं । वयसग्गेहिं न खुओ बुओदहिगभगंभीरो ॥ ३९ ॥ ततध-दायिय
 भूरियियारा नियनहरपियारियासिलसरीरा । उक्खुअं पयथा जह सेष्टिसुओ इमो मज्झ ॥ ४० ॥ एयं परिभयकारी
 संजाओ चित्तिए अपुज्जते । दूरमणिच्छंतीए किमेत्थ काहामि मूढमणा ॥ ४१ ॥ नाओ एस पइयरो रत्ता मायाइ
 तीइ परिक्कहिओ । गहिओ सुदंसणो ठापिओ य चारगणिहे गहिरे ॥ ४२ ॥ पुपोयजियसरइंधुधयलसच्चरियगुणपहाणाए ।
 किंछीए दूरमविरत्तमाणसो चित्तइ राया ॥ ४३ ॥ णूण ण एस काही असमंजसमेरिसं महाभागो । देविचरियं सुख्य
 निहाळिउं जुज्जए एसो ॥ ४४ ॥ यतः पठन्ति—“गंगाए धालुपं सायरे जळं हिमपओ य परिमाणं । जाणंति बुद्धिमंता
 महिळाहियय न याणंति ॥ १ ॥” देवीए परियाराओ विसममुयलअयइयरो राया । चित्तइ काठं कोवो ण जुज्जए एत्थ
 अं भणियं ॥ ४५ ॥ “पक्कान्मिय राजेन्द्र ! सर्वसाधारणाः स्त्रियः । तस्मात्तासु न कुप्येत न रज्येत रमेत च ॥ ४६ ॥ सो
 सो मुक्को परिपूइओ य गुणरंजिओ य नरपइणा । एत्थंतरम्मि देवी सप्पसरविसेण सप्पेण ॥ ४७ ॥ उक्का सा ण्णसि
 तओ अइय पीठापरपसा जाया । कठणामयअलनिहिणा पडियन्ता तेण पिहिणा य ॥ ४८ ॥ मंतेहि य तंतेहि य चित्तेहिं
 तहा २ पउसेहिं । जुत्ति पिहिया नियसिययिसदोसा सा तओ राया ॥ ४९ ॥ दूरसरं संतुट्ठो कलासु कोसलमवयमेयस्स ।
 अम्मधिओ य अभय नराहियो तेण देवीए ॥ ५० ॥ अइसुंदरपरिणामेण तेण दद्रूणमयसरं कहिओ । रत्तो सायगजोग्गो
 सगसियसुहायहो धम्मो ॥ ५१ ॥ जहा । पढम चिय जिणभयणं नियदपनिओयणेण कायधं । जम्हा तम्मूलाओ सुहकिरि-

याओ पवत्तंति ॥५२॥ जिणविंवपइद्वाओ सुसाहुजिणधम्मदेसणाओ य । कल्लाणगाइअद्वाहियाओ निच्चं च पूयाओ ॥५३॥ एयं संसारोदहिमज्झनिबुद्धाण तारणतरंडं । जं दंसणस्स सुद्धी एएण विणा ण संभवइ ॥५४॥ कारावियं मणोहरमुत्तुंगसिहरो-
हपूरियनहग्गं । तियसविमाणसरिच्छं लच्छीगेहं जिणाययणं ॥ ५५ ॥ तेसिं अन्नेसिं चिय जीवाणं विरमणं च पावाओ ।
पाणवहाईयाओ संजायं तत्थ परिसुद्धं ॥ ५६ ॥ अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—

कौशाम्ब्यां पुरिं श्राद्धो जिनवचनश्रद्धालुः सुदर्शनो नाम श्रेष्ठिपुत्रः समभूत् । तस्य च जितशत्रुराज्ञो देव्या कम-
लसेनाभिधानया संव्यवहारे क्रयविक्रयलक्षणे सम्प्रवृत्ते यत्कथंचिद्दर्शनं संजातम् । तस्मात्तस्याः सुदर्शनेऽनुरागः
कामलक्षणः संपन्नः ॥ ५२६ ॥ १ ॥ तं च प्रलयज्वलनतुल्यदाहकारिणमसहमानया चेटीप्रेषणमकारि, भणिता च
यथा—देवी ब्रूते—प्रीतिस्त्वयि मम सम्पन्ना । भणितं च सुदर्शनेन, यदि सत्यकं निर्मायमेतत्, ततो धर्म्मं जिनप्रज्ञप्तं
परपुरुषनिवृत्तिलक्षणं कुरुष्व विशुद्धं चित्तरुचिसारम् । एवं धर्म्मकरणे एषा मयि प्रीतिर्यद्यस्माद् भवति सफला मच्चि-
त्तावर्जनरूपफलवती । इतिः प्राग्वत् ॥ ५२७ ॥ २ ॥ रागनिवेदना तथा कृता, यथा—रागे निवर्त्तमाने शक्यते धर्म्मः
कर्तुं, ततः कुरु मदुक्तमिति तेनोक्तं दोषोऽपराध एष पररामाभिगमरूपः स्वपरयोर्नरकहेतुरिति । एवमादिधर्म्मदेशनया
प्रतिषिद्धया तथा पर्वदिवसे प्रतिमास्थितस्य स्वयमागम्योपसर्गः प्रस्तुतव्रतभङ्गफलः कर्तुमारब्धः ॥ ५२८ ॥ ३ ॥ ततो
व्रताचलनात् सा राज्ञी तं प्रति प्रद्वेषं गता । ततो राज्ञो मातृस्थानेन मायाप्रधानतया कथनायां कृतायां यथाऽयं
मद्गृहप्रवेशेन मामभिभवितुमिच्छति, इति राज्ञा तस्य ग्रहणं निरोधलक्षणमकारि । लब्धवृत्तान्तेन च मुत्कलीकृतः ।

एव च प्रतिकूलकर्षणप्रार्थनाभी राजपक्षीकृताभिः सुमितश्रितो न धीरः ॥ ५२९ ॥ ४ ॥ मुक्तमात्रे च तत्र देव्याः
कमलसेनाभिधानायाः सूर्यभक्षण वृत्तम् । तेन च तस्या मन्त्रतन्त्रप्रयोगेण जीयापन जीघनमाहित, देशनया सम्भो-
धिर्जिनधर्मप्राप्तिवश्या । ततश्चैत्यभवनकारणं राज्ञा विहितं, विरमण चैव पापादिति ॥ ५३० ॥ ५ ॥

अन्नोपि य चंपाप सुदंसणो सीलपालणवयम्भि । सत्यसरेसु सुपइ एवं धिय तंपि वोच्छामि ॥ १ ॥ सिरिषासवपु-
ज्जययारविंदजुगलस्स दासुपुज्जस्स । भवणपरिमंढियाए अहेसि चंपाप जयरीए ॥ २ ॥ सिरिपराधणपाहणसमाणविह्वेण
सजुओ राया । दहिवाहणोत्ति जणगोत्ति विस्सुओ चंदणज्जाए ॥ ३ ॥ धीरज्जिणसिस्सिणीए सीसारोवियगुरुज्जणाणाए ।
नियसीलसमहिणंदियसकंदणयमुहहिययाए ॥ ४ ॥ छत्तीससहस्सज्जासमूहपरिवज्जमाणचलपाए । उग्घट्टियकेयलामल-
णाणाए सियगइगयाए ॥ ५ ॥ करकंदुणोपि जणओ भुयदंढमसखिओरुयइरस्स । भूयइणो बालस्सवि पुत्तयसाणीय-
रज्जस्स ॥ ६ ॥ तस्सासि सरयससिर्षिधययणिया नीलनलिणसमणीया । अभया णामेण पिया सव्वंते उरपहाणगुणा ॥ ७ ॥
तच्चित्तियकज्जाणं सवेसिं पंढिया विहाणम्मि । नामेण पंढिया तीए अयधाई तइ अहेसि ॥ ८ ॥ तइ सत्य वसमदासो
सेढी सुपइडिओ विसिठ्ठेसु । बुद्धोयहिसलिलसरिच्छसच्छसच्छायलच्छीए ॥ ९ ॥ सुगुरुसमीवाहिज्जियजिणसमयवसोवल-
ज्जसम्भाओ । निययावत्थोच्चियधम्मकज्जवोलिज्जमाणविणो ॥ १० ॥ तस्साणवज्जकज्जा लज्जामज्जायमंदिरं भज्जा । आसी
य अरइदासीनामा सर्वगचंगीगी ॥ ११ ॥ तेसि गिह्हे महिसीणं एगो रक्खाकरो, सुभगनामो । होत्था पत्थुयकज्जे सम-
त्थओ भइगप्पगई ॥ १२ ॥ सो अन्नया नईए तइम्मि सीयम्मि 'दुरहियासम्मि । निवहंतम्मि धियाले गेहाभिमुहं अइ-

च्छंतो ॥ १३ ॥ महिसीसहिओ चारणसाहुं गयणंगणाओ ओइन्नं । अवलंबियबाहुजुयं काउस्सगगे ठियं संतं ॥ १४ ॥
दूरनिरावणतणुं पेच्छइ तो तम्मिलग्नहुमाणो । तग्गुणसंभरणाए तं रयणिं कहवि वोलेई ॥ १५ ॥ संपत्ते पच्चूसे
समूसुगो जाव तत्थ सो जाइ । ता सूरुग्गमसमओवियंभिओ भिन्नतिमिरभरो ॥ १६ ॥ उस्सारियभुयजुयलो नमो
अरिहंताणमिइ भणेऊण । सो साहू गयणयले उप्पण्णो तक्खणच्चेव ॥ १७ ॥ उप्पयमाणो दिट्ठो तेण सो निसुणिओ
नमोकारो । तो जायसद्दहाणो अहन्निसं तं चिय पढेइ ॥ १८ ॥ अह सेट्ठिणा कयाई जंहा कहंची पढंतयं दद्धं ।
पडिसिद्धो जह एवं पडिज्जमाणे धुवं दोसो ॥ १९ ॥ पडिभणियं तेण जहा एवं पयमंतरेण सक्केमि । ण खणंपि ठाउमिय
भासियम्मि सेट्ठी विचिंतेइ ॥ २० ॥ आसण्णसिद्धिलाभो कोइ इमो जस्स एरिसी भत्ती । एयम्मि ता समग्गो दिज्जउ
एसो नमोकारो ॥ २१ ॥ जिणपडिमापच्चक्खं सुमुहुत्ते दिन्नओ तओ भणिओ । जह सोम ! सुद्धसमाए सययं परिभाव-
णिज्जोत्ति ॥ २२ ॥ अह अन्नया पवत्ते वासारत्ते गहित्तु महिसीओ । पत्तो नईसमीवे पारद्धा चारिउं ताओ ॥ २३ ॥
परतीरगयाओ खेत्तियस्स अन्नस्स खेत्तभूमीओ । लग्गा चरिउं अइवरिसणेण जाया नई सुभरा ॥ २४ ॥ सामिउवालं-
भभया तासिं महिसीण रक्खणनिमित्तं । दिन्ना नईए झंपा भिन्नो उयरम्मि कीलेण ॥ २५ ॥ इह लोए आरोगं अभिरु-
इयनिप्फत्ती अत्थकामाण । सिद्धीय, सग्गसुकुले पच्चायाई य परलोए ॥ २६ ॥ जस्सेरिसा गुणा वित्थरंति तं भावओ
अणुसरंतो । पंचनमोक्कारमईवगोयराकालमणुपत्तो ॥ २७ ॥ तस्सेव सेट्ठिणो भारियाए गब्भम्मि अब्भुयब्भूओ । उववन्नो
सो जलनिहिमुत्तिपुडे मोत्तियमणिव ॥ २८ ॥ तस्साणुभावओ किंचिदंगमणघत्तणं पवज्जेइ । वयणांभोरुहयं पंडुरं च

जायं गई मंदा ॥ २९ ॥ जा आसि सहावाओ गम्भभरेणं च सा दवं जाया । नीलमुहं परिपंडुरछायं ससिमंडलविहंभि
 ॥ ३० ॥ वञ्छोरुहाण जुयलं छप्पयपरिमुज्जमाणसुहदेसं । कमलजुयलं व राइयअच्चगललगसोहगं ॥ ३१ ॥ जंपामो
 सहीओ इय संभूयाओ पभूयक्याओ । अलसत्तं भित्तंपिय तीप सयासं न चज्जेइ ॥ ३२ ॥ वदरेण सम बुद्धिं पत्ता लज्जा
 अहुज्जमो गट्ठो । वदरपलीहिं सह सह नयणजुयं पंडुरं जायं ॥ ३३ ॥ परिपोढपुल्लगम्भाणुभायओ तीप कमलवयणाप ।
 सपुल्लो इयक्यो तइप मासम्मि दोहलओ ॥ ३४ ॥ अह जिणहरेसु पूया होइ पभूया दया प जीवेसु । सुहिओ सवोवि
 जंणो अइ ता मइ मो विरंभिज्जा ॥ ३५ ॥ तम्मि असपज्जंते ओलग्गमुही सुपंडुरसरीरा । खीरकवोला वित्थारनयणिवा
 झत्ति सा जाया ॥ ३६ ॥ पुट्ठा य सेट्ठिणो दढमक्खाय अह इमो मणोभावो । संपइ संपज्जोऽपूरणेण तस्सेरिसाऽवत्था
 ॥ ३७ ॥ महया विहववण्ण दूरं परिमुक्क किविणच्चरिण । सो सिट्ठिणा पहिठ्ठेण सुद्धु संपाडिओ सवो ॥ ३८ ॥ पइरि-
 णाप सुहाप सेज्जाप पत्थ भोयणेहिं च । सा गम्भं वइइ महासमाहिसारं तओ नवसु ॥ ३९ ॥ मासेसु समद्विपसुं गपसु
 सुहजोगल्लगसमयम्मि । पुल्लाप तिहीप सुक्किलम्मि पक्खे वरे रिक्खे ॥ ४० ॥ वञ्छहाणगपसु गहेसु विसिमडलेसु
 विमलेसु । झत्ति पसूया रविमंडलं व पुवा सुर्यं सा य ॥ ४१ ॥ विहियं वद्धावणयं वूररधापूरपुल्लविसिचकं । सयलपुरछोय-
 छोयणमणहरणं विज्जवहुमाणं ॥ ४२ ॥ पत्ते बुवालसदिणे विहिएसुं सूइ समय किच्चेसु । संमाणियबंधुज्जणो पियरज्जणो
 नामसिय कुणइ ॥ ४३ ॥ अ दंसणसुत्तिपरा जाया जणणी इमम्मि गम्भगप । तम्हा सुदंसणो पस होठ पुत्तो पवित्तगुणो
 ॥ ४४ ॥ नीरोगो-निस्सोगो विगयविभोगो पयहिं लंगो । सो वालो-वहुलेयरपक्खे ससिमंडलकलय ॥ ४५ ॥ समप

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २६० ॥

संगहियाओ कलाओ सवाओ जायतारुन्नो । संपत्तो स मणुन्नो गुणन्नजणजणियसंतोसो ॥ ४६ ॥ वसणं दाणम्मि परं
पणओ य मुणीसु सुगुरुसु विणओ य । सीलम्मि रई न मई सुविणेवि अकज्जकरणम्मि ॥ ४७ ॥ परिणाविओ य पिउणा
सुकुलुगयमगलं गुणगणेण । सयलमहिलाण मज्झे मणोरमं नाम वरकन्नं ॥ ४८ ॥ ठाणे २ परिगिज्जमाणगुणगउरवो
गुणिजणेणं । गमयइ दिणाइं मइविहवविजियगिवाणवहुमंती ॥ ४९ ॥ इओ य दहिवाहणस्स रन्नो पुरोहिओ आसि
कविलनामोत्ति । कविला नामेण पिया अहन्नया तीए सो पुरओ ॥ ५० ॥ सेट्ठिसुदंसणचरियं कयवहुमाणो पसंसिउं
लग्गो । जह एत्थ णत्थि संपइ गुणेहिं एयस्स कवि तुल्लो ॥ ५१ ॥ “द्वावेतौ पुरुषौ लोके परप्रत्ययकारकौ । स्त्रियः
कामितकामिन्यो लोकः पूजितपूजकः ॥ ५२ ॥” इय वयणमणुसरंती सा रागपरवसा वहुं जाया । तस्संगमाय मग्गइ
वह उवाए अह कयाइ ॥ ५३ ॥ पेसविया नियचेडी भणाविया जह पुरोहिओ सरुओ । किंचि असत्थसरीरो इच्छइ तुह
दंसणं काउं ॥ ५४ ॥ तो सो अइसरलमणो सच्चं नियतुल्लचरियमिक्खंतो । अकयणमणवियको सच्चं चिय मन्नइ तहाहि
॥ ५५ ॥ निययाणुमाणकप्पियपरासओ सवहा जणो सवो । णीयाण नाखलो नामहाणुभावो महंताणं ॥ ५६ ॥ पत्तो
परिमियपरिवारपरगओ सो पुरोहियगिहम्मि । पुच्छइ अपेच्छमाणो पुरोहियं कत्थ सो एत्थ ॥ ५७ ॥ ता उग्घडियम-
णोगयभावा कविला पयंपिउं लग्गा । भट्ठो गओ निवगिहं परोक्खरागं परिवहंती ॥ ५८ ॥ ज्झीणा दीणाणि वहुयाणि
अहमिओ तुहविओयदुक्खमिणं । सक्का सोढुं न कहिवि वंछियं ता कुण ममंति ॥ ५९ ॥ सूणासालगओ इव छगलो
भयविम्हलो हमो जाओ । धी देवपरिणईए जुत्तो दुग्घडमिमं जायं ॥ ६० ॥ सयलसमीहियसंपायगस्स चिरपालियस्स

श्रीसुदर्शन
श्रेष्ठिनिद-
र्शनम्-

॥ २६० ॥

सीलस्त । मंगो धुवं इमाय जइऽर्चितियकारगो होमि ॥ ६१ ॥ अगह अतुम्हमन्तरविष्णुरियाइह असंतदोसेण । मग्ग
 अकलंकचरियस्त लंछणं लाइही एसा ॥ ६२ ॥ ता निवणनुच्चिजोएण केणई एयवसणसलिलाओ । उत्तरियवन्ति तओ
 परुवियं उत्तर तेण ॥ ६३ ॥ भदे ! नरनेघत्थो नपुंसगो परिभमामि पुरिमग्गे । ता किं करेमि तुमए न चित्तणिज्जो
 पणयमंगो ॥ ६४ ॥ झत्ति तओ निक्खंतो कथत्थमप्याणयं परिगणंतो । जम्हा न सीलपिलओ नया अलीओ कलंको
 मे ॥ ६५ ॥ इहं जो भेव वसंतो लक्खिज्जइ बुद्धजणेण भासेसु । णो अग्गे जं सुण्णा गुणेहिं जणजणियहरिसेहिं ॥ ६६ ॥
 सो अन्नया महसयसमओ जणजणिययम्महुम्माहो । जाओ जाइपुरस्सरनयकुसुमवियंभियामोओ ॥ ६७ ॥ कलकूजिर-
 कोइलकुलमणुससंपुसकाणणाओओ । भोगपरलोगकिज्जंतयिच्चकड्ढापविच्छड्ढो ॥ ६८ ॥ महुरारयछप्पयपिज्जमाणमयरंद-
 कमलसरसुहओ । बाहुल्लुम्मिस्सियपल्लवालिसोहिंल्लसालिभरो ॥ ६९ ॥ सुरहिंसुसुमोवयेओ ठाणे २ तद्वा इमो जम्हा । तो
 सुरहिंसि निरुवियनामा सयलम्मि भुयणम्मि ॥ ७० ॥ चंदणतरुसाहंदोल्लणेण संपुण्णपरिमलो पवणो । मलयाओ
 निग्गओ निवयेइ लोणीतलं जत्थ ॥ ७१ ॥ उज्झाणपालगेहिं राया दहिवाहणो पणमिळ्ळण । विण्णत्तो जइ सामी ! मह
 महीए समोइण्णो ॥ ७२ ॥ उप्पन्नकोउहत्तो सुमहल्लसमिद्धिसंगओ सत्तो । नयरामो निग्गओ सेट्ठिपमुद्दनागरज्जणाणुमओ
 ॥ ७३ ॥ देवी अभया कविला पुरोदिया तह मणोरमा तइया । सेट्ठिसुदंसणमज्जा । सिवियारुद्धा पच्चलियाओ ॥ ७४ ॥
 निय देह पहापूरियविसामुहा ससिकल्लव सोवन्ती । विट्ठा अभयाए मणोरमेहिं पुत्तेहिं सवत्तो ॥ ७५ ॥ परिवेदिया

सिरीसमनेवत्था सा मणोरमा ततो । पुढा कविला तीए कस्सेसा चिन्नपुनस्त ? ॥ ७६ ॥ हसिया कविला तक्खणमवो !
अच्चभुयं इममिमीए । संढेवि पइम्मि सुया गयाववाया जओ जणिया ? ॥ ७७ ॥ भणइ अभया कहं ते णायं जह
संढओ पई इस्ते ? । उग्घाडियभिप्पाया पुब्बिलं चरियमक्खेइ ॥ ७८ ॥ देवीए पुणो भणियं णपुंसओ सो भवारिसीणं
ति । कामुगसत्थनिरुवियपवंचएगंतविमुहाणं ॥ ७९ ॥ ण उणो मणोरमाए पवइयाए जिणाणुरत्ताए । ता कह भणियं
तुमए जहा सुनिजणा इमा जीए ॥ ८० ॥ जणियाणि पुत्तभंडाणि रक्खिओ तह जणाववाओवि । संते सुदंसणे
नियपइम्मि सणुरिसचरियम्मि ॥ ८१ ॥ चित्तेइ तओ कविला धुत्तेण पवंचिया जणेणाहं । एवमईए कज्जे फुरइ न कोई
उवाउत्ति ॥ ८२ ॥ भणिया देवी जइ नाम एस जाओ नपुंसओ मज्झ । ता किं तीरइ तुमए पुरिसो काउं सुकुसलाए ?
॥ ८३ ॥ अभया भणइ जइ इमं रमाविउं नो तरामितो नियमो । जावज्जीवं महिलत्तणस्स अइनीयचरियस्स ॥ ८४ ॥
इय विहियपइन्नाए समए नयरंतरम्मि पविसित्ता । भणिया पंडियाधार्इ सुदंसणेणं जहा संगो ॥ ८५ ॥ सिज्झइ लहुं कुण
तहा एयम्मि अनिम्मिए न मम जीयं । भणिया एसा तीए न सुंदरं चित्तियं तुमए ॥ ८६ ॥ सो पररामासु सहोयरत्त-
मेगंतिथं समुवहइ । किं पुण तुह सरिसीसुं नरेंदभज्जासु, तो भणइ ॥ ८७ ॥ अम्मो ! जहा कहंची संपाडेयवओ ममं
तुमए । जम्हा कविलाय पुरो मया पयिण्णाकया एसा ॥ ८८ ॥ धार्इए चित्तियं धणियमेत्थ एक्को परं उवाओत्ति । सो
पवदिणे चउरंगपोसहो सुन्नगेहम्मि ॥ ८९ ॥ ठाइ मसाणे वा काउसग्गपडिमाण जीवियनिरासो । एगागी तत्थ ठिओ
अनज्जमाणो निसासमए ॥ ९० ॥ जइ कामदेवपडिमानिभेण सक्किज्जेइहाणेउं । वंचेत्तु दारपाले ता कहसु जहा तहा

काहं ॥ ९१ ॥ भणियं देवीह अविश्यमेव संपज्जप सओ धार्इ । अट्टमिपवे सुत्ते गिहम्मि पडिमाठियं संतं ॥ ९२ ॥ वहुं
 निदुरहियया तस्सुप्पाडणमहायरइ ठाहे । उप्पाडिप्पा चेवीहिं अप्पिओ अभयदेवीए ॥ ९३ ॥ तो कामसत्थावित्थारिप्पहिं
 नाणाविहोययारेहिं । तं खोभिठं पयहा विमुक्कनीसेसनियलज्जा ॥ ९४ ॥ सो सविसेसं पक्कक्खाणहुणे मणं निरुंभित्ता ।
 सिद्धिसिलोयरिसरइं पुक्कुंदसंखुज्जलज्जाए ॥ ९५ ॥ अप्पाणं ठाविप्पा तहेससमीयवत्तिणो सिद्धे । धुणियासेसकिलेसे
 निव्वणं परिचिंतिठं छगो ॥ ९६ ॥ तो कट्टुनिघिसिद्धं तणुवेकुं पुअरं घरंतस्स । रयणी अइच्छिया सा न कोवि जाओ
 विघारो से ॥ ९७ ॥ जाया पभायसमए बहुं विलक्खत्तणं परिवहंती । तिक्खेहिं निययनक्खेहिं दारिठं देहमह लग्गा
 ॥ ९८ ॥ उअइयं इमो जं नो पडिबंलो पइययाइ मए । सो जायपओसो मज्झ निग्गहं पयमायरइ ॥ ९९ ॥ अमयस्स
 विसस्सवि णूणमेत्थ ठाणं इमाओ रामाओ । रत्ताउ होंति अमयं विसं पओस पवत्ताओ ॥ १०० ॥ उच्छलिप तुमुलरवे
 रायावि समागओ पलोएइ । देविं जा सदवत्थं विहिओ सो बुअरो रोसो ॥ १०१ ॥ माणुल्लयाण जग्गा इत्थीण
 पराभयो सुदुविसंहो । नो अलो कत्तोवि य निमित्तओ अं सहिज्जति ॥ १०२ ॥ तो पज्जो जाणत्तो सदवत्थवि भासिओ
 नयरमज्जे । रत्तंदणाणुल्लित्तो सीसोपरिचरियल्लित्तरओ ॥ १०३ ॥ खरमारुहो पुरओ ताडियवहंठविरसहिंठिमओ ।
 कज्जलकयमुहपिंडो गललं विसरावमालो य ॥ १०४ ॥ उग्घोसिथं न रायावि अलो या कोयवरज्जइ इमस्स । नियपुअ-
 रियं केवलमेयफळं ज्जसि संमायं ॥ १०५ ॥ निसुओ मणोरमाए युत्तंतो एस कल्लदुहदाई । परिभाधियं महप्पा सुविणेवि
 न परिसं कुणइ ॥ १०६ ॥ जइ मज्झ अरिथ तस्स य सीलस्स निसेवियस्स फलमेत्थ । ता अक्खओ इमाओ पसणाओ

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २६२ ॥

लहुं स उत्तरउ ॥ १०७ ॥ इय चित्तिय पवयणदेवयाए विहिओ धिरो तणुस्सग्गो । वज्झट्ठाणोवगओ पडिवन्नो पवयण-
सूरीए ॥ १०८ ॥ सो पुण नियकम्मफलं परिभावइ न उण कस्सई दोसो । जमलीयदोसदाणं भवंतरे इयफलं होइ
॥ १०९ ॥ आरोविओ जया सो सूलाओ तक्खणेण सा जाया । सिंहासणं मणिखंडमंडियं फुरियतेयभरं ॥ ११० ॥
तत्तो असिप्पहारो खित्तो खंधम्मिं सोवि संजाओ । अइवहलपरिमला मालईए माला गले तस्स ॥ १११ ॥ जा पुण
साहोलंबणहेऊ रज्जू गलम्मिं से दिन्ना । सा थूलामलमुत्ताहलपरिकलिओ लहु हुओ हारो ॥ ११२ ॥ जं जं कुणंति ते
वज्झभूमिपुरिसा नराहिवनिउत्ता । तस्साणुकूलभावं तं तं पडिवज्जए सव्वं ॥ ११३ ॥ तो ते अदिट्ठपुवं अस्सुयपुवं च
वइयरं सव्वं । भीया कहंति रत्तो देव । न जोग्गो इमाए इमो ॥ ११४ ॥ हीलाए धुवं पुरिसंतरं तु एसो अउव्वयं किंचि ।
रोसं गयम्मि एयम्मि सव्वपलओ फुडं होही ॥ ११५ ॥ णूणमसज्जण चरियाइ मज्झ देवीइ अलियगो एस । आरोविओ
कलंको ता खमणिज्जोत्ति चित्तिता ॥ ११६ ॥ चउरंगवलसमेओ णागरगजणाणुगम्ममाणपहो । दहिवाहणो तयं तम्मि
अप्पणा विणयपणयसिरो ॥ ११७ ॥ पत्तो नियम्मि जयकुंजरम्मि आरोविउं नयरमज्जे । जा आणिज्जइ एसा ता उच्छ-
लिया जणसलाहा ॥ ११८ ॥ निम्महियखीरसायरफेणुज्जलसीलसालिचरियस्स । कत्तो एसो सुविणंतरेवि तुह लगइ
कलंको ? ॥ ११९ ॥ अज्जवि सीलस्स फलं दीसइ एयारिसम्मि वसणम्मि । सव्वंगनिवुड्ढावि हु जमुत्तरंती महासत्ता
॥ १२० ॥ उज्जालियं नियकुलं कित्ती देसंतरेसु संठविया । उग्घाडिओ य सज्जणमग्गो एवं तए अज्ज ॥ १२१ ॥ एमाइ-
याइं सज्जणजणेण वयणाइं बुच्चमाणाइं । निसुणंतो संपत्तो कुसुमेहिं विकिज्जमाणसिरो ॥ १२२ ॥ रायभवणम्मि पत्तो

श्रीसुदर्शन
श्रेष्ठिनिद-
र्शनम्-

॥ २६२ ॥

विपत्तो नरयई जहा सामि ।। मं अणुमल्लसु कावं सामं जम्मणो अहयं ॥ १२३ ॥ देहिघाहणेण तह बंधयेहिं सयल्लेण
 नयरओपण । पडिबजं तावि ययं सञ्जायसरोपवसो सो ॥ १२४ ॥ सावि य अमया देवी अग्निहुरदिययचेदिययसाओ ।
 चप्पसतिवज्जा गइमल्लमयस्समाणी य ॥ १२५ ॥ केणापि अनर्जती उवंधिय पाणहाणिमायरइ । आया य वणयरी
 कुसुमणयरपरिसरमसाणम्मि ॥ १२६ ॥ सावि य पंधियधार्इ तत्तो निस्सारिया इहागंतुं । गणियाप देवदत्ताप मंदिरे
 चेदिया आया ॥ १२७ ॥ पइदियसं पुत्तं अहप्पणो सरस सा परिकहेइ । जह अमयाप न लोभं नीओ विहियायराएयि
 ॥ १२८ ॥ सोयि महप्पा कइयापि विहरमाणो गओ पुरे तम्मि । विट्ठो तीए गोयरचरियं सणिय परिभमंतो ॥ १२९ ॥
 कहिओ गणियाप जहा एसो सेट्ठी सुवंसणो जत्तो । मम सामिणीप पत्तो पुत्तंतो मरणपज्जंतो ॥ १३० ॥
 नियसोहगस्स असग्गमेत्थकिंची अपेच्छामाणा सा । कोऊहलाचला वस्स लोभकामा भणइ चेहिं ॥ १३१ ॥
 एस हले ! यिरसासिय तहा २ तं कुणेषु जह मग्ग । पविसह गिहम्मि तत्तो ज ओगं तं करिस्सामि ॥ १३२ ॥
 तत्तो पणामपुवं भणिओ तीए इमस्स गेहस्स । नियचरणफंसणेणं कुणसु पयित्ते घट्टपएसे ॥ १३३ ॥ गिण्हसु भत्तं पाण
 च एरथ मुणिलोगजोगमेयं च । अइसरल्लमणो महिलामणाइ कुखिलाइं अमुणतो ॥ १३४ ॥ पत्तो गिहम्मि तीए ठइय
 दारं पिचित्तसालाप । जेऊण भणइ गणिया किं सुभग ! ययं पवसो सि ? ॥ १३५ ॥ भुंजं ताव विसए मणोहरे, कुण
 पसायमिह ठासु मंदिरे । सुग्ग मग्ग मणुरुयओपणं, मा कुणेषु मम पणयस्संखणं ॥ १३६ ॥ णत्थि जम्मफलमत्तमुज्जल,
 पज्जिऊण रइसोक्त्तमग्गलं । ता परुडपणयं तुम मम, किं न भजसि सुरंगणासमं ! ॥ १३७ ॥ दिट्ठमयमवहाय लिज्जसे,

श्रीचपदे-
अपदे
॥ २६३ ॥

किं परत्थ अहंवा न लज्जसे । । सखवंछियपयत्थकारयं, मं मुयंतु विलसंतहारयं ॥ १३८ ॥ किंच दुक्कारवएवि सेविए,
एयमेव फलमेत्थ पाविए । अत्तणो कुणइ को कयत्थणं, अणुसरंत परलोयपत्थणं ? ॥ १३९ ॥ सेविएसु विसएसु अत्थि मे,
चिंतियं जह वयम्मि एत्थिमे । उगगूवतव चरणकारया, होमु दोवि दुग्गइनिवारया ॥ १४० ॥ इय पत्थिओवि जाहे
सुरसिहरिसरिच्छधीरिमा मुयइ । न पइन्नमेस लगा ताहे उवगूहणार्हं ॥ १४१ ॥ चालेउं कामुगलोयसत्थवित्थारिएहिं
विविहेहिं । तहवि य अजायखोभो दिणावसाणे खमावित्ता ॥ १४२ ॥ तह अप्पाणं निंदिय सधिंदियसंवरेण मयकप्पो ।
चेडीहिं समुप्पाडिय मसाणठाणे परिद्वविओ ॥ १४३ ॥ पडिवन्नकाउसग्गो तत्थवि वंतरियसुराए अभयाए । उवसग्गिउ-
माढत्तो सम्मं सहमाणओ सत्त ॥ १४४ ॥ दिवसाणि जाव गमयइ सूरुग्गमणे अहट्ठमदिणम्मि । पयडियलोयालोयं
पावइ सो केवलालोयं ॥ १४५ ॥ सच्चरियाखित्तमणा समागया तत्थ चउविहदेवा । अइधवलविसालदलं सुवन्नकमला-
सणं रइयं ॥ १४६ ॥ उवविट्ठो तत्थ इमो केवलमहिमा कया, तओ कहिओ । धम्मो भवन्नबुद्धारधीरवोहित्थसारिच्छो
॥ १४७ ॥ जहा—“लद्धणुत्तममाणुसत्तणमिणं कत्तोवि पुण्णोदया, धम्मं तित्थयराण तत्थवि तहा पावेत्तु तुब्भेहितो ।
नीहारिंदुसमुज्जलेण मणसा देवो जए पूज्जउ, पूयापुवगमायरेण महया सम्माणणिज्जो जिणो ॥ १४८ ॥ पञ्चक्खाणमणु-
क्खणं जलहरासारोवमाणो तहा, कामक्कोहदवग्गिनासणकए सग्गापवग्गावहो । सज्झाओ पडिवन्नपुन्नणियमा णिच्चं तमब्भु-
ज्जमो, कायवो जिणदेसिएण विहिणा दीणाइदाणेवि य ॥ १४९ ॥ वाढं नायणहपरायणत्तणरई नीहारहारुज्जले, लोलत्तं
जससंगहम्मि गरुई दक्खिन्नबुद्धीवि य । णिच्चं मञ्जुसङ्गपवाहतसणं तप्पेछणे जो सुए, मग्गो तस्स निरुवणं सुनिउणं

श्रीसुदर्शन
श्रेष्ठिनिद-
र्शनम्-

॥ २६३ ॥

પર્વતકાલોચિત્રો ॥ ૧૫૦ ॥ વચ્ચાઈ સમધમ્મિયાણ પરમં ઝીયાણ રક્ષા દદા, ઘેરગ વિસપસુ ઘુગાણુરીપંથેસુ હોલે-
 સુ ય । મત્તોગેત્થ વિહી ઝિણિંદસમણ ઝો પંથચેરાણ્ઝો, પણ્ણતો સુપવિત્તસંવયકરો સો સેવણિઝો સયા ॥ ૧૫૧ ॥
 છઠ્ઠો કપ્પતરુવિ કપ્પિયકલ્લો ણિંતામણી ચિંતિઝો, ધેણૂ કામઘુદા નિહાણમણઈ દિપોમહીઝોવિ ય । ણો છઠ્ઠંતિ
 ગુહેણ ધમ્મગુરયો સન્નાણ નીરાકરા, સુદ્ધાચારપરા સુદેસણસુદ્ધાકોસા અરોષા સયા ॥ ૧૫૨ ॥ જે ગોસીસસરિચ્છસોરમ-
 મરા સીતેણ હીલાઉણ, જેડણુદ્ધામરયમ્મહારિપસરા જે યુદ્ધસુદ્ધાગમા । સાહૂણં સમધમ્મિયાણ ય તુમં મુંબેજ મા સંગમં,
 તેસિં દોસપિસોસહાણ મહિમા માપ્પિકઠાણેણ ય ॥ ૧૫૩ ॥ નો મૂપાલપણ ન રોગવિલપ નો ચેય દેવાલપ, ણો ણિંતા-
 મણિણો ણ કપ્પતરુણો છાત્તેવિયંમેજ સો । નિવિણ્ણાણ મયસ્રવાઝો ધણિયં નિવાણકંલીણ ઝો, સંજાપજ ગુણમ્મુયમ્મિ
 ગુણે દિઠ્ઠે પમોઝો મણો ॥ ૧૫૪ ॥ સમ્મં ણાહિગયાગમા ગુરુકુલે સંવિગ્ગમગ્ગાણુમે, નો યુત્થા પસમં સમાયયસઝો
 નોપ્પસગુદા તદ્ધા । તેસિં મૂઢમણાણ દેસણગુણાડઝોગ્ગાણ આ દેસણા, સા દૂરેણ વયગિવૂમિયમહારત્તંય પજ્ઞા જઝો
 ॥ ૧૫૫ ॥ નો સત્થં ન વિસં ન સાણિયસો નો મૂયયેયગ્ગહો, ઘુક્કાલો ન ઘુરાવલે ણ જલ્લણો જાલાકરાલો ય તં ।
 સિદ્ધંતો ઝિણમાસિમો ધુમણ્ણા હોણ મિચ્છાગદ્ધા, સપાદેજ્ઞ જપ અણત્થમિહજ દેસિજ્ઞમાણોડન્નહા ॥ ૧૫૬ ॥ एसो
 ધમ્મોપપસો નિપિડતમમરુચારસારણ્ણર્ણવો, एसो ધમ્મોપપસો નિપિડતમમહાવાહિનાસોસહી ય । एसो ધમ્મોપપસો સિય-
 સુદમયણારોહણોપાણસેણી, एसो ધમ્મોપપસો મધિયજ્ઞ । તઝો નાયણિઝો મણાઝો ॥ ૧૫૭ ॥ યુદ્ધા ઘહવો-ઝીયા

वंतरदेवी य देवदत्ता य । तह पंडिया य धार्ई एवं सो विहियकलाणो ॥ १५८ ॥ केवलिविहारमाराहिअण निस्सेसखी-
णकम्मं सो । सिवमयलमरुयमभयं पत्तो सिवनामगं ठाणं ॥ १५९ ॥ इय परिणयवयसारा भया कलाणकारणं होति ।
दढमप्पणो परेसिं च जायहारुज्जलजसोहा ॥ १६० ॥ इति ॥

अथ पञ्चमोदाहरणम्;—

णासेक्के णंददुगं एगो सद्धोऽवरो उ मिच्छत्तो । राय तलाग णिहाणगसोवण्णकुसाण पासणया ॥ ५३१ ॥ १
तह किट्ठ लोहमयगा अजत्त कम्मकर गहण विक्रणणं । सद्धपरिण्णायगह इच्छापरिमाणभंगभया ५३२
इयरगह पइदिणमिहं आणिजेह गहणमहिगेणं । बहु गमण निमंतणाओ तह पुत्तनिरूवणा गमणं ५३३
आगम अहिगादाणं वावडमग्गण यरोस खिवणम्मि । मलगम सुवण्णदंसण खरदंडिय पुच्छ सेसेसु ५३४
साहणगदिट्ठपुवा अण्णेणगेण दिट्ठगहणं च । पुच्छा सावगपूया दंडो इयरस्स अइरोदो ॥ ५३५ ॥ ५ ॥

नासिक्ये नगरे नन्दद्विकं द्वौ नन्दनामानौ वणिजी समभूताम् । तयोश्चैकः श्राद्धो जिनवचनश्रद्धालुः गृहीताणुव्रता-
दिश्रावकजनयोग्यसमाचारो भगवदर्हद्वचनमेव सर्वसमीहितसिद्धिहेतुतया नित्यं मन्यमानः सन्तोषपीयूषपानप्रभावा-
न्निवारितविषयलोभविषयेः प्रशमसुखखानिमध्यमग्नः कालमतिवाहयान्चकार । अपरस्तु द्वितीयः पुनः 'मिच्छत्तो' इति

१ क-घ, साहणमदिहपुगा ।

मिथ्यात्वं युक्तायुक्तवस्तुविचारतिरस्कारकारी जीवपरिणतिविशेषस्तेनार्चः पीडितो मिथ्यात्वार्चः, अथवा दण्डयोगाद्-
 ण्डवद् मिथ्यात्वयोगाद् मिथ्यात्वः सन् अतितीव्रलोभो भृशं सूर्यक्रियासु गुणदोषयोः परिणाममगणयन् प्रवृत्तिमालम्ब्य ।
 अन्यदा 'रायतलाग' चि राज्ञा तद्व्यागमोऽङ्गः स्नानयितुमारब्धम् । तत्र च निधानगतसौवर्णकुशानामतिथिरकालनिधान-
 निश्चितसुवर्णमयकुशानामोद्भूता दर्शनमजायत ॥ ५३१ ॥ १ ॥ 'तद् किद्' चि तथाविधस्यायमयाधारमलसंगठनात्
 सम्पन्नकिद्वास्ते संजाताः । ततः सुवर्णलायाभङ्गाहोहमयका इति संभाव्यायक्तोऽनादरस्तेषु तैर्विहितः । कर्मकरैश्च तद्वा-
 गस्तानकर्मिकरैर्ग्रहणक्रिया तेषु दानं तेषां कृतम् । विपणिपथावधारणेन च विक्रयणमारब्धम् । तत्र च 'सङ्घपरिणामगद्' चि
 तेन मन्दश्राद्धेनाकारविशेषात् सौख्यविशेषाच्च किद्वावृत्ता अपि ते सुवर्णमया इति ज्ञानविषयता नीताः । अग्रहोऽनुपादान
 च कृतं चैषाम् । कुत इत्याह—इच्छापरिमाणमंगमयात् । यद्यपि राजलोकेन तथा गृह्यमाणेषु ज्ञातेषु तेषु सर्वस्वापहा-
 रादिको निश्चितो दण्डः सम्पद्यत इति मनसि तस्य वितर्कणमस्ति, तथापि तदवधीरणेन प्रतिपन्नस्येच्छापरिमाणव्रतस्य
 तत्सुवर्णकुशसंग्रहेणाधिक्यं संजायते, इति मा भूत् प्राणमङ्गादपि दारुणफलो व्रतभङ्ग इत्यभिप्रायाद् न गृहीता इति
 ॥ ५३२ ॥ २ ॥ इतरग्रहः इतरेण मिथ्यादृष्ट्या नम्येन दारुणलोभमुज्जगविषविह्वलेन ग्रहस्तेषां विज्ञाततथावस्थितस्व-
 रूपेणापि कृतः । भणितं च प्रतिदिनमिहानयत कुशानेतान् कार्यं महदस्माकमेतैः । आगतानां च ग्रहणमधिकेन
 होहमयकुशमौख्याद् अतिरिक्तेन द्रव्येण करोति स्म । पर्यं च बहुग्रहणं प्रतिदियसं गृह्यमाणतया यद्गुना प्रभूतानां
 ग्रहणमजुनि । अन्यदा च कस्यचित् स्वजनादेरलंघनीयवचनस्य गृहे कश्चिदुत्सयो बभूव । तेन चासावागत्य निर्मन्त्रितः ।

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २६५ ॥

ततो निमज्जणात्—यथाऽहं तडागखानकहस्तात् कुशान् गृहीतवान् तथा भवतापि ग्राह्या इति पुत्रनिरूपणानन्तरं तेन तत्र गमनं कृतम् ॥ ५३३ ॥ ३ ॥ तस्य च तत्रागमः समागमनं तडागखानकानां कुशहस्तानां हृद्रे संजातम् । तैश्चाधिकधनेन ते कुशा दातुमारब्धाः । तेन चादानमधिकमूल्यस्य कृतम् । ततो व्यावृत्तमार्गणा च व्यावृत्तस्य हृद्भव्यवहारे तस्य पार्श्वात् पुनरप्यधिकमूल्यमार्गणा सत्वरैः सद्भिस्तैर्यदा कृता, तदा तेन रोपेणाक्षमया तेषां कुशानां हृद्वाद् बहिर्देशे क्षेपे कृते सति मलस्य किट्टलक्षणस्य गमोऽपगमः । ततस्तस्मात् सुवर्णदर्शनं खरकर्मणां दण्डपाशिकनराणां तैश्च निवेदितम् । दण्डिकपृच्छा—राज्ञा प्रश्नः कृतः शेषेषु कुशेषु विषये यथा क शेषाः कुशा विक्रीता भवद्भिरिति ॥ ५३४ ॥ ४ ॥

तैश्च साधनं निवेदनं कृतं, यथा—दृष्टपूर्वा अन्येनैकेन नन्देन दृष्टाः परमग्रहणं चाग्रहणमेव तेन तेषां कृतम्, अनेन तु गृहीताः प्रभूता इति । ततः पृच्छा तस्य राज्ञा कृता, यथोपस्थिता अप्यमी कुशाः कस्माद् न गृहीताः ? भणितं च तेन देव ! इच्छापरिमाणव्रतभङ्गभयात् । ततः श्रावकपूजा श्रावकस्य शुद्धव्यवहारतया पूजा महागौरवरूपा कृता, दण्ड इतरस्य मिथ्यादृशो नन्दस्य पुनः रौद्रः सर्वस्वप्राणहारणलक्षणः कृतः । तथा ह्यसौ मित्रगृहाद् निवर्त्तमान एवं वृत्तान्तमाकर्ण्य 'अहो ! निजजंघावलादेव हृद्वादुत्थायाहमन्यत्र गतः, ततो नूनमेतयोरेवापराधः, तच्छेदनीये एते' इति परिभाव्य तीक्ष्णधारेण कुठारेण तयोर्घातमाचचार । ज्ञातवृत्तान्तेन च राज्ञा तदवस्थस्यापि तस्य दण्डो विहित इति ॥ ५३५ ॥ ५ ॥ अथ षष्ठमुदाहरणं गाथापञ्चकेनाहः—

१. खग. हृद्भव्यवहारेण, घ. हृद्भव्यवहारे तस्य ।

नन्दद्विको
दाहरणम्

॥ २६५ ॥

उज्जेणीय रोगो णामं धिजाइओ महासङ्को । रोगहियासण देविंदपसंसा असबहण देवा ॥ ५३६ ॥ १ ॥
 काऊण वेज्जरूवं भणंति त पण्णवेमो अम्हेत्ति । रयणीय परिभोगो महुमाईणं चउण्हं तु ॥ ५३७ ॥ २ ॥
 तस्साणिच्छण कहणा रओ सयणस्स चेव तेसिं तु । लुग्गण सत्यकहाहिं ताणं इयरस्स संवेगो ॥ ५३८ ॥ ३ ॥
 देहत्थपीडाणाया पडिबोहण मो तु णवरमेतेसिं । आया तु देहतुल्लो देहो पुण अत्यतुल्लोचि ॥ ५३९ ॥ ४ ॥
 देवुवओगे तोसो नियरूवं रोगहरण नामति । आरोगो से जायं वयपरिणामोचि दट्ठवो ॥ ५४० ॥ ५ ॥

उज्जयिन्यां नगर्यां बालकालादेव रोगग्रस्ततया रोगो नाम रोग इत्याख्यया प्रसिद्धः, धिग्जासीयो महालोभाभिभू-
 ततया परमार्थनाशप्रवणत्वेन धिग् निन्दनीया या जातिस्त्रस्या भयो ब्राह्मणे इत्यर्थः । कीदृश इत्याह—महाभ्राह्मणोऽणुवता-
 दिभ्रावकसमाचारशुद्धपरिपालनतया प्रधानप्रावकः । तस्य च भवान्तरोपार्जितासद्देहादिकर्मपरिपाकतः कश्चिदनिर्द्धा-
 रितस्वरूपो रोगो जातः । तेन च सम्पद्यमानचिकित्सासामग्रीकेणापि तस्य रोगस्याधिसहनमाश्रितम्, यथा—“सह
 कृडेवरलेदमचिन्तयन् स्वयशता हि पुनस्तथ पुर्लमा । बहुतर च सहिष्यसि कर्म हे परयशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥१॥
 अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् । नामुक्तं क्षीयते कर्म कल्पकोटिशतैरपि ॥ २ ॥” एवं च तस्य सं रोगं
 सम्यगधिसहमानस्य, अत एव रोगप्रतीकारपराश्रमुक्तस्य गच्छात्सु दिवसेषु देवेन्द्रप्रशांसा प्रवृत्ता, यथा—अहो ! महास-
 ष्यो रोगनामोऽजयिन्यां ब्राह्मणो यदेवमुपस्थाप्यमानचिकित्सोऽपि तदनपेक्षतया रोगमधिसहमानस्तिष्ठति । ततश्च

तस्याश्चाश्रद्धानेऽप्रतीतो कौचिद् द्वौ देवौ ॥ ५३६ ॥ १ ॥ कृत्वा विधाय वैद्यरूपं भणतः, यथा—त्वां प्रज्ञापयावो नीरो-
गदेहं विदध्वः आवाम्, इति वाक्यपरिसमाप्तौ, परं रजन्यां राज्ञौ परिभोगोऽशनादीनां मधुमद्यमांसम्रक्षणानां चतुर्णां
त्वेतेषां भोगो विधेय इत्यर्थः ॥ ५३७ ॥ २ ॥ ततस्तस्य रोगनाम्नो ब्राह्मणस्य बृहस्पतेरपि सकाशात् समधिकप्रतिष्ठस्या-
नेषणमप्रतिपत्तिरूपं संवृत्तम् । यतः परिभावितमनेन “वरं शृङ्गाचुङ्गाद् गुरुशिखरिणः क्वापि विपमे, पतित्वाऽयं कायः
कठिनदृषदन्तर्विदलितः । वरं न्यस्तो हस्तः फणिपतिमुखे तीक्ष्णदशने, निपातो वा बहौ तदपि न कृतः शीलविलयः
॥ १ ॥” इति । ततस्तस्य चिकित्साऽनिच्छायां कथना निवेदना राज्ञः स्वजनस्य चैवं बान्धवलोकस्य ‘तेसिं तु’ ताभ्यां
वैद्याभ्यां पुनः कृता, यथायमावाभ्यां क्रियमाणामपि चिकित्सां नेच्छति, न चैतत् सुन्दरम्, यतः पठन्ति कुशलाः—
“विषं कुपठिता विद्या, विषं व्याधिरुपेक्षितः । विषं गोष्ठी दरिद्रस्य, वृद्धस्य तरुणी विपम् ॥ १ ॥” इति । ततो “लग्न-
सत्थकहाहिं ताणंति” लग्नं वद्धादरत्वं तस्य चिकित्साकारणे, कथमित्याह—शास्त्रकथाभिस्तेषां राज्ञः स्वजनानां च;
राजा स्वजनाश्च शास्त्रकथाभिस्तं चिकित्सायां प्रवर्तयितुं लग्ना इति भावः; यथा—“शरीरं धर्मसंयुक्तं रक्षणीयं प्रयत्नतः ।
शरीराच्छ्रवते धर्मः पर्वतात् सलिलं यथा ॥ १ ॥” नहि देहविनाशे कस्यचित् काचित् प्रत्याशा साफल्यमश्रुते, इति
सर्वथा देह एव रक्षणीय इति । इदं च तैरुच्यमानस्येतरस्य रोगनाम्नो द्विजस्य संवेगो देहाविप्रत्याशापरिहारेण निर्वा-
णाभिलाष एव विजृम्भितः । यथोक्तम्—“जं अज्जं सुहं भविणो संभरणीयं तयं भवे कलं । मग्गंति निरुवसग्गं
अपवग्गसुहं बुहा तेण ॥ १ ॥” ५३८ ॥ ३ ॥ ततस्तेन देहार्थपीडाज्ञानाद् देहार्थयोः पीडादृष्टान्तात् “आपदर्थे धनं

रक्षेद् दारान् रक्षेन्नैरपि । आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि धनैरपि ॥ १ ॥” एवं क्त्वात्, किमित्याह—प्रतिबोधनं तु
 सन्मागार्गवतारणमेव नवरमेतेषा राजादीनां कृतम्, न पुनश्चिकित्साङ्गीकार इति । यात्र तेन दृष्टान्तदार्ढान्तिकभावना
 कल्पिता ता दर्शयति—आत्मा तु आत्मा पुनर्देहतुल्यः शरीरसदृशः, देहः पुनरर्थतुल्योऽर्थसमः प्रतिभासते । इति
 प्राग्बत् । यथा हि लोकनीत्या देहार्थयोर्युगपत् पीडायामर्थपरिहारेण देह एव रक्ष्यते, तथा धार्मिकाणां देहपीडोपेक्षणे-
 नात्मैव रक्षणीयतया प्रतिभासस इत्युत्सर्ग एव । अयुक्चिभ्यादिप्रयोजनान्तरासहानां युक्तमेव देहानुपेक्षणम् । यद-
 वाचि निश्चीयमाप्ते—“काहं अस्मिन् अनुधा अहीहं तवोयहाणेसु य उज्जमिस्सं । गर्णं च नीर्यं व सारइस्सं सालंबसेयी
 समुवेइ मोक्ख ॥ १ ॥” ५३९ ॥ ४ ॥ ततो देवोपयोगे देवान्यां निजप्रतिज्ञावेऽर्थे निश्चलतायास्तत्त्वालोकेऽवधिना कृते
 तयोर्देवयोस्तोषो हर्षो जातः,—अहो ! सत्यप्रदांस एव इति । तदनु निजकृतं विव्यभावलक्षणं समुपदर्शितम् । तान्यां तदनु
 रोगहरणं ज्वरातिसारादिसर्वरोगापहारः कृतः । तस्य नामाभिधानं च, इतिशब्दो निजकृते । तव आरोग्य इति ‘से’ तस्य
 जातम्, परिशुद्धारोग्यगुणानन्यरूपत्वात् । तथा हि—प्राग् रोगेभ्योऽभिन्नरूपत्वेन रोग इति तस्य नाम स्वं तथा सम्प्रति
 देवप्रसादोपलब्धवारोग्यगुणादव्यतिरिक्तरूपादारोग्य इति नामास्य रुद्धिमगात् । अपसंहरन्नाह—व्रतपरिणामः प्राणाति-
 पातादिधिरतिपरिणतिरूपः, इत्येवं कष्टदसायामप्यविचलमना द्रष्टव्यः ॥ ५४० ॥ ५ ॥ अत्र च सति यत् स्याच्चदर्शयति,—
 सह एयस्मि विचारति अप्पबहुत्तं जहट्टियं चेव । सम्मं पयट्टति तहा जह पावति निज्जरं विडलं ॥ ५४१ ॥
 सत्येतस्मिन् व्रतपरिणामे विचारयति मीमांसते । किमित्याह—अस्पृष्टवृत्तं गुणदोषयोः सर्वप्रवृत्तिषु यथावस्थितमेवा-

विपर्यस्तरूपं न त्वर्थित्वातिरेकात् । आरूढविपर्ययः सदपि दोषबाहुल्यं नावबुध्यत इति । तथा, सम्यक् परिशुद्धोपायपूर्व-
कतया प्रवर्तते सर्वकार्येषु तपोऽनुष्ठानादिषु तथा, यथा प्राप्नोति लभते निर्जरां कर्मपरिशादरूपां विपुलामक्षीणानुबन्धत्वेन
विशालामिति । असम्पन्नव्रतपरिणामा हि बहवो लोकोत्तरपथावतारिणोऽपि गुरुलाघवालोचनविकला अत एवाव्यावृत्त-
विपर्यासास्तथा प्रवर्तन्ते यथा स्वपरेयां दिङ्मूढनिर्यामका इवाकल्याण हेतवो भवन्ति ॥ ५४१ ॥ एतदेव भावयति;—
पुर्वं दुच्चिन्नाणं कम्माणं अक्खएण णो मोक्खो । पडियारपवित्तीवि हु सेया इह वयणसारत्ति ॥ ५४२ ॥

पूर्वभवान्तरे दुश्चीर्णानां ततस्ततो निविडाध्यवसायाद् निकाचनावस्थानीतानां कर्मणां ज्ञानावरणादीनामक्षयेणानि-
र्जरणेन नो नैव मोक्षः परमपुरुषार्थलाभसरूपो यतः सम्पद्यते, किन्तु क्षयादेव । ततः कर्मक्षयार्थिना उपसर्गाश्चेदुप-
पस्थिताः सम्यक् सोढव्याः । यदा कथञ्चित् सोढुं न शक्यते, तदा प्रतीकारप्रवृत्तिरपि प्रतिविधानचेष्टारूपा श्रेयसी,
इह दुश्चीर्णकर्मणां क्षये, वचनसारा कल्पादिग्रन्थोक्ता ग्लानचिकित्सासूत्रानुसारिणी, यथा—“फासुयएसणिएहिं
फासुयओहासिएहिं कीएहिं । पूईए मिस्सएहिं आहाकम्मेण जयणाए ॥ १ ॥” न तु गुरुलाघवालोचनविकला स्वविक-
ल्पमात्रप्रवृत्ता ॥ ५४२ ॥ एतदेवाधिकृत्याह;—

अट्टज्झाणाभावे सम्मं अहियासियवतो वाही । तव्भावम्मि विहिणा पडियारपवत्तणं णेयं ॥ ५४३ ॥

आर्त्तध्यानाभावे “तह सुलसीसरोगाइवेयणाए विओगपणिहाणं । तदसंपओगचिंता तप्पडियाराउलमणस्स ॥”
इत्येवंलक्षणस्य ध्यानशतकोकस्यार्त्तध्यानस्याभावे सति सम्यक् प्राग्भवोपाजितकर्मनिर्जरणाभिलाषयुक्तत्वेनाध्यासि-

तद्योऽधिसोढ्यो मुमुक्षुणा जीवेन व्याधिः कुष्ठसिसारादिः सनत्कुमारराजर्षिषत् । तथा च पठ्यते—“कंठं अमस-
सद्वा सिधा वियणा च अष्ठिकुञ्जीसु । सासं सासं च, जरं अहियासे सत्त वाससप ॥ १ ॥” यतः, “पुंषि कडाण
दुप्पडिकंताणं वेयइत्ता मोक्खो, नत्थि अवेयइत्ता सवसा च ज्ञोसइत्त” इति । अथ दुर्बलसत्त्वतया व्याधिबाधामसह-
मानस्य कस्यचिद् यदार्त्तध्यानमुत्पद्यते संयमयोगा वाऽवसीदेयुः, तदा किं कर्त्तव्यमित्याशङ्क्याह—तद्भाषेऽप्यार्त्तध्यान-
भावे, अपिस्त्वदात् संयमयोगापगमे च विधिना निपुणवैद्यगवेषणादिलक्षणेन प्रतीकारप्रवर्त्तनं चिकित्सारम्भणं ज्ञेयम्,
अन्यथा चिकित्सामवृत्तायपि न कस्यचिद् व्याधेरुपशमः स्यात्, किन्तु तद्विरेयेति ॥ ५४३ ॥

ननु कश्चित् साध्यादिः पुष्टालम्बनमुद्दिश्य प्रतिकारं कुर्यात्ततः किं निर्जरा स्याद् नवेत्यत्राह—

सबत्थ माइठाणं न पयइति भावतो तु धम्मस्मि । जाणंतो अप्पाणं न जाउ धीरो इहं दुइइ ॥ ५४४ ॥

सर्वत्र गृहस्थसम्बन्धिनि वृत्तिसम्बन्धिनि वाऽनुष्ठाने मादस्थान मायालक्षणं न नैव प्रवर्त्तते । केत्याह—भावतस्तु
परमार्थस एव धर्मे व्रतपरिणामे सम्पन्ने सति । यतः, कुतः । जानन् लब्धसम्यग्बोध आत्मानं सर्वापरप्रियपदार्याम्य-
धिकं न नैव जातु कदाचिदपि धीरो मुञ्चिमान् इह अगतिं दुहति ब्रह्मविषयं करोति मादस्थानविधानेनेति ॥ ५४४ ॥

एतदेव कुत इत्याह—

कोटिच्चागा कागिणिगहणं पावाण ण उण धम्माणं । धम्मो य चरणजुत्तोत्ति धम्मसारो सया होति ॥ ५४५ ॥

कोटित्यागात् कोटिसंख्यादीनारपरिहारात् काकिणीग्रहणं काकिणी-पञ्चाहतैश्चतुर्भिर्वराटकैः काकिणी चैका” इतिवचनात् कपर्दकविंशतिरूपां, तस्याः काकिण्या उपादानं पापानामुदीर्णलाभान्तरायादिप्रचुराशुभकर्मणां न पुन धन्यानां धर्मधनलब्धुणाम् । एवमपि प्रस्तुते किमित्याह-धन्यश्च धन्य एव चरणयुक्तो निष्पन्ननिष्कलंकव्रतपरिणामः पुमान् वर्त्तते, इत्यस्मात् कारणाद् धर्मसारः सदा सर्वकालं भवति, न तु मातृस्थानप्रधानः । इति कथमसौ कोटितुल्य-निर्जरालाभत्यागाद् मातृस्थानप्रधानवृत्तकारितया काकिणीतुल्यपूजाख्यात्यादिस्पृहापरः स्यादिति भावः ॥ ५४५ ॥

अत्रैवाभ्युच्चयमाहः—

गुणठाणगपरिणामे संते तह बुद्धिमंपि पाएण । जायइ जीवो तप्फलमवेक्खमन्नेउ नियमन्ति ॥ ५४६ ॥

गुणस्थानकपरिणामे गुणविशेषस्य जीवदयादिरूपस्यात्मनि परिणामे सति, तथेति समुच्चये, बुद्धिमानपि युक्तायुक्त-विवेचनचतुरशेमुषीपरिगतोऽपि न केवलं धर्मसारः सदा भवति, प्रायेण बाहुल्येन जायते जीवः, महतामप्यनाभोगस-म्भवेन कदाचित्कृत्येष्वबुद्धिमत्त्वमपि कस्यचित् स्यादिति प्रायोग्रहणम् । अत्रैव मतान्तरमाह-तत्फलं बुद्धिमत्त्वफलं स्वर्गापवर्गादिप्राप्तिलक्षणमपेक्ष्य समाश्रित्यान्ये पुनराचार्या नियमोऽवश्यंभावो बुद्धिमत्त्वस्यानाभोगेऽपि गुणस्थानक-परिणतो सत्यामिति भ्रुवते; अयमभिप्रायः—सम्पन्ननिर्गणव्रतपरिणामाः प्राणिनो ‘जिनभणितमिदम्’ इति श्रद्धाघानाः कचिदर्थेऽनाभोगबहुलतया प्रज्ञापकदोषाद्वितथश्रद्धानवन्तोऽपि सम्यक्त्वादिगुणभङ्गभाजो न जायन्ते, यथोक्तम्—

“सम्महिद्धी जीवो ववहृष्टं पययणं तु सदहृष्ट । सदहृष्ट असम्भारं अजाणमाणो गुरुनिओगा ॥ १ ॥” इति बुद्धिमत्त्वे
सति प्रतपरिणामफलमविकलमुपलभन्ते एवेति ॥ ५४६ ॥

अत्रैव हेतुमाह—

चरणा दुग्गतिदुक्खं न जाउ जं तेण मग्गगामी सो । अंधोवसायरहिओ निरुववमग्गगामिति ॥ ५४७ ॥

चरणाचारिवादेशतः सर्वतो वा परिपालिताद् दुर्गतिदुःखं नारकतिर्यक्कुमानुपकुदेयत्त्वपर्यायलक्षणमशर्म नैव जातु
कदाचिज्जीवानां सम्पद्यते यद्यस्मात्, तेन कारणेन मार्गगामी निर्याणपथानुकूलप्रवृत्तिः स प्रतपरिणामवान् जीवः ।
दृष्टान्तमाह—अन्धवक्त्रधुर्व्यापारविकलपुरुष इव । असातरहितोऽसद्वेद्यकर्मोदयविमुक्तो निरुपद्रवमार्गगामी मलिम्लुचादि-
कृतविच्छिन्नविहीनपातलिपुत्रादिप्रयरपुरपयप्रवृत्तिमान् भवतीति । यथा असातरहितोऽन्धो निरुपद्रवमार्गगामी सम्पद्यते,
तथा चारित्री व्यावृत्तिपर्यासतया दुर्गतिपातलक्षणोपद्रवविकलो निर्वृत्तिपथप्रवृत्तिमान् स्यादिति ॥ ५४७ ॥

अमुमेवार्थमधिकृत्य ज्ञातानि प्रस्तावयन्माह—

सुवांति य गुणठाणगजुत्ताणं एयवइयरस्मि तहा । दाणातिसु गंभीरा आहरणा हंत समयस्मि ॥ ५४८ ॥

श्रूयन्ते चाकर्ण्यन्ते एय गुणस्थानकयुक्तानां परिणतगुणविशेषाणां जीवानामेतद्व्यतिकरे प्रतप्रस्तावे, तथेति समुच्चये,
'दाणाइसु' सि प्रतानां दाने आदिशब्दाददाने च, गंभीराणि कुष्माभीयमसिगम्यानि आहरणानि दृष्टान्ताः, हन्तेति
क्षेमलामत्रणे, समये सिद्धान्ते निरूपितानि ॥ ५४८ ॥

आहरणसंग्रहमेव तावदाहः—

सिरिउर सिरिमइसोमाऽणुवयपरिपालणाए णयणिउणं । कुसलाणुबंधजुत्ता णिदिट्ठा पुवसूरीहिं ॥५४९॥

श्रीपुरे नगरे श्रीमतीसोमे श्रेष्ठिपुरोहितपुज्यौ अणुव्रतपरिपालनायां प्रकृतायां नयनिपुणं निपुणनीतिपरिगतं यथा भवति कुशलानुबन्धयुक्ते उत्तरोत्तरकल्याणानुगमसमन्विते निर्दिष्टे प्ररूपिते पूर्वसूरिभिरिति ॥ ५४९ ॥

एनामेव गाथामेकोनपञ्चाशता गाथाभिर्व्याचष्टेः—

सिरिउरणगरे णंदणधूया णामेण सिरिमई सङ्गी । सोमा य तीए सहिया पुरोहियसुयत्ति संजाया ॥५५०॥

कालेण पीडवुड्डी धम्मविचारम्मि तीए संबोही । वयगहणेच्छ परिच्छा झुंटणवणिण्ण दिट्ठंतो ॥५५१॥२॥

अंगतिया धणसेट्ठी सामिउरे संखसेट्ठि दढपीई । तीए बुद्धिणिमित्तं अजायवच्चाण तह दाणं ॥५५२॥३॥

धणपुत्त संखधूया विवाह भोगा कहिंचिदारिहं । पत्तीभणणं गच्छसु ससुरगिहं मग्ग झुंटणगं ॥५५३॥४॥

साणागिई तओ खल्लु कंवलरयणं च तस्स रोमेहिं । जायइ छम्मासाओ कत्तामि अहं महामोहं ॥५५४॥५॥

सो पुण उस्संघट्ठो ण मेल्लियवो सयावि मरइत्ति । हसिहिइ मोक्खो लोगो ण कज्जओ सो गणेयवो ॥

पडिवण्णमिणं तेणं गओ य लद्धो य सो तओ नवरं । अप्पाहिओ य बहुसो तेहिंवि तह लोगहसणम्मि ॥

आगच्छंतो य तओ हसिज्जमाणो कर्हिचि सपत्तो । णियपुरवारिं मुक्को आरामे तह पेविट्ठो उ ॥५५७॥
 भणिओ तीप कर्हि सो मुक्को वाहिम्मि हत भवोसि । मयगो सो थेवफलं णय लाभो तह उ पयस्स ॥५५८॥
 झुंढणतुल्लो धम्मो सुद्धो पयम्मि जोइयवमिणं । सवं णियबुद्धीय असुहसुहफलत्तमाईहिं ॥५५९॥१०॥
 णेरिसयाणं एसो दायवो तेसिमेव उ हियट्ठा । गाढगिलाणार्इणं णेहाइजुओ व आहारो ॥ ५६० ॥ ११ ॥
 सोमाह णेरिसच्चिय सवे पाणी हवति णियमेण । बुद्धिजुयावि हु अण्णे गोवस्वणिपण दिट्ठंतो ॥५६१॥१२॥
 धीसउरीय पयडो दत्तो णइत्तगो अह कर्हचि । कालेण दारिहं अप्पाहियसरणमन्निज्जे ॥५६२॥१३॥
 तवगकरंढिपट्ठग गोयमदीवम्मि कज्जबुज्झणया । रयणतणचारिगोदंसणं तओ गोवरेरयणा ॥५६३॥१४॥
 णाऊणमिणं पच्छा नगरीय एवमाह सवत्थ । बुद्धरिय णत्थि विहवो गहोवि रण्णा सुयं पयं ॥५६४॥१५॥
 सदाविऊण भणिओ गेण्हह विहवत्ति लक्खगहणं तु । तदीवण्णूणिज्जासग वह्णभरणं कयवरस्स ॥५६५॥
 एवं च हसइ लोगो गमणं तह कज्जबुज्झणं चेव । गावीदंसण गोमयभरणं वह्णणाण अच्चत्थं ॥ ५६६ ॥ १७ ॥

आगमण रायदंसणमाणीयं किंति गोवरो देव ! । उस्सुकं तुह भंडं पसाय हसणं पवेसणया ॥५६७॥१८॥
अग्गीजालण रयणा विक्कय परिभोग लोगपूजत्तं । तहणिच्छयओ पत्तं एएणं भवसत्तेणं ॥५६८॥१९॥
पट्टगसरिसी आणा एमाइ इहंपि जोइयवं तु । णीसेसं णियबुद्धीए जाणएणं जहाविसयं ॥५६९॥२०॥
एरिसयाणं धम्मो दायवो परहिउज्जएणेह । अप्पंभरित्तमिहरा तमणुचियं ईसराणं ॥ ५७० ॥ २१ ॥
णीया वइणिसमीवं पडिस्सयं साहिऊण वुत्तंतं । तत्थवि पवित्तिणीए जहाविहिं चेव दिट्ठत्ति ॥५७१॥२२॥
दाणाइभेयभिण्णो कहिओ धम्मो चउविहो तीए । कम्मोवसमेण तहा सोमाण परिणओ चेव ॥५७२॥२३॥
विहिणाणुवयगहणं पालणमप्पत्तियं गुरुजणस्स । छड्डेह इमं धम्मं गुरुमूले तेसिं तहिं णयणं ॥५७३॥२४॥
कुसलाए चिंतियमिणं संमुहवयणं गुरूण न हु जुत्तं । तत्थवि पवित्तिणीदंसणेणमेयाणावि य बोही ५७४
गच्छंतेहि य दिट्ठं वणियगिहे वइससं महाघोरं । हिंसाअणिवित्तीए वियंभियं कुलविणासकरं ॥५७५॥२६॥
दुस्सीलगारि भियगे लग्गा सुयघायणंति संगारो । पेसण सुएण तग्घायणं तओ केवलागमणं ॥५७६॥२७॥
तीएवि तस्स वहणं सिलाए वहुयाए तीए असिएणं । धूयाए णिवेओ हा किं एयंति बोलो य ॥५७७॥२८॥

लोगमिलम्मि वयणं तएवि किण्णेस घाइया साह । हिंसाए नियत्ता हं एयऽणिविची अहो पावा ॥ ५७८ ॥
तीए भणिया य गुरु मएवि एगं वयं इमं गहियं । ता किं भोत्तवमिणं, ते आहु ण अच्छउ इमंति ५७९ ॥ ३० ॥
एवं विणट्ठवहणो मंदो मियगेण सुधु पडियरिओ । धूयादाया वणिओ जीवगमिण्णेहिं विण्णेओ ५८० ॥ ३१ ॥
महिलाइवस विलोहो रण्णो सिट्ठोत्ति पक्खिसक्खिजे । गंतूणं ते आणिय विद्धिय विरलंति पुच्छाए ५८१ ॥
कथं छगणम्मि किमिदसणेण कह एरिसेहिं कम्मोहिं । धाडिय धिक्कारहओ दिट्ठो विइएविय णिसेहो ॥
एवं चियतिलतेणो ण्हाउछो कहवि हट्ठसंवहो । गोपिछिय तिलपडिओ तेहिं समं तह गओ गेहं ॥ ५८३ ॥
जणणीए पक्खोडिय लोइय पडिदिण्णखद्धमोरंडो । तत्तो तम्मि वलंगो तहा पुणो हरियतिलणियरो ५८४ ॥
एवं चिय सेसम्मिवि गहिओ जणणीए खद्धयणखंडो । पलिच्छिण्णगोत्ति दिट्ठो णिवारणा णवर तइएवि
एवं घोडगगलिया दुस्तीला मोहओ महापावा । विणिवाइयभत्तारा परिट्ठविंती तयं घोरा ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥
देवयजोइयपिडिया गलंतवसरुहिरभरियथणवहा । अंधा पलायमाणी णियत्तमाणी य सज्जक्खा ॥ ५८७ ॥
हिंसगवंदपरिगया खिसिज्जंती जणेण रोवंती । दिट्ठा धिजाइगिणी एवं च चउत्थपडिसेहो ॥ ५८८ ॥ ३९ ॥

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २७१ ॥

एवमसंतोसाओ विवण्णवहणो कहिंचि उत्तिण्णो । मच्छाहाराजोगो अच्चंतं वाहिपरिभूओ ॥५८९॥४०॥
आयणिणय णिहि सुयवलिदाणाओ तप्फलो पउत्तविही । अफलो तदण्णगहिओ विण्णाओ णयरराईहिं
तत्तो उच्छुब्भंतो बहुजणधिकारिओ वसणहीणो । दिट्ठो कोइ दरिदो पडिसेहो पंचमम्मि तथा ॥५९१॥४२
पत्ताइं तओ एवं संविग्गाइं पडिस्सयसमीवं । तत्थवि य वइससमिणं दिट्ठं एएहिं सहसत्ति ॥ ५९२ ॥४३॥
राईए भुंजंतो मंडगमाइंगणेहिं कोइ णरो । विच्चुं छोट्ठण मुहे अदिट्ठगं विद्धओ तेण ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥
वितरजाइविसाओ उस्सूणमुहो महावसणपत्तो । तेगिच्छगपरियरिओ पउत्तचित्तोसहविहाणो ॥५९४॥
उबेलंतो बहुसो सगगयं विरसमारसंतो य । हा दुट्ठमिणं पावं जाओ छट्ठम्मि पडिसेहो ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥
एसो य मए गहिओ पायं धम्मो तओ य ते आहु । पालेज्जसि जत्तेण पेच्छामो तह य तं वइणिं ॥५९६॥४७
गमणं चिइवंदण गणिणिसाहणं तीए उचियपडिवत्ती । दंसण तोसो धम्मकह पुच्छणा कहणमेवं च ५९७

आसी पुरं सिरिउरं जं रेहइ सिरिउरंव भुवणस्स । उत्तुंगधवलपागारसिहरपरिचुंविनहगं ॥ १ ॥ सुविभत्ततियचउक्कं
सुविपंचियवित्तचंचरसमूहं । सुविसहृहट्टमगं सुपयट्टवणिज्जविच्छड्डं ॥ २ ॥ तत्थ य पुवाभासित्तपरोवयारदक्खिन्नसच्चर-

णट्ठो । सुकयण्णुयत्तसद्धम्मकम्मजुत्तो पुरिसवग्गो ॥ ३ ॥ रुवधिणिजियसुरसुदरीओ मणहरसुवेसलडहाओ । सोहग्गसंजु-
 याओ मुसीलकलियाओ नारीओ ॥ ४ ॥ राया पियक्करोनाम रम्मरामामिरामसपग्गो । होत्था तत्थ पसत्थायरणवसोयज्जि-
 यसळाहो ॥ ५ ॥ नयकमलमुही नवहरिणलोयणा नवससंफसुहसीळा । नयनवयरगुणलामम्मि वज्जुया सुंदरी नाम ॥ ६ ॥
 सव्वत्तेत्तरसारा अहेसि-उवहसियसुरवहस्य्या । णरवइणो तस्स पिया पियामहस्सेव साविस्सी ॥ ७ ॥ सेट्ठी नदणनामो
 सज्जणजणजणियमाणसाणंदो । अइपोढधिभयविसओ उवहसियकुवेरघणकोसो ॥ ८ ॥ भग्ग्या सुजायलज्जामदिरमाण-
 दनिम्मरमणेण । सज्जणजणेण संगिज्जमाणसीळा रई नाम ॥ ९ ॥ जाया मुया सुलक्खणवेहा तेसिंच सिरिमई नाम । सा
 बालकालओ धिय एगगमणा जिणमयम्मि ॥ १० ॥ पढइ नयाइ मुयाइ पढियाण पियारमायरइ निच्च । जहसत्ती कुणइ
 पियारियाइं भयभमणनिधिआ ॥ ११ ॥ गुणिजोगसंगईप सूसइ रुसइ पराववाएसु । भूसइ सीलालंकारजोगओ नियकुलं
 निच्च ॥ १२ ॥ तीए पुरोहिियमुया सोमा नामेण पियसही आसि । कालेण पीइवुही अलंघणिज्जा समुप्पण्णा ॥ १३ ॥
 तासिं धम्मपियारे जओ तओ कारणा पयट्ठंते । सिरिमइपडिक्खाओ नियाच मिच्छसपसमाओ ॥ १४ ॥ सोमाए वोहि-
 लाओ सजाओ सवलकुसलफलहेज्ज । विट्ठो बालजणोधियपूलीहरसरिसग्गो य भवो ॥ १५ ॥ परितुलियअप्पसत्तीए तीए
 जाया अणुवएसुं मई । मणियाय सिरिमई सहि । जह तुज्ज तहा ममपि जहा ॥ १६ ॥ हुसि ययाइं तहा कुण कयम्मि
 एयम्मि सरिसधरियाण । धम्मपरिपालणेणं तुल्लधिय ज गई होइ ॥ १७ ॥ मणिया य सिरिमईए तिणतुल्लसेण गणियपा-
 णाणं । धीराण जणाण इमाइं हुंति ण उणो य इयरेंसिं ॥ १८ ॥ अलिओ बलिओ-य दद सुहं वंधुजणो कओयहासम्मि ।

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २७२ ॥

तम्मि तुमं झुंढणवाणिओव इह झुंढणपसुस्स ॥ १९ ॥ चागं खणेण काहिसि दुरंतओ सोय तप्परिच्चाओ । ता इच्छामेत्तं
चिय वएसु तुह सुंदरं भदे ! ॥ २० ॥ सोमाय सिरिमई तो भणिया मह कोउगं वहुं जायं । को सो झुंढणवाणिओ झुंढ-
णचाओ य तस्स कहं ? ॥ २१ ॥ काउमणुग्गहमसमं अक्खिज्जउ णन्नहा इमं काउं । जुज्जइ, पसन्नवयणा लग्गा तीए
परिकहेउं ॥ २२ ॥ सोमे ! सोमसरूवे निसुणिज्जउ होउमेगचित्ताए । अंगइया नाम पुरी समत्थि सेट्ठी धणो तत्थ ॥ २३ ॥
सामिपुरे तह सेट्ठी संखो नामेण संखधवलगुणो । सो ववहारवसेणं अंगइयाए कयाइ गओ ॥ २४ ॥ विहिओ धणेण सद्धिं
ववहारो गरुयअत्थसंभारो । संवावसरीरहिओ ठिओ वहु वासरे तत्थ ॥ २५ ॥ निच्चं च दंसणाओ परोप्परं माणसाणुस-
रणाओ । दाणपडिदाणओ चिय जाया पीई घणा तेसिं ॥ २६ ॥ पुत्तनिही मित्तनिही धम्मनिही धणनिही य सिप्पनिही ।
पंचसु निहीसु एसुं मित्तनिहिं चिय परिगणंता ॥ २७ ॥ ते उत्तमं दढत्तणहेउं मित्तीए दोवि भासंति । नायच्चविवाहं वज्जि-
ज्ज जं दढयरा पीई ॥ २८ ॥ संपज्जइ, तो जइया अवच्चजोगो हवेज्ज अम्हाणं । तइया परिणयणविही कज्जो जहजोग-
मेएसिं ॥ २९ ॥ इय विहियवरणगाणं ठाणेषु निएसु वद्धवासाणं । कालंतरेण जाओ पुत्तो धणसेट्ठिणो तत्थ ॥ ३० ॥
संखस्स पुण सुया सरयचंदविंबोवमाणणा जाया । जोचणमणुपत्ताणं ताणं विहिओ य वीवाहो ॥ ३१ ॥ समयम्मि ससु-
रगेहे संखस्स सुया गया कओ य महो । जो तदवत्थाए समुचिओत्ति जाणणणाईओ ॥ ३२ ॥ अविरत्तमाणसाणं विस-
यपराणं गएसु दिवसेसु । तेसिं कइवइएसुं गिहम्मि दारिदमोइण्णं ॥ ३३ ॥ तिमिरेणव कमलवणं सिसिरेणव तारयाण

१ क. ग. घ. सग्गावसरे रहिओ ।

श्रीमती-
सोमाहर-
णप्र०-

॥ २७२ ॥

ओणहाओ । गिहकिरियाउ जायाउ झत्ति विच्छायस्स्याओ ॥ ३४ ॥ चिंतइ भज्जा अघो ! किंवि अपुर्ण इमस्स माहप्पं ।
 दाहिइस्स यसाओ अस्स जणो परिचिओवि वटं ॥ ३५ ॥ दीसंतोवि गुरुतरो गिरिवरसिहराओ होइ तिणतुल्लो । अनिहा-
 लियपुपो इव नरो सिरीसंगसुभगाणं ॥ ३६ ॥ जाई रुयं विज्जा तिण्णिवि गहिण महीण वियरम्मि । पविसंति यट्ठ धणं
 जेण गुणा पायडा होति ॥ ३७ ॥ एमाइचित्तर्षितापरयसहिययाए सीए भत्तारो । भणिओ इमस्स नासे दोगघविसस्स इह
 हेऊ ॥ ३८ ॥ अलो न कोवि दीसइ पइदिवस झिज्जई य माहप्पं । जं भोयणमेत्तंपि हु संपडइ न स्त्रीणविहवाण ॥ ३९ ॥
 ता गच्छ ससुरकुलमेत्थ भग्ग झुटणगमेगमेसो य । सुणहागारो ऊरणगजाइओ षवपयविसेसो ॥ ४० ॥ रोमेहिं तस्स
 कयलरयण कत्तामि मासछक्कस्स । मम्मम्मि तस्स मुलं दीणाराणं सयसहस्स ॥ ४१ ॥ सो य पुण माणुसाणं सरीरवम्हाए
 जीयइ सयायि । तो तुमए नो खणमयि देहा दूरेण मोत्तघो ॥ ४२ ॥ तह अलिओ बलिओयि य मुक्खजणो सगमे कय
 तस्स । इसिही सहरिसकरतालदाणपुवं तहावि तए ॥ ४३ ॥ न हु वज्झियपओ सो निच्चलनियकज्जसज्जचित्तेण । किं
 जूयाण सकण्णो भयाओ इह साढगं मुयइ ॥ ४४ ॥ पडिघण्णमिमेण तओ गओ य सिरिसामिनामनयरम्मि । ससुरकु-
 लम्मि अइगओ दिट्ठो य सगवरय तत्थ ॥ ४५ ॥ समयम्मि पुच्छिओ कहसु कारण किं तुमं इहेगागी ? । कहिओ सवि-
 रपरो गिहवुत्तंतो ससुरलोगस्स ॥ ४६ ॥ लब्धो स झुटणपसू अक्खयनिहिससिहो समत्थसणू । अप्पाहिओ य यहुसो ससु-
 रज्जणेणावि जह लो गो ॥ ४७ ॥ इसिही मुक्खो, न तए विवज्जणिओ इमो अहागंतुं । लग्गो नियनयरामिमुहमंतराले
 इसिज्जंतो ॥ ४८ ॥ लोणेण नियपुरवहिं पत्तो मुक्को स सेण आरामे । अइलज्जमुवहंतेण हीणपुत्तत्तणाओ य ॥ ४९ ॥

दिट्ठो गिहंगणगओ भज्जाए ऊसुगे पए दित्तो । णायमणेणं निलक्खणेण णूणं हयं कज्जं ॥ ५० ॥ पुट्ठो किं सो लद्धो झुट्ठ-
णओ आममह कहिं मुक्को । बाहिं भणियमणाए अभंगसिरसेहरो तं सि ॥ ५१ ॥ तक्खणमेव निउत्ता सा तेण तयाणण-
त्थमह भणइ । पवणंतरेहिं पुट्ठो णूणं इण्हिं मओ होही ॥ ५२ ॥ सा तुरियपयपयारा तत्थ गया जा निभालए ताव ।
दिट्ठो तह च्चिय इमो विच्छायतणूरुहभरो य ॥ ५३ ॥ विहियं रोमुद्धरणं तुच्छफलो कंवलो तहिं जाओ । मग्गंतेणवि लद्धो
न उणो अन्नो ससुरगेहे ॥ ५४ ॥ सोमे ! झुट्ठणतुल्लो सुद्धो धम्मो इमम्मि गहियम्मि । उवहसणपरो होही तव सयण-
जणो, परिच्चाए ॥ ५५ ॥ एयस्स फलं तुच्छं पुणो अलाहो इहं परभवे य । एयारिसाण तम्हा नो दायवो इमो धम्मो
॥ ५६ ॥ तेसिं चेव हियकए अन्नह अइगाढरोगविहुराणं । ओसहदाणमकाले जहा तहाणिट्ठफलहेऊ ॥ ५७ ॥ इय सिरि-
मईए भणिए सोमा सोमव रुइरमुहसोहा । भणइ न सवे पाणी नियमेण हवंति एरिसगा ॥ ५८ ॥ जलहिजलगहिरबु-
द्धीवि होंति केई सुनिच्चला कज्जे । सुरसेलोव, अमन्नियवालिसजणपेलवालावा ॥ ५९ ॥ णाणाविहेसु अक्खाणएसु कुस-
लाए किं सुओ न तए । गोवरवणिओ अवहेरितप्परो मुक्खभणिएसु ॥ ६० ॥ तो सिरिमईए भणियं भणसु तुमं केरिसो
इमो वणिओ । वालिसजणाण वयणं अवगणियं जेण नियकज्जे ? ॥ ६१ ॥ सोमाह समत्थि पुरी विस्सउरी नाम सधणज-
णकलिया । तत्थ सुविढत्तवित्तो दत्तो नाम इव्वभओ आसि ॥ ६२ ॥ पुण्णपरिहाणिदोसा कालेण दरिदभावमणुपत्तो ।
सययमसंप्रज्जं ते मणोरहे सो विचित्तेइ ॥ ६३ ॥ को नाम किल उवाओ स होज्ज जत्तो पुणोवि विभवपहु । होहामि,
सुमारियं वयणमप्पणो तेण जणयस्स ॥ ६४ ॥ जइ पुत्त ! कहवि विहवो न होज्ज तो निविडमज्झभागम्मि । कट्ठ समु-

गमि करंठियाए तुह तंभगमईए ॥ ६५ ॥ अतो मए धिय कओ निरिक्खणिज्जोत्थ पट्टओ तुमए । जं तत्थ किंचि
 भणिय न कहिंचि पयासणिज्ज तं ॥ ६६ ॥ केवलमिहुत्तकज्ज अइनिचणमणेणऽणुद्वियं तं । एव कयमि एयमि ते सिरी
 सपओ होही ॥ ६७ ॥ इइ सुमरियपिउवयणो केणापि अलक्खमाणओ सतो । एगतमि विहाडिय समुगगं लेइ तं पट्ट
 ॥ ६८ ॥ छिहियं च तत्थ दीवे गोयमनाममि रयणतिणचारी । सपत्थ अत्थि त फिल सुरहीवग्गो तहिं चरइ ॥ ६९ ॥
 इइ देसाओ उक्कुरुडिगाए खत्तमि णीणिए तत्थ । निक्खित्तमि पएसे तहिं २ उसिणफासस्स ॥ ७० ॥ लोमेण निसा-
 समए तत्थोइण्णाओ ताओ मुचंति । गोमयमहुम्मडेणं जलणेणं जालिए तमि ॥ ७१ ॥ रयणाइं अणग्घेयाइं इति पंच-
 प्ययारयण्णाइं । इय नायपट्टयत्थो अह सो एयं विचिंतेइ ॥ ७२ ॥ हियकारिणा परेणपि न बुद्धिसत्तेण भासिय चलइ ।
 किं पुण पिउणा निउणेण मज्झ एगतमत्तेण ॥ ७३ ॥ कज्जपरमत्थमेवं विप्पिच्छिउ घोसए नगरमग्गे । बुद्धी ममत्थि
 विउला विहयो पुण नत्थि किं काहं ॥ ७४ ॥ एय पइतियचच्चरवेसेसु भणंतओ भमंतो य । खीणविहयोत्ति लोणेण कप्पि-
 ओ घाउलो पस ॥ ७५ ॥ निसुर्य रक्षा तन्नगरसामिणा कोउगं तओ जाय । सदाविओ निउत्तो पिमवग्गहणमि पज्जंते
 ॥ ७६ ॥ दीणारलक्खमेगं गहियं मुक्कं च किंचि गहिलत्त । गोयमदीयपहणू गहिओ निज्जामगो एगो ॥ ७७ ॥ भरियाइं
 पवहणाइं गामागरनगरकयवरस्स सओ । भणइ अणो को गहिलो नरयइं एयाण मज्झमि ॥ ७८ ॥ ओ एय देइ घण
 एयस्स निओयणे कयवर च । ओ गेणइ परतीरे यवहारकए कयपणामो ॥ ७९ ॥ अवहीरियइयरजणो खेमेण गओ स
 तत्थ दीवमि । अणुचिद्विओ य सओ अत्थो जो पट्टए छिहियो ॥ ८० ॥ दिक्खाओ गावीओ वहुगोमयगहणमह पवह-

णाइं । भरिऊण तस्स खिप्पं समागओ निययदेसम्मि ॥ ८१ ॥ वेलाऊलम्मि ओयारियाणि सवाणि तेण पोत्ताणि । दिट्ठो य भूमिनाहो सप्पणयं पुच्छिओ तेण ॥ ८२ ॥ किं हो ! दीवंतरसंकमाओ नियपाणसंसयकराओ । भंडुल्लमिहाणीयं तेणुत्तं गोघरो देव ॥ ८३ ॥ किं एसो सच्चो चिय गहिलो अहवावि कज्जमासज्ज । ता होउ जो उ सो वा न कज्जमेयस्स सुंकेण ॥ ८४ ॥ इय चित्तिय तव्भंडं कयमस्सुंकं इमो पसाओ भे । भणिओ निवेण हसिओ जणेण घी घी गहिलभावो ॥ ८५ ॥ जस्स वसाउ पसाओ एयारिसगो अपुवओ लद्धो । अगहिल्लगहिल्लेणं तेणवि अवहीरिउं लोयं ॥ ८६ ॥ ते छग-
णपिंडगा नियगिहम्मि संचारिया जया सवे । तइया अग्गीपज्जालणेण रयणाणि विहियाणि ॥ ८७ ॥ जो नरवइणो लक्खो दीणाराण गहिओ पुरा आसि । सो दुगुणो भंडारो पवेसिओ तदधिगारेण ॥ ८८ ॥ पइदिवसं रयणाणं विक्किणणं तप्पभावओ भोगो । भुवणम्मि तस्स जाओ भोयणवत्थाइवत्थूण ॥ ८९ ॥ जाओ य पूयणिज्जो सो वंधवमित्ततत्थयज-
णाण । इच्छियपयत्थसंपाडणेण कयहिययसंतोसो ॥ ९० ॥ जह सो जणमनिरुवियपट्ठगलिहियत्थ निच्चलो संतो । जाओ भायणमइरेगभावओ चित्तियत्थाण ॥ ९१ ॥ आणाए जिणिंदाणं पट्ठगसरिसीए निच्छियाए तहा । कोइ जइ होइ कत्थइ वालिसलोगावहीरणओ ॥ ९२ ॥ सो पत्थुयधम्मस्सा किमजोगो भणसु मे तुमं चेव । अप्पंभरित्तमणुचियमेवं सधणाण व नराण ॥ ९३ ॥ सा तीए वयणनिउणत्तणेण संतोसमागया भणइ । जोगा सि धम्मदाणस्स को परो इय समुल्लवइ ? ॥ ९४ ॥ केवलमिमो मए ते कहियघो ण उण एइ दायघो । देइ पुणो गुरुलोगो तत्तो एसा सिरिमईए ॥ ९५ ॥ नीया समणीण पडिस्सयम्मि दिट्ठा पवत्तिणी तत्थ । नियसीलसुद्धिसुरसरिपवाहपक्खालियतिलोया ॥ ९६ ॥ लज्जामज्जायाईगु-

गाण पञ्चस्वल्पपुञ्जोव । विहीयाणुद्वाणत्थं सुसिलिङ्गुनिविट्ठमणपसरा ॥ ९७ ॥ नरनाहुकुलभयाणं ईसरकुलसंभवाण सुकु-
 लाणं । अन्नासिं च वट्ठणं समणीण पट्ठण पत्ता ॥ ९८ ॥ रुवेण तणूसुकुमारयाए वप्पेण देहपमवेण । निद्धच्छवीए
 परियद्वियाए ददसंनिरोहाओ ॥ ९९ ॥ असुराण णराण णहञ्जराण णारीण मंगलावन्नं । पक्कपए धिय निम्भच्छणाए
 पयमुपणमतीए ॥ १०० ॥ कोइलकुलाव अइकोमलेण कप्पामयं शरसेण । वंघप्ययारमणुचिद्वती सहेण सम्भार्यं ॥ १०१ ॥
 संभमयसमिलियमहीयलेण सीसेण वंदिया गणिणी । संनिहियसाहुणीवि य तीए सा निद्धदिट्ठीए ॥ १०२ ॥ अवलोइया
 चिरंभासियाय तक्कालवचियवयणेहिं । कहिओ दाणाइओ चउविहो विणमओ धम्मो ॥ १०३ ॥ तं जहा—दाणं सीलं तव
 भायणा य धम्मो चउविहो एस । णाणाभयधम्मोवग्गहाणुकंपावियरणाओ ॥ १०४ ॥ पुण चउमेयं दाणं णाणपयाणं
 कहिज्जए तत्थ । जीवाण मोइयहुलाण सत्तर्चिताविट्ठत्ताणं ॥ १०५ ॥ जं वोहस्सुप्पायणमारग्गमइमदियाइं मणिईहिं ।
 भवाण जियाणं सपरसमयकुसलेण गुरुणेह ॥ १०६ ॥ पियपाणाणं पाणीण पाणदाणं पिहिज्जए जमिह । तं अभयपयाणं
 देससयमेएण दुविगप्पं ॥ १०७ ॥ जं धम्मियाण धम्मियमणाण समणाण सावयाणं च । अन्नाईहिं उयग्गइकरण चित्तेण
 कुसलेणं ॥ १०८ ॥ त धम्मोपग्गइदाणमाहु अणुकंपदाणमिणमुत्तं । दुहियाणदुत्तियाणं अमुचिय उवयारकरणं तु
 ॥ १०९ ॥ जं इदियणोइदियविगारपरिवज्जणं कसायजओ । सील चित्तसमाहाणल्लयस्सण भत्तए एयं ॥ ११० ॥ कम्मपरि-
 तापकारणमुववासाई तयो अणेगविहो । जो अगिलाए अणाजीवणाए कीरइ यियेगीहिं ॥ १११ ॥ जं जीवियधणओयण-
 मुहाण सणमंगुरत्तणं हियए । भाविज्जइ एसो भावणागओ भासिओ धम्मो ॥ ११२ ॥ एसो सयलाण सुहाण खाणिभूओ

चउबिहो धम्मो । एसो अपारसंसारखारजलरासिवरपोओ ॥ ११३ ॥ एसो वियडदुहाडविनिडुहणपयंडजालहववहो । एसो
 समत्थतिहुयणजणलच्छीवल्लिमंडवओ ॥ ११४ ॥ एसो सयलसमीहियफललाभे निच्छएण कप्पतरू । किं बहुणा णो एत्तो
 सुंदरतरमण्णमत्थि जए ॥ ११५ ॥ एवं सुयधम्माए सोमाए वासिइव वत्थम्मि । रंगो सबंगेवि य तक्खणओ परिणओ
 धम्मो ॥ ११६ ॥ सयलभुवणावयंसो भत्तिभरो णयसमत्थतियसेसो । पडिवन्नो अरिहंतो भगवंतो देवबुद्धीए ॥ ११७ ॥
 समतणमणी मुणी जे ते गुरुणो सयलसुगुणजियगुरुणो । निस्सेसकम्मसेलासणी य धम्मो जिणाणं मे ॥ ११८ ॥ इय
 पडिवन्ना सम्मत्ततत्तमित्तो अणुवए पंच । राईभोयणविरई छट्ठे तुट्ठा पणट्टमले ॥ ११९ ॥ पीयामयरसपूरव झत्ति सा
 निबुइं परं पत्ता । गिहमागयाए तत्तो कहिओ जणयाण वुत्तंतो ॥ १२० ॥ नियवंसम्मि कयाइवि केणावि अणुट्ठिओ ण
 जो धम्मो । सो पडिवन्नो धूयाए अम्ह इय सुणियमेत्ताओ ॥ १२१ ॥ उप्पन्नअणन्नसमाणमन्नुवेगो तओ जणगलोगो ।
 भणइ वच्छे ! तुमए अणुट्ठियं दुट्ठु जं धम्मो ॥ १२२ ॥ मुक्को नियवंसवसा समागओ वंससंभवा सबे । एयस्स कारिणो
 वालिसत्तमारोविया जेण ॥ १२३ ॥ ता वच्छे ! मुंच इमं धम्मं नियवंससंभवं भयसु । पुवपुरिसाण लंघणममंगलाणं
 जओ मूलं ॥ १२४ ॥ कह देवयासमाणं गुरुण पडिउत्तरं ममं काउं । जुज्जइ ता केण अहं तोसमुवाएण आणेमि ?
 ॥ १२५ ॥ एवं चिंतंतीए तीए आभासियाइं जह धम्मो । गहिओ गणिणिसमीवे तयंतीए चेव मोत्तवो ॥ १२६ ॥ तह
 नीयाणि तयंते मा नाम कहंचि उवसमं जंति । इय चिंतिऊण तीए पवत्तिणीए समीवम्मि ॥ १२७ ॥ जा निजंति
 निवपहे घरमारी ता निभालिया घोरा । सा पुण जह संजाया तह किंपि समासओ वोच्छं ॥ १२८ ॥ तत्थेव पुरे बहुवि-

ह्यभायणं सयलवणियसोयमओ । सेट्ठी सागरदत्तो आसी सयत्य सुपसिद्धो ॥ १२० ॥ भज्जा य सपया से पुत्तो मुणिचं-
 दनामगो ताण । घूया पंधुमई दासचेदओ थायरो नाम ॥ १२० ॥ तस्स पुरस्स अवूरे यडयदमिहाणगोउले नियगे ।
 सेट्ठी गंतुं चिंत करेइ नियगोसमूहस्स ॥ १२१ ॥ पइमासं आणेइ य तत्तो ययवुद्धभरियसगडाई । वियरइ य पंधुमिच्छाण
 दीणवुत्थाण य जणाण ॥ १२२ ॥ पंधुमईवि जिणाणं धम्मं सोऊण साविगा जाया । पाणियहपमुहपावढाणविरता पसंता
 य ॥ १२३ ॥ अह अन्नया कयाई हरिधणुचवलत्तणेण जीयस्स । सागरदत्तो सेट्ठी कमेण पचसमणुपत्तो ॥ १२४ ॥
 ठयिओ तस्स पयन्मी मुणिचंदो पजरसयणओएण । पुपट्ठिईए वट्टइ सवेमुवि सपरकज्जेसु ॥ १२५ ॥ वंसेइ य वहुंमाण
 पुवययाहेण थायरो तस्म । घरकज्जाणि य चिंतइ सुहिप पुत्तोय पधुप ॥ १२६ ॥ नयर इत्थिसहाया विवेययियलत्तणेण य
 यिसीला । त दहूणं चिंतेइ संपया मयणसरविहुरा ॥ १२७ ॥ केणोपाएण समं इमेण अणियारियं विसयसोक्ख । मुंजि-
 स्समह निप्पघवायमेगतमहीणा ॥ १२८ ॥ कह था मुणिचंदमिमं थायाइत्ता सयस्स भयणस्स । धणकणगसमिद्धस्स
 यिणाहमिमं ठावइस्सामि ॥ १२९ ॥ एयं विचितयती सविसेसं ण्हाणभोयणाईहिं । उयचरई थायर अहह तुठया पाय-
 महिलाण ॥ १३० ॥ अमुणियतदमिप्पाओ वट्ठंति तं च तह निपऊण । चिंतेइ थायरो इय जणपिसमह करेइ इमा
 ॥ १३१ ॥ अह उज्झिऊण लब्धं वूरे मुत्तुं च सफुलमज्जायं । तीए तस्सेगते सपायरमण्णिओ अप्पा ॥ १३२ ॥ भणिओ य
 भइ ! थायाइऊण मुणिचंदमेत्थ गोहमि । सामिप मए सखिं भोगे भुजाहि धीसत्थो ॥ १३३ ॥ तेणं भणिओ एसो
 मुणिचंदो कह णु मारियपोत्ति । तीए बुद्धं गोउलपडियरणत्थं तुमं तं च ॥ १३४ ॥ पेसिस्सामि अहं किर तो तुममसिणा

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २७६ ॥

वहेज्ज तं मग्गे । पडिवन्नमिमं तेणं किमकज्जं चत्तलज्जाण ? ॥ १४५ ॥ वंधुमईए एसो य वइयरो निसुणिओ सुणेहेण ।
सिट्ठो य भाउणो तक्खणेण गेहम्मि पत्तस्स ॥ १४६ ॥ तं तुण्हिक्कं काउं मुणिचंदो मंदिरम्मि संपत्तो । कवडेणं जणणीवि
हु रोविउमच्चंतमारद्धा ॥ १४७ ॥ पुट्ठं तेण किं रुयसि अम्मो ! तीए पयंपियं वच्छ ! । नियकज्जाइं सीयंतयाइं दट्ठूण
रोएमि ॥ १४८ ॥ जीवंतो तुज्झ पिया जया तया णूण मासपज्जंते । गंतूण गोउलाओ धयदुद्धाइं पणामंतो ॥ १४९ ॥
इण्हिं तु तुमं पुत्तय ! अच्चंतपमायसंगओ संतो । गोउलतत्तिं न करेसि किंपि भण कस्स साहेमि ? ॥ १५० ॥ भणियं च
तेण अम्मो ! मा रुयसु अहं सयं पभायम्मि । वच्चांमि गोउले थावरेण सद्धिं चयसु सोगं ॥ १५१ ॥ इय सोउं सा तुट्ठा
ठिया य मोणेण अह विइज्जदिणे । आरुहिऊण तुरंगं चलिओ सो थावरेण समं ॥ १५२ ॥ वच्चंतो य विचिंतइ थावरओ
जइ कहंपि मुणिचंदो । पुरओ वच्चइ ता खग्गजट्ठिणा लहु हणामि ॥ १५३ ॥ अह मुणिचंदोवि य भइणी निवेइयं वइयरं
विभावंतो । जमलो से अपमत्तो मग्गे गंतुं पवत्तोत्ति ॥ १५४ ॥ अह विसमगडुदेसे पत्तो तुरओ कसप्पहारेण । पहओ
थावरएणं पुरओ गंतुं पयट्ठो सो ॥ १५५ ॥ मुणिचंदो य ससंको जा गच्छइ तावतेण करवालो । पट्ठिट्ठिणायट्ठिउमारद्धो
तवहनिमित्तं ॥ १५६ ॥ पेच्छइय पडिच्छायं मुणिचंदो तारिसं तओ तुरगो । वेगेण वाहिओ तेण वंचिओ खग्गघाओ य
॥ १५७ ॥ पत्तो य गोउलं सो गोउलवइणा कया य पडिवत्ती । अन्नोन्नसंकहाहिं ठिया य ता जाव दिवसंतं ॥ १५८ ॥
घाओवाए पेहइ तम्मरणकारणेण थावरगो । चिंतैइ य रयणीए वावाइस्सामि धुवमेयं ॥ १५९ ॥ अह मंदिरस्स मज्झे
सयणिज्जे विरइयम्मि रयणीए । मुणिचंदेणं भणियं चिरकाला आगओहमिह ॥ १६० ॥ तो गोवाडम्मि इमं रएह जह

श्रीमती-
सोमाहर-
णप्र०-

॥ २७६ ॥

सत्य संठिओ सयं । गोमहिस्सीणं संखं सयं पेहेमि पत्तेयं ॥ १६१ ॥ तह चेय त कर्य परियणेण सो तत्थ सो ठिओ संतो ।
 चित्तेइ मिच्चयिलसियमसेसमहमज्ज पेच्चामि ॥ १६२ ॥ पहरिणे य ठियं तं दहुं तुहो मणम्मि थायरगो । निट्ठयणिज्जं अज्जं
 सुहेण यग्गोत्ति काऊण ॥ १६३ ॥ अह सुत्तम्मि जणम्मी मुणिच्चदो निसियसग्गमादाय । पंठपाठय च खोडिय
 नियसयणिज्जम्मि ठविऊण ॥ १६४ ॥ तदुपिलसियअयलोयणट्ठया बाढमप्पमत्तमणो । निहुओ मोणेण ठिओ एगंते अह
 कत्तणत्संते ॥ १६५ ॥ आगतुं थायरओ वीसत्थो जाव पहरए तत्थ । ता मुणिच्चदेण हओ असिणा पत्तो य पंचत्तं
 ॥ १६६ ॥ चित्तं तत्त य एयस्स गोवणहुं स समग्गगोवग्गं । वाढाओ णीणिच्चा थाहरिउमिमो समाढत्तो ॥ १६७ ॥
 हंहो धायह २ गावीओ तक्क्रेण हरियाओ । यहिओ य थावरो सो सपत्तो धाविया पुरिसा ॥ १६८ ॥ गावीउ
 धालिया ओ नद्धा चोरत्ति चित्तिय तेहिं । मयकिच्चं निवत्तियमसेसमवि थावरस्स तओ ॥ १६९ ॥ किं होहिस्ति
 सचिंता जा तम्मग्गं पलोयए जणणी । सा एगागी गेहे मुणिच्चदो श्चि संपत्तो ॥ १७० ॥ दिक्कासणो निसन्नो खम्मां गिह-
 कीलगे विमोत्तूण । पयसोहण च काठं पारद्धं तत्त मजाए ॥ १७१ ॥ पुहो य ससोगाए जणणीए यच्छ ! थावरो
 कत्थ ? तेणं बुत्तं अम्मो । मंदगाई पिहोओ एह ॥ १७२ ॥ तो सखुद्धा एसा असिहुत्तं जा पलोयए ताव । पेच्छइ पिवी-
 लियाओ इतीओ रुद्धिरंगवेण ॥ १७३ ॥ सम्मं पेहंतीए दिट्ठो खग्गो धिलोहियविलिच्छो । तो पवलकोहट्ठयवहपलित्तग-
 ताए पायाए ॥ १७४ ॥ संनिहियाए सिलाए जवगोहुमपेसणाए हेऊए । खित्ताए सिरसि सहसा पंचत्त पाविओ पुत्तो

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २७७ ॥

॥ १७५ ॥ तो सामिमारणुप्यन्नतिवकोहाए तस्म भजाए । असिण मारिया सा वंधुमर्दए नियंतीए ॥ १७६ ॥ घरसारं
नरवङ्गणा गहियं सुण्हा य चारगे धरिया । इयरी य पूइया गुरुजणेण नतं च तं दिट्ठं ॥ १७७ ॥ भणियं न जहो पावा
हिंसा जीवाण एरिसं चरियं । तत्तो होइ दुहाणं निहाणमिह परभवे चेव ॥ १७८ ॥ लद्धायनराए तओ भणियं सोमाए
एयविरइमओ । गहिओ मएवि धम्मो किं कीरउ अहव मुंचउ नो ॥ १७९ ॥ पुत्ति ! न मोत्तवो ता इण्हिं तो किंपि
जाव गच्छंति । दिट्ठो विणट्ठवहणो अलियपलावी विहम्मंतो ॥ १८० ॥ ववणेहिं जणाण मुनिदुरेहिं नाइत्तओ जहा एमो ।
संजाओ तह भन्नइ वसंतपुरनामगे नयरे ॥ १८१ ॥ पवहण चाणिजपरो सुहं करो आसि नाम नायत्तो । सयलगिहकज-
सज्जा भज्जा मंदोयरी तस्स ॥ १८२ ॥ ताण सुया संजाया मुकुमालतणू पल्लवसोहणा । नामेण संविणी खीणदेहदोसा
कमलवयणा ॥ १८३ ॥ सो अन्नया भरित्ता इहदेमसमुब्भवाण वत्थूण । दिपाणं पवहणाइं जलनिहिपरपारमणुपत्तो
॥ १८४ ॥ विहिओ ववहारो आयरेण जाओ वह व धणन्नाभो । पडिइंतस्स विन्दोद्रे पुण्णम्मि महण्णयस्संतो ॥ १८५ ॥
कहवि जलसेलसिंस्स घट्टणेणं विहाडियं वहणं । मोत्तियपवालमंगादयाणि दयाणि तुहाणि ॥ १८६ ॥ नो लद्धफल-
खंडो तडम्मि भियगेण सममहोइन्नो । एगम्मि जलहिकूलम्मि गामनगराइसंकिण्णे ॥ १८७ ॥ तत्थवि विहिणा अइनि-
दुरेण छिदे छलंतरपरेण । मंदीकओ सुतिव्यं वाहियियारं जणेऊण ॥ १८८ ॥ एगंनभत्तिभंतेण तेण भियगेण ओसहाइंहि ।
पडियरिओ तह पवणो पुवंव जहा स संजाओ ॥ १८९ ॥ तुट्ठेण तेण भूया तस्स विदिप्पा तओ य तेणावि । मक्खिजण-
विण्णहीणो ववहारो अलियगो होइ ॥ १९० ॥ को एत्थ ममं तक्खी भणिए भियगेण जीवगा नाम । जे संति एत्थ पक्खी

श्रीमती-
सोमाहर-
णप्र०-

॥ २७७ ॥

पगईए चिय सविघ्नाणा ॥ १९१ ॥ धयहारयिसंघाए ते तुह सक्खी, निवे इओ सपो । तेसिं दोहिवि कक्षादाणगगहणाण
 पुत्ततो ॥ १९२ ॥ कालेण निए देसे संपत्ता दोवि पत्थुए दाणे । कक्षाए सयणमहिलाईलोयवसओ यिओदो सो ॥ १९३ ॥
 कहमुत्तमकुलजायं कहमुत्तमरुवसंपयं चेय । नियधूयं तय मिघस्स मे मणो दावमुच्छहइ ॥ १९४ ॥ ता मुय धइयरमिमं
 भो मियग ! मुहाए सिज्जा मा एवं । इय पडिसिज्जो सो तेण रायपास समल्लीणो ॥ १९५ ॥ कहिओ युत्ततो जह इमेण
 निरुईकएण मे दिण्णा । नियधूया सक्खी को इमम्मि कज्जम्मि ते अत्थि ? ॥ १९६ ॥ देवत्थि को पुणो सो, जीवगनामा
 यिहंगमा कत्थ । ते संति भणइ नियई, मियगो ते देव । परफूले ॥ १९७ ॥ आणिज्जतू ते इह, छिज्जइ जेणेस तुम्ह यय-
 हारो । सत्थ गओ सो मियगो आणीया पंजरंतरगा ॥ १९८ ॥ विरलीकयम्मि लोए पुट्ठा ते नियइणा जहा तुम्मे । एत्थ
 पमाणं भणिया ता भणह अमेत्थ सच्चंति ? ॥ १९९ ॥ किमिभोयणाण तेसिं पुराणछगणे थिरेखिए संते । जे किमिणो
 पायइभायमागया दरिसणेणेसिं ॥ २०० ॥ नियचंचुच्चालणाओ तहा कओ तेहिं कोइ संकेओ । जह अलियमासगनरा
 भवंतरे होति परिसगा ॥ २०१ ॥ अइफुहियछगणभक्खणपरायणो परिसो इमो होही । जो नीयजीहाए पर्यपिकुण
 चुफत्तणं यहइ ॥ २०२ ॥ उज्जा कक्षा मियगेण सोवि धणिओ जणाओ धिकारं । पत्तो दिट्ठो तग्गुरुजणेण तइ चेव पडि-
 सेहो ॥ २०३ ॥ एवं येयपएसं गएहिं दिट्ठो य छिन्नकरचलणो । आरक्खिएहिं एगो पुरिसो तिलतेणओ नाम ॥ २०४ ॥
 सो पुण एवं जाओ महिला एगा अहेसि तम्मि पुरे । अइवल्लहेगपुत्ता तज्जम्मिचिय पहीणपई ॥ २०५ ॥ तरुणत्तणमणु-
 पत्तो सो पुत्तो तीए अलया ण्हयिओ । उवउल्लसरीरो चिय ओइण्णो हइसयहे ॥ २०६ ॥ कहमवि गोणेण समत्थएण

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २७८ ॥

परिपेछिओ तिलाणुवरिं । पडिओ समुद्विणं तणुलग्गतिलो गिहम्मि गओ ॥ २०७ ॥ तत्तो जणणीए तिले पप्फोडिय
मोरअंडयं काउं । दिण्णो तलुद्धो सो दिणे २ तं तहा कुणइ ॥ २०८ ॥ मोरंडगेसु लुद्धो तेण पगारेण पइदिणं हरइ ।
तिलनियरमहन्नं पि य पइदिवसं चोरिउं लग्गो ॥ २०९ ॥ आरक्खिण्हिं लद्धो गहिओ जणणीए एस किल दोसो । जीए
निसिद्धो तिलतिण्णतप्परो पढमओ णाहं ॥ २१० ॥ इय अमरिसं वहंतेण तेण खद्धं धणस्स जणणीए । खंडं तलारलोया जाओ
य विलुत्तकरचरणो ॥ २११ ॥ दिट्ठे तम्मि विचारे जाओ जह चोरया अहो रुद्धा । तेसिं सोमाए तव्वयम्मि चागस्स पडि-
सेहो ॥ २१२ ॥ तत्तो थेवपएसे गण्हिं दिट्ठा महेलिंगा एगा । विणिवाइयभत्तारा खिसिज्जंती पुरजणेण ॥ २१३ ॥ किल
कत्थई पएसे कुले महंतम्मि काइ तरुणतणू । आसि महेला चवलत्तणेण पविलुत्तकुलसीला ॥ २१४ ॥ नियगेहे घोडगर-
क्खगेण निच्चं पि दिस्समाणेणं । भासिज्जंतेण तहा सद्धिं संवंधमणुपत्ता ॥ २१५ ॥ अवहीरिओ नियपई भिन्ना कुलसील-
संभवा लज्जा । सज्जीकओ तहप्पा दुहाण इहपरभवगयाण ॥ २१६ ॥ अग्गी जह दारूणं जहा समुदो णईसहस्साण । णो
तित्तिमेइ विहडियमणा तहित्थी णराणंति ॥ २१७ ॥ णारीणं णत्थि पिओ णयापिओ कोइ जह तणं रण्णे । गावीओ
नवा उ नवं इच्छंति इमाओ तह पुरिसं ॥ २१८ ॥ तो तीए तम्मि लुद्धाए नियपई विग्घकारगो णाउं । सुत्तो व पमत्तो
वा पइरिके निहणमाणीओ ॥ २१९ ॥ खंडीकाऊण कओ पिडियाए तप्परिट्ठवणहेउं । सीसारोवियपिडिया विणिग्गया
जा गिहाओ तओ ॥ २२० ॥ कहवि कुलदेवयाए कुलरक्खानिविडनिहियचित्ताए । दिट्ठा रुद्धाए सिरम्मि जोइया तीए सा
पिडिया ॥ २२१ ॥ अणवरयद्धारंतवसारुहिरविलुं पिज्जमाणसवंगा । उव्विग्गमणा णियकम्मलज्जिया जाइ जा अडविं

श्रीमती-
सोमाहर-
णप्र०-

॥ २७८ ॥

॥ २२२ ॥ पावेइ अधभायं मूलाओ उक्खयच्छिजुयल्लय । यसिमामिमुहमइंती सज्जोच्चिय होइ सज्जक्खा ॥ २२३ ॥ अदिठ्ठ
 पुव्वयइयरनिहालणाओ सकोवगमणेण । हिंभनियरेण अणुगम्ममाणमग्गा कयरवेण ॥ २२४ ॥ लोएण विहियधीधीरवेण
 पइमारियत्ति भणिऊण । अइदूर निप्पिहमाणसेण पायडियरोसेण ॥ २२५ ॥ खिसिज्जती पुरचच्चरेसु रञ्छासु तह चउकेसु ।
 हिंइती मग्गती भिक्खामेत्तंपि अलहंती ॥ २२६ ॥ फल्लुणययणा पलावे पए २ णेगहा कुणती य । विट्ठा तज्जणगजणेण
 मुणियकज्जेण भणियं च ॥ २२७ ॥ ह्री ह्री सीलविलंघणमलंघदुहलक्खखाणिभूयमिणं । जत्तो एसा इह चेव पाविया आ-
 यई गरुयं ॥ २२८ ॥ तो सोमाए निवेइयमम्मो ! विरई इमस्स मे गहिआ । पुत्ति ! कयत्था सि तुमं मरणेयि इमा न
 मोत्तवा ॥ २२९ ॥ तत्तो बेवंतरमागयाण पडिओ पहम्मि विट्ठीए । अच्चतमसतुट्ठो विवज्जवहणो णरो एगो ॥ २३० ॥ कह-
 मवि समुद्धमज्झाओ तीरभागं समागओ रोगी । मच्छाहारयसाओ परिभूओ सबलोएण ॥ २३१ ॥ लोभमुयगमयिसधिम-
 लेण तेणं कयावि सुयमेयं । परयंचणापराओ धुत्तज्जणाओ भमंतेणं ॥ २३२ ॥ पुत्ते थलिम्मि गहिए अमुगट्ठाणम्मि जो
 निही अत्थि । सो उग्घट्ठइ निहोडियदालिइविठ्ठणायुक्खो ॥ २३३ ॥ कसिणाए चउदसीए समयम्मि णिसाए तेण णिय-
 पुत्तो । विट्ठो निहाणरक्खाकराए वेवीए खडिच्चा ॥ २३४ ॥ अच्चतपाववसओ उग्घट्ठिओवि हु न सो निही तस्स ।
 फलिओ णाओऽण्णज्जणेण वंछिओ धली गओ तस्स ॥ २३५ ॥ निब्भच्छिओ जणेणं एसो अहमाहमो अदट्ठओ । अग्गेज्झ-
 नामगो एस एव महत्ता समाणेण ॥ २३६ ॥ गहिओ नगरारक्खगलोएण नग्गओ कओ संतो । चारगगेहाभिमुहं निज्जंतो
 चारयिच्छुरिओ ॥ २३७ ॥ विट्ठो जणगेहिं तओ पायमसतोसफलमणुइयतो । इय जाओ एस धियाणिओ य भणिय

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २७९ ॥

सदुक्खमहो ॥ २३८ ॥ लोभाभिभूयचित्ता जीवा गुणदोसणाणपरिहीणा । पावंति एरिसाइं अहह दुरंताइं वसणाइं
॥ २३९ ॥ ता सोमाए पयंपियमेसो लोभो भुयंगमोव मए । गाढं वियंभमाणो वियंभिओ तो समंतेण ॥ २४० ॥ पुत्ति !
तए अइसुंदरमायरियं जं पवन्नओ तोसो । एसो तुमए कहमवि न उज्झियवो खणद्धं पि ॥ २४१ ॥ आसवदाराण फलं
पंचण्हमणुक्कमेण पासित्ता । संजायगरुयसंवैगभावियाइं समीवम्मि ॥ २४२ ॥ पत्ताइं ताइं गणिणीवसहीए वइससं इमं
दिट्ठं । तत्थवि इमेहिं सहसा जह कोवि नरो निसासमए ॥ २४३ ॥ तिमिरभरनिव्वभरे मंडगे उ वाइंगणेहिं भुंजंतो । कह-
मवि मुहंतराले छुढेणं विच्चुगेण मुहे ॥ २४४ ॥ अदिस्समाणदेहेण विद्धओ कंदगेण तिक्खेण । वंतरजाइत्तणओ तस्स
विसं दारुणत्संहावं ॥ २४५ ॥ तत्तो उस्सूणमुहो संपत्तो दुक्खमइमहं तो सो । [ग्रंथाग्रं ९०००] णाणाविज्जपरिगओ पउत्त-
चित्तोसहसहस्सो ॥ २४६ ॥ उव्वीकयत्ताहुजुओ पीडावेसासगगिरगिरो य । अइविरसमारडंतो दिट्ठो परिभावियं च
तओ ॥ २४७ ॥ रयणीभोयणफलमस्स भणइ सोमा मए परिच्चाओ । विहिओ इमस्स पुत्ते ! जयम्मि ता तं कयत्था
सिं ॥ २४८ ॥ पेच्छामो तुह गुरुणिं गणिणिं निस्सेसदोसनिम्महाणिं । तो सविणयं तदंते गयाइं पढमं पणमियाइं ॥ २४९ ॥
सेज्जायरस्स गिहचेइयाइं वसहीए संनिहाणम्मि । अच्चवहाणेण परिट्ठियाइं तत्तो सपरिवारा ॥ २५० ॥ गणिणी
अच्चुज्जलसीलसालिणीणं बहूण समणीणं । ताराणव ससिमुत्ती मज्झम्मि बहूं विरायंती ॥ २५१ ॥ दिट्ठा हिट्ठमणेहिं
सप्पणयं वंदिया भणइ सोमा । एसो मम जणगजणो गणिणीयवि उच्चियनीईए ॥ २५२ ॥ दिट्ठाणि तओ कहिओ
धम्मो पुच्छाणुसारओ तेसिं । ताओ पुण पुच्छाओ तदुत्तराइं च जाणेह ॥ २५३ ॥ (यथा सोमाजनलोकः-) को धम्मो

श्रीमती-
सोमाहर-
णप्र०-

॥ २७९ ॥

धम्माण जणम्मि रुद्धाणणेगमेयाणं ? । (गणिनी-) अं जीवाण तसधायराण विहिणा दयाकरणं ॥ २५४ ॥ (सोमा-) पि-
 यसंगमाइयाणं सोक्खाणं तिहुयणम्मि किं सोक्खं ? । (गणिनी-) अं जरकोट्टाईणं धाहीणमसभवो वेहे ॥ २५५ ॥
 (सोमा-) इय भासणभोयणवसणदाणमाईण को भवो नेहो ? । (गणिनी-) अमधंचणं परोप्परमइणिठण सवकज्जेसु
 ॥ २५६ ॥ (सोमा-) षट्ठु सत्यब्भासाइसु किं भण्णइ पंडियसणं लोए ? (गणिनी-) अप्पसुयाणवि पुरिसाण होइ अं
 निच्छओ कज्जे ॥ २५७ ॥ (सोमा-) किं दुक्करं मुणेउ गहनिवनारीजणाइचरिपसु ? । (गणिनी-) अइविसरिसविहयससं घटत-
 पिहडंत कज्जगई ॥ २५८ ॥ (सोमा-) सोहगपिहवभूसणवरभोयणपमुहवत्थुसु वर किं ? । (गणिनी-) जो तारा पुजुज्ज-
 लणुणाण लोए समुग्घाडो ॥ २५९ ॥ (सोमा-) को यंधवाइयाणं पिहियपियाण जणाण सुहगेज्जो ? । (गणिनी-) आ-
 यारधणाण जणो मुयणो सुहगेज्जओ होइ ॥ २६० ॥ (सोमा-) मंतकरिफुवियपल्लगपमुहाण को णु पत्थ दुग्गेज्जो ? ।
 (गणिनी-) जणियप्पिओवि धहुसो एसो चिय दुज्जणो लोगो ॥ २६१ ॥ (सोमा-) का भल्लए अविज्जा सज्जणलोएण
 कहसु तं अज्जे ? । (गणिनी-) सएगुणवणदयग्गी जोहकारो नराण मणे ॥ २६२ ॥ (सोमा-) कज्जुज्जयाण पुरिसाण
 किमिह सज्जं भणिज्जए चक्खं ? । (गणिनी-) सुपसत्थसत्थकहिया जे सुत्तत्था विणीयाण ॥ २६३ ॥ (सोमा-) का लच्छी
 उभयमयेसु होइ भवियाण भवपरिणामा ? । (गणिनी-) संतम्मि असंतम्मियि विहवे सतोसकरणं अं ॥ २६४ ॥
 (सोमा-) किमिह विसं धायरजगमाइमेण्णिमेसिं भिज्जाणं ? । (गणिनी-) विसयसुहस्सासेवणमसमज्जसविहिकयं जमिह
 ॥ २६५ ॥ एमाई यट्ठया पुण पुच्छाउ तहा तदुत्तराइपि । लच्छाइ मुज्जजणवुल्लहाइ तो ताई जायाइ ॥ २६६ ॥ जिणध-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २८० ॥

म्मभद्गाइं तह जह सुमिणेवि तीए वयणस्स । णो पडिवंधकराइं अविय तदुच्छाहणपराइं ॥ २६७ ॥ सा सिरिमई तहा
सा सोमा परिपालिऊण जिणधम्मं । सुगइं गयाओ कालेण गलियकलिलासिवपयम्मि ॥ २६८ ॥ इति श्रीमतीसोमाक-
थानकं समाप्तम् । अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—

श्रीपुरनगरे नन्दनदुहिता नाम्ना श्रीमती श्राद्धा जिनशासनश्रद्धानवती समासीत् । सोमा च तस्याः सखिका मैत्र्य-
स्थानं पुरोहितसुता, इति प्राग्वत् संजातेति ॥ ५५० ॥ १ ॥ कालेन तयोः प्रीतिवृद्धिरभूत् । धर्मविचारे प्रतिदिनं प्रव-
र्त्तमाने तस्याः सोमायाः संवोधिः सम्यक्त्वरूपा समपद्यत । तथा, व्रतग्रहणेच्छा श्रावकजनयोग्यव्रताङ्गीकारवाञ्छा
समजनिष्ट । श्रीमत्या च परीक्षा प्रस्तुता । तस्यां च झुण्टणवणिगृह्णान्तो विहितः ॥ ५५१ ॥ २ ॥ स चायम्—अङ्गदिका
नाम नगरी । तस्यां च धनश्रेष्ठी समभूत् । अन्यदा च स्वामिपुरात् शंखश्रेष्ठी तत्राजगाम । तयोश्च व्यवहरतोर्दढा
प्रीतिरभूत् । तस्याः प्रीतेर्वृद्धिनिमित्तमजातापत्ययोरनुत्पन्नापत्ययोः, तथेति समुच्चये, दानं वरणकरणरूपमजायत
॥ ५५२ ॥ ३ ॥ समये च धनस्य पुत्रः शंखस्य दुहिता जाता । प्राप्तवयसोश्च तयोर्विवाहः कृतः । भोगाश्च प्रवृत्ताः ।
कथञ्चिद् भाग्यपरिहाणौ दारिद्र्यं समुत्पन्नम् । पत्नीभणनं पत्युरभूत्, यथा-गच्छ श्वशुरकुलं मदीयं पितृगृहमित्यर्थः
मार्गय याचस्व झुण्टणकं पशुविशेषम् ॥ ५५३ ॥ ४ ॥ 'साणागिइ'त्ति श्वाकृतिः श्वाकारः, तको झुण्टणकः, खलुर्वा-
क्यालंकारे, कम्बलरत्नं च तस्य पशो रोमभिर्जायते पद्भिर्मसैरित्यर्थः कर्त्तव्याभ्यहं महामूल्यं दीनारलक्षमूल्यमित्यर्थः
॥ ५५४ ॥ ५ ॥ स पुनः पशुरुत्संघट्टः शरीरसंघट्टविकलो न मोक्तव्यः । सदापि रात्रौ दिवा चेत्यर्थः । म्रियत इति

संग्रहगा-
थार्थः—

॥ २८० ॥

कृत्वा, हसिष्यति च मूर्खलोकः कार्यपरमार्थमजानानो न नैव कार्यतः कार्यमपेक्ष्य स गणयितव्य इति ॥ ५५५ ॥ ६ ॥
 प्रतिपन्नमिदं तेन तत्पतिना । गतश्च लब्धश्च स झुटणकः, ततः श्वशुरकुलात्, नवर केयल 'अप्पाहिच'सि शिक्षितश्च
 बहुशो गृह्णन् पारान् तैरपि श्वशुरकुलमानुषैः, तथा सत्प्रकार यत्लोकहसनं तत्र विषयभूते ॥ ५५६ ॥ ७ ॥ आगच्छंश्च
 ततः श्वशुरकुलाद् हस्यमानो मार्गजनेन कथञ्चिद् महतो लज्जाभरात् सुच्छीभूतानयनोत्साहः सम्प्राप्तो निजपुरव-
 हिरंगदिकानगरपट्टिप्रदेशे मुक्ता आरामे, तथाप्रविष्टस्तु आराममुक्तपशुरेव च गृहे प्रविष्ट इति ॥ ५५७ ॥ ८ ॥

मणितश्च तथा पत्न्या कः स झुटणकः ? स ग्राह मुक्तो गृहिरिति । सा ग्राह हन्त मन्योऽसि त्वम्, यतो मृतकोऽसावे-
 तायता फालेन, स्त्रोकफलं कम्पलरक्षं भविष्यति । न च लाभो यथा पूर्वं तथा तु तथा पुनरेतस्य पशोरिति ॥ ५५८ ॥ ९ ॥

प्रस्तुते योजयन्नाह—झुटणतुल्यः प्रस्तुतपशुसदृशो धर्मः शुद्धः पारमार्थिकः । एतस्मिन् धर्मे योजयितव्यमिदं झुटण
 गतमुदाहरणं सर्वमशेषं निजबुद्ध्या । कथमित्याह—अशुभशुभफलत्वादिति अशुभशुभफलत्वेन, आदिशब्दात्पुनर्बुद्धिभत्या-
 बुद्धिभत्याभ्यामिति । इदमुक्तं भवति—यादृशो धनपुत्रसादृशोऽयं गुणदरिद्रः संसारी जीवः । यथा च पक्षीयधनोत्साहा-
 न्झुटणलाभार्थं श्वशुरकुलमसौ अगाम, लब्धवान्श्च तत्र, एवं मोहनीयक्षयोपशमात् श्वशुरकुलतुल्यं गुरुकुले झुटणतुल्यं
 धर्मं लब्धुं कश्चिद् गच्छति, लभते च तं तत्र । यथाऽसौ तथाशिक्षितोऽपि मन्दभाग्यतया लोकोपशमयादन्तराल
 एव स्वशरीराद् उत्सर्गहीकृत्य मुमोच, तथायमपि दीर्घसंसारितया लब्धमपि धर्मं तथापि धलोकाविज्ञातभाषभयादकृत-
 कार्यमेव समुज्जाति । यथाऽसौ झुटणपरित्यागे गृहदुःखितो बभूव तथाऽसौ प्रस्तुतधर्मत्यागे । यथा तस्य पुनः स बुद्धिभो

वभूव, तथा तस्य मुक्तः प्रस्तुतो धर्मः । एतदेवं च लोकोपहासभयादन्तराल एव स्वशरीरादुत्संघटीकृत्य मोचनं सर्वं योजनीयमिति ॥ ५५९ ॥ १० ॥ इत्थं झुंढणदृष्टान्तं सोपनयमभिधाय प्रस्तुते योजयति;—न नैवेदशानां झुंढणवणिक्र सट्टशानामेष धर्मो दातव्यः । किमर्थमित्याह—तेषामेव तु धर्मं । ग्रहीतुमुपस्थितानामेव हितार्थम्, दृष्टान्तमाह—गाढग्लानादीनां प्रबलज्वरादिरोगोपहतानां स्नेहादियुत इव घृतगुडादिसन्मिश्रित इवाहारः सूपोदनादि ॥ ५६० ॥ ११ ॥ सोमाह ब्रवीति नेदृशा एव झुंढणवणिकल्पाः सर्वे प्राणिनो भवन्ति नियमेन । कुतः यतो बुद्धियुता अपि, हुर्यस्मादर्थे, अन्ये केचन भवन्ति । अत्र च गोवरवणिजा दृष्टान्तः ॥ ५६१ ॥ १२ ॥ तमेव दर्शयति—विश्वपूर्या नगर्या प्रकटं प्रसिद्धो दत्तो नाम नौवित्तको वभूव । अथ कथञ्चित् कालेन गच्छता दारिद्र्यमुत्पन्नं तस्य । ततः ‘अप्पाहियसरणं’ति परलोकप्रयाणप्रस्थितेन पित्रा या शिक्षा दत्ता तस्याः स्मरणमभूत् । अप्पाहियमेव दर्शयति—अमेद्ये मंजूपादौ स्थाने ॥ ५६२ ॥ १३ ॥ या ताम्रककरण्डी तस्यां पट्टकः समस्ति । तत्र च गोतमद्वीपविशेष एव ‘कज्जवोज्झना’ उत्कुरुटिकाकचवरप्रक्षेपः कार्यः । तत्र कृते रत्नतृणचारिगोदर्शनं भविष्यति । ततो गोवरे तासां गवां छगणे रत्नानि भविष्यन्तीति लिखितमास्ते ॥ ५६३ ॥ १४ ॥ ततो ज्ञात्वेदं पट्टकलिखितं वस्तु पश्चान्नगर्यामेवमाह सर्वत्र त्रिकचतुष्कादौ । यदाह तदेव दर्शयति—बुद्धिरस्ति, नास्ति विभवः । ग्रहोऽस्य च वर्त्तते इतिकृत्वाऽवधीरितो लोकेन । राज्ञा श्रुतमेतदस्य व्याहरणम् ॥ ५६४ ॥ १५ ॥ शब्दयित्वा भणितो गृहीत विभवमिति । लक्षग्रहणं तु ततस्तेन दीनारलक्षग्रहणं च कृतम् ततः ‘तदीवञ्चूनिज्जामग’ति गोतमद्वीपज्ञनिर्यामको गृहीतः । वहनभरणं कचवरस्य विहितम् ॥ ५६५ ॥ १६ ॥ एवं च विहिते हसति लोकः अहो ?

ग्रहगृहीतव्यवहारः । गमनं तत्र द्वीपे । तथा कञ्जवोज्ज्वलनं चैव । तत्र विहिते गोदर्शने गोमयभरणं वहनानामत्यर्थमिति ॥ ५६६ ॥ १७ ॥ आगमनं निजनगरे । ततो राजदर्शनम् । आनीतम् त्यया द्वीपान्तरात् किमिति राजप्रश्रे गोघरो वेषः । आनीत इत्युत्तरं दक्षम् । राजा प्राह—उच्छुल्कं तव भाण्डम् । प्रसाद इति तेन भणिते हसन लोकस्य । प्रवेशना ततः स्वगृहे भाण्डस्य ॥ ५६७ ॥ १८ ॥ समये चाग्निग्यालन गोमयपिण्डानाम् । ततो रत्नानि व्यक्तीमूतानि । अतश्च विक्रयेण रत्नानां परिभोगोऽज्ञादिगोचरः समञ्जसः । एवं च लोकपूज्यत्वं तथा लोकोपहासायघीरणेन यो निश्चयः कार्यगतस्तस्मात्प्राप्तमेतेन भव्यसत्त्वेन कस्याणयोग्यजीवेनेति ॥ ५६८ ॥ १९ ॥ पट्टकसदृशी आज्ञा, पयमादीहापि धर्मविषये योजनीयमेव निःशेषं निजयुद्ध्या ज्ञायकेन सता यथाविषयं यथायोगमिति । तथाहि—पट्टकसदृशी आज्ञा, पितृस्थानीयो गुरुः, उपहासस्थानीया अन्यजनवादाः, ग्रहित्वस्थानीयं स्वामिप्रायस्य ज्ञानं लोके स्वप्रकाशनं, रत्नस्थानीयो धर्म इति ॥ ५६९ ॥ २० ॥ ईदृशानां गोघरवणिकसदृशानां धर्मो दातव्यः परहितोद्यतेन गुरुणा । इह जगत्यात्मभरित्वमित्तरथा ईदृशानामप्यदाने । यदि नामैवं ततः किमित्याह—तदात्मभरित्वमनुचितमीश्वराणामिव ॥ ५७० ॥ २१ ॥ एवं लब्धतदमिप्रायया श्रीमत्यानीता प्रतिनीसमीपं साध्वीसकाशम् । कमित्याह—प्रतिश्रयं यस्यतिम् । कमित्याह—साधयित्वा वृत्तान्तं न कल्पते मम प्रतदानं कर्तुं, किन्तु प्रयत्तिन्या एवेतिरूपम् । तत्रापि प्रसिधये गता प्रयत्तिन्या महत्तरया यथाविधि उचितसम्भाषणादिना विधिनेत्यर्थः दृष्टा सा । इति प्राग्यत् ॥ ५७१ ॥ २२ ॥ दानादिमेवमिष्टः कथितो धर्मश्चसुर्विधस्तस्याः, कर्मोपशमेन तथा सोमायाः परिणतश्चैव ॥ ५७२ ॥ २३ ॥ ततो विधिनाऽणुप्रतग्रहणं पालनमनुवर्तनं तस्य । ततोऽप्रीतिक गुरुजनस्य । भणितं

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २८२ ॥

च तेन छर्दय मुञ्च इमं धर्मम् । तयोक्तं-गुरुमूले मोक्तव्यः । ततस्तेषां तत्र गुरुमूले नयनमारब्धम् ॥ ५७३ ॥ २४ ॥
कुशलया सोमया चिन्तितमिदं, यथा-संमुखवचनं प्रत्युत्तरदानरूपं गुरुणां मातापित्रादीनां नो नैव युक्तम् । तथा च
तत्र प्रवर्तिनीदर्शनेनैतेषामपि गुरुणां बोधिर्भविष्यति ॥ ५७४ ॥ २५ ॥ गच्छद्भिश्च तैर्दृष्टं वणिगृहे वैशसमसमंजसं
महाघोरम् । किं तदित्याह-हिंसाऽनिवृत्तेर्विजृम्भितं कुलविनाशकरम् ॥ ५७५ ॥ २६ ॥ दुःशीलाऽगारी गृहस्था । सा च
भृतके लम्बा । तथा च सुतघातनं त्वया विधेयमिति तेन सह संगारः संकेतः कृतः । ततःप्रेषणं ग्रामे तयोर्योगपद्मेन
कृतम् । सुतेन तद्घातनम् । ततः केवलागमनं केवलस्यैव सुतस्य गृहागमनमजनीति ॥ ५७६ ॥ २७ ॥ तथाप्यगार्या तस्य
वधनं घातः कृतः शिलया प्रतीतरूपया, वध्ना तस्या असिकेन । चुलीपुत्रकेण दुहितुर्निर्वेदनमित्यर्थः । हा किमेतदिति
बोलः कोलाहलो जातः ॥ ५७७ ॥ २८ ॥ लोकमिलने वचनं प्रवृत्तं त्वयापि किं न एषा वधूर्मातृघातिका घातिता ?
साऽऽह-हिंसाया निवृत्ताऽहम् भणितं च जनेन एतदनिवृत्तिर्हिंसाया अविरमणमहो पापेति ॥ ५७८ ॥ २९ ॥ तथा
सोमया भणितौ च गुरु मयाप्येकं तावद् व्रतमिदं हिंसानिवृत्तिरूपं गृहीतं वर्त्तते, तत्किं मोक्तव्यमिदमिति पृष्टे तावाहतुः-
न नैव मोक्तव्यम्-आस्तामिदं व्रतमिति ॥ ५७९ ॥ ३० ॥ एवं यथा पथि गच्छद्भ्यां गुरुभ्यां कुटुम्बमारी दृष्टा; तथा,
विनष्टवहनः कश्चिन्नौवित्तको द्वीपान्तरे मन्दः सन् भृतकेन कर्मकरेण सुष्ठु सादरं प्रतिजागरितः, तुष्टश्चासौ तं प्रति
दुहितृदाता वणिक् सम्पन्नः, स च भृतकेनोक्तः-विवादे कथंचित्प्रवृत्ते जीवकाः पक्षिविशेषाः, ते चाभिज्ञाश्च साक्षिणः,
तेभ्यो विज्ञेयो भवान् मिथ्याभाषी व्यवहारे इति ॥ ५८० ॥ ३१ ॥ गृहागतश्च महेलादिवशाद् विलोढो दुहितृदानं

प्रति सः । ततो विवादो जातः । भृतकेन राज्ञः शिष्टो निवेदितो बुधितुदानव्ययहारः । इति प्राग्भवत् । तथा, देव ।
 पक्षिणः साक्षिणो वर्धन्ते, इति पक्षिसाक्ष्ये प्रतिपादिते नृपानुज्ञातेन तेन गत्या ते जानीताः । पिस्मयश्च राज्ञः संवृत्तः ।
 ततः 'विरल'ति संनिहितजनापसारणे कृते । ततः पृच्छा च प्रवृत्ता, यथा—॥ ५८१ ॥ ३२ ॥ कुत्र साक्ष्यमेवाम् ।
 ततश्छगणे गोमये कृमिदर्शनेन—चक्षुप्रान्तभागेन कृमीणा कीटकानां भोजनार्थं निक्षिप्तानां दर्शनमन्येषां परिपार्श्वतोऽव-
 स्थितानां स्वत एव क्रियमाणं पश्यतां प्रयोजनं तेन तैः साक्ष्यं कृतम् । कथमित्याह—ईदृशैः कर्मभिरलीकभाषणरूपैरेव-
 रूपगोमयमक्षकैर्भूयस्व इति । ततो घाटितश्चासौ विकारहतश्चेति घाटितविकारहतो दृष्टः सोमाजनकलोकेन । ततो
 द्वितीयेऽपि च प्रते मुख्यमाने निषेधः कृतः ॥ ५८२ ॥ ३३ ॥ एवमेव तिलस्तेनः स्नानार्द्रः कथमपि हृद्दसंयत्तो गोमेरितः
 संक्षिप्तपतितः—तिलराशिमध्ये निमग्नः तैस्त्रिलैः सम तथार्द्र एव गतो गेहमिति ॥ ५८३ ॥ ३४ ॥ जनन्या प्रच्छाद्य तिलान्
 लोचयित्वा निस्तुपीकृत्य प्रतिदत्तत्वादितो मयूराण्डः कृतः । ततो मयूराण्डकमक्षणात् तस्मिंस्तिलस्तेन्ये प्रलभो यद्वादरो
 वृत्तः, तथा स्नानार्द्रप्रकारेण पुनरिति पुनः पुनर्हृततिलनिकरः ॥ ५८४ ॥ ३५ ॥ एवमेव तिलचच्छेयेऽपि यत्त्वादौ प्रलभः ।
 गृहीतो राजपुरुषैः । ततो जनन्याः स्नावितः स्तनस्पृष्टः । परिच्छिन्नकाः कृत्तहस्तपादावयव इत्येयरूपो दृष्टः । निवारणा
 नयर केवल तृतीयेऽपि प्रते मुख्यमाने कृते ॥ ५८५ ॥ ३६ ॥ एव घोटकघटिता घोटकरक्षानियुक्तपुरुषविशेषप्रसक्ता
 दुःशीला काचिन्महिलामोहात् कामोन्मादाय महापापा । कीदृशी विनिपातिसमर्भका परिष्ठापयन्ती तफ भर्त्तार घोरा रौद्र-

प्रेकृति ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥ देवतायोजितपिटिका मस्तकेनैव सह संयोजितहतभर्तृनिक्षिपपिटिका गलद्वसारुधिरभृतस्तनपृष्ठा
अन्धा सती पलायमाना वनं प्रति, निवर्त्तमाना च पुरं प्रति सज्जाक्षा भवन्ती ॥ ५८७ ॥ ३८ ॥

डिम्भकवृन्दपरिगता खिंस्यमाना जालोद्धट्टनतो जनेन रुदती करुणस्वरैर्दृष्टा धिग्जातीया सोमाजनकलोकेन । एवं
चैवमेव चतुर्थप्रतिपेधो वृत्तः ॥ ५८८ ॥ ३९ ॥ एवमसन्तोपाहोभोद्रेकलक्षणाद् विपन्नवहनो विनष्टयानपात्रः समुद्रात्
कथंचिदुत्तीर्णो मत्स्याहारस्यायोगोऽसम्यक्प्रयोगस्तस्मादत्यन्तं व्याधिपरिभूतः कुष्ठाभिधानिष्टव्याधिविधुरितः सज्जातः
॥ ५८९ ॥ ४० ॥ ततस्तेनाकर्णितं यन्निधिः सुतवलिदानं तस्मात्, तत्फलो निधिलाभफलः 'पउत्ते'ति प्रयुक्तो विधिः
पुत्रवलिदानलक्षणः परम्, अफलो वृत्तः । कुत इति चेत्, यतस्तदन्यगृहीतस्तस्मात् पुत्रवलिदायकादन्येन केनचिद्
गृहीतः प्रागेव निधिरिति । विज्ञातश्चासौ नगरराजैर्नगरारक्षकैर्यथाऽयं निधानार्थं दत्तपुत्रवलिः ॥ ५९० ॥ ४१ ॥ तत
उत्क्षुभ्यमाणो निन्द्यमानो बहुजनधिकारितो धिक्कारमानीतो वसनहीनो वस्त्रविकलो दृष्टः कश्चिद्दरिद्रः । ततो जनकलो-
केन प्रतिपेधः पञ्चमेऽपि व्रते परित्यज्यमाने कृतस्तथा यथा प्राच्येऽपि ॥ ५९१ ॥ ४२ ॥ प्राप्तानि ततः सोमाजनकमा-
नुषाणि, एवं पूर्ववत् संविद्यानि प्रतिश्रयसमीपं गणिनीसंनिधानम् । तत्रापि च वैशसमिदं दृष्टमेतैः- सोमाजनकमानुषैः
सहसेति ॥ ५९२ ॥ ४३ ॥ वैशसमेव दर्शयति-रात्रौ भुञ्जानो भोजनं कुर्वन् । कैरित्याह-मण्डकवृन्ताकैः कश्चिद् नरः
पुमान् । किं कृत्वेत्याह-'विञ्चुं'ति वृश्चिकं 'छोढूण' क्षिप्त्वा मुखेऽदृष्टकमज्ञातमेव । ततो विद्धकस्ताडितस्तेन वृश्चिकेन
॥ ५९३ ॥ ४४ ॥ व्यन्तरजातिविषाद्-भावप्रधानत्वान्निर्देशस्य व्यन्तरजातिविषत्वाद् वृश्चिकस्य, उच्छूनमुखः सम्पन्न-

मयधुषदनोऽत एव महाव्यसनप्राप्तश्चैकित्सिकपरिकरितौ वैद्यसंपातसमन्वितः प्रयुक्तविधौषधनिधानः ॥ ५९४ ॥ ४५ ॥
 चक्षेहमानाः कृताङ्गमङ्गो यदुशः सगन्धव विरसमारदंश्च । दृष्ट इति सम्बध्यते । ततो हा पुष्टमिदं पापं रात्रिमोजनमिति
 मन्यमानानां तेषां जातः पष्ठे प्रते परित्यागस्य प्रतिषेधः ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥ अत्रान्तरे सोमयामिहितमेष त्वेष एव मया
 गृहीतः, प्रायो बाहुन्येन, धर्मः, अन्येषामपि नियमविशेषाणां केषांश्चिद् ग्रहणादेवमुक्तमिति । ततश्च ते सोमाजनक-
 लोका आहुर्ब्रुवते—पालयेस्त्वं यत्नेन, प्रेक्षामहे, तथाचेति समुच्चये, तां तव गुरुत्वामिमतां प्रतिनीमिति ॥ ५९६ ॥ ४७ ॥
 गमनं प्रतिश्रये चैत्यचन्दनं सन्निहितशय्यातरगृहे चैत्यप्रतिमानाम् । ततः सोमया गणिनीसाधनं यथैव मम गुरुलोकं
 इति । तया गणिन्या 'उचियपडियसी' इति उचितप्रतिपत्त्या पूर्वाभाषणादिकया वेशनमकारि । तोपस्तेषां सवृत्तः ।
 धर्मकथा सामान्येन आता । प्रच्छन्न विशेषेण केषांश्चिदर्थानां तैः कृतम् । कथनं गणिन्या एधं च वक्ष्यमाणनीत्या ॥ ५९७ ॥ ४८ ॥
 को धम्मो जीवदया, किं सोक्खमरोग्गया उ जीवस्स । को णेहो सत्तमावो, किं पंडिच्चं परिच्छेओ ॥ ५९८ ॥
 किं विसमं कज्जगती, किं लद्धं जं जणो गुणग्गाही । किं सुहगेज्झं सुयणो, किं दुग्गेज्झं खलो लोओ ॥ ५९९ ॥
 एमादिपुच्छवागरणतो तहा मय्याणि जायाणि । जइ तीए धम्मविग्घं पायं सुविणेऽवि ण करेति ॥ ६०० ॥

इदं च महता प्रयत्नेन व्याख्यातत्वात् सुगमत्वाच्च न व्याख्यायते । एवमादीनि प्राग्गाथाग्रन्योक्तानि यानि पुच्छा-
 व्याकरणानि, तैम्यस्तथा भद्रकाणि आतानि, यथा तस्या धर्मविघ्नं प्रायः स्वप्नेऽपि न कुर्वन्तीति ॥ ५९८ ॥ ५९९ ॥ ६०० ॥

इत्थं श्रीमतीसोमोदाहरणमभिधाय प्रस्तुते योजनामाह—

गुणठाणपरिणामे संते जीवाण सयलकल्लाणा । इय मग्गगामिभावा परिणामसुहावहा होंति ॥६०१॥

गुणस्थानकपरिणामे उक्तलक्षणे सति जीवानां सकलकल्याणानि, इत्येवं मार्गानुगामिभावात् शुद्धनीतिपथानुसरण-
लक्षणात्, परिणामसुखावहानि परंपरया सुखानुबन्धप्रधानानि भवन्ति । गुणस्थानकपरिणामवन्तो हि जीवा नियमाद्
मार्गमेवानुसरन्ति, उन्मार्गानुसरणकारिणो मिथ्यात्वादेः कर्मक्षयेणैव गुणस्थानकपरिणामसंभवात् । ततः सकलकल्या-
णलाभः सम्पद्यत इति ॥ ६०१ ॥

अथ महाव्रतान्यधिकृत्याहः—

गुणठाणगपरिणामे महव्वए तु अहिगिच्च णायाइं । समिईयुत्तिगयाइं एयाइं हवन्ति णेताइं ॥ ६०२ ॥

गुणस्थानकपरिणामे उक्तलक्षणे सति महाव्रतानि, तुः पुनरर्थे, अधिकृत्याश्रित्य ज्ञातान्युदाहरणानि समितिगुप्तिग-
तानि समितिगुप्तिप्रतिवद्धान्येतानि भवन्ति ज्ञेयानि । समितिगुप्तीनां महाव्रतरूपत्वेनेत्थमुपन्यासः कृतः ॥ ६०२ ॥

अथ समितिसंख्यां स्वरूपं चाहः—

इरियासमियाइयाओ समितीओ पंच होंति नायवा । पवियारेगसराओ गुत्तीओऽतो परं वोच्छं ॥६०३॥

ईर्यासमितिर्भाषासमितिरेषणा समितिरादानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितिरुच्चारप्रस्रवणखेलसिंघाणजल्लपरिष्ठापनिकासमि-

महाव्रता-
धिकारे
समितिसं-
ख्यादि०—

तिरितिनामिकाः समितयः पञ्च भवन्ति ज्ञातव्याः । किञ्चलक्षणा इत्याह—प्रवीचारेकसराः प्रवीचाराः काययचसोच्छेदा-
विशेषाः, समेवैकं सरन्त्यनुवर्धन्ते यास्तास्तथा, समिति सगतवृत्त्या इतिः प्रवृत्तिरित्यर्थयोगात् । गुप्तीरतः परं यस्य इति ६०३
मणगुत्तिमाइयाओ गुत्तीओ तिस्ति समयकेऊर्हि । पवियारेतररूवा निविट्टाओ जओ भणियं ॥६०४॥

मनोगुप्तिर्वचनगुप्तिः कायगुप्तिरित्येवंलक्षणा गुप्तयो रागद्वेषादिभिर्दोषैर्विज्ञेयमाणस्यात्मनो गोपनानि तिष्ठः समय-
केतुभिः सिद्धान्तधयलगृह्यजकल्पैराचार्यैः, कीदृश्य इत्याह—प्रवीचारेतररूपाः प्रवीचार उक्तरूपाः, इतरशब्दात् तत्प्र-
तिषेधरूपोऽप्रवीचारस्तौ रूपं यासां तास्तथा निर्दिष्टा निरूपिता वर्धन्ते । यतः कारणाद् भणितं समयकेतुमिरेव ॥६०४॥

भणितमेव दर्शयति—

समिओ नियमा गुत्तो गुत्तो समियत्तणम्मि भइयवो।कुसलवइमुदीरंतो जं वइ गुत्तोवि समिओवि॥६०५॥

समितः सम्यग् योगप्रधानतया गमनभाषणादायर्थे इतः प्रवृत्तः सन् मुनिर्नियमाद् अवश्यंभावेन गुप्तः स्वपरयो
रक्षाकरो वर्धते । गुप्तः समितत्वे भजनीयो विकल्पनीयः । अत्र हेतुमाह—कुशलवाच कुशलमधुरस्यादिगुणविशेषणा
याचं गिरमुदीरयच्चुगिरन् सन् यद्यस्मात् 'यइ'सि याचा गुप्तोऽपि समितोऽपि स्यात् । अनेन च समितो नियमाद् गुप्त
इत्येतद् भाषितं, गुप्तस्तु मानसज्यानाद्यवस्थासु प्रवीचाररूपकायचेष्टाविरहेऽपि गुप्तः स्यादेव ॥ ६०५ ॥

एताश्च यथा शुद्धाः स्युस्तथा वाह—

पुविं सरूव पच्छा वाधायविवज्जयाओ एयाओ । कज्जे उवउत्तस्साणंतरजोगे थ सुद्धाउ ॥ ६०६ ॥

पूर्व गुप्तिसमितिप्रयोगकालात् 'सरूव'त्ति पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारात् स्वरूपावगमे सत्यासां पश्चात् प्रयोग-
काले व्याघातादिविवर्जिता धर्मकथादिव्यापारान्तरविकला एता गुप्तिसमितयः शुद्धा भवन्तीत्युत्तरेण योगः । कीदृशस्य
साधोरित्याह—कार्ये ज्ञानादावुपस्थिते एवोपयुक्तस्य सर्वात्मना, सामीप्येनात्मनोऽनन्तरयोगेऽपि ततोऽपि कार्यादव्यवहित
एव कार्यविशेषे, उपयुक्तस्येति योज्यते, शुद्धा निर्मला भवन्ति । इदमुक्तं भवति—प्रथमत आसां स्वरूपे प्रवीचारादि-
लक्षणे ज्ञाते, ततः प्रयोगकाले व्यापारान्तरपरिहारेण व्याघातवर्जने सति, सर्वात्मनोपयुक्तस्यानन्तरयोगे च तथारूप
एव चिकीर्षिते, एताः शुद्धिं प्रतिपद्यन्ते, हेतुस्वरूपानुबन्धानां विशुद्धिभावात् । अत्र स्वरूपावगमो हेतुः । व्याघात-
वर्जितां कार्ये प्रवृत्तिः स्वरूपम् । अनन्तरयोगश्चानुबन्ध इति ॥ ६०६ ॥

अथ तासामाहरणानि विभणिपुराहः—

एयासिं आहरणा निदिट्ठा एत्थ पुवसूरीहिं । वरदत्तसाहुमादी समासतो ते पवक्खामि ॥ ६०७ ॥

एतासां समितिगुप्तीनामाहरणानि दृष्टान्ता निर्दिष्टा अत्र जैने मते पूर्वसूरिभिः । कीदृशानीत्याह—वरदत्तसाध्वादी-
न्यष्टौ समासतस्तानि प्रवक्ष्यामीति ॥ ६०७ ॥

एतान्येवैकोनपञ्चाशद्गुथाभिर्व्याचष्टेः—

वरदत्तसाहु इरियासमितो सकस्स कहवि उवओगो । देवसभाए पसंसा मिच्छविट्ठिस्सऽसवहणं ॥६०८॥
आगम वियारपंथे मच्छियमंडुक्रियाण पुरउत्ति । पच्छा य गयविउवण वोलो सिग्घो अवेहिति ॥६०९॥
अक्खोभिरियालोयणगमणमसंभंतं तहच्चेव । गयगहणुक्खिवणं पाढणं च कायस्स सयरहं ॥६१०॥
ण उ भावस्सीसिपि हु मिच्छा दुक्कड जियाण पीडति । अवि उट्ठाणं एवं आमोगे देवतोसो उ ॥६११॥
सहरण रुवदंसण वरदाणमणिच्छ चत्तसंगोत्ति । गमणालोयणविम्हय जोगंतरसंपविची य ॥ ६१२ ॥
संगयसाहु कारणिय रोहगे भिक्खणिग्गमण पुच्छाकत्तो तुब्भे णगराओ को अभिप्पाओ णवि जाणे ६१३
तत्थ वसंताणं कहं अवावारा उ किमिह जंपंति । एत्थवि अवावारो किं साहणमाणमेत्थंपि ॥६१४॥
सुम्मइ दीसइ किंची सबं साहिज्जए न सावज्जं । किं वसहेत्थ गिलाणो किमिहाडइ अपडिवंधाओ ॥६१५॥
चारग तुब्भे समणा को जाणइ अप्पसक्खिओ धम्मो । ण हु एत्थं लुट्ठिज्जइ जं जाणह तं करेज्जाहि ॥६१६॥
कह सत्ति मिय णु सत्तिमयसासण को णु एस सबण्णू । एमाइ अणुचियं सइ भासासमिओ ण भासेइ ६१७
वसुदेव पुवजम्मे आहरणं एसणाए समिईए । मगद्धा णंदिग्गामे गोयम धिज्जाई चक्ख्यरो ॥ ६१८ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २८६ ॥

तस्स य धारिणि भज्जा गब्भत्ताए कुओ उ आहूओ । धिज्जाई मओ छम्मासगब्भ धिज्जाइणी जाए ॥६१९॥
माउलके संवड्ढण कम्मकरण वियारणा य लोएणं । णत्थि तुह एत्थ किंची तो बेई माउलो तमिह ॥६२०॥
मा सुण लोगस्स तुमं धूयाओ तिणिण तासिं जेट्ठयरं । देहामि करे कम्मं पकओ पत्तो य वीवाहो ॥६२१॥
सा णिच्छए विसण्णो माउलओ बेइ बीय दाहामि । साविय तहेव णिच्छइ तइयत्ती णेच्छइ सावि ॥६२२॥
णिब्विण्ण णंदिवद्धणआयरियाणं सगासि णिक्खंतो । जाओ छट्ठक्खमओ गेण्हइ यमभिग्गहमिमं तु ६२३
बालगिलाणाईणं वेयावच्चं मए उ कायवं । तं कुणइ तिवसड्ढो खायजसो सक्कगुणकित्ती ॥ ६२४ ॥
अस्सइहणा देवस्स आगमो कुणइ दो समणरूवे । एगो गिलाणो अडवीए चिट्ठई अइगओ बिइओ ६२५
बेइ गिलाणो पडिओ वेयावच्चं तु सदहे जो उ । सो उट्ठेज्ज खिप्पं सुयं च तं णंदिसेणेण ॥ ६२६ ॥
छट्ठोववासपारणमाणीयं कवल धेत्तुकामेणं । तं सुयमेत्तं रहसुट्ठिओ य भण केण कज्जंति ॥ ६२७ ॥
पाणगदव्वंति तहिं जं णत्थी बेइ तेण कज्जंति । णिग्गय हिंडंते कुणयणेसणं णवि य पेळेइ ॥ ६२८ ॥
इय एक्कवार बीयं च हिंडिओ लद्ध तइयवारम्मि । अणुकंपा तूरंतो गओ य सो तस्सगासं तु ॥६२९॥

वरदत्तादि-
निदर्शन-
संग्रह-
गाथाः-

॥ २८६ ॥

खरफरुसणिदुरेहिं अक्कोसइ से गिलाणओ रुटो । हे मंदमग्ग । फुक्किय । तूससि तं णाममेत्तेण ॥६३०॥
साहुवगारित्ति अहं णामद्धो तह समुविसिउमाओ । एयाए अवत्थाए तं अच्छसि भत्तलोहिछो ॥६३१॥
अमयमिव मण्णमाणो तं फरुसगिरं तु सो ससंभंतो । चरणगओ खामेई धुवइ य तं समललित्तं ॥६३२॥
उट्टेह वयंमोची तह काहामी जहाहु अचिरेण । होहिह णिरुया तुब्भे वेई ण तरामि गंतुं जे ॥६३३॥
आरुह मे पिट्ठीए आरूढो तो तहिं पहारं च । परमासुइतुग्गंधं मुयई पट्ठीए केसयरं ॥ ६३४ ॥२७॥
वेइ गिरं धिय मुंडिय ! वेगविद्वाओ कउत्ति वुक्खविओ । इय बहुविहमक्कोसइ पए पए सोवि भगवंतु ६३५
ण गणइ तं फरुसगिरं ण य तं गरहइ दुरहिगधं तु । चंदणमिव मण्णंतो मिच्छा मि वुक्कं मणइ ॥ ६३६ ॥
चित्तेइ किं करेमी कह णु समाही भवेज्ज साहुस्स । इय बहुविहप्पगारं णवि तिण्णो जाव खोभेउं ॥ ६३७ ॥
ताहे अमित्थुणित्ता गओ तओ आगओ य इयरो उ । आलोइए गुरूहिं धण्णोत्ति तहा समणुसिट्ठो ॥६३८॥
जह तेणमेसणा णो मिण्णा इय एसणाए जइयधं । सव्वेण सया अहीणभावओ सुत्तजोएण ॥ ६३९ ॥
धिज्जाइसोमिलज्जो आदाणाइसमिईए उवउत्तो । गुरुगमणत्थं उग्गाहणा उ गमणे णियत्तणया ॥६४०॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २८७ ॥

तह मुयण सम्म चोयण किमेत्थ सप्पोत्ति एव पडिभणिओ।संविग्गो हाऽजुत्तं भणियंति सुराएऽणुग्गहिओ
तह सप्पदंसणेणं सुट्ठयरं तिक्खसद्धसंपण्णो । दंडगगहणिकखेवे अभिग्गही सब्बगच्छम्मि ॥६४२॥३५॥
अण्णोपणागम णिच्चं अब्भुट्ठाणाइजोगपरितुट्ठो । जत्तेणं हेट्ठवरिं पमज्जणाए समुज्जुत्तो ॥ ६४३॥३६॥
जावज्जीवं एवं गेलण्णम्मिवि अपरिवडियभावो । आराहगो इमीए तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ ६४४ ॥
धम्मरूई णामेणं खुट्ठो चरिमसमिईए संपण्णो । कहवि ण पेहियथंडिल ण काइयं वोसिरे राई ॥६४५॥
जाया य देहपीडा अणुकंपा देवयाए उप्पण्णा । तीए अकालपहायं तहा कहं जह समुज्जोओ॥६४६॥
वोसिरणा अंधारं हंत किमेयंति देवउवओगो । जाणण मिच्छाउक्कड अहो पमत्तोम्हि संवेगो ॥६४७॥
अण्णोवि य धम्मरूई खमगो पारणग कडुयतुंवम्मि । गुरुवारण नायालोयणाए भणिओ परिट्ठवसु ६४८
आवागथंडिल पिपीलियाण मरणमुवलब्भ तद्देसा । करुणाए सिद्धवियडण भोत्तूणमओ महासत्तो॥६४९॥
मणयुत्तीए कोई साहू ज्ञाणम्मि णिच्चलमईओ । सकपसंसा असद्वहाण देवागमो तत्थ ॥ ६५०॥४३॥
दिट्ठो उस्सग्गट्ठिओ विउवियं जणणिजणगरूवं तु । करुणं च संपलत्तो अणेगहा तत्थ सो तेसिं ॥ ६५१ ॥

वरदत्तादि
निदर्शन-
संग्रह-
गाथाः—

॥ २८७ ॥

पच्छा भज्जारूवं अण्णपसत्तं समत्तसिंकारं । श्रूओ य अहिलसंतं ऊसुगमच्चंतणेहजुयं ॥ ६५२ ॥ ४५ ॥
तहवि ण मणगुत्तीए चलयं णियरूवदेववंदणया । थुण्ण लोगयसंसा एवपि ण चित्तमेओ उ ॥ ६५३ ॥ ४६ ॥
वयगुत्तीए साहू सण्णायगठाण गच्छए दट्ठं । चोरग्गह सेणावई विमोइउं भणइ मा साह ॥ ६५४ ॥ ४७ ॥
चलिया य जण्णयत्ता सण्णायगमिलणमंचरा चेव । मायपियमायमाई सो वि णियत्तो समं तेहिं ॥ ६५५ ॥
तेणेहिं गहियमुसिया मुक्का ते धित्ति सो इमो साहू । अम्हेहिं गहिय मुक्को तो वेई अम्मगा तस्त ॥ ६५६ ॥ ४९ ॥
तुम्मेहिं गहियमुक्को, आमं आणेह वेइ तो लुरियं । जा छिंदेमि थणं णणु किं ते सेणावई भणइ ॥ ६५७ ॥ ५० ॥
बुज्जम्मजायमेसो दिट्ठा तुम्मे वहा वि नवि सिट्ठांकह पुत्तो त्ति अह ममं किह णवि सिट्ठति धम्मकहा ॥ ६५८ ॥
आउट्ठो उवसंतो मुक्को मज्झंपि तं सि माइत्ति । सव्वं समप्पियं से वइगुत्ती एव कायवा ॥ ६५९ ॥ ५२ ॥
काइयगुत्ताहरणं अद्धाणपवण्णगो महासाहू । आवासियम्मि सत्थेण लहइ तहिं थंडिलं किंचि ॥ ६६० ॥
लद्धं च णेण कहवी एगो पाओ जहिं पइट्ठाइ । तहिं ठिपगपाओ सव्वं राइं तहिं थद्धो ॥ ६६१ ॥ ५४ ॥
ण य अत्थंडिलभोगो तेण कओ तत्थ धीरपुरिसेणं । सक्कपसंसा देवागमो य तह मेसणसखोहो ॥ ६६२ ॥ ५५ ॥

सीतगहसंपाडणमचलमंगाण दुक्कडं सम्मं । सुरवंदणा पसंसण अईव लोणेणमुक्करिसो ॥६६३॥५६॥

तत्र वरदत्त साधुः क्वचित् सन्निवेशे वरदत्तनामा मुनिरीर्यासमितस्तथास्वाभाव्यादीर्यासमितावत्यन्तमुपयुक्तः सर्वदा समभूत् । तत्र मुनिवृषभे नित्यं समाहितात्मनि सुगृहीतनामधेये शक्रस्य सौधर्मदेवलोकाधिपतेः स्वभावत एव निष्पन्न-
गुणेषु गुणेषु प्रवृत्तद्वानुरागस्य कथमपि विपुलेनावधिना मनुष्यक्षेत्रमवलोकमानस्योपयोगो वरदत्तसाधुगोचरं ज्ञानं समभवत् । दृष्ट्वा च तस्यैर्यासमितावत्यन्तनिश्चलत्वं, देवसभायां सुधर्मानामिकायां तेन प्रशंसा प्रवर्तिता, यथा—अहो ! एष वरदत्तसाधुः सदैवमनुजासुरेणापि जगता नेर्यासमितेः क्षोभयितुं शक्यते । तत्र च मिथ्यादृष्टेरेकस्य देवस्याश्रद्धानं शक्रप्रशंसितगुणेषु समजनि, यथा सुष्ठूक्तं केनापि—“जा इच्छा सा कीरइ वोहिज्जइ जं मणस्स पडिहाइ । इयरे जणे न संका पहुत्तणं तेण रमणीयं” ॥ ६०८ ॥ १ ॥ तत आगम इहावतरणलक्षणस्तस्य बभूव । ततो विचारपथे वहिर्भूमिलक्षणे मक्षिकामण्डुकिकानां पुरतोऽग्रतो मार्गे निरन्तरं विकुर्धणं कृतम् । इति प्राग्वत् । पश्चाच्च पश्चिमभागे पुनर्गजविकुर्धणा—गजस्य गिरिशिखरानुकारिणः पवनजवनवेगस्य दूरं समुत्सारितकरस्य विकुर्धणा विरचना कृता । ततो बोलः कलकलो हस्तिपालकेन कृतः, यथा—शीघ्रमपैहि मार्गादपसर, अन्यथा ते न जीवितव्यमस्ति ॥ ६०९ ॥ २ ॥ ततोऽक्षोभस्य त्यक्तसकलत्रासस्यैर्यालोकनेन गम्यमानमार्गावलोकनरूपेण गमनमसंभ्रांतकमविह्वलं तथा चैव यथा गजविकुर्धणात् प्राक् । ततो गजग्रहे क्षेपणं गजेन कराग्रेण गृहीत्वा गगनतले दूरमुत्क्षेपणं, पातनं च भूमितले कायस्य ‘सयराहं’ति समकमेवोत् क्षेपणपातनयोरत्यन्ताव्यवधानेन भावात् समकमित्युक्तम् ॥ ६१० ॥ ३ ॥ व्यवच्छेद्यमाह—न तु नैव भावस्यैर्यासमिति-

परिणतिरूपस्येपदपि हु पातनमजायत । कुतः । यतो मिथ्याबुद्धकृतं मे समस्तु इत्युक्तं तेन, जीवानां मक्षिकामण्डुकिका-
लक्षणानां पीडा बाधा वर्धत इति कृत्या; अपि च, वस्थान संवृत्तगात्रेणैवमीर्यासमिति प्रधानतया तेन कृतम् । तत
आमोगे तन्नायोपलम्भे कृते देयतोप एव जातः, न पुनरुदासीनतादिभावान्तर भाव इति ॥ ६११ ॥ ४ ॥ तदनन्तर
संहरणं मक्षिकामण्डुकिकानां गजस्य च देवेन विहितम् । रूपदर्शनं चलत्कुण्डलस्योरःस्थलयिसारिस्फारहारस्य बहलकि-
रणजालविलुप्ततमः पटलविकटमुकुटस्य निजरूपस्य दर्शनमकारि । ततो वरदानं धर वृष्ट्वित्येवंलक्षणमुपस्थापितम् ।
अनिच्छा निःस्पृहता वरदत्तसाधुना त्यक्तसंग इति कृत्वा । ततो देवो भक्तिभरस्तत्तत्करणकमलमभियन्ध सम्पन्नसन्तोषः
स्वस्थानं जगाम । वरदत्तसाधुनापि ततो गमन पूर्वप्रवृत्तविचारपथे एवालोकनं च जीवानां कृतम् । अपिस्मयश्च 'साक्षा-
देव देवो मया दृष्टः' एवंप्रत्यक्ष विस्मयस्याकरणम् । योगान्तरसंप्रवृत्तिश्च विचारगमनापेक्षया यद्योगान्तर स्वाध्यायध्या-
नादिलक्षणं तत्र सम्यक् प्रयत्नं च जातमिति ॥ ६१२ ॥ ५ ॥ अथ द्वितीयसमित्युदाहरणमाहुः—किल कश्चिन्नगरे
संगतनामा साधुर्निखिलसाधुसामाचारीकरणपरायणः । तथा—“जा य सच्चा अवोत्तया सच्चामोसा य जा मुसा । जा
य बुद्धेहिं णाङ्गणा ण त मासेज्ज पण्णयं” ॥ १ ॥ एवरूपायां वाक्यशुद्धौ स्वभावत एवोपयुक्तः समयतिष्ठत । स चा-
न्यदा कारणिको ग्लानप्रसिजागरणकारणयान् रोधके परैः सर्वतो नगरनिरोधलक्षणे कृते 'मिक्खनिग्गमण' इति नगर एव
मध्ये पुष्कलायां मिखायां लभ्यमानायामपि प्रतिबन्धपरिहारार्थं बहिः शायुराजसैन्ये मिखार्थं निर्गमनं कृतवान् । ततः
पृच्छा सैन्यलोकेन कृता—कुतो भयन्त इहागताः ? मुनिः प्राह—नगरात् । सैन्यलोकः प्राह—कोऽमिप्राय एतन्नगर

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २८९ ॥

प्रभोः—किमस्माभिः सह संघट्टिष्यते नवेति ? मुनिः प्राह—नापि च जाने नैवाहं जानामि कोऽपि कस्मिन्नभिप्राये वर्त्तत इति ॥ ६१३ ॥ ६ ॥ सैन्यं—तत्र नगरे वसतां भवतां कथमभिप्रायपरिज्ञानं न संजातमिति ? मुनिः—अव्यापारास्तु लोकव्यापाररहिता एव साधवो वर्त्तन्त इति । सैन्यं—यद्यभिप्रायो न ज्ञायते तर्हि किमिह पुरमध्ये जना जल्पन्ति सन्धिविग्रहयोर्विषये ? मुनिः—अत्रापि जल्पविषयेऽव्यापारोऽहम् । सैन्यं—किं साधनमानं हस्त्यश्वादिसंग्रामाङ्गपरिमाणम् ? मुनिः—अत्रापि च साधनमानपरिज्ञानेऽव्यापारोऽहमिति ॥ ६१४ ॥ ७ ॥ मुनिरेवाह—श्रूयते कर्णाभ्यां, दृश्यते लोचनाभ्यां किञ्चिच्छब्दरूपलक्षणं वस्तु, शब्दरूपयोर्ग्रहणस्वभावत्वात् तेषां, परं सर्वं साध्यते कथ्यते न सावद्यं सपापम्, किन्तु कार्यं समुत्पन्ने निरवद्यमेव; सावद्यं सर्वं यद्भवद्भिः पृच्छयत इति । अत एव पठन्ति—“बहुं सुणेइ कण्णेहिं बहुं अच्छीहिं पेच्छए । न य दिट्ठं सुयं वावि भिक्खू अक्खाउमरिहइ ॥ १ ॥” सैन्यं—यद्येवं निर्व्यापारा यूयं, किं तर्हि वसथात्र ? मुनिः—ग्लानः साधुरस्मदीयः समस्ति । सैन्यं—किमिह सैन्येऽस्मदीयेऽदृथ ? अप्रतिबन्धात् कचिदप्येकत्र ग्रामकुलनगरादावसंगमात् ॥ ६१५ ॥ ८ ॥ सैन्यं—चारिका हेरिका यूयम् । मुनिः—नैव चारिकाः किन्तु श्रमणा वयम् । सैन्यं—को जानाति कीदृशा यूयम् ? मुनिः—आत्मसाक्षिकः, आत्मा साक्षी यत्रेति समासः स धर्मः, नात्र वस्तुन्यन्यस्य कस्यापि साक्षित्वमस्तीत्येवमुपन्यासः । सैन्यं—न हु नैवेत्थमुत्तरप्रदानेन छुध्यते मुच्यतेऽस्मत्सकाशात् । मुनिः—तर्हि यज्जानीथ तत् कुरुध्वम् । इति प्राग्वत् ॥ ६१६ ॥ ९ ॥ सैन्यं—‘कह सत्ति मिय णु’त्ति कथं शक्तिः सामर्थ्यरूपा, मकारोऽलाक्षणिकः । इयं तव, नुर्वितर्के, ततो वितर्क्यतेऽस्माभिः कथञ्चित्तव शक्तिरुत्पन्ना यथा यदस्माभिः करिष्ये

तत् सहिष्यत इति ! मुनिः—शक्तिमन्ञासनात् सकलत्रैलोक्यसमर्गलक्षामर्ष्यस्य पुरुषविशेषस्य शिष्यणात् । सैन्य—को
 नु को नामेष शक्तिमान् पुरुषविशेषः ? मुनिः—सर्वज्ञः सर्वमतीतानागतादिभेदभिन्न यस्तु जानाति हस्ततलन्यस्तनिस्तल-
 स्पृक्षमुक्ताफळमिषानपरतमाकलयते यः सकलसुरासुरनरवृन्दयन्धपादारविन्दो भगवानर्हमिति । ततः ससन्तोषं सैन्य-
 लोकेन विसृष्टो मुनिः स्वस्थानं ययौ । एषमादि नगराभिप्रायप्रकटनाद्यनुचित साधुजनायोग्यं सदा सर्वकालं भाषासमितः
 सन् न भाषते, किन्तु यथा तेन संगतसाधुना भाषितं तथा भाषेतेति ॥ ६१७ ॥ १० ॥ अथैषणासमिताबुदाहरणमाह—
 यमुदेवः—सहजनिजसौभाग्यवशमग्नसुभगंमन्यमनुजाभिमानो, दशमदशार्हः, अन्धकवृष्णिनाममहाराजाङ्गजः, तस्का-
 लहरियशप्रसूतिपितामहीभूतः, यासुदेवपिता, पूर्वजन्मन्याहरणमेपणायामेपणानामिकाया समितौ । तदेव दर्शयति—
 'मगह'सि मगधविषये नन्दिग्रामे गौतमो नाम धिग्जातिर्वाक्षिणः, चक्रचरः कुलालचक्रयद् यो भिक्षार्थी सन् ग्रामादौ
 चरति स चक्रचरो भिक्षाचर इत्यर्थः, समभूत् ॥ ६१८ ॥ ११ ॥ तस्य च गौतमचक्रचरस्य धारणी नाम भार्या आसीत् ।
 एवं कुटुम्बधर्मे प्रवर्त्तमाने कियति कालेऽतिक्रान्ते सति गर्भस्तास्या धारण्याः कुतोऽपि गत्यन्तरादभूत् समुद्भूतः । स
 च स्वभावादनुपचितसमीहितसिद्धिहेतुपुण्यस्कन्धो धर्षते । अत एव धिग्जातिर्गौतमनामा मृतः परासुतामापन्नः ।
 केत्याह—'छम्मासे गम्भ'सि पण्मासगर्भे षड् मासा यस्य स तथा तस्मिन् गर्भे सति—तस्य गर्भेऽव्यतीर्णस्य षष्ठे मासे
 पिता मृत इत्यर्थः । 'धिजाङ्गि'सि जननी जाते उदराग्निर्गते तत्र गर्भे मृतेति ॥ ६१९ ॥ १२ ॥ ततो मातुलेन प्रती-
 तरूपेण संवर्द्धनं वृद्धिमानीतोऽसौ प्रतिष्ठितनन्दिपेणनामा । तत्रैव मातुलगृहे 'कम्मकरण'सि कृपिपाशुपान्पादिकर्म कर्तु-

मारब्धः । निश्चितस्तस्य संवृत्तो मातुलः । एवं व्रजति काले वितारणा च विप्रतारणा पुनर्लोकेन परव्यसनसुस्थितेन कर्तुं-
मारब्धा तस्य । कथमित्याह—नास्ति न विद्यते तत्रात्र गृहे दूरं वृद्धिं गतेऽपि किञ्चिदाभाव्यम् । गृहकर्मसु मन्दादरे
जाते ब्रवीति प्रतिपादयति मातुलो लब्धवृत्तान्तस्तमिह ग्रामे स्वभावत एव परगृहतत्तिकारके उच्छृङ्खलमुखे ॥ ६२० ॥
॥ १३ मा शृणु लोकस्य वचनानि त्वं, परगृहभञ्जनप्रियत्वालोकस्य । यतो दुहितरस्तिन्नः सन्ति मम गृहे । तासां या
ज्येष्ठतरा सर्वज्येष्ठा तां प्राप्तयौवनां तव दास्यामि । एवं मातुलेनोक्तः 'करे'ति कर्तुं कर्म प्रकृतः प्रवृत्तवान् । कालेन
प्राप्तश्च वीवाह इति ॥ ६२१ ॥ १४ ॥ सा ज्येष्ठा दुहिता तत्र विवाहे पित्रा समुपस्थापिते तं नन्दिपेणं तुच्छौष्ठच्छदमुख-
तया समुद्घाटदशनं चिपिटनाशिकमतिगभीरनेत्ररन्ध्रममनोहरस्वरमतिलम्बोदरसंक्षिप्तवक्षःप्रदेशं विकटपादपातमलिगव-
लव्यालकालकायं साक्षादपुण्यराशिमिव निभाल्य नेच्छति परिणेतुम्; भणितवती च यदि मामनेन परिणाययिष्यथ तदा
नूनं मया मर्त्तव्यमिति । ततोऽसौ विखिन्नो मन्दादरश्च गृहकर्मसु संवृत्तः । मातुलो ब्रवीति—यदि नामानया दुहित्रा
नाभिलषितस्त्वं तथापि द्वितीयां दुहितरं दास्यामि । सापि च दुहिता तथैव प्रथमदुहितृवत् तं नेच्छति । 'तद्व्यती' इति,
अतस्तृतीया प्रतिपन्ना, इत्येवं प्रथमदुहितृद्वयवत् सापि नेच्छति तृतीया ॥ ६२२ ॥ १५ ॥ ततो निर्विण्णोऽसौ
गृहवासाद् नन्दिवर्द्धनाचार्याणां सकाशे निष्क्रान्तः प्रतिपन्नव्रतः सम्पन्नः । ततोऽसौ पूर्वभवविहितानां दुष्कृतानामुदग्रं
तपो विना नान्यो विनाशहेतुः समस्तीति मन्यमानो जातः षष्ठक्षमकः । षष्ठं नाम षष्ठभक्तं तपः । तच्च किल भक्तपञ्च-
कपरिहारेण षष्ठं भक्तमुपादेयतया यत्र तपसीत्यन्वयप्रधानतया चपचासद्वयं, तत् क्षमते सहते यः स तथा । तथा, स्वसा-

मर्षालोचनेन गृह्णाति षामिग्रहमिमं तु वक्ष्यमाणं पुनः ॥ ६२३ ॥ १६ ॥ तमेव दर्शयति;—यालग्लानादीनां शिशुसरो-
गवृक्षप्राधूर्णकाचार्योपाध्यायतपस्विशैक्षादिमेदमाज्ञां साधूनां वैयावृत्यमन्नपानदानाद्युपष्टम्भलक्षणं मया तु मयैव केवलेन
कर्त्तव्यं, न पुनरन्यः कश्चिदिच्छाकारविषयः कर्त्तव्यः केनापीति । एवं गृहीताभिग्रहो निषिलाभादपि समधिकं सन्तोषमुद्वहं
स्तमभिग्रहं करोति तीव्रश्रद्धः । समुवृषदित्तातितीव्रामिलापः । आतस्थतुर्वर्णश्रीश्रमणसधमध्ये स्थातयशाः समुत्पन्नश्लोकः
सदा तस्य शक्रगुणोत्कीर्त्तिः—शक्रेण सौधर्मप्रमुणा गुणानां वैयावृत्यादीनां कीर्त्तनमकारीति ॥ ६२४ ॥ १७ ॥ ततोऽ-
श्रद्धधानस्य शक्रकृतगुणोत्कीर्त्तनं कस्यचिद्देवस्येहागमोऽवतरणलक्षणो जज्ञे । स च करोति द्वे श्रमणरूपे । तयोरेको
ग्लानः सन् अटन्यां तिष्ठतीति विकुर्व्यातिगतो यत्रासौ नन्दिपेणः साधुस्तत्राश्रये प्रविष्टो द्वितीयः साधुः ॥ ६२५ ॥ १८ ॥
ब्रवीति स उपाश्रयागतेः—ग्लानः पतितोऽटव्यामेकः साधुः समस्ति । वैयावृत्यं सूक्ष्मलक्षणं श्रद्धात्ते रुचिविषयीकरोति
यस्तु कश्चित्, तुशब्दौ पादपूरणार्थौ, स उचिष्ठस्तु उद्यमं करोतु क्षिप्रमिदानीमेव । श्रुतं च तद्वचनं नन्दिपेणेन मुनिना
॥ ६२६ ॥ १९ ॥ कीदृशेनेत्याह—यद्योपवास उच्छलक्षणः, पार्यते तीरं नयते येन स तथा तमानीतं स्वयमेव सर्वसम्प-
त्करीमिक्षाविशेषलब्धं कवलं प्राप्तुं, विभक्तिलोपः प्राकृतत्वात्, प्रथमत एव ग्रहीतुकामेन । तद्देवयधो यदा श्रुतमात्र
श्रुतिपथावतारि सम्पन्नम्, तदा रभसोत्थितश्च रभसादुत्थित एव सन् ब्रवीति भण स्वं केन वस्तुना कार्यं प्रयोजनमिति
॥ ६२७ ॥ २० ॥ पानकद्रव्यम्, इति प्राग्वत्, सत्र सन्निवेशे यस्मास्ति द्राक्षापानकादि, ब्रवीति तेन कार्यम् । इतिः
पूर्ववत् । ततो निर्गत उपाश्रयाद् नन्दिपेणः पानकगवेपणार्थम् । तत्र च हिण्डमाने तृष्णाबुभुक्षाध्वाभकुक्षौ करोत्यनेपणा

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २९१ ॥

पानकाशुद्धिलक्षणां स देवः । नापि च नैव प्रेरयति स साधुस्तम् ॥ ६२८ ॥ २१ ॥ इत्येवमेकवारां द्वितीयां च वारामु-
पदिष्टपानकार्थं हिण्डितस्तत्र सन्निवेशे । न च लब्धं तत् । ‘लब्ध’ति लब्धं च तृतीयवारे । वारशब्दस्येह पुल्लिङ्गत्वादेवं
निर्देशः । ततो ‘अणुकम्प’ति अनुकम्पया दयया त्वरमाणो गतश्च स नन्दिपेणसाधुस्तत्सकाशं तस्यैव समीपं पुनरिति
॥ ६२९ ॥ २२ ॥ गतं सन्तं तं खरपरुषनिष्ठुरैर्वाक्यैराक्रोशति शपते स ग्लानको ग्लान एवानुकम्पनीयतां गतो रुष्टो
दर्शितभ्रकुटीभङ्गादिकोपविकारः । कथमित्याह—हे मन्दभाग्य तुच्छीभूतपुण्यस्कन्ध ! फूत्कृत अत्यन्तासारतया तुषादि-
वत्फूत्कारयोग्य ! तुष्यसि सन्तुष्टो भवसि त्वं नाममात्रेण नाम्नैव केवलेन वैयावृत्यकरोऽहमित्येवंरूपेण ॥ ६३० ॥ २३ ॥
‘साहुवगारिति अहं नामहो’ इति साधूपकार्यहमित्येवंरूपनाम्नाऽऽढ्यः, तथा समुद्दिश्य भोजनं कृत्वा आगत इति,
एतस्यां भवतैवावलोक्यमानायामवस्थायां त्वमास्ते भक्तलोभवान् सन्निति ॥ ६३१ ॥ २४ ॥ अमृतमिव पीयूषमिव मन्य-
मानस्तां परुषां गिरं तु परुषामपि गिरं “जो सहइ उ गामकंटए अक्रोसवहारतज्जणाउ य । भयभेरवसदसप्पहासे समसु-
हदुक्खसहे य जे सभिकखू” इत्यादिसूत्रवासितान्तःकरणत्वात् स नन्दिपेणः ससंभ्रातः ससंभ्रमः सन् चलनगतः क्षम-
यति, यथा—क्षमस्व ममैकमपराधं न पुनरेवं करिष्ये, धावति च तं साधुं स्वमललिप्तं स्वकीयविष्टामूत्रलक्षणमलोपदिग्ध-
मिति ॥ ६३२ ॥ २५ ॥ वभाण चोत्तिष्ठत यूयमितः स्थानाद् ब्रजाम इति । तथा करिष्यामि वसतिकामध्यप्राप्तं सन्तं
भवन्तं ‘जहा हु’ति यथा चिरेण शीघ्रमेव ‘होहिह’ति भविष्यथ नीरोगा यूयम् । ततो ब्रवीति—ग्लानो न तरामि गन्तु-
मितः स्थानात् कचिदपि । ‘जे’ इति वाक्यालंकारार्थः ॥ ६३३ ॥ २६ ॥ नन्दिपेणः प्राह—आरोह समारूढो भव पृष्ठौ

मदीयायाम् । आरुदस्ततः सः । ग्रहार च मूत्रपुरीषलक्षणं पुनः परमाशुचिमत्यन्तमशुचिरूपम्, अत एव दुर्गन्धं मूत्र-
कुपितशूलालमाज्जारादिकदेवरादपि विरुद्धगन्धं मुञ्चति पृष्ठिक्लेशकरमत्यन्तासाधारणस्पर्शत्वेन पृष्ठप्रदेशापकारि ॥ ६३४ ॥
॥ २७ ॥ ब्रवीति गिरं धिग् मुञ्चिन् । त्वं, घेगविधासो मूत्रपुरीषप्रवृत्तिनिरोधः कृतस्त्वया, इत्यस्माद् दुःखापितो दुःख-
यान् कृतोऽहमित्येष नानारूपमाक्रोशाति पदे पदे । सोऽपि भगवान् यत्कुरुते तदाह ॥ ६३५ ॥ २८ ॥ न गणयति न
मन्यते तां परुषगिरं, न च गर्हतेऽपि तं परुषचनयकार दुरभिगन्धं विलीनगन्धमपि सन्तम् । तर्हि किं कुरुते इत्याह
—चन्दनमिव मन्यमानस्तत्पुरीषादि, मिथ्या मे बुद्धृतं यदत्र प्रमादादनुचितमाचरितमिति भणति ॥ ६३६ ॥ २९ ॥
तथा चिन्तयति मीमांसते—किं करोमि अन्नपानदानादिरूपं कृत्यं, कथं तु केन नाम प्रकारेण समाधिर्भवेदस्य साधोः ।
इत्येवं बहुविधप्रकारं भोजनभक्षणपणाविधातनिपुणाक्रोशादिप्रकारवद्, यथा भवति । नापि नैव तीर्णः शक्तितो यदा
क्षोभयितुम् ॥ ६३७ ॥ ३० ॥ तदाऽमिष्टुत्य—अहो ! सुलब्धं ते जन्म, सफलं जीवितव्यमित्यादिनिर्वचनैस्तं प्रशंस्य गत-
स्तको देव । आगतश्चेतरः स्वोपाश्रयम् । आलोचिते यथायस्थितस्वरूपे निवेदिते सति गुरुमिर्धन्य इति भणित्वा,
तयेति समुच्चये, समनुशिष्टः स प्रशंसित इति ॥ ६३८ ॥ ३१ ॥ अथ प्रस्तुतयोजनामाह—यथा तेन नन्दिपेणसाधुना
एषणा पानकशुद्धिरूपा नो नैव मित्रा विनाशिता इत्येवमेपणायां यतितव्यं सर्वेण सदा साधुना अदीनभावतोऽक्षीणप-
रिणामात् सूत्रयोगेन सूत्रानुसारेणेत्यर्थः ॥ ६३९ ॥ ३२ ॥

ततोऽस्ती नन्दिपेणास्यः साधुः साधितसाधिमा । अलण्डाभिग्रहो मृत्यौ कालेन समुपस्थिते ॥ १ ॥ चकारानघन

श्रीउपदे-
शपदे

॥ २९२ ॥

भव्या भावयामास भावनाः । अवश्यवेद्यदुष्कर्मविपाकादित्यचिन्तयत् ॥ २ ॥ मन्ये नान्यस्य कस्यापि दुर्भगत्वं तथाऽ-
भवत् । यथा ममेति संमूढो निदानमकरोदिदम् ॥ ३ ॥ यद्यस्ति तपसो मेऽस्य फलमग्रभवे ततः । समस्तसुभगस्तोमशे-
खराकारधारकः ॥ ४ ॥ भवेयमिति संक्लेशादनुत्तीर्णो मृतश्च सन् । जातो वैमानिको देवः स्थितो भूरिमनेहसम् ॥ ५ ॥
तत्रासावायुषो हानौ च्युत्वाऽस्मिन्नेव भारते । नगरे सौर्यपुराभिख्ये समाख्यामुत्तमां गते ॥ ६ ॥ समृद्धलोकसंवाससुन्दरे
मन्दरोपमैः । देवागारैर्वराकारै राजमाने पदे पदे ॥ ७ ॥ अनेककुलकोटीभिः संकुले नकुलाकृतौ । विपक्षदन्दशूकानामु-
ग्रवैरविषात्मनाम् ॥ ८ ॥ हरिवंशशिरोरत्नतुल्यस्य वसुधाभुजः । अन्धकवृष्णोः प्रवरपत्न्यामुत्पन्नवानसौ ॥ ९ ॥ गर्भत्वेन
तिथौ शुद्धे दोहदे च विनोदिते । पर्यन्ते नवमासानां सा तं देवी व्यजीजनत् ॥ १० ॥ समुद्रविजयादीनां देवताकारधा-
रिणाम् । दशानामन्तिमं सूनुं सौभाग्यमणिरोहणम् ॥ ११ ॥ विहितश्चोत्सवश्चोच्चैर्यादवानन्ददायकः । समयेऽदायि नामास्य
वसुदेव इलाभुजा ॥ १२ ॥ बद्धः कलाकलापेन लेभे यौवनमुत्तमम् । अत्रान्तरे पिता राज्यं दत्त्वा प्रथमसूनुवे ॥ १३ ॥
व्रतं गृहीत्वा संसिद्धः सोऽपि राज्यं यथास्थिति । चक्रे शक्र इव स्वर्गे बन्धुवृन्दादिनन्दितः ॥ १४ ॥ यदा यदा कुमा-
रोऽसौ वसुदेवो गृहाद्बहिः । बम्भ्रमीति तदा तस्य सौभाग्यगुणविह्वलाः ॥ १५ ॥ पुरनार्योऽनिवार्येण कौतुकेन कुलस्थि-
तिम् । व्यतीत्याक्षिप्तमनसस्तमेवैकं विलोकितुम् ॥ १६ ॥ स्वगृहोपरिभागस्था गृहद्वारगतास्तथा । वर्तन्ते नो निवर्तन्ते
समीपस्थे गुरावपि ॥ १७ ॥ जातमत्यन्तमुन्मत्तं तत्पुरं परितस्ततः । पुरप्रधाना राजानं संभूयेदं व्यजिज्ञपन् ॥ १८ ॥
देवोऽयं शीलजलधिः कुमारोऽवालचेष्टितः । प्राणभङ्गेऽपि कुरुते चेष्टां नैव मलीमसाम् ॥ १९ ॥ सौभाग्यातिशयादस्य

वसुदेवोदा-
हरणम्-

॥ २९२ ॥

परे युयतयः पुरे । दर्शने निरूपीभूता विचेष्टन्ते सविक्रियाः ॥ २० ॥ ततो राजगृहस्थास्य मध्य एव यथा स्थितिः ।
 संभवेदस्य देयेन स प्रकारो विचिन्त्यताम् ॥ २१ ॥ उक्तः कुमारो राज्ञाऽथ यथापत् स गृहस्थितः । सौकुमार्यात् क्रियाः
 सर्वाः कर्तुमर्हसि नो यहिः ॥ २२ ॥ ततो विनीतरूपत्वात् स राजन्यगिरं मुदा । मेने पञ्जरसंक्रान्तकीरघत् स्थातुमुद्यतः
 ॥ २३ ॥ शिष्यादेभ्यः कदाचिद्य सोऽद्राक्षीव् गन्धपेपिकाम् । बृहत्सौरभसंभारगन्धभाजनसङ्गताम् ॥ २४ ॥ स्वज्येष्ठभ्रा-
 तृजायायाः सरकेयमिति फेलितः । गन्धमुष्टिं यलाक्षस्या जग्राह ग्रहवानिय ॥ २५ ॥ तयासौ धमणे किञ्चिज्जातरोपाति-
 रेकया । यत एवमनर्थाद्व्यस्तत एव निरुध्यसे ॥ २६ ॥ तच्छ्रुत्या कर्णकदुर्कं ध्वस्तस्याः दानैरसौ । पप्रच्छमद्रे ! वृत्तान्तः
 कीदृशोऽयं निवेद्यताम् ॥ २७ ॥ तयाऽप्यूषे पुरस्त्रीणामसमजसमर्गलम् । त्यक्तो जातमिति स्वामी त्वां गृहान्तर्न्यषी-
 यिशत् ॥ २८ ॥ निर्विण्णोऽसौ ततश्चित्ते धिरमेयमचिन्तयत् । निष्कलंकप्रवृत्तेर्मे सम्पन्नः कथमीदृशः ॥ २९ ॥ पौरलो-
 कादसद्वादो गच्छामि तदहं विशम् । एकां काञ्चित्समाश्रित्य यत्राय मां न पश्यति ॥ ३० ॥ अस्तंगते जगद्वन्धौ भास्करे
 विमिरे भरे । विजृम्भमाणे सज्जाष्टे जाते चोलूकमण्डले ॥ ३१ ॥ पद्माकरेषु संकोचभावभासु निशामुक्ते । स्यगिते नगर-
 द्वारे निःसंचारेषु चाध्वसु ॥ ३२ ॥ एकाक्यलक्षितः सर्वैर्निर्जगाम पुरोदरात् । तद्द्वारि मृतकं दग्ध्वा यस्त्रस्रण्डे लिलेख
 सः ॥ ३३ ॥ अंगारकज्जलेनैव यथा भ्राता कनिष्ठकः । समुद्रविजयादीनां राज्ञां विश्रुततेजसाम् ॥ ३४ ॥ अनापयाद-
 बुःखेन शल्यादपि गरीयसा । पीडितो ज्वलनग्यालापातमित्यभिहाकरोत् ॥ ३५ ॥ नगरप्रतोलिद्वारे यंशस्त्रण्डायलम्बि-
 तम् । तन्मुमोच त्वरायन्निः पादैस्तस्मादपाकमत् ॥ ३६ ॥ शरीरयर्णभापादिभेदकारिभिरौषधैः । संयोजिताः पुरा तेन

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २९३ ॥

वसुदेवोदा-
हरणम्-

गुटिकास्तिष्ठता गृहे ॥ ३७ ॥ तासां प्रभावतोऽलक्ष्यो वसुदेवोऽयमित्यभूत् । कदाचित् केनचित् कापि प्रच्छादितनिजा-
कृतिः ॥ ३८ ॥ सम्यङ्मार्गमजानानः प्रवृत्तो गन्तुमिच्छया । लब्धमार्गश्चिरेणैष ददृशे रथसंस्थया ॥ ३९ ॥ एकया
तारतारुण्यराजा कथमपि स्त्रिया । पित्रा गृहं निजं भर्तृगेहतो नीयमानया ॥ ४० ॥ अभाणि च तया तात ! रथमारो-
प्यतामयम् । तथाकृते सहैवायं जगाम ग्राममग्रिमम् ॥ ४१ ॥ ततो भुक्तश्च तत्रायं सन्ध्याकाले समागते । तद्ग्रामम-
ध्यभागस्थे ययौ यक्षस्य मन्दिरे ॥ ४२ ॥ शुश्राव च जनाद् वार्त्तां तद्दासरसमुद्भवाम् । यथा सौर्यपुरे बह्नावद्य पातं
व्यधाल्लघुः ॥ ४३ ॥ अन्धकवृष्णिपुत्राणां, प्रारब्धा चादवास्ततः । सान्तःपुरा महाक्रन्दं कर्तुं वत्सनिमित्तकम् ॥ ४४ ॥
किमर्थमित्यं वृत्तोऽस्ति कर्तुं मूढजनोचितम् । स्वप्नेऽपि विप्रियं वत्स ! व्यधात्तव न कश्चन ॥ ४५ ॥ प्रतिवासरमुच्चोच्चद-
र्शितप्रियचेष्टितः । सर्वोऽप्येष जनो वत्स ! तवासीद्गुणवत्सलः ॥ ४६ ॥ एवमाक्रन्द्य सुचिरं कृताः प्रेतक्रियाः पुरम् ।
प्रतिजग्मुः सशोकेन चेतसा मलिनैर्मुखैः ॥ ४७ ॥ ततश्चिन्तितमेतेन नूनं मद्विषया स्पृहा । मुक्ता सौर्यपुरस्थेन जनेनेत्यं
निचेष्टता ॥ ४८ ॥ अतः स्वच्छन्दचारेण विहर्तुमुचितं मम । तथैव कर्तुमारब्धस्ततः सौभाग्यनीरधिः ॥ ४९ ॥ ततो
विजयसैन्याख्ये नगरे बहिरवस्थितः । दृष्टस्तत्रत्यलोकेन के वाऽकस्मादिहागताः ॥ ५० ॥ यूवमेवं तथा पृष्टस्तेनाप्येव-
मकथ्यत । ब्राह्मणस्य सुतो विद्यासद्ब्रह्मस्य कृतेऽधुना ॥ ५१ ॥ इहागतोऽहमुक्तस्तैस्तं प्रति प्रीतमानसैः । अस्यां वाण्यां
कुरु स्नानं मुञ्च खेदं च देहतः ॥ ५२ ॥ तथा च विहितं तेन ततः पौरजनैः सह । छायां तरोरशोकस्य बहलां शीतलां
श्रितः ॥ ५३ ॥ ततोऽसौ पुरलोकेन जगदे शृणु सम्प्रति । यदत्र नगरे वृत्तं विजयाख्यो नराधिपः ॥ ५४ ॥ दुर्वारवैरि-

॥ २९३ ॥

मातङ्गमदमर्दनकेसरी । अस्यास्ति सुजया वेशी तस्यास्तद्गर्भसम्भवे ॥ ५५ ॥ द्वे पुत्र्यौ सस्तयोरेका श्यामास्या विजया
 परा । गान्धर्वे नृत्यमार्गे च परां निष्तामुपागते ॥ ५६ ॥ वितीर्णस्तोपतः पित्रा स्वयंघरपिपिस्तयोः । लक्ष्मीभाजनमित्येवं
 छस्यसे त्वं पिचक्षणैः ॥ ५७ ॥ यद्यस्ति गीते नृत्ये च कौशलं ते सतो यज । यतस्ताभ्यां प्रतिज्ञात सर्वलोकपुरस्सरम्
 ॥ ५८ ॥ गीतनृत्ये प्रकृष्टो यः स नौ भर्त्ता भविष्यति । समादिष्टा यय राज्ञा, रूपस्वी तरुणः पुमान् ॥ ५९ ॥ ब्राह्मणः
 क्षत्रियो वापि गीतनृत्यविशारदः । द्रुत कश्चित्समानेयस्तेनोक्तं काचिदस्ति मे ॥ ६० ॥ शिक्षा प्रस्तुतविद्यायां दर्शितो
 भूमुज्ज्वलतः । सत्नेहया दृशा तेन दृष्टः पूजा च लम्बितः ॥ ६१ ॥ तत्रैव राजभयने स्थितश्चाभ्यासघासरे । गन्धर्व-
 नृत्ययोर्दृष्टे ते कन्ये पुण्यदर्शने ॥ ६२ ॥ वस्कुललोचनाम्भोजे कुम्भिकुम्भपयोधरे । स्वःसिन्धुसैकताकारपृष्ठुलथोषिमण्डले
 ॥ ६३ ॥ उन्मत्तकोफिलाढापे कोमलस्वरभाषिते । गन्धर्वनृत्यशास्त्रेषु निपुणे अपि तेन ते ॥ ६४ ॥ किञ्चिद्विशेषमानीते
 राज्ञा संस्तुष्टचेतसा । प्रशस्ते घासरे पार्णि तेनासौ ग्राहितस्तयोः ॥ ६५ ॥ राज्यस्यार्द्धं तथा दत्त तत्संगमपरायणः ।
 विन्ध्यशैलगजो यद्वत् स्वछन्दः संचरन्नसौ ॥ ६६ ॥ शायदास्तेऽन्यदा ताभ्यां पक्षीभ्यां समपृच्छयत् । चेद् ब्राह्मणकु-
 लोत्पन्नो भवान् किमिति कीदृशलम् ॥ ६७ ॥ साङ्गाहिकासु सञ्जात कलासु सकलासु ते । प्रकृष्टे प्रणये तेन सञ्जातः
 कथितस्तयो ॥ ६८ ॥ आपन्नसस्या सम्पन्ना श्यामा पुत्रमसूत च । अक्रूर इति तन्नाम स्यापितं तत्र तिष्ठतः ॥ ६९ ॥
 जनानां प्रत्यभिज्ञान वसुदेवोऽयमित्यभूत् । ततस्तस्मादपक्रान्तो यमुधा यदुपिस्मयाम् ॥ ७० ॥ आहिण्डमानः प्रोदण्ड-
 वेष्टितः परिणीतयान् । कन्या विजयसेनाया यौवनोदप्रविग्रहाः ॥ ७१ ॥ कालेन कौशलामिष्य देशमागतवानसौ ।

तत्राकाशस्थया देव्या वभापे सोमया यथा ॥ ७२ ॥ रोहिणीनामिका कन्या वितीर्णा ते स्वयंवरा । त्रिविष्णुपणवं तत्र
विवाहे त्वं च वादयेः ॥ ७३ ॥ तत्तेनानुमतं सर्वं गतो रिष्टाभिधं पुरम् । रोहिणी कन्यका लाभसस्पृहैर्नरनायकैः ॥ ७४ ॥
कृतावासैर्वहिर्देशे विहितोत्तुंगमण्डपैः । जरासंधादिभिः सर्वे राजमानं समंततः ॥ ७५ ॥ आतोद्यवादकैः सार्द्धं देशे चैकत्र
संस्थितः । शृणोत्युद्योपणां राज्ञा सन्ध्याकाले प्रवर्त्तिताम् ॥ ७६ ॥ कल्ये रुधिरराजस्य मित्रादेर्वातनूद्भवा । पुत्री या
रोहिणी नाम भविताऽस्याः स्वयंवरः ॥ ७७ ॥ विवाहप्रगुणैः सर्वैस्ततो भूत्वा नराधिपैः । विवाहमण्डपः सर्वैर्भूषणीयः
सभूषणैः ॥ ७८ ॥ द्वितीये दिवसे सूर्ये पूर्वाच्योममधिष्ठिते । तदातामकरालेपात् कुंकुमेनेव रज्जितम् ॥ ७९ ॥ ततो गृही-
तशृङ्गाराः कल्पपादपसन्निभाः । तालसिंहादिभिश्चिह्नै राजन्तो राजलान्छनैः ॥ ८० ॥ रभसोत्तासितातोद्यशब्दपूर्णनभो-
न्तराः । उदण्डधवलच्छत्रच्छायाछिन्नातपास्तथा ॥ ८१ ॥ हस्त्यश्वरथयानानि यथायोग्यमधिष्ठिताः । सन्दधानाश्च
सम्पूर्णा स्वशोभां वलवाहनैः ॥ ८२ ॥ प्राप्ताः स्वयंवरस्थाने सन्निविष्टा यथास्थिति । हेमाद्रिशिखरोच्चुःखविष्टरस्था यदा
स्थिताः ॥ ८३ ॥ जरासंधादयः सर्वे राजानश्चलचामराः । तदा स्वयंवरभुवं रोहिणी सर्वतो वृता ॥ ८४ ॥ चेदिकाचक्र-
वालेन वृद्धैरान्तःपुरैर्नरैः । छत्रच्छत्रशिरोदेशा चलत्पाण्डुरचामरा ॥ ८५ ॥ स्फुरत्तारभसंभारगृहीतवरमालिका । विहि-
तोदग्रशृङ्गारा साक्षाद्धस्मीरिवाययौ ॥ ८६ ॥ क्रमेण दर्शयामास लेखिका नाम भूपतीन् । अम्बधात्री स्थितानग्रे पुरंदर
समाकृतीन् ॥ ८७ ॥ यथा वत्से ! जरासंधः सिन्धुप्रान्तमहीपतिः । राजासौ निखिलक्ष्मेशशिरःपुष्पाचिंतकमः ॥ ८८ ॥
उग्रसेनसुतः शूरसेनाविषयनायकः । एष कंसाभिधः पुत्रि ! प्रतापाद् मित्रवत् स्थितः ॥ ८९ ॥ अन्धकवृष्णेश्च सुता

एते नीतिपयोधयः । समुद्रविजयं पूर्वं विधाय विधिना स्थिताः ॥ ९० ॥ कुरूणामधिपः पाण्डुरेप राजा सनन्दनः ।
 अयं च दमघोषाख्यश्चेदिराजो निभास्यताम् ॥ ९१ ॥ पांचालविषयस्वामी द्रुपदोऽयं नराधिपः । एयमन्येऽपि
 भूपालाः क्रमशो दर्शितास्तथा ॥ ९२ ॥ अरोचितेषु सर्वेषु व्यतिक्रान्तेषु च क्रमात् । मलिनच्छायेषु जातेषु रात्रौ
 दीपोग्निर्हतेष्विव ॥ ९३ ॥ राजमार्गेषु, पण्यशब्दसम्प्रोषिता सती । घसुदेवं प्रपेदे सा प्रातः श्रीरिप पङ्कजम् ॥ ९४ ॥
 विनिद्रपारिजातादिकुसुमप्रथितां स्रजम् । कण्ठदेशे मुमोक्षास्य सर्षपेष्टेषु दृश तथा ॥ ९५ ॥ यदा शिरसि तस्यैषा निचि-
 क्षेपाक्षतान् किल । तदा प्रलयकालान्तकलोठा इव पार्थिवाः ॥ ९६ ॥ सर्वेऽपि चुक्रुधुर्भीमकोलाहलपरायणाः । अन्यो-
 ऽन्यं प्रक्षयामासुः को वृतः कन्ययाऽनयाः ॥ ९७ ॥ उक्तं कैश्चिद् यिलन्ध्रैस्तान् राज्ञः पण्यथादकः । कश्चिदज्ञातजा-
 त्याविगुणग्रामो निराकृतिः ॥ ९८ ॥ रुषिरो दन्तवल्केन प्रोचे प्रोक्षगिरा यथा । नो चेत्कुलेन ते कार्यं किममी निकला-
 न्वयाः ॥ ९९ ॥ मीलिताः पार्थिवाः सर्वे, रुधिरः प्रत्यभापत । दक्षः स्वयवरोऽमुष्या वृतः स्वरुचितस्ततः ॥ १०० ॥
 ततः को नाम दोषोऽस्य परदारेषु चाधुना । न कश्चित् कुलजातेन व्यघ्नहारः कर्तुमिष्यते ॥ १०१ ॥ दमघोषेण भणित-
 मज्ञातकुलसंस्थिते । एतस्येयमयोग्योऽद्यैर्दीयतां क्षत्रजन्मनः ॥ १०२ ॥ धिवुरेण कुलीनोऽयं नाम कश्चन सम्भवेत् ।
 इत्युचे वक्षमस्याय विज्ञातं कुरुतादरात् ॥ १०३ ॥ ततश्च घसुदेवेन भापितः कः कुलस्य मे । प्रस्तायः कथने वाद एवम-
 स्मिन्नुपस्थिते ॥ १०४ ॥ कुलं चाद्रुवलेनैव प्रकटं मे भविष्यति । सगर्वं तद्वचः श्रुत्वा जरासंधोऽभ्यधादिदम् ॥ १०५ ॥
 सरस्वनाभं रुधिर रे रे गृहीत सत्वरम् । येन पाणविकोऽप्येष आनीतः पदमीदृशम् ॥ १०६ ॥ तदादेशवशात् सर्वे

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २९५ ॥

यावत् क्षोभमुपागताः । तावद् रुधिरराजोऽपि रोहिणीवसुदेववान् ॥ १०७ ॥ समकं रत्ननाभेन प्रविष्टो रिष्टनामके ।
निजे पुरे कृतश्चाथ सन्नाहः समरोचितः ॥ १०८ ॥ विद्याधरप्रभुः पूर्वं वसुदेववशीकृतः । सारविस्तत्क्षणे जातो लब्ध
प्रौढबलस्ततः ॥ १०९ ॥ निर्गतो नगरादेको लग्नं युद्धं परस्परम् । शितोग्रशरसंघातपातच्छिन्नदिगन्तरम् ॥ ११० ॥
तस्यानुमार्गश्चलितो रत्ननाभसमन्वितः । रुधिरोऽत्र क्षणं युद्धा निर्जितः प्राविशत् पुरम् ॥ १११ ॥ विद्याधराधिपतिना
सारथित्वमुपेयुषा । सहितः केवलं तस्थौ वसुदेवो रणाङ्गणे ॥ ११२ ॥ तरुणैणपसंकाशमक्षोभं पुरतः स्थितम् । विलोक्य
भूभुजो जाता विस्मयाकुलमानसाः ॥ ११३ ॥ ततो विमृश्य गदितं पाण्डुना कीर्त्तिपाण्डुना । न राजधर्म एषोऽयं यदेको
बहवो वयम् ॥ ११४ ॥ जरासंधो वभाणाथ कश्चनैकोऽत्र युध्यताम् । एतेन सह यो जेता भविता तस्य रोहिणी ॥ ११५ ॥
शत्रुञ्जयस्ततः प्राप्तः प्रोज्झन् वाणभरं पुनः । वसुदेवेन विहितः क्षणाच्छिन्नरथध्वजः ॥ ११६ ॥ यमजिह्वातितीव्रेण क्षुर-
प्रेण कचस्पृशा । एवं कालमुखोऽग्नेन मुण्डमौलिकृतो नृपः ॥ ११७ ॥ एवमन्येऽपि राजानो हतविप्रहताः कृताः । तदा
समुद्रविजयः प्रोत्थितो रोपरोपितः ॥ ११८ ॥ लग्नो मोक्षं शितान् शरान् स्वजीवितगतस्पृहः । वसुदेवश्च विदितभ्रातृकः
प्रहरत्यमुम् ॥ ११९ ॥ न सर्वथा परं छिन्ते आयुधानि ध्वजानि च । निरायुधविलक्ष्यत्वमानीतं वीक्ष्य तं नृपम् ॥ १२० ॥
निजनामाङ्कितो मुक्तो लिखितः पूर्वमेव यः । पादवन्दनसंसूचापरमः पुरतः शरः ॥ १२१ ॥ गृहीत्वा वाचयित्वाथ
लब्धार्थः ससहोदरः । मुमोच चापं सञ्जातप्रसन्नहृदयः क्षणात् ॥ १२२ ॥ वसुदेवो रथं मुक्त्वा यावदायाति संमुखम् ।
तावदास्थुताक्षेण रथादुत्तीर्य भूभुजा ॥ १२३ ॥ पादयोर्निपतन्नेप सर्वाङ्गालिङ्गितः कृतः । ततो मुक्तमहाक्रन्दौ प्रवृत्तौ

वसुदेवोदा-
हरणम्-

॥ २९५ ॥

ली प्ररोहितुम् ॥ १२४ ॥ अक्षोभ्यः क्षिमितोऽप्येऽपि सोदराः स्वजनाश्च ये । उभयप्रस्तुतवृत्तान्ता ज्येष्ठं संजग्मिरे मुदा
 ॥ १२५ ॥ जरासंपादयो जाताः ससन्तोषा यथोचितः । रोहिण्या जगृहे भर्ता रुधिरश्चाभिनन्दितः ॥ १२६ ॥ कृतार्थो-
 जसि सुता यस्य हरियंशशिरोमणिम् । अवृणीत कृता चास्य पूजा दर्शितसम्भ्रमैः ॥ १२७ ॥ यथोचितेन विचेन विधिना
 राजमिस्त्रकैः । शोभने दिवसे प्राप्ते पाणिग्रहविधिः कृतः ॥ १२८ ॥ विभयव्ययेन महता रुधिरेण घराधिपाः । जग्मुः
 सम्पूजिताः स्थानं स्वं स्वं प्रीतिभरोद्बुराः ॥ १२९ ॥ द्वात्रिंशत् ददौ कोटीर्हिरण्यस्य नराधिपः । जामातुश्चातुरङ्गं च षष्ठं
 ददौ मदोत्कटम् ॥ १३० ॥ समुद्रविजयेनोक्तो रुधिरः स्वपुरं प्रति । कुमारं नेतुमिच्छामः सोत्कण्ठा बान्धवा यतः ॥ १३१ ॥
 आस्तां तावदिहैवैष कर्त्तुं कञ्चन मन्मुवे । प्रस्थानसमये राज्ञा कुमारः प्रत्यपद्यत ॥ १३२ ॥ अलं ते हिण्डितन्येन नाम
 दृष्टः कथंचन । नष्टो भविष्यसि पुनः, पादप्रणतमस्तकः ॥ १३३ ॥ वभाण बान्धवान् सर्वान् मिलितानानकदुन्वुमिः ।
 क्षमणीयोऽपराधो मे यदुद्वेगः पुराकृतः ॥ १३४ ॥ जातः परं तथा कार्यं यथा शोको भविष्यसि । भवतां स्वप्रकालेऽपि
 मय्यैवार्पितचेतसाम् ॥ १३५ ॥ समुद्रविजयप्रमुखा पादवाः सह बान्धवैः । प्रतिजग्मुर्निजं स्थानं तत्रैव स्थितवानसौ
 ॥ १३६ ॥ अस्यदा रोहिणी पृष्टा तेन कस्मादहं त्यया । विमुच्य क्षितिपालानशेषानवगीतो वृतस्त्वया ॥ १३७ ॥ देवता
 रोहिणी नाम प्रसन्ना मम वर्त्तते । तया निवेदितं भद्रे ! यः स्वयंवरमण्डये ॥ १३८ ॥ पणवं धादयेत् तस्य भार्यात्वेन भवि-
 ष्यसि । तच्छब्दाकर्णनाज्जाततोपया स्वं पतिर्पूतः ॥ १३९ ॥ उदग्रभोगः संतस्ये यापत्तत्रान्यदा निशि । रोहिणी चतुरः
 स्वमानर्द्धरात्रे व्यलोकत ॥ १४० ॥ गजाद्यन्यतमान् कालेनाम्यसूत सुतं वरम् । रामोऽयमिति नामास्व कीर्तितं परमो-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २९६ ॥

त्सवे ॥ १४१ ॥ ततः कालेन वैताढ्ये भूमौ चाप्सरसां समाः । कन्या बहललावण्या बह्वीः परिणिनाय सः ॥ १४२ ॥
पुरं यादवसम्बन्धी समायातः कदाचन । नगर्या मृत्तिकावत्यां देवकीं देवकात्मजाम् ॥ १४३ ॥ शुश्राव श्रवणा
नन्दकारिचेष्टां कृतस्पृहः । तां प्रति प्रगुणो यावदास्ते तावत्समागतः ॥ १४४ ॥ नारदः पूजितस्तेन पपृच्छे देव-
कीगतम् । रूपं तेन च तुष्टेन सप्रपञ्चं प्रशंसितम् ॥ १४५ ॥ ततः केलिकिलत्वेन तस्यामेव गतः पुरि । देवकीमूल-
मागम्यमागम्य च गुणान् बहून् ॥ १४६ ॥ तथा प्रोचे यथैतस्याशुक्षोभ स्मरसागरः । ततो देवकराजेन पुत्रीचित्तं
विजानता ॥ १४७ ॥ वसुदेवः समाहूतः प्राप्तः कंससमन्वितः । शुभे दिने समाहूते देवकीं परिणीतवान् ॥ १४८ ॥ दत्तं
भाराग्रशो हेम नानामाणिक्यराशयः । कोटिर्गवां च गोपेन नन्देन कृतरक्षणा ॥ १४९ ॥ सूचितः सप्तभिः स्वमैः पद्म-
नाभः सुतोऽभवत् । श्रीवत्सालंकृतोरस्कस्तमालदलसन्निभः ॥ १५० ॥ तस्मिन् सुते परं प्राप्ते यौवनं घातिते सति । तेन
कंसे तथारूपाद् वृत्तान्ताद् बहुविस्तरात् ॥ १५१ ॥ जरासंधेऽधिकं क्रुद्धे कंसस्य श्वशुरे सति । त्यक्त्वा सौर्यपुरीं भीता
यादवाः पश्चिमां गताः ॥ १५२ ॥ अनेककुलकोटीभिः सहितो लवणोदधेः । नेतारं याचयामास हरिस्तत्रोपवासवान् ॥ १५३ ॥
निवासस्थण्डिलं तत्र पुरन्दरनिरूपिताम् । पुरीं निर्मापयामास धनदः सर्वकाञ्चनाम् ॥ १५४ ॥ वसुदेवान्वयः स्फीतिं
पुत्रपौत्रादिभिस्तथा । गतो यथा स वंशस्य पितामहपदं ययौ ॥ १५५ ॥ विशुद्धपालितप्राच्यभवाभिग्रहतः फलम् । सम्प-
न्नस्य सुभगलोकचक्रशिरोमणेः ॥ १५६ ॥ प्रसङ्गागतमेतच्च नन्दिपेणभवान्तरम् । यदुक्तं वसुदेवस्य चरितोद्धारतो
मया ॥ १५७ ॥ इति नन्दिपेणचरितं समाप्तम् ॥

नन्दिपेण-
गर्भितवसु-
देवचरि-
त्रम्-

॥ २९६ ॥

अथ चतुर्थोदाहरणमाह—पिग्जातिर्ब्राह्मणः सोमिलार्थ्यः सोमिलनामा मुनिः कापि गुरुकुले वसति स्म । स च
 स्वभावादेवादानादिसमितायादानभाण्डमात्रनिक्षेपणानामिकायां समितावुपयुक्तः सदैव कृतप्रयत्नः समभवद् । एवं काले
 व्रजति कदाचिद्गुरुणा सन्ध्यासमये भणितो यथा—भद्र ! प्रातर्ग्रामगमनमुपस्थितमास्ते । तेन च गुरुगमनार्थं गुरोर्ग्रामस्य
 गमननिमित्तमुद्ग्राहणा पात्रधस्त्रादिप्रगुणीकरणरूपा कृता । तु शब्दः समुद्यते, मिश्रक्रमश्च । ततो गमने च प्राप्ते कुतोऽपि
 निमित्तदोषाद् गुरोर्निर्वर्त्तनमभूत् ॥ ६४० ॥ ३३ ॥ तथा मुञ्च सम्यक् प्रत्युपेक्ष्य प्रमार्ज्य च यथास्थानमुपकरणमिति
 प्रेरणा गुरुणा मधुरया गिरा कृता । तेन चाकस्मादेव कित्यत्सपञ्चाऽश्वापरिणामेन किमत्रोपकरणनिक्षेपस्थाने सर्पस्त्रिष्ठ-
 तीत्येवं प्रतिभणितो गुरुः । ततो मुद्गर्चात् सविप्रो भाषयति चित्तेन सम्पत्ततीप्रपञ्चात्तापः । कथमित्याह—‘हा’ इति
 स्वेदे, अयुक्तमनुचितं गुरुन् प्रति भणितं मया, अविकल्पकरणीयादेशत्वाद् गुरुणाम्, इत्येवं संविप्रः सन् सूरया गुरो-
 रधिष्ठायिकया देयतयाऽनुगृहीतः ॥ ६४१ ॥ ३४ ॥ कथमित्याह—आदानभाण्डमात्रनिक्षेपस्थानस्थितस्य सर्पस्य यद्दर्शनं
 तेन । ततः सुमुत्तरं तद्दर्शनात् तीव्रश्रद्धासम्पन्नो दण्डकग्रहनिक्षेपे दण्डकानां विचारभूम्यादेरागतहस्ताद्ग्रहे निक्षेपे चामि-
 प्रहो मयैवेदं कर्तव्यमिति प्रतिज्ञायान् संजातः सर्वगण्डे ॥ ६४२ ॥ ३५ ॥ ततः ‘अन्नोन्नागम’सि अन्येषां च साधूनां
 स्वगच्छयुतानां आगमस्तत्र गण्डे नित्यं समभूत् । स चाम्युत्थानादियोगपरितुष्टः—अभ्युत्थानपादप्रमार्जनदण्डकग्रहत-
 स्थाननिक्षेपासनप्रदानादिना योगेन साधुसमाचाररूपेण परितुष्टः पीतपीयूष इव परां प्रीतिमागतः सन् यत्नेनादरेणाध-
 स्तावुपरि च दण्डनिक्षेपस्थानस्य या प्रमार्जना तस्यां समुद्युक्तो जातः । यथात्राधस्तावुपरीति व्यत्ययेनानयोः पदयोरुप-

श्रीउपदे-
शापदे
॥ २९७ ॥

न्यासः कृतः, स च्छन्दोभङ्गभयात्, अन्यथोपर्यधस्तादिति वक्तुमुचितम् । यथोक्तमन्यत्र “उचरिं हेङ्गा य पमज्जिऊण
लट्ठिं ढवेज्ज सट्ठाणे” इति ॥ ६४३ ॥ ३६ ॥ ततो यावज्जीवमेवं यथैकस्यां वेलायां ग्लान्येऽपि ग्लानभावलक्षणेऽपरिप-
तित भावः कथञ्चित् क्रियाया अभावेऽपि अनुदितपरिणाम आराधकोऽस्याः समितेस्त्रिकरणशुद्धेन भावेन । एतदारा-
धकश्च सन् शेषाणामप्याराधको, भावाद् भावान्तरप्रसूतिर्नियमात् सम्पद्यत इति ॥ ६४४ ॥ ३७ ॥ अथ पञ्चमसमि-
त्युदाहरणमाहः—धर्मरुचिर्नाम्ना क्षुल्लकः चरमसमित्या उच्चारप्रस्रवणखेलसिंघाणजलपरिष्ठापनिकाभिधानया सम्पन्नः
क्वचिद्गच्छे समभूत् । स च कथमप्यनाभोगादेः कारणाद् न नैव सन्ध्याकाले प्रेक्षितस्थण्डिलः—उच्चारप्रस्रवणयोग्यानि
स्थण्डिलानि न प्रत्युपेक्षितवान्, नापि प्रमार्जितवानित्यर्थः । ततो न नैव कायिकां प्रस्रवणलक्षणं कर्तुमभिलषन्नपि व्युत्सृ-
जति मुञ्चति, रात्रौ स्थण्डिलजीवरक्षादृढवद्भक्तत्वात् ॥ ६४५ ॥ ३८ ॥ जाता च देहपीडा, प्रस्रवणनिरोधात् । ततो-
ऽनुकम्पा देवताया उत्पन्ना—‘मा अयं महानुभाव इत एव देहपीडालक्षणाद् व्यसनाद् मरणं प्रापत्’ इत्यध्यवसायात्
तया देवतयाऽकाले प्रभातं तथा कृतं यथा जातः समुद्द्योतः सूर्यविम्बोदय इव ॥ ६४६ ॥ ३९ ॥ ततो व्युत्सर्जनं प्रस्र-
वणस्य प्रत्युपेक्षितप्रमार्जितस्थण्डिलेन सता कृतं तेन । तत उद्द्योतसंहारे सद्य एवान्धकारं समजायत । हन्त किमिद-
मिति विमर्शप्रधानस्य चास्य देवे उपयोगः सञ्जातो, ज्ञानं च निश्चयो देवविषयो जातस्ततो मिथ्यादुष्कृतं दत्तमहो प्रस-
त्तोऽस्मि येन कृत्रिमेतरयोः प्रभातयोर्विशेषो न ज्ञात इति ॥ ६४७ ॥ ४० ॥ अथात्रैव समितौ दृष्टान्तान्तरमभिधानु-
माहः—अन्योऽपि च पूर्वनिरूपितधर्मरुच्यपेक्षया धर्मरुचिर्नाम क्षमको मासोपवासक्षमणवान् दृष्टान्तो वक्तव्यः । स च

पञ्चमसमि-
त्युदाहर-
णम्—

॥ २९७ ॥

कदाचित् पारणके प्रवृत्ते कटुकतुम्बकं लब्धवान् । तत्र भोक्तव्ये गुरुधारणा गुरुणा नियारणा कृता । कीदृशे सतीत्याह
 —‘नाय’सि भोक्तुमयोग्यतयावगते सति, तथा आलोचनायां तुम्बकस्वरूपप्रकाशनायां कृतायां भणितो गुरुणा यथा
 प्रतिष्ठापयैतदिति ॥ ६४८ ॥ ४१ ॥

तत्र आपाकस्यष्टिले इष्टकाविपाकस्थाने तत्परिष्ठापनार्थं गतेन पिपीळिकानां तत्तुम्बकगन्धलुब्धानां मरणमुपलभ्य
 तद्देशे आपाकस्यष्टिलप्रदेशे एव करुणया समुद्र्यादितासितीवकीदिकाविषयदयापरिणामलक्षणया ‘सिद्धयिकटन’ इति
 सिद्धान् साक्षात्कृत्य दत्तायामालोचनायां तत् तुम्बकं भुक्त्वा मृतो महासन्त्यः सुगतिगामी च सम्पन्न इति गाथाश्रार्यः ।
 यिस्तरार्यः पुनः कथानकादवसेयस्यष्टेदम्,—अत्थि इहेय जंबुदीवे दाहिणभरहमज्जल्लंढम्मि । अन्मंलिहपायारा चंपा
 नामेण पवरपुरी ॥ १ ॥ धवलुत्तुगसुरालयसहस्ससोभंतमज्जभागाए । तीए पुरीए मयिंसु विस्सुया माहणा सिण्णि ॥ २ ॥
 सोमे य सोमदत्ते त्हायरे सोमभूइ इयनामे । पगोदरा परोप्परपक्कददणयसम्पत्ता ॥ ३ ॥ सवे पभूयविभवा सवेवि य
 फुरियफारजसपसरा । सवे विसालमयणा सवे केणइ अपरिभूया ॥ ४ ॥ तेसिं ताजो हिययप्पियाओ चिसाणुवत्तणप-
 राओ । मियमहुरमासिणीओ नियकुलकम्माणुसीलाओ ॥ ५ ॥ सुकुमालपाणिपायाओ पुत्तसर्बगियाओ चंगाओ । ते
 ताहिं समं विसए निसेवमाणा दिणे नेति ॥ ६ ॥ अह पगया गयाणं समचारं ताण परिसुखावा । जाया अह अम्हाणं
 समत्थि जा सत्थिमो पुरिसो ॥ ७ ॥ भोत्तुं दाउ परिमाइवं च ओग्गा सिरी अइविसाला । ता तिसुवि गिहेसु कमेण पइ
 दिणं मेयणं कावं ॥ ८ ॥ जुज्जइ समवायपराणमज्जहा किं तु बंधुभावस्स । होज्जा फल जमेवं सरथेसु मुणीसिणो वेति

॥ ९ ॥ संभोजनं संलपनं संप्रश्नोऽथ समागमः । एतानि ज्ञातिकार्याणि न विरुन्ध कदाचन ॥ १० ॥ अन्नोन्नस्स पडिस्सु-
यमेवं ते काउं पइदिणं लग्गा । तह चेव भुंजिउं निच्चमेव वट्ठंतविस्संभा ॥ ११ ॥ कइयावि तत्थ सूरी सूरौव असेसभव-
कमलाण । नामेण धम्मघोसो नवघणघणगहिरनिग्घोसो ॥ १२ ॥ बहुपरिवारो सुवहुस्सुओ य दुच्चरचरित्तसंजुत्तो । विह-
रंतो संपत्तो कमेण चंपाए णयरीए ॥ १३ ॥ ईसाणकोणपरिसंठियम्मि रम्मे सुभूमिभागम्मि । उज्जाणम्मि निवेसो
गहिओ समउदियविहीए ॥ १४ ॥ धम्माणुरागरत्तो पुरीजणो तस्स वंदणनिमित्तं । हरिसाओ निग्गओ खुहियजलहि
कल्लोलसारिच्छो ॥ १५ ॥ निसुओ धम्मो गुरुणा कण्णामयपूरमणहररवेण । ससमयपरसमयवियाणगेण एवं कहिज्जंतो
॥ १६ ॥ यथा । निसुणंतु खणं परिरंभिऊण भवा ! मणं समाहिम्मि । उवएसलेसमणवज्जकज्जमेवं भणिज्जंतं ॥ १७ ॥
दुलहं ता मणुयत्ते पत्ते खेत्तारियत्तमेत्तो य । निम्मलकुलजाइसमगारोगयारूवसामग्गी ॥ १८ ॥ तत्थवि महदहद्वियकु-
म्मस्स मयंकमंडलालोओ । धम्मंतरेण दुलहो जह तह जीवाण जिणधम्मो ॥ १९ ॥ पत्तोवि पमत्तेहिं सत्तेहिं पत्तयावि-
उत्तेहिं । चिंतारयणंव महोयहिम्मि हारिज्जए एसो ॥ २० ॥ ता पाविऊण एयं मुक्कपमाएण कुसलपुरिसेण । एयथिरत्त-
निमित्तं निसेवणिज्जाइं एयाइं ॥ २१ ॥ जिणसासणाणुरागो निच्चमचागो सुसाहुसंगस्स । सम्मं च सुयव्भासो तह तह
भवभावणुल्लासो ॥ २२ ॥ मरुपहपहिओ कप्पहुमंव पोयंव जलहिजलपडिओ । चिंतारयणंव चिरं दालिहोवइवाभिहओ
॥ २३ ॥ संपइ रे जीव ! तुमं धम्मं सवण्णुणाहपण्णत्तं । पत्तो कहिंचि णूणं ता तं संपुअपुअो सि ॥ २४ ॥ सुलहं सवंपि
जए रे जीव सुरेसरत्तणाईयं । निवइसुहाण साहणमणहो दुलहो य जिणधम्मो ॥ २५ ॥ तम्हा इणमेव पुरो काउं हाउं

च पावचरियां । जुप्तं यदचित्तं ते जेण खणो दुल्लहो पस ॥ २६ ॥ पवमणुसासणिज्जो अप्पा निचंपि भयविरत्तेण ।
 चित्तेण जेण न जात जिणमयं हाउमुच्छह ॥ २७ ॥ कमल्लज्जलसीलसिरीसुगंधिणो यधुणो य भुवणस्त । णिचं निसेव-
 णिज्जा मुणिणो गुणिणो पयत्तेण ॥ २८ ॥ वदमारुदगुणोवि हु जीयो इह साहुसगपरिहीणो । पाउणइ गुणविणासं जणज्ज
 ता सेसिं संगकण ॥ २९ ॥ सिचं सधारगाणं विमुच्चसीलंगसगमुभगाण । दूरठियाणं पि मणे करेज्ज सुमुणीण संभरणं
 ॥ ३० ॥ मतवियज्जियमोमज्जणं निजीववेहकिरियव । सुयवहुमाणविहीण सुणं मझेज्जणुद्वानं ॥ ३१ ॥ तत्थ पढमं
 पढिज्जा सुत्तं तत्तो सुणेज्ज तस्सरयं । सुत्तविहीणं पुण सुयमपक्कफलसंसणसरिच्छ ॥ ३२ ॥ सुत्त पढियंपि यहु अपरिण्णा-
 यत्थमेत्थमक्खार्यं । सुक्खस्स इक्खुणो भक्खणं च ण खमं सकज्जस्स ॥ ३३ ॥ भणियाणायरणवओ समयणू पणवति
 णाणपि । भारकरं चियदूभगमहिताहरणं वहुयंपि ॥ ३४ ॥ ता भवधाहिचिगिच्छासत्थं सुत्थियपसत्थपरमत्थ । जिण-
 ययणमणुदिणं चिय पढिज्ज निमुणेज्जणुद्विज्जा ॥ ३५ ॥ भाविज्ज भयसक्यं जह इह सरयम्भविम्ममं सयं । जीयं ओप-
 णयियसंगमाइखणदिट्ठनट्ठंति ॥ ३६ ॥ उवणपवणपणोलियमहल्लहल्लतज्जलणजालम्मि । गेहम्मिव मझेज्जा खणपि न खमो
 भवे पासो ॥ ३७ ॥ जह दुज्जणजणसंगो भंगफलो तह दुहावसाणो य । संसारे तह तियसत्तणाइसोक्खाण परिणामो
 ॥ ३८ ॥ एकोऽत्थ समत्थ समत्थपसत्थवत्थुवित्थारफुरियमाहण्यो । पमुहावसाणसुंदरपरिणामो णयरि जिणधम्मो ॥ ३९ ॥
 तेण अलद्धं लद्धं लद्धं परिपालितं इमं सुम्मे । परिपालियं च परमं बुद्धिं नेत्तं पयट्ठेज्जा ॥ ४० ॥ धण्णा भयवुक्खाणं
 तिक्खाणमसखलक्खसंखारं । एयं विरेयणोसहमुषएस केइ पार्यति ॥ ४१ ॥ पढिवोहमागयाऽणेग तत्थ पाणी गया य

श्रीउपदे-
शपदे
॥ २९९ ॥

सगिहेसु । एवं वोहिज्जंते काले कइयावि धम्मरुई ॥ ४२ ॥ सच्चं चिय धम्मरुई अणगारो मासखमणपारणए । पढमाए पोरिसीए सज्झायमझीणमणवित्ती ॥ ४३ ॥ बीयाए ज्झाण जोगं तइयाए काउं पत्तगुग्गाहं । इरियासमिइपरिगओ अंतो चंपाए पविसेइ ॥ ४४ ॥ तम्मि दिणे णागसिरीए वारओ भोयणस्स णिम्मवणे । कहवि पमाया तीए उवक्खडं तुंवगं कडुयं ॥ ४५ ॥ बहुनेहं तह बहुतित्तमहुररसदवसंजुयं ताहे । संजायं विसरूवं कत्तोवि कुजोगदोसाओ ॥ ४६ ॥ गंधाउ तीए नायं तओ विलक्खा मणम्मि चिंतेइ । धी धी मम माहप्पं कुडंवमज्झे जमुवलद्धं ॥ ४७ ॥ जइ नाम सेसयाओ कहिंचि एयं वियाणइस्संति । तो मम निंदाखिंसाओ उवरमिस्संति न कयाइ ॥ ४८ ॥ तो वाढं गोवेत्ता ठवेमि गेहस्स एगदेसम्मि । इय चिंतिय तं ठवियं तह चेव लहुं तओ अन्नं ॥ ४९ ॥ आणित्तु साउरसमायरेण महया सुसंभियं विहियं । णहायासुइवत्थाए तीए जेमाविया विप्पा ॥ ५० ॥ पच्छा पुण सयमवि ताओ महाणीओ कमेण भुत्ताओ । सब्बो जणो स भुत्तो नियकम्मपरायणो जाओ ॥ ५१ ॥ एत्थंतरम्मि साहू धम्मरुई उच्चनीयमज्झाई । गेहाई परिभमंतो नागसिरी-गेहमणुपत्तो ॥ ५२ ॥ सा दूरा दड्डूणं गेहे पविसंतमुग्गयपमोया । तत्तुंवगेडणकए ससंभमा आसणाउ लहुं ॥ ५३ ॥ उट्ठित्ता भत्तघरं पविसइ तं कडुयतुंवगं लाउं । धम्मरुइसाहुणो सयलमेव निसिरइ पडिगहगे ॥ ५४ ॥ पज्जत्तं मह जायं तिकडु गेहाओ ताओ निक्खमइ । जेणेवुज्जाणं सूरिणो य तेणेव पडिएइ ॥ ५५ ॥ तेसिं सूरिणमदूरदेसट्ठियओ पडिक्क-मइ इरियं । वियडेइ भत्तपाणं दंसेइ य करयले काउं ॥ ५६ ॥ तंस्सुग्गगंधपरवसघाणो मुणिणायगो विचिंतेइ । नूणं विसन्नमेयं न अन्नहा एरिसो गंधो ॥ ५७ ॥ गेण्हित्तु करयले विंदुमेगमित्तो निभालए जाव । ता तं तहच्चिय जओ धम्म-

नागश्रीग-
र्भितधर्मरु-
चिचरि-
त्रम्-

॥ २९९ ॥

रुई भासिओ पय ॥ ५८ ॥ जइ तं मुजसि पय तओ अकालेपि मरणमुषलभसि । ता गच्छ थंठिलं सुद्धमेयमेत्यं परिहृ-
पसु ॥ ५९ ॥ अन्नं गवेस फासुयमहेसणिजं विसुद्धमाहारं । पयं भणिए गुरुणा धम्मरुई निग्गओ ताहे ॥ ६० ॥ अवि-
सन्नमणो दसदोसयजिए थंठिलम्मि गंतूणं । कयसयलदिसालोओ पइक्खणुलसियपरिणामो ॥ ६१ ॥ जा तं परिहृवेई
तगंघाओ थणंतरगयाओ । मिळिया पिथीलियाओ मरिउ च खणेण लग्गाओ ॥ ६२ ॥ मा मज्झं पमायाओ पयासिं
एतियाण विणियाओ । होउ, परं ता भोत्तुं सयमेव इमं समुच्चियंति ॥ ६३ ॥ ठविउं सिज्जे सक्खिउत्तणेण अवराह वियडणं
कुणइ । उच्चरिययओ परिसुद्धमायणो तमुपमुञ्जित्ता ॥ ६४ ॥ तवेयणापरद्धो पंचनमोच्चारसारपरिणामो । मरिउं जाओ
सपट्टसिद्धणामे यरविमाणे ॥ ६५ ॥ गुरुणावि चिराउ अणागयम्मि तम्मी मुणीण परिकहियं । गच्छइ धम्मरुइस्तालइह
पउत्तिं समताओ ॥ ६६ ॥ मगंतेहिं उद्धो थंठिलभूमीए तेहिं मुयजीवो । आगम्म सूरिमूले निवेइयं जइ गओ कालं
॥ ६७ ॥ पुवगए उवओगं मुणिवइणो तक्खणेण गच्छंति । उवलद्धो नागसिरीकडुतुंभगदाणवुत्तंतो ॥ ६८ ॥ पयविहो
पमाओ चेइयजइघायगो समत्याणं । णोवेक्खिउं समुच्चिओ समाणदोसप्पसंगाओ ॥ ६९ ॥ पयं मणे विमसिय सवो
सहाविओ समणसंपो । कहिओ जहेस साहू धम्मरुई अज्ज काळगओ ॥ ७० ॥ पयारिसेण विहिणा नागसिरीए न सुंदरं
विहिय । जं एस भावसाहू तीए विणियाइओ पयं ॥ ७१ ॥ निग्गमगाणं दोहगियाण लोयाण मत्थयमणिउत्त । नरगाइ-
याण बुक्खाण खाणिभावं च सा पत्ता ॥ ७२ ॥ ता एसो इह दोसो नागसिरीए न जुज्जए उद्धो । कारुणेयं भणिया
मुणिणो नयरीए मज्झम्मि ॥ ७३ ॥ तियचच्चराइठाणेसु दूरमुग्घोसण बहुजणाण । पच्चक्ख कुणइ जहा नागसिरीए

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३०० ॥

इमं चरियं ॥ ७४ ॥ भो भो कस्सवि दद्धं एसा जुज्जइ न यावि आलविउं । जं तहंसणकारी तत्तुलोचिय मुणेयवो
॥ ७५ ॥ तो ते मुणिणो वयणं गुरूण इय मुणिय नयरमज्झम्मि । ठाणे ठाणे एयं करेति उग्घोसणं पयडं ॥ ७६ ॥ विज्ञा-
यवइयरेहिं निच्छूढा सा गिहाओ विप्पेहिं । नयरीए परिभमंती तियचच्चरमाईठाणेषु ॥ ७७ ॥ निंदिजंती खिसिजंती
हीलं परं उवलभंती । कालं गमेइ कत्थइ ठाणे गासं अपावंती ॥ ७८ ॥ सोलसवाहिपरिगया जीवित्तु मरित्तु छट्ठपुढ-
वीए । उववन्ना उक्कोसगट्ठिईए उवट्ठिउं मच्छो ॥ ७९ ॥ जाया जलंतजलणेण तह्य सत्थेण तिक्खरूवेण । सघं गं दाह-
करेण सबजम्मेसु हम्मंती ॥ ८० ॥ सघासु नरगपुढवीसु णेगवाराओ पाविउं जम्मं । तह अन्नेसुवि अइकुच्छणिज्जरूवेसु
ठाणेषु ॥ ८१ ॥ किं बहुणा गोसालो पन्नत्तीए जहेव पन्नत्तो । भवदुक्खभायणं तह इमावि वच्चा निरवसेसं ॥ ८२ ॥
कालाओ अणंताओ इहेव दीवे पुरीए चंपाए । सागरदत्तस्स गिहम्मि सत्थवाहस्स भद्दाए ॥ ८३ ॥ भज्जाए उववण्णा
धूया कुच्छिसि मासनवगस्स । अंतम्मि पसूया मंखणं व सुकुमालकरचरणा ॥ ८४ ॥ विहियं नामं सुकुमालियत्ति पत्ता
कमेण तारुनं । वम्महमहलभल्लेकभवणमइभूरिलावणं ॥ ८५ ॥ चेडीचकपरिवुडा अहन्नया ण्हायविहियसिंगारा । निय-
गेहस्सुवरितले निहालिया कीलमाणी सा ॥ ८६ ॥ जिणदत्तसत्थवाहेण तीए रूवम्मि जोषणगुणे य । विम्हयसुवागओ
माणसम्मि एवं विचिंतेइ ॥ ८७ ॥ एयं मोत्तूणं सागरस्स भद्दाए अंगजायस्स । मम पुत्तस्स ण णूणं अण्णा भज्जा समु-
चियत्ति ॥ ८८ ॥ पुट्ठो समीववत्ती जणो जहा कस्स एस वरधूया । महिलाणं सयलाणं जा देहसिरिं समुप्फुसइ ॥ ८९ ॥
कहियं सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स तो गिहं गंतुं । ण्हाओ कयसिंगारो नियपरियणपरिवुडो संतो ॥ ९० ॥ जेणेव गिहं

नागश्रीग-
भिंतधर्मरु-
चिचरि-
त्रम्-

॥ ३०० ॥

सागरदत्तस्त तमुज्जुओ तओ गंतु । वहुं गिहमिज्जंतं त सो सहसा समुद्वेह ॥ ९१ ॥ पुच्छेइ सुहासणत्थं आगमणपओ-
 गणं न तो भणइ । सुपुगालियामिहाणा आ तुह धूया परेवं तं ॥ ९२ ॥ नियनवणस्स सागरनामस्स कए समानक्यस्स ।
 अग्गे रागागया इह सगळापण्णाइगुणनिविणो ॥ ९३ ॥ ता जइ जुत्त पत्तं च भाइ ता फिज्जव इम एव । पत्थावविहदि-
 गाणं कज्जाण पुणो गर्हं नत्थि ॥ ९४ ॥ भणिए जिणदत्तेण सागरदत्तो तओ इमं भणइ । अग्हाण गिहंगणमागयाण
 होज्जेइ फिगनेयं ॥ ९५ ॥ परमेष्ठा मे धूया उपरपुष्काव दुल्लाहा एसा । न खणपि तीए विरहं सहामि मणणयणदइयाए
 ॥ ९६ ॥ ता जइ तुह सागरओ मम गिहजागावओ सुओ होइ । तो धूरं सुकुमालियमहं पइच्छामि नो इहरा ॥ ९७ ॥
 गेहागयण भणिओ जणनेण स सागरो जहा पच्छ । जइ परजामाया होसि लहसि सुकुमालियं धूरं ॥ ९८ ॥ तीए ददा-
 धुराओ सत्तं तं सपहा पयज्जेइ । तो जिणदत्तो सपायरेण परमूसयं कुणइ ॥ ९९ ॥ सिवियाए पुरिससहसोचियाए आरु-
 द्धिग सागरो ताहे । सागरदत्तस्त गिहं हरिसुल्लसिरो समणुपत्तो ॥ १०० ॥ सेणावि गोरवाओ महाविभूर्इए विहियस-
 ज्जारो । पडिगसो धीयाहं च कारिओ दारियाए समं ॥ १०१ ॥ जम्मि समयम्मि तीसे करफासो तस्स ईसि सजाओ ।
 तप्पभिइ सिरयूळं सदाहजरमस्स उम्भूरं ॥ १०२ ॥ जह दारुणेण फणिणा अहवा जह विच्छुएण दक्कस्स । जह मुम्मु-
 राभिसिपारस तह पुप्फल तण्णणं जायं ॥ १०३ ॥ सज्जायिलविओ तक्खणम्मि तुण्हिक्कओ ठिओ कहवि । पत्तम्मि सब-
 णकासे सेज्जातत्तरोडियस्सेसा ॥ १०४ ॥ पक्खुहियरागजलही सवगपसाहिया सणियसणियं । पासम्मि नुवत्ता अन्तरव-
 रागाओ ओइण्णा ॥ १०५ ॥ जह पुणरवि तीए अंगफासमुवल्लुमागयविसाओ । धितेइ को खणो मज्झ होज एइए

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३०१ ॥

विरहकरो ॥ १०६ ॥ तत्तो सुहपासुत्तं तं मोत्तुं उट्ठिऊण सेज्जाओ । मरणाउ विमुक्तो वायसोव सो ताउ गेहाओ ॥ १०७ ॥
दूरं पलाइओ सावि तक्खणं विहियनिदपामोक्खा । सागरमपासमाणी पवइया सवओ नियइ ॥ १०८ ॥ वासघरस्स
दुवारं विहालियं पासई मलक्खमणा । करयलपल्हत्थमुही विच्छायतणू विचित्तेइ ॥ १०९ ॥ न मए कओ अविणओ ण
यावि एएण वंधवजणेण । ता कत्तो मम दोहग्गदोसओ दूरगो जाओ ॥ ११० ॥ एवं झियायमाणा रुयमाणा विस्तरं
विलवमाणा । मुम्मुरगयव कहकहवि रयणिसेसं परिगमेइ ॥ १११ ॥ रयणीए पभायाए चेडिं सद्दाविउं भणइ जणणी ।
गच्छ वह्वरमुहधोवणिथं खिप्पं उवणमेहि ॥ ११२ ॥ सोमालियासमीवे वासघरे सावि गच्छई जाव । पेच्छइ विलक्ख-
दिट्ठिं मणम्मि तं किंचि चिंतंति ॥ ११३ ॥ पुट्ठा कीस झियायसि तुमेवमिणिहं भणाइ सा भइ । सो सागरओ सुत्तं मं
मोत्तुं कत्थइ गओत्ति ॥ ११४ ॥ सा उवलद्धवइयरा जणयाणं साहए जहावुत्तं । तो कोवमिसमिसंतो तज्जणओ सागर-
स्सुवारि ॥ ११५ ॥ गच्छइ जिणदत्तगिहं भणाइ हंभो ! किमेवमुचियंति । पुत्तस्स, जो अदोसं सहसा सोमालियं मुयइ
॥ ११६ ॥ नेयं कुलाणुरूवं न पत्तकालं न चेव जुत्तंपि । सुकुलीणाण जणाणं जं विहियं सागरेणज्ज ॥ ११७ ॥ एवं वहू-
वलंभे अइनिप्पिहमाणसो चिरं दाउं । जा चिट्ठइ एगंते ता सागरमाह इय जणगो ॥ ११८ ॥ दुट्ठ तए पुत्त ! कयं घर-
जामाउयपयं पवजित्ता । सागरदत्तस्स गिहाउ निग्गओ जमिहमायाओ ॥ ११९ ॥ भणइ तओ सागरओ पियरमहं गिरि-
सिराउ पडणं व । सलिलपवेसं व विसस्स भक्खणं वा करिस्सामि ॥ १२० ॥ ण उणो सागरदत्तस्स मंदिरे इह भवे पवि-
स्सामि । सुकुमालियत्ति णामेण चेव सा ताय ! विक्खाया ॥ १२१ ॥ जं तक्करफासेवि हु दाहजरो दारुणो महं जाओ ।

नागश्रीग-
र्भितधर्मरु-
चिचरि-
त्रम्-

॥ ३०१ ॥

कुतुतरिओ निसुणइ तं सागरमासियं सव ॥ १२२ ॥ सयमवि सागरदत्तो तत्तो लज्जापरो यहुं जाओ । नियधूयाए दोह
 गमगल परिसं सोउ ॥ १२३ ॥ जिणदत्तगिहाओ निक्खमेइ गेहे नियम्मि गंतूण । सुकुमालिय नियंके निवेसितं परिसं
 मणइ ॥ १२४ ॥ अविणयपरेण किं ते सागरएणं धरेण कज्जंति ? । तस्स मए दायधा मणप्पिया जस्स तं होसि ॥ १२५ ॥
 फज्जामओघमेहिं सण समासासितं स ययणेहिं । सट्ठाणम्मि विसओइ अन्नया गेहद्वरितले ॥ १२६ ॥ अवलोयत्तो आसा-
 मुहाई पासइ स रायमग्गम्मि । एगं दमग परिसडियवसणमहत्वंदघदहत्वं ॥ १२७ ॥ सहावितं नियगेहे तं मासइ किं
 करे जहा एय । असणाइणोयलंमेइ कुणह सह परमनेयच्छ ॥ १२८ ॥ जं पुण तं नेयच्छं जो खंडघडो य तस्स एगंते ।
 ठायितं ते, महग्गामरणाळकारओ विहिओ ॥ १२९ ॥ दिप्पा तस्स सगउरवमेसा भज्जत्तणेण दमगस्स । राजो कउययारे
 नासधरे तं पवेसंति ॥ १३० ॥ सुकुमालियाए खेज्जातलम्मि जा अयललोयणो सत्तो । पासम्मि नुयन्नो तीए देहसंफास-
 दोसाओ ॥ १३१ ॥ संपंगुप्पन्नजरो ता चितइ नूण मग्ग मरणकए । उवणीया एसा निज्जिमित्तवेरेण एएण ॥ १३२ ॥
 जाय न पत्तासलो मयू मे होइ अंगफासाओ । पईए जलणजलणोवमाए दोहगमरियाए ॥ १३३ ॥ लहुमेवावक्कमणं
 जुज्जइ णेयत्थमप्पणो मोत्तुं । खंडघदगं च मोत्तुं सुत्तं तं दूरमोसरिओ ॥ १३४ ॥ पटिबुद्धा जा तंदिय न पेच्छइ ताय
 इय विधितेइ । एसोवि गओ दोहगदोसओ तणुगयाओ मम ॥ १३५ ॥ उवलज्जयइयरेणं पिठणा समासिया पमायम्मि ।
 पुत्ति । न कस्सइदोसो सकम्ममवरज्जाए नवरं ॥ १३६ ॥ ता जह इय कम्मसओ संपज्जइ सह जएह दाणम्मि । समणाण
 माहणार्णं दीणाणाहाइयाणं सह ॥ १३७ ॥ सा पिठणाणुण्णाया सूरुदयाओ निरंकुसा सती । जा तस्सत्थमणखणो

ता देइ निरंतरं दाणं ॥ १३८ ॥ एवं कालम्मि गए केवइए सुवया बहुसुयाओ । अइनिम्मलसीलकरेणुसुदिढआलाण-
खंभाओ ॥ १३९ ॥ तत्थ समोसरियाओ गोवालियानामिगाओ अज्जाओ । समए विहरंतीणं तासिं संघाडिगा एगा ॥ १४० ॥
तीए गिहम्मि पविट्ठा सम्मं पडिलाभिउं सवहुमाणं । पडिया पाएसु कयंजली य विन्नविउमारद्धा ॥ १४१ ॥ अहमम-
णामा जाया सागरगस्सा पइवया संती । तह अन्नस्सवि देज्जा जम्मदमगस्सवि, तओ मे ॥ १४२ ॥ काउं पसायमोसह-
मन्नं वा मंतमाइ तं कुणह । जस्साणुभावओ हं सुभगा होहामि नियपइणो ॥ १४३ ॥ तवयणाणंतरमेव ताओ कत्तेपि-
हित्तु पभणंति । भदे ! अयाणुगाओ एयस्स तहा अणुचियाओ ॥ १४४ ॥ अम्हाणं कोमहं समत्थि सत्थेसु धम्मविस-
एसु । ता जइ भणसि कहिज्जइ तुज्झं जिणदेसिओ धम्मो ॥ १४५ ॥ कहिओ सवित्थरो सो सम्मं संवोहमागया ताहे ।
जाया सुसाविया तह पिउणोऽणुन्नाए पवइया ॥ १४६ ॥ इरियासमियाईओ समिईओ पंच तिन्नि गुत्तीओ । मणगुत्ति
माइयाओ जणणिव पवज्जए तत्तो ॥ १४७ ॥ अइगुत्तवंभचेरा खंता दंता तहा समुवसंता । सीलंगाण सहस्से अट्टारम
दुद्धरे धरइ ॥ १४८ ॥ आसन्नयाओ गोवालियाओ अज्जाओ वंदिउं भणइ । तुच्चेहिं अणुन्नाया इच्छामि सुभूमिभागस्स
॥ १४९ ॥ उज्जाणस्स अदूरे च्छट्ठंछट्ठेण निच्चरूवेण । तवकम्मणा परिगया सूरामिमुही पयावेउं ॥ १५० ॥ तो अज्जाओ
ताओ भासंति न जुज्जए इमं अज्जे ! । अम्हं काउं गामाइयाण वाहिं जमुस्सगो ॥ १५१ ॥ अंतो उवस्सयस्सा वइपरिखि-
त्तस्स पाउयतणूण । समपायतलाणं समुचियम्ह आयावणं काउं ॥ १५२ ॥ तं वयणमवगणेउं जहिच्छमायावणं तओ
काउं । पारद्धा अह कइयाइ देवदत्तेत्ति णामेणं ॥ १५३ ॥ वेसा पंचनिसेवगपुरिसोवगया सुभूमिभागस्स । उज्जाणस्स

समंता लच्छीविच्छुमिक्खेइ ॥ १५४ ॥ तीसे तेसु पंचसु अणेसु सिरिसेहर रयइ एगो । एगो चंपइ पाय एगो छत्तं सिरे
घरइ ॥ १५५ ॥ एगो चमल्लक्खेयं करेइ उच्छंगियं कुणइ एगो । तं सोहग्गपगरिसं पत्तं वहुं विचित्तेइ ॥ १५६ ॥ दुहगाय
मग्ग एगोवि सागरो सायरो ण संजाओ । एइए पुण एयं पंच इमे सायरा जाया ॥ १५७ ॥ ता एइए सुल्लो जम्मो
जीयं च सप्फल जायं । नियसोहग्गमवप्परयसाउ इच्छाप जा चरइ ॥ १५८ ॥ जइ मे तवस्स नियमस्स अस्स फल-
मत्थि सो अह होज्जा । नियसोहग्गोनामिपनिस्सेसमहेलियावग्गा ॥ १५९ ॥ एवं विहिचनियाणा किंची सोहग्गमेत्थम
वहंती । सग्गा सरीरयत्थाइयाण पक्खालणविहीए ॥ १६० ॥ भणिया गणिणीइ न सवहेव तुह सुंदरं इमं काउं । एवं
चरिचमंगो तुह चेव तहा पराणं पि ॥ १६१ ॥ अन्नं च दारुणफलो एसो जम्मंतरम्मि तुह होही । ता चम्मसीलसुकु-
ल्लुगयाए तुह जुज्जए नेयं ॥ १६२ ॥ एयं अणेगवारे पण्णत्ता चोयणं असहमाणा । नियउवगरण समेया मिन्नम्मि उव-
स्तयम्मि ठिया ॥ १६३ ॥ पासत्थाइण पमत्तयाण साहूण जाणि ठाणाणि । ते सेविउ पक्खा ण उण अहच्छंदठाणाणि
॥ १६४ ॥ वासाणि बहूणि तहाविहेण विहिणा विहारमावरितं । पक्खपमाणमणसण क्खवं चरिमम्मि कालम्मि ॥ १६५ ॥
उवयण्णा ईसाणे गणियादेयित्तणेण पल्लाई । णव तीए परममाउं कालेण तओ चइत्ताण ॥ १६६ ॥ एत्थेव जवुहीवे भरहे
पंचालज्जणयए सुपुरे । कंपिले नरवइणो बुवयस्स पियाए देवीए ॥ १६७ ॥ चुलणित्तिणामिगाए कुच्छीए दारिगा समु-
प्पण्णा । धट्टज्जुणजुयरण्णो कणिट्ठिया सोदरा भणिणी ॥ १६८ ॥ बुवयस्स अगजाया एसा पूया जओ तओ नामं ।
समयम्मि पसत्ये दोवइत्ति संठावियं तीसे ॥ १६९ ॥ सा चदकलवसिए पक्खम्मि पइक्खणं पयहंती । पत्ता तारुण्यमण-

णतुल्लमह पेच्छिउं जणगो ॥ १७० ॥ परिभावेइ ण रूवेण जोवणेण व समाऽपरा एत्थ । इत्थी समत्थियाए तुलिय सुर-
रमणिरूवाए ॥ १७१ ॥ उचिओ सयंवरो काउमेवमेसा परं सुही होइ । तो नियअंकम्मि निवेसिऊण सो दोवइं भणइ
॥ १७२ ॥ वच्छे ! सयंवरविहीए वरसु जो रोयए वरो तुज्झ । तत्तो वारवईए कणहस्साकारणनिमित्तं ॥ १७३ ॥ निय-
परियणजुत्तस्सा दूयं तप्पढमयाए पेसेइ । तइया तस्स दसारा समुद्विजयाइया दस ओ ॥ १७४ ॥ पंच महावीरा मुस-
लपाणिपमुहा तहुग्गसेणाई । सोलस रायसहस्सा अट्ठ कुमारकोडीओ ॥ १७५ ॥ पज्जुण्णमाइयाओ संवाइयाण सद्धिं
सहसाणि । दुदंतकुमाराणं सवत्थऽनिवारियगईणं ॥ १७६ ॥ सहसाणि एकवीसं वीराणं वीरसेणपमुहाणं । महसेणाइव-
लीणं छप्पन्नं तह सहस्साणि ॥ १७७ ॥ अत्ते तलवरईसरमाडंविपभिईओऽणेगगुणा । गंतुं कयंजली सो दूओ पणमित्तु
इय भणइ ॥ १७८ ॥ कंपिलपुरे रण्णो धूया दुवयस्स दोवईनामा । दिन्नो सयंवरो से पिउणा ता तस्स पत्थणया ॥ १७९ ॥
काले विलंवहीणं कंपिलपुरस्स वाहिदेसम्मि । नियनियरिद्धिसमेया सपरीवारा समोसरह ॥ १८० ॥ हत्थिणपुरम्मि रण्णो
पंडुस्स सनंदणस्स एमेव । दूयं दुइज्जयं पेसवेइ तइयं च चंपाए ॥ १८१ ॥ कणहस्स अंगरण्णो, चउत्थयं पंचसोवरस-
यस्स । सोत्तिमईए पुरीए रन्नो सिसुपालनामस्स ॥ १८२ ॥ पंचमयं दमदंतस्स राइणो हत्थिसीसनयरम्मि । छट्ठं महुराए
पुरीए राइणो धरमिहाणम्मि ॥ १८३ ॥ सत्तमयं रायगिहे सहदेवसनामगस्स भूवइणो । अट्ठमयं कोडिण्णे पुरम्मि भेस-
गनिवसुयस्स ॥ १८४ ॥ नवमं कीयगरण्णो विराडदेसे सभाउयसयस्स । सेसाण भूमिपालाण सेसनयरसु दसमंतु ॥ १८५ ॥
तस्साहवणेण सगउरवेण ते तूरमाणमणपसरा । समगं कंपिलपुरे गंगातीरे विसालम्मि ॥ १८६ ॥ कयसिविरसं निवेसा

गुययनिरुपियनिवासठाणेसु । पक्खुमियजलहिकखोलतुत्तसत्ताठिया सये ॥ १८७ ॥ उज्जुगर्धमसंभारभासमाण करायप
 राया । तीए सयंयरमंडवमुदडपडागसयसहिय ॥ १८८ ॥ रयणमय भूरितोरणमइरम्मयसालिमंजियाकलिय । धहुमत्तया
 रणं गारणाण दसणेहिं निम्मपियं ॥ १८९ ॥ अह पासरे पसरथे दोवईकण्ण समं समीहता । रुठक्कमेण सये नराहिया
 तत्थ उपगिठ्ठा ॥ १९० ॥ सापि य ण्हाया कयसिंगारा गिहचेइएडमियदिप्ता । पुब्बुत्तरोहिणीकण्णगप अह तत्थ संपत्ता
 ॥ १९१ ॥ सक्खं अपासमाणा कस्स पि सा राइणो धयणकमल । ता दप्पणतलसंकतमेवमालोइई लगा ॥ १९२ ॥ ज
 ज पेन्नाइ सो सो न रोयए जा गया निविट्ठाण । पंचण्ह पंडयाणं पुरओ विट्ठेसु तेसु कमा ॥ १९३ ॥ नो अग्गओ न
 पन्थापि गतुमेसा सहायओ क्षत्ति । पुपनियाणवसाओ तेत्ति खवे स्खिपइ माल ॥ १९४ ॥ सो जायपमोयभरा वसुदेनाई
 नराहिया सये । उच्चाडियसुमुलरया भणति अघो ! सुयरियंति ॥ १९५ ॥ धमो बुवओ धमो य खुलमिया जेसिमंगजा-
 याए । नरपवरा भत्तारा समगं विय पंचसपप्पा ॥ १९६ ॥ विहिण पाणिग्गहणे सुयण्णकोडीओ अट्ठ बुवयनियो । रुप्पस्स
 त्था यियरइ धूयाए दोवईए तथा ॥ १९७ ॥ विहिउत्तमसक्कारा तो तेण विसज्जिया पुहइयाला । विग्गियहियया सये
 नियनियठाणेसु सपत्ता ॥ १९८ ॥ पंचहिं सुणहिं धहुयाइ दोवईए धहुं यिरायतो । एत्तो नियम्मि नयरे बुवएण विसज्जिओ
 पंडू ॥ १९९ ॥ ते पंच पडघा दोवईए देवीइ धारगयसेण । भोगे उदाररूवे दिणाणि भुंजतगा निति ॥ २०० ॥ कइयावि
 पंदुराया जुहिडिराईहिं पंचहिं सुणहिं । कुत्तीए दोवईए परिगओ चिक्खइ निससो ॥ २०१ ॥ अत्तेवरस्स अतो ता रणक-
 रूपिओ कुओ पि तहिं । नारयमुणी समायाओ दसणेण अइपससो ॥ २०२ ॥ अंतो अइकलुसमणो धाहिं मज्झत्यय पर

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३०४ ॥

पत्तो । कालमिगचम्मवत्थो वरदंडकमंडलूहत्थो ॥ २०३ ॥ जन्नोवइयगणित्तियजुत्तो नवमुंजमेहलाणुगओ । वीणागंधव-
परो सदक्खिणं कलहमिच्छंतो ॥ २०४ ॥ दडु तमेज्जमाणं पंडू ससुओ सकुंतदेवीए । अब्भुट्ठिओ पयक्खिणसारं वंदइ
नमंसइ य ॥ २०५ ॥ दिण्णम्मि आसणे उदगविंदुपरिफोसियाए भिसियाए । दब्भतणोवरी पच्चत्थुयाए आसीणओ संतो
॥ २०६ ॥ अंतेउरपरिवाराओ कोसलवत्तं स पुच्छए जाव । ता दिट्ठा नियपडिवत्तिपरंमुहा दोवई देवी ॥ २०७ ॥ एसो
मिच्छदिट्ठी असंजओ वा ण कप्पए मज्झ । एयस्स पणामाई काउं इय सा ठिया एवं ॥ २०८ ॥ सो तं तहट्ठियं पासि-
ऊण रोसाउरो विचिंतेइ । पंचण्ह पंडवाणं लाभा दप्पुद्धरा पावा ॥ २०९ ॥ सुवहूण सवत्तीणं मज्झे तह कहवि पक्खि-
वेयवा । ईसामहल्लसलेण सल्लिया जह दुहं हियइ ॥ २१० ॥ तत्तो समुप्पइत्ता धाईसंडम्मि भारहेवासे । नयरीए अमर-
कंकाए पउमनामस्स नरवइणो ॥ २११ ॥ गंतुं पासे तेणं पणामियं गेण्हए तओ अग्घं । अंतोअंतेउरसंठिएण सो पुच्छिओ
तेण ॥ २१२ ॥ जारिसयं मह एयं किं अन्नस्सावि कस्सई अत्थि । तारिसयं अंतेउरमीसि हसंतो स ओ भणइ ॥ २१३ ॥
जह कूयदहुरो जम्मओ वि अनिहालिओदहिजलोहो । मन्नइ अन्नं नो किंपि अत्थिएत्तो महं नयरं ॥ २१४ ॥ एवं तुमंपि
अंतेउराइं अन्नाण भूमिनाहाण । अनिहालंतो मन्नसि मज्झंतेउरसमं न परं ॥ २१५ ॥ जंबुदीवे भारहवासे नयरम्मि
हत्थिणागम्मि । पंडुस्स राइणो पंडवाण पंचण्ह जा जाया ॥ २१६ ॥ नामेण दोवईए पायंगुट्ठंपि नो इमं भवइ । तह
तियसासुरखेयरनारीओ सुंदराओवि ॥ २१७ ॥ जं दुल्लहं च दूरे य जंच जं जं परेसिमायत्तं । तम्मि जणो रायपरो पाएण
न इयररूवम्मि ॥ २१८ ॥ इय से तवयणायण्णणेण जलणोव पवलपवणेण । उच्छालिओ सुतिवो मयणो कयनिब्भरु-

नागश्रिया-
उत्तरजन्म-
(द्रौपदीच-
रितम्)-

॥ ३०४ ॥

म्माहो ॥ २१९ ॥ तो पुषसंगयामरपणिहाणपरो स अहुमं कुणइ । तप्पज्जेते सयमेव भणइ स सुरो पत्तमनाहं ॥ २२० ॥
 उच्चियं अं ते कावं तं भासह सो भणइ सो एयं । जंबुदीवाओ भारहाओ हत्थिणपुराउ तहा ॥ २२१ ॥ पच्चण्हं पंडवानं
 घरणिं बुययस्स अंगसंभूर्यं । भुयणगणापहाण इच्छामी दोषइवेरिं ॥ २२२ ॥ इहमाणीय तो भणइ एस एयं कयाइ नो
 होइ । अं पंचपंडवे वज्जिऊण सा अन्नममिलसइ ॥ २२३ ॥ सुह पुण पियसपायणहेवं स इण्हिमेत्थ आणामो । सुत्तं जुहि-
 द्विरेणं सद्धिं रामो स अवहरइ ॥ २२४ ॥ आणेइ पत्तमनाहस्स मदिरे तं असोगवणियाए । ठावेइ साहिवं जहवुत्तं निय-
 ठाणमणुसरइ ॥ २२५ ॥ सा तक्खणं पबुद्धा जा नियइ पलोयए ण तं भवणं । णो उवयणं विलक्खा चितइ हीही किमे-
 यति ॥ २२६ ॥ देवेण दाणवेण व कस्सइ भूमीयइस्स गेहम्मि । अहमाणीया कहमन्नहा खणा परिसं जायं ॥ २२७ ॥
 पत्तमोवि नियो ण्हामो कयसिंगारो सहोवरोहेण । जेणेव दोषइ जाइ आव ता तं निहालेइ ॥ २२८ ॥ ओद्धयमणसंकप्प
 भणिया सा तेण कूरसि किमेयं । तं पुषसंगणं सुरेण मम हेवमाणीया ॥ २२९ ॥ ता भदे ! रमसु मम एसो सबो वि ते
 परिवारो । तो भणइ दोषइ मम कण्हो पियभाउगो अत्थि ॥ २३० ॥ धारवईए पुरीए सो अइ मासाण छण्हमारेण । न
 कुणेइ मग्ग तत्तिं तो तं अं भणसि तं काहं ॥ २३१ ॥ तेणावि व पत्थिवसं कल्लंतेउरगयं सयं कुणइ । अविलपगगहिणं
 छट्ठेणसया अमुक्केण ॥ २३२ ॥ तवकम्मणा परिगया सा धीरा तत्थ ठाउउ लग्गा । एत्तो मुहुत्तमेत्ता जुहिद्विलो जाय
 जागरिओ ॥ २३३ ॥ ताव न पेच्छइ सेज्जायलम्मि वेरिं ससंभमो ताहे । मग्गणगवेसण सबओवि तो काउमारओ ॥ २३४ ॥
 भउहत्तेण पभाए निवेइओ रयणिवइयरो अण्णो । नियकिंकरविणिओगेण तेण सबम्मि तम्मि पुरे ॥ २३५ ॥ आघोसणा-

पुरस्सरमुत्तं जो दोवइं लहइ देविं । तस्स पसायं सुमहंतमहमकाले करिस्सामि ॥ २३६ ॥ जाव कहिंवि न लद्धा पुरेसु
गामेसु वा तओ कुंती । भणिया कण्हसमीवे वारवईए तुमं गच्छ ॥ २३७ ॥ कण्हस्स एयमट्ठं साहेसु निवेण पंडुणा
भणिया । गयखंधगया चलिया कण्हाभिमुहं लहुं एसा ॥ २३८ ॥ वारवईए पुरीए पत्ता बहुगउरवेण पडिवन्ना । कण्हेण
पुच्छिया भणसु किमिहमागमणकज्जंति ॥ २३९ ॥ पुत्त ! निसाए जुहिट्ठिरपासे सेज्जायले सुहपसुत्ता । केणावि दोवई
अवहरित्तु नीया कहंचित्ति ॥ २४० ॥ ता जह तीए पउत्ती लब्भइ तह ज्झत्ति कुणसु तं जुत्तं । तत्तो को अन्नो एरि-
सम्मि कज्जे सहो अत्थि ॥ २४१ ॥ इय भणिए कुंतीए तक्खणसंजायपोरिसुकरिसो । पायालाओ सुरलोगओ व सलि-
लालयाओ वा ॥ २४२ ॥ जह उवलभामि तह मे जइयवं मेवमग्गओ तीसे । कुणइ पइण्णं अम्मो ! चिट्ठह वीसत्थया
तुब्भे ॥ २४३ ॥ सक्कारयित्तु सम्माणयित्तु तं गयउरे विसज्जेइ । गहिया गवेसणा सबओवि नो जाव उवलभइ ॥ २४४ ॥
तो नारओ कयावि हु समागओ वासुदेवभवणम्मि । अग्घप्पयाणपुवं तेणवि बहुगउरवपरेण ॥ २४५ ॥ पुट्ठो सुहासणत्थो
हरिणा नियगेहकुसलपसिणपरो । दिट्ठा सुया व कत्थइ भयवं ! तुमए रइहराओ ॥ २४६ ॥ अवहरिऊणं नीया देवी दुव-
यंगया सुहपसुत्ता । राओ समं जुहिट्ठिररणा केणवि अणज्जंती ॥ २४७ ॥ ता ईसिहसिरवयणेण तेण भणियं न एरिसेसु
ममं । अहिगारो अत्थि परं तुहोवरोहा भणामि जहा ॥ २४८ ॥ सा अन्ना वा किमु होज्ज एत्थ मे निच्छओ न कोइत्ति ।
परममरकंकनयरीए पउमनाहस्स भवणम्मि ॥ २४९ ॥ दिट्ठा तीए सरिच्छा एगा नारी विवन्नमुहवन्ना । भूमीनिहित्तन-
यणा पासेवि गयं अपेच्छंती ॥ २५० ॥ भणियं हरिणा ताहे तुमए उट्ठाविओ कली एस । आगासगामिविज्जं सरिउं सो

अदसणीहूओ ॥ २५१ ॥ सो दूयपेसणेण निवेइय पंखुणो गयउरम्मि । जह दोयईए लब्बा कुसलसरीराए मे यत्ता ॥ २५२ ॥
 सो पंचवि नियपुत्ता चउरगवलाणुगा तउम्मि अहा । पुपसमुहस्सा ओयरति तह त लहुं फुणमु ॥ २५३ ॥ कण्होवि पढ-
 ह्वुं पुहिसद्दाऊरियदिसतरा भोगो । सपनियपरियणजुओ पुरीए सहसा पिणिवस्यतो ॥ २५४ ॥ पुपजलहिस्स वेलाउलम्मि
 पंचहि सुपहि पंडुस्स । जाओ समागमो सिधिरसंनिवेस तहिं कुणइ ॥ २५५ ॥ सो तरथ कुणइ पोसहसाल तयमड्डमं
 पयजेइ । सुत्थियदेयं चित्ते काउ जा चिट्ठइ तयते ॥ २५६ ॥ ता सो लयणाहिबई हरिणो पद्यक्खदसणीहूओ । भणइ मए
 कायपं जं तुज्ज निवेयसु तयंति ॥ २५७ ॥ कण्हो पभणइ देयी सहरिया पठमनाहमूयइणा । गेहम्मि अमरफकाए दोयई
 तीए फूयफए ॥ २५८ ॥ पंचण्ह पढयाणं छट्ठस्स मम रइा अहा जंति । लयणोदहिजलमग्गे तहा पई लहु ममं देसु ॥ २५९ ॥
 पडिमणियं तेण जहा किमेत्तिणं समेण ते कज्जं । एत्थवि ठियस्स अह सा इत्थगया होइ तह काह ॥ २६० ॥ तं पठम-
 नाहराय सपुरं च सपरियणं च समलं च । लयणोदहि सलिलगय काहं अइ मं तुम भणसि ॥ २६१ ॥ किच्चियमेत्ता सत्ती
 तस्स नराहियपसुस्स, मे काउ । जुत्त तीए परिक्खणमाणेमि तमो सयं चेष ॥ २६२ ॥ इय हरिषयणायन्नणपरेण सलिलं
 विहाडिबं तेण । दिण्णो पढो रहणं छण्ह तो जलहिसलिलस्स ॥ २६३ ॥ मज्झं मज्झेण पिईवइसु पत्ता पुरिं अवरफक ।
 अगुज्जाणम्मि रहे ठविषु पिसंतगा जाया ॥ २६४ ॥ दारुयनाम सारहिमह कण्हो सदिउ इमं भणइ । गच्छ तुम नगरंतो
 मणाहि पठमं पुहपिपाल ॥ २६५ ॥ पाएण पाययीढं हणेत्तु कुत्तगसगर्यं लेह । उवणेत्तु दोयईए कूवग्गाहा पईवच ॥ २६६ ॥
 छट्ठो य थासुदेयो समागओ दोयईं समप्पेसु । अन्नह संगामपरो भवसु लहुं नल्लहा मोक्सो ॥ २६७ ॥ किमिदं तए न

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३०६ ॥

नायं जह दुवयसुयाए भाउगो कण्हो । रणकम्मसतिण्हो जस्स नत्थि भुवणेवि कोवि समो ॥ २६८ ॥ इय सो हरिणा
भणिओ घेत्तुं सप्पणयमाणमह चलिओ । तं अमरकंकनयरिं पइ पत्तो रायभवणम्मि ॥ २६९ ॥ दूयजणोचियविणए
विहिए भणियं जहेस मह विणओ । मम सामिणो पुण इमो पाएण तदासणं हणइ ॥ २७० ॥ कुंतग्गेण पणामइ लेहं तो
पउमनाहनरवइणा । दंडिक्किओ समाणो तमवदारेण नीणेइ ॥ २७१ ॥ भणइ य पच्चप्पिणणस्स हेउमेसा मए न आ-
णीया । ता जइ रणेण कज्जं सज्जो एज्जामि कहसु तुमं ॥ २७२ ॥ परभूमिमागओ सो अहं सभूमीए संठिओ वल्लवं ।
एसो अप्पपरियरो अहमेत्थ पभूयपरिवारो ॥ २७३ ॥ इय चिंतिय चउरंगाए संगओ रणसहाए सेणाए । गयखंधगओ
नयराओ रोसरत्तो स नीसरइ ॥ २७४ ॥ हरिणाओ ते पंचवि पंडुसुया भासिया किमिह कज्जं । ते भासंति जहज्जं अम्हे
व इमे व नो होज्जा ॥ २७५ ॥ णाणाविहेहिं आउहसएहिं संपन्नविहियरहगव्भा । आओहणं पवन्ना सन्ना य खणेण
संजाया ॥ २७६ ॥ बहुपउमनाहसेणामुच्चंतविचित्तसत्थनिवहेण । छिन्नझयसत्तमउडा सरच्छिदतणू पराहुत्ता ॥ २७७ ॥
विहिया हरिपासगया भणंति अद्यो ! महाबलो एस । वज्जरइ हरी तुव्भे जइ निच्छियभासगा होउं ॥ २७८ ॥ अज्ज वयं
न उ पउमो होमो इय जुद्धमणुसरंता तो । दुज्जयविजियविपक्खा सियकित्तिपयं परं हुंता ॥ २७९ ॥ पेच्छह अज्ज न पउमो
अहमेव भवामि भासिउं एवं । वयणपवणेण पूरइ पंचजण्णं महासंखं ॥ २८० ॥ तो तस्स रवेण हओ सुत्तो मत्तोव
तक्खणा जाओ । तस्स वलस्स तिभागो तत्तो धणुदंडमामुसइ ॥ २८१ ॥ तस्स पणुच्चाटंकार सद्वहिरीकओ दुइज्जोवि ।
भागो जाव असत्थोदिट्ठो पउमो तओ नट्ठो ॥ २८२ ॥ तियनयरीए पविट्ठो दारपिहाणं च निट्ठरं विहियं । विहिया रोह-

नागश्रिया-
उत्तरजन्म-
(द्रौपदीच-
रितम्) —

॥ ३०६ ॥

गसञ्जा नयरी कण्हो रहारुठो ॥ २८३ ॥ पागारपरिसरे गंतुमोयरेऊण नारासिंहवणू । सज्जो विठवई पायदहर सह करेइ
 जहा ॥ २८४ ॥ टलटलियसुरालयसिहरभारभजंतमेइणीधीदा । खुम्भततुगपासायमंडला सा पुरी जाया ॥ २८५ ॥ कय-
 पाण मनओ से किंचिबुवायं पर अपासंतो । बुधयसुयाए समीवे गंतुं दीणाणणो भणइ ॥ २८६ ॥ तुह कुवियाए फल-
 मिमं विट्ठं एत्तो मए उ किं कज्ज । सा भणइ ममं घेत्तु कण्हस्स पुणो समप्पेसु ॥ २८७ ॥ सप्पुरिसाण अमरिसो पणाम-
 पज्जंतओ जओ होइ । एयं कयम्मि जीय रज्जं च अगजिय होही ॥ २८८ ॥ ण्हायनियेसियसुइवत्थ जुवलओ दोयइ
 पुरो काउ । गतु पाए अमिधंविऊण एयं खमावेइ ॥ २८९ ॥ दिट्ठो परक्कमो तुम्हमेवमच्चन्मुओ पुणो नाहं । एवं कयाइ
 काहं तमणिज्जो मेअ्वराहोअय ॥ २९० ॥ निअंजावियगव सघहेव कारं स पउमनरनाहं । नियनयरीए विसज्जइ सयं रहा-
 रुठओ घेत्तुं ॥ २९१ ॥ बुधयसुयं पडुसुया जेणेय उवेइ त समुप्पइय । नियनयरीं पइ चलिओ स अप्पछट्ठो छहिं रहेहिं
 ॥ २९२ ॥ जम्मि समयम्मि संखो हरिणा मुइवायपूरिओ विहिओ । धंपापुरीए तम्भरहअहुराया कविलनामा ॥ २९३ ॥
 आसि तहा मुणिसुपय नामा अरिहा समोसठो वाहिं । धम्मं सदेतिए सो मुणेइ तह सखसहं च ॥ २९४ ॥ ताहे विल-
 कलओ सो चित्तेइ दुइज्जओ इरी किमिह । वप्पओ जं नत्तो इयरस्सिइ पच्चजप्पाओ ॥ २९५ ॥ भणियं जिणेण नेयं भूयं
 न भविस्सई नया भवइ । जिणच्चकिहराईया अमेगस्सेत्ते बुवे होंति ॥ २९६ ॥ अंबुदीवगभारहयासाओ हत्थिणागनय-
 राओ । सुण्हा पंडुस्स सुयाण भारिया एत्थ पच्चण्हं ॥ २९७ ॥ आणीया पुवावज्जिएण देवेण पउमनाहकए । तो पारवइ-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३०७ ॥

पुरीओ समन्निओ पंडुतणएहिं ॥ २९८ ॥ कण्हो तीए गवेसणहेउं नयरीए अमरकंकाए । सिग्धं समागओ तेण समगमिह
समरपारंभे ॥ २९९ ॥ लग्गे पवाइओ पंचजननामा इमो महासंखो । तवयणसवणओ दंसणत्थमह सो समुद्देइ ॥ ३०० ॥
बुत्तो जिणेणमह सुवण नेयं कयाइ संभवइ । जं दुन्नि जिणा चक्की हरी वला वा इह मिलंति ॥ ३०१ ॥ तहवि तुहं हरिणो
तस्स छत्तझयचिंधदंसणं होही । तक्खणमेव गयगओ पत्तो वेलाउले नियइ ॥ ३०२ ॥ लवणोदहिमज्झगयस्स तस्स दद्दुण
ताइं बहुहरिसो । चिंतइ नियतुल्लपहाणपुरिसदंसणमिमं जायं ॥ ३०३ ॥ मुहपवणपूरियं तो करेइ सो पंचजनमियरोवि ।
एवं चिय सदायन्नणेण ते दोवि किल मिलिया ॥ ३०४ ॥ कविलेण पउमनाहो महाचराहोत्ति कट्ठु निधिसओ । आणत्तो
तप्पुत्तो अहिसित्तो तस्स रज्जम्मि ॥ ३०५ ॥ ते लवणजलहिमइलंघिऊण दोलक्खजोयणविसालं । पत्ता महानईए
गंगाए पवेसमगंगं ॥ ३०६ ॥ हरिणा ते पंडुसुया भणिया गंगं समुत्तरह तुब्भे । पासामि जाव सोत्थियसुरमुदहिपइं
खणं एकं ॥ ३०७ ॥ णावाए गवेसणमायरेण काऊण ते तदारूढा । जा उत्तरंति ता तेसिमण्णमण्णं समुद्भावो ॥ ३०८ ॥
जाओ, महाबलो एस ताव कण्हो प्ह समुत्तरिउं । गंगं न वत्ति कुणिमो परिक्खणं ठावणेण इहं ॥ ३०९ ॥ नावाए, तीरपत्ता
सकोउगा जाव तत्थ चिद्धंति । ताव हरी वाहाए घेत्तूण रहं ससारहियं ॥ ३१० ॥ एगाए अन्नाए पारद्धो दुद्धरं तरिउं गंगं ।
ता जाव मज्झभागे नईए वाढं परिस्संतो ॥ ३११ ॥ गंगादेवी थाढं एण्ड विस्मंतओ तओ चलइ । तीरं पत्तेण निहालिऊण
इय पंडवा भणिया ॥ ३१२ ॥ तुब्भे महाबला भो ! जमकिच्छेणं णइं समुत्तिन्ना । अहमच्चंतकिलेसेण एयं तत्तीरमणुपत्तो
॥ ३१३ ॥ नावाए सामि ! अम्हे गंगं उत्तिण्णगा परं तुम्हं । सामत्थपरिक्खणकोउगेण एसा इहं ठविया ॥ ३१४ ॥ जल-

नागश्रिया-
उत्तरजन्म-
(द्रौपदीच-
रितम्)-

॥ ३०७ ॥

णकरालयियमियकोषेण जणहणेण तो भणिय । इण्हि मज्झ परिकल्हा कज्झ धी ! तुम्ह खरियमिणं ॥ ३१५ ॥ जइया स
 पत्तमनाहो संगामसिरम्मि निष्फुरो विहिओ । भग्गा य अमरकंका तथा परिकल्हा न मे विहिया ॥ ३१६ ॥ अशुग्गलोह-
 वंदेण तेण तेसिं रहा सरोसेण । परमाणुनिविसेसा जहा तहा शुण्णिया आया ॥ ३१७ ॥ निविसया आणत्ता अह हरिणा
 निययसिविरसंजुत्ता । ते गत्तूण गयउरे पंडुस्स सरुवमाहसु ॥ ३१८ ॥ तेणयि कुत्ती कण्हतियम्मि तत्कालमेव पेसयिया ।
 भणिया जहा पसंभो एसो होउत्ति तह जयसु ॥ ३१९ ॥ सप्पणयं तह तह भासिओवि जइया न रोसमुज्झेइ । भणियं
 कुत्तीए तथा भरहज्जमिम तुहायत्त ॥ ३२० ॥ ता कत्थ जंतु ते कहसु संपयं अप्पणा तुम पेय । कोमलहियण्णत्त दाहि-
 णज्जलहिस्स तीरम्मि ॥ ३२१ ॥ तो हत्थिणाउराओ सपरियणा तत्थ गतु विरयति । पंडुमहुरामिहाणं नगरिं कंचित्ति
 विक्खायं ॥ ३२२ ॥ ते विउलभोगमायणमेत्थयि जाया परुवरज्जभरा । अह दोषहं कयायि हु पगम्भगम्भा समुब्भूया
 ॥ ३२३ ॥ मासाण नवण्हमइक्कमम्मि दारयमुदारुवधर । सुकुमालपाणिपायं निरोगत्तणं पस्यत्ति ॥ ३२४ ॥ निघत्तवार
 साहस्स तस्स नामं इमेरिसं विहिय । जं पच्चपटवसुओ होइ इमो पडुसेणोत्ति ॥ ३२५ ॥ कालम्मि कलाउ सुनिम्मलाउ
 वायत्तरिं पि कलियाओ । आओ भोगसमत्थो सो जुधरज्जम्मि अहिसिओ ॥ ३२६ ॥ अह तत्थ कयाइवि जलहिगम्भग-
 मीरमाणसा येरा । भवक्कमलाण भाणू समोसदा असट्ठपरिणामा ॥ ३२७ ॥ नयराओ जणो तह पच्च पट्टया तेसिं वंदण-
 निमित्तं । नीहरिया परिकहिओ धम्मो पच्चयि पयुत्ता ते ॥ ३२८ ॥ भालयलमिलियकरक्कमलजुगलया वज्जरति पुच्छामो ।
 देविं कुषयगरुहं पुत्तं रज्जम्मि दावेमो ॥ ३२९ ॥ जा ताय तुम्हपयपंकयस्स मूले वयं पवज्जामो । पुत्तारोवियरज्जा समगं

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३०८ ॥

देवीए निक्खंता ॥ ३३० ॥ जाया समणा खंतिक्खमा य गुणरायरायहाणि समा । अज्जाए सुवयाए सिस्सिणिया दोवई
जाया ॥ ३३१ ॥ मोक्खंगाईं कमेणं सवाइं अहिज्जियाइं अंगाईं । छट्ठमाइकट्ठं तवं अणुट्ठेउमारद्धा ॥ ३३२ ॥ ते थेरा
भगवंता पुरंतं विहरिया अह कयाई । भगवं अरिद्धनेमी कुणइविहारं सुरट्ठाए ॥ ३३३ ॥ परिभावंति य पंचवि जइ नेमी
कहंचि वंदिओ होइ । कयलक्खणा भवामो जम्मं च इमं सुलद्धंति ॥ ३३४ ॥ जाव सुरट्ठामिमुहं चलिया थेरे अणन्न-
चित्ता णं । पत्ता य हत्थिकप्पं नयरं सहसंवनामम्मि ॥ ३३५ ॥ उज्जाणम्मि ठियाणं मासक्खवणस्स पारणगदिवसे ।
तइयाए पोरिसीए नगरस्संतो अडंताणं ॥ ३३६ ॥ लहुयाण चउण्हं पंडवाण सवणेसु कहवि संपत्ता । वत्ता जहज्ज राओ
उज्जंते निव्वुओ नेमी ॥ ३३७ ॥ तक्खणमेव नियत्ता जेणेव जुहिट्ठिलो मुणी तत्तो । साहंति जहावत्तं भत्तं पाणं च
उज्जंति ॥ ३३८ ॥ भावंति अहो ! विसमाणि कम्मुणा चेट्ठियाणि जेण्हं । दूरपरक्कमसाराण वंछियत्थोन सिद्धोत्ति
॥ ३३९ ॥ किं जीविएण एत्तो जिणविरहकरालजलणदट्ठेण । कायवमओ गंतुं सेत्तुज्जे अणसणं कुणिमो ॥ ३४० ॥ गंतूण
तत्थ दोमासियाए संलेहणाए संलिहिया । उप्पन्नाणुत्तरणाणदंसणा निव्वुया जाया ॥ ३४१ ॥ अज्जावि दोवई सिक्खिऊण
सामाइयाणि अंगाणि । एक्कारस पज्जंते मासक्खवणेण कालगया ॥ ३४२ ॥ वंभम्मि देवलोए उववन्ना अयरदसगपरम-
ठिई । तत्तो चुया समाणा महाविदेहम्मि सिज्झिहिही ॥ ३४३ ॥ एत्थ पसंगेणागयमेयं जम्मंतराणुगं चरिअं । भणियं
नागसिरीए धम्मरुइच्चिय इहं पगओ ॥ ३४४ ॥ इति श्रीधर्मरुचिकथानकं सप्रसंगं समाप्तम् ॥ ६४८ ॥ ४२ ॥

मनोगुप्ताबुदाहरणमाह;—मनोगुप्ताबुदाहर्तव्यायां कश्चित् साधुः । ध्याने धर्मध्यानलक्षणे शुक्लध्यानलक्षणे वा निश्च-

नागश्री-
अंतर्गत-
धर्मरुचि-
द्रौपदी-
चरित्र-
समाप्तिः—

॥ ३०८ ॥

उमतिको निविहनिवद्धमानस एयासीत् । तस्य च कदाचिच्छक्रप्रशसा संवृत्ता, ततश्चाश्रद्धधानदेवागमः संवृत्तः । तत्रा-
 गमे सति ॥ ६४९ ॥ ४३ ॥ तेन देवेन दृष्ट उत्सर्गस्थितः कायोत्सर्गव्यवस्थितः स साधुः । विकुर्वितं च तुशब्दस्य समु-
 धयार्थस्येह सम्बन्धाज्जननीजनकरूपम् । करुणं च प्रदर्शितकारुण्यं सम्पन्नसो व्यङ्ग्यतोऽनेकधा तत्र कायोत्सर्गं व्यव-
 स्थितः स साधुस्तेर्जननीजनकलोकैर्यथा धर्मं न जीवामो भवन्तमन्तरेण, वचनमात्रेणापि तायदनुगृहाणेत्यादि ॥ ६५० ॥
 ॥ ४४ ॥ यदा एवमपि न किञ्चित् क्षुमितः, तदा पश्चात् तेन देवेन भार्यारूपं विकुर्वितम् । कीदृशमित्याह—अन्यप्रसक्तं
 परपुरुषनिवद्धं समस्तशृङ्गार परिपूर्णगृहीतशरीरभूय भूयः पुनरपि तं साधुममिलपत् सव् अमिलापविषयीकुर्यदित्यर्थः ।
 उत्सुकमतीय त्परावदत्यन्तस्नेहयुतमिति ॥ ६५१ ॥ ४५ ॥ तथापि न मनोगुप्तेष्वलनं यदाऽस्य मनागपि सञ्जातं, तदा
 निजं रूपमस्येति निजरूपः स चासौ देवश्च तेन वंदना मुनेर्विहिता । तथा स्तयन यथा—सुलब्धं ते जन्म, कृतलक्षणः
 समाचारः, सुदृढा मनोनिरोधवृत्तिः, को हि नामान्य इहलोकपरलोकयोरेवं निःस्पृहत्ववृत्तिरिति । ततश्च साधोर्लोक-
 प्रशंसा जाता, यथा—एवमस्य महात्मनो न नैव चित्तमेव प्राकुरभूत् । तुः पूरणार्थः ॥ ६५२ ॥ ४६ ॥

अथ पागुष्ठावुदाहरणं यथा,—कश्चित्साधुः संज्ञापकस्थानं गच्छाम्यहं द्रष्टुमित्यव्यवस्थितः । तत्र संज्ञानन्तीति संज्ञा-
 पकाः सम्यक्प्रत्यमिज्ञानवन्तः स्वजनास्तेषां स्थानं ग्रामनगरादिरूपमिति । मार्गं गच्छन्तश्चौरग्राहो वृत्तः । गृहीतः साधुः ।
 विमुच्य भणति तं सेनापतिः—मा श्लाघि मामत्र स्थितं केयामपि मा कथयेस्त्वमिति ॥ ६५३ ॥ ४७ ॥ यावदसौ कश्चिद् मार्ग-
 भागं गच्छति तावच्चलिता यज्ञयात्रा विवाहप्रवृत्तजनसमूहरूपा । तत्र च संज्ञापकः स्वजनलोकस्तस्य मिलनं संज्ञापकमिलनं

‘अंतरा चेव’ अन्तराले एव गन्तव्यस्थानापेक्षयेति । कश्च स संज्ञापक इत्याशंक्याह—मातापितृभ्रात्रादिः प्रतीतरूप एव । परिभावितं च तेन—किं मम इतोऽग्रतो गमनेन, स्वजनदर्शनस्यात्रैव भूतत्वात् ? अतो निवर्त्तनमेव सङ्गतमिति सोऽपि निवृत्तः समं सार्द्धं तैरेव संज्ञापकैरिति ॥ ६५४ ॥ ४८ ॥ स्तेनैश्चैरैर्गृहीताश्च ते मुषिताश्च गृहीतमुषिताः सन्तो मुक्ताः संज्ञापकाः । ततस्ते स्तेना ब्रुवते । कथमित्याह—सोऽयं साधुर्योऽस्माभिः साम्प्रतमेव गृहीत्वा मुक्त इति, तत एतद्वचन-श्रवणानन्तरं ब्रवीति ‘अम्मग’त्ति जननी तस्य साधोः सत्का ॥ ६५५ ॥ ४९ ॥ कथमित्याह—किं सत्यमेतद् यदयं युष्माभिर्गृहीत्वा मुक्तः ? चौराः प्राहुः—आमेवम् । ‘आणेह वेइ तो छुरियं’ति आनयत क्षुरिकामिति ब्रवीति ततो माता; यद्यस्माच्छिनद्धि स्तनं (ग्रंथाग्रं—१००००) ननु निश्चितमेतद्गतदुग्धपायितया सापराधत्वात् पयोधरस्य । ततः किं तवायं भवतीति सेनापतिर्भणति ॥ ६५६ ॥ ५० ॥ ततो माता ब्रवीति—दुर्जन्मजातः—दुष्टेन जन्मना लब्धप्रादुर्भाव एष साधुः, यतो दृष्टा यूयं, तथापि नापि नैव शिष्टं कथितं यथा—मार्गे चौरसेनापतिरस्ति । अतः कथं केन प्रकारेण पुत्र इत्येषोऽथ मम वर्त्तते ? । यो हि पुत्रो भवति, न स मातापित्रादिव्यसनमुपस्थितमुपेक्षते, किन्तु यथाशक्ति निरुणद्धेयः । ततः सेनापतिना सविस्मयचेतसा भणितं—कथं नापि नैव शिष्टं भोः साधो ! यथात्र मार्गे चौराः सन्ति ? इत्युक्तेन साधुना धर्मकथा प्रारब्धा, यथा—अस्मिन्ननादौ संसारे जीवानां भ्राम्यतां सताम् । को न बन्धुतया जातः पररूपतया तथा ? ॥ १ ॥ अत एव विवेकाढ्या न स्निह्यन्ति कदाचन । कुत्रापि द्वेपिणो वापि कपायविषनिग्रहात् ॥ २ ॥ तथा; बहु शृणोति कर्णाभ्यामक्षिभ्यां बहु पश्यति । न च दृष्टं श्रुतं मिथुः सर्वमाख्यातुमर्हति ॥ ३ ॥ इत्यादिभिः सुधा-

यर्षसस्त्रिभैर्यन्त्रैः श्रुतैः । सद्यः सेनापतिर्वोधिं लब्धवान् बुद्धनोदिनीम् ॥ ६५७ ॥ ५१ ॥ ततश्च आवृत्तः प्रत्यावृत्तः कुप-
 रिणामात् । अत एवोपशान्तो मुक्ता मुत्कलीकृता साधुमाता ममापि त्यमसि मातेति । तथा सर्वं समर्पितं 'से'तस्य यद्वि-
 वाहोचितमुपकरणं गृहीतमासीत् । उपसहरन्नाह—वाग्गुप्तिरेवं प्रस्तुतसाधुयष्टेपसाधुभिः 'कर्त्तव्येति ॥ ६५८ ॥ ५२ ॥
 अपकापिकगुप्ताबुदाहरणमुच्यते—अध्वप्रपन्नको महादवीमार्गप्रविष्टः कश्चिद् महासाधुः कचित्समये समभूत् । आया-
 सिते गृहीतायासे सति सार्धं न लभते तत्र सार्धाधिष्ठिताया भुवि स्थण्डिल किञ्चिद्, यत्र साधुसामाचार्यवाधया स्थानादि
 विधातुं पार्यते ॥ ६५९ ॥ ५३ ॥ लब्ध चानेन कथमपि स्थण्डिलमेकः पादो यत्र प्रतिष्ठते । तत्र स्थण्डिले स्थितैकपादः
 सर्पा रात्रिं यावदासित, तावत्तत्र पादः स्रग्धः सञ्जातस्तम्भोऽभूत् ॥ ६६० ॥ ५४ ॥ न च नैयास्थण्डिलभोगः साधुज-
 नायोग्यभूमिभागपरिभोगलक्षणस्तेन साधुना कृतस्तत्र समये । कीदृशेन सतेत्याह—वीरपुरुषेण सात्त्विकेनेत्यर्थः । ततश्च
 शक्रप्रशसा यथाऽहो ! साधुरयं बुष्करकारको वर्धते, य इत्थमस्थण्डिलपरिहारेण व्यवस्थितः । तथाशक्रप्रशसाऽस्तद्विष्णो-
 र्देवस्येहागमश्च सवृत्तः । तथेति समुच्चये । मेपण हस्त्यादिरूपविकुर्यणेन प्रारब्धम्, तथापि तस्य महापुरुषस्याशोभः
 शोभाभायः सम्पन्नः, मम धियमाणस्यापि न काचित् कार्यक्षतिरस्तीत्यध्यवसायादिति ॥ ६६१ ॥ ५५ ॥ यदासौ मेपि-
 तोऽपि न क्षुमितस्तदा शीतमेव ग्रहः, पारयश्यसम्पादकस्यात्, तस्य संपादनं देवेन कृतम् । तत्र चाचलनमज्ञानां शीत-
 वाधितानाम् । ततो बुष्कृत प्राग्भवोपात्तमित्यमुपस्थितमिति सम्यक् स्यात्तुं प्रवृत्तः । ततः सुरयन्दना कायप्रणामरूपा,
 तथा प्रशसनमहो धन्योऽसि त्वं, तथाऽतीव लोकेनोत्कर्षः प्रमोदो व्यूढ इति ॥ ६६२ ॥ ५६ ॥ उपसहरन्नाह—

एवंविहो उ भावो गुणठाणे हंदि चरणरूवम्भि । होति विसिद्वखउवसमजोगओ भवसत्ताणं ॥६६३॥

एवंविधस्त्वेवंविध एव व्यसनप्राप्तावपि गुप्तिसमित्यनुलंघनरूपो भावः परिणामो भवतीत्युत्तरेण योगः । क सतीत्याह—
गुणस्थाने, हंदीति पूर्ववत्, चरणरूपे चारित्रलक्षणे भवति विशिष्टक्षयोपशमयोगतो विशिष्टो वज्राश्मवदत्यन्तनिविडो यथा-
रित्रमोहस्य क्षयोपशमः क्षयविशेषस्तद्योगात्, भव्यसत्त्वानां समासत्रीभूतनिर्वृतिगमनानाम् । ये हि निवृत्तचारित्रमोहात्मानो
महासत्त्वा मुनयः स्युस्त एव प्राणप्रहाणेऽपि न समितिगुप्तिभङ्गभाजो भवन्तीति ॥ ६६३ ॥ कुत एतदिति चेदुच्यते—
देहाऽसामत्यम्भिवि आसयसुद्धी ण ओवओ अन्ना । चरणम्भि सुपुरिसो ण हि तुच्छोवि अकज्जमायरति

देहासामर्थ्येऽपि दुष्कालरोगवार्द्धकादिकारणैर्देहस्य विहितकृत्येष्वसमर्थतायामपि, किं पुनरितरत्रेत्यपिशब्दार्थः, आश-
यशुद्धिः परिणामनैर्मल्यरूपा न नैवाघतः सामान्येनान्या हीयमाना विपरीतरूपा वा सम्पद्यते । क सतीत्याह—चरणे
सर्वसावद्यपरिहारलक्षणे । यच्चौघत इत्युक्तं, तत् तथाविधोत्कर्षवशाद् मेघकुमारादीनामिव मनाग् मालिन्यमपि कदाचित्
संभाव्यत इति व्यभिचारपरिहारार्थम् । एतदेव समर्थमान आह—सुपुरुषः शान्तदान्तस्वभावः, स च विशेषतः “अस-
त्सङ्गाद् दैन्यात् प्रखलचरितैर्वा बहुविधैरसद्भूतैर्यदि भवति भूतेरभवनिः । सहिष्णोः सद्बुद्धेः परहितरतस्योन्नतमतेः परा
भूया पुंसः स्वविधिविहितं वल्कलमपि” ॥ १ ॥ इत्यध्यवसायप्रधानः पुरुषविशेषः, न नैव हिर्यस्मात् तुच्छोऽपि शरीर-
विभवसहायादिवलविकलतया कृशीभूतोऽपि, किं पुनरितरः, अकार्यं कुलकलंकादिकारणं कृत्यविशेषमैहिकं पारत्रिकं च

समाचरत्यासेवते । तथा च पठन्ति—“निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा सुवन्तु लक्ष्मी समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम् ।
अथैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥ १ ॥” सुपुरुषशिरोरत्नभूतश्च चारित्र्यः कथ-
मस्यान्यथा भावशुद्धिः सम्पत्स्यते ? इति ॥ ६६४ ॥

दद्यादिया न पायं सोहणभावस्स ह्येति विग्नकरा । वज्रकिरियाओ तद्वा हवति लोकेवि सिद्धमिणं ॥ ६६५ ॥

द्रव्यादयो द्रव्यक्षेत्रकालभावाः कुतोऽपि वैगुण्याद् यादमननुकूलभावापन्ना न नैव प्रायो बाहुल्येन शोभनः शान्तोदात्त-
परिणतिरूपो भावो मनःपरिणतिर्यस्य चारित्र्यिणः स तथा तस्य, अथवा, शोभनश्चासौ भावश्चोक्तस्य एव तस्य, भवन्ति विग्न-
करा व्याघातहेतवः । प्रायोग्रहणं च मन्दमोहादिक्लिष्टकमस्योपशमयत शोभनभावविग्नसम्भवेन मा भूत् सर्वत्र व्यभिचार
इति । पठ्यते च “निमित्तमासाद्य यदेव किञ्चित् स्वधर्ममार्गं विसृजन्ति घालिशाः । तपःश्रुतज्ञानधना हि साधवो न यान्ति
कृष्णे परमेऽपि विक्रियाम् ॥ १ ॥” इति । व्यवच्छेद्यमाह—वाङ्मक्रियास्तु घट्टिर्व्यापाररूपाः कायिक्यादयः पुनस्तथा यादृशा
द्रव्यादयो वर्तन्ते तादृशा एव भवन्ति । नहि द्रव्यादिषु प्रतिकूलभावमागतेषु सामान्यात् शिष्टानां दानादयो, यतीनां चैष-
णाशुद्ध्यादयोऽध्ययनादयश्च प्रवर्तन्ते । अत एवोक्तम्,—“कालस्स य परिहाणी सज्जमजोग्गाइं नत्थि सैत्ताइं । जयणाए
घट्टियणं न हु जयणा भंजए अगं ॥ १ ॥” अयैतदेषोपधिनोति—लोकेऽपि शिष्टजनलक्षणे, न केवलमस्माभिरुच्यत इत्य-
पिशब्दार्थः, सिद्धमिदं यथा न द्रव्यादयः शुद्धभावविग्नकरा सम्पद्यन्ते ॥ ६६५ ॥ एतदेव गाथात्रितयेन भाषयति,—
दइयाकण्णुप्पलताढणं सुहडस्स णिवुइं कुणइ । पट्टुआणाए संपत्थियस्स कंढं पि लग्गंतं ॥ ६६६ ॥

जह चेव सदेसम्मी तह परदेसेवि हंदि धीराणं । सत्तं न चलइ समुवत्थियम्मि कज्जम्मि पुरिसाणं ॥ ६६७ ॥
कालोवि य दुब्भिव्वाइलक्खणो ण खलु दाणसूराण । भेदइ आसयरयणं अवि अहिगयरं विसोहेइ ६६८

समितिगु-
तिस्वरूपो-
पसंहर-
णम्-

दयिताकर्णोत्पलताडनवद्—रतिकेलिकालकुपिताभीष्टकामिनीसाक्षेपकरमुक्तकर्णस्थानावतंसितामन्दमकरन्दामोदितम-
धुकरकुलावकम्पिसहस्रपत्रप्रहतिरिव सुभटस्य रणसंघट्टसमुद्घटितशौर्यप्रकर्षस्य पुंसो निर्वृतिं समीहितसमरसम्मर्दलाभ-
लक्षणं करोति । कीदृशस्येत्याह—प्रभ्वाज्ञया तत्तत्प्रसादप्रदानप्रमोदसम्पादकनायकनिरूपितादेशलक्षणया सम्प्रस्थितस्य
परवलविलोलनाय चलितस्य काण्डमपि, किं पुनरुज्ज्वलपुष्पमालादि, लगच्छरीरसंस्पर्शमागच्छत् सत् । समीहितसिद्धि-
रेव सर्वत्र निर्वृतिहेतुः स्यात् । समीहितश्च सुभटेन स्वस्वाम्यादेशात् समरसंघट्टे प्रवर्त्तमानेन काण्डादिप्रहार इति कथ-
मसौ न तल्लाभे वृत्तिमान् स्यादिति ॥ ६६६ ॥ १ ॥ यथाचैवेति दृष्टान्तार्थः । स्वदेशे सौराष्ट्रादौ वर्त्तमानानां तथा पर-
देशेऽपि मगधादौ कुतोऽपि निमित्ताद् गतानां, हंदीत्युपप्रदर्शने धीराणां धैर्यव्रतभाजाम् । किमित्याह—सत्त्वमवैकल्य-
करमध्यवसानकरं च जीवपरिणतिविशेषलक्षणम्, न नैव चलति क्षुभ्यति, समुपस्थिते तथाविधविरुद्धजनाध्यारोपितवि-
विधवाधेऽपि कार्ये व्यवहारराजसेवादौ पुरुषाणां पुंसाम् । अयमभिप्रायः—यथा स्वदेशे पूर्वपुरुषपरंपरासमावर्जितजन-
विहितसाहाय्यभाजि न कार्ये कचिन्निपुणनीतिभाजां मरणावसानेऽपि सत्त्वहानिर्भवति, तथा विदेशेऽपि केनाप्यविज्ञात-
पूर्वापरसमाचाराणां नयनिष्ठुरप्रवृत्तीनां तथाविधव्यसनप्राप्तावपि न सत्त्वभ्रंशः सम्पद्यत इति ॥ ६६७ ॥ २ ॥ कालोऽपि

च दुर्भिक्षादिलक्षणः । इह बु'शब्द ईपदर्थः । ततो मिथुकलोकस्य मिथ्याणामीपक्षामो यत्र तदुर्भिक्षम् । आदिशब्दाद्
 राजकराक्रान्त्यादिशेषदौ स्थग्यम् । ततो दुर्भिक्षादयो लक्षणयस्य स तथा, नैव दानशूराणाम्, इह त्रिधा शूरः—दानशूरः,
 सङ्ग्रामशूरः तपःशूरश्च । तत्र दानशूर उत्तराशाधिपतिः कुबेरादिः । सङ्ग्रामशूरो घासुदेयादिः । तपःशूरो दृढप्रहारादिः ।
 तत इतरद्वयपरिहारेण दानशूराणाम् । मिनत्ति चालयत्याशयरक्षमौदार्यातिरेकलक्षणम् । अपियेति समुच्चये । अधिकतर
 सविशेषं शोधयति समुत्कर्षयति । यथा कस्यचित् समुत्कटमन्मयस्य भोगार्हदिव्यकामिनीसम्प्राप्तौ तद्विकाराः सुदूर-
 मनिवाराः समुज्जृम्भन्ते, तथा दानशूराणां समततः समुपस्थितयाश्चकलोकं कालमवलोक्य सविशेषदानपरायणता जायत
 इति ॥ ६६८ ॥ ३ ॥ इत्थं ब्रव्यादयो लोकेऽपि शोभनभावविघ्नकरा न भवन्तीति प्रसाध्य प्रस्तुते योजयन्नाह—

एव चिय भवस्सवि चरित्तिणो णहि महाणुभावस्स । सुहसामायारिगओ भावो परियत्तइ कयाइ ॥ ६६९ ॥

एवमेव काण्डलग्नादाविव सुभटानां भव्यस्योक्तनिरुक्तस्य, किं पुनः सुभटादीनां स्वकार्यसिद्ध्यर्थमुपस्थितानामित्यपि-
 शब्दार्थः, चारित्रिणः सम्पन्नचारित्रमोहदृढक्षयोपशमस्य न हि नैव महानुभावस्य प्रशस्तसामर्थ्यस्य शुभसामाचारीगतः
 प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिविषयो भाव उत्साहलक्षणः परिवर्तते विपरिणमते कदाचिद् दुर्भिक्षादावपि, तस्यात्यन्तशुभसामा-
 चारीप्रियत्वेनान्यत्र प्रतिषन्धाभावात् ॥ ६६९ ॥ तथा;—

भोयणरसण्णुणोऽणुवहयस्स णोऽसाउमोइणोवि तहा । साउम्मि पक्खवाओ किरियावि ण जायइ कयाइ

भोजनरसज्ञस्य शर्करासंमिश्रहविःपूर्णादिभोजनास्वादविदः पुरुषस्यानुपहतस्य धातुक्षोभविकलस्य नो नैव अस्वादुभो-
जिनोऽपि तथाविधकष्टप्रघट्टकवशाच्चिरपर्युपितवल्लक्षणकादिभोजनवतोऽपि, तथेति दृष्टान्तान्तरसमुच्चयार्थः, स्वादुनि
उक्तरूपे एव भोजने पक्षपातो लौल्यातिरेकाद् निरंतरं बहुमानः क्रिया वा कथञ्चित् पुनरपि तत्प्राप्तिहेतुश्चेष्टा न जायते
कदाचित्, किन्तु जायत एव ॥ ६७० ॥

एवं सञ्ज्ञायाइसु तेसिमजोगे वि कहवि चरणवओ । णो पक्खवायकिरिया उ अण्णहा संपयट्ठिंति ॥६७१॥

एवं स्वादुभोजने इव तद्भरसविदः स्वाध्यायादिषु स्वाध्याये वाचनादिरूपे, आदिशब्दाद् ध्यानविनयमौनादिषु च
साधुसमाचारेषु, तेषां स्वाध्यायादीनामयोगेऽपि अघटनेऽपि कथमपि द्रव्यादिव्यसनोपनिपातलक्षणेन केनापि प्रकारेण
चरणवतो जीवस्य नो नैव पक्षपातक्रिये तु, पक्षपातश्च बहुमानः क्रिया च यथाशक्त्यनुष्ठानम्, अन्यथा विपरीतरूपतया
सम्प्रवर्त्तते ॥ ६७१ ॥ अथ प्रसंगत एव प्रस्तुतकालमधिकृत्याहः—

तम्हा उ दुस्समाएवि चरित्तिणोऽसग्गहाइपरिहीणा । पण्णवणिज्जा सद्धा खंताइजुया य विण्णेया ॥६७२॥

यतश्चारित्रिणो द्रव्याद्यापद्यपि न भावः परिवर्त्तते, तस्मादेव दुःपमायामपि प्रस्तुतकाललक्षणायां सर्वतः प्रवृत्तनिरंकु-
शासमंजससमाचारायामपि, किं पुनः सुपमदुःपमा—दुःपमसुपमालक्षणयोरित्यपिशब्दार्थः, चारित्रिणो यथायोग्यं सामा-
यिकच्छेदोपस्थापनीयचारित्र्यवन्तः साधवो विज्ञेया इत्युत्तरेण योगः । कीदृशाः सन्त इत्याह—असद्ग्रहादिपरिहीणा—

असन् अमुदरो ग्रहः स्वधिकत्यात् तथाविधागीतार्थप्रज्ञापकोपदेशाद्वा विपर्यस्तरूपतया कस्यचिच्छास्वार्थस्यावधारणमस-
 वृग्रहः, आविशब्दात् तत्पूर्वकयो प्रज्ञापनानुष्ठानयोर्ग्रहः, तैः परिहीणा विप्रमुक्ताः, अत एव प्रज्ञापनीयाः कुतोऽप्यना-
 भोगादसवृग्रहादियोगेऽपि सविमर्गातार्थैश्च प्रज्ञापयितुं शक्याः । तथा, श्राद्धा उत्तरोत्तरानुष्ठानचिकीर्षापरिणामवन्त
 क्षान्त्यादियुता क्षमामार्ग्यादिसाधुधर्मसमन्विताः । चः समुच्चये । विज्ञेया बोद्धव्या इति ॥ ६७२ ॥

अथासवृग्रहपरिहाणावेष चारित्रिणो भवन्तीति समर्थयन्नाह—

णाणम्मि दसणम्मि य सइ चरणं ज तओ ण एयम्मि । णियमा णसग्गहाइ हवति भववद्धणा घोरा ६७३

ज्ञाने मतिज्ञानादिलक्षणे, दर्शने च जिनोक्ततत्त्वश्रद्धानलक्षणे सम्यक्त्वे सति विद्यमाने, चरणं चारित्रं यद्यस्मात्
 सम्पद्यते, ततः कारणाद् न नैव तस्मिन् चरणे सति नियमादसवृग्रहादय उक्तलक्षणा भवन्ति भववर्द्धना ससारवृद्धि-
 हेतयः । अत एव घोरा नरकगर्त्तादिपातफलाः, तन्मूलबीजमिष्यात्वहासेनैव चारित्रप्राप्तेरिति ॥ ६७३ ॥

आह—मा भूवन् चारित्रिणोऽसवृग्रहादयश्चारित्रघातकाः परिणामाः, पर “मोक्षः सर्वोपरमः क्रियासु” इति वचनात्
 सर्वक्रियानिरोधे साधयितुमारब्धे किमर्थं स्वाध्यायादिषु क्रियाविशेषेषु यत्नः कर्तव्यतयोपदिष्ट इत्याक्षक्याह—

सज्झायाइसु जत्तो चरणविसुद्धत्यमेव एयाणं । सत्तीए सपयइइ णउ लोइयवत्थुविसओ उ ॥ ६७४ ॥

स्वाध्यायादिपूकलक्षणेऽपि यत्न आदरश्चरणविशुद्ध्यर्थमेव चारित्रसशुद्धिनिमित्तमेवैतेषा चारित्रिणां शक्त्या सामर्थ्यानुरूपं

सम्प्रवर्तते । यथोक्तम्—“पढमं नाणं तओ दया एवं चिड्डइ सवसंजए । अन्नाणी किं काही किंवा णाही छेयपावयं” न तु नैव लौकिकानि सामान्यलोकोपयोगीनि यानि वस्तूनि हस्तिशिक्षाधनुर्वेदनृत्तगीतादीनि विषयो यस्य स तथा, तुः पुनरर्थः, यत्नः सम्प्रवर्तत इति । इदमुक्तं भवति—यः स्वाध्यायादिषु चरित्रिणां चतुष्कालाधाराधनया यत्नः प्रवर्तते पापश्रुतावज्ञातीकरणे न स मोक्षाक्षेपैकहेतोश्चारित्रस्य संशुद्धिनिमित्तमेव । अत एवोक्तम्—“पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः । संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यावृतः कार्यः ॥ १ ॥ इति” ॥ ६७४ ॥ अस्यां च सत्यां यत्स्यात्तद्दर्शयति—
तत्तो उ पइदिणं चिय सण्णाणविवद्धणाए एएसिं । कल्लाणपरंपरओ गुरुलाघवभावणाणाओ ॥ ६७५ ॥

ततश्चरणशुद्धेः स्वाध्यायादिसंयोगापादितायाः सकाशात् प्रतिदिनमेव संज्ञानविवर्द्धनया संज्ञानस्य मार्गानुसारिणो रागादिवध्यपटहभूतस्य सुरलोकसौधाध्यारोहसोपानसमस्य श्रुतज्ञानलक्षणस्य या विवर्द्धना विशिष्टा वृद्धिस्तया, एतेषां चरित्रवतां किमित्याह—कल्याणपरंपरको भद्रभावपरम्परारूपः सम्पद्यते । कुत इत्याह—गुरुलाघवभावज्ञानाद् गुरुभूयान् लघुश्च तद्विपरीतो गुरुलघू तयोर्भावो गुरुलाघवं तेन गुणदोषावपेक्ष्य भावानामुत्सर्गापवादप्रवृत्तिरूपाणां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्मात् । इदमुक्तं भवति—ते हि शुद्धचारित्रतया प्रतिदिनं संज्ञानवृद्धौ सत्यां सर्वप्रवृत्तिषु गुणानां दोषाणां यथासंभवं गुरुत्वं लघुत्वं चावलोकमाना गुणगौरवपक्षाश्रयेणैव प्रवर्तन्ते । ततोऽस्वलितप्रसरां कल्याणपरम्परामवाप्य परमपदभाजो जायन्त इति ॥ ६७५ ॥ अथासद्ग्रहफलं विभणिपुराह—

एयमिह अयाणंता असग्गहा तुच्छवज्झजोगम्मि । णिरया पहाणजोगं चयंति गुरुकम्मदोसेण ॥ ६७६ ॥

एतद्गुरुलापयमिह धर्मप्रवृत्तिष्वज्ञानन्तोऽनधबुद्ध्यमाना असद्ग्रहा मिथ्यामिनिवेशवन्तः केचित् स्वबुद्धिकल्पनया धर्ममाचरन्तोऽपि तुच्छवाद्ययोगे—तुच्छोऽत्यल्पकर्मनिर्जरो बाह्यो यथायत्परमगुरुवचनोपयोगशून्यतया शरीरव्यापारमात्ररूपो यो योगोऽनुष्ठानं तत्र, निरता अत्यन्तवद्वादराः प्रधानयोगं गुरुकुलवासादिरूपं त्यजन्ति मुञ्चन्ति । केनेत्याह—
गुरुकर्मदोषेण गुरोर्मिथ्यात्यमोहादेः कर्मणो विपाकप्राप्तस्य यो दोषस्तेन ॥ ६७६ ॥

अत्र च त्यक्ते बाह्ये योगे यादृशः स्यात्तद्दर्शयति;—

सुहुंठाइसु जत्तो गुरुकुलचागाइणेह विण्णेओ । सवरसरक्खपिच्छत्थघायपायाछिवणतुल्लो ॥ ६७७ ॥

शुद्धो द्विषत्वारिंशदोषविकलः स चासाबुञ्छ मिथ्यावृत्तिरूपः, आदिशब्दाच्चित्रद्रव्याद्यमिग्रहासेवनाग्रहः । ततः शुद्धोऽन्धादिषु साधुसमाचारेषु यत्न आदरः क्रियमाणः केषाञ्चिदलब्धसिद्धान्तहृदयानां गुरुकुलत्यागादिना गुरोः “पडि-
रुवो तेयस्सी” इत्यादिगाथाद्वयोक्तक्षणस्य कुलं परियारो गुरुकुलं तस्य त्यागः प्रोज्ञानम्, आदिशब्दात्सूत्रार्थपौरुषी-
यथाग्येष्ठादिविनयवैयावृत्यादिपरिहारग्रहः, तेनोपलक्षित इह धर्मविचारे विज्ञेयः । कीदृश इत्याह—श्वरस्य म्लेच्छरूपस्य
कस्यचित् सरजस्काना शैथानां पिच्छार्थं मयूरपिच्छनिमित्तं यो घातो मारणं तत्र यत्पादाच्छुपनं चरणस्यदर्शपरिहाररूपं
तत्तुल्य इति । अयमभिप्रायः—कश्चिन्नर्मार्थी सम्यगपरिणतजिनयचनो गुरुकुलवासे तथाविधां मिथ्याशुद्धिमपश्यन् “आ-
यत्तयामहाणो कालो विसमो सपक्खिओ दोसो । आइतिगभंगगेणधि गहणं भणियं पक्कप्पमि ॥ १ ॥” इति पञ्चकल्प-
भाष्यमग्रहधानः शुद्धोऽन्धार्थी गुरुकुलवासपरित्यागेन विहारमवलम्बते । स च विहारः प्रस्तुतश्वरपादाच्छुपनतुल्यो बहु-

दोषोऽल्पगुणः संभावनीय इति । अत्र चादित्रिकभंगको यतिधर्मादिभूतोद्गमोत्पादनैपणाशुद्धिविनाशः प्रकल्पस्त्वपवादः । प्रस्तुतंहृष्टान्तविस्तारार्थश्चैवं ज्ञातव्यः—किल कस्यचिच्छवरस्य कुतोऽपि प्रस्तावात् ‘तपोधनानां पादेन स्पर्शनं महतेऽन-
र्थाय सम्पद्यते’ इति श्रुतधर्मशास्त्रस्य कदाचिन्मयूरपिच्छैः प्रयोजनमजायत । यदाऽसौ निपुणमन्यत्रान्वेषमाणोऽपि तं
न लेभे तदा श्रुतमनेन, यथा—भौतसाधुसमीपे तानि सन्ति, यथाचिरे च तानि तेन तेभ्यः, परं न किञ्चिलेभे । ततो-
ऽसौ शस्त्रव्यापारपूर्वं तान्निगृह्य जग्राह तानि, पादेन स्पर्शं च परिहृतवांस्तेषाम् । यथास्य पादस्पर्शपरिहारो गुणोऽपि
शस्त्रव्यापारेणापहतत्वान्न गुणः, किंतु दोष एव, एवं गुरुकुलवासद्वेषिणां शुद्धोज्झादि योजनीयमिति ॥ ६७७ ॥
आह—यदि शुद्धोज्झादयः क्रियमाणा अपि न कश्चिद् गुणमावहन्ति किंतु दोषमेव, तत्किमुच्यते—“पिंडं अविशो-
हितो अचरिती एत्थ संसओ नत्थि । चारित्तम्मि असंते सद्या दिक्खा निरत्थिया” इत्याशंक्याहः—
णहि एयम्मिवि न गुणो अत्थि विहाणेण कीरमाणम्मि । तं पुण गुरुतरगुणभावसंगयं होइ सबत्थ ॥ ६७८ ॥
नहि नैवैतस्मिन् शुद्धोज्झादौ, किं पुनः शेषेष्वनुष्ठानेष्वपिशब्दार्थः, न गुण उपकारः, किंतु गुण एवास्ति विधानेन
सर्वज्ञाज्ञापारतंत्र्यलक्षणेन क्रियमाणे । तत्पुनर्विधानं गुरुतरगुणभावसङ्गतं गुरुतराः शुद्धोज्झादिसकाशादतिमहान्तो
नवनवतरश्रुतज्ञानलाभादयः प्रतिदिनप्रवर्द्धमानातितीव्रसंवेगनिर्वेदफलास्तेषां भावः समुद्भवस्तेन सङ्गतं भवति सर्वत्र
सर्वेष्वपि कृत्येषु । यत्र हि नाधिकः कश्चिद् गुणलाभः किन्तु लब्धानामपि गुणानां हानिरुत्पद्यते, तदनुष्ठानमविधिप्रधा-
नमेव बुधैर्बुद्ध्यत इति ॥ ६७८ ॥ एतदेव समर्थयमान आहः—

तिर्यगराणा मूलं नियमा धम्मस्स तीण वाघाए । किं धम्मो किमधम्मो णेव मूढा विचारंति ॥ ६७९ ॥

तीर्पकराणा भगवदर्थपुपदेशो मूलं कारणं नियमादयस्यं भायेन धर्मस्य यतिगृहस्थसमाचारमेदमिदस्य । जतीन्द्रियो
धर्मो । न शान्त्यस्वाम्यदर्शिनः प्रमाणपुपदेश पतत्पुण्यौ मतिमता हेतुभावं प्रसिपन्तु धमते, एकान्तेनैव तस्य तत्रानधि-
कारित्वात्, ज्ञातान्यस्येव मित्यादियु नरहरितुरगादिरुपालेगने इति । तस्यास्तीर्पकराणाया व्यापाते विद्योपे किमनु-
ष्ठानं धर्मः, अथवा किमधम्मो वर्तते? अन्यत्राप्युक्तम्—“आणाए धिय घरणं तम्मंगे आण किं न भगंति । आणं
न भइस्तो करसापमा कुणइ सेमं ॥ १ ॥” इति नियामकाभावात् विवेचयितुं शक्यते यदुतैतदनुष्ठानं धर्मः, इदं
आधर्म इति । न नैवैयमनेन प्रकारेण मूढा हिताहितविमर्शपिकला विचारयन्ति मीमांसन्ते ॥ ६७९ ॥

अथ गुरुकुलवासः प्रथमं धर्माङ्गमिति प्रपद्यत पुरस्कुर्वन्नाह—

आचारपढममुत्ते सुयं मे इच्छाइलक्खणे भणिओ । गुरुकुलवासो सक्खा अइणिउणं मूलगुणभूओ ॥ ६८० ॥

आचर्यते मुमुधुभिरासेष्यते इत्याचारो ज्ञानाचाराधनारूपः पंचप्रकाराराधनारूपः पंचप्रकारस्तत्प्रतिपादकत्वाद् द्वादशा-
ङ्गप्राशनपुरुषस्य प्रथममङ्गमाचारस्तस्य प्रथमसूत्रे । “सुयं मे इच्छाइलक्खणे” इति श्रुतमित्यादिलक्षणे—“सुयं मे आउ-
सतेणं भगवया एयमत्ताय” इत्येवंरूपे भणितो गुरुकुलवासो धर्माचार्यपादान्तेयासित्वलक्षणः साक्षात् सूत्राक्षरामिधेय
एयातिनिपुणमतिगूह्यं यथा भवति ऐदम्पर्यपर्यालोचनेनेत्यर्थः, मूलगुणभूतो यतिधर्मप्रधानोपकारक इति । तत्र हि सूत्रे

श्रुतं मया आजुपमाणेन भगवत्पादारविन्दं निषेवमाणेन भगवता सिद्धार्थपार्थिवकुलाम्बरशरच्छशधराकारेण वर्द्धमान-
नाम्ना जिनेनाख्यातमित्यादिभिरनेकैरर्थैर्व्याख्यायमानेऽवगम्यते, यथा भगवान् सुधर्मस्वामी जम्बूनाम्ने स्वशिष्याय निवे-
दयति, यथा गुरुपादसेवावशोपलब्धोऽयमाचारग्रन्थो मया ते प्रतिपाद्यत इति । अतोऽन्येनापि तदर्थिना गुरुकुलवासे
वसितव्यमिति ख्यापितं भवतीति ॥ ६८० ॥ मूलगुणभूतत्वमेव दर्शयति;—

णाणस्स होइ भागी थिरतरतो दंसणे चरित्ते य । थण्णा आवकहाए गुरुकुलवासं ण मुंचंति ॥ ६८१ ॥

ज्ञानस्य श्रुतज्ञानलक्षणस्याङ्गप्रविष्टादिभेदभाजो भवति भागी पात्रं गुरुकुलवासे वसन् सन् । यथोक्तम्—“गुर्वायत्ता
यस्माच्छास्त्रारंभा भवन्ति सर्वेऽपि । तस्माद् गुर्वाराधनपरेण हितकाङ्क्षिणा भाव्यम् ॥ १ ॥” इति । तथा, स्थिरतरोऽत्य-
न्तस्थिरो दर्शने तत्त्वश्रद्धानरूपे चरित्रे च विहितेतरवस्तुप्रवृत्तिनिवृत्तिरूपे भवति । न हि विशुद्धगुरुकुलवासमन्तरेण
सर्वतोमुखीभिरगीतार्थैः परतीर्थिकैश्च प्रवर्त्तिताभिः प्रज्ञापनाभिः सम्यग्बोधे निरन्तरं विक्षोभ्यमाणे चारित्रे च चित्राभिः
स्वचित्तविश्रोतसिकाभिरसमंजसाचारलोकसंसर्गभाषणादिभिश्च मन्दीभावमानीयमाने स्थिरतरभावसिद्धिः सम्पद्यत इति ।
ततो धन्या धर्मधनलब्धारो यावती चासौ कथा च जीवितलक्षणा यावत्कथा तयोपलक्षिता यावज्जीवमित्यर्थः, गुरुकुल-
वासमुक्तरूपं न मुञ्चन्ति ॥ ६८१ ॥

ता तस्स परिच्चाया सुहुंछाइ सयमेव बुद्धिमया । आलोएयवमिणं कीरंतं कं गुणं कुणइ ॥ ६८२ ॥

गुरुकुलवा-
सस्यादि-
धर्माङ्गता-
ज्ञानादि-
लाभ-
वर्णः—

यत एवं महागुणो गुरुकुलवासस्तस्मात्तस्य गुरुकुलवासस्य परित्यागे शुद्धोच्छादि प्रागुक्तमनुष्ठीयमानं स्वयमेवात्मनैव
परोपदेशनिरपेक्षमित्यर्थः, बुद्धिमताऽतिशायिप्रज्ञेन आलोचयितव्यं मीमांसनीयमिदं, यथा—क्रियमाणं कं गुणमुपकार
करोति, कुलटोपवासवद् न किञ्चिदित्यर्थः ॥ ६८२ ॥ तथा—

उववासोवि द्रु एकासणस्स चाया ण सुंदरो पायं । णिच्चमिणं उववासो णेमिस्सिग मो जओ भणिओ ॥ ६८३ ॥

उपवासोऽपि प्रतीतरूपः, किं पुनर्गुरुकुलवासत्यागेन शुद्धोच्छादियत्नो न सुन्दरः इत्यपि शब्दार्थः, दुरलंकारे, एकाश-
नस्य प्रतिदिनमेकवारमोजनरूपस्य त्यागाद् न नैव सुन्दरः श्रेयान् प्रायो बाहुल्येन । अत्र हेतुः—नित्यं सार्वदिकमिदं-
मेकाशनकम्, उपवासो नैमित्तिकः तथाविधनिमित्तहेतुको यतो भणितः सूत्रेषु ॥ ६८३ ॥ एतदेव दर्शयति—

अहोनिच्चंतवोकम्मादिसुत्तओ हंदि एवमेयंति । पडिवज्जेयवं खल्ल पद्दादिसु तद्विहाणाओ ॥ ६८४ ॥

अहोनिच्छेत्यादि । 'अहोनिच्चंतवोकम्मादिसुत्तओ' इति—“अहो निच्चंतवो कम्मं सवबुद्धेहिं धम्मिय । जायलज्जासमा-
विष्ठी एगमसं च भोयणं” इत्यादिसूत्रतो, हृदीतिपूर्ववत्, एवमेवोक्तप्रकारवदेव एतत्प्रागुक्तं प्रतिपक्षव्यमभ्युपगमनी-
यम् । खल्लुर्वाक्यालंकारे । पद्दादिषु तद्विधानानुपवासविधानात् । तत्र पर्वाणि चतुर्दश्यादीनि, यथोक्तं व्ययहारभाष्ये—
“चतुश्चतुष्टयमकरणे अष्टमिपक्वचतुर्मासयरिसेसु । लहुओ गुरुगो लहुगा गुरुगा य कमेण बोधवा” ‘पक्व’सि पाक्षिकं
पर्व, तच्च किल चतुर्दशी, तस्यैव व्ययहारभाष्ये—“चारहसिगा होइ कोई” इत्यादिषु सूत्रेषु चतुर्दशीत्वेन भणनोपलं-

भात् । आदिशब्दादातंकादिशेषकारणग्रहः । यथोक्तम्—“आयंके उवसग्गे तितिक्खया वंभचेरगुत्तीसु । पाणिदया तव-
हेउं ५ सरीरवोच्छेयणट्ठाए ६ ॥ १ ॥” अयमत्राभिप्रायः—उक्तकारणविरहेणैकभक्तमपेक्ष्योपवासे क्रियमाणे सूत्रपौरुष्या-
दयः शेषसाधुसमाचारा बहुतरनिर्जराफलाः सीदन्तीति परिभाव्योक्तं नैमित्तिक उपवासो नित्यंत्वेकभक्तमिति ॥ ६८४ ॥

भूयोऽपि गुरुलाघवालोचनायां किञ्चित्सावध्यापि प्रवृत्तिर्मतिमतां गुणावहैवेति दर्शयन्नाहः—

आउत्ताइएसुवि आउक्कायाइजोगसुज्झवणं । पवयणखिंसा एयस्स वज्जणं चेव चिंतमियं ॥ ६८५ ॥

आयुक्तादिष्वपि । आयुक्ते समयपरिभाषया कल्पत्रयलक्षणे कर्त्तव्ये, आदिशब्दात् कथञ्चित् तथाविधमातङ्गाद्यस्पृ-
श्यस्पर्शनादौ च सम्पन्ने सति, आगाढशौचवादिधिग्वर्णाद्यत्यन्तसंकीर्णस्थानवासस्य कथञ्चिद् दैवदुर्योगात् प्राप्तौ कञ्चि-
कादिना वा शौचे विप्लाव्यमानेऽप्यायादियोगशोधनम्—अप्यायेन सचित्तेनाम्भसा, आदिशब्दादनेपणीयेनोष्णोदकल-
क्षणेन योगस्य कायलक्षणस्य पुरीषोत्सर्गादौ मलिनीभूतस्य शोधनमपानादिप्रक्षालनेन शुद्धीकरणं कस्यचित् साधोर्गीता-
र्यस्य तावत् प्रवचनखिंसारक्षणार्थं क्वचित् काले सम्पद्यते । एवं च कदाचिदगीतार्थेन साधुना प्रवचनखिंसायामशौच-
मिदं दर्शनमिति विप्लवरूपायां धिग्जातीयादिना जनेन क्रियमाणायामेतस्याप्यायादियोगशोधनस्य वर्जनं परिहरणं
कञ्चिकादिना प्रासुकैपणीयेन योगशोधनं क्रियमाणमित्यर्थः, ‘चेव’इति समुच्चये, यथा गुरुकुलवासत्यागेन शुद्धोच्छादि तथा
चिन्त्यं चिन्तनीयमिदं प्रस्तुतं गुरुलाघवालोचनपरायणैर्वहुश्रुतैर्यथा कं गुणं करोति । चरित्रिणो हि जीवाः प्रवचनखिंसा-
मुपस्थितां स्वप्राणव्ययेनापि निवारयन्ति । यथा, उदायिनृपकथायां दुर्विनेयप्रयुक्तकंकलोहकर्त्तिकाकण्ठकर्त्तनद्वारेणोदा-

यिनृपमृत्यां सम्पन्ने सुरिणा उपायान्तरेण प्रयधनमालिन्यमापन्नं प्रज्वालयितुमशक्नुवता विहिततत्कालोचितकृत्येन चारि-
त्र्यपरसाधुसदृश आत्मैव व्यापावित इति ॥ ६८५ ॥ अथैतनुपसहरसाह—

इच्छाइसु गुरुलाघवणाणे जायम्मि तत्तओ चेव । भवणिद्वेया जीवो सज्झायाई समायरइ ॥ ६८६ ॥

गुरुकुलयासत्यागपुरस्सरशुद्धोच्छादियु गुरुलाघवज्ञाने गुणदोषयोर्गुरुलघुत्वपर्यालोचे आते सति तत्त्वतश्चैव तत्त्ववृत्त्यैव
भयनिर्वेदात् ससारनैर्गुण्यावधारणाज्जीय स्वाध्यायादीन् साधुसमाधारान् समाचरति सम्यगासेवते ॥ ६८६ ॥

स्वाध्यायादिसमाचारफलमाहु—

गंभीरभावणाणा सद्धाइसओ तओ य सक्किरिया । एसा जिणेहिं भणिआ सजमकिरिया चरणरूवा ६८७॥

गंभीराणा भावाना जीवानां जीवास्तित्यादीना सम्यक्त्वामिष्यच्छिभूताना यम्ज्ञानमयबोधस्तस्मात् । किमित्याहु—
अद्वातिशयस्तत्स्वरुचिलक्षणः समुद्भूतते । सतश्च पुनस्तस्मात् अद्वातिशयात् सत्क्रिया निर्वाणफलसमाचाररूपा प्रव-
र्तते । सत्क्रियामेव व्याचष्टे—एषा सत्क्रिया पुनर्जिनेर्भगवद्भिर्मणिता संयमक्रिया अमिनवकर्मोपादाननिरोधफला पूर्यो-
पात्तनिर्जरणफला च चरणरूपा ॥ ६८७ ॥ एतदेव दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभावनया गाथाचतुष्टयेन भावयति,—

सम्मं अण्णायगुणे सुंदररयणम्मि होइ जा सद्धा । तत्तोऽणंतगुणा खलु विण्णायगुणम्मि वोद्ववा ॥ ६८८ ॥

तीएवि तम्मिं जत्तो जायइ परिपालणाइविसओत्ति । अच्चंतभावसारो अइसयओ भावणीयमिणं ॥ ६८९ ॥

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३१७ ॥

एवं सज्ज्ञायाइसु णिच्चं तह पक्खवायकिरियाहिं । सइ सुहभावा जायइ विसिद्धकम्मक्खओ णियमा ६९०
तह जह ण पुणो बंधइ पायाणायारकारणं तमिह । तत्तो विसुज्झमाणो सुज्झइ जीवो धुवकिलेसो ॥ ६९१ ॥

सम्यग् यथावदज्ञातगुणेऽपरिनिश्चितदारिद्र्योपशमादिमाहात्म्ये सुन्दररत्ने जात्यपन्नरागादिरूपे भवति या श्रद्धा
रुचिः स्वभावत एव कल्याणभाजो जीवस्य, ततः श्रद्धाया अनन्तगुणा, खलुरेवकारार्थः, विज्ञातगुणे स्वप्नज्ञाप्रकर्षात्
शिक्षागुरुरूपदेशाद्वा अवगतमाहात्म्ये तत्रैव रत्ने बोद्धव्या ॥ ६८८ ॥ १ ॥ तस्या अप्यतिशयवत्याः श्रद्धायाः सकाशात्
तस्मिन् रत्ने यत्नो जायते । कीदृश इत्याह—परिपालनादिविषय इतीति परिपालनपूजनस्तवनादिरूपोऽत्यन्तभावसारोऽ-
तिगाढप्रतिबन्धप्रधानः । अत्रैवविशेषोपदेशमाह—अतिशयत अत्यादरेण भावनीयमिदमस्मदुक्तम्, अपरिभाविते उक्तेऽ-
प्यर्थे सम्यग् बोधाभावात् ॥ ६८९ ॥ २ ॥ एवं सुन्दररत्नवत्स्वाध्यायादिपूक्तलक्षणेषु नित्यं प्रतिदिनं चतुष्कालाद्याराध-
नया क्रियमाणेषु तथा पक्षपातक्रियाभ्यां तत्प्रकारात् तत्त्वगोचरात् पक्षपाताच्छक्त्यनुरूपं क्रियातश्च सदा शुभभावात्
परिशुद्धपरिणामाज्जायते विशिष्टकर्मक्षयो विशिष्टः सानुबन्धो ज्ञानावरणादिकर्मक्षयोपशमो नियमाद् निश्चयेन सम्यक्-
चिकित्साप्रयोगादिव तथाविधरोगनिग्रह इति ॥ ६९० ॥ ३ ॥ तथा विशिष्टकर्मक्षयो जायते यथा न पुनर्द्वितीयवारं
बध्नाति समादत्ते प्रायो बाहुल्येनानाचारकारणं नरकादिपातनिमित्तं तत्कर्म इह प्रस्तुतशुभभावलाभे सति । प्रायोग्रहणं
च शुभभावलाभेऽपि निकाचिताशुभकर्मणां केषाञ्चित् स्कन्दकाचार्यादीनामिवानाचारकारणाशुभकर्मबन्धेऽपि मा भूद्

अत्रैवदृष्टा-
दन्तार्था-
न्तिकभा-
वता-

॥ ३१७ ॥

व्यभिचार इति । ततोऽज्ञाधारकारणकर्मबन्धाभावाद्बिद्युदयमानः प्रतिदिनमवदायमानमना सिद्ध्यति निष्ठितार्थो भव-
तीति जीवो भुतक्लेशः क्षीणसर्वकर्म ॥ ६९१ ॥ ४ ॥ अमुमेव क्षयोपशमं परमतेनापि संभावयन्नाह—

इत्तो अकरणनियमो अक्षेहिवि वणिणओ ससत्थम्मि । सुहभावविसेसाओ न चेवमेसो न जुत्तोत्ति ॥ ६९२ ॥

इतोऽस्मादेव कारणादकरणनियम एकान्तत एव पापेऽप्रवृत्तिरूपा, अन्यैरपि तीर्थान्तरीयैर्धर्णिता निरूपिताः स्वशास्त्रे
पातञ्जलादौ । कुतो हेतोरकरणनियम इत्याह—शुभभाषविशेषाद् वज्रवदमेधात् प्रज्ञस्तपरिणाममेदादेः शास्त्रान्यासम-
स्मपरामर्शयशविशदीभूतहृदयादर्शानां भाषसाधूनां वक्षक्षयोपशम एव परैरकरणनियमनामतयोक्त इति तात्पर्यम् । वर्ण्यतां
नामासायन्यैः स्वशास्त्रे, परं न सौन्दर्यभागमविष्यतीत्याह—न चैव तीर्थान्तरीयोक्तत्वेन हेतुना एषोऽकरणनियमो न
युक्ता, किन्तु युक्त एव ॥ ६९२ ॥ कुत एतदेवमित्याक्षंभ्याह—

जं अत्थओ अमिण्णं अपणत्था सहओवि तह चेव । तम्मि पओसो मोहो विसेसओ जिणमयठियाणं ६९३

यद्वाक्यमर्थतो वचनमेवेऽप्ययपि क्ष्यामिषमेकामिप्रायम् । तथाऽन्वयार्थानुगतार्थान्छन्दतोऽपि शब्दसन्दर्भमपेक्ष्य तथा
चैवामिषमेव । इह परसमये द्विधा वाक्यान्पुलभ्यन्ते—कानिचिदर्थत एवामिषानि “अप्पा णई धेयरणी अप्पा मे
कूडसामली । अप्पा कामदुहा धेणू अप्पा मे णंदणवर्ण ॥ १ ॥” इत्यादिभिर्वाक्यैर्यथा भारतोक्तानि “इन्द्रियाण्येष तत्सर्वं
यत्स्वर्गनरकाधुमौ । निगृहीतविशिष्टानि स्वर्गाय नरकाय च ॥ १ ॥ आपदा प्रथिताः पंथाः, इन्द्रियाणामसयमः । तज्जयः

सम्पदामग्रे येनेष्टं तेन गम्यताम् ॥ २ ॥” इत्यादीनीति । कानिचिच्छब्दतोऽर्थतश्च ‘जीवदया सच्चवयणं’ इत्यादिभिः प्रसिद्धैरेव वाक्यैः सह यथा—“पञ्चैतानि पवित्राणि सर्वेषां धर्मचारिणाम् । अहिंसा सत्यमस्तेयं त्यागो मैथुनवर्जनम् ॥ १ ॥” इत्यादीनि । एवं स्थिते तस्मिन्नभिन्नार्थेऽकरणनियमादौ वाक्ये विशिष्टक्षयोपशमादिवाक्येन सह प्रद्वेषः परसम-यप्रज्ञापनेयमितीष्यारूपो मोहो मूढभावलक्षणो वर्तते बौद्धादिसामान्यधार्मिकजनस्यापि, विशेषतो जिनमतस्थितानां सर्वनयवादसंग्रहान्मध्यस्थभावानीतहृदयाणां साधुश्रावकाणाम् । अत एवान्यत्राप्यनेनोक्तम्—गुणतस्तत्त्वे तुल्ये संज्ञाभे-दागमान्यथादृष्टिः । भवति यतोऽसावधमो दोषः खलु दृष्टिसंमोहः ॥ १ ॥” इति ॥ ६९३ ॥ एतत्सर्वं समर्वयन्नाह;—सवप्पवायमूलं दुवालसंगं जओ समक्खायं । रयणागरतुल्लं खलु तो सबं सुंदरं तम्मि ॥ ६९४ ॥

सर्वप्रवादमूलं भिक्षुकणभक्षाक्षपादादितीर्थान्तरीयदर्शनप्रज्ञापनानामादिकारणम् । किं तदित्याह—द्वादशाङ्गं द्वादशा-नामाचारादीनामङ्गानां प्रवचनपुरुषावयवभूतानां समाहारः, यतः कारणात्समाख्यातं सम्यक् प्रज्ञप्तं सिद्धसेनदिवाकरा-दिभिः । यतः पठ्यते—“उदधाविव सर्वसिन्धवः समुदीर्णास्त्वयि नाथ । दृष्टयः । न च तासु भवान् प्रदृश्यते प्रविभक्तासु सरित्स्विवोदधिः ॥ १ ॥” अत एव रत्नाकरतुल्यं क्षीरोदधिप्रभृतिजलनिधिनिभं, खलु निश्चयेन, तत् । तस्मात् सर्वमप-रिशेषं सुन्दरं यत् किञ्चित् प्रवादान्तरेषु समुपलभ्यते तत् तत्र समवतारणीयम् । इत्यकरणनियमादीन्यपि वाक्यानि तेषु २ योगशास्त्रेषु व्यासकपिलातीतपतञ्जल्यादिप्रणीतानि जिनवचनमहोदधिमध्ये लब्धोदयान्येव दृश्यानीति । तेषामवज्ञाकरणे सकलदुःखमूलभूताया भगवदवज्ञायाः प्रसङ्गाद् न काचित्कल्याणसिद्धिरिति ॥ ६९४ ॥ अथाकरणनियमलक्षणमाह;—

पात्रे अकरणनियमो पायं परतन्निवित्तिकरणाओ । नेओ य गठिमेण मुज्जो तदकरणरूवो उ ॥ ६९५ ॥

पापेऽम्रह्मसेयादौ शीलमङ्गादिरूपेऽकरणनियम उक्तरूपः, प्रायो बाहुस्येन, परतन्निवृत्तिकरणात् परेषां वियक्षितपापं प्रति कृतात्यन्तोत्सादानां केषांश्चिद् भव्यविशेषाणां या तन्निवृत्तिः पापनिवृत्तिसत्तयाः करणात्, ज्ञेयश्च शासक्यः पुनर्ग्रन्थिमेवे उक्तस्त्वणमोहप्रस्थिपिदारणे भूयः पुनरपि तदकरणरूपस्तु व्याघर्षितपापाकरणरूप एव । इह यथा कस्यचिद्भीरोगस्यापि पुर्भिर्वादिषु तथाविधभोजनाभावात् शरीरकार्श्यमुत्पद्यते, अन्यस्य तु पूर्वमाणभोजनसंभवेऽपि राजयक्ष्मनाम्नो रोगविशेषात् । तत्र प्रथमस्य समुचितभोजनसामेऽविकलस्तुपचयः स्यादेव । द्वितीयस्य तु तैस्तैरुपचयकारणैरुपचर्यमाणस्यापि प्रतिदिनं हानिरेव । एव सामान्यस्योपशमेन निवृत्तिमन्त्यपि कृतानि पापानि सामग्रीलाभात् पुनरपि समुज्जृम्भन्ते । विशिष्टस्योपशमवतस्तु, सम्पन्नराजयक्ष्मण इव शरीरं, तायत् पापं प्रतिभयं हीयते यावत्सर्वकेशयिकलो मुक्किलाभ इति । परेषां चासौ स्याचारनिश्चलताबलात्तैस्तैरुपायैः पापे निवृत्तिहेतुर्जायत इति ॥ ६९५ ॥ अथात्र ज्ञातानि वस्तुमिच्छुराह—
णिवसंतित्सेट्ठिपमुहाण णायमेत्थं सुयाउ चत्तारि । रइवुद्धिरिद्धिगुणसुंदरीउ परिसुद्धभावाओ ॥ ६९६ ॥

नृपमंत्रिश्चेष्टिप्रमुखाणा राजसचिवश्चेष्टिपुरोहितानामित्यर्थः, शासमुदाहरणमत्र पापाकरणनियमे सुता दुहितरश्चतस्रः । ताश्च नामतो रतियुद्धिश्चिद्धिगुणसुन्दर्यः, सुन्दरीशब्दस्य प्रत्येकं योजनात् रतिसुन्दरी बुद्धिसुन्दरी ऋद्धिसुन्दरी गुणसुन्दरी चेति । कीदृश्य इत्याह—परिशुद्धभावाः दारविन्दुसुन्दरशीलपरिणतय इति ॥ ६९६ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३१९ ॥

अथासां कथानकानि संगृह्यन् साकेतेत्यादिकां गाथाद्वात्रिंशत्तमाहः—

साकेए रायसुया सङ्गी रतिसुंदरित्ति रूववई । नंदणगसामिणोढा सुयाए रागो उ कुरुवतिणो ॥ ६९७ ॥
जायणदाणा विग्गह गह रागनिवेयणम्मि संविग्गा । तन्निवत्तण चिंतण चाउम्मासम्मि वयकहणा ॥ ६९८ ॥
पडिवालणं तु रण्णो तीए तह देसणा असक्कारो । पुत्तम्मि य निव्वंधे फलवमणं तहवि न विरागो ॥ ६९९ ॥
किं एत्थ रागजणणं अच्छीण पयावितो न मोल्लंति । संवेगा तद्दाणं विम्हियरत्तो विरागो य ॥ ७०० ॥
गंभीरदेसणा उ उभयहियमिणंति पावरक्खा य । रत्तो वोही तोसो करेमि किं चयसु परदारं ॥ ७०१ ॥
वयणं तोसा अकरणणियमो तीए एत्थ वत्थुम्मि । रत्तो सोगा उस्सग्ग देवथा अच्छि णिवथेज्जं ॥ ७०२ ॥
एत्थेव मंति धूया एरिसिया बुद्धिसुन्दरी नाम । पासायले य दिट्ठा रत्ता अज्झोववत्तो य ॥ ७०३ ॥
चेडीपेस अणिच्छे मंतिग्गह मंतभेयकवडेण । पत्तियण मोक्ख तव्वंदिधरण कहणम्मि संवेगो ॥ ७०४ ॥
तन्निवत्तणचिंता देसण निव्वंध तक्कहा चेव । नियविद्धरूवमयणासुचिभरियसमप्पणे सा हं ॥ ७०५ ॥
निवतोस एरिसच्चिय छड्ढिहिसि न जातु भंगखिवणाउ । साहुकयं निव हिरिया पावयरा हंत संवेगो ७०६ ॥

उदाहरण-
द्वारागा-
थाः—

॥ ३१९ ॥

देसण निवसंयोही तुट्टो परदारचागहरिसाओ । पसंस अकरणणियमो मोयणा तह य सक्कारो ७०७ ॥
 एत्थेव सेट्ठिधूया एरिसिया रिद्धिसुंदरी नवरं । परिणीया सद्धेणं धम्ममेणं तामलिचीए ॥ ७०८ ॥
 परतीरवहणभगे अण्णागम दिट्ठ राग धम्मस्स । खेवो भंगे जीवण मिलणा कहणम्मि संवेगो ॥ ७०९ ॥
 अन्नस्य गमणठाणं इयरस्सवि मच्छमत्तओ वाही । देवा तत्थागमणं वंसण पतिकहणमाणयणं ॥ ७१० ॥
 आसासण वेज्जाण य पुच्छणा किरिय सम्म पडियरणं । इयरस्स हिरिय देसण संवेगातो ततो वोही ७११ ॥
 पन्नवण किं करेमी परदारचायमेव परमधिती । एत्तो अकरणणियमो एयं सिवणागमागमणं ॥ ७१२ ॥
 एत्थेव एरिसिच्चियगुणसुंदरिसन्निया पुरोहसुया । तप्पुरवहुरागोढा सावत्थिपुरोहियसुएण ॥ ७१३ ॥
 बहु सवरासय तग्गयनिवेयणा चाडि गहिय कहणाओ । संवेगवोहणिच्छा निब्बंधे वयकहक्खेवो ॥ ७१४ ॥
 भाववियणा ण कित्तिमरोगकरण देसणा य अप्पगया । बहु निवेया परायण अमयद्वाणाण परिओसो ७१५ ॥
 अहिदसे जीवावण कहणा संवेग किं करेमिति । चय परदारं चत्तं हंत कयत्थो सि पणिहाणा ॥ ७१६ ॥
 एत्थं अकरणणियमो जाओ संसारबीयडहणो ति । उवरिं पि तप्पभावा तप्पालणधम्मबुद्धीए ॥ ७१७ ॥

एएण पगारेणं परपुरिसासेवणम्मि काऊण । अकरणणियमं एया णियमेण गया य सुरलोयं ॥ ७१८ ॥
 तत्तो चुयाउ चंपापुरीए जायाओ सेट्ठिधूयाओ । रूववती उ तारा सिरि विणयदेविनामाओ ॥ ७१९ ॥
 परिणीया जम्मंतरजिणपारणदाणदेवचुयएणं । विणयंधरनामेणं रूववया इब्भपुत्तेण ॥ ७२० ॥
 गयसीसे वेयाली दाणरओ दिन्नभोयणे नियमा । विंदुज्जाणे जिणदंसणाओ सद्धा य दाणं च ॥ ७२१ ॥
 घुट्टं च अहोदाणं दिवाणि य आहयाणि तूराणि । देवा य सन्निवतिया वसुहारा चेव बुट्ठा य ॥ ७२२ ॥
 सद्धातिसया दंसण विणिओगो तीए सावगत्तं च । सुरलोगगमण भोगा चवणं जाओ य सेट्ठिसुओ ७२३
 तेणोढा जणवाओ रूववती धम्मबुद्धि निवरागो । निवकडगपीतिकारणगाहाए लिहावणं चेव ॥ ७२४ ॥
 पसयच्छि रतिवियक्खणि अज्जम भवस्स तुह विओयम्मि । सा राई चउजामा जामसहस्सं व बोलीणा ॥
 भुज्जगह तत्तो देवि चेडिवासपुडयम्मि किल दिट्ठा । कइयवकोवो पउरम्मि पेसणा लिविपरिक्खणया ॥
 बहुसो विमरिसियालोयणा य मिलियत्ति तह निवेयणया । इय दोसगारि एसो णायं तुब्भेहिं एयंति ७२७
 गिहमुढा पत्तिगह कुरूवसंका जिणागमे पुच्छा । कहणं संवेगं मो चरणं सबेसिं पवज्जा ॥ ७२८ ॥

तत्र च । अत्यि कलायिकुलहं कश्चिसरविरायमाणघणसालं । साण्यपुरं गिरिकाणर्णय सच्छंदरायसुय ॥ १ ॥ तत्थ
 य ह्यगयनाहो चन्नामियकेसरो अश्करालो । विष्फुरियपोरुसो केसरिष नरपोरुसी राया ॥ २ ॥ कमला इय कमलकरा
 तस्त पिया कमलसुंदरी नाम । रश्मसुंदरी य बुद्धिया रश्म रुमेण सुपसिद्धा ॥ ३ ॥ अह बुद्धिरिद्धिसुयसंपयाहिं निश्चोष-
 लद्धमाह्व्या । मंतिमहिम्भपुरोद्वा संति पसिद्धा तर्हि नयरे ॥ ४ ॥ सिरिदत्त-सुमिस्त-सुघोसनामया धहुमया महीपहुणो ।
 रयणायरप ते वण नियनियमेर न लघंति ॥ ५ ॥ तेसिं लक्खण-लच्छी-ललियाघरिणीण कुच्छिसाणीसु । वप्पन्नमण-
 ग्घेय कन्नारयणसिय अत्यि ॥ ६ ॥ ता बुद्धिरिद्धिगुणपुषसुंदरीनामघेयपयडाओ । उवहसिय-सुरवद्दओ तिन्निवि लायन्न-
 रुवेहिं ॥ ७ ॥ गिण्हतीण कलाव तासिं एगत्य लेहसालाप । रश्मसुंदरीप सच्चिं जाया पीई समगुणाण ॥ ८ ॥ विवसाण
 फुलीणार्ण घणीण धम्मीण तदियराण च । पायं तुल्लगुणार्ण जायइ जीयाण मिच्छं ॥ ९ ॥ नेहनिरंतरयाप ताओ चवरो
 वि पायमेगत्थ । भुजंति सुयंति रमति लोयलोयणकयाणदा ॥ १० ॥ एसा कज्जवसेण वम्महपिया जाया चवच्चा णु
 किं, वेधी किं व सरत्तई फुडमहो एयंसरुवा ठिया । रुव णाणगुण वणणसरिसं तासिं समं पेच्छिरो, जाओ पिम्हय-
 माणसो पुरजणो एयं वियप्पावलो ॥ ११ ॥ अह रिद्धिसुंदरीमंदिरमि एयाहिं णं रमतीहिं । निग्गहाइया कयाई पवसिणी
 गुणसिरी णाम ॥ १२ ॥ जा मयकलकमुक्का दूरियदोसुग्गमा थिरसहाया । निच्चमक्खंदायारा अवपगहनाहमुत्तिथ ॥ १३ ॥
 धासोवप सुमेहा अदिट्ठदोसायरा अरयसगा । ससियरधवलंघरसच्छमाणसा सरयलच्छिव ॥ १४ ॥ अगीकयपरमहिमा
 पिठवियकमलायरा हिमोवध । किज्जंतसयलदोसा सुसीयला सिसिरमइयथ ॥ १५ ॥ परहुयमहुरालावाऽऽणंदियमुषणा

वसंतमुत्तिव । गिम्हमया इव कयजणवहुसेया उग्गतवणाहा ॥ १६ ॥ इय सवकालसीलं पवित्तचित्तं पवत्तिणिं दट्ठुं ।
भणियं रायसुयाए वियसंतमुहारविंदाए ॥ १७ ॥ चंदकलव सतारा उज्जलवेसा हु साहु का एसा । सहिया समाणवेसाहिं
रायहंसिब हंसीहिं ? ॥ १८ ॥ भणियं वणियसुयाए अम्हगुरूणं पि गउरवट्ठाणं । उग्गतवक्किसियंगी एसा समणी समि-
यपावा ॥ १९ ॥ अच्चब्भुयं च सामिणि ! एयाए माणसे विसालम्मि । निम्मलदयकलियम्मिवि न रायहंसो पयं कुणइ
॥ २० ॥ धन्ना नियंति एयं धन्ना वंदंति भत्तिराएण । धन्ना इमीए वयणं निसुणंति कुणंति य सयावि ॥ २१ ॥ इय सोउं
सवाहिं गंतूणं ताहिं वंदिया गुरूणी । तीएवि सुत्तविहिणा धम्मकहा तासिं पारद्धा ॥ २२ ॥ दुलहं माणुसजम्मं लज्जुणं
रोहणं व रोरेण । रयणं व धम्मचरणं बुद्धिमया हंदि घेत्तवं ॥ २३ ॥ सिद्धं पि महाविज्जं असरंतो निप्फलं जहा कुणइ ।
तह धम्मपमाइल्लो हारइ पत्तं पि मणुयत्तं ॥ २४ ॥ जह पत्थणालसाणं चिंतामणिणो न देति धणरिद्धिं । धम्मचरणा
लसाणं तह विहलो मणुयजम्मोवि ॥ २५ ॥ जह दुलहं कप्पतरुं दट्ठुं मग्गइ वराडियं मूढो । मोक्खफले मणुयत्ते तह
मूढो मग्गए विसए ॥ २६ ॥ तो गिण्हह सम्मत्तं पडिवज्जह संजमं धूयावज्जं । तप्पह तवं महंतं जइ मग्गह जम्ममरणंतं
॥ २७ ॥ छूढं संजमकोट्ठे ताविज्जंतं तवग्गिणा धणियं । मुंचउ कम्मकलंकं जीवसुवन्नं न संदेहो ॥ २८ ॥ देहो धुवं
विणासी तवसंजमसाहणं फलं तस्स । चोलइ हुलियं जीवं ता मा धम्मे पमाएह ॥ २९ ॥ इय गणिणिमुहमयंका झरियं
वयणामयं पियंतीणं । मिच्छत्तविसमसेसं णट्ठं तासिं खणद्धेण ॥ ३० ॥ तो ताहिं सप्पसायं भणियं भयवइ ! न अन्नहा
एयं । जं तुमए आइट्ठं किंतु वयं मंदसत्ताओ ॥ ३१ ॥ जओ ॥ उप्पाडिओवि तुव्वेहिं अक्कतूलं व एस हेलाए । तवचर-

णभरो अम्हं भासइ गिरिरायगुरुययरो ॥ ३२ ॥ ता मोहयिनडियाणं पडियाण पमायकदरे णीए । हत्थालम्बसमाणं देहि
 गिहत्थोच्चियं धम्मं ॥ ३३ ॥ कळिऊण जोग्गयं मग्गसाहणे साहुणी पहाणाए । दिअं तासु विसुअं सम्मत्तं निम्ममत्ताए
 ॥ ३४ ॥ भणियं च जइ न सकह सपाणुवयगुणवए धरिअं । तहयि परपुरिससंगे अकरणनियम दढ कुणह ॥ ३५ ॥ पायं
 सयं न फीरइ विणियत्तिजइ परोपि पायाए । मइविहया नयनिअणं अकरणनियमस्सरुअमिणं ॥ ३६ ॥ इत्तो वित्थरइ
 अए यिमला आअदसुरिय किच्ची । इत्तो कल्लाणपरपरेण पायिअए मुच्ची ॥ ३७ ॥ वट्ठंति वसे तियसा चित्तियमेत्ताइ सप-
 कज्जाइ । संपज्जति जियाणं एत्तो एत्थेय जम्ममि ॥ ३८ ॥ उच्चियं कुल्लगणाणं परलोयसुहायहं च तुअमेहिं । आइहुमोसहं
 जह मिअं गुरुरोगहरणं च ॥ ३९ ॥ इय जंपिरीहिं हरिसुअसंसगत्ताहिं ताहिं सघाहिं । गुरुवहुमाणपहाणो पडियसो एस
 परनियमो ॥ ४० ॥ पाळंतीण य एयं जिणगुरुसक्कारकरणनिरयाणं । जिणमयसुइरसियाणं सुहेण कालो गओ कोइ
 ॥ ४१ ॥ अह नंदणम्मि नयरे चदनरिदेण निययदूयाओ । रुआइसओ रइसुंदरीए निअओ हिययहारी ॥ ४२ ॥ अणु-
 रायरसाइसया तेण निअत्तो तयत्थणे मती । लज्जा य तेण पडियत्तिनिअणमइमग्गमाणेण ॥ ४३ ॥ तओ विअ्छुअेण सुम-
 हया विसज्जिया राइणा सुहमुहुत्ते । उअिअ पुअनिहिणो सययरा तस्स सा पत्ता ॥ ४४ ॥ अह यासरे पसत्थे वत्ते बीवा-
 हमगले रम्मे । वअ्जावणयार्णदो नंदणनयरे पवित्थरिओ ॥ ४५ ॥ किं एसा सग्गवद्द किं वा पायालकण्णगा धण्णा ।
 लज्जी गोरी यिज्जाहरिअ मयणप्पिया किंवा ॥ ४६ ॥ पइभवणं पइहट्ठं पइमग्ग पइसह पइनियाणं । सुवंति तम्मि नयरे
 इय नरनारीगणुल्लाया ॥ ४७ ॥ फालेण निअल्लको चदो चंदोव तीए जोण्हाए । जाओ जयम्मि पयडो संपत्तविसुअप-

क्खाए ॥ ४८ ॥ अन्नदिणे कुरुवइणो महिंदसीहस्स संतिओ दूओ । चंदनराहिवपुरओ संपत्तो भणिउमाढत्तो ॥ ४९ ॥
संदिट्ठं मह पहुणा अम्हं तुम्हं च पुवपुरिसाणं । इयरजणासामन्नो आसि दढं नेहपडिवंधो ॥ ५० ॥ ते च्चिय सुया सुजाया
चिट्ठंति धयव निययवंसग्गे । दुवायहयावि न जे मुयंति पुबिल्लसंवंधं ॥ ५१ ॥ सायरनिसायराण महेसिहंडीण मिहिरनलि-
णीणं । दूरेवि वसंताणं पडिवन्नं नन्नहा होइ ॥ ५२ ॥ किंवा भणउ अन्नं अगन्नसोजण्णमुवहंतस्स । सबं पओयणं मे
कहियवं सबहा तुमए ॥ ५३ ॥ अन्नच्च नवोढा जा सुवइ रइसुंदरी पिया देवी । तं अम्हं पाहुणिगं पेससु संमाणिमो जेण ।
॥ ५४ ॥ जो मन्निज्जइ संयणो तस्स कलत्तंपि गउरवट्ठाणं । जम्हा पुत्तम्मि पिए होइ पियं पुत्तवेढणयं ॥ ५५ ॥ सोऊण
दूयवयणं भणियं चंदेण ईसि हसिऊण । सबस्स जणियपणया भण कस्स न वल्लहा सुयणा ? ॥ ५६ ॥ भत्ती परोवयारो
सुसीलया अज्जवं पियालवणं । दक्खिन्नविणयवाया सुयणाण गुणा निसग्गेण ॥ ५७ ॥ ता दूय ! जुत्तमेयं संदिट्ठं अम्ह
तुह नरिंदेण । उत्तमजसा हु सुयणा नियकुलमेरं न लंधंति ॥ ५८ ॥ अम्हाणवि कहियवं पओयणं सबमेव जं उचियं ।
देवीएपेसणे पुण अज्जवि न हु अवसरो कोवि ॥ ५९ ॥ वायापडिवत्तीएवि कलिओ नेहो महिंदसीहस्स । किं वज्झगोर-
वेणं पढंति खलु पंडिया जेण ॥ ६० ॥ वज्झंति मुखविहगा नेहविहूणेण वज्झदाणेण । छेयाणं वंधणं पुण नन्नं सन्भाव-
भणियाओ ॥ ६१ ॥ तहा ॥ वाया सहस्समइया सिणेहनिज्झाइयं सयसहस्सं । सन्भावो सज्जणमाणुसस्स कोडिं विसे
सेइ ॥ ६२ ॥ अह भणइ पुणो दूओ देवीदंसणसमूसुओ देवो । ता न हु जुत्तं तुम्हंववज्जणं अन्नहा काउं ॥ ६३ ॥ ताव
सुहओ गइंदो जामज्जायं धरेइ हिययम्मि । अन्नह रुद्धो दारुणभयंकरो कस्स नो होइ ? ॥ ६४ ॥ तुह चेव हियं भणिमो

कीरु गामेण तस्स आप्मो । अन्नह पल्लिमङ्गाय गहिउमणो सोम । एकलिय ॥ ६५ ॥ ताव कयमिउडिभंगो पभणइ
 चंदो अहो गुल्लायारं । पालिउमिच्छइ स नियो मगंतो परकलत्ताइ ॥ ६६ ॥ अहया ॥ ज छण्णं आयरियं तइया जण-
 णीए जोषणमपण । तं पयडिआइ इण्ह सुण्हिं सीलं चयंतंहेहि ॥ ६७ ॥ किं वूय । घडइ एय जंपंतो । (जीयंतो) नियपियं
 मुयइ कोपि । जप्पेइ पन्नगो किं जीयंतो मत्थयाहरणं ॥ ६८ ॥ वूमिअंति नरिंदा छुप्पंते चददिणयरकरेहि । निययक-
 ल्लो जे ते कहं तं पेसंति परगेह ॥ ६९ ॥ पुणरपि वूओ जंपइ नरयइ । निसुणेहि सत्थपरमत्थ । आया हु रक्खिायपो
 सपपयत्ता जओ भणियं ॥ ७० ॥ मिच्छेहि घण रक्खह दार रक्खह धणेण भिच्छेहि । नियजीयिय सुरक्खह धणेण दारेहि
 मिच्छेहि ॥ ७१ ॥ इय सो समुत्तपतो नरयइमिच्छेण चडसीहेण । निम्मच्छिऊण हत्थ निच्छूढो अज्जयदेण ॥ ७२ ॥ गंतूण
 तेण सिद्धे पुण्णिओ धणियं महिदसीदोपि । पलिओ निम्मज्जाओ जलहीयप्पयलपवणेण ॥ ७३ ॥ अविय ॥ करियरगुरुक-
 ल्लोओ फुरंतघणपुंडरीयडिठीरो । पसरंतपउरवाहो अइमीमो पुहियजलहिण ॥ ७४ ॥ सोऊण तमासल्ल चंदनरिंदो पिय-
 हियामरिमो । विप्फुरियरणुज्जाहो पत्तो सयडम्मुहो तुरियं ॥ ७५ ॥ नियनियसामिय कज्जुजयाण जसलालसाण तो
 सहसा । दोणहपि अणीयाणं पयट्ठमाओहण भीमं ॥ ७६ ॥ सुहहेहिं सम सुहडा जुडिया तह साइणोपि साईहिं । रहिण्हिं
 मदारहिणो निसाइणो पुण निसाईहिं ॥ ७७ ॥ खित्त च खणेण पडिप्पहेण चदस्स सेन्नमियरेण । धेयं घहुणा सरियाज-
 लंय जल्लनाहनीरेण ॥ ७८ ॥ अह पवणजवणउत्तुगतुरंगजुत्तं रह समाकुढो । रोसानलकुप्पेच्छो सयमेव समुट्ठिओ चदो
 ॥ ७९ ॥ तो पुत्ताहयगुजरपिरसियभज्जंतसेसदोषट्ठं । मोग्गरपहारवग्गं तरहयरुत्तट्ठदयधट्ठं ॥ ८० ॥ अणवरययारघोर-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३२३ ॥

णिविज्झंतपलायमाणपाइक्कं । खित्तं तेण रिउवलं केसरिणा हरिणजूहंव ॥ ८१ ॥ ता उड्डिओ सुरुड्डो महिंदसीहोवि जीवि-
यनिरीहो । जायं च वणगयाणव तेसिं दोण्हवि चिरं समरं ॥ ८२ ॥ कहकहवि गयाघायासाइयमुच्छो छलं लहेऊण ।
भवियवयानिओया वद्धो चंदो महिंदेण ॥ ८३ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस ! निवडिओ अज्ज ते सुहडवाओ । इयज्जंपिरेण
मंतिस्स अप्पिओ जीयरक्खत्थं ॥ ८४ ॥ गंतूण तओ तुरियं पलायमाणम्मि चंदसेन्नम्मि । हाहारवं कुणंती गहिया रइ-
सुंदरी तेण ॥ ८५ ॥ मोयाविऊण चंदं रइसुंदरिलाभवट्टियाणंदो । पत्तो नियम्मि नयरे भणिऊण तइं समारूढो ॥ ८६ ॥
सुंदरि ! सुयमेत्ताहे अणुराओ मे तुमम्मि संजाओ । तवसएण य विहिओ संरंभो एत्तिओ एस ॥ ८७ ॥ ता एस पयास-
तरू साहलं लहउ तुह पसाएण । पडिवज्ज सुयणु ! संपइ कुरुजणवयसामिसीलत्तं ॥ ८८ ॥ तो चिंतइ चंदपिया धिरत्थु
संसारविलसियं पावं । रूवंपि मज्झ एवं अणत्थमूलं जओ जायं ॥ ८९ ॥ जं किर एयनिमित्तं संपत्तो पाणसंसयं दइओ ।
एसोवि मुक्कलज्जो इच्छइ एवं नरयचायं ॥ ९० ॥ अविद्याणिय मह चित्तं कामग्गहमोहिएण एएण । हा कह कओ निरत्थो
संहारो भूरिसत्ताण ? ॥ ९१ ॥ किं बहुणा ते धन्ना संपत्ता मुत्तिमुत्तमं जे उ । जम्हा ते जीवाणं न कारणं दुहलवस्सावि
॥ ९२ ॥ कह नाम रक्खियवं सीलं एयाओ पावचरियाओ । अहवावि कालहरणं भणियं असुहस्स नीईए ॥ ९३ ॥ ता-
सामपुव्वगं चिय कालविलम्बं इमं विहावेमि । सामं विणा ण तीरइ वारिउमेसो जओ लुद्धो ॥ ९४ ॥ इय भाविऊण पभ-
णइ कलिया गाढाणुरागया तुज्झ । पत्थेमि अओ किंचि जइ न कुणसि पत्थणा भंगं ॥ ९५ ॥ भणइ निवो जीयस्सवि
पहवसि तं तहवि जंपसि किमेवं ? । जो देइ सिरं सुंदरि ! सो किं जाइज्जए निउणं ? ॥ ९६ ॥ अहवा तिलोयमंदिरमज्झं-

रतिसुन्द-
रीचरि-
तम्-

॥ ३२३ ॥

गयं बुद्धहंपि आपहि । संपाप्मि अवस्स तणंय तुलिऊण जीयंयि ॥ ९७ ॥ रइसुदरीए भणियं अलाहि अन्नेण पत्तियं
 भणिमो । मा वंभवयमगं कुणसु महं जाय चवभासं ॥ ९८ ॥ पढिभणइ पत्तियो तो वज्जपहाराओ दारुणं एयं । तहवि
 तुहाणाभगो न हु कायपोत्ति पढियसं ॥ ९९ ॥ सो रुंदवसणसायरपडिया दीवंध पाविया सहसा । एदहमेसेण चिय
 जाया सा निब्बुया किंचि ॥ १०० ॥ ण्हाणंगरायपमुहं अकुणंती सयलमंगपरिकम्मं । सोसंती य सरीरं निष्ठ आयविला-
 ईहि ॥ १०१ ॥ जाया खल्लकयोला परिसोसियमससोणिया घणियं । सुक्ककडीयडसिहिणा पयहनसा फरुसकेसा य ॥ १०२ ॥
 मलफिणकसिणियकाया दवदह्मा कमलिणिप नरवइणा । विट्ठा सा अन्नविणे पढिपुन्नप्पायययसमणा ॥ १०३ ॥ भणिया
 य सुयणु ! किं पुण सजाया परिसी तुहायत्था । किं अत्थि कोइ रोगो बुक्खं वा माणसं तिवं ? ॥ १०४ ॥ भणइ रइसुं-
 दरी तो नरवर ! घेरगओ महाघोर । पढिवन्न वयमेय ओलगा तेण जायन्निह ॥ १०५ ॥ पालेयप च मए तहावि अइ-
 दुक्करं च वयमेयं । जं वयमंगो नरयस्स कारओ नियमओ भणिओ ॥ १०६ ॥ वज्जरइ तओ राया किं पुण घेरगकारण
 तुज्झ । वेणोरिसमारद्धं मुद्धे । उगं तयोक्कम्म ? ॥ १०७ ॥ सा भणइ मेइणीसर ! सरीरमेयप्पणो महापावं । घेरगकारणं मे
 पायडदीसंतदोससयं ॥ १०८ ॥ अविय ॥ वसमससुक्कसोणियमुत्तासुइसिंभपित्तपडिहत्यं । दारेहिं नयहिं एयं इरइ सया
 असुइनीसंदं ॥ १०९ ॥ परिसीलियंयि मुहु मुहु घोषण-धूषण-विलेयणाईहिं । न मुयइ धिगधिभायं सुनियंसियभूसिय-
 मधीमं ॥ ११० ॥ अंतो यहिं च जं ज भोगगमिमस्स सुद्धु सुहगधं । उवणिऊइ णिऊइ तं इमेण सहसा असुइभावं ॥ १११ ॥
 अघंतं पुपित्तहो गंधो पयस्स खलसरीरस्स । कस्स न करेइ गरुयं घेरगं णणु सयण्णस्स ? ॥ ११२ ॥ अन्नं च एस अन्नो

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३२४ ॥

दोसो एयस्त पावदेहस्त । इय निग्गुणेण इमिणा मोहिज्जइ जं गुणद्धोवि ? ॥ ११३ ॥ एवं विरागज्जणं सोउं तद्देसणं मणागंपि । न हि भाविओ नरिंदो घणंबुणा मुग्गसेलोव ॥ ११४ ॥ चिंतइ य अपरिकम्मा एसा अंगे विरागयं पत्ता । होही पुणोवि सत्था णूणं नियमे समत्तम्मि ॥ ११५ ॥ मा कुणसु सुयणु ! खेयं पुज्जउ नियमो सुहेण तुह एसो । इय जंपिऊण हसिरो तो रायां पडिगओ तत्तो ॥ ११६ ॥ अवहिम्मि पुणो पुत्ते वुत्ता भुत्तुत्तरे महिंदेण । उक्कंठिओम्हि सुंदरि ! बाढं तुह संगमे अज्ज ॥ ११७ ॥ तो भणियं देवीए सच्चयमाहाणयं इमं जायं । इयरस्त मरणसमओ मग्गिज्जइ पंचहिं सएहिं ॥ ११८ ॥ अज्ज मए बहुकाला परिभुत्तं निद्धमणहरं भत्तं । तेण सरीरे संपइ वट्टइ हलोहलो अउलो ॥ ११९ ॥ फुडइ सिरं वियणाए अइरुंदा सूलवेयणा तुंदे । तुट्ठंतिव संधीबंधणाणि सत्ताणि समकालं ॥ १२० ॥ इयदा णं भणिरीए मयणहलमलक्खियं कयं वयणे । वमियं च तेण सहसा तक्खणभुत्तं सयलभत्तं ॥ १२१ ॥ भणियं च पेच्छ नरवइ ! एय-सरीरस्त असुइरूवत्तं । तव्हिमणुन्नमन्नं खणेण असुइकयं जेण ॥ १२२ ॥ अन्नं च सुहय ! साहसु अइसयल्लुहिओवि कोवि किं एयं । इच्छइ पुरिसो भोत्तुं तुम्हारिसवालिसं भोत्तुं ॥ १२३ ॥ जंपइ पुहइपई तो सुंदरी अह वालिसो कहं होमि ? । कह वा एरिसभत्तं भोत्तुं इच्छामि पसयच्छि ! ॥ १२४ ॥ इयरी भणइ वियक्खण ! पयडं एयंपि किं ण लक्खेसि ? । पर-परिभुत्तकलत्तं एत्तोवि विहीणयं होइ ॥ १२५ ॥ सच्चं सुंदरि ! एयं इह परलोए विरुद्धमच्चंतं । रागाइरेगओऽहं तहावि तुह संगमे लुद्धो ॥ १२६ ॥ इयजंपिरो नरिंदो भणिओ तीएवि मुक्कनीसासं । एत्थ निहीणे देहे किं रागनिबंधणं तुज्झ ? ॥ १२७ ॥ भन्नइ निवेण ताहे सुंदरि ! तवसोसिएवि तव देहे । नयणंबुरुहस्त फुडं मोलं पुहवीवि नो होइ ॥ १२८ ॥

रति सुन्द-
रीचरि-
तम्-

॥ ३२४ ॥

णाऊण निच्छयं से वयायमन्न अपेच्छमाणीए । नियसीलरक्खणत्थं अगणतीए तणुविणास ॥ १२९ ॥ रइसुदरिदेवीए
 अयलपिय साइस महाचोज्ज । उप्पाडिऊण सहसा लोयणजुयमप्पिय रओ ॥ १३० ॥ भणियं च गेण्ह सुपुरिस ! इमाइं
 अइयत्तइं हिययस्स । कुगइनिधावणपडुणा अलाहि सेसंगसंगेण ॥ १३१ ॥ दहूण तं विचक्खुं वियलियराओ नरेसरो
 जाओ । वहियगरुययिसाओ सयिम्हओ भणित्थमावत्तो ॥ १३२ ॥ हा सुयणु ! कीस तुमए कयमेघमईवदारुणं कम्मं ।
 मम अप्पणो य दुहदाहदायग वुक्कर सुहुं ॥ १३३ ॥ तीए भणिय नरघर ! मम तुम्ह य सुहनिवंधण एय । कडुमोसहव
 आगाढरोगिणो रोगसमवच्छ ॥ १३४ ॥ अं मइळिज्जइ वसो यज्जइ भयणे सया अयसपडहो । पाविज्जइ नरयगई नरघर !
 परदारसंगेण ॥ १३५ ॥ दालिई दोहग्ग नपुसगत्त भगंदर कोढ । जीवा अणत्तखुत्तो लहति परदारसंगेण ॥ १३६ ॥
 निरपसु तिपवुक्खं निहळणमाइ यसु तिरिपसु । जीवा अणत्तखुत्तो लहति परदारसंगेण ॥ १३७ ॥ एयारिसवुक्खाणं
 चुफ्फा अहयं तुमं च इत्ताहे । इय उभयहियं एव कय मए वुक्करं जइयि ॥ १३८ ॥ अलं च । मह दोसेण महायस पाया-
 मिमुहो तुमपि सजाओ । ता कह दसेमि निर्य वयणं तुह मंदमग्गाहं ? ॥ १३९ ॥ जइ लोयणहाणीए वारिज्जइ तुम्ह
 दुग्गईगमणं । सा किं न मए लज्जं परत्थसारा जओ पाणा ॥ १४० ॥ एमाइ जुत्तिसारं गंमीरं देसणं निसामंतो । पडि-
 वुद्धो नरनाहो परिओसवसा भणइ देवि ॥ १४१ ॥ सुंदरि ! हियाहियाणं सुहु विभागं तुम वियाणेसि । ता आइस जमि-
 यार्णि जुत्तं मम मदपुअस्स ? १४२ ॥ सा भणइ निर्य सुंदर ! कुण विरइं परक्कलत्तसगस्स । जेण भवसमवाण वुक्खाण
 न भायणं होसि ॥ १४३ ॥ अणुतायतिपहुयवहज्जत्तमणोवणो सओ राया । मत्ततो धम्मगुरुं तं पडियज्जइ तयाप्पसं

॥ १४४ ॥ हा ! कह महा सईए कओ अणत्थो मए अणजेण । इय सोयनीसहंगो जाओ य विमुक्कवावारो ॥ १४५ ॥
अह रइसुंदरिदेवी सासणदेविं मणम्मि काऊण । काउस्सग्गम्मि ठिया झायंती जिणनमोक्कारं ॥ १४६ ॥ आकंपिया य
सहसा तयंतियं देवयां समायाया । कुणइ णयणाइं तीसे सविसेसविलाससोहाइं ॥ १४७ ॥ तहंसणसीयलवारिवारियासे-
ससोयसंतावो । जाओ थिरयरचित्तो पडिवन्नवए नरवरिंदो ॥ १४८ ॥ मरिसाविऊण बहुहा पच्चइयमहंतएहिं परियरियं ।
कयबहुविहप्पसायं पेसइ तं नंदणं नयरं ॥ १४९ ॥ संदिट्ठं चंदस्सवि जह एसा मज्झ सोयरी भगिणी । धम्मगुरू परमप्पा
महासई देवकयरक्खा ॥ १५० ॥ ता एयाए उवरिं असुहासंका न काइ कायवा । खमियवो अवराहो ममावि पाविट्ठल-
ट्ठस्स ॥ १५१ ॥ धन्नो तं जस्स घरे तिहुयणलच्छिब पंकयदलच्छी । अच्छइ निच्छियसारा एसा सुररक्खिया सक्खा
॥ १५२ ॥ दट्ठूण तं किसंगिं सोऊण महिंदसीहसंदिट्ठं । वुत्तंतं च पवित्तं चंदनरिंदो दढं तुट्ठो ॥ १५३ ॥ तीए सद्धिं सद्ध-
म्मविद्धिसारं मणोरम्मं रज्जं । परिवालिउमारद्धो फुरंतजसकित्तिसंताणो ॥ १५४ ॥ एवं अकरणनियमो सम्मं आराहिओ
निवसुयाए । वयणं पवत्तिणीए निरंतरं संभरंतीए ॥ १५५ ॥ छ ॥

अह बुद्धिसुंदरीवि य दिण्णा पिउणा सुसीमनयरम्मि । कयपत्थणस्स बहुसो सुकित्तिणो रायमंतिस्स ॥ १ ॥ उत्तमक-
लाकलावं पुण्णं ताराहिवं तं लहिउं । छणजामिणिब सुहया सुसोहिया सा जए जाया ॥ २ ॥ अण्णदिणे नरवइणा
नीहरमाणेण रायवाडीए । दिट्ठा पासायतले फुरंतकंती सुरवहुव ॥ ३ ॥ लायन्नमणन्नसमं तीए दट्ठूण माणसं तस्स ।
खुत्तं सिलाजउम्मिव संचरिउं तरइ नन्नत्थ ॥ ४ ॥ कामगितत्ततणुणा उवायमन्नं अपेच्छमाणेण । तेण्णदिणे दूई निय-

दासी पेसिया तीसे ॥ ५ ॥ उयलोहिया य तीए विचिचजुचीहिं मणहरुचीहिं । निम्भच्छिऊण हृत्यं निच्छाउइ खेठियं
 तत्तो ॥ ६ ॥ तहवि नियो मोहयो गहिओ कामग्गहेण उग्गेण । ववगयलज्जोऽणज्जो सज्जो गहणुज्जओ संतो ॥ ७ ॥ सहसा
 सपुत्तदार वंधापिय चारए खिवइ मतिं । मतविमेयवराहं पयढं कयहेण जंपतो ॥ ८ ॥ पत्तरेहिं 'पहो' विणय कुणइ एसो
 इमं'ति पितेहिं । कहकहवि मोइओ सो ण य मुंचइ सुंदरिं तहवि ॥ ९ ॥ सलघइ उच्चसह भो भो ! ता कुणह पच्चय
 मज्झ । मुचिस्सामि इम तो न अज्झा अइचिरेणायि ॥ १० ॥ विज्जायतयज्झप्पा णागरया पडिगया विलियचिच्चा । अत्ते-
 उर पवेसिय इयरेणयि सुंदरी भणिया ॥ ११ ॥ विज्जत्ता दुईए मह वयणा तहवि किं न मज्जेसि । सोइग्गाओ उवरिं किं
 मग्गसि मंजरिं मुद्धे ! ॥ १२ ॥ को पत्तिय कुणतो पडियन्नं होज्ज अइ पुरा तुमए । कज्जम्मि सामसग्गो को चह दढमाय-
 रइ ! ॥ १३ ॥ एयारिसनिब्बंघा मइ मुणिओ अइ सिणेहसब्भाघो । ता मा मामवमज्झसु अखंठिओ होइ जेणेसो ॥ १४ ॥
 सोऊण रायवयण सवेगरसं पर अणुइयती । त पडिघोहिउकामा मतिपिया भणिवमाढत्ता ॥ १५ ॥ एयारिसे अकज्जे
 रमंति जे होति हीणआइहा । तुम्हारिसाण नरपहु ! नहु छज्जइ परिस पावं ॥ १६ ॥ न चयइ मेरं सुयणो ताविज्जतोवि
 तिघवुक्खेण । पहओयि चंडमरुया लघइ किं सायरो सीम ! ॥ १७ ॥ रायरिसिणो य तुज्जे दुभयनासणनिमित्तमिह
 सिद्धा । सयमेय दुभयरया कहल्लोयं निवारिहिह ॥ १८ ॥ अज्झं च पत्थिघाणं अवज्झपाया पया सदेसत्या । ता तत्थ
 पेमरागो न सगभो नायसाराण ॥ १९ ॥ उत्तमकुलजायाओ जायाओ सति ते अणेगाओ । लज्जसि किं न महंतो हीणाओ
 मारिसित्थेणा ! ॥ २० ॥ पोरुसपयावपाययदयपायपरगणासमं तेण । मा मा निरसु निरत्थं अयसपसत्थं मयंकम्मि ॥ २१ ॥

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३२६ ॥

इय सोववत्तियं तीए मंतियं संतियंपि मूढस्स । भरियघडस्सव नीरं न तस्स कण्णंतरे थक्कं ॥ २२ ॥ हसिऊण भणइ
तो सो सुंदरि ! जाणामि निच्छियं सव्वं । किंतु न जुज्जइ एरिसवियारणा णेहरसियाण ॥ २३ ॥ भणियं च । “जत्थु गणं-
तिहि अत्थु वइज्जइ तुच्छवि पाणपीड रक्खिज्जइ । जत्थु अजुत्तु जुत्तु जोइज्जइ नेहह तासु जलंजलि दिज्जइ ॥ २४ ॥”
णाऊण णिच्छियं से कलिऊण य कालजावणाकालं । तं बुद्धिपुव्वयं बुद्धिसुंदरी सायरं भणइ ॥ २५ ॥ जइ एस निच्छओ
ते तहावि पडिवज्ज पत्थणं एयं । परिपालिज्जइ नियमा नियमसमत्ती तुमे मज्झ ॥ २६ ॥ जो कुणइ नियमभंगं जोवि य
कारेइ कहवि दुव्वुद्धी । ते दोवि हुंति दुहलक्खभायणं भीमभवगहणे ॥ २७ ॥ पडिवन्नमकामेणावि मेइणीसामिणा इमं
वयणं । भा होज्ज सज्झसं भामिणीए परिभावयंतेण ॥ २८ ॥ इयरीवि किंचि निव्वुयहियया रत्तो विवोहणोवाए । मग्गंति
च्चिय कालं गमेइ णाणाविणोएहिं ॥ २९ ॥ अन्नदिणे आणाविय सुपसत्थं सित्थयं पसत्थाए । घडियं नियपडिछंदं निउ-
णाए पोत्थकम्मम्मि ॥ ३० ॥ तं पुण अंतो सुसिरं भरियममिज्झस्स दुरहिगंधस्स । वाहिं सुसिलिट्ठं कयसुरहिविलेवणा-
डोवं ॥ ३१ ॥ तो ईसि हसंतीए गोठ्ठिकए आगयस्स भूवस्स । दंसिय भणियं तीए होमि नवा एरिसी अहयं ? ॥ ३२ ॥
विम्हियमणेण तेणवि भणियं ते साहु सुयणु ! कोसल्लं । सच्चवियं सविसेसं जेण इमं अत्तणो रूवं ॥ ३३ ॥ जस्स तुमं
हिययगया निच्छयमाणस्स तस्स फुडमेयं । निउणमणोनिघाणं सुंदरि ! निस्संसयं कुणइ ॥ ३४ ॥ जइ एवं ता सुपुरिस !
धरेहि एयं समंदिरे निच्चं । मुंचाहि मं इयाणि निवंधणं कुलकलंकस्स ॥ ३५ ॥ इय तीए संलत्ते पडिवुत्तं पत्थिवेण णणु
एयं । पवणेण घणा इव झत्ति मज्झ पाणा विलिज्जंति ॥ ३६ ॥ जे तुह संगसुहासा रज्जुनिवद्धा दुहं मए रुद्धा ।

बुद्धिसुन्द-
रीचरितम्-

॥ ३२६ ॥

पांढेरुयससया इव अर्धघणा ते पलायंति ॥३७॥ मध्ये मम संगामो पश्य सगमो सुदय ! सुदयो । अहयं मयणविच्छा मय-
 णमया चेष जं एसा ॥३८॥ इय चित्तिऊण तीण उघणीया राइणो मयणमहिला । सेण च सासूर्यं पिय पणोल्लिया पाविया
 भगं ॥ ३९ ॥ दइण असुइनियर जंपइ राया किमेरिसं मुद्धे ! । वायं कुगुछणिजं बालाणव चेद्धिय सुमणं ॥ ४० ॥ सा
 मणइ देय ! एसो नियपडिछदो मए विणिम्मविओ । एयारिसच्चिय अह अहया एत्तो वि हीणयरी ॥ ४१ ॥ जलजलणा-
 इपओगा सोहिजंतो विसुअई एस । एय सु मज्झ अंगं नरनाह ! न सोहिउ सक्क ॥ ४२ ॥ असुइमि समुप्पन्न असुईरस-
 ण पायिय विद्धि । अतोऽसुइपडिपुल्ल असुई पज्जरइ सयत्तो ॥ ४३ ॥ जं किर इमस्स मज्जे त जइ बाहिंयि पायड
 होज्जा । कायसुणयाण ता को रक्खेज्ज इम सुदक्खोवि ? ॥ ४४ ॥ अपिगणिय कुलकलक इय कुहियकरककारणे कीस ।
 वियरसि संचकारं तं नारय-तिरियवुक्खाण ? ॥ ४५ ॥ तिलसुसमेत्तसुहृत्ते मीणा इव मंसपेसियाल्लुद्धा । पाडेहि अप्पयं
 ना हु धीर ! णरयाणले घोरे ॥४६॥ भुंजतो परदारं दार पाठणइ नरयगुत्तीए । नय सपावइ पार पारपरियाण वुक्खाण
 ॥ ४७ ॥ कस्स न सुहय ! सुहायइ संगो तुम्हारिसेहिं सुयणेहिं । किंतु न सका सोदु नरए वज्जगिज्जालाओ ॥ ४८ ॥
 भोगसुह मणुयाण संजायइ फेइ परिमिप दिवसे । नरए दारुणवुक्ख सागरपल्लोवमाणेहिं ॥ ४९ ॥ अन्न च ॥ किं पेच्छसि
 मम अहियं नरएर ! अत्तेउराओ निययाओ । ज कुणसि असग्गाहं बालोव अनायपरमत्थो ॥ ५० ॥ अवि य ॥ मग्गेति
 विग्गिया जइ एग चद जले जले बाला । तइ कुलहं भोगसुह मूढा अन्नन्ननारीसु ॥ ५१ ॥ इय निसुणतो सहसा राया

संवेगसारमुल्लवइ । साहु सुभणियं सुंदरि ! नायं तत्तं मएदाणिं ॥ ५२ ॥ मोहंधस्स तए मम विवेगचक्खू सुनिम्मलं दिन्नं ।
नरयागडे पडंतो झडत्ति धरिओ अहं तुमए ॥ ५३ ॥ भण किं करेमि इण्हिं तुज्झ पियं सुयणु ! मंदभग्गो हं । तीए
भणियं गिण्हसु विणिवत्तिं परकलत्तस्स ॥ ५४ ॥ तो हरिसपुलइयंगो चक्कोइव दिट्ठउगयपयंगो । विरओ परदाराओ राया
कयधम्मगुणराओ ॥ ५५ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस ! मुणियं तत्तं ऊरीकयं सत्तं । नय मयलिओ सवंसो इय सुंदरीए
कयपसंसो ॥ ५६ ॥ खामिय पुणो पुणो तं पूयइ सक्कारियं विसज्जेइ । मंतिस्स य सपसाओ राया पुविंव संजाओ ॥ ५७ ॥
एवं अकरणनियमो अकलंको पालिओ इमीएवि । जिणसासणसरसिरुहं सेसंव सिरे धरंतीए ॥ ५८ ॥

अह तामलित्तिउत्तमचित्तंगयणेगमंगओ धम्मो । वाणिज्जकए सागेयमागओ मुणियजिणधम्मो ॥ १ ॥ तेण य कयाइ
विवणिट्ठिएण किर रिद्धिसुंदरी दिट्ठा । सहसा सहीहिं सहिया वच्चंती रायमग्गेण ॥ २ ॥ परिचितियं च ताहे अहो असा-
रेवि एत्थ संसारे । एसा सारंगच्छी सारायंतिव पडिहाइ ॥ ३ ॥ जइ कीरइ गिहवासो आसावंधो य विसयसुहलेसे । ता
सह इमीए जुत्तो इहरा उ विडंवणा चेव ॥ ४ ॥ इयचित्तिरस्स अहियं वच्चइ तहियं पुणो पुणो तस्स । वारेंतस्सवि बला
दिट्ठी गिट्ठिव जवसम्मि ॥ ५ ॥ एत्थंतरम्मि देवा कुऊहलालोयवाउलमणाए । तीएवि लोयणाइं सहसच्चिय तम्मि पत्ताइं
॥ ६ ॥ तं पेच्छिउकामाए तत्तो उद्दिस्स सहियणं भणियं । एसो हला ! नवल्लो दीसइ वाणुंजुओ कोवि ॥ ७ ॥ मुणिय-
मणोभावाए भणियं एगाए ईसि हसिऊण । सच्चं एस नवल्लो दीसइ सहि ! तिलमओ जेण ॥ ८ ॥ अन्नाए संलत्तं सहि !
एसो निउणकरिसगो कोइ । जो उप्पायइ खिलवल्लरेसु सहसा तिले विउले ॥ ९ ॥ अन्नावि आह मुद्धे ! णणु एसो पस्स

ओहरो सेणो । जेण सहिचित्तचित्त हरियं सघासिं पच्चक्खं ॥ १० ॥ तां जयणिज्जवं मुञ्जे । एस महारायगोचरे तुरियं ।
जेणम्ह सामिणीए अप्पइ सयलं हिययरित्थ ॥ ११ ॥ अत्ता भणइ सयं चिय गहिओ एसो हलाणुराएण । नज्जइ जीवि-
पक्खे महइ अहो ! सामिणिं सरणं ॥ १२ ॥ नाया हत्त विलक्खा अह पभणइ रिद्धिसुदरी ताओ । संचलह हला ! हुलिय
अल असंघद्धाएण ॥ १३ ॥ एत्थतरम्मि सहसा छीय धम्मेण गियणिमित्ताओ । भणियं च तयवसाणे नमो नमो
जिणवरिदाण ॥ १४ ॥ त सुणिय समुल्लसिय अहिययर रिद्धिसुंदरीएवि । भणियं च थिर जीवत्त जिणिंदमत्तो जणो
एस ॥ १५ ॥ आयणिय नीसेस पित्तंतमिण सुमित्तयिस्सेतो । पुच्छइ धम्मसरूय तयमिस्से भवजीघोष ॥ १६ ॥ चेत्तूण
परियणाओ चेइयजइपूयणेकरसिय त । तस्स सयमेव गंतु वियरइ धूय सुहमुहस्से ॥ १७ ॥ मग्गत्ताणवि कुलरूयविहव-
कोसल्लफित्तिकलियाण । जिणमयवज्झाण चट्ठण जा न विन्ना पुरा पित्ठणा ॥ १८ ॥ सपइ अमगिया सा लद्धा धम्मेण
जिणमयरएण । अहथा अमगियं चिय लहति सोक्ख जिणमयत्था ॥ १९ ॥ वारिज्जयम्मि विस्से संपुत्तमणोरहो सह
पियाए । कयकायमो धम्मो सपत्तो तामलिचीए ॥ २० ॥ जाय च तहा तेसिं पेम निवडियहियययसम्भायं । न सहंति
यिप्पओग जह दोवि निमेसमेत्त पि ॥ २१ ॥ अह अन्नया समज्जो पाएण महग्घभट्ठभरिएण । धम्मो घणज्जणत्थ संपत्तो
सिंहलहीव ॥ २२ ॥ तत्तो विट्ठचित्तो पमुइयचित्तो लहु पडिनियत्तो । पत्तो अंतो रयणायरस्स भवमीमरूवस्स ॥ २३ ॥
भवियपयानिओया अत्तक्खियं चेव दुद्धिण जाय । उल्लालियक्खोलो उच्छलिओ कालियावाओ ॥ २४ ॥ दहूण पलयमारु-
यपइयव महोदहिं महामीम । उल्लाम्भिया खणद्धेण णगरा पोयमियगेहिं ॥ २५ ॥ सकोइजो सियवडो पारज्जा देवयाण

विन्नत्ती । वणियमिहुणेण विहियं सागारं तत्थ संवरणं ॥ २६ ॥ भमिऊण जाणवत्तं चक्काइडुं ताव खणमेकं । सीमंति-
णिहिययगयं गुज्झं पिव तक्खणा फुट्टं ॥ २७ ॥ परिमुक्कजीवियासं उव्वुडनिबुडुणं कुणंतेहिं । कहकहवि फलयजुयलं सुंद-
रिधम्मेहिं संपत्तं ॥ २८ ॥ चउपंचवासरेहिं लग्गाइं दोवि एगदीवग्मि । मिलियाइं च कयाई हरिसविसायं वहंताइं ॥ २९ ॥
सुलहाओ विवयाओ दुलहा सुविसुद्धधम्मसंसिद्धी । इह संसारे घोरे अणोरपारे समुदे व ॥ ३० ॥ संपत्तीसु पमोओ न हु-
जुत्तो आवईसु य विसाओ । जाणियअसारसंसाररूवजिणभणियतत्ताणं ॥ ३१ ॥ धीरेहिं कायरेहिं य सोढवमवस्समेव
सुहदुक्खं । तम्हा धीरेहिं वरं सोढुमिणं बुद्धिमंतेहिं ॥ ३२ ॥ ते धीरा साहसिणो उत्तमसत्ता महायसा पुरिसा । आवइ-
गयावि जे इह न धम्मकम्मे पमायंति ॥ ३३ ॥ इय अन्नोन्नं कयदेसणाइं उद्धरियधीरभावाइं । सावयधम्मं सम्मं कुणंति-
ताइं पसत्ताइं ॥ ३४ ॥ उद्धीकयं च तेहिं दीवतडे भिन्नवाहणियचिंधं । तं पेच्छिऊण पत्ता तत्थ नरा वेडियारूढा ॥ ३५ ॥
भणिओ य तेहिं धम्मो लोयणवणिण पेसिया अम्हे । जइ एसि जंबुदीवं ता आरुह एत्थ वेडाए ॥ ३६ ॥ ताहे पिया-
समेओ धम्मो तं वेडियं समारूढो । आरोविओ य पोयं सगोरवं पोयवणिण ॥ ३७ ॥ वच्चंति भरहसमुहं सत्ताहकहाहिं
पमुइया दोवि । जाव जलणाहकूलं जायमहोरत्तदुग्गम्मं ॥ ३८ ॥ अह धम्मभारियं हिययहारियं लोयणो पलोयंतो ।
वम्महकिसाणुकीलाकवलियकाओ विचिंतेइ ॥ ३९ ॥ अहह चिराओ विहिणा सयलो विन्नाणपगरिसो नियओ । पयडी-
कओ इयाणिं रइऊण इमं वरं रमणिं ॥ ४० ॥ अहवा अविरयभावा पगाढसुदियस्स कुसुमचावस्स । मन्नामि हत्थभल्ली
जयविजयत्थं इमा सिद्धा ॥ ४१ ॥ किं जोवणेण किंवा धणेण किं जीयिण रूवेण । जइ मे सयं न लग्गाइ एसा उक्कं-

ठिया कंठे ॥ ४२ ॥ णूणं ण चेय इच्छइ नरमजं निययभुणो एस । को परिणयचूयफल मोक्षं निवप्फलं असइ ॥ ४३ ॥
 एय स पावकम्मो अणप्पकुवियप्पसप्पगसियप्पा । धम्मविघायामिभुहो संवुत्तो दूरभवियव ॥ ४४ ॥ जायम्मि मज्जरचे
 पसुत्तविकित्तपरियणे तेण । सित्तो पमत्तचित्तो धम्मोऽगाहे नईनाहे ॥ ४५ ॥ जाए तमो पहाए अनियती रिद्धिसुदरी
 दइय । किंकायवविमूढा परोविया करुणसहेण ॥ ४६ ॥ दासत्तंपि पवज्जिय काह मणनिब्बुइं अहं तुज्झ । कहसु किमभं
 सपइ सकइ अम्हारिसो काउ ॥ ४७ ॥ इयनिसुयतबुद्धावा वियक्खणा लक्खित्तणमिप्पाय । संवेगभाविमणा निंदइ
 हियए नियं रुयं ॥ ४८ ॥ चित्तइ इमेण णूणं कयमेयं एरिसं महापायं । अ रागगहग्गहिया कजाकज्जं न बुज्झंति ॥ ४९ ॥
 जुत्तं ममावि णूणं पडिउ रयणायरम्मि रयणीए । अं कंतविउत्तारं मरणं सरणं कुलवट्टणं ॥ ५० ॥ अहवावि वालमरण
 पडिसिद्धं जिणमए पयत्तेणं । संभवइ जियतीए कयाइ सद्धम्मचरणेपि ॥ ५१ ॥ ता जीविउंपि जुत्त किंतु न याणामि कहमि
 मेऽपाए । अक्खडियसीलगुणा पाविस्सं जलहिपेरंतं ॥ ५२ ॥ अहवा अस्थि उवाओ सामेणं कालगमणिया एत्थ । आसा-
 पडिया पुरित्ता वासाण सयपि पिसहंति ॥ ५३ ॥ इय चित्तिउण भणिय का पुण अच्चा गई मह इयाणिं । उत्तरिमो जल
 हीओ चित्तिस्सामो उओ उचिय ॥ ५४ ॥ संजायात्तावधो पडिवज्जिय तगिर स मोहधो । परिवालितं पवत्तो सुणओ इध
 पोलियासत्तो ॥ ५५ ॥ अह दुत्तयदसणकुवियवेययादुप्पत्तपवणेण । फुडिउण जाणवत्त सहसा अहसण पत्तं ॥ ५६ ॥
 उज्झुण सुकयओगा समत्त पिप सुहावहं फलय । ससारमीमजलहिं सतिण्णा सुदरी सेण ॥ ५७ ॥ मिलिया य पुषविहडि-
 यपवहणफलएण पुषपत्तस्स । धम्मस्स धम्मओगा थाणे थाणेसरे तुरिय ॥ ५८ ॥ परिओसामयरससित्तववगत्तेहिं नियय-

मणुभूयं । लक्खियलोयणचरियं परोप्परं पुच्छियं कहियं ॥ ५९ ॥ सौउं लोयणवसणं धम्मो धणियं विसायमावन्नो ।
अवयारकारणम्मिवि कारुणिया सज्जणा हुंति ॥ ६० ॥ भणियं च पिए ! धन्ना जिणगणहरमाइणो महाभागा । जेसिं
अव्भासत्था चयंति जीवा असुहभावं ॥ ६१ ॥ अम्ह पुण संनिहाणे दूरे ता सुद्धधम्मपडिवोहो । पिच्छाऽसुहपरिणामो
अहिययरो चेव संजाओ ॥ ६२ ॥ जेणम्हं उवयरियं दावियतीरेण अइनिरीहेण । सोवि कह एत्थ पत्तो जीवियसं-
देहधणहाणिं ? ॥ ६३ ॥ इय तं सोयंताइं ताइं दिट्ठाइं गामनाहेण । रूवमउवं तेसिं दट्ठूण विचंतियं चेवं ॥ ६४ ॥ मय-
णोव पियासहिओ एसो खलु कोवि उत्तमो पुरिसो । विहिविलसिएण केणइ एगागी इह समायाओ ॥ ६५ ॥ तम्हा करेमि
उचियं गोरवमेयस्स देवरूवस्स । अब्भुट्ठाणं च तहा अणुरूवं निययविहवस्स ॥ ६६ ॥ कट्ठिज्जंति गइंदा पंके खुत्ता महा-
गइंदेहिं । आवइवडिया सुयणा सुयणेहिं समुद्धरिज्जंति ॥ ६७ ॥ इय चिंतिऊण बहुमाणसारमाभासिओ वणी तेण ।
धरिओ पवरावासे कयप्पसाओ धुयविसाओ ॥ ६८ ॥ कालोचियववसाया वट्ठंति धणस्सऽणाउलमणस्स । वच्चंति तत्थ
दियहा सुहेण धम्मस्स धन्नस्स ॥ ६९ ॥ सोवि पुण लोयणो कंठपत्तपाणो पुराणकट्ठेण । कट्ठेण णट्ठचित्तो लग्गो तीरे
समुहस्स ॥ ७० ॥ कहकहवि लद्धसन्नो ठिओ तयासन्नपल्लिगामम्मि । तत्थ य मच्छाहारे गिद्धो गिद्धोव मोहंधो ॥ ७१ ॥
वलियं च से सरीरं रसंसदोसेण येवदियहेहिं । इय दुट्ठकुट्ठनिदानिद्वियचेट्ठो जियइ कट्ठं ॥ ७२ ॥ अविद्य । धम्मविघाएण
णरो इच्छंतो माणिउं पियसुहाइं । गयवुद्धिलोयणो लोयणोव दुहभायणं होइ ॥ ७३ ॥ संपत्तो य भमंतो कयाइ थाणेसरं
दुहकिलंतो । उदयत्थनिग्गयाए दिट्ठो धम्मस्स जायाए ॥ ७४ ॥ संवेगघणघिणारसवसेण उप्फालिओ य दइयस्स । कारु-

तगारयाए तेणापि गिहं समाणीओ ॥ ७५ ॥ भणिओ या पदसंगमसाठस्सय पदुजणमुदयारिचारुपरियस्स । हा कहं-
 मिमा अरथा यदुइ अइदारुणा भयओ ? ॥ ७६ ॥ अदया । गरुयाणं चिय भुणम्मि आयया न उण हुंति उहुयाण ।
 गहक्खोल्लगदत्था गतिसुराणं ण ताराणं ॥ ७७ ॥ ता होमु धीरचित्तो मा चह भुमिणे विसायलेसंपि । कारेमि निरुयदेहं
 मित्त वित्तेण पदुणापि ॥ ७८ ॥ एवमणुसद्धिपुणं पटियरिओ सम्ममोसहाईहिं । जाओ व निरुयकाओ सुमिच्चसामगिसु
 कण्हिं ॥ ७९ ॥ मौजणमणणसम सेसिं दइण उोयणो धणियं । लज्जामवळियणयणो शायइ सययं निराणंदो ॥ ८० ॥
 भं सज्जणचंदणतरुण सपंगचंगसंगाणं । उज्झताणपि जेसिं गंधो भुवण सुहायेइ ॥ ८१ ॥ अययारसयाणियि पम्हु-
 संति तणुयंपि जेगमुवयार । सुण्णहियया सहियया व हुंति सुयणा न नज्जंति ॥ ८२ ॥ एयारिसाणपि मए पवहरियं
 निग्गिणं अणज्जेण । मइ पुण पावेपि इमाण माणस जेहपठिदत्थ ॥ ८३ ॥ तइयच्चिय जलहिज्जले निहणमहं पाविओ यर
 होतो । नो कयपायो एएसिं नयणयिसयम्मि जीयंतो ॥ ८४ ॥ इच्छाइ चिंतयंतो भणिओ धम्मेण पुत्तकम्मेण । पितामि-
 छाणययणो किं चिट्ठसि मित्त । तुममेयं ॥ ८५ ॥ किं अत्थहाणिज्जणयं सयणयिओगुग्गमयं च तुह दुक्खं । किं पापि
 पाहिपिहियं, सुणाहि णणु एत्थ परमत्थं ॥ ८६ ॥ होही पुणोपि विहयो मिळिही सयणोपि जीवमाणस्स । चाहीपि न
 तिह्वाही त्तिर सहाए मइ धरंते ॥ ८७ ॥ गिम्हुण्हसोसियाणपि पुणो सिरी होइ नईसळायाण । इीणोपि ससी कइयय-
 दिणेहिं भुज्जो हयइ पुतो ॥ ८८ ॥ इडिऊण पल्लविआ पुणोपि जायंति तरुवरा सुरियं । धीराणपि धणरिद्धी गयापि न
 दु सुताहा एयं ॥ ८९ ॥ अन्नं च । सयं चिय सुहवुक्ख पुपजियसुकयवुक्खयवियाया । जायइ जियाण जं ता को लेओ

१० ॥ जुप्तं च नायतत्तस्त जंतुणो सुकयसाहणं निययं । जप्तो जायइ जम्मंतरम्मि नहु दुस्सहं दुक्खं
 ११ ॥ मोऊण तयणुसट्ठिं जंपइ इयरोवि मुक्कनीसासं । नियदुच्चरियं मोत्तुं न मज्झ दुहकारणं अन्नं ॥ १२ ॥ तं मह
 दहं सु दुक्खं हिययगयं निसियनट्ठसल्लं । जं खित्तो सि गभीरे समुदतीरे तुमं तइया ॥ १३ ॥ तं दहइ अविस्सामं हिय-
 यगयं रस्सुयं व जलमाणं । जं अहिलसिया एसा महासई कूरचरिण ॥ १४ ॥ पत्तं पावस्स फलं अचिरेण मए इहेव
 जम्मम्मि । अइपावोत्ति य काउं नीओम्हि न पेयवइणावि ॥ १५ ॥ अहवा डज्झउ निहुयं निज्झमं फुंफुमव चिरमेसो ।
 इय भाविऊण विहिणा धरिओऽहं पावभरिओवि ॥ १६ ॥ जत्तियमेत्तं मेत्तय ! तुरियं संचरसि कारणे मज्झ । तत्तियमेत्तं
 अणुतावपावए खिवसि मं अहियं ॥ १७ ॥ इय विविहं पलवंतो भणिओ सो रिद्धिसुंदरीएवि । धन्नो सि जेण पावे पच्छा-
 यावं वहसि एवं ॥ १८ ॥ जं काऊणवि पावं पावा पावंति परमपरिओसं । धीरा न कुणंते चिय कएवि अणुताविणो दुक्खं
 ॥ १९ ॥ को वा तुहेत्थ दोसो अन्नाणवियंमियं खु तं सबं । अंधस्स कूवपडणे को देइ बुहो उवालंभं ? ॥ २० ॥ ता
 उज्झसु अण्णाणं लग्गसु मग्गम्मि सुद्धपण्णाणं । कुण आयहिण बुद्धिं धरेहि निच्चं मणविसुद्धिं ॥ २०१ ॥ रक्खेहि सुकय-
 वित्तं पंचेदियतक्करेहिं हीरंतं । मा दालिहदुहत्तो सोयइहिसि कुजोणिसंपत्तो ॥ २०२ ॥ जं पेच्छियावि पुरिसा मायण्हिय-
 मोहिया कुरंगोव । अलियसुहासानडिया पडंति वयणे कयंतस्स ॥ २०३ ॥ वरमिह विसमुवभोत्तुं वरं पविट्ठं जलंतजल-
 णम्मि । नय इंदियवसयाणं जत्थ व तत्थ व मणं काउं ॥ २०४ ॥ मायंगमीणपन्नगपयंगसारंगपमुहसत्तोहा । इंदियवसेण
 मूढा लहंति वहबंधमरणाइ ॥ २०५ ॥ मणुयावि पेच्छ निच्चं पि दुत्थिया इंदियत्थवित्थारं । पेच्छंता पत्थिवपत्थिणाइणा णणु-

किलिस्संति ॥ १०६ ॥ विसयाण कप मूढा कुणंति चित्ताई पायकम्माई । निवसति अपुन्नमणोरहावि नरए महापावा ॥ १०७ ॥
 जे चण विसयपरम्मुहहियया सत्तणुसासणे लीणा । तेसिं सुरनरसिवपयसुहाई करपल्लवत्थाई ॥ १०८ ॥ इच्छाई निसा-
 मेंतो पढिबुद्धो लोयणो भणइ सम्म । सुद्धु सुविद्धो मग्गो सुदरि ! तुमए सत्तण्णाए ॥ १०९ ॥ तं मग्गं गुरु सुदरि ! ता
 आइस किं करेमि एत्ताहे ? । तीए भणिय परदारघज्जण कुणसु आजीव ॥ ११० ॥ एवसि पढिद्धमणो पढियज्जाणुवओ य
 सो तीए । उघबूहिओ लमाविय गओ सनयरं निरुयदेहो ॥ १११ ॥ घम्मोवि पियासहिओ अज्झिइच्छियघणो सुहसुहेण ।
 गत्तूण तामलिचिं पवालिओ नियकुलायारं ॥ ११२ ॥ इय रिद्धिसुंदरीए गुरुज्जणवहुमाणपूयपावाए । सम्मं अकरणनिय-
 मोऽणुयालिओ सुद्धमावाए ॥ ११३ ॥

गुणसुदरीयि सुरसुंदरीव वियसतसारसुदेरा । संपत्ता जणमणहारहारयं तारतारुणं ॥ १ ॥ विद्धा य सहीसहिया कयाइ
 तणएण वेयसम्मस्स । वडुएण वेयरुइणा ओषणगुणरुवमत्तेण ॥ २ ॥ परिचितियं च घणो अज्जाहं जं पलोइया अज्जा ।
 परमव परमपाणी अणमिसनयणा सुरयहुप ॥ ३ ॥ अघिय । “पंकय पंकि बहोदिय कुवल्लय बुद्धदहि, विंवविंवादि घल्लिय
 ससहरु खिणु नहि । निम्मिधि करु णयणाऽहर मुह लीलावइहि, उच्चिही निय सिद्धि विनाइ पयावइहि ॥ ४ ॥” तहा ।
 कासकुसुमव मग्गे सुनिष्कलं जम्मजीविय नियय । जइ ता इमा मयच्छी न विसयलच्छीय मम गेहे ॥ ५ ॥ इय वियिहं
 शायंतो मयणानलताविओ ठिओ एसो । जा नयणगोयराओ पत्ता अज्जत्थ सा मुच्चा ॥ ६ ॥ नायाकूपहिं गिहं नीओ
 मिचेहिं देहमिच्छेण । मणभमरो पुण तीए मुहारविदे चिय चहुटो ॥ ७ ॥ अवज्झिय मोयणमज्जणाइआवस्सओ मयण-

वसओ । मित्तेहिंतो कहमवि विन्नाओ वेयसम्मेण ॥ ८ ॥ पुत्तसिणैहाइसया सयमेव पुरोहिओ पुणो तेण । कन्नं विम-
ग्गिओ सो पडिवत्तिपुरोहियं बहु सो ॥ ९ ॥ सावत्थिपुरोहियनंदणस्स दिन्नत्ति तेण नो दिण्णा । उत्तमजणाण णूणं
नन्नहा होइ पडिवन्नं ॥ १० ॥ रागग्गहेण नडिओ विचडमणो दुक्खसंकडावडिओ । णहु होइ अवेयरुई वेयरुई तहवि
तविसए ॥ ११ ॥ सच्चं वामो कामो जं जं अइदुल्लहं पराहीणं । वियरइ तत्थणुरायं साहीणे नायरं कुणइ ॥ १२ ॥ वम्म-
हपित्तपलित्तो तो सो गुणसुंदरीनिहियचित्तो । सिक्खइ मंतपयाइं इच्छइ उवाइयसयाइं ॥ १३ ॥ नवरं ऊसरववियं वीयं
व फलंति ताइं नो तस्स । आरंभा पुन्नविज्जियाण कत्तो फलं देंति ? ॥ १४ ॥ परिणीया य कयाई सावत्थीआगएण
सुमुहुत्ते । पुन्नाहिण्ण विहिणा सा वाला पुन्नसम्मेण ॥ १५ ॥ घेत्तूण तं मयच्छिं निचनयारिं पडिगओ पुरोहसुओ । इयरो
विसायविहुरो छोहियकियवोव संजाओ ॥ १६ ॥ वियलियकुलाभिमाणो विरलीकयदेवविप्पवहुमाणो । चट्टइ अट्टवसट्टो
सो तइया वेयरुइभट्टो ॥ १७ ॥ पीयासवोव धुत्तीरिओव विसघारिओव गहिलोव । जाओ तओ वराओ कज्जाकज्जाइम-
इविमुहो ॥ १८ ॥ अण्णदिणे संभाविय किं तीए वज्जियस्स जीएण । अन्नउज्जिऊण सवं सामेयाओ विणिक्खंतो ॥ १९ ॥
चलिओ सावत्थिं पइ तल्लाभोवायमग्गणसयण्हो । पत्तो गिरिदुग्गगिरिं पल्लिं सवराण सुविसालं ॥ २० ॥ ओलग्गिउं पवत्तो
तयहिवइं विणयसारमच्चंतं । जाओ पच्चयठाणं कमेण सो सवरपवरस्स ॥ २१ ॥ अन्नभत्थिओ विसत्थो वडुणा सवराहिवो
अह कयाई । सावत्थिपुरोहियमंदिरम्मि धाडीनिमित्तेण ॥ २२ ॥ पडिवज्जिऊण तेणवि लक्खिय थक्केहिं चरनरेहिं तओ ।
दिन्ना श्रद्धत्ति धाडी निहेलणे पुन्नसम्मस्स ॥ २३ ॥ अवसोयणिविज्जाण पसुत्तपायम्मि परियणे सहसा । सवं से घरसारं

अयहरियं सचरविसरेण ॥ २४ ॥ वहुएणवि विलयंती गहिया गुणसुंदरी पहिद्वेण । सपाविया य पल्लिं महरगिरं संठवंतेण
 ॥ २५ ॥ भोयणयत्थाहरणं संपायंतेण सपमक्खुणं । मणहरवयणविणोया पसाइया घासरे केइ ॥ २६ ॥ अन्नम्मि दिणे
 भणिया सुह सुयणु ! गुणक्खणेहिं विधिद्वेहिं । जं तइया मम हरियं हिययधण तं समप्पेहि ॥ २७ ॥ वियरामि सुन्नवुण्णो
 तेण पिणा जीयियतपत्तोव । कुणसु दयं ता धम्मणि ! किं चिक्खसि निक्कुरा सुहु ॥ २८ ॥ अन्न च । निवससि हियए सुइ-
 णेसु दीससे दिसिमुहेसु घोलेसि । फुरसि फुडं जीहगो विहिणा दूरीकया जइवि ॥ २९ ॥ इयज्जपिरे सवियक्खमेव गुणसुं-
 दरीए संलत्त । नाहं मुणेमि सुदर ! इमस्स भणियस्स परमत्थं ॥ ३० ॥ कइयावह वहरिय को सि तुमं कत्थ ते सुपुपा
 हं । इय पुच्छिणए वहुणा निवेइयावेइय निययं ॥ ३१ ॥ तं सोऊण चिंतइ इणमो गुणसुंदरी सुसंविग्गा । ही गरुओ
 अणुवधो दीसइ एयस्स मूढस्स ॥ ३२ ॥ एगाणिणी असरणा अणज्जमेच्छाण मज्झयारम्मि । एत्तो रागघाओ न याणिमो
 कह णु सुहिस्सं ? ॥ ३३ ॥ अहवा । अवि चळइ मेरुचूला उवेइ सूरुवि पच्छिमदिसाओ । मइलेमि जियती नियकुलं च
 सील न कइयावि ॥ ३४ ॥ नय एरिसो धराओ एगंतेणेव निग्गुणो जेण । पत्थेइ नीइ निवण मइए खंडइ न सील
 ॥ ३५ ॥ ता एस बोदियवो न संठिययं च अत्तणो सील । एयं पवत्तिणीए आपसो पालिओ होइ ॥ ३६ ॥ मायावि एत्थ
 कज्जे पवंजियया असकहिययाए । ज पावजणे सट्ठ वयइद्वं नीइसत्थेसु ॥ ३७ ॥ इय चिंतिय भणिओ सो अइ एव वज्जओ
 तुमं आसि । ता कीस ण तइयच्चिय तुमए आणावियं मज्झ ? ॥ ३८ ॥ तइ सप्पिहिए सुहए किं कज्जं मज्झ दूरगमणेण ।
 को फलियं वयपत्तो दूरत्थ सिंभलिं महइ ॥ ३९ ॥ ण य परलोगविरुद्ध न कलंको कुलवुगस्स विमलस्स । ओगे कुमार-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३३२ ॥

याणं सद्यं चिद्य सुंदरं होतं ॥ ४० ॥ इण्हिं तु संपओगे लोगे गरहा कुण्डस्स मालिनं । दुग्गइगमणं दारुणदुहाइं बहुनो
परे लोगे ॥ ४१ ॥ ता परिभावसु सम्मं संपइ कायोचियं महानत्त ! परिणामसुंदरं जं विचारस्सारा जओ विज्जा ॥ ४२ ॥
नाएण जं न सिद्धं को सफलो मत्तु तथत्थ मत्ताओ ? । निहओ चटप्फउत्तो अट्ठियरं पुंनं कइ ॥ ४३ ॥ एमाइवव-
णरयणारंजियचित्तेण चित्तियं बहुणा । विज्जाणवुल्लिनिज्जा नजं गुणसुंदरी एता ॥ ४४ ॥ जइयच्छला व मज्झं उवइनइ
सिणेहमारमिय जेण । सद्यं, पउणोवाओ कजस्स मए ण विण्णाओ ॥ ४५ ॥ नवरं एवनिमित्तं कओ मए एत्तिओ परि-
किलेनो । ता कइ मुयामि एयं पतं भत्तं अइत्तुहिओ ॥ ४६ ॥ इय चित्तिय ना भणिया सुंदरि ! सद्यंपि अवित्तं
भणसि । किंतु न तरामि धरिउं नणंपि पाणे तुह विओए ॥ ४७ ॥ नं नोविज्जो न्हि सुंदरि ! कातं तिर एत्तियं तुह
विओए । तं सुयणु ! संगमामादियोनहिंसंपओगेण ॥ ४८ ॥ मइळिज्जंनु कुलाइं होइ पग्गयवि दुरंतदुक्कनाइं । परिनिज-
वेहि सुंदरि ! तवियं विरट्ठगिणा अंमं ॥ ४९ ॥ णाअण निज्जयं मे भणियं गुणसुंदरीइ जइ एयं । जं सुंदर ! तुज्झ
हियं मएवि तं चैव कायं ॥ ५० ॥ जइ मज्झ संपओगा होइ सुदं सुय ! उत्तमं तुज्झ । पत्तीवि नग्गनुत्ता ना पडिहा-
मइ फुडं मज्झ ॥ ५१ ॥ किंतु मए पारब्बो नाहेउं दुहाओ महामंतो । पडिवत्तं च तथत्थं नामे वंभवयं चउरो ॥ ५२ ॥
समइच्छियं तयद्धं मानदुगं सेमयं पुणो अत्थि । महियं न तुमे वदुयं ना विसएसु येवमेयंपि ॥ ५३ ॥ तत्थ पुण एन
कप्पो पुरिमो सपोवि भाइपिइकप्पो । ददुयो अवियणं भुज्जो भोगंगमणियणं ॥ ५४ ॥ भणियं च तेण सुंदरि ! सिज्झइ

श्रीगुणसु-
न्दरीचरि-
तम्-

॥ ३३२ ॥

किं नाम तेण मंतेण ? तीए भणियं पिहवो पुचुप्पसी अवेह्वं ॥ ५५ ॥ एगंतहियं एयं ममंति तुट्ठेण मन्नियं तेण । इय-
 रीयि ठिया तहियं बुद्धादि मोक्खं अहिउसंती ॥ ५६ ॥ तओ । सवायरेण सर्वं गिहकिच्चं कुणइ पच्चयनिमित्तं । सयणासण
 अट्ठाण माइणा दंसइ सिणेहं ॥ ५७ ॥ णाणायजणपक्कन्नसुंदर कुणइ सुंदर पायं । घणगोरसाइपवरं परिवेसइ विप्प-
 जणदइयं ॥ ५८ ॥ अविय ॥ जोयइ तं सा घरभोयणेहिं नय छोयणेहिं निद्धेहिं । सायइ सययं चिय माणसेण सच्छेण ण
 जलेण ॥ ५९ ॥ दंसिय कारिमनेहं तह तीए पत्तियाविओ एसो । जह मन्नइ एयाए वसामि हियाए अहं चेय ॥ ६० ॥
 परिसोसिओ य अप्पा आययिउओमभोयणाईहिं । ण्हाणुवट्ठणपमुहं चत्तं तह देहपरिकम्मं ॥ ६१ ॥ अण्णसमयम्मि
 सहसा रयणीए पण्ठिमम्मि जामम्मि । अकदिउं पयत्ता सा नियमे पुत्तपायम्मि ॥ ६२ ॥ भणिया दिण्ण सुंदरि ! किं ते
 पाइइ सरीरमज्झम्मि ! । तीएयि सवुक्खं चिय भणियं अफुट्ठक्खर सुलं ॥ ६३ ॥ तं वट्ठुण विसन्नो वेयरुई कुणइ उव-
 समोधाए । मप्पिमंतोसहिमेयसओ य परओ जहा णाणं ॥ ६४ ॥ गुणसुंदरीवि मणयं गोसे उवसंतवेयणा सणियं ।
 कुणइ खलंतपहंती कंदंती गेहकिच्चाइ ॥ ६५ ॥ भणइ य अहं अजोग्गा तुह घरवासस्स सुहय ! निव्वग्गा । जेणेरिस्स
 महंतं उवट्ठियं दारुणं वुक्खं ॥ ६६ ॥ तिवा सिरम्मि वियणा वज्झइ अंगं हुयासगसियंघ । छिज्जति व अताइं फुट्ठति
 सवंगसप्पीओ ॥ ६७ ॥ इय बुद्धदाहयलिस्सा मण्णे पाणे चिरं न धारिस्स । तं पुण तवेइ अहिय न पूरिया अं तुह महासा
 ॥ ६८ ॥ मह पायाए कज्जे सुइर आयासिओ तुमे अप्पा । मायणिह्याणुधाविरहरिणाण व न य फलं पत्तं ॥ ६९ ॥ अन्नं
 च । काउं परस्स पीठं अं रइयं अप्पणो सुहं पुविं । तस्स वियागमणाहा सहामि अइदारुणं मग्गे ॥ ७० ॥ दारुण मए

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३३३ ॥

हरियं चंदमलंडं व कस्मर्दं दिशं । भगं च वयं पुगं हरियं दश्यं व कस्मावि ॥ ७१ ॥ तं नुकाडेण तथिया एना उज्जामि
तुज्ज णयणग्गे । देहि लहुं कदाइं न अन्नहाज्जेइ माइ दाहो ॥ ७२ ॥ इय विविहं विलवंतिं जक्याहारं ननिंदणपरं न ।
पेच्छिय पच्छायावी जंपइ विप्पो ननिपेयं ॥ ७३ ॥ पाणेवि अट्टवेउं फिर सुंदरि ! तुदणियं करिस्सामि । विहिणो म्तेण
णवरं जायं तुह एरिसं दुक्खं ॥ ७४ ॥ ता जइ भणेमि संपइ मायत्थिं पुरवरं तुमं पेमि । विजोमहाइजोगा संभवइ अरो-
गया तत्थ ॥ ७५ ॥ तीए भणियं सुंदर ! न याणिमो किंपि दुज्जणो भणिहि । कइ पत्तिएज भत्ता अइमयइसाहुओ तो
मे ॥ ७६ ॥ एगं ता दुक्खमिणं जीयं पुण दुज्जणाणमुत्तमा । नारक्खेयं नए हो एवं विमहिउं तरइ ? ॥ ७७ ॥ ता
परिभावसु सम्मं किंवा अजेहिं इय वियारेहिं । इय दुक्खपीडियाए मरणं चिय संपयं सरणं ॥ ७८ ॥ पेयइणावि भणियं
दइं न तरामि तुह दुइमिणं पि । किं पुण उदग्गहुयवइजालारक्खिवत्तणं मुदे ! ॥ ७९ ॥ ता वचसु निस्संरुं काहं
सक्खित्तणं अहं तुज्ज । नं जीवंतो जीवो पावइ भइइं मंदाइं ॥ ८० ॥ एवं पहुयवारं भणमाणो तीए वंभणो भणिप्रो ।
जइ तुह न होइ दुक्खं तह सुयण ! करेहि किं बहुणा ? ॥ ८१ ॥ आदोपिइण जाणं पेइण च णयरवाहिरे तेण । भणिया
कह दाइत्तं नियवयणं एत्थ लोयत्तं ? ॥ ८२ ॥ जइ ताव तरसि मंतुं जइं नियतामि ता इओ पेय । परिनिंतिंयं च
तीए मुयामि अधिवोहिओ काह णु ? ॥ ८३ ॥ तओ भणियं ॥ पजत्ता सत्तकहा संपइ तं निद्वयंभवो मज्झ । ता परिदरेहि
लज्जं यच्चामो ताव गेहम्मि ॥ ८४ ॥ नियमइणिपरात्तयणे का लज्जा अणि य ज्जमो एम । मणणिइइं कहं ते होही एतो

१ म. चंदमलंडं व ।

श्रीगुणसु-
न्दरीचरि-
तम्-

॥ ३३३ ॥

नियत्तस्त्वं ? ॥ ८५ ॥ इय भाविय गुणदोसं पत्ताई दोषि मेंविरे ताई । जाओ सयणाणंदो परितुष्टो पुन्नसम्मो वि ॥ ८६ ॥
भणिओ य सुंदरीए पिययम । एएण भावणा अद्वियं । जत्तेण मोइया रक्खिया य कूराण सबराण ॥ ८७ ॥ ता एस
महासत्तो सबयारी अम्ह पल्लियासीवि । एयस्स य जं उच्चियं तं जाणइ पिययमो चेय ॥ ८८ ॥ भणियं च पुन्नसम्मेण
मह ! तुम्हरिस्स विवसस्स । छज्जइ न पल्लियासो हंसस्सव कायसंवासो ॥ ८९ ॥ ता चिट्ठ इहेय तुहं पूरिस्सं जं न
पुज्जइ तुम्ह । इय वयणामयस्सित्तो चित्तइ लज्जोणओ सोवि ॥ ९० ॥ गंभीरिमतुगिममहुरवाणिरूवाणि ताव एएण ।
रयणायरसुरगिरिषणसवाइमयणाण गहियाई ॥ ९१ ॥ अण्णासंभवि एवं सोज्जणं पुण ण याणिमो कत्तो । खलसेहरेवि
जं मारिस्सम्मि इय पेसलालाया ॥ ९२ ॥ अहवा ॥ गियगरिमगुणेण मुणंति णेय खुद्दाण विवसियं गरुया । निवडंति
तणोत्थयकूयियासु तुंगावि मायंगा ॥ ९३ ॥ हा कह कओ निरत्थो मए अणत्थो इमस्स सुयणस्स । फोडेइ विरालो
लोळ्याए सारंपि उच्चिवडं ॥ ९४ ॥ एयारिसं पमोत्तुं किं रज्जइ सुंदरी मह अभवे । किं कमलायरलच्छी अक्खप्पे कत्थई
रमई ? ॥ ९५ ॥ निवणा इमीए बुद्धी जं एव पालियं नियं सीलं । अहयंपि पढंतो पायपावए चारिओ विहिणा ॥ ९६ ॥
गरुयायराहगहिओ जइ एसो नीहरेज्ज जीवतो । मुज्जो एवंविहुदुल्लएसु ता नेव वट्ठिस्स ॥ ९७ ॥ अह मज्जणवेला वट्ठ-
इत्ति किंकरगणेण यिन्नत्तो । आमंतिऊण इयरं समुट्ठिओ पुन्नसम्मोवि ॥ ९८ ॥ अज्मंगुवट्ठणमज्जणाई कारावियाई एय-
स्स । पढमं खु पुरोहियनंदणेण पच्चा सवेहस्स ॥ ९९ ॥ दाऊण शुक्खजुयलं विहिणा कयमोयणाइकायया । गमिऊण
दिणं सुत्ता रयणीए उच्चियसेज्जाए ॥ १०० ॥ अवराहिस्सि ससको न लहई निहं तहावि वेयरुई । अइतरलतारनयणो

मग्गइ य विणिग्गमोवाए ॥ १०१ ॥ णहि पत्तियंति पावा चलभावा सरलसज्जणाणंपि । आधावराहभीया संकंति असं-
कणिज्जंपि ॥ १०२ ॥ इय सो मज्झिमरत्ते निग्गंतुमणा समुट्ठिओ सणियं । उफो य दिवजोग्गागएण सहसा भुयंगेण
॥ १०३ ॥ पुक्कारियं निसामिय आणावियदीवएण सच्चविओ । घोरो कसिणभुयंगो सपरिच्छयपुत्तसम्मैण ॥ १०४ ॥ वाह-
रिया सयरार्हं ताहे णयरीपसिद्धगारुडिया । पकया य ते तिगिच्छं ससत्तिओ मंतंतंतेहिं ॥ १०५ ॥ पेच्छंताण य तेसिं
रुद्धा वाणी ठियं अचलमंगं । नवरं तु किंतु सच्चेयणाइं मणसवणनयणाइं ॥ १०६ ॥ ताहे पच्चक्खाओ विज्जेहिं किलेस
कालदट्ठोत्ति । जाओ तओ निरासो वेयरुई पुण्णसम्मोवि ॥ १०७ ॥ एत्थंतरम्मि गुणसुंदरीए जलकरयवग्गहत्थाए ।
सित्तो जलेण सहसा भणमाणीए इमं वयणं ॥ १०८ ॥ जइ ताव निकलंका विज्जइ मम सीलसंपया देहे । ता एसो मम
भाया होउ लहुं निघिसो अज्ज ॥ १०९ ॥ इय वारतियं सित्तो संजाओ निघिसो खणद्धेण । विम्हियमणेण भणियं जणेण
सीलं जए जयइ ॥ ११० ॥ मिलिओ णयरीलोओ जयहि महासइत्ति जंपंतो । पक्कओ पूयं तीसे कुमुमंजलिअक्खयाईहिं
॥ १११ ॥ भणियं च वेयरुइणा भो भो । अच्चंतग्गिम्हओ मज्झ । को एसो वुत्तंतो करेह मं गहियसंवंधं ॥ ११२ ॥ सिद्धं
जणेण भो अग्गजम्म ! जम्मंतरं व संपत्तो । आसि तुमं पहरदुगं गारुडियाणंपि मद्दुए ॥ ११३ ॥ जेण जणियत्तमकारं
काउं नियसीलसावणं सहसा । जीनाविओ सि नवरं एयाए निययभगिणीए ॥ ११४ ॥ तम्हा महासईए कीरइ अम्हेहिं
पूयसकारो । इय भणिय गए लोए वेयरुई भणइ तं पणओ ॥ ११५ ॥ आसि पुरा तं भइणी संपइ पुण जीयदाणओ
जणणी । पावमइवारणाओ गुरुवि तं निच्छियं मज्झ ॥ ११६ ॥ मुणियं तुह माहप्पं मए तए पावचेट्ठियं मज्झ । ता भण

कं उययार करोमि तुह पायकम्मो हं ? ॥ ११७ ॥ तीए भणियं सुंदर ! उययरियं सयमेय मह तुमए । अइ परदारनिधिसिं
 करेसि परमत्यबुद्धीए ॥ ११८ ॥ दोग्गइमूलं अयसस्स कारणं कुलकलंकखयहेऊ । आयासकिलेसमहाधिरोहजणणं सु
 परदारं ॥ ११९ ॥ अहवा तए सयं थिय विट्ठो परदार धज्जणपहायो । ता युज्जसु आयहियं किं धहुणा भाय ! भणिएण ?
 ॥ १२० ॥ पडियज्जिय धयमेय कहिऊण पुरोहियस्स सम्भायं । तं खमिऊण यहुहा सट्ठानं पडिगओ धहुओ ॥ १२१ ॥
 पइहरकुलहरकयवच्चवाए गुणसुंदरीए धीराए । एवं अकरणनियमो पाइं अणुपालिओ सुइर ॥ १२२ ॥

एएण पगारेणं रइसुंदरिमाइयाओ चवरोधि । परपुरिससंगपाये अकरणनियमं चिरं काउं ॥ १ ॥ उववन्नाओ तिय-
 सालयम्मि रइसुंदरे धरविमाणे । फारफुरंतसणुतेयलच्छिपज्जोइयविसाओ ॥ २ ॥ देवीओ दिघसुहं चिरमुवमोत्तुण पुञ्ज-
 सेसेण । आउक्खए चुयाओ चंपाए पुरीए अययरिया ॥ ३ ॥ कंचणसेट्ठिस्स पिया वसुहारा पवमिणी कुवेरस्स । धरणस्स
 महालच्छी वसुंधरा पुन्नसारस्स ॥ ४ ॥ एयासिं सिप्पीणव थियटोयरसंपुडेसु विमलाओ । जायाओ सुविप्ताओ ताओ
 मुत्तार्मणीव ॥ ५ ॥ तारासिरिधिण्यादेविनामधेयाइं सकुलसाराइं । पप्फुल्लुप्पलनयणाहिं ताहिं नलिणीहिय सहंति ॥ ६ ॥
 सुहसंगहियकलाओ लायणुवहसियसिययरकलाओ । जणनयणहारिणीओ कमेण जायाओ तरुणीओ ॥ ७ ॥ पुत्तिं पिय
 पुत्ताओ अन्नोन्नममंदनेहपुत्ताओ । सावयकुलज्जम्माओ पाविययरविरइधम्माओ ॥ ८ ॥ जिणदाणपुन्नगुणसकलाओ आय-
 ट्ठिऊण एयाओ । विणयंधरनामेणं वियाहिया इब्भपुत्तेण ॥ ९ ॥ एसो पुण इह भरहे गयसीसे पुरयरम्मि सुपयासे । राया
 वियारधवलो रज्जधुरा वहुणवरधधलो ॥ १० ॥ तस्स धरो वेयाली उदारचित्तो दयाइगुणसाली । सययं परोवयारी आसि

दढं पावपरिहारी ॥ ११ ॥ सो पुण उदारयाए निच्चं असणाइयं मणुनंपि । कस्सइविस्ताणिऊण उचियं उवभुत्तवं नियमा ॥ १२ ॥ अह अन्नदिणे दिट्ठो उस्सप्पिणिनवमजिणवरो तेण । विंदुज्जाणे पडिमाए संठिओ मेरुथिरमुत्ती ॥ १३ ॥ दइण तस्स-
रूवं उवसमलच्चिं च चारुतवचरणं । असमप्पमोयवसओ पडिउमिणं सो समाढत्तो ॥ १४ ॥ “वपु सुंदरु अंगविन्नासु कट
मणहर तेयसिरि कटरि कटरि लायणुववणह अइउवसमु लोयणहं अइय अइय वलि धम्मचरणहं कर हुरि नयणइं रंध-
कणि अज्ज हु अज्जं सुसेउ वलि वलि जोयहु चोज्ज करुइ हु परमप्पा देउ ॥ १ ॥” इय उल्लसंतसद्धो थोउमसीमंतभत्तिरा-
एण । बहुमाणमुवहंतो जिणम्मि एसो गिहं पत्तो ॥ १५ ॥ कुसलाणुवंधिकम्मोदएण अह तस्स भोयणावसरे । पत्तो
तिलोयनाहो भिक्खट्ठा गिहदुधारम्मि ॥ १६ ॥ तं पेच्छिऊण वंदी आणंदरसोवरुद्धवंनियमो । पडिलाभेइ जिणिंदं परिवे-
सियकामगुणिएण ॥ १७ ॥ चिंतइ य अहं धन्नो सफलं मे अज्ज जीवियं अज्ज । जं भयवं दाणमिणं पडिच्छए पाणिपुड-
एणं ॥ १८ ॥ एत्थंतरम्मि गयणे उच्छलिओ देवदुंदुहिनिनाओ । घोसिंति अहो दाणं अहो महादाणमिइ विबुहा ॥ १९ ॥
जणजणियमहच्छेरं गंधोदयपुप्फवरिसणं जायं । उफोसा वसुहारा पडिया य घरंगणे सहसा ॥ २० ॥ अविय । नरनर-
वइसुरअसुरा वंदित्तं वंदिणोवि से पत्ता । किंवा सुपत्तदाणा जायइ अच्चब्भुयं न जए ? ॥ २१ ॥ इय पयडं माहप्पं
पेच्छंतो विसुद्धदाणधम्मस्स । भेत्तूण कम्मगंठिं दंसणसद्धो इमो जाओ ॥ २२ ॥ विणिओइऊण वित्तं पवित्तपत्तेसु दूर-
महुरा सो । चइऊण पूइदेहं पत्तो पढमं अमरगेहं ॥ २३ ॥ भोत्तूण चिरं भोए सुरसुंदरिविसरवट्ठियामोहे । चविउमम-
रालयाए इहेव विणयंधरो जाओ ॥ २४ ॥ जाओ जहत्थनामो इमेण जाएण रयणसारिब्भो । जणणीविय पुन्नजसा

पुत्रजसा येय संपन्ना ॥ २५ ॥ रुय कलाकलाधो लच्छी किप्पी कलंकनिम्मुका । अतेरर सुतारं सवं दाणस्स फलमेयं
 ॥ २६ ॥ अविय “दाणं पुत्ततरुस्स मूलमणह पावाहिमतक्खरं, दाळिह्हुमकंदलीवणदधो दोहग्गरोगोसह । सोघाण गुरु-
 सग्गसेलवडणे मोयस्सस्स मग्गो धरो, ता दायवमिणं जिणुत्तविहिणा पत्ते सुपत्ते सया ॥ १ ॥” पत्तो कमेण जोयणमुज्जो-
 यणमस्सिलकामचरियाण । जिणदाणपभायाओ इमस्स पयाओ धडियाओ ॥ २७ ॥ तम्मि समयम्मि राया तम्मि पुरे
 आसि धवलज्जसपत्तरो । णामेण धम्मबुद्धी सच्चं चिय धम्मबुद्धिचि ॥ २८ ॥ लायण्णणीरसरिया गुणमणिभरियाऽकलंक-
 कुलचरिया । घणदंती यरकंती देवी तस्सासि विजयती ॥ २९ ॥ सुपह्ठिय सीमंतं विसयग्गामोवसोहियं निच्च । त धर-
 धरणिं धरणिं धुंजमाणस्स से रज्जो ॥ ३० ॥ नयरे नयरेहिल्लो को सुहिओ सुत्थओ ददं एत्तं । एव पवत्ता वत्ता कइ-
 यापि तस्स अत्थाणे ॥ ३१ ॥ भणियं भणेण केणह अग्गमणी सुत्थियाणमिह नयरे । धरइम्मसुओ धीम धणियं विण-
 यंधरो नाम ॥ ३२ ॥ जस्स घणं घणयस्स य मयणस्सव जणविमोहणं रुय । विण्णाणं विमुहाणददायगं देघगुरुणोव
 ॥ ३३ ॥ तह धरधरिणि च्चकं पहसियसुरत्थयरनारि सुंदरं । जस्साणासंपायणपठणं पुलपइ मुहकमलं ॥ ३४ ॥ भणि-
 यमयरेण तत्तो धणियवह्वण्णवायकरणेण । मा सुरत्थयरनरीसरदइयाओ हीलसु अणज्ज ! ॥ ३५ ॥ इयरेण तओ भणिय
 का हीला एत्थ वण्णओ को या । भणियं सख्यमेयं सुपसिच्चं सधनयरीए ॥ ३६ ॥ देवाण दाणवाण य कुणंति उवाइयाइ
 जुवईओ । तारिसरुवस्स कए तविहदारत्थिणो तरुणा ॥ ३७ ॥ यन्नसि कामिणीओ सच्चाओ निगयरुयगद्दाओ । चंकमियं
 उलियं जपियं च तारिं सओसाओ ॥ ३८ ॥ एवं बहुण्यार सोऊणमईव वण्णय तारिं । भवियवयानिओगा राया

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३३६ ॥

रायाजरो जाओ ॥ ३९ ॥ ण तहा दिट्ठसरूवे रज्जंति जणा जणे गुणहेवि । जह निग्गुणेवि परवयणवन्निए जयट्ठिई एसा
॥ ४० ॥ होंति वि धम्मबुद्धी अधम्मबुद्धी खणेण सो जाओ । कस्स व विवरीयत्तं ण होइ मयणेण मूढस्स ॥ ४१ ॥
एगत्तो कुलममलं मइलिज्जइ दहइ अन्नओ मयणो । दुत्तडिवग्घंतरसंठिओव दुहिओ तओ जाओ ॥ ४२ ॥ कुवियप्पल-
हरिहीरंतएणं चिंतामहण्णवुच्छंगे । आसासदीवभुओ लद्धो तेणेरिसोवाओ ॥ ४३ ॥ पच्चाइयपउरजणं दोसं उप्पाइऊण
से वणिणो । गिण्हामि वला ताओ न होमि गरहारिहो जेण ॥ ४४ ॥ इय निच्छिऊण पच्छण्णमेव भणिओ पुरोहिओ
तेण । विणयंधरेण सद्धिं कुण मेत्तिं कवडनेहेण ॥ ४५ ॥ तत्तोवि भुज्जखंडे एयं गाहं लहुं लिहावित्ता । पच्छण्णमेव मज्झं
उवणेहि अयाणियं तेण ॥ ४६ ॥ सा पुण ॥ पसयच्छि ! रइवियक्खणि ! अज्ज अभवस्स तुह विओगे मे । सा राई च
उजामा जामसहस्संव वोलीणा ॥ ४७ ॥ बडुएण तहेव कए रण्णा पउराण पेसियं भुज्जं । किर देविगंधपुडए पहियं विण-
यंधरेणेयं ॥ ४८ ॥ ता भो लिबीपरिच्छं काऊण विणिच्छयं कहह मज्झ । मा पच्छावि भणीहह अजुत्तमेयं कयं रण्णा
॥ ४९ ॥ तेहिवि न हुंति दुद्धे पूयरया तहवि सासणं पहुणो । कायघंति भणंतेहिं लिबीपरिच्छा कया हत्थं ॥ ५० ॥ दहुं
लिविसंवायं भणियं पउरेण सुट्ठु सुविसायं । अत्थि लिबीसंवाओ नय घडइ इमं तु एयाओ ॥ ५१ ॥ अविय ॥ जो चरइ
मणमिरामे दक्खारामे सुहं विगयसंको । सो कंटहयसरीरे करी करीरे नहि रमइ ॥ ५२ ॥ अविय ॥ जो चेट्ठइ गोट्ठीए मुहु-
त्तमेत्तंपि तस्स धण्णस्स । वंजुलसंगेण विसंव पण्णगो मुयइ सो पावं ॥ ५३ ॥ ता परिभावउ देवो सम्मं परमत्थमेत्थ
वत्थुम्मि । अघडंतयंपि घडियं एयं पिसुणेण केणावि ॥ ५४ ॥ सच्छंपि फलिहरयणं उवहाणवसा कलिज्जए कालं । इय

रतिसुन्द-
र्यादीनामु-
त्तरभव-
वर्णनम्-

॥ ३३६ ॥

सलसंगाओ खलु खलियं अण्खलियधरियस्स ॥ ५५ ॥ इय अपंते पवरे पठियार कुंजरोष अगणिंतो । वियरियमेरालाणो
 पकओ असमंजसं राया ॥ ५६ ॥ पमणाइ पुरिसे रे रे ! आणेह यलावि तस्स जायाओ । मुहेह मंविरे लहुं निद्धाडिय परि-
 यण वूरं ॥ ५७ ॥ तुम्मे पुण नायरया विरुद्धयारिम्मि पक्खयाइहा । त कारवेह सुखिं मम पुरओ जेण मुंचामि ॥ ५८ ॥
 एवं ते फरुसगिरं पवरा पवरा सणेण विमुहासा । कियणेण मग्गणा इय गेहाओ धाडिया रण्णा ॥ ५९ ॥ पत्यंतरम्मि
 ताओ विणयधरमारियाओ चररोयि । छियणभयाओ पुरओ ठियाओ पत्तीणपत्ताओ ॥ ६० ॥ दहूण ताण रुयं अप्प
 ठिक्कं पघिंतिओ राया । सच्च न संति अमरालएयि एवंविहवद्दओ ॥ ६१ ॥ अणुकूलो मज्झ विही णूण ज किर सुयाओ
 दिट्ठाओ । पत्ताओ य गिह मे पयाओ अमयकूवीओ ॥ ६२ ॥ कह नाम पुण इमाओ नवनेहरसेण पुलइयंगीओ । लगि-
 स्सति सय मे कंठे उक्कंठियमणाओ ? ॥ ६३ ॥ भुजंतीओ चिय णराण मयणरसकारणं जओ होति । तयभावे किमिह
 मुहं जायइ मयरमणिरमणेय ॥ ६४ ॥ अहवा सहेमि काल परिणामे सिज्झिही इमं सयं । भुक्खिययसेण पचंति उंवरा
 णेह कइयायि ॥ ६५ ॥ इयधित्तिरेण तुरियं ताओ अतेवरमि खित्ताओ । सयणासणाइ सय दयायिय चंगमोगगं ॥ ६६ ॥
 त पुण यिसंय गणितं ताओ गुरुदुहत्तयगितयियाओ । उवविट्ठाओ धरणीयलम्मि सुद्धम्मि सुद्धाओ ॥ ६७ ॥ भणियाओ य
 सपिणयं रायनिउत्ताहिं धाहुजुत्ताहिं । चेसीहिं निउणमेयं देवीओ मुयह उघेयं ॥ ६८ ॥ फलियं तुम्हाण फुहं पुवज्जियपुन-
 पायवेणज्ज । अ एस अम्ह सामी घट्टइ अद्यतमणुकूलो ॥ ६९ ॥ जस्स पसज्जइ एसो तस्स हु पित्तमणिष सुहदेव । रुठो
 जमोव जीवंसकारओ होइ नियमेण ॥ ७० ॥ ता एयस्स पसाया भुज्जइ भोए यइच्छियविसाया । मुचह मणसत्तायं कुणह

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३३७ ॥

कयत्थं पणयभावं ॥ ७१ ॥ इयजंपिरचेडीओ भणियाओ सुद्धुनिद्धुरमिमाहिं । उवेवकरेण हला ! अलाहि हलचोलकरणेण
॥ ७२ ॥ जइ सडो जीयंतं करेइ ता सुद्धु सुंदरो एस । अखलियसीलाण जओ जणयइ मरणंपि सुहमेव ॥ ७३ ॥ मड्डाग
हणेण परिस्थियाओ भुंजइ य नेह भिल्लोवि । लंघियकुलमज्जाओ तओवि अहमो इमो जाओ ॥ ७४ ॥ इच्चाइवयणनिब्भ-
च्छियाहिं चेडीहिं साहियं रण्णो । उच्चडइ ण चक्को कहवि देव ! फलिहामलसिलासु ॥ ७५ ॥ णाऊण निच्छयं नरवईवि
चिंताउरो दढं जाओ । तत्तपुलिणम्मि मीणोव ण हु रइं लहइ सयणीए ॥ ७६ ॥ अविय ॥ सुयइ सुहं गयराओ घणकंटय
संगएवि सयणीए । रागीवि हंसतूलीगओवि निदं न पावेइ ॥ ७७ ॥ चिंतगिसंपलित्तो रयणिं संवच्छरोवमं गमिउं । कय-
सिंगारो सूरुदयम्मि तासिं गओ पासं ॥ ७८ ॥ अब्भुद्धिओ न ताहिं तुच्छंपि न इच्छिओ नय तहावि । ईसरसिरिव रोरो
न पत्थिओ ताण सो रूवं ॥ ७९ ॥ अह पेच्छइ सवाओहुयवहजालालिकविलकेसाओ । अइणिबिरनासाओ जरचीवर-
मलिनवेसाओ ॥ ८० ॥ मज्जारलोयणाओ दंतुरलंबोद्धवंकवयणाओ । परिगलियजोवणाओ तुच्छं गलियाणिचरणाओ
॥ ८१ ॥ अइसयवीभच्छाओ रागीणवि रागहरणदच्छाओ । दडूण ता नरिंदो चिंतइ धणियं निराणंदो ॥ ८२ ॥ किं
एस दिट्ठिवंधो मइमोहो सुविणयं व पेच्छामि । किं वा देवपओगो किं वा पावप्पभावो मे ? ॥ ८३ ॥ हंहो महंतमेयं
अच्छेरमदिट्ठमसुयमेत्ताहे । कत्थ गयं एयासिं खणेण तं तारिसं रूवं ? ॥ ८४ ॥ अह जाणियवुत्तंता सहसा तत्थागय
महादेवी । पायडियपेमकूवा पयंपिउं चेवमारद्धा ॥ ८५ ॥ हद्धी अणज्ज ! रज्जसि विलीणहीणासु एरिसित्थीसु । अमुणिय-
पत्तविसेसो अवगन्नसि रायदुहियाओ ॥ ८६ ॥ न कलेसि कुलकलंकं विरज्जमाणं गुणं न लक्खेसि । एवं णिम्मज्जाओ

रतिसुन्द-
र्यादीनामु-
त्तरभव-
वर्णनम्-

॥ ३३७ ॥

कह धायसि परज्जणे मेरं ? ॥ ८७ ॥ एवं बहुप्पयार सबलज्जो पत्थियो पिययमाए । लज्जोणओ विसज्जइ सज्जो विणय-
 धरपियामो ॥ ८८ ॥ दहुं विसज्जियार्णं रुव साहायिय पुणो तासिं । कारणजिआसाए चिट्ठइ चित्तारो जिअं ॥ ८९ ॥
 आवज्जियमण्णविणे सूरि सत्ताणसंपयानिलओ । नयरुज्जाणे रम्मे ओसरिओ खूरसेणोसि ॥ ९० ॥ चलिओ पमोयक-
 लिओ सपवरमिअो तओ पुरीनाहो । उयपिट्ठो य सुहिट्ठो तयतिए वंदणापुवं ॥ ९१ ॥ पारज्जा य भयवया धम्मकहा
 मोहकंदनिइलणी । लज्जायसरेण तओ पुच्छियमेयं पुहइपहुणा ॥ ९२ ॥ भयवं ! किं कयमसमं सुकयं विणयंधरेण पुव-
 भये । जं विजियसुरयइओ कण्णाओणेण पत्ताओ ? ॥ ९३ ॥ कसो धा सुकयाओ एयासिं रुवमेरिसमपुव । केण
 पओगेण तया विरुवया झत्ति संजाया ? ॥ ९४ ॥ इय नरवइणा पुट्ठे पवरा विणयधरो सह पियाहिं । सवे सकोउग
 मणा गुरुयणमुवट्ठिया सोउ ॥ ९५ ॥ अइ सुरपुवुहिणोसो परिसायणजणिययइलपरितोसो । धज्जरइ परहिपसी
 जहड्डियं केवलिमहेसी ॥ ९६ ॥ विणयंधरपुवभवे कहिए तासिं च तस्स धरिणीण । तह देवयापभावे विरुवभावस्स
 हेउत्ति ॥ ९७ ॥ उग्घट्टियत्तिवसंदेगभायणाभावियाण सयरइं । जाओ विसयविरागो तेसिं नरनाहपमुहाणं ॥ ९८ ॥
 महया विच्छउणेण जणाणमाणददायगेण ददं । पपइयाणि कमेणं पत्ताणि य सासयं ठाण ॥ ९९ ॥ एवं अकरणनियमो
 सय अणायारपरिहरणहेऊ । अत्तेसिंपि पट्ठण एउदाहरणओ नेओ ॥ १०० ॥ एतत्कथानकसमग्रगाथाश्रार्यस्य विस्तरः
 कथानकादेयं सुस्तेनावगम्यत इति नातिविस्तरमीरुतया व्याख्यात इति ॥ ७२८ ॥

समाप्तं च रति युद्धि-रिद्धि-गुणसुन्दरीणां कथानकम् ॥

इत्थं देशविरतिमपेक्ष्याकरणनियमज्ञातान्यभिधाय सर्वविरतौ तद्वैशिष्ट्यमभिधित्सुराहः—

देसविरइगुणठाणे अकरणणियमस्स एव सबभावो । सबविरइगुणठाणे विसिद्धतरओ इमो होइ ॥७२९॥

देशविरतिगुणस्थाने यावज्जीवं परपुरुषपरिहारलक्षणेऽकरणनियमस्योक्तलक्षणस्यैवं रतिसुन्दर्यादिशीलपालनन्यायेन सद्भावः सम्भव उक्तः । देशविरतिगुणस्थानकेऽपि पापाकरणनियमः सम्भवतीत्यर्थः । सर्वविरतिगुणस्थानके यावज्जीवं समस्तपापोपरमलक्षणे विशिष्टतरको देशविरत्यकरणनियमापेक्ष्याऽकरणनियमो भवति ॥ ७२९ ॥ अत्र हेतुमाहः—

जं सो पहाणतरओ आसयभेओ अओ य एसोत्ति । एत्तो च्चिय सेढीए णेओ सबत्थवी एसो ॥७३०॥

यद्यस्मात्कारणात् स सर्वविरतिलक्षणः प्रधानतरकः अतिप्रशस्त आशयभेदः परिणामविशेषः । अतश्चास्मादेव परिणाम विशेषादेयोऽकरणनियमः प्रधानतर इति प्रकृतेन सम्बन्धः । इति प्राग्वत् । अत एवाशयभेदात् श्रेण्यां क्षपकश्रेणिनामिकायां “अणमिच्छमीससम्मं” इत्यादिकर्मप्रकृतिक्षपणसिद्धायां ज्ञेयः सर्वत्रापि सर्वकर्मस्वपि तत्र तत्र गुणस्थानके क्षयमुपगतेष्वेवोऽकरणनियमः, यत्क्षीणं तत् पुनर्न क्रियत इत्यर्थः । कर्मप्रकृतिक्षयक्रमश्चायं कर्मस्तत्रशास्त्रप्रसिद्धो यथा—“अणमिच्छमीससम्मं अविरयसमाइ अप्पमत्तंत्ता । सुरनरतिरिनिरयाउं निययभवे सबजीवाणं ॥ १ ॥ सोलसअट्टेकेकं छकेकेक-
कखीणमनियट्ठी । एवं सुहुमसरगे खीणकसाए य सोलसगं ॥ २ ॥ वावत्तरिं दुचरिमे तेरसचरिमे अजोगिणो खीणो । अडयालं पयडिसयं खविय जिणं नेद्युयं वंदे ॥ ३ ॥” ॥ ७३० ॥

एतो उ वीयरागो ण किंचिवि करेइ गरहणिज्ज तु । ता तत्तग्गइखवणाइकप्प मो एस विण्णेओ ॥ ७३१ ॥

इतस्सियत एव भकरणनियमात् प्रकृतरूपात्, वीतरागः क्षीणमोहादिगुणस्थानकषर्त्ती मुनिर्न नैव किञ्चिदपि करोति जीपहिंसादि गर्हणीय स्वधर्यरूपं देशेनपूर्वकोटीकाल जीघन्नपि । तत् तस्मात् तच्चद्विसेसस्स्या गतेनारकतिर्यग्गतिरूपायाः क्षपणादिविकल्पाः, तत्र क्षपणं निर्मूलमुच्छेदः, स चानयोरनिवृत्तिमादरगुणस्थाने त्रयोदशनामप्रकृतिक्षपणकाले सम्पद्यते । आदिशब्दात् पुनरनुदयरूपोऽनुबन्धव्ययच्छेदः । स च निवृत्तप्रकृतिगतद्वयप्रवेशानामघाप्यप्राप्त क्षपकश्रेणीनां शालिभद्रादीना वाच्यः । (ग्रन्थ० ११०००) एषोऽकरणनियमो विज्ञेयः । अयमत्र भावः—यथा नरकगत्यादिकर्मध्यादिमिरनुदययोग्यतानीसं सन्न कदाचिदुदयमासादयति, तथाऽकरणनियमे सजाते न कदाचित् पापे प्रवृत्तिः प्राणिनामुपजायत इति ॥ ७३१ ॥

तह भावसजयाणं सुवइ इह सुहपरंपरासिद्धी । सावि हु जुज्जइ एवं ण अण्णहा चित्तणीयमिणं ॥ ७३२ ॥

तथेति दृष्टान्तान्तरसमुच्चये । भावसंयतानां निर्व्याज्यतीनां ध्रूयते समाकर्ण्यते इह जिनप्रवचने सुखपरंपरा सिद्धिः—प्रतिभयं विशिष्टसुखलाभात् पर्यन्ते निर्वृतिरिति । सापि सुखपरंपरासिद्धिर्न केवलं तच्चद्विसेसस्याविक्षपणम्, दुर्यस्माद्, युज्यते एवं पापाकरणनियमलक्षणात् प्रकारात्, न नैवान्यथा एतत्प्रकारविरहेण । चिन्तनीय विमर्शनीयमिदमस्मादीयमुक्तम् ॥ ७३२ ॥ एतदेव भावयतिः—

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३३९ ॥

सङ्गरहणिणज्जवावारवीयभूयम्मि हंदि कम्मम्मि । खविण्णुणो य तस्साकरणम्मी सुहपरंपरओ ॥ ७३३ ॥

सदा सर्वकालं गर्हणीयव्यापारवीजभूते शीलभंगादिकुत्सितचेष्टाविषवृक्षप्ररोहहेतौ, हंदीति पूर्ववत्, कर्मणि मिथ्या-
त्वमोहादौ क्षपिते, पुनश्च पुनरपि तस्याकरणे स्वभावस्थायामप्यविधाने सुखपरंपरक उक्तरूपः सम्पद्यते ॥ ७३३ ॥
आहरणा पुण एत्थं बहवे उसभाइया पसिद्धन्ति । कालोवओगओ पुण एत्तो एक्को पवक्खामि ॥ ७३४ ॥

आहरणानि ज्ञातानि पुनरत्र प्रकृतेऽर्थे बहवो भूयांस ऋषभादिका ऋषभभरतादयः प्रसिद्धाः सर्वशस्त्रेषु विख्याताः,
इति नात्र तद्वक्तव्यताप्रपञ्चनमाद्रियते । कालोपयोगतः प्रवर्त्तमानदुष्पमालक्षणः कालोपयोगमाश्रित्य पुनरित ऊर्ध्वमेक-
माहरणं प्रवक्ष्यामि ॥ ७३४ ॥ एतदेव प्रस्तावयति;—

एयम्मिवि कालम्मी सिद्धिफलं भावसंजयाणं तु । तारिसयंपि हु णियमा बज्झाणुट्ठाण मो णेयं ॥ ७३५ ॥

एतस्मिन्नपि काले प्रायः कलहडमरकराऽसमाधिकारकैः स्वपक्षगतैः परपक्षगतैश्च जनैः सर्वतः संकीर्णैः दुष्पमालक्षणे
सिद्धिफलं बाह्यानुष्ठानं ज्ञेयमित्युतरेण योगः । केषामित्याह—भावसंयतानां तु आजीविकादिदोषपरिहारेण प्रारब्ध
सद्भूतव्रतानामेव साधूनाम् । तादृशकमपि संहननाद्यभावेन कालानुरूपमपि । हुरवधारणे भिन्नक्रमश्च । ततो नियमा-
देव बाह्यानुष्ठानम्, आलयविहारादिकम्, इच्छामिच्छाकारादिकं च ज्ञेयम् । तथाहि यादृशीमीश्वरस्तथाविधदेवता-
पूजनादिकाले कोटिव्ययेनाशयशुद्धिमासादयति, तादृशीं दरिद्रः काकिणीमपि व्ययमान इति लौकिकदृष्टान्तसाम-

अकरण-
नियमस्य
सर्ववि-
वैशिष्ट्यम्—

॥ ३३९ ॥

ध्यायि इहाशठमकृतयो वर्धमानानुरूप धर्मचरणमनुतिष्ठन्तः साम्प्रतमुनयस्त्रीर्यकरकालभाविषाधुसाधव इव मोक्षफल-
धारिषभाजो आयन्त इति ॥ ७३५ ॥ अथैतद्वक्तव्यताया 'संखो' इत्यादिगाथासमूहमाह—

संखो कलावर्द्ध तह आहरणं परत्य मिहुणय जेयं । चरमद्धायऽवितहचरणजोगओ सति सुहं सिद्धं ॥ ७३६ ॥

संखो नामेण निवो कलावती तस्स भारिया इट्ठा । तीण भातिणियगयपेसणमब्बंगमिति रत्तो ॥ ७३७ ॥

गुत्तिणिविसज्जगाणं हत्थे देवंगमा इयाणं च । पढमं च देविदंसण साहण तह तस्स पपत्ति ॥ ७३८ ॥

तस्सेहा सयगहणं पप अहमेव तस्स अप्पिसं । परिहणतोसा सहिसनिहाण तह भासणं चित्तं ॥ ७३९ ॥

एप्पहिं दिट्ठेहिं सो चिय दिट्ठोत्ति परिहिप्पहिं तु । सो चिय ओसत्तो सहि । एमादि अतीवनेहजुयं ॥ ७४० ॥

वीसत्थ भासियाणं सवणत्थं आगएण रत्ता ओ । सयमेव सुयं एयं कोवो अवियारणा चेव ॥ ७४१ ॥

एत्थ य इम निमित्तं अन्नमिणं मग्गियंपि नो दिच्चं । अन्नेण नियपियाणेहओत्ति गयसेट्ठिपुत्तेण ॥ ७४२ ॥

पट्टवणमागयाणं चंडालीणं च दाणमाणाए । रत्तम्मि वाहुत्थेयं कुणहत्ति इमीए पावाए ॥ ७४३ ॥

करणं वाहाणयण तह दुक्खा पसवणं णईतीरे । हिंमपलोहण णइपइमुहधरणं कहवि किच्छेण ॥ ७४४ ॥

देवयकंदण सच्चाहिठाण तह बाहुभावओ चरणं । तावसकुमारदंसण गुरुकहण तवोवणाणयणं ॥ ७४५ ॥
रणणो अंगयदरिसण णामे संका य सेट्ठिपुच्छणया । चिट्ठंति दंसणे णाण सोगमरणत्थणिग्गमणं ॥ ७४६ ॥
बहि चेईहर अभि अमियतेय सुनिमित्त जोगओ धरणं । कहणा ण इमोवाओ एयम्मी पत्थुए णायं ॥ ७४७ ॥
गंगातीरे सोत्तिय चंडालाइरच्छाइजरचीरे । धण्णे विच्छित्तगुद्धयपरंपराए महादोसो ॥ ७४८ ॥
तस्स परिवज्जणत्थं णिज्जामगपुच्छ उच्छुदीवम्मि । कहिए णेयावणमच्छणा य तह उच्छुवित्तीए ॥ ७४९ ॥
कालेण भिण्णवाहण वाणियगमणमुच्छुरस सण्णा । पिंडागारा बहुसो जायाणेगेसु ठाणेसु ॥ ७५० ॥
इक्खाहारा सोत्तियमुहदुक्खणयम्मि सन्नपासणया । इक्खुफलत्ति य भक्खण गवेसणां चेव जत्तेण ७५१
एवं नियसन्नायवि भक्खण कालेण दंसणं तस्स । पुच्छण साहण पीती ततो य आहार वोळंति ॥ ७५२ ॥
भक्खामि णिच्चमुच्छुं किं ण लभसि तप्फले ण होंतित्ति । दंसेमि अहं भवत्ति दंसणे हंत सण्णेसा ॥ ७५३ ॥
कस्स ममं चिय किं णो अच्छा कालेण कढिणभावाओ । सच्चं ण अण्णहेयं विण्णासणओ तहा णाणं ॥ ७५४ ॥
पच्छायावो बोहणमेसा लोगट्ठिई ण तत्तमिणं । आणायारो सेयं ततो सुद्धी उ जीवस्स ॥ ७५५ ॥

णियदेसागम कहणं पायच्छित्तकरणं च जत्तेण । सवणं च तत्तनाणं आसेवणमुचियजोगस्स ॥७५६॥
ता जह सो असुइभया मोहाओ असुइभक्खण पत्तोतह दुक्खभया तंपि ण्णु मा दुक्खोहं समादियसु ७५७
सत्थमणिपण विहिणा कुणसु तुमं एत्थ दुक्खपडियारं । अप्पवहो पुण सावग । पडिसिद्धो सवसत्थेसु ७५८
अप्पपरोभयमेया तिविहो खल्ल वणिणओ वहो समयाजंतेणाकालम्मी इओवि दोसोत्ति एसाणा ॥७५९॥
दोसा उ य णराणं विण्णेय सवमेव वसणंति । जं पावफलं दुक्खं ता अलमेएण पावेण ॥ ७६० ॥
अण्णं च निमित्ताओ मुणेमि णेगंतियं तुहं वसणं । अवि अब्भुदयफलमिणं ता चिट्ठह जाव अज्जंति ७६१॥
एवंति अब्भुवगयं ठिओ य णयराओ वाहिरे राया । धम्मकहसवण तोसो सूवणं तत्थेव विहिपुवं ॥७६२॥
सुमिणो य चरमजामे कप्पलया फलवई तहा छिण्णा । लग्गा विसिट्ठ फलया रूवेणऽहिगा य जायत्ति ७६३
मंगलपाहाउयसइ वोहणं सहरिसो तओ राया । विहिपुवं गुरुमूलं गओ तहा साहियमिणं तु ॥ ७६४ ॥
गुरुणो जहत्थ वीणण रण्णो तोसो गवेसणुवलदी । सवस्स जहा वत्तस्स हरिसलज्जाउ तो रण्णो ॥ ७६५ ॥
मिलणं गुरुवहुमाणो धम्मकहा वोहि सावगत्तं च । थंभवय जावजीवं उभयाणुगयं दुवेणहंपि ॥ ७६६ ॥

अहियं च धम्मचरणं चेईहरकारणं तहा विहिणा । पुत्तविवद्धण ठावण णिक्खमणं दाण विहिपुवं ॥ ७६७ ॥
चरमद्धादोसाओ संघयणाइविरहेवि भावेण । संपुण्णधम्मपालणमणुदियहं चेव जयणाए ॥ ७६८ ॥

आसीह जंबुदीवे दाहिणभरहहम्मज्झभागम्मि । सिरिमंगलामिहाणो देसो देसियविहियतोसो ॥ १ ॥ णट्ठपरचक्कतक्क-
रसंचारे छंदचारिचउचरणे । देसम्मि तम्मि रम्मं संखपुरं नाम वरनयरं ॥ २ ॥ तं पुण तरुणिमुहंपिव सुदीहरच्छं, समु-
ज्जलदियं च । सइ संचरंतसूरं ताराहरणं च गयणं व ॥ ३ ॥ रेहंतचित्तसालं बहुसाहारं सुजाइरमणीयं । पुन्नागनाग-
रम्मं परमुज्जाणं तयं नयरं ॥ ४ ॥ सुरघरइउव्विभयंगुलि कहइ व तं तूरगहिरघोसेण । भणह जणा ! जइ अन्नं नरलोए
एरिसं नयरं ? ॥ ५ ॥ संखोष धवलवन्नो नियरवसुंदेरजणियजणतोसो । सुद्धकुलजलहिजाओ अहेसि संखो निवो तत्थ
॥ ६ ॥ रज्जमवज्जविरहिओ सो पालइ दूरमुज्जलपयावो । अमयकरोष सुहकरो करेहिं अइसिसिररूवेहिं ॥ ७ ॥ अन्नम्मि
दिणे रत्तो अत्थाणगयस्स विणयसंपन्नो । गयसेट्ठिसुओ दत्तो पडिहारनिवेइओ पत्तो ॥ ८ ॥ मोत्तूण चलणमूले रायारिह-
पाहुडं कयपणामो । सप्पणयमासणगओ भणिओ सो नरवरिदेण ॥ ९ ॥ कीस चिराओ दीससिं गयनंदण ! सुट्ठ देहकुसलं
ते । भणियं च तेण कुसलं संपइ देवाणणे दिट्ठे ॥ १० ॥ कारणमेत्थ महापहु ! कुलधम्मो एस वणियलोयस्स । कीरइ
धणज्जणं जं दिसिजत्ताएवि गंतूण ॥ ११ ॥ अन्नं च ॥ दुपरिच्चयघरिणिघरो जो न नियच्छेइ महियलं मणुओ । सो कूय-
दहुरो इव सारासारं ण याणेइ ॥ १२ ॥ नज्जंति चित्तभासा तह य विचित्ताउ देसनीईओ । अच्चन्भुयाइं बहुसो दीसंति

महिं भमतेहि ॥ १३ ॥ ता देव ! देवसालं नयरं नयराश्यं जयपयासं । अहमत्थत्थी सुत्थं वणिज्जकजे गजो आसि ॥ १४ ॥ रत्ता भणियं साहसु जंताइतेण सत्थं य गण्ण । किं सच्चवियमत्तवं अच्छरियं विवसमणहरणं ॥ १५ ॥ दत्तेण भणियमिह देवसालमइधोअसयसमाइत्तं । पुरमत्थि पिसाल फलिहसालपरिवेढियं तत्थ ॥ १६ ॥ अप्पठिमाइं सुरमंदिराइं अकरो इय नियसइ सुहत्थी । कस्सयि य नत्थि माया गयघाहो तह जणो सत्तो ॥ १७ ॥ णारीणंपि ण रक्खा इच्छिअइ अत्थ वेसलोगेयि । नो मत्तिअइ कुली केसाणं सवहा अत्थ ॥ १८ ॥ अयिय । मासाहारा धीयरचरिया तह देव ! अत्थ सकलत्ता । दीसंति पहाणमुणी कहिमो मे ! कित्थियं देव ! ॥ १९ ॥ अत्तंपि किंपि चोअ दिट्ठं तं पुण ण साहिउं सक्का । सयमेय तं पलोअउ णीलुप्पललोयणो देवो ॥ २० ॥ इय भणिक्कण पयत्तेण गोविय कट्ठिऊण नरवइणो । चित्तफलं पणामइ राया पासइ करे धरिउं ॥ २१ ॥ दिट्ठा तत्थोवहसियतियसयहमणचमकसंअणणी । एगा कप्पा लायण्णसलि-
छकलसोयमाणधणी ॥ २२ ॥ विहिमो जेण पणामो णूणं रभा तिलोत्तमा धावि । एसा देवी इय माणसम्मि परिचि-
तियं तेण ॥ २३ ॥ अबो ! सरलसहावत्थ तुग्ग एसा कह कुडिलक्या । आया वयणपत्तची सहासययणेण इय भणिओ ॥ २४ ॥ निज्जाइया अइचिर भणियं अबो ! अत्तगो कोयि । विस्साणपगरिसो तत्स जेण लिहिया इमा एव ॥ २५ ॥ का पुण एसा देवित्ति, पुच्छिय राइणा भणइ दत्तो । दिट्ठमणुण्ण लिहमाणगत्स को पगरिसो एत्थ ! ॥ २६ ॥ एगस्स-
च्चिय विण्णाणपगरिसो भण्णप पयावइणो । जेण पडिच्छंदस्सवि धिरहे एसा पिणिम्मविया ॥ २७ ॥ किं एत्थ अपठि-
पुण्णं भणियं रण्णा जर्मिधुर्बिगनिमं । वयणं कमलदलोवममच्छिअुय, किंपि रमणिओ ॥ २८ ॥ अंगाण विस्सासो,

लायन्नं जलहिसलिलओ अहिगं । दिट्ठीभंगो रंगस्स सरिसओऽणंगणट्ठस्स ॥ २९ ॥ कण्णंतपत्ततिकखंतलोयणां किंच
हसिरभणिरेसा । चित्तट्ठियावि देवी हरेइ चित्तं फुडं मज्झ ॥ ३० ॥ दत्तेणुत्तं देवेण माणुसीवि य इमा कया देवी ।
अहंवा मणुस्सिओ च्चिय देवस्स हवंति देवीओ ॥ ३१ ॥ एवंविहाओ किं माणुसीओ भो दत्त ! कत्थइ भवंति । पहसि-
यवयणेण अणेण भासियं सुणउ ता देवो ॥ ३२ ॥ सा अन्नच्चिय लीला अन्ना सा अंगचंगिमा कावि । जा तीए माणुसीए
लिहणं पुण सरणकज्जेण ॥ ३३ ॥ भणियं सविम्हणं रत्ता ता भद ! कहसु का एसा । पडिभणइ तओ दत्तो एसा मम
देव ! भइणित्ति ॥ ३४ ॥ जइ तुह भइणी ता दत्त ! सा ण दिट्ठत्ति भणसि किं एसा । इयरेण भणियमिण्हिं कहेमि
देवस्स परमत्थं ॥ ३५ ॥ जणगस्सुम्मड्डाए चलिओहं देसदंसणट्ठाए । गहियसुमहग्घभंडो अक्खंडपयाणओ संतो ॥ ३६ ॥
लंघियअणेगदेसो संपत्तो देवसालनगरस्स । जं संधीए अरुणं सुण्णं गज्जंतसदूलं ॥ ३७ ॥ सन्नद्धपवरसुहडपरिवुडो तुरि-
यतुरयमारूढो । सोहेमि अगमगं मिल्लपुलिंदाइसंकाए ॥ ३८ ॥ भीमम्मि तम्मि दिट्ठो एगो एगत्थ पहसमांसन्नो । आस-
न्नमयतुरंगो सहसा पुरिसो अविचलंगो ॥ ३९ ॥ सवंगसुंदरो किं रइविरहे एस मुच्छिओऽणंगो । एमाइकयवियप्पो पलो-
इओ सो मए गंतुं ॥ ४० ॥ सो सावसेसजीओ णाउं सो सिसिरवारिणा सित्तो । लद्धपुणण्णवसण्णो पुणोवि सो पाइओ
नीरं ॥ ४१ ॥ छाओयरोत्ति स मए मोयगभोगेण पीणिओ तत्तो । पुट्ठो सुपुरिस ! कत्तो कह वा पत्तो सि वणगहणं ?
॥ ४२ ॥ तेण वुत्तं । जं ण मणोहरविसओ न कामचारेण गम्मए जत्थ । कम्मपवणेण पाणी निज्जइ उप्पाडिउं ताहे ॥ ४३ ॥
ता देवनंदिदेसा तुरंगहरिओ अहं इहायाओ । तुब्भेवि भणह सुपुरिस ! एत्तो संपत्तिया कत्थ ? ॥ ४४ ॥ भणियं मयावि

अम्हे तद्देसविभूषणं गमिस्वामो । सिरिदेयसालनयर एगो सत्यो तजो दोण्हं ॥ ४५ ॥ हययाहणपरितत्ता तुम्मे ता मे
 सुहासणं भयह । एवति भणिय सो तं सुहासणं छद्दु समारुढो ॥ ४६ ॥ तो हासतोसबहुला अइच्छिया किसियंपि तं रत्नं ।
 जाया विमावरी विहियमुप्पयाणं तओ सत्य ॥ ४७ ॥ वीयदियसम्मि सहसा तुरियतुरगयट्टदोछट्टं । छल्लकहल्लवोक्काको-
 छाहल्लभरियदिसिचल्ल ॥ ४८ ॥ वज्जंतदक्कडक्काहुसुक्कंसालकाहल्लरयेण । पूरियमुवणं सहसा पुरओ सेल्ल पुलोपमो
 ॥ ४९ ॥ खुदिया य सत्यसुहडा तुरियं सण्णहियमहसमावत्ता । मा भाइत्ति भणतो ममासवारो पुरो पत्तो ॥ ५० ॥ भो
 भो विट्ठो कच्चइ भणमाणेणं अयत्तिओ हरयो । सयमेय तेण एसो जाया हरिसावला दोवि ॥ ५१ ॥ तो विस्मायवइयरो
 समागओ तत्थ विजयभूवाओ । जयसेणकुमारो जयड जंपिय यंदिलोएण ॥ ५२ ॥ तेणवि पयचारपरायणेण अब्भुट्ठिकण
 णरनाहो । गियजणओ सप्पणयं पणओ रोमंचियंगेण ॥ ५३ ॥ आपुच्छिओ कह तुमं थच्छ । इमं रत्नमज्झमावडिओ ।
 तेणवि भणयं जह देव ! तेण बुट्ठेण अस्सेण ॥ ५४ ॥ अट्ठविं पयेसिओ इमममाणुसं तो मए सुखिण्णेण । मुक्का थग्गा
 परिसंठिओ थ एसो लहु चेय ॥ ५५ ॥ उइओ हं तत्तो अकज्जकारिस्सि एस मुणिकण । मत्ते मुक्को पाणेहिं तक्खणां ताय !
 तत्तो हं ॥ ५६ ॥ गिम्हसमुब्भयत्तण्हापरायणो दारुण समं पत्तो । अघारियं जयमिण समंतओ वेच्छित्तं लग्गो ॥ ५७ ॥
 पत्तो पर ण जाणामि किंपि संजायमंतरे तम्मि । जीवावओ म्हि अनिमिच्चयंधुणा पुरिससीहेण ॥ ५८ ॥ एएण सत्य-
 थाहेण जंपमाणेण एयमुवइट्ठो । तेणाहं नरयइणा सक्ख च णिभाळिओ तेण ॥ ५९ ॥ भणियं कयप्पणामेण मज्झ सत्ती
 ण पाणदाणम्मि । देयस्सेय पभायो कुमरो अं जीविओ एसो ॥ ६० ॥ रत्ता परित्तोसमुवागएण आलिं गिओ ददं भणि-

ओ । तं भइ ! मज्झ पुत्तो पढमो निरुविग्गओ विससु ॥ ६१ ॥ तो सत्थरक्खवाले निरुविउं देवसालनयरम्मि । नीओ समगंचिय दाविया य पडिवत्तिया रम्मा ॥ ६२ ॥ ततः । कहकहवि तेहिं हरियं रायकुमारेहिं देव ! मह हिययं । जह जण-
णिजणयनयरदेसवासस्स नो सरइ ॥ ६३ ॥ अत्थि पुण तस्स रत्तो धूया सिरिदेविकुच्छिसंभूया । लक्खणधरी सुरूवा
अणुया जयसेणकुमरस्स ॥ ६४ ॥ तुलियतिलोत्तमतेया कलाकलावम्मि सुद्धु पत्तट्ठा । जणमणहरणसुचरिया कलावई
सच्चवियनामा ॥ ६५ ॥ तीए अणुरूववरो गवेसिओ सबओ न उण लद्धो । चिंताणलेण उज्झंति तेण पियरो य भाया
य ॥ ६६ ॥ अविय । जायंतिय दीणिम जणंति, जोयणसंपत्तिय, चिंतासायरि खिवहिं तवहिं परमंदिरि जंतिय । पियपरि-
चत्त अहुंतपुत्त मणुतावहि जणयह, जम्मदिणिच्चिय नयण नीरु निंदिज्जइ धूयहं ॥ ६७ ॥ भणिओ तेहिं तओ हं भइ-
णीए लहसु किंचि वरमुचियं । जं वहरयणा पुहवी तुमंपि बहुहिंडणसहावो ॥ ६८ ॥ एवंति भणंतेणं मएवि लिहिओ
इमीए पडिच्छंदो । तयणुण्णाओ कमसोहिज्जो गेहम्मि पत्तो म्हि ॥ ६९ ॥ फुरइ पुण मज्झ हियए एसा देवस्स चेव उचि-
यत्ति । नियसामियं पमोत्तुं रयणं को सहइ अन्नस्स ? ॥ ७० ॥ कुलगिरिसमुब्भवाणं ठाणं रयणायरो हु सवियाणं ।
मोत्तूण ससिं अन्नत्थ कत्थई घडइ किं जोण्हा ? ॥ ७१ ॥ तं सोऊण णरिंदो ताहे चिंताउरो दढं जाओ । कह मज्झ
इमाए समं लहुमेव समागमो होही ? ॥ ७२ ॥ एत्थंतरम्मि मज्झण्हसमयसूयाकरो सुरगिहेसु । संखरवो संजाओ पडियं
तह कालकहगेण ॥ ७३ ॥ उल्लसियतेयपयरो सूरु जणमत्थयं कमइ एसो । तेयगुणब्भहियाणं किमसज्झं जीवलोगम्मि ?
॥ ७४ ॥ सिंगारवुहिजणणी मणोरमा बहुमहसवसणाहा । देवच्चणेण लब्भइ लच्छी दइया य कमलच्छी ॥ ७५ ॥

अत्थाणमडवा सो उट्ठिता कयसिणाणकाययो । देयाइपूयणं काठ किंचि आहारमुयमुत्तो ॥ ७६ ॥ सबलद्धो रसणाण
 महुराईण ण कोपि आसाओ । तं पिय कलायई माणसम्मि सइ संभरसेण ॥ ७७ ॥ तो सुत्तो ससयणीए कत्यइ यत्पुम्मि
 रइमयायंतो । परिचित्तिव पवत्तो इमेरिसं वम्मणो सतो ॥ ७८ ॥ भई ते देय ! जेण जियतियसवह निम्मिया सा मयच्छी,
 तं खुण ज न सिद्धा गयणगमसमा माणयाणंपि पक्खा । तम्हा अम्हंपि इण्हि कुणसु पडु ! छहु सुंदरं पिच्छमारं, पेच्छा-
 मो जेण हत्थ पयणजळरुह बुद्धं पाइहाए ॥ ७९ ॥ किं होही सा राई दिवसो वा अमयणिम्मिओ कोइ । जत्थ रमिस्स
 तीसे उरम्मि हंसो सरयरेव ॥ ८० ॥ कइया वा महुराहरदलकलिप ययणपंकप तीसे । काह महुरलीलं अवियण्हो मय-
 रामोए ! ॥ ८१ ॥ एमाइविच्चचित्ताहीरतो अञ्जिऊण किंपि खण । पुणरपि अत्थाणगओ तीए कहाए दिणं नेइ ॥ ८२ ॥
 अह बुइयदिणे रओ नमंतसामतचक्खालेण । सेयिज्जमाणधरणारयिंदजुयलस्स सहसत्ति ॥ ८३ ॥ चारपुरिसेण केणइ
 सिद्धं गुरुसात्तरुद्धफठेण । देय ! महत्त सेज पविसइ कत्तोवि तुह देसे ॥ ८४ ॥ रहचक्खणधणारवगयगजियतुरयखुरर
 पुग्गीसो । कोलाहलो दिसाओ पूरइ वणसत्तसंतासी ॥ ८५ ॥ अविय । उइइधरिययरपुंडरीयडिंडीरपिंडपंडुरिय ।
 वम्मगलगगसीरोयनीरसक तय कुणइ ॥ ८६ ॥ यट्ठंति यिणयपणया सवे देयस्स सीमसामता । त पुण अणज्जमाण समा-
 गयं देय ! कत्तोवि ॥ ८७ ॥ सोऊण इमं रणकेलिकोत्तिओ मिउठिभगभीमंगो । लीलाउयनिइयनिइयमहिचलो आह
 भूवालो ॥ ८८ ॥ रे रे दिज्जठ तुरिय पयाणढका करेइ संजत्ति । तूरह भो सामंता खेळणय आगय किंपि ॥ ८९ ॥
 उद्धाएसा सिमं पउणीकारं मडा समाइत्ता । रहगयतुरगयाहणसणाहे पहरणोई च ॥ ९० ॥ किं किंति वाहरतो सप-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३४४ ॥

तो भमइ णायरो लोओ । आयन्निज्जइ वहलो पए पए हलहलारावो ॥ ९१ ॥ एत्थंतरम्मि दत्तो पहसंतो नरवरंतिए
पत्तो । जंपइ अकंड विडुरमेयं किं देव ! पारद्धं ? ॥ ९२ ॥ णणु एयं तं रयणं सयंवरं एइ जमिह देवस्स । चित्तद्वियं पि
दिट्ठं चिट्ठइ चित्तद्वियं चेव ॥ ९२ ॥ सो एस जयकुमारो दिसिदिसिवित्थरियकित्तिपवभारो । रुवविणिज्जियमारो संपत्त-
कलाजलहिपारो ॥ ९४ ॥ तवयणाओ राया सहसा बुडोव अमयकुंडम्मि । उवसंतचित्तदाहो सपमोयमणो दढं जाओ
॥ ९५ ॥ दाऊण कणयजीहं सयलं दत्तस्स अंगलगं च । पभणइ कह पुण एयं सुंदर ! अइदुग्घडं जायं ॥ ९६ ॥ दत्तो
आह हसंतो अचिंतमाहप्पयाए देवस्स । संघडइ दुग्घडं पि हु भन्नइ अन्नं किमम्हेहिं ? ॥ ९७ ॥ मइसारमंतिणा जंपियं
तओ देव ! एस किल दत्तो । सप्पुरिसज्जियविहवोद्य नायगहिओ सयाकालं ॥ ९८ ॥ किंच । रंजइ सयणे महरप्फलेहिं
वडपायवो अपुप्फोवि । न पलासतरू कुसुमुब्भडोवि विरसं फलं दंतो ॥ ९९ ॥ गज्जंति मियं महरं वरिसंति घणा घणं-
बुणा भरिया । रिक्ता कक्खडखडहरवुब्भडा तुच्छयं पिच्छ ॥ १०० ॥ सबो भणाइ महरं पुरओ रिउणोवि छंदवित्तीए ।
अंतरवहुमाणे पुण परोक्खगुणवन्नणं चिंधं ॥ १०१ ॥ संथुणइ विणयपणओ वहुं कुभिच्चोवि विविहवयणेहिं । कज्जेहिं सच्च-
विज्जइ पहुम्मि भत्ती सुभिच्चाणं ॥ १०२ ॥ ता सबहा अकित्तिमणेहो देवम्मि एस सेट्टिसुओ । गहिरत्ताउ न कहियं
संभवई देव ! पुण एयं ॥ १०३ ॥ एईए बालगाए पुरओ तइ भत्तिमणुसरंतेण । गुणकित्तणं कयं तेण तीए रागो समु-
ब्भूओ ॥ १०४ ॥ एसो चिय जणएहिं विसज्जिओ एत्थ तीए सममेव । एसो संचलो देवपायजाणावणणिमित्तं ॥ १०५ ॥
नवरं तुरियतरपओ समागओ भासियं च दत्तेण । मइसारो मंती एस णूणं सच्चाभिहाणोत्ति ॥ १०६ ॥ कहमन्नहा परो-

शङ्खकला-
वतीनिद-
र्शनम्-

॥ ३४४ ॥

कस वत्त वेसंतरेहि अतरियं । पञ्चकुवळु पिय वज्जरइ सपच्चयमिमति ॥ १०८ ॥ अहथा । दूरनिहिचपि निहि तिणव-
 हिसमोत्थयाए भूमीए । णयणेहि अपेच्छंता कुसला मुखीए पेच्छंति ॥ १०८ ॥ ततो रत्ता सेलं सज्जत्तिपर निघारियं
 झत्ति । पच्चोणीए णिचत्तो मंती तो धीघणो तीए ॥ १०९ ॥ नगरावखगलोगो मणिओ नगरं जहायरपरेहि । सग्गिमत-
 वाहिरिय पयट्टमइसवं कज्जं ॥ ११० ॥ सह चारगसोहणयं धवलाइ वेचलाइ सयलाइ । यारेह सुंकसाल जहा न सुंकं गहे-
 यवं ॥ १११ ॥ सपो य पगाइयगो माळियसंघोलियाओ यच्चो । निययावारपरेहि होयवं सबहा इण्हि ॥ ११२ ॥ उम्मेह
 तोरणाइ जज्जायासे नहतए कुणह । गयतुरयवसइकरभाइधाससपायणं चेव ॥ ११३ ॥ इय नरवइणाऽऽणत्ता पगया स-
 वपिते जहाजुत्तं । रायावि पमोयभर अचच्चमणुभविच्चमारद्धो ॥ ११४ ॥ अह धीघणेण धणिय धुणाविओ मत्थयं समत्थोवि ।
 जयसेणसेल्लोओ समाणसम्माणकरणेण ॥ ११५ ॥ आवासिओ जहोच्चियठाणे जाया पुरी ससंतोसा । कुमरो पणओ रच्चो
 सीसेण महीविलग्गेण ॥ ११६ ॥ आलिं गिओ ससभममापुट्ठो सागयं पुहइपणुणो । पवरासणे णिसल्लो सपरियणो स बहु-
 गोरयिओ ॥ ११७ ॥ तेणावि मंतिपमुहो परिवारो समुच्चियाए जीईए । कयसम्माणो विहिओ तेसु सुहासणनिविट्ठेसु
 ॥ ११८ ॥ एत्थंतरे थिरगो कुमारमंती पसंतमुहकती । भणइ बहु अम्हपणुणो हरिय हिययं तुह गुणेहि ॥ ११९ ॥ तह
 कहवि सल्लवं धो सिद्धं दत्तेण वणियपुत्तेण । जह टंकुळिन्नं पिव ठियममलं चित्तमिच्छीए ॥ १२० ॥ ताएण तुम्ह पय
 संदिट्ठ पेहनिम्भरं पीरे । तुह गुणनिहिणो दूरट्ठिया हु किं गचरव कुणिमो ॥ १२१ ॥ का तस्स छेयया का उदारया
 को गुणेषु अणुराओ । यियरइ ओ ण गुणीणं पसत्थवत्थुं सुइड्ढपि ॥ १२२ ॥ ता गुरुगुणाणुराया लायल्लकळाकळाव-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३४५ ॥

गुणकलिया । अइवछहावि वाला एसा संपेसिया तुम्ह ॥ १२३ ॥ नय एयाए राओ जाओ अन्नेसु रायकुमरेसु । कमला-
यरं पमोचुं कथ व कमला रइं कुणउ ? ॥ १२४ ॥ ता एयाए पाणिं पणईयणपणयपालणप्पवण ।। गिण्हित्तु तुमं
सुपुरिस ! करेसु मणनिवुइं अम्ह ॥ १२५ ॥ ण कयाइ दिट्ठपुवं एयाए विप्पियं ममाओवि । ता तह करेज्ज जह मे ण
सरइ करिणिव विंझस्स ॥ १२६ ॥ किं वा कुलुग्गयाणं पुरओ परिजंपिण्ण बहुण ? । पडिवन्नवच्छला ते सभावओ चेव
जं होंति ॥ १२७ ॥ आइक्खिऊण एयं विरे मंतिम्मि णिउणभणियं पि । पडिभणइ संखराया संखो इव महुरनिग्घोसो
॥ १२८ ॥ अबो ! किं पि अउवं सोजन्नं विजयणरवरिंदस्स । अम्हाणं पि गुणेहिं रंजिज्जइ जेण से हिययं ॥ १२९ ॥ जइ
वाल्यावि अम्हे जणगविओगेण णिवपयं पत्ता । किं तित्तिण्ण गुणिणो जाया उत्ताणमइणोवि ? ॥ १३० ॥ घणगुणरसपु-
न्नाइं पुरिसफलाइं हवंति परिणामे । तरुणाइं णिग्गुणाइं सउणाण मणं ण रंजंति ॥ १३१ ॥ अहवा ।-दोसेवि गुणे चिय
परजणस्स पेच्छंति उत्तमा लोया । छायाहरणं पि ण मुयइ हिमकिरणो लंछणं जेण ॥ १३२ ॥ जाणंति पियं चिय वोत्तुमु-
त्तमा अमयमुत्तिणो णूणं । किं अमयाओ अन्नं झरिउं मयलंछणो मुणइ ? ॥ १३३ ॥ ता तस्स पुहइवइणो णिक्कारणव-
च्छलस्स गुणनिहिणो । कह न करिस्सामि अहं वयणं णणु जणयतुल्लस्स ? ॥ १३४ ॥ अह जयसेणकुमारो पभणइ दत्तं
समागयं हरिसा । अज्जम्ह तुम्ह वयणे सविसेसं पच्चओ जाओ ॥ १३५ ॥ जओ । एरिसमणुद्धयत्तं एसो नयसुंदरो वयण-
विहवो । दक्खिन्नविणयउचियनुयाओ देवे अउयाओ ॥ १३६ ॥ तहवि न तोसो नियगुणगणेसु परगुणथुईसु अणुराओ ।
अहवा एरिसयच्चियमहाणुभावा जओ भणियं ॥ १३७ ॥ भरियभुवणंतरेहिं गुणेहिं णियएहिं कुंदधवलेहिं । बहु तुसंति न

शङ्खकला-
वतीनिद-
र्शनम्-

॥ ३४५ ॥

घीरा अह परगुणलेसमणणेण ॥ १३८ ॥ अस्मभ्युगुणरयणेहि पूरिय वरनिहिष देवस्स । चरिय पमोयकारणमिह कस्स
 न होइ दीसतं ॥ १३९ ॥ ससिणेहलोयणेहि रण्णा कुमरो पयंपिओ यय । सुंदर ! अईय सुयणो सि घेप्पसे जं मम
 गुणेहि ॥ १४० ॥ अहया ॥ वेप्पति सुहेण चिय सहाधविमलाइ सुयणहिययाइ । पडिबिंविज्जाइ अप्पा किल केण ण
 दप्पणुच्छंगे ॥ १४१ ॥ अ विजयरायतणओ सेण तए परिसेण होयध । सहयारपायवाओ न होइ कइयावि निवफलं
 ॥ १४२ ॥ एत्थंतरे पडियमवसरपाटण्ण जहा ॥ “अह सो सक्करमुत्तमज्झिगयपुत्तु विलोदइ, संडुम्मीसियसत्तुकुळि
 पययाहु पलोदइ । याउज्जायं कडियवुद्धि लहसि हरथह पडियं, अ दइयिं सज्जनकुडुब परिस निम्मयियं ॥ कहिं गुणसा
 यरु संखपहु, विजयराउ कहिं संवसइ । दीयतरह वि रयणु विहिओगि ओगुवनिवसइ ॥” तओ । तस्सावसरपयट्टिय
 पाटस्स पसायमागया सये । सक्कारमइमहंत कुणति पुलयंकियसरीरा ॥ १४३ ॥ पित्तससहासमुचियसकहाहिं ठाऊण
 फित्थियं पि खण । पच्चा पसन्नहियया नियनियगेहेसु संपत्ता ॥ १४४ ॥ दाणगहणुज्जयाणं निच्च यहुंसनिच्चमणिईण ।
 अण्णोण्ण चित्तणुवत्तगाण तेसिं दिणाण गमे ॥ १४५ ॥ केयइयाण विघाहो पारच्छो सुदरम्मि दियसम्मि । उच्चट्ठाणगएसुं
 गहेसु विमलम्मि गयणयले ॥ १४६ ॥ यज्जंसचित्ततूर तूररवारज्जवारबहुनइ । नह्हायट्टियलोय लोयमणोनयणकयतोसं
 ॥ १४७ ॥ तोसभरमिलियकामिणिमुहपंकयराइयगणाभोय । भोयणविमसिमावियणायरणरणारिकययण्णं ॥ १४८ ॥
 यज्जंसचित्तचारणमणोरहाइयदाणरमणीय । रमणिगिज्जंतसुतारमहुरपरमगलसमिच्चं ॥ १४९ ॥ मंगलसमिच्चकयविवि
 हकोत्तयं अणियसयणपरितोसं । परितोसवहुलवरयहुकीरतमिलंतकरकमलं ॥ १५० ॥ पुरपयरहिययहरणं यद्धियपणयं अदा-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३४६ ॥

णसंवरणं । तेसिं पाणिग्गहणं वत्तं कुलकिच्चनिघहणं ॥ १५१ ॥ जयसेणकुमारेणवि ह्यगयधणकणयभूसणाईयं । दिन्नं
कलावईए अइरित्तं जणयभणियाओ ॥ १५२ ॥ अह संखमहाराया तिहुयणविजयंव पाविओ सहसा । लामे कलावईए
अहियं मणणेबुइं पत्तो ॥ १५३ ॥ जयसेणस्सवि हियए पीई एयम्मि भइणिणेहेण । पडिवत्तिगोरवेहिय जाया अहिया
गुणनिहिम्मि ॥ १५४ ॥ परिहासतोसपंडियकहाहिं सुहमच्छिऊण बहुदियहे । पीहिययदुक्खभीरू तहावि गमणूसुओ
जाओ ॥ १५५ ॥ भणिओ य तेण राया तुह पाया देव ! दुच्चया अम्हं । तहवि पियरो महंतं काहिति मणे असंतोसं
॥ १५६ ॥ सट्ठाणमओ जामो अणुजाणह राइणा तओ भणियं । पियदंसणधणजसजीवियाण को लहइ पज्जत्तिं ? ॥ १५७ ॥
ता कुमर किं भणिज्जं तहावि जह संगमो पुणो होइ । सिग्घं चिय तह जत्तो कज्जो पीऊसबुद्धिसमो ॥ १५८ ॥ सुविणेवि
मा कुणेज्जसु देवीए कलावईए विसयम्मि । चित्तं, जओ न रयणं कस्सवि चिंताए अग्घेइ ॥ १५९ ॥ जयसेणकुमारेणवि
भणियं सच्चं ण अन्नहा एयं । जं पुण इह भणियधं ताए पुरावि भणियं तं ॥ १६० ॥ नासगभूया तुम्हाणमप्पिया सब-
हावि तुब्भेहिं । एसा चित्तेयवा वसणे तह ऊसवे य सया ॥ १६१ ॥ इय संभासपरो सो विरहगिगरालियंव रुयमाणिं ।
संठाविउं कलावइमणुगम्मंतो नरिंदेण ॥ १६२ ॥ कुमरो गंतुं लग्गो कमेण पत्तो य देवसालम्मि । दिट्ठा पियरो हिट्ठेण
साहिओ वइयरो सबो ॥ १६३ ॥ संखोवि य खोणिवई संपुन्नमणोरहो सह पियाए । तीए अपत्तविरहो भोए भोत्तुं समा-
रुद्धो ॥ १६४ ॥ तीए अदंसणे हिययनिबुइं न हु खणंपि पावेइ । नियजीवियंपि दिच्छइ अच्छइ सइ तक्कहक्खणिओ
॥ १६५ ॥ किं बहुणा । कज्जाइं कुणइ अंगं चित्तं चिट्ठइ कलावई जत्थ । अंतोउरंपि सबं कलावईणामगं जायं ॥ १६६ ॥

तह तीए तणुईए रओ रुखं विसालमवि द्विययं । ओगास जह अण्णा पावइ येवंपि नो सत्थ ॥ १६७ ॥ सा पुण न
मुणइ पोत्तुं कयावि अलिय न यावि पेसुअं । ईसावसं ण गच्छइ न थावि सोहग्गयं च ॥ १६८ ॥ जाणइ पियाई भणितं
जाणइ सवस्त वचियपवियत्तिं । जाणइ युहिपसु दय जाणइ परिपालितं सीलं ॥ १६९ ॥ हयद्वियओ होइ णिवो रंजिअइ
परियणोवि किर तीए । गुणसयवणे लग्गो सवत्तियग्गोवि सं चित्तं ॥ १७० ॥ सुहसायरमग्गाए तीए तणतुल्लगणियसग्गाए ।
सिसिरदिवसायमाणा गणिया दिवसा न धयमाणा ॥ १७१ ॥ अह अज्जया णिसाए मग्गिमभागम्मि सुहपसुत्ता सा ।
पेच्छइ सुवन्नकलसं सुरचदणपंकचच्चिच्च ॥ १७२ ॥ खीरोयसल्लिभरियं विज्जुप्पुजुज्जलं कमलपिहिय । णियचच्छंगणियिदं
विसिद्धमणिजालसंप्रदियं ॥ १७३ ॥ तक्खणमेव पधुत्ता उट्ठावेऊण नरवई कहइ । जह देव ! मए सुमिणो एण्हि एया
रिसो दिट्ठो ॥ १७४ ॥ भणइ नियो तुज्ज पिए । होही पुत्तो कुलवरमियंको । कुलकप्पतरु कुलदीवओ य कुलमदिरज्जओ
य ॥ १७५ ॥ एयंति होच इय मणिऊण सा गन्धमुपहइ धीरा । पीयामयरसपूरव हरिसपगरिसमणुप्ता ॥ १७६ ॥
अविय ॥ अम्भवहरइ ण उण्हं णय सीयं खुहत्तिसावि नो सहइ । थंकमइ णय तुरियं गम्भासायाओ बीहंती ॥ १७७ ॥
पियइ विविहोसहाई निच्चं चिय गन्धमुद्धिअणयाई । वधेइ ओसहीओ आराहइ, वेययाणेगा ॥ १७८ ॥ पुत्तप्पायसु तओ
मासेसुं नवसु पेसिया पिच्छा । पट्टिअग्गया विद्यायइ पढमं जं पिठगिहे नारी ॥ १७९ ॥ जयसेणकुसारेणवि अइसुंदरमेय-
मिइ मुणतेण । अगयजुयलं पडिअं सविसेस पाण्ड रओ ॥ १८० ॥ पत्ता कमेण, आवासिया य ते दत्तपरिचयवसाओ ।
गयसेट्ठिगिहे सम्माणठाणमारोयिया तेण ॥ १८१ ॥ भवियवयानिओरोण तेहि पढमं तिभालिया देवी । कहिओ पिउसं-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३४७ ॥

भासो आगमणपओयणं चेव ॥ १८२ ॥ अह चिरकालस्स इमा जणयपउत्तित्ति तक्खणा देवी । रोमंचकंचुयंचियकाया
जाया पसन्नमुही ॥ १८३ ॥ ईसिहसिरंपि वयणं जायं हासाउलं सुदंतीए । आणंदोदयपुन्नं वियसियमहलोयणजुयंपि
॥ १८४ ॥ सागयमिह तुम्हाणं कुसलं तायस्स नीरुया अंवा । णंदइ भाया मज्झं इय पुवं पभणिया बहुसो ॥ १८५ ॥
एमाइसिणेहपरेण उचियसंभासणेण कयतोसा । तो भासंति जहेसिं कुसलं सबेसिं तुज्झ परं ॥ १८६ ॥ उकंठियाणि
सव्वाणि भोगसाहणमिमाणि वत्थाणि । देवेण तुम्ह पहियं इमं च देवंगदोसजुयं ॥ १८७ ॥ अंगयजुयं कुमारेण
पेसियं राइणो सिणेहेण । अइवल्लहं च एयं कुमरस्स जओ नियपियाए ॥ १८८ ॥ भूसणहेउं मग्गियमलं घणिज्जगयसेट्ठि-
पुत्तेण । तस्सवि न दिण्णमेयं तो देवी भाउकयनेहा ॥ १८९ ॥ सयमेव तं पग्गिण्हिय भणेइ अहमेव अप्पइस्सामि ।
अहिगं ते सम्माणिय विसज्जिया नियनिवासम्मि ॥ १९० ॥ देवी सहीसमक्खं भुयजुयले अंगए परिहिऊण । परिओसनि-
ब्भरा निच्चलाए दिट्ठीए पिच्छेइ ॥ १९१ ॥ एत्थंतरे नरवई पत्तो देवीए मंदिरदुवारे । हसियरवं आयणिय किमेत्थ
एयाउ जंपंति ॥ १९२ ॥ इय सवियक्को जा नियइ ताव पासइ गवक्खगयणयले । देवीभुयासु अंगयजुयलं तह सुणइ
उल्लावं ॥ १९३ ॥ अमयरसेण व सित्तं मह णयणजुयं इमेसिं दंसणओ । अहवा सो चेव मए दिट्ठो एएहिं दिट्ठेहिं
॥ १९४ ॥ एएहिं परिहिएहिं ओसत्तो नेहनिब्भरो समए । मरिउं च जीवियं मे हिययं तण्णामगहणेण ॥ १९५ ॥ अन्नं च
उयह चोज्जं गयसेट्ठिसुएण मग्गियं एयं । तहवि नहु तेण दिन्नं पाणपिओ सोवि जं तस्स ॥ १९६ ॥ भणियं सहीहिं
सामिणि ! तुमम्मि जं तस्स नेहसवस्सं । अन्नत्थ तारिसं किं संभवइ किमेत्थ किर चोज्जं ? ॥ १९७ ॥ एवं अगहियनामं

शङ्खकला-
वतीनिद-
र्शनम्-

॥ ३४७ ॥

उहायं तासिं बहुविहं सोरं । ईसायसेण राया गहिओ कुवियप्पसप्पेहिं ॥ १९८ ॥ हिययस्स कयाणंदो एयाए यल्लहो धरो
कोइ । अहयं यिणोयमेत्तं यसीकओ कयहनेहाए ॥ १९९ ॥ किं निहणामि इम चिय किंया धाएमि यल्लहमिमीए । का
होअ एत्थ दुई संजोगो जीए इय घडिओ ? ॥ २०० ॥ एयं गुरुरोसाणलजाळाकयलियसरीरओ राया । कम्ममकहणि-
ज्जमिमसि पुच्छिउं किंपि असमत्थो ॥ २०१ ॥ अइयल्लहासु गरुय सम्माणट्ठाणमाणियासुं पि । को विस्सास इत्थीसु नाम
यिमुहो जणो कुणउं ? ॥ २०२ ॥ एसा कलायई जं निम्मलकुलसभवावि सासेइ । असमजसाइ एयविहाइ णूणं गलिय-
सीला ॥ २०३ ॥ एवं असकणिज्ज सकतो तक्खणा पडिनियत्तो । वुक्खेण दिवसमेग गमेइ गुरुदुक्खसत्तत्तो ॥ २०४ ॥
अत्यगयम्मि रयिमल्लम्मि दूर वियंमिए तिमिरे । सोयरियाण वहुओ पच्छस धाहरेऊण ॥ २०५ ॥ भणियाओ समइक-
प्पियमत्थ पडिबज्जिउं गया ताओ । रत्तावि समाणत्तो निक्करुणो नाम निययमहो ॥ २०६ ॥ जह भइ तुमं पच्छभमेव दे
विं कलायई मज्झ । पच्छे थिय नेउं उज्जसु अमुगत्य रत्तम्मि ॥ २०७ ॥ अह सो पभायसमए पवणीकाउ रहं तुरियतु-
रय । पभणइ देविं आरुह रहम्मि एयम्मि अयिलंघ ॥ २०८ ॥ कुसुमुज्जाणे नमिउं राया संपत्थिओ गयारुद्धो । तुह
आणयणे सामिणि ! आपसो मज्झ सज्जाओ ॥ २०९ ॥ सरलसहाया एसा ससभम रहवरं समारुद्धा । तेणावि चोइया
तक्खणेण तुरया पषणजयणा ॥ २१० ॥ केत्तिहूरे राया सुंदरि ! एसो म अगगओ जाइ । एवं अपंताइ ताइ रत्तम्मि
पत्ताइ ॥ २११ ॥ ताघ पभाया रयणी थिमलीभूयाई विसिधहुमुहाइ । रायाणमपेच्छंती देवी दद्धमाउला जाया ॥ २१२ ॥
हा निक्करुण ! किमेयं न य दीसइ एत्थ कत्थई राया । उज्जाणपि न दीसइ वेलयिया फीस तुमए हं ? ॥ २१३ ॥ नय

सुखइ तूररवो न जणरवो किंतु रत्नमेयंति । सुमिणमिणं मइमोहो किमिंदजालं कहसु सच्चं ? ॥ २१४ ॥ इय संभमप्पलावं
देविं वियलत्तमागयं दट्ठं । निक्करुणोवि सकरुणो ण तरइ पडिउत्तरं दाउं ॥ २१५ ॥ ओयरिय रहा तत्तो पुरओ कयकरं-
जली होउं । सोयभररुद्धकंठो रुयमाणो भणिउमारद्धो ॥ २१६ ॥ हद्धी धिरत्थु पावो देवि ! अहं सच्चमेव निक्करुणो ।
जेणेरिसम्मि कम्मे निओइओ हयकयंतेण ॥ २१७ ॥ सो देवि ! वरमजाओ पावयरो पावचेट्ठिओ दुट्ठो । जो एयारिस-
वित्तिं धारेई जीविउं पुरिसो ॥ २१८ ॥ जुज्झइ जणएण समं विणिवायइ भायरं सिणिद्धं पि । सेवयसुणओ वरओ पहुव-
यणा विसइ जलणम्मि ॥ २१९ ॥ ओयरिय रहवराओ ता निवससु एत्थ सालछायाए । एसो रायाएसो अन्नं भणिउं ण
पारेमि ॥ २२० ॥ विज्जुनिवायवभहियं तवयणं सुणिय मुणिय तत्तत्थं । ओयरमाणी मुच्छावसेण धरणीगया देवी ॥ २२१ ॥
इयरोवि रहं घेतुं रुयमाणो चेव पडिगओ नयरं । पत्ता कमेण कहकहवि चेयणं अह पुणो देवी ॥ २२२ ॥ जा चिट्ठइ
रुयमाणी अइकरुणं कुलहरस्स समरिजण । ता पुवनिउत्ताओ पत्ताओ पाणविलयाओ ॥ २२३ ॥ ताहिं च रक्खसीहिं
करसंठियकत्तियाकरालाहिं । णिक्कारणकोउवभडभिउडीमीसणणिडालाहिं ॥ २२४ ॥ हा दुट्ठे ! दुहचेट्ठे ! ण याणसी
माणिउं निवइलच्छिं । जं पडिकूलं वट्ठसि रण्णो णेहाउलस्सावि ॥ २२५ ॥ ता सहसु संपयं दुक्कयस्स फलमेरिसाइं फरु-
साइं । वयणाइं भासिज्जणं छिण्णं सहसा भुयाण जुयं ॥ २२६ ॥ केऊरं कणयभूसणविराइयं निवडियं धरावलए । कहकहवि
लद्धसन्ना विलावमिय काउमारद्धा ॥ २२७ ॥ हा दिव ! कीस मज्झं एवं कुविओ सि निग्घिणो होउं । जेण अतक्कियमेवं
करेसि अइदारुणं डंडं ? ॥ २२८ ॥ किं णत्थि तुज्झ गेहे मए समा कावि वालिया पाव । जेण ण याणसिऽणिद्धं हय-

विहि! दिंतो दुहमणिहं? ॥ २२९ ॥ हा अज्जत्त! जुत्ता असमिक्खियकारिया ण ते एसा। दहिही हियं अहियं
अणुत्तायो धीर! तुह विवणो ॥ २३० ॥ आणंतीए ण कओ णाह! मए तुज्ज विप्पियल्लवोवि। अण्णाणकए पिययम!
नहु जुत्तो एरिसो दहो ॥ २३१ ॥ कओ अवेण केणवि सिहं तुह किंपि त न याणामि। सव्वहसु मा पि सुमिणंतरेऽवि
सीलस्स मालिणं ॥ २३२ ॥ सो णेहो सो पणओ सा पडिबत्ती सयं सुहालवण। एक्कए पिय निग्घिण! कह पम्हुहं
तुहेयानि? ॥ २३३ ॥ खणरत्तखणविरत्ता नारी, पडिबत्तपालिणो पुरिसा। एसायि जणपसिद्धी विवरीया अज्ज सजाया
॥ २३४ ॥ हा ताय! माय! भाउय! आसि अह पाणवत्तहा तुम्ह। ता किं ण परित्तायइ मरमाणिं दुक्खमरणेण ॥ २३५ ॥
पीडावसाव तीए तक्खणमाउल्लियमुयरमइल्लज्जं। चित्तमि धहंती जाणिऊण पसवस्स सा समय ॥ २३६ ॥ पञ्चासन्नमि
गया वणगुम्मे सुलवेयणा जाया। कहयि पसूया किञ्छेण वेयणाएऽयसाणमि ॥ २३७ ॥ चलणाणमंतराले देवकुमारो-
धमं सुय नियइ। गहिया हरिसेण तहा तक्खणओ गुरुयिप्ताएण ॥ २३८ ॥ जहा। आवइगमपि सुहयइ तोसइ गुरुसो-
यगहियहिययपि। मरमाणपि जियावइ अवज्जजम्मो जण छोए ॥ २३९ ॥ भणइ सुजाय पुत्तय! होज्जसु दीहावओ
सुही सयय। वञ्छ! करेमि किमत्त घञ्जावणय तुह अभग्गा! ॥ २४० ॥ एत्थतरमि पुत्तो तवप्फडतो णईतदाभि-
मुहं। लुडिब लगो चलणेसु धरिय अह जंपित्तं लग्गा ॥ २४१ ॥ हाहा कयंत! निग्घिण! तुट्ठो सि न पसिपण किं पाव!।
दाऊण पुत्तयं जं पुणोपि अयहरितमारओ! ॥ २४२ ॥ भयवइ! णइदेयि! तुह पडिया पाएसु दीणययणा हं। पणयपिय-
करि! करुणं करेहि अवहीर मा पर्य ॥ २४३ ॥ जइ जयइ जए सील जइ ता सीलं कलंकियं न मए। ता देवनाणनयणे!

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३४९ ॥

कुण वालयपालणोवायं ॥ २४४ ॥ इय दीणं कंदंती कारुन्नगयाए तिंधुदेवीए । सोहणकरभुयलइया निरुया य कया खणे-
णेसा ॥ २४५ ॥ अमयरसेणव सिता अणुभूया तणुसुहं अइपभूयं । करयलदुएण घेतुं वालं संठवइ अंकम्मि ॥ २४६ ॥
जयं नंद देवि ! भहं णिकारणवच्छलाए तुह होउ । जीवाविया अणाहा सामिणि ! तुमए सुदीणा हं ॥ २४७ ॥ किं मज्झ
जीविणं एवंविहपराभवग्गिभुग्गाए ? । किंतु न तरामि मोत्तुं वच्छमणाहं विसालच्छं ॥ २४८ ॥ किर काही सुयजम्मे
जणओ नयरे छणं महच्छरियं । नवरं विहिपरिणामो एसो अइदारुणो जाओ ॥ २४९ ॥ रज्जंति जाव कज्जं कयकज्जा
दुज्जणव दुम्मंति । जे ते कारिमनेहा हाहा घी निग्गिणा पुरिसा ॥ २५० ॥ पियपडिवंधपिसल्लो जाण मणोमंदिरे न संव-
सिओ । निमिसंतरंपि तासिं नमो नमो वालसमणीणं ॥ २५१ ॥ वालत्तणेवि जइ ता हुंता हं वंभचारिणी समणी । एरिसयं
ता वसणं सुमिणम्मिवि ही न पेच्छंता ॥ २५२ ॥ इयं विविहं विलवंती रुयंतवणदेवयं रुयंती य । तावसमुणिणा केणवि
दिट्ठा सा पुन्नजोएण ॥ २५३ ॥ एसा किं सग्गवहू किंवा विज्जाहरित्ति तफंतो । गंतूण आसमपयं कुलवइणो तक्खणं
कहइ ॥ २५४ ॥ तेणावि य सदएणं सावयमाईहिं होउ मा ईए । कोई उवइवो तुरियतुरियमाणविया ताहे ॥ २५५ ॥
सावि न संपइमण्णा मे अत्थि गइत्ति आगया विहिओ । कुलसामिणो पणामो सप्पणयमुदंतमह पुट्ठा ॥ २५६ ॥ मच्चुभर-
निब्भरा सा अवत्तंपि हु भणेउमतरंती । महुरवयणेहिं आसासिया य णिउणेण कुलवइणा ॥ २५७ ॥ भणिया वच्छे !
उत्तमकुलसंभूया तुमं जओ देहो । णाणा विहेहिं लक्खणसएहिं णज्जइ सुकल्लाणो ॥ २५८ ॥ को एत्थ निच्चसुहिओ कस्स
व लच्छी अखंडियच्छाया । कस्स चिरं पेम्मसुहं खलियं न समागयं कस्स ? ॥ २५९ ॥ ता घीरिममवलंबिय पालेहि तव-

शङ्खकला-
वतीनिद-
र्शनम्-

॥ ३४९ ॥

स्तणीण मज्झगया । देवकुमारनिममिणं पुत्तं गुरुदेवपण्यपरा ॥ २६० ॥ जाव तुह पुवजम्मोवजियपुत्तहुमो फलं
 देह । एवं पुत्ता सजायजीवियात्ता ठिया तत्थ ॥ २६१ ॥ एत्तो मायंगीहिं केऊरजुया पदंसिया वाह । रत्तो सोवि
 निभाळइ आ निवणं ताय पेच्छेइ ॥ २६२ ॥ जयसेणकुमरनामं अंगयजुयलं पि गरुयमुवेयं । सहसा गमो वहिं गार-
 पूरियं पिय वरो जायं ॥ २६३ ॥ तहवि हु निच्छयहेत्तं गयसेव्ही सविज्जण सपुटो । अह देवसालनयराओ कोई संपइ
 समायाओ ! ॥ २६४ ॥ तेणुत्तमाममिह देव ! संति मह मंदिरम्मि देवीए । मोणायणानिमित्तं निवंतरगा नरा
 पत्ता ॥ २६५ ॥ छट्ठो न अवसरो तेहिं तेण विट्ठा न देवपायत्ति । भणियं रत्ता तुरियं सदेह समागया तेवि ॥ २६६ ॥
 भणिया किमेयमंगयजुयलं पविजयियं तमो तेहिं । देव ! अणग्घेयमणीहिं मंजियं सुंदरागार ॥ २६७ ॥ इय
 भाविज्जण पाणप्पियस्स देवस्स कारणा पहियं । जयसेणेण कुमारेण एयमम्हेहिं देवीए ॥ २६८ ॥ मुक्कं गिहम्मि
 आसिच्चि भासगाणं खणेण तेसिं सो । मुच्छानिमीलियच्छो पठिओ सीहासणे ज्ञत्ति ॥ २६९ ॥ सीयलपवणपओणेण
 पवणिओ कहवि छट्ठचेयण्णो । परिचित्तिं पवत्तो अणवेक्खियकारिया ची मे ॥ २७० ॥ सुक्कयण्णुया अहो मे
 अहो ममण्णाणपगरिसो गरुओ । निग्मग्गसेहरत्तं निहयमायो अहो पुट्टु ॥ २७१ ॥ एवं विचित्तयंतो पुणोवि
 मुच्छायसो महीपठिओ । पुणरवि छट्ठासासो भणिओ सामतमाहिं ॥ २७२ ॥ देव ! किमेयमकंठे संजायं आउलत्तम-
 इविसमं ! । एवं पुणो पुणो सो आपुट्टो कहिउमारओ ॥ २७३ ॥ मो मो मुखो अहयं नियदुक्खरिणण चोरवक्खेण ।

श्रीउपदे-
शदेप
॥ ३५० ॥

जम्हा मए ण गणिया वच्छलया विजयरायस्स ॥ २७४ ॥ जयसेणकुमरमेत्ती पम्हुसिया, णय कलावईपणओ । वहु
मन्निओ कलंको न चिंतिओ नियकुलस्स मए ॥ २७५ ॥ जमसंभवंतदोसा दोसवई कप्पिऊण जमगेहे । विजयसुया पेस-
विया आसन्नीभूयसुयपसवा ॥ २७६ ॥ ता मे न अत्थि सुद्धी पुंजस्सव असुइणो अदट्ठवो । अहमेत्थ सिट्ठलोयस्स कस्स
चंडालभावाओ ॥ २७७ ॥ णीणेह झति कट्ठाई जेण जलणम्मि पविसिउं सुद्धिं । काहमहं लहु संतावतावियं निववेमंगं
॥ २७८ ॥ सोच्चा निववयणमिणं अकालविज्जूनिवायसारिच्छं । सयलोवि परियणोन्नोन्नवयणमवलोइउं लग्गो ॥ २७९ ॥
हाहा किमेयमेवं रत्ता बुच्चइ विलक्खओ ठिच्चा । समकालमुक्कललक्कपोक्कओ विलवाए एवं ॥ २८० ॥ हा अज्जउत्त ! अइ-
निग्घिणो सि कह ववसियं तए एयं ? । सा मुहमंडणमम्हं कत्थत्ति भणंति जायाओ ? ॥ २८१ ॥ हा रायंगणमेयं वट्ठइ
सुन्नं च तं विणा मुद्धं । मा रूस्स पसिय आणेसु सामि ! तं परियणो भणइ ॥ २८२ ॥ हा हत्ति किं किमेयं धी धी एया-
रिसं विहिविहाणं । नरनारिगणो नयरे रुयइ समंता इय भणंतो ॥ २८३ ॥ अक्कंदसद्दभीमं निक्करुणाणंपि जणियकारुन्नं ।
दट्ठूण पुरं राया ऊसुयचित्तो पुणो आह ॥ २८४ ॥ भो मंति ! किं चिरावह किं मे नो मुणह वेयणं अंगे ? । हा निट्ठुरं
न फुट्ठइ हिययं मे गरुयदुक्खंपि ॥ २८५ ॥ अह मंतिदारसयणा सयराहमुदाहरंति रुयमाणा । मा कुण वियक्खण ! खए
खारक्खेवंखणेणम्ह ॥ २८६ ॥ जइ कहवि बुद्धिखूणं संजायं दिव्वजोगओ एगं । ता मा करेह वीयं गंडोवरिफोडियातुलं
॥ २८७ ॥ भयंकायराण सरणं भवंति धीरा धराहरत्थेज्जा । धीरावि धीरयं जइ चयंति ता हो उ किं सरणं ? ॥ २८८ ॥
अशं च । चिरपरिपालियमेयं रज्जमसंपत्तसत्तुसंतावं । हयविप्पहयं होही तुमए मुक्कं मुहुत्तेण ॥ २८९ ॥ काऊण कुलच्छेयं

शङ्खकला-
वतीनिद-
शनम्-

॥ ३५० ॥

मा पूर मणोरहे रिचजणस्त । पञ्जालिजण भुयणं को सज्जोयं कुणइ मइम ॥ २९० ॥ इय सविणयं सपणयं गुणदोस-
 वियारसारमयि भणियं । अवगमिजण राया चलिओ अणुतायतत्तंगो ॥ २९१ ॥ न तहा तवेइ तवणो न जलियजलणो
 न विज्जुनिग्घाओ । जह अपियारियकज्जं विसयवतं तवइ गतु ॥ २९२ ॥ तत्तो अणुगम्मंतो स मंतिसुद्धंतपत्तिपयरेहिं ।
 कहकहवि अणेच्छंतोवि तुरयमारोविओ सेहिं ॥ २९३ ॥ दिंतो वुक्ख सेवयजणस्त घम्मुज्जुयाण घेरगं । सोयंसुयारि-
 घोयाणणाहिं तरुणीहिं दीसंतो ॥ २९४ ॥ धारियगीयाउज्जो पज्जियधयछत्तचमरधिघोहो । निग्गतूण घराओ पत्तो नंद-
 णवणासमे ॥ २९५ ॥ अउहंतोणोषाय निवारणे तस्स अन्नमह भणिय । गयसेट्ठिणा जह इह उज्जाणे देवदेवस्त ॥ २९६ ॥
 सयलज्जयमचलिमणिओ मविरमुहामसुंदरागारं । ता तत्थ देय ! पूयणवंदणगाइ खणं कुणह ॥ २९७ ॥ एत्थेय अमिय-
 तेओ णामेण मुणीसरो पिचलणाणो । गंभीरिमज्जियजलही दूरोसारिसयलदोसो ॥ २९८ ॥ ता तंपि खणं पेच्छइ तस्सुव-
 पसेण होहिइ महंत । कल्लाणमेस जं सवसत्तहियकरणसलिच्छो ॥ २९९ ॥ एवति मज्जिजणं विहियं जिणपूयणं सुविच्छइ ।
 तह वंदणं जहोपिय विहिणा हरिसाचलमणेण ॥ ३०० ॥ तत्तो य गुरुसमीधं गओ कओ सविणयं पयपणामो । उवविट्ठो
 उचिए आसणम्मि तो मुणियवुत्तंतो ॥ ३०१ ॥ भणइ गुरु भवजलनिही इडुविओगाइवाइवालीदो । एस वुरंतो पावो
 जरमरणजलाचलो राय ! ॥ ३०२ ॥ नारयतिरियनरामरगईसु सवत्थ एत्थ वुक्खाइ । पुणरुत्तमणंताइ पत्ताइ सबजीवेहिं
 ॥ ३०३ ॥ एयस्स हेउभूया चउरो कोइइविसहरा घोरा । कुद्धेहिं जेहिं जणो अयाणगो हिययमग्गम्मि ॥ ३०४ ॥ दट्ठो
 कज्जाकज्ज जुत्ताजुत्तं हियाहियं मूढो । यत्तवमवत्तयं सारासारं ण याणेइ ॥ ३०५ ॥ किं बहुणा तवसओ तं त आयरइ

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३५१ ॥

बुद्धिमंतोवि । एत्थ परत्थ य रत्तो पावइ गुरुदुक्खरिंछोलिं ॥ ३०६ ॥ तुम्हाणंपि अणत्थो एयाण वसेण एरिसो जाओ ।
अच्चंतहिययदाही नरयदुहाओवि अहिगयरो ॥ ३०७ ॥ एत्थ न जुत्तं मरणं धम्मं पडिवज्जऽवज्जदुहहरणं । अन्नं न
अत्थि सरणं अवस्समाणाण भवसरणं ॥ ३०८ ॥ आयन्निऊण एयं भणियं रत्ता सुहावहो धम्मो । परमच्चंतदुहत्तो सक्केमि
खणं ण जीवेउं ॥ ३०९ ॥ ता आयरामि पत्थुयमत्थं कालोचियं परभवस्स । जं जोगं पत्थयणं कयप्पसाया तयं देह
॥ ३१० ॥ भणियं गुरुणा दुक्खस्स चैवबुद्धी पुणारज्जा ॥ सुण एगं अक्खाणगमिणिं बुच्चंतयं मए राय ! । जह आसि
गंगतीरे विप्पो कविलोत्ति णामेण ॥ ३११ ॥ सो सोयपिसायवसीकयल्लओ सोत्तियत्तणं होइ । कइयाइ सोयचिंतासंकडप-
डिओ विचिंतेइ ॥ ३१२ ॥ अग्गाहारे किल एत्थ सबओ संचरंतमायंगे । रच्छालुलंतजरचम्मचीरनियरे सुई नत्थि ॥ ३१३ ॥
नरसारमेयजंबुयमज्जारईण कायमुच्चार । वासजलवासबूढा णईतलाईसु निवडंति ॥ ३१४ ॥ ता जइ कहिंचि माणुसप-
सुरहिण जलहिमज्झदीवम्भि । कीरइ वासो ता सोयसंभवो नन्नहा मत्ते ॥ ३१५ ॥ पुच्छंतस्स पइदिणं कहियं निज्जामएण
केणावि । पंडुच्छुभरियमरुयं दीवमहं दट्ठुमायाओ ॥ ३१६ ॥ सोऊण तस्स वयणं महानिहाणंव दट्ठुमूससिओ । पभणइ
कहंपि भइय ! णेह ममं सबहा तत्थ ॥ ३१७ ॥ बोहिज्जंतो पंडियजणेण सयणेहिं तह निरुब्भंतो । कूडाभिमाणणडिओ
चलिओ निज्जामएण समं ॥ ३१८ ॥ पत्तो य नीरनिहिणो संसारस्सव अणोरपारस्स । मज्झे आसासकरं माणुसजम्मंव तं
दीवं ॥ ३१९ ॥ विसएव महुरसाए तहिं य दट्ठूण उच्छुणो वरओ । मोत्तुं पोयं धम्मंव पाविय सो ठिओ मुइओ ॥ ३२० ॥
तडखणियविवरगोदगवसविहियतिसंझसोयववहारो । भक्खंतो उच्छुदले गमेउमह कालमारज्जो ॥ ३२१ ॥ नवरमइउच्छु-

शङ्खकवा-
वतीनिद-
शनम्-

॥ ३५१ ॥

मात्स्यदोषाभो जोह्यादि उद्धुज्यं । छिण्णं उच्छुचवणकिरियाए अक्खम जायं ॥ ३२२ ॥ परिभाषितं पयसो अहं उच्छुणं
 फलाहं होताहं । सा सुंदरं मपंतं जयनिम्माणं पयायणो ॥ ३२३ ॥ सुयणाण निज्जणत्तं कुणउ कुलबालियाण वेहव ।
 उच्छुण निष्कलत्तं पिरत्थु युद्धी पयायणो ॥ ३२४ ॥ अग्गाण चेष देसे अहवा ण फलंति इह पुणो एए । भूमिगुणाओ
 साफ्फामिति संभायणिज्जति ॥ ३२५ ॥ ता जुज्जह मे सम्मं गवेसितं ताव तं तह करेह । पुवागयस्स एगस्स मिश्रयहणस्स
 (मणुयाणं) ॥ ३२६ ॥ एगत्थ दिवायरकिरणसोसियाओ अमेग्गपिंडीओ । पेच्छइ चितइ एयाइ ताइ णूणं फलाइति
 ॥ ३२७ ॥ भोणुं ताइ पयसो कयायरो तह गरेसितं निच्चं । हा पी अज्जाणयसो अं सो जाओ इमेरिसओ ॥ ३२८ ॥ किं
 पणुणा सो परियय । तारिसक्खीकयं रविकरेहिं । आहारइ नीहारं निरयय अद्यंतमूढप्पा ॥ ३२९ ॥ कालेण कयाइ यणी
 मिठिओ सो अह कमो य संभासो । समवेसयासगत्तेण दोवि हरिसं पर पत्ता ॥ ३३० ॥ वणिएण पुच्छिओ सो कहं
 सरीरद्धिइ इहं पुग्गं । उच्छुण भक्खणेणं तेणुत्ते भणियमियरेण ॥ ३३१ ॥ णो लहसि किं फलाइ उच्छुणं तेण भासिय-
 मभायो । तेहिं भइ । फलाइ भण तं चिय केरिसो साओ ॥ ३३२ ॥ भणइ स अइय महुरो दसेह ममंति भासिय ताइ ।
 जा वंसियाइ ता दूरहसिययणो भणइ यणिओ ॥ ३३३ ॥ एए पुरीसपिंडा रविकरसुक्का फलाइ न हु होति । गोरूयाण
 पहेणं भइ । पयसो न सिट्ठाण ॥ ३३४ ॥ कच्चियविणाणि भुंजंतयस्स ते अइगयाणि, सो भणइ । एगो मासो वणिएण
 पुत्तमज्जाणफलमेयं ॥ ३३५ ॥ रक्खंतएण पाए पुरीसगद्धापं योलिय सीस । अमुइलयसगमीओ रओ सि अं अमुइभो-
 गम्मि ॥ ३३६ ॥ उच्छुण निष्कलत्तं असइहंतेण सयलज्जणपयहं । सुइयाइणा तए भो विट्ठाए विनडिओ अप्पा ॥ ३३७ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३५२ ॥

कविलो भणइ पुरीसं कस्सेरिसमाह सो महं तुह य । णणु सा अईवसिठिला होइत्ति भणाइ तो इयरो ॥ ३३८ ॥ बहु
दिणवसओ रविकरसुकं एयारिसं इमं जायं । तहवि असहहंतेण विम्हओ अप्पणा विहिओ ॥ ३३९ ॥ अइगरुयविसाय-
वसो रडिउं लग्गो विमुक्कपोक्कारो । मम भो अणज्ज ! निग्घिण ! निक्कारणवेरिओ दिव ! ॥ ३४० ॥ विट्ठालिओ जमेवं
तुमए हं धम्मकम्मकारीवि । किर सुद्धसोयजोगं साहिस्सं मुत्तिआयारं ॥ ३४१ ॥ इय सयणधणे सुहिणो चइऊण इहा-
गओऽहमसहाओ । तं पावकयंतवसा विवरीयं पेच्छ संजायं ॥ ३४२ ॥ किं कुणउ पुरिसयारो नरस्स दइवे परंमुहे जाए ।
साहेमि कस्स एयं कस्स व गच्छामि सुद्धिकए ? ॥ ३४३ ॥ पच्छातावपरद्धो भणिओ सो वाणिएण भुज्जोवि । आयकए
अवराहे मा रूससु भट्ट दइवस्स ॥ ३४४ ॥ विउसेहिं समाइन्नं सोयं चइऊण कूडबुद्धीए । अइवाएण दुमो इव भग्गो
सि फुडं तुमं मूढ ! ॥ ३४५ ॥ एसोवि महामोहो जह किर नीरेण सुज्झए पावं । ण्हायाण होइ धम्मो निवंधणं सग्गमो-
क्खाण ॥ ३४६ ॥ अंगस्सवि जेण मलो सुज्झइ वज्झो न अंतरंगोवि । जीव विलगं सुहुमं कह तेण विसुज्झई पावं ?
॥ ३४७ ॥ देहगयं वज्झमलं सुज्झइ णीरेण खालिए देहे । जीवगयं पुणपावं सुज्झइ परिणामसुद्धीए ॥ ३४८ ॥ एवं पव-
त्तियं पुण पुराणपुरिसेहिं असुइदेहस्स । दोसच्छायणहेउं किंचि विभूसानिमित्तं च ॥ ३४९ ॥ देवच्चणम्मि जम्हा अवस्स-
कायवमेयमुवइट्ठं । तेण पसिद्धी लोए धम्माय भवे सिणाणमिह ॥ ३५० ॥ मा होंतु अमज्जाया मणुया तिरियघ अविर-
याहारा । भोयणपज्जंतम्मि सोयविहाणं अओ दिट्ठं ॥ ३५१ ॥ तह हीणजाइयाणं कीरइ खलु छुत्तिओत्ति परीहारो ।
तेसिं पावायारं कुलयावि कुणंति णो जेण ॥ ३५२ ॥ एवं सोयायारे कारणमेया अणेगहा रुढे । धम्मत्थिणावि एसो

शङ्खकला-
वतीनिद-
शनम्-

॥ ३५२ ॥

आयरियसो अजो खेव ॥ ३५३ ॥ परिहरियवं सफं ण सण असकंति एस परमत्थो । मुग्घाणंपि सुईसुं वियवर ! जम्हा
 इमं भणियं ॥ ३५४ ॥ “मक्षिकासंततिद्वारा विमूढो जलविन्दयः । स्त्रीमुखं घालवृक्षाश्च न कुप्यन्ति कदाचन ॥ १ ॥
 देवयाग्राधियाहेषु संभ्रमे राजदर्शने । संग्रामे हृद्भग्नौ च स्पृष्टास्पृष्टं न कुप्यति ॥ २ ॥” “शुचि भूमिगतं तोयं” इत्याहं
 किं नु तुम्ह पम्हुई ? । चइऊण लोइयं जं लुगो सि अलोइए मग्गे ? ॥ ३५५ ॥ इय नियकयम्मि दोसे उवल्लभं कीसदेसि
 देयस्स ? । एययिमुच्चिनिमित्तं सम्मं पडिवज्ज पण्डित्तं ॥ ३५६ ॥ एयं च सस्स भणियं पडिवज्जं सवमेयं मद्देण । पोयव-
 णिएण केणइ नीया ते दोवि सट्ठाणे ॥ ३५७ ॥ ता जइ सो असुइभया मोहाओ असुइभोयणे लुगो । तह तंपि दुक्ख-
 मीओ मा नियडसु अहिगदुक्खोहे ॥ ३५८ ॥ पावेण होइ दुक्खं पार्यं पुण पाणघायणाईहिं । परघाया पावयरो भणिओ
 नियपाणपाओयि ॥ ३५९ ॥ इय अहिगदुक्खहेज्ज घवसाओ तुज्झ संतिओ एसो । भावेइ राय ! सम्मं मा मुग्गसु सव-
 कजेसु ॥ ३६० ॥ पाउब्भयदुक्खणं पुण धम्मउब्भवं खु पडिवक्खो । आयरसु दुक्खमीरुय ! ता धम्मं जिणवराणाप
 ॥ ३६१ ॥ अलं च दिट्ठपच्चयनिमित्तओ जाणिमो लहुं खेव । होही तुह सजोगो तीए संपुनवेहाए ॥ ३६२ ॥ अम्मय-
 भूयम्मदय लख्खणं नरमयं सुदीहज्जं । वजियरज्जो अज्जसु णूणं अणवज्जपयज्जं ॥ ३६३ ॥ ता पस्थिय ! सुधिसत्थो दिण-
 मेगं ठाहि एरमं मम ययणा । संजायपच्चओ णणू करेज्ज उयरिं जहा जुत्त ॥ ३६४ ॥ एयं च सिसिरमद्दुरेण सुरिधयणेण
 जलभरेणेय । निधयियमणो मणयं ठिओ वहिं खेव नयरस्स ॥ ३६५ ॥ सुपसत्थमणो सुत्तो रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि ।
 पेच्चइ सुमिणं घहुपुञ्जलब्भमेयारिस्सं राया ॥ ३६६ ॥ किल काइ कप्पतरुणो लया सुनिष्फलसुंदरेगफला । केणइ छिण्णा

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३५३ ॥

धरणीए निवडियां कहवि तत्थेव ॥ ३६७ ॥ लग्गा तप्फलवसओ सोहाइसयं परं तहा पत्ता । जह सबलोयलोयणसंतो-
सविहाइणी जाया ॥ ३६८ ॥ इत्ति विजद्धो तत्तो पाहाउयमहुरतूरसदेण । परिभावेइ सुमिणओ एसो अच्चब्भुयब्भूओ
॥ ३६९ ॥ णज्जइ वयणं गुरुणो अणुस्सरंतो सयं च पुच्छामि । गुरुमेवत्ति विचिंतिय निम्मावियगोसकरणिज्जो ॥ ३७० ॥
तुरियं गओ सगासे गुरुणो कयपायवंदणो कहइ । तं सुमिणं परिभाविय सम्मं गुरुणा समाइडं ॥ ३७१ ॥ कप्पतरू तं
नरवर ! छिन्नलया पुण विउत्तिया देवी । मन्नामि जायपुत्ता मिलिही अज्जेव सा तुज्झ ॥ ३७२ ॥ तुह पायपसायाओ
एवं होउत्ति णिच्छओ एस । गुरुआणाकारीणं किं नाम न होइ कलाणं ? ॥ ३७३ ॥ एवं बहुमाणपरो गुरुमभिवंदिय गओ
नियावासं । आकारिओ य दत्तो भणिओ लज्जोणयमुहेण ॥ ३७४ ॥ एयमकज्जं विहियं मित्त ! मसीकुच्चओ तहा दिन्नो ।
पविंदुमंडलनिभे कुलम्मि निययम्मि मूढेण ॥ ३७५ ॥ तीए अदंसणे सबहेव मरियवमेस मे णियमो । तहवि तुमं रहस-
हिओ तुरगारूढो वणं गंतुं ॥ ३७६ ॥ अन्नेसिउण आणेह जीवमाणं लहु इहं देविं । तम्मरणनिच्छयं वा लहाहि इय
भासिओ दत्तो ॥ ३७७ ॥ इत्ति तओ निक्खंतो ससंभमं तं वणं परिभमंतो । दिवणिओगेणेण तावसकुमरं निभालेइ
॥ ३७८ ॥ भो भो दिव्वा तुमए अन्नेण व तावसेण इह रत्ते । पसविउकामा एगा तरुणी रमणी सुरवहुव ? ॥ ३७९ ॥
भणियं तेण कओ इह तुब्भे दत्तेण संखपुरउत्ति । इयरेण पुण निवो किं तीए उवरिं न उज्झेइ ॥ ३८० ॥ अज्जवि वइरं
अन्नेसणत्थमिहमागओ तुमं जम्हा ? । जाणइ एसोत्ति परं पहरिसमणुपत्तओ भणइ ॥ ३८१ ॥ गरुई कहा इमीए सकि-
ज्जइ रिसिकुमार ! नो कहिउं । परमत्थो इत्थ इमो जइ जीवतिं ण पेच्छेइ ॥ ३८२ ॥ संखो राया ता जलियजलणम-

शङ्खकला-
वतीनिद-
शनम्-

॥ ३५३ ॥

ज्ञमि नियमओ विसह । तो कहसु तप्पवत्ति जीवायसु संखणरणाहं ॥ ३८३ ॥ एव भणिओ दत्तेण सो दवं माणुसे
 परिवहंतो । जेइ समीवे कुलसामियस्स कहिओ य वुत्तंतो ॥ ३८४ ॥ तावसिमज्जाओ तओ वाहरिया तह निहालिओ
 दत्तो । सहसा निरुद्धकंठं परोइया मुक्कनीसासा ॥ ३८५ ॥ धीरत्तणेण धरियंपि हिययरुद्ध वुहं अइमहंतं । रोयंतीए तीए
 झडसि दत्तगगमो धमियं ॥ ३८६ ॥ आसासिया खणाओ दत्तेणवि मंधर रुयंतेण । सा कुण सामिणि । खेयं एसो खलु
 कम्मपरिणामो ॥ ३८७ ॥ पावंति सुह वुक्खं पि दारुण चित्तगोयरार्थं । चित्तमुहासुहकम्मेहि पाणिणो एत्थ ससारो ॥ ३८८ ॥
 एयमि अणुपूले माया भाया पई पिया सयणा । वटंति वेरिया इव रिउणोवि इमेव अणुपूले ॥ ३८९ ॥ भवियवया-
 निओया एय अच्चम्मयं तुहं विसं । तहणेहणिम्मरेण , रण्णा जं कारियं एय ॥ ३९० ॥ अणुमूरं सुयणु ! तए सयं अखं-
 तदारुणं वुक्खं । एत्तोवि अणतगुणं रत्तावि अओ निमित्ताओ ॥ ३९१ ॥ संपइ पच्छायावी इच्छइ सो साहिवं खलु
 हुंयासं । अज्जेव जइ न पेच्छइ तुह वयणं जीवमाणीप ॥ ३९२ ॥ ता मुयसु मण्णुमहुणा कालक्खेवोवि खमइ णो एत्तो ।
 आरुह रहवरमेयं एयं विय संपयं जुत्तं ॥ ३९३ ॥ कयनिच्छयं नरिंद णावं गमणूसुया इमा जाया । पडिक्खलस्स य पइणो
 हियमेव मणे कुलवह्णं ॥ ३९४ ॥ णमिक्खण य पुच्छिक्खण य कुलवइमह रहपर समाकूढा । पत्ता य पओसे नयरवाहिरे
 नरवरावासे ॥ ३९५ ॥ संपुत्ततणुं दइय लज्जण सोसमुपहंतोवि । लज्जोणामियवयणो ण तरेइ पलोइत्तं राया ॥ ३९६ ॥
 एत्थतरमि रम्मं वज्जायणयं पवज्जियं तूरं । आरत्तियाइकजे समागतं पायमूलमि ॥ ३९७ ॥ पिसुप्पियपरमाणंदे मणह-
 रगधवत्तूररवमुहले । निवत्तियमि सयले सप्पाकजे पुहविपालो ॥ ३९८ ॥ आणंदामयसंसित्तगतसामंतमंतिचकेण ।

सलहिज्जंतो उचियं दाणं दाऊण अत्थीणं ॥ ३९९ ॥ लद्धावसरो परिओसनिब्भरो उट्ठिओ सउकंठो । पत्तो पियासमीवं
रोहिणिमूलं मयंकोव ॥ ४०० ॥ दिट्ठा य मन्नुभरमंथराणणा सा कलावई तेण । उन्नामिऊण से उत्तिमंगमिय भणिउमा-
रद्धो ॥ ४०१ ॥ दिप्पंतरयणमेयं महाणिहाणं व देवि ! तव वयणं । जलहिजलं पिव विट्ठुमछायाहरमुग्गलावण्णं ॥ ४०२ ॥
उवेयरोयगहियस्स अज्ज संजीवणोसहं एयं । इय जंपंतो तीए भणिओ बाहोल्लनयणाए ॥ ४०३ ॥ देव ! अलं मे वन्नण-
विहिणा निब्भग्गजोग्गचरियाए । भणइ निवो देवि ! अहं पावो दूरं अणज्जो य ॥ ४०४ ॥ जेण मए एरिसयं दारुणमुप्पाइयं
तुहं दुक्खं । लज्जामि तुज्झ पुरओ नियण्णं दुट्ठचरिएण ॥ ४०५ ॥ तुममच्चब्भुयभूयाण भायणं होसि देवि ! पुन्नाण ।
अहमच्चंतमजोग्गो जो एयं ववसिओ सहसा ॥ ४०६ ॥ भणियं देवीए नो एत्थं दोसो तुहं ममं चेव । एसा पावपरिणई
जत्तो एयारिसं जायं ॥ ४०७ ॥ सबो पुव्वकयाणं कम्माणं पावए फलविवागं । अवराहेसु गुणेषु य निमित्तमेत्तं परो होइ
॥ ४०८ ॥ पुच्छामि देव ! दोसस्स कस्स वसओ इमेरिसं जायं ? । ता मलिणमुहच्छाओ राया वज्जरइ इह देवि ! ॥ ४०९ ॥
जह नत्थि फलं वंजुलदुमस्स वडउम्बरेसु वा पुप्फं । तह अच्चंतसुलक्खणदेहाए णत्थि ते दोसो ॥ ४१० ॥ अन्नाणंघेण
मए अहुंतदोसो विभाविओ तुम्ह । पेच्छंति कामलच्छा दीवे मंडलमसंतं पि ॥ ४११ ॥ कहिउं पि तं न तीरइ अण्णाणवि-
यंमियं महापावं । तह वि तुहाकहणिज्जं णत्थित्ति सुणेहि हरिणच्छि ! ॥ ४१२ ॥ कहिओ नियवुद्धीए विब्भमहेऊ इमीए
नियचरियं । तं सोउं नरनाहो सविम्हओ भणिउमारद्धो ॥ ४१३ ॥ वज्जिस्सइ मम एसो आससिसूरं पि एसऽजसपडहो ।
तुह पुण सीलपडायां सपाडिहेरा जए फुरिही ॥ ४१४ ॥ अणुतावग्गिपलित्तं विज्झाइस्सइ न माणसं मज्झ । विस्सरिउम-

सम्भं तुम्हं तुहभर संभरतस्स ॥ ४१५ ॥ अं च तुह संगमासा आया सा पयपवरगुरुवयणा । तेण ण मओ म्हि सुंदरि !
दुक्खंतंरमीरुओ तुम्ह ॥ ४१६ ॥ सो भजियं देवीए मओ पुणेहिं अस्स बालस्स । विसंमीमूयावि दसा समत्तमम्हाण पडि-
वन्ना ॥ ४१७ ॥ दंसेहि तं मुणिंद महाणुभावं ममं पभायम्मि । पयति अम्भुयगयं एयं रत्ता पसंतेण ॥ ४१८ ॥ इय अव-
रुप्परमणुणयपराण सुपसन्नययणभजिराण । सीणा खणेण खणया तेसिं नवघडियनेहाण ॥ ४१९ ॥ सूरुग्गमम्मि दोहिवि
पणिवइओ अमियतेयमुणिनाहो । तेणावि कया गंमीरवेसणा सीलपुइज्जणणी ॥ ४२० ॥ जहा । सीलं कुलुण्णइकरं सील
जीवस्स भूतणं परमं । सीलं परमं सोयं सीलं सयलावयानिहणं ॥ ४२१ ॥ एमाइसीलफलवण्णणेण तह देवतत्तकइणेण ।
गुरुगुणनिवेयणेण य जीयाइपयडणेणं च ॥ ४२२ ॥ निम्मिन्नकम्मगटीणि ताइ उवलइसुद्धधम्माइ । जायाइ दोवि पण-
मंतमत्ययाइ मणाति इम ॥ ४२३ ॥ भययं ! सच्चसकूओ एसो धम्मो अवघनेहो य । दुपरिखओ तओ आ बालगमणुपा-
लिमो ताव ॥ ४२४ ॥ दिज्जड गिहत्यजोगो धम्मो तो दसणेण सह पंच । दिज्जाणणुवयाइ जाजीवं धंमचेरं च ॥ ४२५ ॥
अयसिंधुरसंधगओ सच्चओ जायनिम्भरपमोयं । नयरं नराहिवो विसइ तयणु देवीपरिग्गाहिओ ॥ ४२६ ॥ पत्तो कमेण
जियमंदिरम्मि पारइसुदुर ताहे । वस्रावणयं सुयअम्मसमुच्चियं वियसदसगं जा ॥ ४२७ ॥ मरणा निवो नियत्तो मिलिया
देवी सुओ अ पडमोत्ति । अमयमयं पिब भवण संजायं तेसु वियसेसु ॥ ४२८ ॥ एयं पमोयसार समइक्कते दुवालसा-
हम्मि । सुहिसयणबंधवेहिं बालस्स पइष्टियं नामं ॥ ४२९ ॥ अ एस पुन्नपुओ जणणीजणयाण जीवणगुणेण । कलससु-
मिणेण लइओ ता मज्जड पुन्नकलसोत्ति ॥ ४३० ॥ सत्यभणिएण विहिणा कारियचेइहरस्स से रओ । देवगुरुमच्चिसार

धम्मस्सवणं कुणंतस्स ॥ ४३१ ॥ सावगजणसमुचियस्स (समत्थ) आचारपालणपरस्स । सद्धिं कलावईए गएसु दिवसेसु
वहुएसु ॥ ४३२ ॥ अह अन्नया निएऊण रज्जभरधरणपच्चलं कुमरं । पवज्जापडिवज्जणसज्जाणि दुवेवि जायाणि ॥ ४३३ ॥
तप्पुन्नपभावाओ समयम्मि इमम्मि अमियतेयगुरु । उज्जाणम्मि उवगओ बहुसाहुसमूहपरियरिओ ॥ ४३४ ॥ अह वसु-
मइणाहो चारुभत्तीसणाहो, सयलवलसमग्गो लोयरुब्भंतमग्गो । चरणधरणसज्जो मुत्तिगामी सभज्जो, सुगइसमणुकूलं
पाविओ सूरिमूलं ॥ ४३५ ॥ अभिवंदिऊण विहिणा विन्नत्तो तेण मुणिवरो एवं । रुद्धम्मि भवसमुदे बुद्धुंतं पाहि मं भयवं !
॥ ४३६ ॥ देहि लहु सारफलंयं सयण्णधारं अलोहसंवद्धं । दिक्खानावं विभयं, सियवडसमहिद्वियमच्छिदं ॥ ४३७ ॥
गुरुणावि तओ भणियं जुत्तमिणं मुणियभवसरूवाण । को णाम पालित्तगिहे धरेइ डज्जंतमप्पाणं ? ॥ ४३८ ॥ पत्तं च
तए नरवर ! फलमउलमिमस्स मणुयजम्मस्स । अच्चंतदुल्लहो जं पत्तो चारित्तपरिणामो ॥ ४३९ ॥ चाईसु तुमं पढमो संपइ
नीसेससंगचायाओ । सूरेशु तुमं सूरु इय दुकरसाहसरसाओ ॥ ४४० ॥ उववूहिओ, स एवं, नियपयसंठवियपुन्नकलसो,
उ । पवइओ अइमहया गुरुणो मूले विहाणेण ॥ ४४१ ॥ रज्जुवलंभब्भहियं पमोयसुहसागरं परं पत्तो । जइकिच्चनिच्च-
निरंओ, संजाओ संखरायरिसी ॥ ४४२ ॥ कालोचियसुत्तत्थो कालोचियचरणकरणतल्लिच्छो । कालोचियतवकम्मो कालो-
चियउज्जयविहारी ॥ ४४३ ॥ दूसमदोसा जइवि हु तुच्छं संघयणमवलमंगंपि । दुल्लहाइं विचित्ताइं संजमजोग्गाइं खेत्ताइं
॥ ४४४ ॥ विरियंपि कालदोसा ण पहुप्पइ दुक्करासु किरियासु । अइदुल्लहा सहायावि दुल्लहा निच्छिउच्छाहा ॥ ४४५ ॥
तहवि हु अकजविसए अकरणनियमो इमस्स फुडमत्थि । जयणावित्तिपहाणो अनासगो चरणरयणस्स ॥ ४४६ ॥ खेत्त-

विहाराभावे यस्यहीसधारयाण परियत्तो । पडिमासु असामत्ये दयाइअमिग्गहासेवा ॥ ४४७ ॥ एसणविसप अ सण्हं गुरु-
छापयमागमाणुसारेण । णाऊण तणुं जायइ ओमगिलाणादयत्थासु ॥ ४४८ ॥ सुत्तविहिणाऽवघापयि घट्टमाणो ण वाहए
चरण । भणिओ तयत्यमेय हि जम्हा एसो जिणिंदेहि ॥ ४४९ ॥ कारणकयंपि कम्म आलोयणाणिंदणाहिं गुरुमूले । सेवि-
यपायच्छित्तो सोहइ एसो महासत्तो ॥ ४५० ॥ एयं कलावईवि य समणी तकाळजोगमणुचरइ । सामण्णमणणमणा
पसमाइसयं परिवहंती ४५१ ॥

एतत्कथानकस्यैतदन्तस्य द्वात्रिंशत्संग्रहगाथाः सुगमार्था एव । परं 'तीए भाइनियंगयपेसणमयंतगमिइ रत्तो'ति
तस्याः कलायत्या आत्रा अयसेनकुमारेण निजाङ्गवयोः प्रेपणमत्यन्तमुत्कृष्टमिदं प्राभूतमिति कृत्वा राज्ञः शत्रुस्य विहि-
तमिति । 'गुपिणि विसज्जगाण हत्ये देयंगमाइयाण च'ति गुर्विणीं विसर्जयन्ति श्वशुरकुलाद् मोक्षयन्ति ये ते गुर्विणीवि-
सर्जकास्तेषां हस्ते देयदुप्यादीनां च प्रेपणं कृतम् । 'सयगहणं'ति स्वयमेयाङ्गवादीनां देव्या ग्रहणं कृतम् । 'असमि-
णं'ति अन्यत्तु द्वितीयं पुनरिदं निमित्तमिति । 'पडुवणं'ति प्रेपणं प्रागुक्तमिप्रायेणाटव्यां तस्याः कृतम् । 'आगयाणति'
आकारणेन समीपागतानां चण्हालीनामिति । 'नइपइमुह'ति नदी प्रतिमुख नदीसंमुख पततो हिम्मस्य चरणमित्यर्थः ।
'देययकदणसच्चाहिट्ठाण चि ततस्तया नदीदेवतामुद्दिश्य ऋन्दने विलापे कृते सत्याधिष्ठानात् सत्यस्य शीलव्रतस्य देवता-
मिराधिष्ठितभावादिति । 'आणायारो सेय'ति आज्ञाचार आसप्रणीतवचनानुष्ठान श्रेयः कल्याण वर्तते ॥ ७६८ ॥

एतेन च दुष्पमाकालेऽप्याज्ञानुसारिणी यतना समासेवितेति तामेव फलोद्देशेन सुवच्चाह—

जयणा उ धम्मजणणी जयणा धम्मस्स पालणी चेव । तव्वुद्धिकरी जयणा एगंतसुहावहा जयणा ॥ ७६९ ॥

यतना पुनर्वक्ष्यमाणलक्षणा धर्मजननी प्रथमत एव धर्मप्रसवहेतुः । यतना धर्मस्य श्रुतचारित्रात्मकस्य पालनी उपद्रव निवारणकारिण्येव । तद्वृद्धिकरी धर्मपुष्टिहेतुर्यतना, किं बहुना, एकान्तसुखो मोक्षस्तदावहा तत्प्रापिका यतनेति ॥ ७६९ ॥

एतदपि कुत इत्याहः—

जयणाए वट्टमाणो जीवो सम्मत्तणाणचरणाण । सद्धावोहासेवणभावेणाराहओ भणिओ ॥ ७७० ॥

यतनायां वर्त्तमानो जीवः सम्यक्त्वज्ञानचरणानां प्रतीतरूपाणां श्रद्धावोधासेवनभावेन, भावशब्दस्य प्रत्येकमपि सम्बन्धात्, सन्मार्गश्रद्धाभावात्, जीवादितत्त्वावगमभावात्, सम्यक्क्रियासेवनभावाच्च, कथञ्चित् परिपूर्णरूपाणामाराधको भणितो जीवो जिनैरिति ॥ ७७० ॥ एतदपि कुत इत्याहः—

जीए बहुयतरासप्पवित्तिविणिवित्तिलक्खणं वत्थु । सिज्झति जयणाए जओ सा जयणाणाइ विवड्मि

यया कयाचित् तत्तद्व्यक्षेत्रकालभावान् अपेक्ष्य चित्ररूपत्वेन प्रवृत्तया बहुकतरासत्प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्षणं बहुकतरायाः सुवहोर्यतनाकालभाविन्या असत्प्रवृत्तेः शास्त्रनिषिद्धाचरणरूपायास्तथाविधग्लानदुर्भिक्षकान्ताराद्यवस्थावलसमायातायाः सकाशाद् या निवृत्तिरात्मनो निरोधस्तल्लक्षणं स्वरूपं यस्य तत् तथा वस्तु सम्यग्दर्शनाद्वाराधनारूपं सिद्ध्यति निष्पद्यते चेष्टया परिमिताशुद्धभक्तपानाद्यासेवनारूपया । यतो यस्मात् कारणात् सा चेष्टा यतना, आज्ञया निशीथादि-

प्रत्योक्तापवादलक्षणया विपदि द्रव्यक्षेत्रकालभाववैधुर्यलक्षणायापदि, न पुनर्गुरुलाघवालोचनशून्या परमपुरुषलाघव-
कारिणी संसारामिनन्दिजनासेविता प्रवृत्तिर्यत्नेनेति ॥ ७७१ ॥ आह—द्रव्याद्यापदि यतना सम्यग्दर्शनादिसापिके-
त्युक्ता । न च चक्षुरस्येन यतनाविषया द्रव्यादयो ज्ञातु शक्याः । कुत इति चेदुच्यते—

जं साणुवधमेवं एवं खलु होति निरणुयंघति । एवमइंदियमेवं नासद्वणू वियाणाति ॥ ७७२ ॥

यद्यस्मात् सानुबंधमव्ययच्छिन्नप्रवाह सम्यग्दर्शनादि, एष गुरुलाघवालोचनया विरुद्धेष्वपि द्रव्यादिषु सेव्यमानेषु
सन्तु, एषं गुरुलाघवालोचनामन्तरेण नो सेव्यमानेषु द्रव्यादिषु, खलुर्वाक्यालंकारे, भवति निरनुबन्ध समुच्छिन्नोच्चरो-
त्तरप्रवाहं सम्यग्दर्शनाद्येव । इत्येतत् पूर्वोक्तं यत्स्थतीन्द्रिय विषयभावातीतम्, एवमुक्तप्रकारवान्, नैयासर्वज्ञः प्रथमतो
विजानाति निश्चिनोतीति । अतीन्द्रियो ज्ञयमर्थो यदित्य व्ययद्रियमाणे सम्यग्दर्शनादि सानुबन्धमित्य च निरनुबन्धं
सम्पद्यते, इति कथमसर्वज्ञो निर्णेतु पारयतीति ॥ ७७२ ॥ इत्यमाश्रितः सूरिराह—

तद्वयणा गीओऽवि हु धूमेणग्गिव सुहुमचिंधेहिं । मणमाइएहिं जाणति सति उवउत्तो महापत्तो ॥ ७७३ ॥

तद्वचनात् सर्वज्ञज्ञासनाद् गीत इति गीतार्थो यथावद्वगतोत्सर्गापवादशुद्धसर्वज्ञयचनगर्म साधु विशेषः, किं पुनः
सर्वज्ञ इत्यपिहुशब्दार्थः, दृष्टान्तमाह—धूमेनाग्निमिव सूक्ष्मचिह्नैः सूक्ष्मैः स्थूलमतीनामगम्यैश्चिह्नैरासेवकासेवनीयद्रव्या-
द्यवस्थाविशेषलक्षणैः करणभूतैर्जानातीति सम्बन्धः । कीदृशः सन्नित्याह—मनआदिमिर्मनोवाक्यायैरित्यर्थः, सदा सर्व-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३५७ ॥

आज्ञारह-
स्यकथनम्

कालमुपयुक्तः प्रवृत्तावधानो महाप्रज्ञः प्रशस्तौत्पत्तिक्रियादिवृद्धिधनो मुनिः । यथा हि कश्चिदेव महाप्राज्ञो रत्नवाणिज्य-
कारी तद्वत्विशेषान् रत्नपरीक्षाशास्त्रानुसारिण्या प्रज्ञया सम्यगुपलभ्य तथैव च मूल्यं व्यवस्थापयति, एवं गीतार्थोऽपि
वचनानुसारेण व्यवहरन् विपमावस्थां प्राप्तोऽपि द्रव्यादिविशेषानासेवनीयान् सम्यग्दर्शनादिवृद्धिकरान् गर्दभिल्लराजा-
पहृतश्रमणीरूपनिजभगिनीकालिकाचार्यवज्जानीते । न हि सम्यक्प्रगुक्तायाः प्रज्ञायाः किञ्चिदगम्यमस्ति । तथा च पठ्यते—
“दूरनिहितं हि निहिं तणवल्लिसमोत्थयाए भूमीए । नयणेहिं अपेच्छंता कुसला बुद्धीए पेच्छंति ॥ १ ॥” ॥ ७७३ ॥

अत्रैव दृष्टान्तातरमाहः—

जह जोइसिओ कालं सम्मं वाहिविगमं च वेजोत्ति । जाणति सत्थाओ तहा एसो जयणाइविसयं तु ७७४

यथा ज्योतिषिको ज्योतिश्चारविशारदः सम्यगविपरीतरूपतया कालं सुमिक्षादिलक्षणं, व्याधिविगमं च जलोदरादिम-
हाव्याधिविनाशं पुनर्वैद्यः सुश्रुतादिचिकित्साशास्त्राणां सम्यगध्येता पुमान्, इतिः प्राग्वत्, जानात्यवबुध्यते शास्त्राद्
वराहमिहिरसंहितादेः सुश्रुतादेश्च । तथैव गीतार्थो यतनादिविषयमन्नपानादिप्रतिषेधलक्षणम् । तुशब्द एवकारार्थः । स
च जानात्येवेत्यत्र संयोजनीय इति ॥ ७७४ ॥ तथाः—

तिविहनिमित्ता उवओगसुद्धिओऽणेसणिज्जविन्नाणं । जह जायति परिसुद्धं तहेव एत्थंपि विन्नेयं ॥ ७७५ ॥
त्रिविधनिमित्तात् कायिकवाचिकमानसिकलक्षणात् परिशुद्धिमागताद् योपयोगशुद्धिर्भक्तादिग्रहणकालप्रवृत्तस्य साधु-

॥ ३५७ ॥

जनप्रसिद्धस्योपयोगस्य निर्मलता तस्याः सकाशादनेपणीयविज्ञानमशुद्धमक्षपानाद्यवबोधो भाषयतीति यथा जायते परि-
शुद्धमस्यलितरूपं, तथैवात्रापि यत्तनाधिपये विज्ञानं परिशुद्धं विज्ञेयमिति ॥ ७७५ ॥ ननु सर्वत्र धर्मार्थिनो लोकस्य तद-
र्पपाकादिप्रवृत्तायनेपणीयमाहुल्येनैपणीयविधेकाद् बुष्करं तत्परिज्ञानं, कथमिदं दृष्टान्ततयोपन्यस्तमित्याशङ्क्याह—

सुप्ते तह पडियघा चरणवओ न खल्ल दुल्लहं पयं । नवि छलणायवि दोसो एवं परिणामसुद्धीए ॥ ७७६ ॥

सूत्रे आगमे पिण्डनिर्युक्त्यादौ, तथेति यच्चव्यान्तरसमुच्चये, प्रतिषेधादस्यादराच्चरणयतो जीवस्य न खल्ल नैव बुद्धमं
बुष्करमेतदनेपणीयविज्ञानम् । न च छलनायामपि व्यसनारूपायां दोषोऽपराधोऽनेपणीयग्रहणरूपः सूत्रप्रतिषन्धात्
परिणामशुद्धेरन्ताकरणनैर्मत्यादिति ॥ ७७६ ॥ अत्रैव व्यतिरेकमाह—

जयणाविवज्जया पुण विवज्जओ नियमओ उ तिण्हंपि । तित्थगराणाऽसद्धाणओ तहा पयइमेयंतु ॥ ७७७ ॥

यत्तनाधिपर्ययाद् वृकलक्षणा यत्तनाः, परिपर्ययो व्यत्ययः स्वरूपहानिरित्यर्थः, नियमतस्त्वैकान्तभावादेव त्रयाणामपि
नम्यकत्वादीनाम् । कुत इत्याह—तीर्थकराज्ञाया 'जयणा च धम्मजणणी' इत्यादिकाया अश्रद्धानतोऽरोचनात् । तथा
तत्प्रकाराद्, न हि रोचमानां यत्तनामुल्लंघ्य कश्चिदन्यथा व्यवहर्तुं प्रयत्नते, प्रयत्नते चेत् तर्हि तस्य तत्र यत्तनायां न
श्रद्धानमस्तीति प्रकटमेतदिति । न हि लोकेऽप्युल्लंघ्यमानोऽर्थो गौरवपदमापद्यत इति ॥ ७७७ ॥ तथा,—

जं दव्वखेत्तकालाइसंगयं भगवया अणुट्ठाणं । मणियं भावविसुद्धं निप्फज्जइ जह फलं तह उ ॥ ७७८ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३५८ ॥

यद्यस्माद् द्रव्यक्षेत्रकालादिसंगतं तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावानुकूलं भगवताऽर्हताऽनुष्ठानमन्नपानगवेषणादिरूपं भणितं भावविशुद्धमौदयिकभावपरिहारेण क्षायोपशमिकभावानुगतम्, अत एव निष्पद्यते यथा फलं ज्ञानाधाराधनारूपं, तथा तथैतदनुष्ठानं भणितं, सम्यगुपायत्वात् ॥ ७७८ ॥ अत एवाहः—

नवि किंचिवि अणुणातं पडिसिद्धं वावि जिणवरिंदेहिं । तित्थगराणं आणा कजे सञ्चेण होयवं ॥ ७७९ ॥

नापि नैव किञ्चिद् मासकल्पविहाराद्यनुज्ञातमेकान्तेन कर्त्तव्यमेवेत्यनुमतं, प्रतिपिद्धं वाप्येकान्तेन वारितं न, यथा न विधेयमेवेदमिति जिनवरेन्द्रैः ऋषभादिभिस्तीर्थकरैः । तर्हि किमनुज्ञातं तैरित्याह—तीर्थकराणामियमाज्ञा यथा कार्यं सम्यग्दर्शनाधाराधनारूपे सत्येनाशठपरिणामेन भवितव्यमिति ॥ ७७९ ॥ तथा—

मणुयत्तं जिणवयणं च दुल्लहं भावपरिणतीए उ । जह एसा निप्फज्जति तह जइयवं पयत्तेण ॥ ७८० ॥

मनुजत्वं मनुष्यजन्मलक्षणं, जिनवचनं च सर्वज्ञशासनं दुर्लभं दुरापं वर्त्तते । प्रागुक्तैरेव चुल्लकादिभिर्दृष्टान्तैः । ततः किं कर्त्तव्यमित्याशङ्क्याह—भावपरिणत्या त्वन्तःकरणपरिणामेनैव न तु ब्राह्म्याद्यनुष्ठानेन भावपरिणतिशून्येन, तस्यात्यन्तफल्गुत्वात् । यथोक्तं “तात्त्विकः पक्षपातस्तु भावशून्या च या क्रिया । तयोरन्तरमुभेयं भानुस्त्वद्योतयोरिव ॥ १ ॥ स्वद्योतकस्य यत्तेजः, तदल्पं च विनाशि च । विपरीतमिदं भानोरेवमत्रापि भाव्यताम् ॥ २ ॥” किमित्याह—यथैषाऽऽज्ञा निष्पद्यते तथा यतितत्त्वं प्रयत्नेनेति ॥ ७८० ॥ आज्ञानिष्पत्त्यर्थं च यत् कर्त्तव्यं तद्विशेषेणाहः—

आज्ञारह-
स्यकथनम्

॥ ३५८ ॥

उत्सर्गववायाणं जहद्वियसरूवजाणणे जत्तो । कायदो बुद्धिमया सुत्तणुसारेण णयणिउणं ॥ ७८१ ॥

सामान्योक्तो धिधिरुत्सर्गो, विशेषोक्तस्त्वपवादः । तत उत्सर्गापवादयोर्यथास्थितस्वरूपज्ञाने यत्तः कर्त्तव्यो बुद्धिमता पुरुषेण सूत्रानुसारेण निशीथाध्ययनावितत्प्रतिपादकागमानुरोधेन नयनिपुण नैगमादिनयविचारसारमिति ॥ ७८१ ॥

अथ सर्वनयामिमतमुत्सर्गापवादयोरेकमेव तत्त्वतश्चरूपमङ्गीकृत्याह—

दोसा जेण निरुद्धमंति जेण खिजंति पुष्पकम्माइं । सो खलु मोक्खोवाओ रोगावस्थासु समणं व ॥ ७८२ ॥

दोषा मिथ्यात्यादयो येनानुष्ठानेनोत्सर्गरूपेणापवादरूपेण वा सेव्यमानेन निरुध्यन्ते सन्तोऽप्यप्रवृत्तिमन्तो जायन्ते; तथा येन क्षीयन्ते समुच्छिद्यन्ते पूर्वकर्माणि प्राग्भवोपात्तानि ज्ञानावरणादीनि; स खलु स एव मोक्षोपायो मोक्षमार्गः । दृष्टान्तमाह—रोगावस्थासु व्याधिविशेषरूपासु शमनवच्छमनीयौषधमिव । यथा हि “उत्पद्यते हि सावस्था देशकालामयान् प्रति । यस्यामकृत्य कृत्यं स्यात् कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ १ ॥” इति घचनमनुसरन्तो गुरुलाघवालोचनेन निपुणवैद्यक-शास्त्रविदो वैद्यास्तथा चिकित्सा प्रवर्तयन्तो रोगोपशमन अनयन्ति; तथा गीतार्थास्त्रासु वास्तु द्रव्याद्यापस्तु चित्रान् अपयादान् सूत्रानुसारेण समासेवमाना नयदोपनिरोधपूर्वकृतकर्मनिर्जरणलक्षणफलभाजो जायन्त इति ॥ ७८२ ॥

अथोत्सर्गापवादयोस्तुल्यसम्यत्वमाह—

उन्नयमवेक्ख इयरस्स पसिञ्जी उन्नयस्स इयराओ । इय अन्नोन्नपसिञ्जा उत्सर्गववाय मो तुल्ला ॥ ७८३ ॥

उन्नतमुच्चं पर्वतादिकमपेक्ष्येतरस्य नीचस्य भूतलादेः प्रसिद्धिर्वालावलादेर्जनस्य प्रतीतिः; तथोन्नतस्योक्तरूपस्येतरस्माद्
निम्नात् तदपेक्ष्येत्यर्थः प्रसिद्धिः सम्पद्यते । एवं सति यत् सिद्धं तदाह—इत्येवमुक्तदृष्टान्तादन्योन्यप्रसिद्धाः परस्परम-
पेक्षमाणाः प्रतीतिविषयभावभाजः सन्त उत्सर्गापवादास्तुल्याः समानसंख्याः सम्पद्यन्त इति ॥ ७८३ ॥

अथोत्सर्गापवादयोर्लक्षणमाहः—

दवादि एहिं जुत्तस्सुस्सग्गो जदुचियं अणुट्ठाणां रहियस्स तमववाओ उचियं चियरस्स न उ तस्स ॥ ७८४ ॥

द्रव्यादिभिर्युक्तस्य साधोरुत्सर्गो भण्यते । किमित्याह—यदुचितं परिपूर्णद्रव्यादियोग्यमनुष्ठानं शुद्धान्नपानगवेपणादि-
रूपं परिपूर्णमेव । रहितस्य द्रव्यादिभिरेव तदनुष्ठानमपवादो भण्यते । कीदृशमित्याह—उचितमेव पञ्चकादिपरिहाण्या
तथाविधान्नपानाद्यासेवनारूपम् । कस्येत्याह—इतरस्य द्रव्यादियुक्तापेक्षया तद्रहितस्यैव, न तु नैव तस्य द्रव्यादियु-
क्तस्य । यत्तदौचित्येनानुष्ठानं स उत्सर्गः, तद्रहितस्य पुनस्तदौचित्येनैव च यदनुष्ठानं सोऽपवादः । यच्चैतयोः पक्षयो-
र्विपर्यासेनानुष्ठानं प्रवर्तते, न स उत्सर्गोऽपवादो वा, किं तु संसारामिनन्दिसत्त्वचेष्टितमिति ॥ ७८४ ॥

अथोपदेशसर्वस्वमेवाहः—

जह खलु सुद्धो भावो आणांजोगेण साणुवंधोत्ति । जायइ तह जइयवं सवावत्थासु दुगमेयं ॥ ७८५ ॥

यथा खलु यथैव शुद्धो रागद्वेषाद्यकलुषितो भावो मनःपरिणामः, आज्ञायोगेन सर्वज्ञवचनानुसारलक्षणेन, सानुबन्धो

भयान्तरानुयायीं जायते, तेषां यतितव्यम् । सर्वायस्यासूतसर्गकालेऽपवादकाले चेत्यर्थः, द्विक्रमेत्थुदो भाय आम्ना-
योगश्च । पयंलक्षणं कर्त्तव्यम् ॥ ७८५ ॥ कुतो यतः—

जं आणाए वहुगं जह तं सिज्झइ तहेस्य कायवं । ण उ जं तविवरीयं लोगमयं एस परमत्यो ॥ ७८६ ॥

यद्यस्माद् आञ्जयोत्सर्गरूपमपवादरूपं वा बहुकं बहुरूपमनुष्ठान निर्वाणफलमित्यर्थः, जायते । तस्माद् यथा तत्
स्तिष्यति तथैव बुद्धिमत्ता कर्त्तव्यम् । व्यपच्छेद्यमाह—न तु न पुनर्यत् तद्विपरीतमाज्ञाविपरीत लोकमतमपि गतानुग-
तिकथहुलोकानुयर्चितमपि लौकिकं तीर्थस्नानदानरूप, लोकोत्तरमपि प्रमत्तजनाचरित चित्ररूपमिति । एष परमार्थः सर्व-
ज्ञासनरहस्यमित्यर्थ इति ॥ ७८६ ॥ अथ प्रसङ्गमुपसंहरन् प्रस्तुतमाह—

कयमेस्य पसंगेणं स भावओ पालिऊण तह धम्म । पायं संपुण्णं चिय ण दव्वओ कालदोसाओ ॥ ७८७ ॥

कृतमत्र प्रसंगेन, स शंखराजमुनिर्मायतो मनपरिणत्या पालयित्वा तथा तत्प्रकार धर्म, प्रायः सम्पूर्णमेव, अनामो-
गादे' कश्चित् खण्डमपि स्यादिति प्रायोग्यम् । व्यपच्छेद्यमाह—न नैव द्रव्यत कायानुष्ठानमपेक्ष्य कालदोषाद् दुष्प-
मालक्षणकालापराधादिति ॥ ७८७ ॥

काऊण कालधम्मं परिसुद्धाचारपक्खपायण । उववण्णो सुरलोए तओ चुओ पोयणपुरम्मि ॥ ७८८ ॥

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३६० ॥

कृत्वा कालधर्मं पण्डितमरणलक्षणं परिशुद्धाचारपक्षपातेन सर्वथा निरतिचारसाधुधर्मबहुमानेनोपपन्नः सुरलोके
सौधर्मनाम्नि । ततः सुरलोकाच्च्युतः पोतनपुरे इति ॥ ७८८ ॥

रायसुओ उवसंतो पायं पावविणिवित्तवावारो । कालोचियधम्मरओ राया होऊण पवइओ ॥ ७८९ ॥
राजसुतो जातः । स च बालकालादेवोपशान्तः । प्रायः पापविनिवृत्तव्यापारोऽतिसावधानुष्ठानपरिहरणपरः कालोचि-
तधर्मरतो राजा भूत्वा प्रव्रजित इति ॥ ७८९ ॥ साम्प्रतं यद् दृष्ट्वा परिभाव्य चासौ प्रव्रजितस्तद् नईत्यादिगाथात्रयेणाहः—
णइपूरकूलपाडणमूढं कलुसोदयं णिएऊण । ओयट्टणम्मि तीए तहतथयं चेव पडिबुद्धो ॥ ७९० ॥
जह एसा वट्ठंती कूले पाडेइ कलुसए अप्पं । इय पुरिसोवि हु पायं तदण्णपीडाए दट्ठवो ॥ ७९१ ॥
जह चेवोवट्ठंती सुज्झइ एसा तहेव पुरिसोवि । आरंभपरिच्चागा कुसलपवित्तीए विण्णेओ ॥ ७९२ ॥

सुगमं चैतत् ॥ ७९०-९२ ॥

एवं पवइऊणं सामण्णं पालिऊण परिसुद्धं । सिद्धो सुदेवमाणुसगईहिं थेवेण कालेणं ॥ ७९३ ॥

अथ ता एव सुदेवमानुषगतीः बंमेत्यादिगाथात्रयेणाहः—
बंभसुर महुरराया सुक्कसुराओमुहीए राओत्ति । आणयदेव सिवणिवो आरण मिहिलाय देवणिवो ७९४ ॥

शंखोत्तर-
भवकथनम्

॥ ३६० ॥

गेवेज तियस गज्जणसामी गेवेज पुंडसुरराया । गेवेज वंगसुरराय विजयदेवंगराया य ॥ ७९५ ॥
सवट्टामर उज्झाणरिंद पवज्ज सिज्झणा चेष । एयस्स पायसो तह पावाकरणम्मि नियमोत्ति ॥ ७९६ ॥

ततः पोतनपुरराजमुत्तजन्मानन्तरं ब्राह्मसुरो ब्रह्मलोके देवः समभूत् । ततो मथुराराजः तदनन्तरं शुक्रसुरस्ततोऽप्य-
योमुस्यां नग्यां राजेति । इतोऽप्यानसे देवस्ततोऽपि क्षियनृपः तस्मादप्यारणदेवः । तदनन्तरं मिथिलायां देवनृप इति
॥ ७९४ ॥ इतोऽपि प्रथमप्रवेयकत्रिके त्रिदशः । तस्मादपि व्युत्तो गज्जनस्वामिजीपः । ततोऽपि मृतो मध्यमप्रवेयक-
त्रिके सुरः । ततोऽपि पुंडूजनपदे नामतः सुरराजः । ततोऽप्युपरिमत्रिके सुरः । ततोऽपि वंगजनपदेषु सुरराजः । इतो-
ऽपि विजययिमाने देवः । तदनन्तरमङ्गराज इति ॥ ७९५ ॥ अस्मादपि सूर्यार्पसिद्धयिमानेऽमरः । ततोऽप्ययोध्यायां
नरेन्द्रः । तत्र च प्रमथ्या, सिद्धनं चेति । एतस्य शस्रजीपस्य प्रायशो बाहुत्येन तथा तेन प्रकारेण पापाकरणे नियमः
सम्पन्न इति ॥ ७९६ ॥

भावारोहणभावा आराहगो इमो पढमं । ता एयम्मि पयत्तो आणाजोगेण कायवो ॥ ७९७ ॥

एयमुक्तरूपेण भाषाच्छुद्धमनःपरिणामरूपाराधनाभावाद् आराधकोऽयं प्रथमं बुध्यमाकाले समभूत् । तस्मादेतस्मिन्
भाषाराधने प्रयत्न आदर आश्रयायोगेन कर्त्तव्यः ॥ ७९७ ॥

॥ इति शंखराजर्षिकथानकं समाप्तम् ॥

अथ प्रस्तुतमेवाधिकृत्याहः—

[इय एयम्मिवि काले चरणं एयारिसाणं विण्णेयं । दुक्खंतकरं णियमा धन्नाणं भवविरत्ताणं ॥७९८॥]

इत्येवमेतस्मिन्नपि काले चरणं चारित्रमेतादृशानां [विज्ञेयं कीदृशानां] शंखमुनिसदृशानां विज्ञेयम् । कीदृशमित्याह—
दुःखान्तकरं सर्वसांसारिकबाधापहारि नियमाद् अवश्यंतया धन्यानां भवविरक्तानां जीवानामिति ॥ ७९८ ॥ तथा—

जे संसारविरत्ता रत्ता आणाए तीए जहसत्तिं । चेद्वृत्ति णिज्जरत्थं ण अण्णहा तेसिं चरणं तु ॥७९९॥

ये संसारविरक्ताः सत्त्वाः प्राणिनो रक्ता विहितबहुमाना आज्ञायां जिनवचनरूपायां; तथा, तस्यामाज्ञायां यथाशक्ति स्वसामर्थ्यानुरूपं तिष्ठन्ति तदुक्तानुष्ठानपरा भवन्ति । किमर्थं—निर्जरार्थं सर्वकर्मक्षयनिमित्तम् । 'न अन्नहा तेसिं चरणं तु' तेषामेव चरणमस्वलितरूपं विज्ञेयं । न नैवान्यथा संसाराविरक्तानामाज्ञायामसत्त्वानां यथाशक्ति तत्राकृतावस्थानानामनिर्जरार्थिनां चरणं स्यादिति ॥ ७९९ ॥ अधुना ये कर्मगुरवः प्राणिनो दुष्पमाकालादीन्यालम्बनान्यालम्ब्य सहिष्णवोऽपि तथाविधजनाचरितं प्रमाणीकृत्य निपिद्धसेवां कुर्वन्ति, तेषामपायं दर्शयति;—

मारेंति दुस्समाएवि विसायओ जह, तहेव साहूणं । णिक्कारणपडिसेवा सबत्थ विणासई चरणं ॥८००॥

मारयन्ति प्राणांस्त्याजयन्ति दुष्पमायामपि, न केवलं सुपमायामित्यपिशब्दार्थः, विषादयस्तालपुटशस्त्रवह्यादयो

यथा येन प्रकारेण मूर्च्छासम्पादनादिना; तथैव साधूना निर्द्धर्माणां प्रतिनां निष्कारणप्रतिसेवाऽपुष्टालम्बनेन सर्वत्र सर्वा स्वयस्यासु विनाशयति विध्यसयति चरण चारित्र्यमिति ॥ ८०० ॥ अथैतद्व्यतिरेकमाह—

कारणपट्टिसेवा पुण भायेण असेवणत्ति दट्टवा । आणाए तीए भावो सो सुद्धो मोक्खहेउत्ति ॥ ८०१ ॥

कारणप्रतिसेवा ग्लानाद्यालम्बनेन विरुद्धार्थसेवनरूपा पुनर्भायेन परमार्थतोऽसेवना विरुद्धार्थानासेवनरूपा इत्येयं द्रष्टव्या । कुतो, यत आज्ञायां तस्यां कारणप्रतिसेवायां भायो मनःपरिणामो वर्तते भगवताऽस्यामवस्थायामिदं कर्तव्य-
तयोपदिष्टमित्यव्यवसायात् । यदि नामैषं ततः किमित्याह—स भाव आज्ञानुगतः शुद्धः सम्मोक्षहेतुरिति ॥ ८०१ ॥

इत्थं कारणप्रतिसेवायामपि शुद्धो भायो मोक्षहेतुरित्युपदर्श्य साम्प्रतमकृत्येऽप्यर्थे विहिते भावशुद्धिः पापक्षयायेति लोकाप्रसिद्धेन दृष्टान्तेन दर्शयति;—

अकिरियाएवि सुद्धो भावो पावक्खयत्थमो भणिओ । अण्णेहिवि ओहेण तेणगणाएण लोगम्मि ॥ ८०२ ॥

अकियायामपि लोकलोकोत्तरविरुद्धार्थसेवायामपि शुद्धो निर्ब्याजः पश्चात्तापानुगतो भावः परिणामः पापक्षयार्थं पापापगमहेतुर्भणितो निरूपितः स्वशास्त्रेष्वन्यैरपि तीर्थान्तरीयैरोद्येन सामान्येन । तथा चैते पठन्ति “मायाम्मस्तत्त्वतः पश्यन्नुद्धिस्ततो द्रुतम् । तन्मध्येन प्रयात्येव यथा व्याधातवर्जितः ॥ १ ॥ भोगान् स्वरूपतः पश्यंस्तथा मायोदको-
पमान् । भुञ्जानोऽपि ह्यसंगः सन् प्रयाति परमं पदम् ॥ २ ॥” इति । स्तेनकक्षातेन चौरोदाहरणेन लोके इति ॥ ८०२ ॥

स्तेनकज्ञातमेव भावयति;—
तेणदुगे भोगम्मी तुल्ले संवेगओ अतेणत्तं । एगस्स गहियसुद्धी सूलहि भेयम्मि सादेवं ॥ ८०३ ॥
तह चित्तकम्मदोसा मुट्ठे भोगसमयम्मि अणुतावो । एत्तो कम्मविसुद्धी गहणे दिवम्मि सुज्झणया ८०४ ॥
इयरस्स गहण कहणा आमं सूलाए तस्स भेओ उ । अब्भुवगमणा गुहभेयवुब्भणगुत्तरण मो सम्मं ८०५
विम्हय देवयकहणा कयमिणमेएण भावओ खवियं । संवेगा वयगहणं चोररिसी सुप्पसिद्धोत्ति ॥ ८०६ ॥

कंचित् सन्निवेशे स्तेनद्विके द्वयोश्चोरयोर्भोगे मुपितद्रव्यस्य तुल्ये प्रवर्तमाने संवेगाद् धिग् मां विरुद्धकर्माध्यासित-
मिति पश्चात्तापलक्षणाचौर्यप्रत्ययपापक्षपणे जातेऽस्तैन्यमचोरभावः संवृत एकस्य चौरस्य । कथमित्याह—कुतोऽपि निमि-
त्तात् संजातशकै राजपुरुषैर्गृहीतस्य कारणिकैस्तप्तमापादिना शुद्धिः कृता । पुनरपि 'सूलहि भेयंति' शूलयाधिष्ठानस्या-
भिभेदे सादिव्यं देवतानुग्रहो वृत्त इति ॥ ८०३ ॥ तथा, चित्रकर्मदोषात् तत्प्रकारस्य चित्रकर्मणोऽपराधाद् मुष्टे मुपिते
सति परकीयद्रव्ये भोगसमयेऽनुतापः पश्चात्तापो जात एकस्य । अत एव पश्चात्तापात् कर्मविशुद्धिश्चौर्यप्रत्ययकर्मप्र-
क्षालः । ततश्च राजपुरुषैर्ग्रहणे दिव्ये तप्तमापादौ शुद्धिः संवृत्ता ॥ ८०४ ॥ इतरस्य द्वितीयस्य ग्रहणं कथना ग्रहणे सति
कारणिकैः पृष्ठस्य कथना । कथमित्याह—आममावां चोराविति । ततः शूलया तस्य द्वितीयस्य भेदो जातः । तुः पुन-
रर्थः । ततः प्रथमस्य चौर्याभ्युपगमना चौर्यप्रतिपत्तिः 'विहितं मयापि चौर्यम्' इति । ततो गुदभेदेनारोपणं शूलयां

कृतम्, परमुत्तरणमविच्छत्यैव सम्यक् शूलाया संवृत्तमिति ॥ ८०५ ॥ विस्मये सर्वलोकस्य देवतया कथना कृता, यथा—
कृतमिव चौर्यमेतेन, पर भायतः पश्चात्तापलक्षणात् क्षपित चौर्यजन्य कर्म । ततः सवेगाद् व्रतग्रहणं कृतम् तेन तदनु
चौरपिः सुप्रसिद्ध इति ॥ ८०६ ॥ अत्रैव दृष्टान्तान्तरमाह—

एवं विसिद्धकालाभावमिव मग्गगामिणो जह उ । पार्वेति द्विच्छियपुरं तह सिद्धिं संपयं जीवा ॥ ८०७ ॥

एवं—यथा भावविशेषाच्चौरोऽप्यचौरः संवृत्तस्त्वया, विच्छिष्टकालाभावेऽपि निर्वाणलाभयोग्यसमयविरहेऽपि मार्गगा-
मिनः सत्पथप्रवृत्ता यथा तु यथैव प्राप्नुवन्तीप्सितपुरं पाटलिपुत्रकादि तथा सिद्धिं निर्वृतिलक्षणां साम्प्रत दुष्पमायां
सन्मार्गप्रवृत्ताः सन्तो जीवा भावविशेषाद् अवाप्नुयन्ति, परं कालविलम्बेनेति ॥ ८०७ ॥

ननु निष्ठुरक्रियासाध्यो मोक्षः, कथं साम्प्रतकालयोग्या मूढी क्रिया तज्जेतुः स्वादित्याशंक्याह—
मउईएवि किरियाए कालेणारोगयं जह उर्वेति । तह चेष उ णिवाणं जीवा सिद्धतकिरियाए ॥ ८०८ ॥

मूढ्यापि साधारणयापि क्रियया पातचिकित्साक्रियया कालेन चिरतरूपेणारोगतां नीरोगमायं यथोपयान्ति प्रतिप-
द्यन्ते, तथा चैव तु तेनैव प्रकारेण निर्वाणमपवर्गं जीवाः सिद्धान्तक्रियया मूलगुणोत्तरगुणप्रतिपालनरूपया साधारण-
रूपयापीति ॥ ८०८ ॥ आह—निष्ठुरक्रियापरिपालनरूप चारित्रं, न चासाधय दुष्पमायां सम्पद्यते, तत्कथं निर्वाणमार्ग-
रूपं चारित्रं भवद्भिः प्रतिज्ञायत इत्याशंक्याह—

दुष्पसहंतं चरणं भणियं जं भगवया इहं खेत्ते । आणाजुत्ताणमिणं ण होंति अहुणत्ति वामोहो ॥८०९॥

दुःप्रसभान्तं दुष्पमापर्यन्तभागभाविदुःप्रसभनामकमुनिपुंगवपर्यवसानं गङ्गाप्रवाहवदव्यवच्छिन्नं चरणं भणितं यद्यस्माद् भगवता इह क्षेत्रे । आज्ञायुक्तानां यथासामार्थ्यमाज्ञापरिपालनपरायणानामिदं चारित्रं न भवत्यधुनैष व्यामोहो वर्तते, यथाशक्त्याज्ञापरिपालनस्यैव चारित्ररूपत्वात्, तस्य च साम्प्रतमपि भावादिति ॥ ८०९ ॥

विपर्यये बाधकमाह;—

आणावज्झाणं पुण जिणसमयम्मि वि न जातु एयंति । तम्हा इमीए एत्थं जत्तेण पयद्वियवंति ॥८१०॥

आज्ञावाह्यानामुच्छृंखलप्रवृत्तीनां पुनर्जिनसमयेऽपि तीर्थकरविहारकालेऽपि न नैव जातु कदाचिद् एतच्चारित्रं सम्पन्नमिति । तस्माद् अस्यामाज्ञायां दुष्पमाकालेऽपि यत्नेन प्रवर्तितव्यमिति ॥ ८१० ॥ अत एवाह;—

णेगंतेणं चिय लोयणायसारेण एत्थ होयवं । बहुमुंडादिवयणओ आणावित्तो इह पमाणं ॥ ८११ ॥

न नैवैकान्तेन सर्वथैव लोक एव पार्श्वस्थादिरूपो यदृच्छाप्रवृत्तो ज्ञातं दृष्टान्तं तत् सारमवलम्बनीयतया यस्य स तथा तेनात्र चारित्राराधने भवितव्यम् । कुत इत्याह—‘बहुमुण्डादिवचनतः’ “कलहकरा डमरकरा असमाहिकरा अनिवुडकरा य । होहिंति भरहवासे बहुमुण्डे अप्पसमणे य ॥ १ ॥” इति वचनात्; एतद्वचनपरिभावेन पार्श्वस्थादीन् दृष्टान्तीकृत्य नासमंजसे प्रवर्तनीयमित्यर्थः । तथाविधापवादप्राप्तौ तु गुरुलाघवालोचनपरेण गीतार्थेन साधुना कदाचित्

प्रवृत्तिसारेणापि भवितव्यमिति सूचनार्थमेकान्तेनेत्युपाक्षम् । “यद्विदित्थरमुस्तमं बहुविद्वमवधाय मो वियाणिता । छवे-
ऊणन्नविहं बहुगुणजुत्तं करेष्वा सु ॥ १ ॥” अत एषाह—आज्ञावित्तकः—आज्ञैव वित्तं धनं सर्वस्वरूपं यस्य स तथा
पुमानिह लोकोत्तराचारचिन्तायां प्रमाणीकर्त्तव्य इति ॥ ८११ ॥ ननु च ‘आगम सुय आणा धारणा य जीए य पंच-
मए’ इति वचनप्रामाण्याद् आचरितमपि प्रमाणमुक्तं, सत् किमुच्यते ‘आज्ञावित्तक इह प्रमाणम्’ इति हृदि व्यवस्थाप्याह—
आयरणावि हु आणाविरुद्धगा चेष होति नाय तु । इहारा तित्थगरासायणत्ति तल्लक्खणं चेयं ॥ ८१२ ॥

आचरणापि तत्तदाचीर्णार्थरूपा हुर्यस्माद् ‘दोसा जेण गिरुम्मंति जेण खिज्जंति पुषकमाइ’ इत्यादिलक्षणाया आ-
ज्ञाया अविरुद्धिका चैवाविरोधयत्येय । तुदाब्बोऽयधारणे मिन्नक्रमञ्च । ततो भवत्येव ज्ञातमुदाहरण कर्त्तव्येष्वर्थेषु प्रमा-
णमित्यर्थः । विपर्यये बाधकमाह—इतरथा आज्ञाविरोधेनाचरणे सति तीर्थकराशातना भगवदर्हद्वचनयिलोपलक्षणा
सम्पद्यते । इतिः प्राग्वत् । तल्लक्षणमाचरणावलक्षणं चेदम् ॥ ८१२ ॥

असठेण समाइन्न जं कत्थति केणती असावज्जं । न निवारियमग्नेहिं य बहुमणुमयमेयमायरियं ॥ ८१३ ॥

अशठेनाऽमायाविना सता समाचीर्णमाचरितं यद् भाद्रपदशुक्लचतुर्थीपर्युपणापर्यवत् कुत्रचित्काले क्षेत्रे वा केन-
चित् संयिन्नगीतार्थस्यादिगुणभाजा कालिकाचार्यादिना सावधं मूलोत्तरगुणाराधनाऽविरोधि । तथा, न नैव नियारितम-
न्यैश्च तथापिधैरेय गीतार्थैः, अपितु यद् यथा भवत्येवं मत्तं बहुमतमेतद् आचरितमुच्यत इति ॥ ८१३ ॥

किंच उदाहरणाइं बहुजणमहिगिच्च पुवसूरीहिं । एत्थं निदंसियाइं एयाइं इमम्मि कालम्मि ॥ ८१४ ॥

किंचेत्यभ्युपाये, उदाहरणानि दृष्टान्ता बहुजनमधिकृत्य बहोरसंविमल्लोकस्य प्रवृत्तिमधिकृत्य पूर्वसूरिभिः प्राक्तनाचारैरत्र प्रवचने निदर्शितान्येतानि । अस्मिन् दुष्पमालक्षणे काले एतत्कालोपयोगीनीत्यर्थः ॥ ८१४ ॥

उदाहरणान्येव विवक्षुस्तावत्तत्सम्बन्धमाहः—

केणइ रत्ता दिट्ठा सुमिणा किल अट्ठ दुसमसुसमंते । भीई चरमोसरणे तेसिं फलं भगवया सिट्ठं ॥ ८१५ ॥

केनचिदनिर्दिष्टनाम्ना राज्ञा उपलब्धा स्वप्ना निद्रायमाणावस्थायां मनोविज्ञानविकाररूपाः । किलेत्याप्तप्रवादसूचनार्थः । अष्टेतिसंख्या दुःषमसुपमान्तेऽस्यामवसर्पिण्यां चतुर्थारकपर्यवसाने । ततो जागरितस्य मीतिर्भयमुत्पन्नम् ततोऽपि च चरमसमवसरणे कार्तिकमासामावास्यायां तस्य पृच्छतः, तेषां स्वप्नानां फलं भगवता श्रीमन्महावीरेण शिष्टं कथितमिति ॥ ८१५ ॥ स्वप्नानेवाहः—

गय वाणर तैरु धंखे सिंहे तह पैउम वीयं कलसे य । पाएण दुस्समाए सुविणाणिट्ठ फला धम्मे ॥ ८१६ ॥

गजवानरोस्तरवो ध्वाक्षाः सिंहस्तथा पक्षीबीजानि कलशाश्चेति । प्रायेण दुःषमायां स्वप्ना एतेऽनिष्टफला धर्मे अधर्मविषय इति । अत्र च गाथायां वचनव्यत्ययः प्राकृतत्वात् ॥ ८१६ ॥

एतानेव स्वप्नान् प्रत्येकं गाथानां द्वयेन द्वयेनोपदर्शयन् गाथाषोडशकमाहः—

चलयासापसु गया चिट्ठति पढंतएसुवि ण णिति । णितावि तहा केई जह तप्पढणा विणस्संति ॥ ८१७ ॥
विरलतरा तह केई जह तप्पढणावि णो विणस्संति । एसो सुमिणो दिट्ठो फलमेत्थं सावगा णेया ॥ ८१८ ॥
धट्ठुवाणरमज्झगया तवसहा असुइणो विलिंपंति । अप्पाणं अण्णेवि य तहाविहो लोगहसणं च ॥ ८१९ ॥
विरलाणमलिंपणया तदण्णखिसा ण एयमसुइत्ति । सुविणोयं एयस्स उ विवाग मो णवरि आयरिया ८२०
खीरतरुसुहछाया तेसिमहो सीहपोयगा धट्ठुगा । चिट्ठति संतरूवा लोगपसंसा तहाहिगमो ॥ ८२१ ॥
ते सिंखडा उ पायं सुणगा तरुवणलयत्ति पडिहासो । एसो सुमिणो दिट्ठो फलमेत्थं धम्मगच्छत्ति ॥ ८२२ ॥
धंखा वावीय तडे विरला ते उण तिसाप अभिमूया । पुरओ मायासरदंसणेण तह संपयट्ठंति ॥ ८२३ ॥
केणइ कहणा णिसेहे सहहणा पायसो गम विणास । सुमिणो यं एयस्स उ विवाग मो मूढधम्मरया ८२४ ॥
सीहो वणमज्झम्मी अणेगसावयगणाउले विसमे । पंचत्तगओ चिट्ठइ णय तं कोई विणासेइ ॥ ८२५ ॥
तत्तो कीडगभक्खणपायं उप्पायदट्ठुमण्णेवि । सुमिणोत्ति इमस्सरथो पवयणनिद्धंधसाईया ॥ ८२६ ॥
पडमागरा अपडमा गइभगजुयाय चत्तणियरूवा । उक्कुरुडियाए पडमा तत्थवि विरला तहारूवा ॥ ८२७ ॥

तेषां य जणपरिभूया सकृज्जिप्फायगा ण पाएण । सुमिणत्तरुवं वीणणमिभस्स धम्मन्मि पच्चत्ता ८२८ ॥
 वीएसु करित्तगो कोइ दुवियहोत्ति जत्तओ क्किणइ । वीजेत्ति अवीजेवि य पइरइय तहा अखित्तेलु ॥ ८२९ ॥
 अवणेइय तं मज्झे विरलं वीयं समागयंपीहं । सुमिगेत्ति इमस्सत्थो विण्णेओ गमग पत्ताई ॥ ८३० ॥
 कलत्ता य दुहा एगे पात्ताओवरि सुहा अलंकरिया । अण्णे पुण भूमीए वाडाओ गालित्तवकलिया ॥ ८३१ ॥
 कालेण दलणपागं तमभंगुप्पाय दहुमप्पाणं । सुमिणत्तरुवं राया अवंसत्ताहू य एत्तथो ॥ ८३२ ॥
 कुवावाहाजीवण तरुफलवह गाविचच्छिधावणया । लोहिविचच्चयकलमल सप्पगलडपूजपूजाओ ॥ ८३३ ॥

विविहोवइवहुला चलंतुहेत्तयणवित्तनंजोगा । चत्तपानायनता खणु गिहवाला राय ! होहेंते ॥ १ ॥ सप्पयायगु-
 णगणहा परदुप्परित्ता गयध तद्वावि । तेनु भइउत्तरगिद्धा विवेककजियावि वाइति ॥ २ ॥ विनयाण कहुविवागं जणि-
 चयं जीवजोवणधणाण । जाणंतवि दु मोहा निक्खमिडे नो तरिहेंति ॥ ३ ॥ विइडंतस्मिन्नि विइवे पुणो दुरात्ताए मोहिवा-
 धणियं । वेरगविप्पमुक्का दुक्करकम्माइं काहिति ॥ ४ ॥ निक्खमिज्जण य अण्णे धरत्तवणधनेसु निच्चपडिवत्ता । नीया-
 वात्तविहारी दहुण य तवियत्तोओ ॥ ५ ॥ पडिवंधदोत्तओ चिय मंतोत्ताहिमूलकम्मनाइंसु । सावज्जेसु पत्तत्ता पायं होहिति
 चुयवम्मा ॥ ६ ॥ विरलाओ दूनमाएवि पडिवंधवियजिया जियकत्ताया । होहिति सुद्धचरणा एत्तथो पदमदुविणत्त ॥ ७ ॥

लल्लल्ल-
 लल्लल्ल-

॥ ३३५ ॥

'यदुपानरेत्यादि' चत्वारिंशत् सहाया गुणस्वरूपिहरेषु निश्चयमयिराण । जह्यानराण यसहा आयरियाई भविस्सति ॥ १ ॥
 आहाकम्मुपभोगो पठियंपो नेदसयणसहेसु । उवहिग्मि गाढमुच्छा परोप्परासंखड असई ॥ २ ॥ संजमधिरुद्धचेह्वा सपा
 दपत्थयाइया अइया । असुई सेणप्पाण लिंपिस्संती सह परपि ॥ ३ ॥ तद्धियं पयत्तयंता पक्खग्गाहेण या विसंवाए ।
 एयं ते हासपय परतिथीणपि होहिसि ॥ ४ ॥ काहिति सहा खिसं अत्तेसिं तप्पयिस्सियिमुहार्ण । पन्नयिया भणिहंती न हु
 दोसो एत्थ सुणहिरुत्थं ॥ ५ ॥ कलहेमो नीइकए दपत्थमो तित्थवन्नइनिमित्तं । आहाकम्मेण पिणा नगवरयं गुरुजणे
 होइ ॥ ६ ॥ अप्पारसिप्परायणमो किसिआरंभो न होइ सहाणं । वेज्जयवेज्जाईहिं साययरक्खा तओ तेहिं ॥ ७ ॥ एयं
 गु अहाच्छंदा पायं होहिति निग्गुणा गुरुणो । विरत्ता उ सुद्धसीला धीययमुधिणस्स एत्तथो ॥ ८ ॥

'रीरत्त' इत्यादि । इह रीरत्तसुरिच्छा सुसायगा पययणुत्तइपसत्ता । गुरुजच्छला सुभणिया उदारचित्ता महासत्ता
 ॥ १ ॥ तण्णिस्साछायासुं पसंत्तुया यसंति मुणिसीहा । उवसग्गपरीसहसज्जसुग्गिया सुद्ध सौंढीरा ॥ २ ॥ उद्धपसंसा
 ओए अहो इमे एत्थ पुन्नजम्माणो । अप्पलिओऽहिग्मो यत्थपत्तपाणासणाईण ॥ ३ ॥ सुद्धाणुद्धाणवसा निघाणफळप्प-
 साहगा पुप्पिं । वे दूसमाणुभाया होहिति पमाइणो पायं ॥ ४ ॥ काहिति संखडई न उज्जमिस्संति चरणकरणेसु । तो ते
 अत्तेयि मुणी होहिति अणाइया ओए ॥ ५ ॥ होहिति य पाएण दसणवज्जय साहुपठिणीया । सहापि वुप्पियद्धा नदिया
 पुग्गाहमाईहिं ॥ ६ ॥ तो दाणधम्मवुद्धिं पिहणंता अप्पणो परेसिं च । यट्ठिस्संति न पायं उवग्गाहे तपुचियाणंपि ॥ ७ ॥
 गाणल्लयधग्गवा उत्तरपडिउत्तरेहिं गुरुग्ग । वुययणकटियाहिं तयहिंति परोक्खपच्चक्ख ॥ ८ ॥ एयं वच्चूल समा होहिति

उवासगावि दुसमाए । पडिकूलाणवि तेसिं इयरे काहिंति अणुचित्तिं ॥ ९ ॥ गुणरहियअप्पसत्ता पायडदोसत्ति दीणयं पत्ता । जुत्तमजुत्तं तेसिं बहु मज्झिस्संति ववहारं ॥ १० ॥ बहुकम्मरया एवं सुणगा होहिंति धम्मगच्छावि । थोवा पुषुत्त-
गुणा उभएवि य तइयसुविणत्थो ॥ ११ ॥

‘धंखेत्यादि’ । इह तुच्छणाणसलिला पयईए संकडा अगंभीरा । वाविच्च दुरवगाहा गुरुणो होहिंति णरनाह ! ॥ १ ॥ धंखच्च तयासन्ने अमहिच्छा चलमणा अथिरदिट्ठी । समणोवासगजइणो सिढिलायारा चरिस्संति ॥ २ ॥ तेसिं च केइ सवि-
सेसधम्मतण्हालुया अविन्नाणा । कालाणुरूवकिरियं पि नियगुरुं निग्गुणं गणिउं ॥ ३ ॥ मायण्हियासमेसुं नियमइकप्पियगुणेषु विविहेसु । संजायभत्तिराया पासत्थाईसु गमिहिंति ॥ ४ ॥ मज्झत्थजाणगेहिं पणवियावि हु असइहाणे उ । ठाहिंति ते यपायं मरिहंति य धम्मजीएण ॥ ५ ॥ गुरुजणजणियावण्णा सट्ठावि कुतित्थियाइजोएण । दंसणजीयविउत्ता भमिहिंति भवन्नवे घोरे ॥ ६ ॥ अप्पा विवेयकलिया वाविसमाणवि गुरुण आणाए । साहिस्संति सुधम्मं चउत्थसुविणप्फलं एयं ॥ ७ ॥

‘सीहो’ इत्यादि । अइसयणाणपरक्कमचित्तासियविविहकुमयमयनिवहो । कुग्गाहगयपणासी सीहसमो एस जिणधम्मो ॥ १ ॥ बहुविहलज्जिजुएहिं देविंदार्इहिं वंदियपएहिं । साहहिं परिग्गहिओ परिभूओ णेय केणावि ॥ २ ॥ कुमयवणसंड-
गुविले कुदेसणावल्लिभग्गमग्गम्मि । कुग्गाहगत्तपउरे भरहारणम्मि दुसमाए ॥ ३ ॥ सो मयसीहसरिच्छो होही वोच्छि-
अइसयप्पसरो । तहवि हु पुव्वगुणेहिं न हु गम्मो खुदलोयस्स ॥ ४ ॥ होहिंति कीडयसमा संपागडसेविणो दुरायारा ।

एत्थेय य जइगिहिणो पययणनिजंघसा खुदा ॥ ५ ॥ छक्कायनिरणुकपा कयविक्रयमंतविजयाईहिं । अत्थजणेकरसिया
 सोयायजणपरा पाया ६ ॥ अत्थेयि आइसदा अयमवाउज्जुया मुणिजणस्स । समइविगप्पियकिरिया तयस्सिणो जे अगी-
 यत्था ॥ ७ ॥ एएहिं जणियछिहं वहुं अत्थेवि तविषायत्थं । वट्ठिस्संति गयभया पंचमसुविणस्स फलमेयं ॥ ८ ॥

‘पउमागरा’ इत्यादि । एत्थ य सहावधिमलाणि सीलसुरमीणि अप्पसत्ताणि । सिरधारणोच्चियाईं तियसाणवि पउमक-
 प्पाईं ॥ १ ॥ धम्मियजणपत्ताईं तयागरा वग्गभोगमाईणि । उत्तमकुलाणि अहवा सागेयपुराइनयराणि ॥ २ ॥ दुसमव-
 सेण होही न धम्मपत्ताण तेसु वप्पत्ती । गहमगविब्भमाणं सबलसहावाण वा भावो ॥ ३ ॥ ताणिवि न नियं क्वं धरि-
 हिति जहुच्चर्त्तिगमेत्तंपि । उकुठडियासरिच्छ पंतकुला अहव पछंता ॥ ४ ॥ धम्मस्थिनरा तेसु वक्कज्झा मंदबुद्धिणो पायं ।
 होहिति अप्पछदा गुरुलाययणाणपरिहीणा ॥ ५ ॥ येवा पसतक्या गुरुअणपहुमाणिणो असदसीला । मइमतो सक्किरिया
 विरियणुरुक्खं जइस्संति ॥ ६ ॥ सुहसीलयूठमइणा जणेण पाएण तेवि परिभूया । साहिस्संति न सुगईं अणुसइगपाइदो-
 सेहिं ॥ ७ ॥ एत्थम्मि अप्पतरगा सज्जम्माराहगा भविस्सति । छट्ठसुविणस्स एसो परूविओ तुम्ह भावत्थो ॥ ८ ॥

‘वीणसु’ इत्यादि । किसिकम्मसमो सुरनरभोगफलो सुज्जदाणधम्मत्थ । करिसगसमा य पहुणो छित्ताईं सुज्जपत्ताइ ॥ १ ॥
 बीयाणि पुणो णायागयाओ आहारवद्वियसहीओ । वग्गमउप्पायणयसणाहिं णियमा यिसुद्धाईं ॥ २ ॥ दुसमाए दायारो
 सखुद्धियहुमाणिणो अगीया य । दुवियहुकरिसगा इय न सुज्जदाणे रमिस्सति ॥ ३ ॥ धरिहिति पक्खयायं आदाकम्माइ
 दोसदुक्कम्मि । पउरम्मि मणुजम्मि दाणम्मि अ वीयकप्पम्मि ॥ ४ ॥ वियरिस्संति तयं पुण छक्कायविराहणापसचेसु ।

निकारणपडिसेविसु ऊसरसरिसेसुं पत्तेसु ॥ ५ ॥ सुद्धं पि घयगुलाई काउं ओगाहिमाइरूवेण । दाहिंति तुच्छवीया मिच्छा-
वच्छलतत्तिहा ॥ ६ ॥ अहव तिलभूमिगावीजुत्तहलाईणि पावहेऊणि । पायं दाहिंति जणा सारंभाऽवंभयारीणं ॥ ७ ॥
'कलसा येत्यादि' । कम्ममलहरणपच्चलचलणजलाधारभूयनेवच्छा । दुसमद्धाए जइणो कलसव दुहा भविस्संति ॥ ८ ॥
एगे विसुद्धसंजमपासाओवरि सुहा जणाणंदा । उवसमपउमपिहाणा तवसिरिसिरिखंडचच्चिका ॥ ९ ॥ विविहगुणकुसुम-
मालालंकियमंगलभूइसत्तिहा । सुहगुरुआणाथालीसु संठिया णाणकंतिहा ॥ १० ॥ अन्ने पमायमहियलखुत्तंगा भग्गसुद्ध-
वयकन्ना । अयसोगालिविलित्ता पायडअइयारपंकंका ॥ ११ ॥ तेवि पुण कालदोसा उग्घाडमुहेवि भासकिरियाए । दडूण
उवरिमावि हु तेसिं दोसे पयासेंता ॥ १२ ॥ खावेंता निययगुणे कलहंता गरुयमच्छरामरिसा । टलिऊण संजमाओ आणा-
थालीसु परिभट्टा ॥ १३ ॥ पडिहिंति ताण उवरिं तुल्लगुणट्टाणजोगओ पायं । दोग्गइ अवोहिरूवं भंगं च समं लहिस्संति
॥ १४ ॥ उप्पइऊणं विरला सुगइं जाहिंति जे उ चरणजुया । अट्टमसुमिणस्स इमो भणिओ नरनाह ! गब्भत्थो ॥ १५ ॥
उप्पाय दट्टुमप्पाणमेयवक्कस्स पुण इमो अत्थो । अप्पाणं थोवाणं उप्पाओ राइणा ... (णेओ ?) ॥ १६ ॥
गाथाक्षरार्थस्तु भाष्यानुसारेण विज्ञेय इति ।
इत्थं लोकोत्तरे दुष्पमायां निगुणं बहुजनमाश्रित्य ज्ञातान्यभिहितानि । लोकेऽपि निजशैल्या कलियुगमाश्रित्य ज्ञाता-
न्तराणि परैः प्रतिपादितानि दृश्यन्ते । 'कूपेत्यादि' कूपावाहाजीवनं कूपेनावाह उपजीविष्यते । तथा 'तरुफलवहंति' तरूणां

फलनिमित्तं यद्यच्छेदो भविष्यति । तथा 'गायिषष्ठिधापणया' इति गौः सुरमिवच्छिक्ता निजामेव घास्यति । 'लोहिषि-
 यज्जयकलमल'सि औही अयोमयी महाकटाही तस्यां सुगंधितैलपाकोचितायां विपर्ययेण ध्यत्ययेन कलमलस्य दुर्गन्धि-
 पिशितादेः पाको भविष्यति । तथा 'सप्पगरुडपूजपूजाव'सि सर्पगरुडयोर्यथाक्रमं पूजा चापूजा चेति ॥ ८३३ ॥ तथा,—
 हृत्थगुलिदुग्धघट्टण गयगद्भसगड वालसिलधरणं । एमाई आहरणा लोयम्मिवि कालदोसेणं ॥ ८३४ ॥

'हस्ताङ्गुलिद्वयघट्टनेति' हस्तस्य प्रसिद्धरूपस्याङ्गुलिद्वयेन घट्टन स्वरूपाञ्चलनं भविष्यति । 'गयगद्भसगड'सि गजयो-
 ष्वज्य शकट गर्दभयोद्वयं भविष्यति । 'वालसिलधरणं' ति घालयद्वायाः शिलाया घरणं भविष्यति । एवमादीन्याहरणानि
 लोकेऽपि कालदोषेण कलिकाठापराधेन कथ्यन्त इति ॥ ८३४ ॥ अथैतेषामेव दार्ष्टान्तिकानर्थान् दर्शयन्नाह—

रण्णो दियाङ्गहण पुत्तपिउवेग कच्चिविक्किण्ण । इट्ठीपरजणचाओ णिइयदाणं ण इयरेसिं ॥ ८३५ ॥

राज्ञः कृपस्यानीयस्य द्विजाविग्रहणं ब्राह्मणभ्रष्ट्रियविद्वद्भ्यः स्वयमेव भर्त्तव्येभ्य अवाहस्यानीयेभ्यः सकाशाञ्जल-
 तुस्यस्यार्थस्य ग्रहणमुपादानमिति प्रथमज्ञातार्थः । द्वितीयस्य तु 'पुत्तपिउवेग' इति पुत्रेण फलभूतेन वरुभूतस्य पितुर्गौर-
 वार्हस्याप्युद्वेगो धनपत्रलेखनादिना जनयिष्यत इति । तृतीयस्य तु 'कन्याधिक्रयण'मिति गोस्यानीयाम्यां मातापितृभ्यां
 यच्छिकातुस्यायाः कन्याया विक्रयणं विनियमनं करिष्यते, तैस्तेरुपायैस्तदुपजीवनमित्यर्थः । चतुर्थस्य तु 'ऋद्धिपरजन-
 त्याग' इति ऋद्धेर्लक्ष्म्या सपार्जितायाः परेषु जनेष्विहलोकपरलोकावपेक्ष्यानुपकारिषु त्यागो वितरणं भविष्यतीति । पञ्च-

मस्य तु 'निर्दयदानं' निर्दयेभ्यो हिंसादिपापस्थानात् कुतोऽप्यनिवृत्तेभ्यो दानं पात्रबुद्ध्या स्वविभववितरणं, न नैवेतरेभ्यः सदयेभ्यो ब्रह्मचारिभ्यः साधुसाधुभ्य इति ॥ ८३५ ॥

जुयघरकलह कुलेयरमेर अणुसुद्धधम्मपुढविठिई । वालुगवक्कारंभो एमाई आइसदेण ॥ ८३६ ॥

षष्ठस्य तु जुयेत्यादि । 'जुयहरकलह'ति युतगृहेण वधूवरकृतेन कुटुम्बस्य कलहो जनकच्छायाविध्वंसकारी भविष्यति । सप्तमस्य तु 'कुलेयरमेरा' इति । कुलेभ्य इक्ष्वाकुप्रभृतिभ्य इतराणि यानि विजातिकुलानि तेषु मर्यादा प्राप्स्यत इति । अष्टमस्य तु 'अणुसुद्धधर्मपृथ्वीस्थितिः' इति । अणुना वालतुल्येन शुद्धधर्मेण शिलातुल्यायाः पृथ्व्याः स्थितिरेवस्थानं भविष्यति । वालुकायाः सकाशाद् वल्कारम्भस्त्वगुच्चाटनरूप इत्येवमाद्युदाहरणमादिशब्दाद् द्रष्टव्यम् । अस्य त्वयमर्थः—यथा वालुकायाः वल्कोच्चाटनमतिदुष्करं तथा राजसेवादिष्वर्थोपायेषु क्रियमाणेष्वप्यर्थलाभ इति ॥ ८३६ ॥

यथा चैतानि लौकिकज्ञातानि जातानि तथा दर्शयतिः—

कलिअवयारे किल णिजिएसु चउसुं पि पंडवेसु तहा । भाइवहाहकहाए जामिगजोगम्मि कलिणा उ८३७

कलेः कलियुगस्य द्वात्रिंशत्सहस्राधिकवर्षचतुष्टयलक्षप्रमाणस्यावतारे प्रवेशे सम्पन्ने सति, किलेति परोक्तासप्रवादसूचनार्थः, निर्जितेषु चतुर्ष्वपि पांडवेषु भीमार्जुननकुलसहदेवलक्षणेषु; तथा, तत्प्रकारया भ्रातृवधस्य शतप्रमाणदुर्योधनादिपितृव्यपुत्रघातलक्षणस्य कथया यामिकयोगे प्रतिग्रहरमन्यान्यप्राहारिकव्यवस्थापनलक्षणे कलिना चतुर्थयुगलक्षणेन ।

तुः पूर्वयत् । तथाहि—पाण्डवा विहितसमस्तकौरवरूपकण्टकोद्गाराधिरकालपालितसमर्जितराज्याः पश्चिमे वयसि निज-
 गोत्रक्षयलक्षणं महदस्माभिरकार्यमकारि । अतो हिमपथप्रवेशमन्तरेण नैतच्छुद्धिरस्तीति विमुच्य राज्यं पञ्चापि हिमपथं
 प्रतिप्रस्थिताः क्वचिद्वनोद्देशे प्राप्ताः । संध्यासमये ततो युधिष्ठिरेण भीमादयश्चत्वारोऽपि प्रतिप्रहरं प्राहरिका निरूपिताः ।
 सुतेषु युधिष्ठिरादिषु कलिः पुरुषरूपेणावतीर्य भीमप्रहरके तमधिक्षेप्तुमारब्धो यथा त्वं भ्रातृगुरुपितामहादीन् इत्या-
 धर्म्मार्थं प्रस्थितः । स च तद्वचोऽश्चाम्यंस्तेन सह योद्धुमारब्धः । यथा २ च भीमः क्रुध्यति तथा तथासौ वर्धते । एव-
 मसौ निर्जितः कलिना । शेषा अप्येवं स्वप्रहरकेष्वविधिता रुष्टा जिताख्येति । ततः सावशेषाया निशाया युधिष्ठिरे उत्थिते
 आगतोऽसौ । निर्जितश्च क्षमावलात्तेन कलिः । ततो निर्जिते स्थगिते सरावेण दर्शिते प्रभाते भीमादीनां तस्मिन् काले
 भणित तेन—क्षमानिप्राप्तोऽहं, ममायतारेण च कुलवैरमिदं भवतां सलभम् । तथा, एवमाद्यष्टोत्तरशतेन कृपावाहाजी-
 यनादिना क्षिप्त्वा निजस्थितिस्तेन तेषामिति ॥ ८१७ ॥

एव पापेण जणा कालणुभावा इहपि सधेवि । णो सुंदरत्ति तम्हा आणासुद्धेसु पडिवधो ॥ ८३८ ॥

एवमुक्तोदाहरणवत् प्रायेण बाहुल्येन जना लोकाः कालानुभावात् वर्तमानकालसामर्थ्यादिहापि जने मते सर्वेऽपि
 साधवाः श्रावकाश्च नो नैव सुन्दराः श्लाघोक्ताचारसारा वर्तन्ते । किंत्वनामोगादिदोषान्छास्त्रप्रतिकूलप्रवृत्तयः । इति
 पूर्वयत् । तस्मात् कारणादाज्ञाशुद्धेऽपि सम्यग्धीतजिनागमाचारधशात् शुद्धिमागतेषु साधुषु श्रावकेषु प्रतियन्धो बहुमान-
 कार्यः ॥ ८३८ ॥ तर्ह्यन्येषु किं कार्यमित्याह—

इयरेसुं पि य पओसो णो कायवो भवट्ठिई एसा । णवरं विवज्जणिज्जा विहिणा सइ मग्गणिरएण ॥ ८३९ ॥

इतरेष्वपि जिनवचनप्रतिकूलाऽनुष्ठानेषु समुपस्थितदुर्गतिपातफलमोहाद्यशुभकर्मविपाकेषु लोकोत्तरभिन्नेषु जन्तुषु प्रद्वेषो मत्सरस्तद्दर्शने तत्कथायां वाऽक्षमारूपो नो नैव कर्तव्यः । तर्हि किं कर्तव्यमित्याशंक्याह—भवस्थितिरेषा, यतः कर्मगुरवोऽद्याप्यकल्याणिनो न जिनधर्माचरणं प्रति प्रह्वपरिणामा जायन्त इति चिन्तनीयं । तथा, नवरं केवलं विवर्जनीया आलापसंलापविश्रम्भादिभिः परिहरणीया विधिना विविक्तग्रामनगरवसत्यादिवासरूपेण सदा सर्वकालं मार्गनिरतेन सम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गस्थितेन साधुना श्रावकेण च । अन्यथा तदालापसंभाषादिना संसर्गकरणे कुष्ठज्वररोगोपहतसंसर्ग इव तत्तद्दोषसंचारादिहलोकपरलोकयोरनर्थावाप्तिरेव । अतएवोक्तम्;—“सीहगुहं वग्धगुहं उदयं च पलित्तयं च सो पविसे । असिवं ओमोयरियं दुस्सीलजणप्पिओ जो उ ॥ १ ॥” इति ॥ ८३९ ॥

ननु प्रमत्तपाखण्डिजनाकुलत्वात् प्रायो विहारक्षेत्राणामशक्यमालापविवर्जनमित्याशंक्याह;—

अग्गीयादाइणणे खेत्ते अणत्थ ठिइअभावम्मि । भावाणुवघायणुवत्तणाए ते सिं तु वसियवं ॥ ८४० ॥

‘अग्गीताद्याकीर्णे’ अग्गीतार्थैरादिशब्दाद् गीतार्थैरपि मंदधर्मैः पार्श्वस्थादिभिस्तीर्थान्तरीयैश्च भागवतादिभिराकीर्णे समन्ताद् व्याप्ते क्षेत्रे, अन्यत्राग्गीतार्थाद्यनाकीर्णक्षेत्रे दुर्भिक्षराजदौस्थ्यद्युपप्लववशेन स्थित्यभावे सति भावानुपघातेन सम्यक्प्रज्ञापनारूपस्य शुद्धसमाचारपरिपालनरूपस्य च भावस्यानुपघातेन याऽनुवर्तना ‘वायाए णमोफारो’ इत्यादिरूपानुवृ-

पाखण्डि-
जनाकुले-
क्षेत्रेस्थिति-
दुष्कर-
त्वम्—

चिस्तया तेषां तु तेषामेव यस्मिन् तत्र क्षेत्रे । एवं हि तेऽनुवर्तिताः स्वात्मनि बहुमानवन्तः कृता भयन्ति, राजव्यसन-
दुर्भिक्षादिषु साहाय्यकारिणश्चेति ॥ ८४० ॥ विपर्यये बाधकमाह—

इहारां सपरुषघाओ उच्छुभाईहिं अत्तणो लहुया । तेसिंपि पावबंधो दुगंपि एयं अणिट्ठंति ॥ ८४१ ॥

इतरथा तेषामनुवर्तनया पासे क्रियमाणे स्वपरोपघातः सम्पद्यते । एनमेव दर्शयति । तत्रोत्क्षोभो हेरिकाचौर्याद्य-
प्यारोपकः । आदिशब्दात् कथञ्चित् कस्यचित् प्रमादाचरितस्योपलब्धस्य मत्सरातिरेकात् सुदूरविस्तारण, तथाविधकु-
लेष्वन्नपानादिव्ययच्छेदश्च गृह्यते । ततस्तैरात्मनः स्वस्य लघुताऽनादेयरूपता भयति । तेषामपि पापबंधो बोधिघातफलो,
न केवलं स्वस्य तन्निमित्तभावेनेत्यपिशब्दार्थः । एवं च सति यत् स्यात् तद्दर्शयति—द्विक्रमप्येतत् पूर्वोक्तमनिष्टं दुर्गति-
पातकारि जायते । इतिः पूर्ववत् ॥ ८४१ ॥

ता दबओ य तेसिं अरत्तदुट्ठेण कज्जमासज्ज । अणुवत्तणत्यमेसिं कायवं किंपि णउ भावा ॥ ८४२ ॥

यत् एयमनुवर्तनायां दोषः, तत् तस्माद् द्रव्यतस्तु कायघातमात्रप्रवृत्तिरूपादेव तेषामगीतार्थादीनाम्, अरक्तदुष्टेन
रागद्वेषयोरन्तरालवर्तिना सता कार्यं निरुपयासलक्षणमाश्रित्यानुवर्तनार्थमनुकूलभायसम्पादननिमित्तम्, एषामगीतार्था-
दीनां कर्त्तव्यं किमपि घचनसंभाषादि, न तु भाषाद् बहुमानरूपात् । कलाप्ययनोक्तमेतद्वन्दनाविषयोऽप्यघाद उप-
लभ्यते । यथा—“परिवारपरिसपुरिसं खेत्त कालं च आगम णाठं । कारणआण् आप जहारिद् अस्स अ जोगं ॥ १ ॥
परिवारो से सुविहिया परिसगओ साहई च घेरग । माणी दारुणभावो निसंसपुरिसाहमो पुरिसो ॥ २ ॥ लोगपगओ

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३७० ॥

निवो वा अहवा रायाइदिक्खिओ होज्जा । खेत्तं विहिमाइ अभावियं व कालो अणागालो ॥ ३ ॥ विहिमाइत्ति—कांता-
रादि । दंसणणाणचरित्तं तवविणयं जत्थ जत्तियं पासे । जिणपण्णत्तं भत्तीए पूयए तत्थ तं भावं ॥ ४ ॥ तथा ॥ गच्छ-
परिरक्खणट्ठा अणागयं आउवायकुसलेण । एवं गणाहिवइणा सुहसीलगवेसणा कज्जा ॥ ५ ॥ उप्पन्नकारणम्मी कीकम्मं
जो न कुज्ज दुविहंपि । पासत्थाईयाणं चउगुरुगा भारिया तस्स ॥ ६ ॥” इत्यादि ॥ ८४२ ॥ अत्रैव दृष्टान्तमभिधातुमाहः—
एत्थं पुण आहरणं विण्णेयं णायसंगयं एयं । अगहिलगहिलो राया बुद्धीए अणट्ठुरज्जोत्ति ॥ ८४३ ॥
अत्रागीतार्थाद्यनुवृत्तौ पुनराहरणं विज्ञेयं न्यायसङ्गतं युक्तियुक्तमेतद् वक्ष्यमाणम् । तदेव दर्शयति—अग्रहिलग्रहिलो-
ऽग्रहवान् ग्रहिलः संवृत्तः कश्चिद् राजा । बुद्ध्या बुद्धिनाम्ना मन्त्रिणा अनष्टराज्यः कृतः । इतिः पूर्ववत् ॥ ८४३ ॥

इदमेवोदाहरणं विशेषतो गाथाचतुष्टयेन भावयतिः—

पुहविपुरम्मि उ पुण्णो राया बुद्धी य तस्स मंतित्ति । कालण्णुणाण मासुवरि बुट्ठि दग गह सुवासं तो ८४४
रायणिवेयण पडहग दगसंगह जत्तओ अहाथामं । बुट्ठि अपाणं खीणेपाणम्मी गह कमा पायं ॥ ८४५ ॥
सामंताईयाणवि दुक्कं वासं दवं च रण्णोत्थि । तेसिं मंतण णिवगह वंधामो मंतिणाणं ति ॥ ८४६ ॥
सिट्ठे णत्थि उवाओ तं दग कित्तिमगहो य मिलणंति । तोसो रज्जम्मि ठिती सुवास सवं तओ भवं ॥ ८४७ ॥
तत्र पृथ्वीपुरे नगरे पूर्णो नाम राजा बुद्धिश्च तस्य मन्त्री सचिव इति । अन्यदा कालज्ञस्य कस्यचित् ज्ञानमभूत् ।

अगातीय-
वाहुल्येगी-
तार्थस्थि-
त्युपदेशः—

॥ ३७० ॥

यथैतन्मासोपरि वृष्टिर्भविष्यति । 'दग्गहत्ति' सवृष्ट्युदकाच्च पीताद् ग्रह उन्मादः संपत्स्यते लोकानां । 'सुवासं तो'
 इति । ततः नियत्यपि काले गते मुषपं सुवृष्टिर्भविष्यति । तस्मिंश्च सुन्दरे सम्पत्ते सर्वं सुन्दरं भविष्यति । प्रज्ञप्तं तेन
 राजपुरतः ॥ ८४४ ॥ एवं कालज्ञेन कथिते राज्ञा निवेदना लोकस्य—'पटहगहत्ति' पटहकप्रदापनेन कृता । तत उद-
 कस्य संप्रहो यक्तो यथास्थाम यथासामर्थ्यं कृतः सर्वेणापि लोकेन । वृष्टिर्निरूपितमासोपरि संपृत्ता, अपानं तज्जलस्य ।
 क्षीणे संगृहीते जले पाने प्रवृत्ते नव्यनीरस्य, ग्रह उन्मादरूपः क्रमात् प्रायो बाहुल्येन लोकस्य संपृत्तः ॥ ८४५ ॥ साम-
 न्तादीनामपि प्रचुरतरगृहीतादूषितजलानां तज्जलक्षये दुष्कमुपस्थितं वर्षं दूषितवृष्टिनीरं, तेऽपि तत्पीतयन्त इत्यर्थः ।
 ब्रवं च पुराणपानीयस्वन्दसंप्रहो राज्ञोऽस्ति न पुनरन्यस्य कस्यचित् । ततो राजाऽग्रहिलतया यदा तेषां सामन्तादीनां न
 कामुनिघेष्टास्तु मिलति, तदा तेषां मन्त्रणमभूत्—'नियगहत्ति' । यथाऽयं नृपोऽस्मास्तु सत्सु राज्यमुखभागी भवति,
 अस्मन्मताननुपसक्तस्तु कियच्चिरं राज्यं करिष्यतीति गृहीत्वा वधीम एनम् । एव मन्त्रयमाणानां तेषां मन्त्रिणो मुद्देश-
 नमभूदिति ॥ ८४६ ॥ ततः शिष्टे (प्र० १२०००) मन्त्रिणा नृपस्य नास्त्यन्य उपाय एतदनुवर्त्तनमन्तरेण राज्यजीयितव्ययो
 रक्षणे इति तत्पुराणोदकमुदकं पिबता सता कृत्रिमग्रहश्च कृत्रिम एव ग्रहो दर्शितो, राज्ञा मिलनं कृतम् । ततस्तेषां मध्ये
 इत्येतेषां तेषां प्रमोदो राज्ये स्थितिर्निश्चलतारूपा जाता । कालेन सुषर्पमभूत् । सर्वं ततो भद्रं संपृत्तम् ॥ ८४७ ॥
 एषणाहरणेण आयाराया सुबुद्धिसचिवेण । दुसमाय कुग्गहोदगपाणगहा रथिरयवोत्ति ॥ ८४८ ॥

एतेनाहरणेन जात्मा राज्ञा वर्तते । स राजकस्य आत्मा सुबुद्धिसचिवेन शास्त्रानुसारिणी बुद्धिरेव सचियस्तेन,

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३७१ ॥

दुष्पमायां कुग्रह एव शास्त्रवाधितबोधलक्षणः उदकपानग्रहो जलपानोत्पन्नग्रहरूपस्तस्माद्रक्षितव्य इति ॥ ८४८ ॥ अत एवाहः—
बहुकुग्गहम्मिवि जणे तदभोगणुवत्तणाए तह चेव । भावेण धम्मरज्जे जा सुहकालो सुवासंति ॥ ८४९ ॥

बहवः प्रभूताः कुग्रहा विपरीतार्थाभिनिवेशरूपा यस्य स तथा तस्मिन्नपि जने लोके वर्तमानकालभाविनि, तदभोगेन तस्य कुग्रहजलस्यानुपजीवनेन याऽनुवर्त्तनोक्तरूपा तथा, तथा चैव राजमन्त्रिदृष्टान्तेनैव, भावेन परिपूर्णसाधुधर्मसाधने-
च्छारूपेण धर्मराज्ये सर्वसावद्यविरतिलक्षणे स्थापयित्वा आत्मा रक्षणीय इत्यनुवर्तते । यावच्छुभकालः सुपमादुःपमादि-
लक्षणः शुद्धसाधुधर्माधनायोग्यः सुवर्षमिति सुवृष्टिकालतुल्यः समभ्येतीति ॥ ८४९ ॥ अस्यैव रक्षणीयोपायमाहः—

आणाजोगेण य रक्खणा इहं ण पुण अण्णहा णियमा । ता एयम्मि पयत्तो कायवो सुपरिसुद्धम्मि ॥ ८५० ॥

आज्ञायोगेन पूर्वमेव निरूपितरूपाज्ञाराधनेनैव रक्षणा परिपालनाऽत्रात्मनि, न त्वन्यथा मणिमन्त्रौषधाद्युपयोगेन मिथ्याचारपरिपालनेन वा नियमान्नियमेन, तथारक्षितस्याप्यकृताज्ञाराधनादिकस्य नरकादिदुर्गतिपातसम्भवेन परमार्थ-
तोऽरक्षणमेव तस्य संपद्यत इति । तत्तस्मादेतस्मिन्नाज्ञायोगे प्रयत्न आदरः कर्तव्यः सुपरिशुद्धे उत्सर्गापवादतया सम्यग्
निर्णीते इति ॥ ८५० ॥ अथ परिशुद्धाज्ञायोगोपायमाहः—

तित्थे सुत्तत्थाणं गहणं विहिणा उ एत्थ तित्थमियं । ता एयम्मि पयत्तो कायवो सुपरिसुद्धम्मि ॥ ८५१ ॥

१ सर्वेष्वप्यादर्शपुस्तकेष्वस्यां गाथायामस्मिन् पूर्वगाथोत्तरार्धतुल्ये उत्तरार्धे सत्यपि टीकानुरोधात् “उभयणू चेव गुरू विहीय विणयाहो चित्तो”
इत्युत्तरार्धपाठेन भवितव्यम् ।

दुष्पमाया-
मपि-आ-
ज्ञायोगाल-
म्बनम्—

॥ ३७१ ॥

तीर्थे वक्ष्यमाणलक्षणे सूत्रार्थग्रहण विधिना तु विधिनैव वक्ष्यमाणेन । अत्र सूत्रावयवे तीर्थमिदमुच्यते । उभयज्ञेय
सूत्रार्थरूपज्ञातैव गुरुन्यास्याता साधुः, विविध सूत्रार्थग्रहणे विनयादिकश्चित्रो नानारूपः । इह विनयः कायिकयाचिक-
मानसमेदाध्रिधा । आदिशब्दाद् वक्ष्यमाणमण्डलीप्रमार्जनादिग्रह इति ॥ ८५१ ॥ अथ गुरोरेव विशेषतः स्वरूपमाह—
उभयपणूवि य किरियापरो दढं पवयणाणुरागी य । ससमयपणवओ परिणओ य पणो य अच्चत्थं ८५२॥

उभयज्ञोऽपि च गुरुः क्रियापरो मूलगुणोत्तरगुणाराधनाया वद्धकक्षो, दृढमत्यर्थं प्रवचनानुरागी च जिनवचन प्रति-
पहुमानत्यात् । तथा, स्वसमयप्रज्ञापकः स्वसमयस्य चरणकरणाद्यनुयोगमेदमिदस्य तैस्तैरुपायैः प्ररूपकः । परिणतश्च
ययसा प्रवेन च । प्राज्ञश्च बहुबहुविधादिग्राहकबुद्धिमानऽत्यर्थमतीव । एवविधेन हि गुरुणा प्रज्ञाप्यमानोऽर्थो न कदा-
चिद्विपर्ययभाग्भवतीत्येवमेव विज्ञेयत इति ॥ ८५२ ॥ अथ स्वसमयप्रज्ञापकलक्षण विशेषत आह—

जो हेउवायपक्खम्मि हेउओ आगमे य आगमिओ । सो ससमयपणवओ सिद्धंतविराहगो अण्णो ८५३॥

यः कश्चिद्धेतुवादपक्षे जीयकर्मादौ युक्तिमार्गसहे वस्तुनि हेतुवादप्रणयनप्रवीणः । यथा—“बोहसक्यनिमित्तं विसयप-
रिच्छेयगं च जं नाणं । विचरीयसरूपाणि य भूयाणि जगप्पसिद्धाणि ॥ १॥ ता कइ तेसिं धम्मो फलं च त होज्ज अस्स
पुण एयं । धम्मो फलं च होज्जा स एव आया मुणेयसो ॥ २ ॥” तथा । “जो तुहसाहणाणं फले विसेसो न सो विणा
हेउं । कज्जत्तणओ गोयमं । घठोघ हेउं य से कम्मं ॥ १ ॥” इत्यादि । आगमे च देवलोकपृथ्वीसख्यादावर्ये आगममा-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३७२ ॥

त्रगम्ये आगमिकः—आगममात्रप्रज्ञापनाप्रवणः स्वसमयप्रज्ञापक उच्यते । व्यवच्छेद्यमाह—सिद्धान्तविराधको जिनव-
चनानुयोगविनाशकः, अन्यः प्रागुक्तविशेषणविकलः साधुः । तथा हि—युक्तिमार्गसहेष्वप्यर्थेष्वगमगम्यत्वमेव पुरस्कु-
र्वता तेन नास्तिकादिप्रणीतकुयुक्तिनिराकरणाभावाद् न श्रोतॄणां दृढा प्रतीतिः कर्तुं पार्यते । आगमगम्येषु तु युक्तिपथा-
तीतेषु युक्तिमुद्गाहयन्नसम्पादितविवक्षितप्रतीतिर्निष्फलारम्भत्वेन स्वयमेव वैलक्ष्यं श्रोतुश्चानादेयस्वभावं प्राप्नुयात्, इति
न सम्यक् सिद्धान्तस्तेनाराधितो भवति, विपरीतव्यवहारित्वात् तस्य ॥ ८५३ ॥ एवंविधगुरुसमाश्रयणे फलमाहः—
[एतौ सुत्तविशुद्धी अथविशुद्धी य होइ णियमेणं । सुद्धाओ एयाओ णाणाईया पयट्ठंति ॥ ८५४ ॥]
इतोऽस्मादेव गुरोः सूत्रविशुद्धिर्व्यञ्जनस्वरपदमात्राविन्द्वादिभिरविकलपाठनेन वचनरूपागमनिर्मलता, अर्थविशुद्धिश्च
यथार्थव्याख्यानेनाविपर्यस्तार्थबोधरूपा भवति नियमेन निश्चयेन व्याकरणच्छन्दोज्योतिःशास्त्रादिसिद्धान्तव्याख्यानांग-
प्रवीणत्वात् तस्य । शुद्धाच्चास्मात् सूत्रादर्याच्च ज्ञानादयो मोक्षमार्गभूता अविकलाः प्रवर्तन्ते ॥ ८५४ ॥ अत्रैव विशेषमाहः—
सुत्ता अत्थे जत्तो अहिगयरो णवरि होइ कायवो । एत्तो उभयविशुद्धिं मूयगं केवलं सुत्तं ॥ ८५५ ॥
सूत्राद् वचनस्वरूपादर्थे तद्व्याख्यारूपे यत्रोऽधिकतरः सुबहुर्भवति । 'नवरि'ति नवरं केवलं कर्त्तव्यः । इतोऽर्थशु-
द्धेरुभयविशुद्धिः सूत्रार्थनिर्मलतारूपा यत् सम्पद्यते । इत्यस्मात् कारणादधिकतरः प्रयत्नस्तत्र कर्त्तव्य इति । अत एवाह
१ इयमपि मूलगाथा नास्ति पुस्तकेषु । टीकानुसारेण त्वत्रोपनिबद्धा ।

स्वसमय
प्रज्ञापक
लक्षणम्

॥ ३७२ ॥

मूकं मूकपुरुषतुल्य कस्यपिद्वयस्याप्यथ केवलं व्याख्यानरहितं तत् सूत्रमिति न तदस्माद्विककार्यसिद्धिः, किं तु
तद्व्याख्यानादेवेति ॥ ८५५ ॥ अथार्थरूपमेव व्याचष्टे—

अथो वक्स्वाणंति य एगद्वा एत्य पुण विही एसो । मंडलिमाई भणिओ परिसुद्धो पुवसूरीहिं ॥ ८५६ ॥

अथो व्याख्यानमिति वैकार्यावेती दाम्यौ । अत्र व्याख्याने पुनर्विधिर्नीतिरेव धार्यमाणो मण्डल्यादिर्मणितः परिशुद्धः
एकदोषपिकलः पूर्वसूरिभिर्भवद्वाहुस्वामिप्रभृतिभिः ॥ ८५६ ॥ समेव विधिं दर्शयति—

मंडलि णिसिज्ज अक्खा किइकम्मुस्सग्ग वंदणं जेट्ठे । उवओगो सवेगो पसिणुत्तर संगयत्थ त्ति ॥ ८५७ ॥

‘मण्डलीति’ व्याख्यानमण्डलीभूमिप्रमार्जना, ततो निपद्या आसनरूपा आचार्यस्याक्षाणां च, किन्तु सा सविशेषोश्चा
कर्षण्या । कृतिकर्म द्वादशायर्त्तवन्दनरूपं देयं व्याख्यात्रे । तत उत्सर्गोऽनुयोगप्रस्थापनाय कायोत्सर्गः, वन्दनं तस्मिन्नेव
समये दातव्यं ज्येष्ठे इति । ज्येष्ठाय ज्येष्ठक्षेत्रे गृह्यते यस्मिन्तनिका कारयति न तु पर्यायतः, श्रुतज्येष्ठस्यैव तदानीं बह्वप-
कारित्वात् । स्योपयोगो व्याख्यायमानार्थावधानरूपः । संवेगो वैराग्यम् तथा, प्रश्नोत्तरे—तत्र प्रश्नः श्रोतुरनधिगतार्थ-
पृच्छारूपः, उत्तरश्च शिष्यपर्यनुयोगगर्त्तपातोत्तारकारिप्रतियचनं गुरोः । कीदृशे प्रश्नोत्तरे इत्याह—संगतार्थे युक्तियुक्ते न
त्यप्रस्तुताभिधायितासूचके । इति व्याख्याविधिसमाप्त्यर्थं ॥ ८५७ ॥ अत्रैव मतान्तरमाह—

सीसविसेसे णाउं सुत्तथाइविहिणा व काऊण । वक्स्वाणिज्ज चउद्धा सुत्तपयत्थाइभेएण ॥ ८५८ ॥

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३७३ ॥

शिष्यविशेषान् मृदुमध्याधिमात्रप्रज्ञामेदभिन्नान् ज्ञात्वा सूत्रार्थादिविधिना । “सुत्तत्थो खलु पढमो वीओ निजुत्ति-
मीसिओ भणिओ । तइओ य निरवसेसो एस विही होइ अणुओगे ॥ १ ॥” इत्येवंलक्षणेन विशेषितं, वाशब्दः प्रकारान्तर-
सूचनार्थः, स च भिन्नक्रमोऽग्रे योक्ष्यते, कृत्वा विधाय सूत्रमिति गम्यते, व्याख्यानयेद् विवृणीयात् । चतुर्द्धा वा सूत्र-
पदार्थादिभेदेन; इह सूत्रपदानामर्थः पदार्थमात्रोल्लिङ्गना, आदिशब्दाद् वाक्यार्थमहावाक्यार्थैदम्पर्यग्रह इति ॥ ८५८ ॥
अथेदमेव व्याचष्टेः—

पयवक्कमहावक्कत्थमेदंपज्जं च एत्थ चत्तारि । सुयभावावगमम्मि हंदि पगारा विणिदिट्ठा ॥ ८५९ ॥

पदं च वाक्यं च महावाक्यं च पदवाक्यमहावाक्यानि तेषामर्थः प्रादुष्कर्त्तव्यः प्रथमतः शिष्यस्य । मकारोऽलाक्ष-
णिकः । ऐदम्पर्यं च पश्चात् प्रकाशयेत् । एवमत्र व्याख्यानविधिनिरूपणायां चत्वारः श्रुतभावावगमे, हंदीत्युपप्रदर्शने,
प्रकारा भेदा विनिर्दिष्टा इति । तत्र द्विविधं पदं सुवन्तं तिङन्तं च । पुनरपि सुवन्तं त्रिधा, नामोपसर्गनिपातभेदात् ।
तत्र नाम घट इत्यादि, उपसर्गः प्रपरेत्यादि, निपातश्च वाहीत्यादि । तिङन्तं च भवति पचतीत्यादि । एकार्थप्रतिपाद-
कानि पदानि, वाक्यं पदार्थचालनारूपं, वाक्यान्येव विशिष्टतैर्कार्थचालितार्थप्रत्यवस्थानरूपं महावाक्यम् । इदं परं
प्रधानं यत्र भणने तत् तथा, तद्भावे ऐदम्पर्यं सूत्रार्थभावार्थ इत्यर्थः ॥ ८५९ ॥

अथ कस्मादेषां पदार्थादीनां व्याख्याभेदानामङ्गीकार इत्याशङ्क्याहः—

संपुण्णेहिं जायइ सुयभावावगमो इहरहा उ । होइ विवज्जासोवि हु अणिट्ठफलओ य सो णियमा ॥ ८६० ॥

व्याख्या-
विधिः, म-
तान्तरञ्च-

॥ ३७३ ॥

सम्पूर्णः पदार्थादिभिर्दर्शितैर्जायते श्रुतमायस्य शास्त्रपरमार्थलक्षणस्यावगमोऽवबोधः श्रोतुः । विपर्यये बाधकमाह—
इतरथा त्यन्यथा पुनर्भयति विपर्यासो विपरीतशास्त्रार्थप्रतिपक्षिरूपोऽपि, इह शाब्दात् संशयानध्यवसायौ गृह्येते । यदि
नामैव तत् किमित्याह—अनिष्टफलप्रदश्च नरकादिवुर्गतिपातहेतुः पुनः स विपर्यासो नियमादवश्यम्भावेन ॥ ८६० ॥

अथैतानेव पदार्थादीन् परमतोपम्यसादृष्टान्तद्वारेण साधयितुमिच्छुराह—

एतसि च सरूवं अण्णेहिवि वणिणयं इहं णवरं । सत्तुग्गहणट्ठद्धाणभट्ठतण्णाणणाएण ॥ ८६१ ॥

एतेषा च पदार्थादीना स्वरूपमन्यैरपि तीर्थान्तरीयैर्वर्णितम्, इह व्याख्यानायसरे नवरं केवलं व्याख्येयसूत्रपदानुप-
न्यासेनेत्यर्थः । कथमित्याह—शत्रुमहनष्टाब्धश्चष्टतश्ज्ञानन्यायेन कस्यचित् कश्चित् पाटलिपुत्रादौ गन्तुं प्रवृत्तस्य काश्चिद्
विपमां भुयं प्राप्तस्य शत्रुमहे प्रवृत्ते नष्टस्य ततोऽध्वश्चष्टस्य मार्गच्युतस्य यस्तश्ज्ञाने मार्गावबोधे न्यायस्तेनेति ॥ ८६१ ॥

अथैनमेव न्यायं दर्शयति,—

दहूण पुरिसमेत्तं दूरे णो तस्स पंथपुच्छत्थं । जुज्झइ सहसा गमणं कयाइ सत्तू तओ होज्जा ॥ ८६२ ॥

इष्ट्वा समघलोक्य पुरुषमात्रमज्ञातविशेषं पुरुषमेव केवलं दूरे महतान्तरेण व्यवधाने नो नैव तस्य विमर्शकारिणः
पथिकस्य शत्रुमयाद् मार्गाद्भटस्य पथिपृच्छार्थं मार्गजिज्ञासानिमित्तं युज्यते घटते सहसाऽपर्यालोच्येत्यर्थः गमनं तत्स-
मीपे । कुतो । यतः कदाचिच्छत्रुर्दिपन्नपि यज्ञयाज्ञष्टकाः पुरुषो भवति ॥ ८६२ ॥

वेसविवक्षासम्मिवि एवं बालाइएहिं तं णाउं । तत्तो जुज्झइ गमणं इट्ठफलत्थं णिमित्तेण ॥ ८६३ ॥

वैषविपर्यासोऽपि—शत्रुविशेषस्य यो विपर्यासो वैलक्षण्यं परिव्राजकादिलिंगधारणरूपं तत्रापि, किं पुनः शत्रुविशेषे सती-
त्यपिशब्दार्थः, एवं तत्समीपे पथिपृच्छार्थं गमनं न युज्यते, शत्रोरपि पथिकविश्वासनार्थं तथाविधवेपप्रतिपत्तेः सम्भा-
व्यमानत्वात् । तर्हि किं कर्तव्यमित्याशङ्क्याह—बालादिकेभ्यो बालवृद्धमध्यमवयःस्थेभ्यः स्त्रीपशुपालभामहादिरूपेभ्य
एकान्तत एव सत्यवादितया सम्भाव्यमानेभ्यस्तं पुरुषं मार्गपृच्छायोग्यं ज्ञात्वा ततस्तदनन्तरं युज्यते गमनम् । किमर्थमि-
त्याह—इष्टफलार्थं इहेष्टं फलं निरुपद्रवमार्गपरिज्ञानं निमित्तेन मनःपवनशकुनादिनाऽनुकूलेनेति ॥ ८६३ ॥

इत्थं प्रतिवस्तूपमारूपं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिके योजयति;—

एवं तु पयत्थाई जोएज्जा एत्थ तंतणीईए । अइदंपज्जं एयं अहिगारी पुच्छियवोत्ति ॥ ८६४ ॥

एवं त्वनन्तरोक्तनीत्यैव पदार्थादीन् पदवाक्यमहावाक्यार्थान् योजयेद् दार्ष्टान्तिकतया घटयेत् अत्र प्रस्तुते व्याख्या-
नविधौ । कथमित्याह—तन्त्रनीत्या श्रुतानुसारेण । तथा ह्यत्र दर्शनतुल्यः पदार्थो न तस्मादिष्टानिष्टयोः प्राप्तिपरिहारौ
स्यातां, शत्रोरपि तत्रानिवृत्तेः; शत्रुवेपमेददर्शनतुल्यो वाक्यार्थो, न तस्मादपीष्टसिद्ध्यादिभावः, पूर्वोक्तादेव हेतोः;
बालावलादिभ्यस्तदवगमतुल्यस्तु महावाक्यार्थः, सिद्ध्यति चास्माज्जिज्ञासितोऽर्थः । ऐदम्पर्यं तु साक्षादाह—ऐदम्पर्यमेतद्
यथा एवं शुद्धोऽधिकारी पन्थानं प्रष्टव्यो नान्यः । इतिः प्राग्वत् ॥ ८६४ ॥

अथ साक्षादेव कतिचिदुत्थाण्यामित्य पदार्थादीनि व्याख्यांगानि दर्शयन्नाह—

हिंसिज्ज ण भूयाइं इत्थ पयत्थो पसिद्धगो चेव । मणमाइएहिं पीढं सवेसिं चेव ण करिजा ॥८६५॥

हिंस्याद् व्यापादयेद् न नैव भूतानि पृथिव्यादीन् प्राणिनः । अत्र सूत्रे पदार्थः प्रसिद्धकश्चैव प्रख्यातरूप एव । तमेव दर्शयति-मनआदिमिर्मनोयाक्कायैः पीडा पाधां सर्वेषां चैव समस्तानामपि जीवानां न कुर्याद् न विदध्यादिति ॥८६५॥ तथा—
आरंभिपमत्ताण इत्तो चेइहरलोचकरणाई । तत्करणमेव अणुबंधओ तहा एस वक्कथो ॥ ८६६ ॥

आरंभः पृथिव्याद्युपमर्हः स विद्यते येषां ते आरंभिणो गृहस्थाः, प्रमाद्यन्ति निद्रापिकयादिभिः प्रमादैः सर्वसावद्य-योगविरतावपि सत्यां ये ते प्रमत्ता यतिविशेषाः, आरम्भिणश्च प्रमत्ताश्च आरंभिप्रमत्तास्तेषाम्, इतः पदार्थाच्चैत्यगृहलोचकरणादि, चैत्यगृहमर्हतो भगवतो बिम्बाश्रयः, लोचकरण च केशोत्पादनरूपम्, आविशब्दात् तत्तदपयादाश्रयणेन तथाप्रवचनदुष्टनिग्रहादिपरपीडामहः । तेषां करण तत्करणमेव प्रागुनिपिद्धहिंसाकरणमेव प्राप्तम् । कुत इत्याशक्याह—
अनुमन्वतोऽनुगमात् तथा तत्प्रकारायाः परपीडाया इत्येष चालनारूपो वाक्यार्थ इत्यर्थः ॥ ८६६ ॥

अविहिकरणम्मि आणाविराहणा बुट्टमेव पएसिं । ता विहिणा जइयवति महावक्कथरूवं तु ॥८६७॥

अविधिकरणेऽनीतिविधाने चैत्यगृहलोचादेरर्थस्याज्ञाविराधनाद् भगवद्वचनविलोपनाद् बुट्टमेवैतेषां चैत्यगृहादीनां करणम् । तत्र श्रेयमाज्ञा “जिनभयनकरणविधिः शुद्धा भूमिर्दल च काष्ठादि । मृतकानतिसम्भानं स्वादायवृद्धिः समा-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३७५ ॥

सेन ॥ १ ॥” लोचकर्मविधिस्तु “ध्रुवलोओ य जिणाणं वासावासासु होइ थेराणं । तरुणाणं चउमासे बुढाणं होइ
छम्मासे ॥ १ ॥” इत्यादि । तत् तस्माद् विधिना जिनोपदेशेन यतितव्यम् । इत्येवं महावाक्यार्थस्य प्राक्चालितप्रत्यव-
स्थानरूपस्य रूपं तु स्वभावः पुनः ॥ ८६७ ॥ महावाक्यार्थमेव गाथापूर्वार्द्धेनोपसंहरन्नैदम्पर्यमाहः—
एवं एसा अणुबंधभावओ तत्तओ कया होइ । अइदंपज्जं एयं आणा धम्मम्मि सारोत्ति ॥ ८६८ ॥

एवं विधिना यत्ने क्रियमाणे एषा हिंसाऽनुबन्धभावत उत्तरोत्तरानुबन्धभावाद् मोक्षप्राप्तिपर्यवसानानुगमात् तत्त्वतः
परमार्थतः कृता भवति, मोक्षसम्पाद्यजिनाज्ञाया उपरमाभावादिति । ऐदम्पर्यमेतदत्र यदुताज्ञा धर्मे सारः । इतिः
परिसमाप्तौ ॥ ८६८ ॥

[एवं चइज्ज गंथं इत्थ पयत्थो पसिद्धगो चेव । णो किंचिवि गिण्हज्जा सचेयणाचेयणं वत्थुं ॥ ८६९ ॥]

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् त्यजेद् ग्रन्थम् । अत्र वचने पदार्थः प्रसिद्धकश्चैव प्रतीतरूप एव । तमेव दर्शयति नो किञ्चिदपि
गृहीयात् परिग्रहविषयीकुर्यात् सचेतनाचेतनं शिष्यवस्त्रादि वस्तु ॥ ८६९ ॥
एत्तो अईयसावेक्खयाण वत्थाइयाणमग्गहणं । तग्गहणं चिय अहिगरणवुड्ढिओ हंदि वक्कत्थो ॥ ८७० ॥

इतोऽस्मात् त्यजेद् ग्रन्थमित्येवंरूपाद्वचनात् । अतीतसापेक्षतादीनामतीतातिक्रान्ता सापेक्षता शरीरमात्रेऽपि स्पृहारूपा
येषां ते तथा तेषां भावसाधूनामित्यर्थः, वस्त्रादीनां वस्त्रपात्रशिष्यादीनां वस्तूनामग्रहणमापन्नम् । एतच्च वस्त्राद्यग्रहणं

व्याख्या-
विधौ वा-
क्यमहावा-
क्यार्थादि-
भेदाः—

॥ ३७५ ॥

तद्ग्रहणमेव निष्कृत्वादिग्रन्थग्रहणमेव । कुत इत्याह—अधिकरणवृद्धितोऽधिक्रियत आत्मा नरकादिष्वनेनेत्यधिकरण-
मसंयमस्तस्य वृद्धिरुपपद्यस्तस्याः सकाशात् सम्पद्यत एव रजोहरणाद्युपधिमन्तरेण जिनकस्त्रिकादीनामप्यसंयमवृद्धिः ।
हवीति पूर्वयत् । एष वाक्यार्थो, यथा न सर्वथा ग्रन्थत्यागः श्रेयान्, य उच्यते ‘चपञ्च गंयं’ इत्यादिवचनेनेति ॥ ८७० ॥
आणावाहाय तद्वा गृह्णंषि ण सुन्दरंति वदुष्वं । ता तीए वद्वियवति महावक्कथमो णेमो ॥ ८७१ ॥

आज्ञावाचया “जिणा धारसक्याणि थेरा चत्तदसक्यिणो । अज्जाणं पल्लवीसं तु अओ उहुमुवग्गहो ॥ १ ॥” इत्यादि-
वचनोलङ्घनेन तथेत्यधिकरणवृद्धिमयाद् ग्रहणमिति वस्त्रादीनां न सुन्दरमिति द्रष्टव्यं, किं पुनः सर्वथैवाग्रहणमित्यपि-
शब्दार्थः । तत् तस्मात् तस्यामाज्ञायां वर्तितव्यमिति महावाक्यार्थो ज्ञेय इति ॥ ८७१ ॥

महावाक्यार्थमेव गाथाप्रथमार्थेन निगमयन्नेदम्पर्यमाहुः—

एय एवं अहिगरणचागओ भावओ कयं होइ । एत्थवि आणातत्तं धम्मस्स इदं इदंपज्जं ॥ ८७२ ॥

एतद् ग्रन्थत्यजनं ‘चपञ्च गंयं’ इति वचनोक्तमेवमाज्ञानुसरणेनाधिकरणत्यागतोऽसंयमपरित्यागाद् भावतः परमार्थेन
कृतं भवति । यो आशामनुसरन् वस्त्रादिग्रहणे प्रयत्नते तस्य कदाचित् कथञ्चनासंयममावेऽपि धनुतरगुणान्तराराधनेन
भायतोऽधिकरणत्याग एव, तदर्थत्वेनैव तस्य सर्वक्रियासु प्रवृत्तेरिति । अत्रापि पदार्थादिषु ‘जह्माद् ग्रन्थं’ इत्यादिषु
आज्ञातत्त्वं धर्मस्येतीदमेतत् ‘इदंपज्जं’ इति पेदम्पर्यम् ॥ ८७२ ॥

एवं तवज्ञाणाई कायवंति पयडो पयत्थो यं । छट्टुस्सग्गाईणं करणं ओघेण लोगम्मि ॥ ८७३ ॥

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् 'मुमुक्षुणा तपोध्यानादि कर्तव्यम्' इत्यत्र प्रकटः स्फुटः पदार्थोऽयं यथा पष्ठोत्सर्गादीनां पष्ठा-
दीनां तपोविशेषाणामुत्सर्गादीनां च कायोत्सर्गकायकेशादिलक्षणानां करणं विधानम्, ओघेन सामान्येन समर्थासम-
र्थादिपरिहारविशेषरूपेण लोकेऽपि धार्मिकजनलक्षणे रूढं वर्तत इति ॥ ८७३ ॥

तुच्छावग्गाणंपि हु एत्तो एयाण चेव करणं ति । अकरणमो दट्ठवं अणिट्ठफलयंति वक्कत्थो ॥ ८७४ ॥

तुच्छा असमर्था बालवृद्धादिलक्षणाः, अव्यक्ताश्चागीतार्थास्तेषां, न केवलमितरेषामित्यपिशब्दार्थः, इतो वचनादेपा-
मेव पष्ठोत्सर्गादीनां करणं प्राप्तम्, तेषामपि मुमुक्षुत्वात् । इतिः प्राग्वत् । एतच्च तपोध्यानादिकरणमकरणं द्रष्टव्यं
तुच्छाव्यक्तादीनाम् । कुतो, यतोऽनिष्टफलदं शक्यतिक्रमेण तपोध्यानादिकष्टानुष्ठानस्यार्तध्यानत्वेन तिर्यग्गत्याद्यशुभ-
जन्महेतुत्वात् । इत्येष वाक्यार्थः ॥ ८७४ ॥

आगमणीईए तओ एयाणं करणमित्थ गुणवंतं । एसा पहाणरूवत्ति महावक्कत्थविसओ उ ॥ ८७५ ॥

आगमनीत्यां आगमानुसारेण यत एवं महान् दोषस्तत एतेषां तपोध्यानादीनां करणमत्र धर्माधिकारे गुणवद् गुणा-
वहम् । आगमनीतिश्रेयं—“तो जह न देहपीडा न यावि चियमंससोणियत्तं च । जह धम्मज्ञाणबुद्धी तथा इमं होइ
कायवं ॥ १॥” तथा । “क्वयो न केवलमयं परितापनीयो, मिष्टै रसैर्वहुविधैर्न च लालनीयः । चित्तेन्द्रियाणि न चरन्ति

ययोत्पयेन, वक्ष्यानि येन च तदाचरितं विनानाम् ॥ २ ॥” एषा आगमनीतिः प्रधानरूपा सारभावमागता वर्धते धर्मे
साध्ये । इत्येष महायाक्यार्थविषयः पुनरवगन्तव्यः ॥ ८७५ ॥ अत्रापि महायाक्यार्थनिगमनेनैदम्पर्यमाह—

एवं पसस्यमेयं णियफलसंसाहगं तहा होइ । इय एस श्रिय सिद्धा धम्मे इह अइवपजं तु ॥ ८७६ ॥

एषमागमनीत्या प्रशस्तं प्रशंसास्पदमेतत्तपोध्यानादि भवति सतां । तथा निजफलसंसाधकं मोक्षलक्षणफलहेतुः ।
तयेति समुच्चये । भवत्येवैवागमनीतिरेव श्रेष्ठा प्रधाना धर्मे इहैदम्पर्यमिदं पुनर्ज्ञेयम् ॥ ८७६ ॥ तथा,—

दाणपससाईहिं पाणवहाईओ उजुपयत्यत्ति । एए दोवि हु पावा एवमूओऽविसेसेणं ॥ ८७७ ॥

दानप्रशंसादिमिर्दानप्रशंसया, आविशब्दात् तन्निषेधदेशनया च प्राणवधादिः दानप्रशंसायां प्राणिवधः, तन्निषेधे च
क्षपणादिलाभान्तरायः । अत एव सूत्रकृतागे पठ्यते—“जे उ दाणं पससंति वहमिच्छंति पाणिण । जे णं पडिसेहंति वित्ति-
छेयं कुणंति ते ॥ १ ॥ ‘उजुपयत्यत्ति’ अयं च ऋजुरेव पदार्थः । एतमेवाह—एतौ द्वावपि प्राणिवधकरणादिवृत्तिव्य-
वच्छेदौ पापावसमञ्जसौ वर्धते एवमूतः पदार्थोऽविज्ञेयेण सामान्येन । अयमभिप्रायः—धर्मस्याविषय दानं दानं वारिष्य-
नाशनम् । जनप्रियकरं दानं दानं सर्वार्थसाधनम् ॥ १ ॥ इत्यादिमिर्वचनैर्नानारूपस्य जनप्रसिद्धस्य शस्त्रादिरूपदानस्य
स्वभावस एव पृथिव्यादिजीवहिंसात्मकस्य प्रशंसायां नियमात् साधोर्जीवहिंसानुमतिः सम्पद्यते । तथा, तथाविधशस्त्र-
संस्कारात् स्वयमेव कैश्चिद्भूमार्थिभिः प्रयत्यमानस्योक्त्यस्य दानस्य “वीजं यथोपरे क्षिप्तं न फलाय प्रकल्पते । तथाऽ-
पात्रेषु दानानि प्रदत्तानि विदुर्बुधाः ॥ १ ॥” इत्यादिवचनैर्निषेधे क्रियमाणे क्षपणादिलाभान्तरायः सम्पद्यत इति ॥ ८७७ ॥

एवं पडिवत्तीए इमस्स तह देसणाए वोच्छेओ । तम्हा विसेसविसयं दट्ठवमिणंति वक्कथो ॥८७८॥

एवमविशेषेण प्रतिपत्तौ पदार्थस्य तथाविधरूपतया वा दानविषयाया देशनाया व्यवच्छेदः प्राप्तः । न चासौ युक्तो, यतो दानशीलतपोभावनात्मकस्य धर्मस्य सर्वास्तिकशास्त्रेषु प्रतिपादयितुमधिकृतत्वात् । तस्मादहो सूरै ! विशेषविषयं विभागेनेत्यर्थः, द्रष्टव्यमिदं दानविधानं तन्निषेधनं चेति वाक्यार्थः ॥ ८७८ ॥

आगमविहितं तम्मि पडिसिद्धं वाहिगिच्च णो दोसो । तव्वाहाए दोसोत्ति महावक्कथगम्मं तु ॥८७९॥

आगमविहितं शास्त्रानुमतं यद्दानं, तस्मिन्नेवागमे प्रतिपिद्धं वा निवारितं यत् तदधिकृत्य देशनायां दानस्य विधिविषयायां प्रतिषेधविषयायां च क्रियमाणायां न दोषो जीवहिंसानुमत्यादिलक्षणः कश्चित् प्रज्ञापयितुः सम्पद्यते । यदागमे विहितं दानं तस्य विधिदेशनायां, यच्च तत्र निषिद्धं तन्निषेधदेशनायां च न कश्चिद् दोष इत्यर्थः । तत्र चायमागमः— “नायागयाणं कप्पणिज्जाणं अन्नपाणाईणं देसकालसद्धासकारकमजुयं आयाणुग्गहवुद्धीए संजयाणं दाणं” । तथा, समणोवासयस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा पडिहयपच्चक्खायपावकम्मं फासुएणं एसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति ? गोयमा ! एगंतसो निज्जरा एव । समणोवासयस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा पडिहयपच्चक्खायपावकम्मं अफासुएणं अणेसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति ? गोयमा ! बहुया से निज्जरा अप्पे पावकम्मेत्ति” । तथा, समणोवासयस्स णं भंते ! तहारूवं समणं वा माहणं वा अप्प-

व्याख्या-
विधौ वा-
क्यमहावा-
क्यार्थादि-
भेदाः-

विद्वयपञ्चकलायपायकर्म फासुपण वा अफासुपण वा एसणिज्जेण वा अणेसणिज्जेण वा असणपाणखाइमसाइमेणं पडि-
लामेमाणस्स किं कज्जति?, एगतसो पायं कम्मे कज्जति” । तथा, मोक्खत्थं जं दाण तं पइ एसो विही समक्खाओ ।
अणुकंपादाणं पुण जिणेहिं न कयापि पडिसिद्धं ॥ १ ॥ संथरणम्मि असुद्ध दोण्हवि गिण्हतदेतयाण हियं । आचरविट्ठते
णं स चेय हियं असंथरणे ॥ २ ॥” आधिधार्मिकमाश्रित्य पुनरयमागमः—“पात्रे दीनादिवर्गे च दान विधिवदिष्यते ।
पोष्यवर्गाऽविरोधेन न विरुद्ध स्वतश्च यत् ॥ १ ॥ व्रतस्या छिन्नः पात्रमपात्रास्तु विशेषतः । स्वसिद्धान्ताविरोधेन
वर्तन्ते ये सर्वैव हि ॥ २ ॥” एष चागमे व्ययस्थिते तद्वाधया आगमोलघनरूपया विधिप्रतिषेधयोः क्रियमाणयोर्दोष
इत्येष जीयवधादिलक्षणो महावाक्यार्थगम्यस्तु महावाक्यार्थगम्य एव ॥८७९॥ महावाक्यार्थमेव निगमयन्नैदम्पर्यमाहुः—

इय एयस्सावाहा दोसाभावेण होइ गुणहेऊ । एसा य मोक्खकारणमइदंपजं तु एयस्स ॥ ८८० ॥

इत्येवमागमवाधायां दोषे सति एतस्यागमस्यावाधाऽनुलक्षनमुत्सर्गासेयनेनापवादासेयनेन वा दोषाभावेनाशातनाप-
रिहाररूपेण भवति गुणहेतुः । एषा चेयमेयागमावाधा मोक्षकारण निर्वृतिहेतुरित्यैदम्पर्यं त्वेतस्य दानसूत्रस्येति ॥ ८८० ॥
न केवलमनन्तरोदितकतिपयपदार्थविषयमेव पदवाक्यादिसमनुगत सर्ववित्प्रणीतागमव्याख्यानं, किन्तु सकलसूत्रविषय-
मिति मनसि समाधायाह—

एष पइसुत्त चिय वक्खाणं पायसो बुद्धजणेण । कायव एत्तो खलु जायइ जं सम्मणाणं तु ॥ ८८१ ॥

एवमुक्तक्रमेण प्रतिसूत्रमेव यावन्ति सूत्राणि तान्यङ्गीकृत्येत्यर्थः । व्याख्यानं प्रायशो बुधजनेनावगतसमयरहस्येन साधुना कर्तव्यम् । कुत इत्याह—इतो व्याख्यानात् खलु निश्चयेन जायते यद्यस्मात् सम्यग्ज्ञानं त्वविपर्यस्तबोधः । यथा—मध्यमतीर्थकृतां चत्वारि महाव्रतानि, प्रथमपश्चिमयोस्तु पञ्चेति । अत्र श्रौत एव शब्दार्थः—एतेषां चत्वारि महाव्रतानि प्राणातिपातमृषाद्यादादत्तादानपरिग्रहविरमणरूपाणि, प्रथमचरमयोस्तु पञ्च महाव्रतानि सह मैथुनविरत्या इत्येवं रूपः । परिग्रहविरत्यन्तर्गतैव मैथुनविरतिः, नापरिग्रहीता योषिद् उपभुज्यते इति परमार्थतो मध्यमानामपि पञ्चैवेति वाक्यार्थः । रागद्वेषावेव परिग्रहः, तद्भावनान्तरीयकत्वात् तदुपयोगस्येति महावाक्यार्थः । एवमेव निष्परिग्रहता, अन्यथा तद्भावेऽपि न तद्गोपनिवृत्तिरित्यैदम्पर्यमिति । एवमन्यसूत्रेष्वपि पदार्थादयः सम्यग् उत्प्रेक्ष्य योजनीयाः ॥ ८८१ ॥ साम्प्रतमुक्तोपदेशव्यतिक्रमे दोषमादर्शयन्नाहः—

इह रा अण्णयरगमा दिट्ठेद्विरोहणाणविरहेण । अणभिनिविट्ठस्स सुयं इयरस्स उ मिच्छणाणंति ॥ ८८२ ॥

इतरथा यथोक्तपदार्थादिविभागव्यतिक्रमेण व्याख्यानकरणे श्रुतं सम्पद्यत इत्युत्तरेण सम्बन्धः । कथमित्याह—अन्यतरगमाव्, इह गमा अर्धमार्गाः, ते च प्रतिसूत्रमनन्ताः संभवन्ति, यथोक्तं—“सयनईणं जा होज्ज वालुया सबउदहिजं उदयं । एत्तो य अणंतगुणो अत्थो एगस्स सुत्तस्स ॥ १ ॥” अतोऽन्यतरश्चासौ गमश्चान्यतरगमस्तस्मादेकस्यैवार्थमार्गस्याचालिताप्रत्यवस्थापितस्य समाश्रयणादित्यर्थः, दृष्टेद्विरोधज्ञानविरहेण दृष्टः प्रत्यक्षानुमानप्रमाणोपलब्धः, इष्टश्चास्त्रादिष्टोऽर्थस्तयोर्विरोधे बाधायां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्य विरहेणाभावेन, अनभिनिविष्टस्येत्यमेवैदं वस्त्वित्यकृताग्रहस्य

श्रुतमागमार्थोऽधीयमानः सम्पद्यते, न तु चिन्ताज्ञानभावनाज्ञानरूपज्ञानतां प्रतिपद्यते । इह धीणि ज्ञानानि श्रुतज्ञा-
 नादीनि । तद्वक्षणं चेद—“यावदयमिह विज्ञेयं मिथ्यामिनिवेशर-
 हितमलम् ॥ १ ॥ यच्च महावाक्यार्थजमतिस्फुमसुयुक्चिन्तयोपेतम् । उदक इव तैलविन्दुर्विसर्पिं चिन्तामय तत् स्यात्
 ॥ २ ॥ ऐदम्पर्यगतं यद्विध्यावौ यत्पक्षधेयोद्यौ । एतच्च भावनामयमशुद्धसद्रूपदीप्तिसमम् ॥ ३ ॥” अशुद्धसद्रूपदी-
 प्तिसममिति । अशुद्धस्य मलिनस्य च सतः प्राक् सतः सुन्दरस्य रक्तस्य पद्मरागादेर्वीत्या तुल्यमिति । इतरस्य स्थिति
 अमिनिविष्टस्य पुनर्मिथ्याज्ञानं मिथ्याश्रुतरूपतां प्रतिपद्यते । इदमुक्तं भवति—इह कश्चित् ‘एगे आया’ इति स्थानाङ्ग
 प्रथमसूत्रस्य श्रयणादेक एव हि भूतात्मा देहे देहे व्यवस्थितः । एकधा बहुधा वापि दृश्यते जलचन्द्रयत् ॥ १ ॥”
 इत्येयं प्रतिपत्तात्मा द्वैतयावत् सत्त्वहनामैकनयामिप्रायेणेदं सूत्रं प्रवृत्तमिति परमार्थमज्ञानानां, तथाऽत्र मते दृष्टस्य पुरुष-
 नानात्वस्यैष्टस्य च संसारापयर्गविभागस्य पाधामपश्यंस्तथाविधज्ञानावरणक्षयोपशमाभावादेकात्मसत्यलक्षणमेवैकमर्थ-
 मार्गमपितिष्ठते, निराग्रहश्च प्रकृत्या तस्य सोऽर्थमार्गः श्रुतं, न तु चिन्ताभावनाज्ञानरूपम् । यस्तु स्वयोध एवामिनि-
 विष्टो गीतार्थः प्रज्ञाप्यमानोऽपि न सम्यग्मार्गार्थं प्रतिपद्यते तस्य तन्मिथ्याज्ञानमेव । एवमन्यसूत्रेष्वपि भावना कार्येति
 ॥ ८८२ ॥ आह—एवं प्रतिनियतसूत्रोद्देशेन लोके पदार्थादयो रूढास्तत्कथमित्थमेतत्प्रज्ञापना क्रियते ? सत्यम्,—
 लोउत्तराउ एष एतथ पयस्यादओ मुणेयवा । अत्यपदणाउ जम्हा एतथ पयं होइ सिद्धंति ॥ ८८३ ॥

लोकोत्तरास्तु जैनेन्द्रशासनानुसारिणः पुनरेतेऽनन्तरोक्ताः ‘न हिंस्याद् भूतानि’ इत्येवंलक्षणा अत्र प्रकृते पदार्थादयो

मुणितव्याः । ननु 'न हिंस्याद् सर्वभूतानि' इति वाक्यमेते एव, क्रियाधिष्ठितपदसमुदायात्मकत्वात्, अतः कथमेतदो-
घार्थः पदार्थो भवतीति? उच्यते—अर्थपदनात् अर्थस्य सामान्यरूपस्य अचालिताप्रत्यवस्थापितस्य पदनात् गमनात्
प्रत्यायनादित्यर्थः, यस्मादत्र प्रथमे पदं भवति सिद्धं प्रतिष्ठितं इत्यस्माद्धेतोरोघार्थः पदार्थ एव । एवं वाक्यार्थादयोऽपि
सद्भूतविशिष्टतरविशिष्टतमार्थपदनादेव स्वं स्वरूपं लभन्ते, न पुनर्बहुवहुतरपदसमूहमयत्वेन फल्गुरूपतयाऽर्धविशेषं कश्च-
नापादयन्तो लौकिकशास्त्रेभ्यवेति ॥ ८८३ ॥

लोयम्मिवि अत्येणं णाएणं एवमेव एएत्ति । विण्णेया बुद्धिमया समत्थफलसाहगा सम्मं ॥ ८८४ ॥

तथा लोकेऽपि शिष्टजने, अर्थ्येन न्यायेनार्थापत्त्येत्यर्थः, एवमेव लोकोत्तरपदार्थादिप्रकारेणैते पदार्थादयः, इतिः प्राग्-
वत्, विज्ञेया बुद्धिमता जनेन समर्थफलसाधकाः प्रौढशास्त्रार्थप्रतीतिहेतवः, सम्यग् यथावत् । तथा हि लोके—“संहिता
च पदं चैव पदार्थः पदविग्रहः । चालना प्रत्यवस्थानं व्याख्यानं तस्य पदविधम् ॥ १ ॥” इति व्याख्यातमः । अत्र च
पदार्थो लोकोत्तरपदार्थतुल्य एव, अविशिष्टार्थपदार्थगम्यत्वात् । चालना वाक्यार्थः, प्रत्यवस्थानं तु महावाक्यार्थः ।
ऐदम्पर्यं चात्र व्याख्यालक्षणे साक्षादनुक्तमपि सामर्थ्यादुक्तमेव द्रष्टव्यं, संहितादिव्याख्यानांगैर्व्याख्यार्थस्यैदम्पर्यविषय-
त्वात् ॥ ८८४ ॥ अथ लोकोत्तरदृष्टान्तद्वारेण लौकिकपदार्थस्वरूपमभिधत्ते;—

वक्खाइसइओ जं अविसिट्ठा चेव होइ बुद्धित्ति । उत्तर धम्मावेक्खा जहेव हिंसाइसइओ ॥ ८८५ ॥

पदार्थादी-
नां रूढत्वे-
त्येतत्प्रज्ञा-
पनाहेतुः—

वृक्षादिशब्दतो वृक्षघटपटादिशब्देभ्यो यद् यस्मादपिशिष्टा चैवात्र निम्बादिविशेषैरनालीढैष भवति बुद्धिरिति
 प्राग्वत् । कीदृशीत्याह—उत्तरधर्मापेक्षा वृक्षस्योत्तरधर्मा मूलकन्वस्कन्धादयो जम्बूनिम्बादयश्च, घटादीना तु ताम्रर-
 जतसौषणादयः, तानपेक्षते आकाङ्क्षते या सा तथा । यथैष हिंसादिशब्दाद् “हिंस्याद् न सर्वभूतानि” इत्यादिलक्षणात् ।
 तत इदमर्यादापक्षं—यथा हिंस्याञ्च सर्वभूतानीत्यादयः शब्दाः पदार्थवाक्यार्थाविप्रकारेण निराकाङ्क्षस्वार्थप्रतिपादका
 भवन्ति, तथा वृक्षादयोऽपि शब्दाः पदार्थवाक्यार्थमहावाक्यार्थैर्दम्पर्यविषयभावमापन्नाः श्रोतृप्रतीतिमपिकलामाराधय-
 न्तीति । तथाहि—दूरे शास्त्रादिमन्त्रं पदार्थमुपलभ्य कश्चित् कश्चित् प्रति श्रूयात् ‘अग्रे वृक्षस्तिष्ठति’ इति । तस्य च
 श्रोतुं श्रौत एव शब्दार्थः पदार्थः, अयं च वृक्षो भवन् किमाद्यो निम्बो या स्यादिति चालनारूपो वाक्यार्थः, ततः
 प्रतिविशिष्टाकारावलोकनेनाद्य एव निम्बादिर्यायमिति प्रतिनियतः प्रत्ययो महावाक्यार्थः, इत्यनेन निर्णयपुरःसरमाद्या-
 चरिणा प्रयत्तितव्यमित्यैदम्पर्यमिति ॥ ८८५ ॥ उपसंहरन्नाह—

कथमेतत् पसगेणं इमिणा विहिणा निओगओ णाणं । आणाजोगोवि इहं एसोच्चिय होइ णाचवो ॥ ८८६ ॥

कृतं पर्याप्तमत्र व्याख्याविधिकथने प्रसंगेन विस्तारेण, अनेन मण्डलीप्रमार्जनादिना विधिना नियोगतो नियमेन ज्ञान-
 मागमश्रवणप्रवृत्तस्य श्रोतुः सम्पद्यते । आज्ञायोगोऽपि सम्यग्ज्ञानसाध्योऽत्र व्याख्याने एव एवोक्ताचारपरिपालनारूपो
 भवति ज्ञातव्यः ॥ ८८६ ॥ ज्ञानवाञ्छा यत्करोति तदाह—

पाणी य णिच्छएणं पसाहई इच्छियं इहं कज्जं । बहुपडिबन्धजुयंपि हु तहा तहा तयविरोहेण ॥ ८८७ ॥

ज्ञानी चात्र विधिगृहीतशास्त्रार्थावबोधः पुनः पुमान्निश्चयेन प्रसाधयति निष्पादयतीप्सितमाप्नुमिष्टमिह कार्यं धर्मा-
र्थाध्यायनरूपं बहुप्रतिबन्धयुतमप्यनेकविघ्नप्रतिस्खलितमपि, तथा तथा तत्तद्ब्रव्यक्षेत्रादिस्वरूपानुवर्त्तनोपायेन, तदवि-
रोधेन तस्येप्सितकार्यस्य योऽविरोधो घटना कार्यान्तरैरीप्सितैरेव तेनोपलक्षितः सन् । न हि धर्मान्तराणि बाधमानो
धर्मो धर्मरूपतां प्रतिपद्यते । यथोक्तम्—“धर्मं यो बाधते धर्मो न स धर्मः सतां मतः । अविरोधेन यो धर्मः स धर्म इति
कीर्तितः ॥१॥” तथा । “वेदवृद्धानुपचरेच्छिक्षितागमतः स्वयम् । अहेरिव हि धर्मस्य सूक्ष्मा दुरनुगा गतिः ॥१॥” ॥८८७॥

मग्गे य जोयइ तहा केई भावाणुवत्तणणएण । बीजाहाणं पायं तदुचियाणं कुणइ एसो ॥ ८८८ ॥

मार्गे च सम्यग्दर्शनादिके निर्वाणपथे योजयति, तथेति समुच्चये, कांश्चिद्ब्रव्यसत्त्वान् भावानुवर्त्तननयेन मृदुः खरो
मध्यमो वा यः शिक्षणीयस्य प्राणिनो भावो मनःपरिणामस्तस्यानुवर्त्तनमेव नयो नीतिः सामलक्षणभावेनेयमेव च प्रधाना
नीतिः कार्यसिद्धौ । यथोक्तम्—“यद्यप्युपायाश्चत्वारः प्रथिताः साध्यसाधने । संज्ञामात्रं फलं तेषां सिद्धिः साम्नि प्रति-
ष्ठिता ॥ १ ॥” तथा । “अतितीक्ष्णोऽपि दावाग्निर्दहन् मूलानि रक्षति । समूलमुन्मूलयति वायुर्यो मृदुशीतलः ॥ २ ॥”
तथा, बीजाधानं धर्मप्रशंसादिकं प्रायश्च बाहुल्येनैव तदुचितानां ‘कुलक्रमागतमनिन्द्यं विभवाद्यपेक्षया न्यायतोऽनुष्ठा-
नम्’ इत्यादिशिष्टगृहस्थाचारपरतया बीजाधानयोग्यानां करोत्येव ज्ञानी ॥ ८८८ ॥ अत्र दृष्टान्तमाहः—

सुधइ निवस्स पत्ती झाणग्गहसंगया विणीयत्ति । मुच्छिमगकण्णंनुच्चलणिवो य तह पुव्वसूराह ॥ ८८९ ॥

श्रूयते निशम्यते प्रयत्ने नृपस्य पार्थिवस्य कस्यचित् पत्नी भार्या ध्यान चित्तपृत्तिनिरोधस्तस्मिन् गृहो निर्बन्धस्तेन संगता समेता सर्ता विनीता मार्गयोजिता, इत्येय पश्यमाणकमेण । तथा मूर्च्छिमकोऽसंशिप्रायः कर्णबुर्बलो बहुमतकर्णे-जपो नृपश्च राजा, विनीत इति प्रकृतेन सम्यन्धः, तथेति तन्नायानुवर्त्तननयेन, पूर्वसुरिमिधिरन्तनाचार्ये ॥ ८८९ ॥

तथायं दृष्टान्तं भाषयन् गाथानपकमाह—

णिवपत्ती णिविण्णा झाणा भोक्खो त्ति तग्गहसमेया । ससरक्ख पउममज्जे तिणयणदेवस्मि ठियचित्ता ॥

तवलीणसाहुदसण यहुमाणा सेवणा तहा पुच्छा । झाणे दंडगकहणे घज्झा एएत्ति अणुकंपा ॥ ८९१ ॥

गीयणिवेयणमागमज्झाणकहन्मुवगमे तह क्खेवो । कोइं किदूरपवेस धम्मिगाईहिं जा देवो ॥ ८९२ ॥

निच्चलचित्ता साहण समओ नण्णेसिं आम पडिवण्णे । तवुवरि अहुट्ठकला अओऽण्णमवभासदंसणयं ॥

ससरक्खविजमादि न तत्त तह दंसणा विगप्पोत्ति । संकाए गुरु सच्चा किं तत्तं उचियणुट्ठाणं ॥ ८९४ ॥

इहरा एय चिय छत्तरयणपरिच्छित्तितुल्लमो भणिय । पाएण विग्घभूयं सति उचियफलस्स विस्सेय ८९५ ॥

पत्तीए रयणसारं आहरण सिरिफलंति सोत्तूणं । आईए तप्परिच्छालगो चुक्को ततो सच्चा ॥ ८९६ ॥

एतो चिय झाणाओ मोक्खोत्ति निसामिऊण पढमं तु । तल्लग्गोवि हु चुक्कति नियमा उचियस्स सबस्स ॥
ता सुद्धधम्मदेसण परिणमणमणुवयाइगहणं च । इय णाणी कल्लाणं सबेसिं पायसो कुणाति ॥ ८९८ ॥

नृपपत्नी कस्यचिद् राज्ञः कलत्रम् । सा च सहजमन्दमोहमालिन्यतया निर्विण्णा—“जरामरणदौर्गत्यव्याधयस्ताव-
दासताम् । मन्ये जन्मैव धीराणां भूयो भूयस्त्रपाकरम् ॥ १ ॥” इत्यादिवचनाकर्णनाद् भवादुद्विग्ना । ततः संसारचार-
कनिःसारोपायमन्वेषमाणा शुश्राव कुतोऽपि ‘ध्यानाद् मोक्षः’ इति । ततस्तद्ग्रहसमेता ध्यानविषयाऽत्यन्ताग्रहसंयुता
जाता । अन्यदा ‘ससरक्खे’ इति कश्चित् सरजस्कः शैवव्रती तथा पृष्टो यथा ‘कीदृशो ध्यानमार्गः’ इति । कथितं च
तेन, यथा—पद्ममध्ये चतुर्दलनाभिकमलाभ्यन्तरेऽपि त्रिनयनो देवः काशकुसुमसंकाशदेहः शशिखण्डमण्डितोत्तमाङ्गः
तृतीयनेत्रप्रवृत्तज्वलनज्वालासमुज्ज्वलीकृताखिलदिग्बलयो देहार्धधृतप्राणप्रियपार्वतीको ध्यातव्यः । तथा च तत्प्रक्रिया
सिद्धिर्भुद्धिर्धृतिर्लक्ष्मीर्मेधा क्षान्तिः स्वधा स्थितिः । सद्यो देवकला ह्यष्टौ समासात् परिकीर्तिताः” ॥ सद्यः—पश्चिमदले
पूजयेत् । “रयो रक्षा रतिः पार्व्या काम्या कृष्णा रतिः क्रिया । वृद्धिः कालश्च रात्रिश्च भ्रामणी मोहनी तथा ॥ १ ॥
वामदेवकला ह्येतास्त्रयोदश उदाहृताः” । वामदेव उत्तरदले पूजयेत् । “ततो मोहो मदो निद्रा मार्या मृत्युर्भयं जरा ।
अर्घोरस्य कला ह्येताः समासात् परिकीर्तिताः ॥ १ ॥” दक्षिणदलेऽर्घोरं पूजयेत् । “निर्वृत्तिश्च प्रतिष्ठाश्च विद्या शान्ति-
स्तथैव च । तत्पुरुषस्य कला ह्येताश्चतस्रः परिकीर्तिताः ॥ १ ॥” पूर्वदले तत्पुरुषं पूजयेत् । “तारा सुतारा तरणी तार-

यन्ती सुतारणी । ईशानस्य कलापश्च पूजयेच्च प्रयत्नतः ॥ १ ॥” कर्णिकामध्ये ईशान पूजयेत् । अष्टत्रिंशत्कलोपेत पञ्च-
 तस्यसमन्वितम् । प्रासाद यो न जानाति नासौ जानाति शंकरम् ॥ १ ॥ इति । ततः सा तत्र त्रिनयनदेवे स्थितचित्ता
 निरन्तरमेव समाकूटमानसा यभूय ॥ ८९० ॥ अन्यदा च तप-यूणिषाधुदर्शनं पटाष्टमादिकष्टरूपतपःकृशीकृतकायस्य
 कस्याचित् जैनमुनेर्दर्शनमभूत् तस्या । ततो बहुमानात् सेयना पर्युपासना तथा तस्य प्रारब्धा । तथा तत्प्रकारसमये
 पृच्छा ध्याने ध्यानगोचरा तथा तदग्रतः कृता, यथा ‘कीदृशं ध्यानम्’ । तेन चागीतार्थत्याद् दण्डककथने कृते यथाऽ-
 स्माकं दण्डको मिथ्याविकाले हस्तप्राप्तो यद्विद्विषे ईर्यापयिकाप्रतिक्रमणादिसमयेऽप्ये कृत्या ध्यायत इति । बाह्या ध्यान-
 मार्गबहिर्हितं एते जैना इत्यनुकम्पा दयाऽभूत् तस्याः ॥ ८९१ ॥ तेन च साधुना तां विपण्णपरिणामामुपलभ्य गीत
 नियेदनं गीतार्थस्य कस्यचित् सूरः कथनमकारि स्वप्रज्ञापनायाः । तेनापि प्रस्ताप्य प्राप्य तस्या आगमध्यानकथा । आगमे
 जैनशासने यदस्ति ध्यानं तस्य कथा प्रज्ञापना कृता । यथास्मन्मते तावदेकोऽयं ध्यानमार्गः—“संपुत्रर्षद्वयणो सीहा-
 सणसठिभो सपरिवारो । कायणो य जिणिंदो केयलनाणुज्जलो धवलो ॥ १ ॥” इति । ततस्तस्या ध्यानाभ्युपगमे सम्पन्ने,
 तथा क्षेपे जाते कौतुकमभूत्, यथा—कियद्दूर यावद् धार्मिकादिभिस्तत्र प्रवेशः क्रियते । तत उक्तमाचार्येण ‘याव-
 हेयः’ । अयमत्राभिप्रायः—यदा भगवान् देशनार्थमुपतिष्ठते, तदैकेनैव महर्षिकेन वैमानिकदेवेन कदाचित् प्राकारत्र-
 योपगतमशोकपृष्ठाद्यष्टमहाप्रातिहार्येण योजनप्रमाणभूमागव्यापि समवसरणं निष्पाद्यते, कदाचिच्च सर्वेरेव भवनप-
 त्यादिमिर्देयनिकायैरिति । तत्र यानयाहनानि सचेतनान्यचेतनानि च तृतीयप्राकाराभ्यन्तर एव प्रविशन्ति । ये च

भक्तिमात्राकृष्टाः करितुरगादयस्तिर्यग्विशेषास्ते द्वितीयशालाभ्यन्तराले, ये च शेषधार्मिका देवदानवमानवास्ते यावद्दे-
वस्तावत् प्रविशन्ति इति ॥ ८९२ ॥ ततो यदा निश्चलचित्ता सा सम्पन्ना तदा साधनं निवेदनं गुरुणा कृतं, यथासमयः
संकेतोऽयं यः प्रागुक्तः स नान्येषां तीर्थान्तरीयाणां वर्तते । तथा च आमं—एवमिति प्रतिपन्ने गुरुणा कथितं, यथा—
'अन्येनापि ध्यानार्थिना तथारूपं तं भगवन्तं हृदयमध्ये परिकल्प्य देवदानवादिवत् तं यावत् प्रवेशः कर्त्तव्यः, ततस्तदुपरि
प्रवेशोपरि 'अध्युष्टकला' इति सार्द्धाभित्सुभिः कलाभिः समनुगतो भगवान् ध्येयः' । इहाऽष्टौ कलाः—ज्ञानावरणादि-
कर्माष्टकरूपाः । तत्र घातिकर्मरूपाश्चतस्रः कियत्यपि चायुःकर्मकला केवलज्ञानोदयकाले भगवतः क्षीणा, शेषास्तु सार्द्धा-
स्तिस्रः कला अवशिष्यन्ते । अतस्ताभिः समनुगः केवलिविहारकालं यावद् ध्यातव्यः । तदुक्तमनेनैव शास्त्रकृता ब्रह्म-
प्रकरणे—“सर्वं धर्मादि यः साक्षाद्युगपद्वेत्ति तत्त्वतः । रागादिरहितश्चैव स सर्वज्ञः सतां मतः ॥ १ ॥ सार्धसन्निक-
लोपेतः क्षीणसार्द्धचतुष्कलः । सर्वार्थनिरतः श्रीमान् नृसुरासुरपूजितः ॥ २ ॥ अन्वर्थयोगतश्चायं महादेवोऽर्हतस्तथा ।
बुद्धश्च गीयते सद्भिः प्रशस्तैर्नामभिस्तथा ॥ ३ ॥” इत्यादि । सार्द्धसन्निकलोपेत इत्यादि—सार्द्धाभिः तिसृभिः सतीभिः
प्रशस्तकर्मत्वेन सुन्दराभिः कलाभिरुपेतः । अतोऽस्मादन्यत् सिद्धस्वरूपलक्षणं द्वितीयं ध्यानं ध्यातव्यम्, यथोक्तम्—
“अनन्तदर्शनं ज्ञानं सम्यक्त्वादिगुणान्वितम् । स्वोपात्तानन्तरत्यक्तशरीराकारधारिणम् ॥ १ ॥ साकारं च निराकारम-
मूर्त्तमजरामरम् । जिनं विम्बमिव स्वच्छस्फटिकप्रतिविम्बितम् ॥ २ ॥ लोकाग्रशिखरारूढमुदूढसुखसम्पदम् । सिद्धात्मानं
निराबाधं ध्यायेदुद्धृतकल्मषम् ॥ ३ ॥” इति । एतस्य च द्वितीयस्यापि ध्येयस्याभ्यासाद् दर्शनमवलोकनं सम्पद्यते ।

स्वच्छान्नकृहान्तरगतप्रदीपस्येव बहिः स्थितानामिति ॥ ८९३ ॥ सरजस्कविद्यामन्त्रादि सरजस्केणोपदिष्टं यद् विद्यादि
 विद्यामन्त्रतन्त्रात्मरक्षादि तत् सर्वमतस्य वर्त्तत इति गुरुणा प्रतिपादिते तस्यास्तथादर्शनादतत्स्वरूपतयैवावलोकनात् विक-
 ल्पक्षितद्वेषिष्यलक्षणो, यथा—पूर्वो ध्यानमार्गः प्रमाणतया प्रतिपन्नोऽप्यतत्स्वरूपः सम्पन्नो, माऽत एषोऽपि तथा भवि-
 स्यतीत्येव रूपो जात इत्येवं शकायां जाताया ज्ञानक्रियोपपन्नमादिगुणान् गुरोरनन्यसाधारणानवलोकमाना स्वयमेव सम्प-
 न्नदृढश्रद्धाणा परिभाषितवती, यथा—सत्यो गुरुरयम् । ततः पुनरपि पृष्ठवती—भगवन् ! किं तत्स्यम् ? गुरुराह—
 उचितानुष्ठानं—यद्यदा कर्तुमुचितं ध्यानमध्ययन देयतापूजादि साधुदानादि च तत् तदा विधेयमित्येवलक्षणम् ॥ ८९४ ॥
 विपर्यये वापकमाह—इतरथा उचितत्वमन्तरेण एतदेवानुष्ठान छात्ररक्तपरिच्छिन्नितुस्यं भणित, प्रायेण बाहुल्येन, विघ्न-
 भूतमन्तरायरूपं सदा सर्वकालमुचितफलस्य साधयितुमिष्टाद् कुशकात् फलादन्यस्य साधयितु योग्यस्य फलस्य विज्ञेय-
 मिति ॥ ८९५ ॥ छात्ररक्तपरिच्छिन्नातमेव भावयति—पक्ष्या रक्तसारं मणिलिण्डितमाभरणं कण्ठाभरणादि श्रीफल
 सम्पद्यत इति श्रुत्वा कश्चिच्छात्र आदौ प्रथममेव शेषजीवनोपायपरिहारेण तत्परीक्षालम्बो रक्तपरीक्षायामादरणाद् (‘जुष्टो
 तसो सर्व’ इति श्रुत्वा) सर्वस्मात् प्रासाञ्छादनादेरपि ॥ ८९६ ॥ एवमेव ‘ध्यानान्मोक्षः सम्पद्यते’ इत्येतद् निशम्य
 समाकर्ण्य प्रथमं तु प्रथममेव शेषगुरुविनयशास्त्राभ्यासादिविहितानुष्ठानपरिहारेण तल्लम्बो ध्यानलम्बः, किं पुना रक्तपरी-
 क्षालम्बश्चात्र इत्यपि दुश्चिन्तार्थः, ‘जुष्टो’ इति अस्यति नियमाधुषितस्य सर्वस्योचितात् सर्वस्मादित्यर्थः । अयमत्राभिप्रायो,
 यथा सम्पूर्णभोजनाच्छादनादिसौख्यस्य पुंसो विशेषविभवाकाङ्क्षायां रक्तपरीक्षणमुपपन्न स्यात्, तथा साधोः शिक्षितनि-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३८३ ॥

खिलसाधुसमाचारस्य सम्यग्भ्यस्तधर्मध्यानशुक्लध्यानयोग्यसूत्रार्थस्य शेषविहितानुष्ठानावाधया प्रागुक्तमेव ध्यानमिति श्रमणोपासकानामपि शेषविहितानुष्ठानावाधया समुचितसमये युक्तमेव नमस्कारादिध्यानमिति ॥ ८९७ ॥ ततः शुद्ध-
धर्मदेशना सूरिणा कृता साधुश्रावकधर्मप्रतिपादनरूपा । परिणमनं देशनायाः सम्पन्नम् । अणुव्रतादिग्रहणं च तथा कृतम् । इत्येवं ज्ञानी गीतार्थः कल्याणं भद्रं सर्वेषां स्वस्य परेषां च प्रायशः करोतीति ॥ ८९८ ॥

अथ द्वितीयज्ञातं गाथादशकेन भावयति;—

संमुच्छिमपाओ सवणदुब्बलो चेव कोइ रायत्ति । उत्तमधम्माजोग्गो सद्धो तह कुपरिवाओ य ॥ ८९९ ॥
रिसिमित्तदंसणेणं आउट्ठो पूयदाणनिरओत्ति । अण्णापोहाहिगरणकह विपरिणओ य मुक्खत्ति ॥ ९०० ॥
गीयनिवेयणमागम तब्भावावगम पुच्छ किं तत्तं । अइगंभीरं साहह जइ एवं सुणसु उवउत्तो ॥ ९०१ ॥
सत्थिमईए माहणधूया सहिया विवाहभेओत्ति । सुत्थासुत्थे चिंता पट्ठुणगमणे विसाओत्ति ॥ ९०२ ॥
पुच्छा साहण पावा दूहव मा कुण करेमि ते गोणं । मूलिगदाणं गमणं तीए अप्पत्तिय पओगो ॥ ९०३ ॥
गोणत्तं विद्वाणा गोमीलणमन्नपासणण्णाए । कहणं मणुओ तीए कह पुण मूलाए सा कत्थ ॥ ९०४ ॥
णग्गोहतलं सवणं णियत्तणा चिंत सबचरणंति । पत्ता मणुओ एवं इह एसा धम्ममूलत्ति ॥ ९०५ ॥

कर्णदुर्बल-
नृपोदा-
हरणम्—

॥ ३८३ ॥

ता ओहेण इहयं उचियत्तेणमविरोहओ जत्तो । कायवो जह भव गोणविगमओ जीवमणुयत्तं ॥ ९०६ ॥
तोसा सासणवण्णो पूजा भत्तीए वीजपक्खेवो । एवं णाणी घाहुल्लओ हियं चेव क्खणइत्ति ॥ ९०७ ॥
एयारिसओ लोओ खेयण्णो हदि घम्ममग्गम्मि । बुद्धिमया कायवो पमाणमिइ ण उण सेसोवि ॥ ९०८ ॥

संमृष्टिमप्रायोऽसंशितुन्यो युक्तायुक्तविवेचनासहोऽत एव श्रवणदुर्बलो यत्किञ्चन श्रुतग्राही, चेयेति समुच्चये, कोऽपि राजा आसीदिति । तयोच्चमधर्मायोग्यो विमकरूपदेयधर्मादिप्रतिपत्त्यसहिष्णुः प्रकृत्या श्राद्धो धर्मश्रद्धालुः, तथा कुपरिवारश्च दुःशिक्षितपरिवारानुगतश्च ॥ ८९९ ॥ स चान्यदा मुग्धधर्मश्रद्धालुतया श्रपिभात्रदर्शनेन तथाविधयठरजैनतपोधनायलोकनेन आवृष्ट आक्षिप्तः सन्, तं प्रति पूजादाननिरसोऽभूत् । तत्र पूजाऽभ्युत्थानादिप्रतिरूपा, दानं च वस्त्रपात्रादिवितरणमिति । तेन च श्रपिणा कदाचित् तदग्रतः अन्यापोहः शाक्यादितीर्थान्तरीयनिरासः, तथा, अधिकरणकथा अपिकरणस्य त्रसस्थावरभूतोपमर्दरूपस्य कथा कृता, तत्र तक्षिरासः, यथैते सन्मार्गधिद्वेषिणः कुमार्गपुरस्कारिणश्च वर्तन्ते । अधिकरणकथा च नैतेषा त्रसस्थावरजीघपरिज्ञान, तद्रक्षणोपायश्च कश्चिदस्तीति । एतच्च श्रुत्यासौ विपरिणतश्च तं प्रति विरक्तमानसः पुनः संपृक्तः, मूर्खोऽयं य इत्थं परदर्शनगोचरमत्सरभरपरयशो वर्तत इति कृत्या ॥ ९०० ॥ तेन च साधुना गीतनिवेदनं गीतार्थसूरिनिवेदनं कृतम् । यथाऽसौ राजाऽस्मत्प्रज्ञापनाया विपरिणत आस्त इति । समये चागमस्तस्य सूरै राजान्तिके सम्पन्नः । ततस्तन्नायावगमस्तस्य राज्ञः सम्यग्निधनो भायस्य परिज्ञानमभूत् । सूरैः समये

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३८४ ॥

च राज्ञा पृच्छा कृता, यथा—‘भगवन्! किं तत्त्वम्?’ इति । गुरुणा चोक्तमतिगंभीरं तत्त्वं स्वयमेव ज्ञातुमशक्यंमित्यर्थः । स प्राह—साधयत कथयत यद्येवमतिगम्भीरं तथा ज्ञातुमशक्यम् । गुरुः—शृणूपयुक्तः सन् ॥ ९०१ ॥ स्वस्तिमत्यां पुरि ब्राह्मणदुहिता काचित् । तस्याश्च सखिका भूता । तयोश्च कालेन भिन्नयोः स्थानयोर्विवाहाद् भेदः सम्पन्नः । इति प्राग्वत् । अन्यदा च ब्राह्मणदुहितुः सुस्थासुस्थे सौख्ये दौख्ये चेत्यर्थः सखीगोचरे चिन्ताऽभूत् । ततः स्वयमेव प्राघुर्णगमने प्राघुर्णकभावेन तदन्ते गमने कृते विषादस्तस्यास्तया दृष्ट इति ॥ ९०२ ॥ ततः पृच्छा विषादनिमित्तविषया तया कृता । सख्या च साधनमारब्धं, यथा—पापाऽहं यतो दुर्भगा पत्युर्वर्त्ते इति । तया चोक्तं—मा कुरु खेदं, करेमि ते तव पतिं गामनइवाहम् । ततो मूलिकादानं कृत्वा गमनं निजस्थाने ब्राह्मणपुत्र्याऽकारि । ततस्तया सख्याऽप्रीत्या यथाऽहं चिरकालमनेनापमानितेत्यभिप्रायेण प्रयोगश्रूर्णादिव्यापाररूपः तया मूलिकायाः पत्यौ कृतः ॥ ९०३ ॥ अचिन्त्यो हि मणिमन्त्रौषधीनां प्रभाव इति गोत्वं भर्तुः समजनि । तं च तथाविधमालोक्य सा विद्राणा विपण्णा, यथा—कथमयं पुनः पुमान् भविष्यतीति । ततस्तया बहिश्चारिचरणार्थं गवां मध्ये तस्य मीलनं कृतम् । स्वयं च पृष्ठलग्ना भ्राम्यतीति । अन्यदा चानेन केनचिद् विद्याधरयुग्मेन वटशाखावलम्बिना दर्शनं तस्य कृतम् । तेन च तस्मिन् कथनं सहचर्याः कृतं विद्याधरेण, यथैष मनुजः सन् वृषभतया वृत्तो वर्त्तते । ततस्तया पृष्टः कथमयं पुनरपि मनुजो भविष्यतीति । स प्राह—मूलया । विद्याधरी—इयं मूला कुत्र तिष्ठतीति ॥ ९०४ ॥ विद्याधरः—न्यग्रोधतलेऽस्यैव पादपस्य मूले । इत्युक्त्वा विद्याधरयुग्मं तिरोऽभूत् । अस्य च समग्रस्यापि वृत्तान्तस्य गोपत्न्याधःस्थितया श्रवणमकारि । तदनुगृहगमनादेर्निवर्त्तना

कर्णदुर्बल-
नृपोदा-
हरणम्-

॥ ३८४ ॥

कृता । चिन्ता—कथमियं मूला प्राप्स्यते ? । ततः सर्वचरण कारयितुमारब्धोऽसौ तथा । इत्येव प्राप्ता मूला । तत्र-
 क्षणाच्च मनुजः समजनीति । एवमनेन न्यायेनेह गम्भीरतत्त्वविचारे प्रस्तुते सत्येषा धर्ममूला विपर्यस्तज्ञानरूपपशुभाव-
 नियर्चनक्षमा लभ्या इति ॥ ९०५ ॥ तत् तस्मादद्यापि देवगुरुधर्माणामनेकधा लोकवृत्तानां सम्यक्परिज्ञानाभावे सति
 ओघेन सामान्येन सर्वदेवसाराधनरूपेणेह धर्मतत्त्वे साध्ये, उचितत्वेन यो देवाविर्यावस्था प्रतिपत्तेर्मोग्य इत्येवरूपेण
 अविरोधतः शिष्टलोकैरुदपि भयोपार्जनाविन्यायानतिक्रमेण, यज्ञः कर्त्तव्यः । तथा, यथा भवतो गोत्वविगमतः ससा-
 रित्वरूपगोभावद्रासेन जीवमनुजस्य केवलजीवत्वक्षणं मानुष्यमाप्यत इति ॥ ९०६ ॥ ततस्तोपात् तस्य राज्ञ प्रमोदा-
 'दहो ! महद् माध्यस्थ्यमित्येषाम्' इत्येयलक्षणात् शासनवर्णो जैनदर्शनप्रशंसारूपः सम्पन्नः । पूजा च गौरवरूपा शास-
 नस्यैव कृता । तथा च दर्शनगोचरया भक्त्या बीजप्रक्षेप आत्मक्षेत्रे राज्ञा विहितः । एव प्रागुक्तगीतार्थाचार्यवत् ज्ञानी
 बाहुल्यतो हितमेव कुरुते । इति प्राग्वत् ॥ ९०७ ॥ यत एवं ततः 'पयारिसओ' इत्यादि । एतादृशश्च तादृश एव
 निरूपिताचार्य सदृशो लोकः खेदशो निपुणो । इंद्रीति पूर्ववत् । धर्मे श्रुतचारिभ्योपराधनलक्षणे बुद्धिमत्ता नरेण कर्त्तव्यः
 प्रमाण निर्णयहेतुः । इत्यस्मादगीतार्थप्रमाणकरणानर्थमावाह्य हेतोर्न पुनः शेषोऽपि तत्सदृशाकारधारकोऽपि, आका-
 रसाम्येऽपि भावानां परस्परं चित्रशक्तिरूपेण मेदात् ॥ ९०८ ॥ आह—यद्येवमल्प एव लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः स्यात्,
 तथा चास्यलोकपरिगृहीतत्वेन धर्मो नात्यर्थमादेयतां नीतो भवेदिति मनसि परिभाषयतो भव्यान् शिक्षयन्नाह—
 बहुजणपवित्तिमेतं इच्छंतेहिं इहलोइओ चेव । धम्मो ण उज्झियवो जेण तर्हि बहुजणपवित्ती ॥ ९०९ ॥

बहुजनप्रवृत्तिमात्रं गतानुगतिकरूपं लोकरूढिमेवेच्छद्भिरिह धर्मचिन्तायां लौकिकश्चैव लोकरूढ एव धर्मो हिमपथ-
ज्वलनप्रवेशभृगुपातादिलक्षणो नोज्झितव्यः, येन तत्र धर्मे बहुजनवृत्तिर्लक्षकोट्यादिसंख्यलोकसमाचाररूपा दृश्यते॥९०९॥
ता आणाणुगयं जं तं चेव बुहेण सेवियधं तु । किमिह बहुणा जणेणं हंदि ण सेयत्थिणो बहुया॥९१०॥

तत् तस्मादाज्ञानुगतं सर्वज्ञप्रवचनप्रतिवद्धं यदनुष्ठानं तदेव मोक्षाभिलाषिणा बुधेनोत्तमप्रकृतिना पुरुषेण सेवितव्यम् ।
तुःपादपूरणार्थः । किमिह धर्मकरणे बहुना जनेन स्वच्छन्दचारिणा लोकेन प्रमाणीकृतेन? हन्दीति पूर्ववत् । न श्रेयोऽ-
र्थिनो निर्वाणाभिलाषिणो बहवो जना यतः ॥ ९१० ॥ एतदेव भावयति;—

रयणत्थिणोऽतिथोवा तद्दायारोवि जह उ लोयम्मि । इय सुद्धधम्मरयणत्थिदायगा दढयरं णेया॥९११॥

रत्नार्थिनः पद्मरागपुष्परागादिप्रस्तरखण्डाभिलाषिणोऽतिस्तोकाः पञ्चपादिरूपाः, तद्दातारोऽपि रत्नविक्रेतारोऽपि यथा
तु यथैवातिस्तोका लोके घृततैलधनधान्यादिवाणिज्यकारिणि जने । इत्येवं शुद्धधर्मरत्नार्थीक्रायका निर्वाणावन्ध्यकारण-
सम्यग्दर्शनादिशुद्धधर्मरत्नार्थिनो भव्यजीवाः, तद्दायकाश्च गुरवः स्वभावत एव भवोद्विग्ना लब्धागमरहस्याः, अत एव
मोक्षमार्गैकरतयो दृढतरमत्यर्थं ज्ञेया अतिस्तोका इति ॥ ९११ ॥ अत्र हेतुमाह;—

बहुगुणविहवेण जओ एए लब्भंति ता कहमिमेसु । एयदरिदाणं तह सुविणेवि पयट्ठई चिंता ॥९१२॥

बहुभिर्गुणैरक्षुद्रताभिः, बहुना च विभवेन धनेन धान्यादिसम्पत्तिरूपेण यत एतानि रत्नानि शुद्धधर्मश्च लभ्यन्ते,

पद्मभिर्गुणैर्धर्मो लभ्यते, विभवेन तु बहुना रक्षानीत्यर्थः । ततः कथमेतेषु रक्षेणु धर्मे चैतद्विराणां बहुगुणविभयशून्यानां तथा गुणरक्षस्पृहाप्रकारेण स्वमेऽपि निद्रायमाणावस्थायामपि प्रयत्नं चिन्ता, सर्वचिन्तानां प्रायः स्वप्राप्त्यनुसारेण लोके प्रवृत्तिदर्शनात् ॥ ९१२ ॥ एतदेव सविशेषं भाषयति,—

धण्णाइसु विगइच्छा वत्थहिरण्णाइसु तह चेव । तच्चिन्ताय विमुक्ता बुहावि रयणाण जोगत्ति ॥ ९१३ ॥

धान्यादिषु धान्ये शालिगोधूमादौ, आदिशब्दाद् महिष्यादिषु च विगतेच्छा उपरतयाम्छाः, तथा वत्थहिरण्यादिकेषु यस्त्राणि चीनांशुकादीनि, हिरण्य घटितकनकादि, आदिशब्दादन्यविशिष्यस्तुग्रहः, ततस्तेषु तथा चैव विगतेच्छा एव, अत एव तच्चिन्ता धान्यादिग्रहणविक्रयबुद्धिस्तया विमुक्ता विकला द्विधापि रक्षानां योग्याः धर्मरक्षस्य द्रव्यरक्षानां चार्हा भवन्तीत्यर्थः । इति प्राग्बत् ॥ ९१३ ॥ अधुना व्यतिरेकमाहः—

जेसुण थेवत्तणओ एएसुं चेव अविगएच्छत्ति । ते एयाण अजोग्गा अइणिउणं चित्तिवमिणं ॥ ९१४ ॥

ये पुनः पुण्यविकलाः स्तोकत्यतस्तुच्छत्वेन धनादीनामेतेष्वेव धान्यादिष्वविगतेच्छास्तदमिलापिणः, इति पूर्ववत्, ते पुरुषा एतेषा द्रव्यरक्षानां धर्मरक्षस्य चायोग्या वर्तन्ते । अतिनिपुणं सूक्ष्माभोगसंगतं यथा भवत्येवं चिन्तयितव्यमा-
लोचनीयमिदं पूर्वोक्तं वस्तिवति ॥ ९१४ ॥ अथ पूर्वगायोदिष्ट गुणविभयं धर्मरक्षार्थिनां धान्यादिरूपतया परिकल्प्य निदर्शयसाह—

अवखुदाई धण्णाइया उ वत्थाइया उ विण्णेया । मज्झत्थाई इइ एक्कवीसगुणजोगओ विहवो ॥ ९१५ ॥

अक्षौद्यादयोऽक्षौद्यमधुद्रतां, आदिशब्दाद् रूपवत्त्वं-सौम्याकृतित्वं-जनप्रियत्वांऽकूरत्वांऽभीरुत्वांऽशठत्वं-दाक्षिण्यं-लज्जालुत्वं-दयालुत्वंग्रहः । ततोऽक्षौद्यमादिर्येषां दशानां गुणानां ते तथा । किमित्याह—धान्यादयो वर्तन्ते धान्यधनादिकल्पा इत्यर्थः । तुः पूर्ववत् । वस्त्रादयस्तु विज्ञेया माध्यस्थ्यदयः । वस्त्रादिकल्पा माध्यस्थ्यदय एकादशगुणा इत्यर्थः । अत्र माध्यस्थ्यं मध्यस्थवृत्तित्वं । आदिशब्दात् सौम्यदृष्टित्वं-गुणरागित्वं-सत्कथासुपक्षयुक्तत्वं-दीर्घदर्शित्वं-विशेषज्ञत्वं-वृद्धानुगामित्वं-विनीतत्वं-कृतज्ञत्वं-परहितार्थकारित्वं-लब्धलक्षत्वग्रहः । इत्येवमेकविंशतिगुणयोगतो धार्मिकस्य गुणविभवो भावनीयः । यथा हि पूर्वं धान्यादिगुणप्राप्तौ कुटुम्बनिर्वाहहेतुभूतायां, पश्चाद् वस्त्रादिप्राप्तौ च सत्यां रत्नवाणिज्यं कुर्वन् व्यवहारी समभिलषितसिद्धिसिद्धिभावेन सर्वांगकल्याणभाग् भवति, तथाऽक्षौद्यादिगुणयोगेन प्राक्, पश्चाद् माध्यस्थ्यदिगुणयोगतः परिपूर्णैकविंशतिगुणयोगविभवेन शुद्धधर्मरत्नप्राप्तियोग्यो भवतीति ॥ ९१५ ॥ ननु यदि पूर्वोक्तैकविंशतिगुणविभवयोगेन धर्मरत्नाधिकारिणो निरूप्यन्ते, तत् किमेकादिगुणहीना अनधिकारिण एवेत्याशंक्याह—पायद्धगुणविहीणा एएसिं मज्झिमा मुणेयवा । एत्तो परेण हीणा दरिद्रपाया मुणेयवा ॥ ९१६ ॥

पादेनार्धेन च प्रमितैर्गुणैर्विहीनाः प्राणिन एतेषां गुणानां मध्याद् मध्यमाः, परमध्यमा जघन्याश्च ज्ञेया ज्ञातव्याः । इतो विभागत्रयात् परेण हीना दरिद्रपायाः पूर्वोक्तगुणाधानापेक्षया निर्धना मुणितव्याः, न ते शुद्धधर्मरत्नयोग्या इत्यर्थः ॥ ९१६ ॥ एतदेव भावयति—

जह ठिङ्गिवधणेसु धम्म कप्पिपति मूढगा लोया । तह एएवि वरागा पायं एवंति दट्ठवा ॥ ९१७ ॥

यथा येन प्रकारेण स्थितिः शरीरादिनिर्गहण, तन्निबन्धनेषु तत्कारणेषु धापीकूपतडागादिषु क्रियमाणेषु धर्म सुगति-
फलं सुकृत कल्पयन्ति मूढका निर्वाणमार्गमजानाना लोका हिजातितथायिधा जनाः, तथैतेऽपि गुणदारिद्र्यभाजो जीवा
लोकोत्तरमार्गमयतार्यमाणा अपि यराकाः कृपास्पदतामागताः प्रायो बाहुस्येन यत्र तत्रैव बहुलोकपरिगृहीते कुतीर्यगम-
नादौ धर्मकल्पनाकारिणः, एवं पूर्णोक्तमूढलोकयत् । इति पूरणे द्रष्टव्यः ॥ ९१७ ॥ एतदेव दृष्टान्तेन भावयति;—

एएणं चिय कोई राया केणावि सूरिणा सम्म । णाएणमेयदिट्ठी थिरीकओ सुद्धधम्मम्मि ॥ ९१८ ॥

एतेनैव यथा रक्षार्थिनः स्तोका इत्यनेन कश्चिद् राजा केनापि सूरिणा सम्यग् यथायद् ज्ञातेन दृष्टान्तेन, एतद्दृष्टि-
र्बहुजनपरिगृहीतो धर्मः प्रमाणमित्येष पश्यन्, स्थिरीकृतः शुद्धधर्मे स्तोकोत्तरविवेकिलोकपरिगृहीते ॥ ९१८ ॥ एतदेव भावयति;—
नयरं पवेसिऊणं सार्गेधणधण्णमाइठाणाइ । बहुगाइ दसिऊणं रयणावणदसणेण तु ॥ ९१९ ॥

नगर प्रतीतरूपमेव प्रवेक्ष्यावतार्य शाकेन्धनधनधान्यादिस्थानानि धहुकानि प्रभूतानि दर्शयित्वा रक्षापणदर्शनेन तु
अतिस्तोकरक्षवाणिज्यदृष्टदर्शनेनैव—यथा हि महाराज ! अत्र तव नगरेऽस्तिघट्टानि शाकेन्धनादिष्ववहारस्थानानि, अति-
स्तोकानि रक्षवाणिज्यस्थानानि, तथैव शुद्धधर्मप्राहिणोऽत्र नगरस्थानीये जने अतिस्तोका इतरे त्वसिभूरय इति ॥ ९१९ ॥

यद्येष नगरहरतक्षकचूडारकालस्कारवद् बुष्करः शुद्धधर्मस्तर्कि तस्योपवेशेन ? इत्याशङ्क्याह—

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ३८७ ॥

शुद्धधर्मदु-
ष्करत्वेऽप्यु-
पदेशसा-
फल्यम्-

णय दुष्करं तु अहिगारिणो इहं अहिगयं अणुट्टाणं । भवदुःखभया णाणी मोक्खत्थी किं ण करेइ ? ॥ ९२० ॥

नच नैव दुष्करं दुरनुष्ठेयं, तुरेवकारार्थः, अधिकारिणो मोक्षं प्रति वद्धस्पृहस्येहाधिकृतं शुद्धधर्माधनारूपमनुष्ठानं सर्वसावद्यविरमणरूपम् । कुतः, यतः भवदुःखभयाज्जातिजरामरणादिसंसारोद्वेगाद्, ज्ञानी निश्चितहेयोपादेयविभागो मोक्षार्थं किं न करोति? अपि तु शक्यनुरूपं तत्साधकतया निश्चितं सर्वमपि ॥ ९२० ॥ एतदेव भावयति;—
भवदुःखं जमणंतं मोक्खसुहं चेव भाविए तत्ते । गरुयं पि अप्पमायं सेवइ णउ अण्णहा णियमा ॥ ९२१ ॥

भवदुःखं नरकतिर्यगादिजन्मस्वशर्मलक्षणं यद्यस्मादनंतमनवधि, अनाद्यनंतत्वाच्च संसारस्य; मोक्षसुखं चैवापवर्गसुख-
मप्यनन्तमेव, अनागतकालप्रमाणत्वात् । एवं भाविते तत्त्वे दुःखसुखस्वरूपलक्षणे गुरुकर्मभिः संसाराभिनन्दिभिः स्वमे-
ऽप्यनध्यवसेयं अप्रमादं निद्राविकथादिप्रमादपरिचर्जनरूपं सेवतेऽधितिष्ठति, न त्वन्यथोक्तरूपतत्त्वज्ञानाभावे नियमादव-
श्यम्भावेन । अन्यत्राप्युक्तं—“भवस्वरूपविज्ञानात्तद्विरागाच्च तत्त्वतः । अपवर्गानुरागाच्च स्यादेतन्नान्यथा क्वचित् ॥ ११ ॥”
॥ ९२१ ॥ एतत्समर्थनायैवाह;—

इह तेल्लपत्तिधारगणायं तंतंतरेसुवि पसिद्धं । अइगंभीरत्थं खलु भावेयवं पयत्तेण ॥ ९२२ ॥

इह गुरुकाऽप्रमादसेवायां तैलपात्रीधारकज्ञातं तन्त्रान्तरेऽपि दर्शनान्तरशास्त्रेष्वपि प्रसिद्धं अतिगम्भीरार्थं महामति-
गम्यं, खलुर्वाक्यालङ्कारे, भावयितव्यं प्रयत्नेन ॥ ९२२ ॥ एतदेव गाथानवकेन दर्शयति;—

॥ ३८७ ॥

सद्धो पण्णो राया पायं तेणोवसामिओ लोगो । णियनगरे णयरं कोति सेट्ठिपुत्तो ण कम्मगुरु ॥ ९२३ ॥
सो लोगगहा मण्णह् हिंसं पि तहाविहं ण वुट्ठति । हिंसाणं सुहभावा वुहावि अत्थं तु दुद्देयं ॥ ९२४ ॥
अपमायसारयाप णिविसयं तह जिणोवणसपि । तक्खगफणरयणगयं सिरत्तिसमणोवणसंव ॥ ९२५ ॥
तस्सुवसमणणिमित्त जक्खो व्वत्तो समाणदिट्ठित्ति । णिउणो कओ समप्पिय माणिक्कं सागओ तत्तो ॥ ९२६ ॥
अवरो रायासण्णो अहंति परिघोहगो असमदिट्ठी । कालेणं वीसंभो तओ य मायापओगोत्ति ॥ ९२७ ॥
णट्ठ रायाहरणं पउहगसिद्धंति पउरघरलामे । माहण पच्छित्तं बहुभयमेवमदोस तहवित्ति ॥ ९२८ ॥
जक्खव्वमत्थण विण्णवण ममत्थे तं णिवं सुदंडेण । तच्चोयण परिणामो विण्णत्ती तइलपत्ति व्हो ॥ ९२९ ॥
सगच्छण जहसत्ती खग्गधरुक्खेव छणणिरुवणया । तल्लिच्छ जत्तनयणं चोयणमेवति पडिवत्ती ॥ ९३० ॥
एवमणंताण इह भीया मरणाइयाण दुक्खाणं । सेवंति अप्पमायं साहू मोक्खत्थमुज्जुत्ता ॥ ९३१ ॥

श्राद्धः सर्वज्ञदर्शनश्रद्धालुः प्राज्ञः स्वभावत एव परोपकारोपायप्रवीणः कथिषु नगरे खितशश्रुनामा राजाऽभूत् ।
प्रायो धातुन्येन, तेन राज्ञा दानसन्मानादिमिरुपायैः सन्तोषमानीयोपशामित उपशममानीतो जिनश्चासन प्रति, सानुरागो

विहित इत्यर्थः, लोकोऽमात्यश्रेष्ठिप्रभृतिको निजनगरे । नवरं केवलं कश्चित् श्रेष्ठिपुत्रो न शक्ति उपशामयितुम् । कीदृशः सन्नित्याह—कर्मगुरुर्वहलमिथ्यात्वतमः पटलसमाच्छादितशुद्धबोधसम्पादकपरिणाम इति ॥ ९२३ ॥ सो इत्यादि । स श्रेष्ठिपुत्रो लोकग्रहात् संसारमोचकनामकपाखण्डिकसंसर्गलग्नभ्रमाद् मन्यते हिंसामपि प्राणव्यपरोपणरूपां, सर्वेषां तदन्येषामास्तिकानामेकान्ततोऽनभिमतां तथाविधां दुःखितसत्त्वगोचरां न नैव दुष्टां दारुणपरिणामां, किं तु कल्याणावहामेव । इति प्राग्वत् । कुत इत्याह—‘हिंसाणं सुहभावा’ इति हिंस्यानां हिंसनीयानां हिंसाणां च हिंसकानां सुखभावाच्छुभभावाच्च । तत्र हिंस्यानां हिंसाकालप्रवृत्तपीडानुभवेन प्राग्भवोपात्तासद्वेदनीयनिर्जरणाद् भवान्तरे सुगतिलाभेन सुखभावः । अन्येषां च दुरन्तदुःखनिम्नगातस्तदुत्तारणकरणेन परोपकारसम्भवाच्छुभस्य सुकृतलक्षणस्य लाभः । इति निरवद्यमेव दुःखितस्य व्यपरोपणम् । तथा द्विधापि द्वाभ्यामपि हेतुभ्यां क्लेशोपार्जनमूर्च्छात्यागदुष्करत्वलक्षणाभ्यामर्थत्वर्थं पुनर्दुर्देयं मन्यते । ततः सुगत्यर्थिनां निरूपितनीत्या हिंसैव कर्तुमुचिता, न पुनरन्यो धर्मो दानादिरिति ॥ ९२४ ॥ अप्रमादसारतया अप्रमादः प्रमादाभावः सारो यत्र तत्तथा तद्भावस्तत्ता तया निर्विषयं निर्गोचरं, तथेति समुच्चये, जिनोपदेशमपि सर्वज्ञप्रज्ञापनामपि मन्यते, किं पुनः प्रज्ञापकान्तरोपदिष्टमर्थमित्यपिशब्दार्थः । कथमिवेत्याह—तक्षकफणरत्नगतं तक्षकस्य महानागस्य फणारत्नं तक्षकफणरत्नं तद्गतं करणीयत्वेन तद्विषयं, शिरसोऽर्त्तिः पीडास्तस्याः शमने उपदेशः शिरोर्त्तिशमनोपदेशस्तमिव । यथा केनचिच्छिरःपीडाकरालितेन कश्चिद् भणितो यथा महती मम शिरःपीडा समुद्भूता वर्तते, किं क्रियतामिति? तेन चोक्तम्—तक्षकफणरत्नालङ्कारो गले बध्यतां, येन सद्य एव पीडोपशमः सम्पद्यते ।

यथासौ दुष्करत्वेन निर्विषय उपदेशः, तथायमप्रमत्तोपदेशः जिनोक्तो निर्विषय एव ममाभासत इति परिभावयति स श्रेष्ठि-
सूनुः ॥ ९२५ ॥ ततः परिभाषितं राज्ञा नैव प्रदीपनकत्वबुपेक्षितं युक्तः । इति तस्योपशमनिमित्तं जैनधर्मप्रतिबोधनार्थं
यक्षो नाम च्छात्रो विद्यार्थितया गुरुणा सह आन्यति आतपनियारणार्थं छत्रधान्, समाना सम्यग्भावेन कृत्या हृष्टिस्त-
त्त्यथज्ज्ञानमस्येति समानहृष्टिरित्यर्थः इत्यस्मात्कारणाभिपुणो जीवादिषु पदार्थेषु कृतो राज्ञैव । समर्पित माणिक्यं निज-
मुद्धारकरूपम् । अनुस्वारलोपः प्राकृतत्वात् । स यक्षच्छात्र उपलब्धराजामिप्रायः सन्नागतो राजसमीपाद् दूरीभूतस्तद-
नन्तरम् ॥ ९२६ ॥ श्रेष्ठिसुतसमीपं गत्वा यभाण'—अन्यो जैनमतयासितांतःकरणः कोऽपि राजाऽऽसन्नो वर्त्तते, अहं
पुनः प्रतिबोधको छत्रजैनदर्शनग्रहोच्चारकारी, असमहृष्टिर्नृपेण सह वर्त्ते इति कश्चिन्मयि विश्रम्भरसः समस्ति, समानशी-
लव्यसनयोरेव विश्रम्भरससम्भयात् । यदवाचि,—“मृगा मृगैः संगमनुव्रजन्ति गावश्च गोमिस्तुरगास्तुरंगैः । मूर्खाश्च
मूर्खैः सुषियः सुषीमिः समानशीलव्यसनेषु सख्यम् ॥ १ ॥” कालेन तु गच्छता विश्रम्भो विश्वासः समजनिश्रेष्ठिसूनो-
श्छात्रे । ततश्च मायाप्रयोगः प्रागेव राजार्पिततन्माणिक्यस्य तदामरणमध्ये तस्याजानतो निक्षेपलक्षणं कृतस्त्वेन । इति
प्राग्वत् ॥ ९२७ ॥ प्रवर्त्तितश्च पुरमध्ये प्रवादो, यथा—नष्टं राजाभरणम् । पटहृको निष्कासितो, यथा—कथयतु येन
दृष्टं श्रुतं वा तदिति । ततः केनाप्यक्षिप्तमिति कृत्वा ‘पटरधर’त्ति पौरगृहेषु प्रत्येक निमालयितुमारब्धेषु छामे श्रेष्ठिसु-
तरत्तररठिकामध्ये निक्षिप्तस्य राज्ञो माणिक्यस्यायासौ जाप्तायां स दण्डपादिकलोकेन हन्तुमारब्धः । भणितं च यक्षेण-
मा हन मा पातयतेन प्रायश्चित्तमापन्नमिदमस्य, शुद्धिश्चास्य परिभाव्य करिष्यते । ततो यद्गु मूरि मयमस्य जज्ञे । न

ज्ञायते केनापि प्रकारेण शुद्धिर्भविष्यति । ततः श्रेष्ठिसुतेन परिभावितं,—यथैवं राजमाणिक्यापहारद्वारेण या दोषसम्भावना तामपेक्ष्याऽदोषोऽहं वर्त्ते, तथापि किं करोमीत्येवंलक्षणेन प्रकारेण ॥ ९२८ ॥ यक्षाभ्यर्थना तेन कृता, विज्ञापय ममार्थं मन्निमित्तं तं नृपं राजानं, यथा—सुदण्डेन सुकुमारेण केनचिदण्डेन निगृह्य मां मुञ्चतेति । ततो यक्षेण तत्प्रेरणा कृता, यथा—शिक्ष्यसे शरीरनिग्रहमन्तरेण यदन्यत् ते प्रायश्चित्तम्, अहं दापयिष्यामि तत् कर्तुमिति । तेनाभाणि—वाढमिति । एवं परिणामो लब्धस्तस्यानेन । तदनुविज्ञप्तिः कृता । राज्ञा चोच्ये—तैलपात्री भृतोभयकरगृहीता नगरमध्ये भ्रमणीया, यदि पुनस्तत्तैलविन्दुरेकोऽपि पतति तदा तस्य निश्चितो वधो विधेय इति ॥ ९२९ ॥ ‘संगच्छण’ति अभ्युपगमस्तेन जीवितार्थिनाकृतो, यथा—अहं यथाशक्त्यमुमर्थं साधयिष्यामि । एवं प्रतिपत्ते खड्गधरास्तस्य चतसृष्वपि दिक्षु निरूपिताः, यथा—अयमस्मिन्नर्थे प्रमादं करोति तदाऽतीव निग्रहणीय इति । ततस्तस्यास्तैलभृतायाः पात्र्या उत्क्षेप उत्पादनं कृतं तेन । राज्ञा च तच्चित्तव्याक्षेपार्थं क्षणस्योत्सवस्य निरूपणा सर्वत्र त्रिकचतुष्कचत्वरदिषु प्रारब्धा । तल्लिप्सया जीवितवान्छया यत्नयनं तस्यास्तैलभृतायाः पात्र्या यत्नेन कायिकवाचिकमानसव्याक्षेपपरिहारेण राजपदान्तिकं यावन्नयनं कृतम् । ततस्तस्मिन्नत्यन्तदुष्करेऽत एव केनाप्यनध्यवसेये वस्तुनि सम्पादिते राज्ञा प्रेरणं तस्य कृतं, यथा—समस्त्यप्रमादो दुष्करार्थविधायी, किमिति त्वं मुधा भणसि, यथा—न कश्चिदप्रमत्तः समस्तीति । तेन चैवमिति प्रतिपत्तिः कृता । प्रतिबोधितश्च धर्ममार्गे ॥ ९३० ॥ यथा त्वमेवं मरणमात्रभयात् दुष्करमप्रमत्तताभावमङ्गीकृतवान्, एवमनन्तानामपरिमाणानामिह भीतास्त्रस्ता मरणादिकानां दुःखानां सेवन्तेऽप्रमादमुक्तलक्षणं साधवो मोक्षार्थं मुक्तिनि-

मिसं चपुक्का चयमवन्त इति ॥ ९११ ॥ आह—यदि अरामरणादिभयाद् मोक्षार्थितयोपतिष्ठन्ते जीवास्ततः किं सर्वे
मम्या अप्रमादसारं न प्रतिपद्यन्ते ? इत्याशङ्क्याह—

अपरिणप पुण पयम्मि संसयाईहिं ण कुणइ अभवो । जह पयं गुरुकम्मो तहेव इयरोवि पवज्ज ॥ ९३२ ॥

अपरिणते अह्माह्मीभायलक्षणपरिणाममनागते पुनरेतस्मिन् जिनवचने सशयादिभिः सशयविपर्ययानध्यवसायैर्वैचुर्य-
मानीते न करोति न विषत्ते अभव्यो निर्माणगमनानर्हो जन्तुर्यथैनं जिनोपदेशमिच्छाविषयभायानयनमात्रेणापि, गुरुकर्मा
वदीर्णादृष्टचारित्रमोहः तथैवेतरोऽपि अन्तुः परिणतजिनवचन सर्वस्वोऽपि प्रमम्यामप्रमादरूपाम् ॥ अत एव पठ्यते—
सम्महिद्धीवि कयागमोयि अइविसयरगसुहयसओ । भवसंकडम्मि पविसइ एत्थं तुह सुयई णाय ॥ १ ॥” ॥ ९१२ ॥

अथ प्रस्तुतं निगमयन्त्याह—

एवं जिणोवएसो उचियाविक्षाए चित्तरुवोत्ति । अपमायसारयाएवि तो सविसय मो मुणेयवो ॥ ९३३ ॥

एवं गुरुकर्मणा प्रमम्याप्रतिपत्त्यसहिष्णुत्वे सति जिनोपदेशः सर्वज्ञप्रज्ञापनारूपः उचितापेक्षया यो यत्प्रमाणस्योपदे-
क्षस्य योग्यस्तदपेक्षया चित्ररूपो नानारूपतया प्रवर्त्तते । इति प्राग्वत् । अप्रमादसारसायामपि अप्रमादः सारः करणी-
यतया यत्र जिनोपदेशो स तथा तस्य भावस्तथा तस्यामपि, तत्तस्मात् सविषयः सगोचरो, ‘मो’ इति पूर्ववत्, मुणितव्यः ।
यदा हि जिनोपदेशाच्चित्ररूपतया व्यवस्थितो प्रमादसारोऽपि, तदाऽपुनर्बन्धकादीर्निर्माणमार्गप्रज्ञापनायोग्यानधिकृत्य

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३९० ॥

केचित्सामान्यदेशनायाः, केचित् सम्यग्दृष्टिगुणयोग्यप्रज्ञापनायाः, केचिद्देशविरतिगुणस्थानकार्हरूपणायाः, केचिन्निर्धूतचारित्रमोहमालिन्या अप्रमत्तत्तरूपप्रव्रज्यादेशनाया योग्या इति नाविषयाऽप्रमत्तताप्रज्ञापना इति ॥ ९३३ ॥ अधुना स्वकर्मगौरवदोषं परिहृत्य जिनोपदेशस्य दुष्करत्वादिकथनद्वारेणावधीरयतामाशातनाविधायिनां तदपरिज्ञानदोषमाहः—
गंभीरमिणं बाला तवभक्ता म्होति तह कयत्थंता । तह चेव तु मण्णंता अवमण्णंता ण याणंति ॥ ९३४ ॥

गम्भीरं दुर्बलगाहमिदं जिनवचनं बाला जडधियः, तस्य जिनवचनस्य भक्ता आराधकास्तद्भक्ताः किल वयमिति परिभावयन्तोऽपि; तथा, दुष्करत्वादिकथनद्वारेणावधानप्रकारेण कदर्थयन्ता विराधयन्तः सन्तस्तमेव जिनोपदेशं मन्यमानाः स्वाभिप्रायेण श्रद्धाधानाः, तथाऽवमन्यमाना निर्विषयत्वकथनेनाशातयन्तो न जानन्ति नावगच्छन्ति परमार्थं जिनवचनस्य यथाशक्त्यानुरूपप्रवृत्त्या जिनवचनमिदमाराधनीयं भवतीति ॥ ९३४ ॥

साम्प्रतं साधुशब्दप्रवृत्तिनिमित्तस्य सद्भावाज्जिनवचनदुष्करत्वदोषं परिहरन्नाहः—

सिद्धीए साहगा तह साहू अण्णत्थओवि णिदिट्ठा । राहावेहाहरणा ते चेवं अत्थओ णेया ॥ ९३५ ॥

सिद्धेः कृत्स्नकर्मक्षयलक्षणायाः साधका निष्पादकाः, तथा तेनाप्रमत्तताविधानद्वारेण साधवो मुनयोऽन्वयतोऽप्यनुगतमर्थमाश्रित्य गुणनिष्पन्नाभिधानेनापीति यावद् निर्दिष्टा निरूपिताः शास्त्रेषु । तथा चोक्तं—‘सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रमयीभिः पौरुषेयीभिः शक्तिभिर्मोक्षं साधयन्तीति साधवः । राधावेधाहरणाद् वक्ष्यमाणात्, ते च साधव एवमप्रमाद-

जिनवच-
नदुष्कर-
त्वदोषाप-
हारः—

॥ ३९० ॥

साराः सन्तः अर्पतः सामर्थ्याग्नेयाः सिद्धिसाधकत्वेन । नष्टप्रमत्ततामन्तरेणान्याः काश्चित्पौरुषेभ्यो मोक्षसाधिकाः
वाक्यः सन्तीति ॥ ९३५ ॥ राधावेधाहरणमेव गाथासप्तकेनाह—

इदपुर इददत्ते षावीस सुया सुरिंददत्ते य । मधुराय जियसत्तू सयंवरो णिब्बुईय ओ ॥ ९३६ ॥
अगियय पवयय बहुली तह सागरे य धोद्धवे । एतेगदिवसजाया सह तत्थ सुरिंददत्तेणं ॥ ९३७ ॥
इदउरसामिणो पुत्तवति मधुरादिवेण तो धूया । पट्टवियत्ति सयंवरराहावेहेहेण वरमाला ॥ ९३८ ॥
षावीसेहि ण विद्धा तेवीसइमेणमगियाइजया । अब्भासाओ विद्धा तेहिं परिपथिगेहिंपि ॥ ९३९ ॥
सो तज्जण सइ उक्खयासिपुरिसवुग भीइओ गुरुणा । तह गाहिओ त्ति भेत्तुं जहट्ट चक्के तओ विद्धा ९४०
रायसुओ इह साहू अगियगाई कसाय पुरिसा उ । रागहोसा खोमे मरण असइ भवावत्ते ॥ ९४१ ॥
रायसुया उ परीसह सेसा उवसग्गमाइया एत्थ । गाहण सिक्खा कम्मट्टमेयओ सिद्धिलाभो उ ॥ ९४२ ॥

पतदाहरणविस्तारार्थः प्राक् चुल्लगवासगेत्यादिगाथाव्याख्यायां चक्रदृष्टान्ते प्रतिपादित इति संग्रहगाथाकारार्थो व्या-
ख्यायते—इन्द्रपुरे नगरे इन्द्रदत्तो नाम राजा । तस्य च द्वारिण्यति सुताः द्वारिण्यतौ पत्नीयु । सुरेन्द्रदत्तश्च त्रयोविं-
शोऽस्मात्पुत्रपुत्रीतनयः । मधुराया जितशत्रू राजाऽभूत् । तेन च स्वयंवरो विवाहविशेषो निर्वृत्तेः पुत्रिकाया वितीर्णः ।

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३९१ ॥

तुः पूर्ववत् ॥ ९३६ ॥ अग्निककः पर्वतको बहुली तथा सागरश्च बोद्धव्यः । एते एकदिवसजाताः सह तत्र सुरेन्द्रदत्तेन
॥ ९३७ ॥ इन्द्रपुरस्वामिनः 'पुत्रवान्' इति कृत्वा मथुराधिपेन ततस्तदनन्तरं दुहिता प्रस्थापिता । इतिः प्राग्वत् । तथा
च तन्नागतया 'सयंवर'ति स्वयंवरमण्डपे राधावेधेन सुरेन्द्रदत्तकृतेन रजितया वरमाला प्रक्षिप्ता कण्ठे सुरेन्द्रदत्तस्येति
गम्यते ॥ ९३८ ॥ द्वाविंशत्या श्रीमालिपुत्रप्रभृतिकया न विद्धा राधा, त्रयोविंशतितमेन सुरेन्द्रदत्तनाम्ना अग्निकादिज-
यात् सहजातंचटुलचेटकचतुष्कपरिभवाद्भ्यासाद् राधावेधस्य पुनःपुनरनुशीलनाद् विद्धा राधा । तैर्द्वाविंशत्या राजपुत्रैः
परिपंथिकैरपि सद्भिः ॥ ९३९ ॥ स सुरेन्द्रदत्तस्तज्जयेन चेटकजयेन सदा सर्वकालमुत्खातासिपुरुषद्वयभीतितः समुद्री-
र्णखड्गपुरुषद्वयभयात्, गुरुणा कलाचार्येण तथा ग्राहितः शिक्षितो राधावेधः । इतिः पूर्ववत् । भित्त्वा यथाऽष्ट चक्राणि
ततो विद्धा राधा ॥ ९४० ॥ अथोपनयनमाह—राजसुतः सुरेन्द्रदत्तनामा इह साधुः, अग्निकादयः कपायाः क्रोधाद-
यश्चत्वारः, पुरुषौ तु खड्गव्यग्रकरो रागद्वेषौ, क्षोभे व्रतात् परिभ्रंशे मरणमसकृद् भवावर्त्ते ॥ ९४१ ॥ राजसूतास्तु परि-
पहा द्वाविंशतिः, शेषाः परिपल्लोका उपसर्गादयो ज्ञेयाः । अत्र व्यतिकरे इहादिशब्द उपसर्गभेदानामेव संप्रहार्यः । ग्राहणं
राधावेधस्य शिक्षा ग्रहणासेवनारूपा बोद्धव्याः । कर्माष्टकभेदतश्चाष्टकभेदतुल्यात् सिद्धिलाभो निर्वृतिकन्यकालाभकल्पः
सम्पद्यते । तुः पूर्ववत् ॥ ९४२ ॥ अधुना व्यतिरेकमाहः—

णो अण्णहावि सिद्धी पाविज्जइ जं तओ इमीए उ । एसो चेव उवाओ आरंभा वहुमाणो उ ॥ ९४३ ॥

न नैवान्यथाप्यनन्तरोक्तक्रमवैपरीत्येनापि सिद्धिः सकलकर्मक्षयलक्षणा प्राप्यते यद्यस्माद्धेतोः, तत् तस्मादमुष्याः

राधावेधा-
हरणम्—

॥ ३९१ ॥

सिद्धेस्त्वेष एव सदाऽप्रमत्तताम्यसनलक्षण एयोपायः । कीदृगित्याह—आरम्भात् प्रमत्तताप्रतिपत्तिकालादारम्य यत्नमान
सत्तरोत्तरगुणस्थानकारोहणक्रमेण । तुः पूर्ववत् ॥ ९४३ ॥ अत्र ज्ञातमाह—

मगगण्णुणो तर्हि गमणविग्ध कालेण ठाणसंपत्ती । एवं चिय सिद्धीए तदुवाओ साधुधम्मो ति ॥ ९४४ ॥

मार्गज्ञस्य विवक्षितपुरसत्पथवेविनस्तत्र तस्मिन्नेव वर्त्मनि 'गमणविग्ध'ति गमनं व्रजनमविज्ञेन व्याक्षेपनियन्धनत्यागेन
कुर्याणस्य सतः कालेन यथा स्थानसम्प्राप्तिर्विवक्षितपुरसम्प्राप्तिर्भवति । एवमेव दृष्टान्तोक्तक्रमेण सिद्धेर्मुक्तेस्तदुपायः साधु-
धर्मः क्षान्त्यादिः । इतिः प्राग्वत् ॥ ९४४ ॥

एवंविहं तु तत्तं णवर कालोवि एत्थ विण्णेओ । ईसि पडिवधगो छिय माहणवणिरायणाएण ॥ ९४५ ॥

एवंविधमेव साधुधर्म एव सिद्धेरुपाय इत्येवंलक्षण तत्त्वं न पुनरन्यत्, नवर केवल कालोऽपि दुष्पमालक्षणाः, किं
पुनश्चारित्रमोहक्षयोपशममन्दतेति, अत्र साधुधर्मस्य सिद्धयुपायस्य विशेष ईषन्मनारोकादिभयव्यवधानकारकत्वेन प्रति-
बन्धक एव प्रतिस्खलक एव । कथमित्याह—माहणवणिग्राजज्ञातेन ॥ ९४५ ॥ ज्ञातानेय गाथाद्वयेन भावयति—

सत्थस्थिमाहणपुरे वणिजायण सुद्धभूमिगह पाए । णिहि वणिकहणं अगगह रण्णा सिद्धे य पणवणा ९४६
सुत्तुट्ठियचित्तणमण्णया य सव्वेसिमिच्छ गह विग्धं । मिट्ठु किमियति वितक्के केवलि कलि चाग भागगहो

शास्त्रार्थिनो वेदाध्येतारो ये ब्राह्मणास्तेषां किञ्चित् पुरमासीत् तत्र 'वणिजायण' त्ति केनचिद् वणिजा ब्राह्मणा भूमिं याचिताः । शुद्धभूमिग्रहे च शल्यादिदोषानुपहतभूमेरुपादाने कृते पादे शुद्धिमाणीयमाने निधिश्चिरकालनिहित उद्ध-
टितः । वणिक्कथनं वणिजा राज्ञो निवेदितम्, यथा देव ! मया गृहपादशोधने क्रियमाणे निधिर्लब्ध आस्ते अग्रहो निधेरौदार्यातिरेकात् सत्यवादितया च राज्ञो वृत्तः । शिष्टे च कथिते राज्ञा मन्त्र्यादीनां, प्रज्ञापना तैः कृता, यथा न देव ! नीतिरेषा निर्निमित्तमेव स्वकीयार्थपरित्याग इति ॥ ९४६ ॥ सुप्तोत्थितचिन्तनं सुप्तोत्थितेन राज्ञा चिन्तितमन्यदा यथा न मया सुष्ठु कृतं यन्निधिः सिद्धः सन्नुपेक्षित इति । ततः सर्वेषां मन्त्रिपुरोहितानां इच्छयाऽनुमत्या ग्रहणं निधेः कृतम् । ततस्तादृशि महत्यनर्थे प्रवर्त्तिते 'विघ्नं'ति विघ्न इष्टकलत्रविपत्त्यादिः सद्य एव कश्चिज्जात इति । मिथः परस्परं किमिदमित्थमिति वितर्के सर्वत्र प्रवृत्ते केवली कश्चिदागतः, ततस्तेन पृष्टे सति शिष्टं, यथा—कलिरेवावतीर्णस्तदोपा-
दिदमित्थं जातमिति । ततो राज्ञा निधेस्त्यागः कृतः, भागस्य निजाभाव्यरूपस्य पुनर्ग्रह इति । यदत्र वेदार्थिब्राह्मणपु-
राश्रयणं शास्त्रकृता कृतं तदैवं ज्ञापयति वेदविद्याविशारदब्राह्मणवासितस्थाने न काचिदनीतिः प्रवर्त्तते, तथापि कलि-
युगावताराच्चतुराश्रमगुरुणापि राज्ञा स्ववचनविलोपनेन पुनर्निधिग्रहणमारब्धम् । विघ्नोत्थानेन सवितर्के लोके जाते केवलिना च स्वरूपे निवेदिते स्वसत्त्वाभ्यधिकतया नीतिमागतोऽसौ राजेति ॥ ९४७ ॥

एवमिह दुस्समेयं कलुसइ भावं जईणवि कहिंचि । तहवि पुण कज्जजाणा हवंति एएच्चिय जहेए ॥ ९४८ ॥

एवं प्रकृतराजादिवदिह भरतक्षेत्रे दुःपमा दुष्टकाललक्षणेयं प्रत्यक्षोपलक्ष्यमाणफला कलुषयति मलिनीकरोति, भावं

मनःपरिणामं यतीनामपि—लभालाभसुखामुखाधिपु तुल्यतया प्रवृत्तचित्तानां, कथंचिदनाभोगादिदोषात्, तथापि पुनः कार्यज्ञाः कार्यपरमार्थविदो भवन्ति एत एव, यथैते राजादय इति ॥ ९४८ ॥

अथैतदेव धर्मानुष्ठान मतान्तरैराधिख्यासुराह—

अण्णे भणति तिविह समयविसयभावजोगओ णवरं । धम्मस्मि अणुट्ठाणं जहुत्तरपहाणरूवं तु ॥ ९४९ ॥

अन्येऽपरे आचार्या भणन्ति ब्रूयते त्रिविधं विप्रकारम् । प्रकारानेव दर्शयति—सततविषयभाययोगतः 'मीमो मीमसेनः' इति न्यायेन पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारात् सतताभ्यासयोगतः, विषयाभ्यासयोगतः, भावाभ्यासयोगतश्च । नवरं केवल धर्मे विषयभूतेऽनुष्ठान देवपूजनादिलक्षणं यथोत्तरप्रधानरूपं तु यद्यस्मादुत्तर तदेव प्रधानमित्येयलक्षणमेव च । तत्र सतताभ्यासः नित्यमेवोपादेयतया लोकोत्तरगुणायासियोग्यताऽऽपादकमातापितृविनयादिवृत्तिः । विषयाभ्यासो विषयेऽर्हलक्षणे मोक्षमार्गस्वामिनि योऽभ्यासः पूजादिकरणस्य सः । भावाभ्यासः पुनर्दूर, भवादुद्विग्नस्य सम्यग्दर्शनादीनां भावानामभ्यास इति ॥ ९४९ ॥

एय च ण जुत्तिस्वमं णिच्छयणयजोगओ जओ विसय । भावेण य परिहीणं धम्माणुट्ठाण मो किह णु ९५०

एतच्च द्विविधमनुष्ठानं न युक्तिसमं नोपपत्तिसहं निश्चयनययोगतो निश्चयनयामिप्रायेण । कुतो, यतो विषये साक्षात् सम्यग्दर्शनाद्यनाराधनारूपे मातापित्रादिविनयस्वभावे, तथा भावेन च भववैराग्यादिना पुनः परिहीणं विषयेऽपि

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३९३ ॥

धर्मानुष्ठानं कथं नु? न कथंचिदित्यर्थः । परमार्थोपयोगरूपत्वाद्धर्मानुष्ठानस्य इत्येकमेव भावाम्यासानुष्ठानमुपादेयमिति ॥ ९५० ॥ अत्र त्रिविधमप्यनुष्ठानं कथंचित् समर्थमान आहः—

व्यवहारओ उ जुज्जइ तहा तहा अपुणवंधगाईसु । एत्थउ आहरणाइं जहासंखेणमेयाइं ॥ ९५१ ॥

व्यवहारतस्तु व्यवहारनयादेशात् पुनर्युज्यते तथा तथा विषयभेदप्रकारेणापुनर्वन्धकादिषु, अपुनर्वन्धकः पापं न तीव्र-
भावात् करोतीत्येवंलक्षणः, आदिशब्दादपुनर्वन्धकस्यैव विशिष्टोत्तरावस्थाविशेषभाजौ मार्गाभिमुखमार्गपतितौ अविरत-
सम्यग्दृष्ट्यादयश्च गृह्यन्ते । अत्र तु व्यवहारादेशात्रिविधेऽनुष्ठाने आहरणानि ज्ञातानि यथासंख्येनानुक्रमलक्षणेन एतानि
वक्ष्यमाणलक्षणानि ॥ ९५१ ॥ तत्र प्रथमोदाहरणं भावयन् गाथाष्टादशक्रमाहः—

सययवभासाहरणं आसेवियजाइ सरणहेउत्ति । आजम्मं कुरुचंदो मरिउं णरगाओ उव्वटो ॥ ९५२ ॥
मायापिइपडिवत्ती गिलाणभेसज्जदाणमाईहिं । तह चिइणिम्मलकरणं जाईसरणस्स हेउत्ति ॥ ९५३ ॥
णिवपरिवारुवलंभा सरणं भीओ कहं पुणो एत्थ । ठिइमूगत्तासेवण णाओ विज्जेहिं णिदोसो ॥ ९५४ ॥
मंतिणिवेयण जाणण धण्णो सरणाओ कोइ उव्विगो । भवठिइदंसणकहणं गुणकरमेयस्स तहिं जुत्तो ९५५
भूसिय जंपाणगओ इड्डीए णीणिओ विभागणू । भोगम्मी जायछणे मयरुवणदरिद्विग भणीसु ॥ ९५६ ॥

अनुष्ठान
त्रैविध्यम्
दाहरणञ्च

॥ ३९३ ॥

लाभगचेयग भोगी जाए उ छणो सुवाहितुल्लो ति । मरणे दुक्खमवेक्खा किमिह दरिदोवि परलोए १५७
रायणिवेयण दसण तोसो पियवयण पुच्छ पसिणत्थे । णमणमणुण्णा सवेगसाहणं भावसारमिमं ॥ १५८ ॥
धम्मकरणेण भोगी लाभा इहरा उ तुच्छभोगोत्ति । रज्जफलोत्ति सुवाही तच्छणसरिसो उ पपसु ॥ १५९ ॥
मालालुगप्पभोगाइणायओ दुक्खकारणमविक्खा । धम्मी दरिदो इह अबोणहणोवि परलोए १६० ॥
मायापिउणा भणिओ इह धम्मण्णू तुमं तद्वावम्हं । ठिइमूयत्तेहिं इह दुक्खं कुणसित्ति सो आह ॥ १६१ ॥
गंतवं सगईए मुख्यणसंबुद्धिकारयं गच्छे । आसासमाइदीवगजोगम्मि ण अण्णहा जुत्तं ॥ १६२ ॥
योलेमि य जं उचियं इहरा उ ण जुत्तमेव वोत्तुं जे । जं इह एस कुहाही जीहा धम्मेयरतरूणं ॥ १६३ ॥
एवं ति तेसिं वोहो धम्मपरिच्छाप पायसो णवरं । माइपिइपूयघायाणमित्थ किं जुत्तमच्चत्थं ॥ १६४ ॥
पूजत्ति आहु पायं अण्णेऽणेगंतवायओ तत्तं । ववहारणिच्छयहिं दुविहा एए जओ नेया ॥ १६५ ॥
ववहारओ पसिद्धा तिण्हा माणो य णिच्छयणेए । आइमगाणं पूया इयरेसिं वहोत्ति ता जुत्तं ॥ १६६ ॥
वज्जेयरचिट्ठाणं अण्णे का सोहणत्ति आहेसो । अण्णयरावोहेणं उभयं भेयाओ पयस्स ॥ १६७ ॥

अविंभतरा ण वज्झं वभिचरइ णिओगओ ण वज्झेवं । अविंभतरंति अण्णे एगच्चिय उभयरूवे सा ॥ ९६८ ॥
एवं च मग्गलंभो पवज्जाराहणा य सुपसत्था । दुग्गइदुवारठयणी सुगइसिवपसाहिया चेव ॥ ९६९ ॥

सतताभ्यासाहरणं—आसेवितजातिस्मरणभवात् प्राकृतीयभवे आसेविता वक्ष्यमाणा जातिस्मरणहेतवो येनेति समासः ।
इति प्राग्वत् । कथमित्याह—आजन्म यावज्जीवं कुरुचन्द्रो नाम राजा गजपुरस्वामी मृत्वा 'नरके उत्पन्नः' इति
वाक्यशेषो दृश्यः । ततो नरकादुद्धृतः सन्निति ॥ ९५२ ॥ जातिस्मरणहेतूनेव दर्शयति—मातापितृप्रतिपत्तिः, सा चैवं
द्रष्टव्या;—“पूजनं चास्य विज्ञेयं त्रिसन्ध्यं गमनक्रिया । तस्यानवसरेऽप्युच्चैश्चेतस्यारोपितस्य तु ॥ १ ॥ इत्यादि । तथा,
ग्लानस्य रोगिणः साधुश्रावकादेः भैषज्यदानादीनि भैषज्यदानमौषधप्रदानमादिशब्दादंगप्रतिजागरणादीनि शेषाणि
समाधिकारणानि गृह्यन्ते । तथा, चित्तिनिर्मलकरणं देवताप्रतिमानैर्मल्यविधानं जातिस्मरणस्य हेतव इत्येते । अन्यत्र
पुनरेवमुपलभ्यन्ते—“ब्रह्मचर्येण तपसा सद्देवाध्ययनेन च । विद्यामन्त्रविशेषेण सत्तीर्थासेवनेन च ॥ १ ॥ पित्रोः सम्य-
गुपस्थानाद् ग्लानभैषज्यदानतः । देवादिशोधनाच्चैव भवेज्जातिस्मरो नरः ॥ ९५३ ॥ स च नरकादुद्धृतः सन् साकेत-
पुरे महामहीपतेर्महेन्द्रनाम्नः पत्न्या महिमानामिकायाः कुक्षौ समुद्रदेवाभिधानतया पुत्र उत्पन्नः । तत्र च यौवनस्थस्य
तस्य नृपपरिवारोपलम्भाद् मन्त्रिप्रभृतेर्नृपपरिवारस्य सामान्यतः प्राग्भवदृष्टस्योपलम्भादवलोकनात् स्मरणं प्राग्भवस्य
जातम् । ततो भीतस्त्रस्तः सन्थिन्तयितुमारब्धः । कथं पुनरत्र नरके गन्तव्यमिति विचिन्त्य स्थितिमूकत्वासेवनं स्थितेर-

चलनस्य मूकत्वस्य च वाग्निरोधरूपस्यैव निषेधेण कृतम् । ततो जनकेन व्याधिनिग्रहार्थं चिकित्सोपक्रमे कृते ज्ञातो वैद्य-
 र्यया निर्दोषो पातादिविकारशून्य एव इति ॥ ९५४ ॥ मन्त्रिनिवेदना राज्ञा कृता—यथाऽयं निर्दोषोऽपि किमित्येवम-
 यतिष्ठते ! इति । ज्ञात च मन्त्रिणा धन्याः स्मरणाज्जातिस्मरणत्वलक्षणात् कश्चिदेव जीयो भयादुद्विग्नो वर्तत इति । ततः
 'भयठिइदसणकहणत्ति' भवस्थितेर्ऋद्व्यनुभवरूपाया इतरस्याश्च दर्शनमस्य योग्यं वर्तत इति कथनं निवेदनं मन्त्रिणा
 राज्ञे कृतम् । तस्य ज्ञानं गुणसम्पादकं एतस्य मत्सुतस्य भविष्यतीति परिभाव्य राज्ञा तत्र भवस्थितिदर्शने युक्तो नियुक्तः
 सः ॥ ९५५ ॥ कथमित्याह—भूपितोऽलंकृतः सन् याप्ययानगतः सुखासनरुद्धः श्रद्धया विशिष्टपरिवारलक्षणाया निःसा-
 रितः प्राप्तादात् । कीदृशः सन्नित्याह—यिभागज्ञः द्वेयोपादेयपदार्थविशेषकुशलः । तत्र च निर्गते भोगिनि भोगमाप्ति
 कचित् पुरुषे दृष्टे, तथा जातक्षणे नवप्रसूतपुत्रोत्सवलक्षणे, तथा 'मयरुयणदरिदग भणीसु' इति मृतरोदने दरिद्रके च
 मिषाचरादौ दृष्टेऽभाणिपुर्भणितयन्तस्ते पार्श्ववर्तिनो जनाः, यथा—किमिह भोगित्वादौ तत्त्वमिति ॥ ९५६ ॥ स प्राह—
 लाभकचेतसो वृद्ध्यादिप्रयुक्तधनधान्याद्युपचयरूपस्य लाभकस्य चेतसः समयपरिभाषया दाता परिमुच्यमानक्यादिलो-
 कोपभोगी भवति । मूलद्रव्यव्ययेन पुनर्या भोगी स परमार्थतो भोग्येव (न भवति), निरनुबन्धत्वात्तन्मोगस्येति तावत्
 लोके नीतिः । आत्माभिप्रायेण तु भोगिनं 'धम्मकरणेण भोगी' इत्यादिना कथयिष्यति । जाते तु पुत्रादौ क्षणो घर्षा-
 पनकरूपः सुव्यापितुल्यः सुष्ठु—अतिशयेन व्याधिना कण्डूदुर्दुर्ममृतिना सह्यः, यथा हि सरोगः कण्डूयमानो मूले
 किञ्चित् सुखकारणतया प्रतिभासमानोऽपि परिणामे महान्तमुपतापं दर्शयति, एवं पुत्रजन्मादौ क्षणो विधीयमानः प्रथ

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३९५ ॥

मत आह्लादमुपनयन्नपि तन्मरणादौ सन्तापहेतुरेव स्यात् । यच्चैतद् मरणदुःखं रोदनक्रियाभिर्व्यग्यं तदपेक्षेति अपेक्षा-
निमित्तमित्यर्थः, स्वजनत्वेन ह्यपेक्षितो जनोऽबन्धुरपि म्रियमाणो दुःखमुत्पादयति, न तु बन्धुरपि परतया संकल्पितः ।
कुतोऽप्यपराधादिति । तथा, दरिद्रविषये किञ्चिदुच्यते । किं भवद्भिरिह दरिद्रो विवक्षितः, अथ परलोके दरिद्रः, इह-
परलोकदरिद्रयोर्दूरं विसदृशत्वात् ॥ ९५७ ॥ यदा तेनैवं चतुर्णामर्थानां पृष्ठानामुत्तराणि विहितानि तदा लोकेन राज-
निवेदनं कृतम्, यथा—अयमित्यमित्थं च भाषितः । ततो राज्ञा स्वसमीपमानाय्य तस्य दर्शनमकारि तोषो हर्षश्च
वृत्तः । ततो राज्ञा प्रियवचनप्रयोगपूर्वकं 'पुच्छ पसिणत्थे' इति प्राक्प्रदर्शितप्रश्नार्थस्य पृच्छा कृता । तेन च तदर्थे निवे-
दिते नमनं परिणामो धर्मगोचरो जनकस्य वृत्तः । ततोऽनुज्ञा—अस्माकमनुमतं यत् त्वया निवेद्यते इत्येवंलक्षणाऽनु-
मतिः पितुः सम्बन्धिनी यदा लब्धा, तदा संवेगसाधनं संवेगसारेण भूत्वा कथनं भावसारमिदं कृतम् ॥ ९५८ ॥ एतदेव
दर्शयति—धर्मकरणेन शुद्धसुकृतापादनेन सर्वतो भोगी सर्वतोमुखप्रवृत्ताद्धनधान्यादेर्लाभादिहभवे परभवे च भोग-
वान् स्यात् । इतरथातु धर्मस्याकरणे पुनस्तुच्छभोगी, धर्मकरणमन्तरेण निरनुबन्धत्वेन भोगस्य तुच्छफलत्वात् । इतिः
प्राग्वत् । तथा, राज्यफलस्तु व्याधिरिति राजस्येव फलमुपचाररूपं यस्य स तथा, तुः प्राग्वत् । सुव्याधिर्गडुव्रणकुष्ठा-
दिदारुणरोगः । य एव ह्युपचारोऽभिषेकपट्टबन्धवालव्यजनादौ राज्ये प्रवर्तते, स एव सुव्याधावपीति न कश्चिद् विशेषो
व्याधिराज्ययोरिति कथं मतिमान् राज्याभिलाषी स्यात् ? तत्क्षणसदृशस्तु व्याधिनिर्विशेषराज्योत्सवसदृशः पुनरेतेषु
प्रत्यक्षतो दृश्यमानेषु पुत्रादिषु 'य उत्सवः' इति वाक्यशेषः । यथा राज्योत्सवो न परिणामसुन्दरः "त्रय एते नरकं

यान्ति राजा चित्रकरः कविः ॥” इत्यादि वचनात्, तथैतेऽपि पुत्रजन्माद्युत्सवाः प्रमोदहेतुत्वाच्च गायसानत्याच्च न परि
 णामसुन्दराः ॥ ९५९ ॥ मालालुकात्पभोगादिज्ञातसो मालायाः पुष्पस्रजोऽल्पो भोगो बहुमूल्याया अपि, आलुका-
 याश्च वार्षटिकाया अल्पमूल्याया अपि बहुभोगः संभावितः । अतो मालालुकात्पभोगाद्येव ज्ञातं हृष्टान्तस्तस्माद् दुःख-
 कारण वर्तते । अपेक्षा आलुकायाः स्थिरत्वसंभावनारूपा सतीति । यतः पठ्यते—“अनित्यताकृतबुद्धिर्मानमास्यो न
 शोचते । नित्यताकृतबुद्धिस्तु भग्नभांडोऽपि शोचते ॥ १ ॥” तथा, धर्मी धर्मवान् दरिद्रकः अल्पारम्भपरिमहत्तया निरा-
 रम्भपरिमहत्तया वा दरिद्रः स्याद्विहलोके, स एवासौ दरिद्रादन्यथा ईश्वरः परलोके स्यात्, प्राग्भवोपात्तपुण्यसंभार-
 त्याक्षस्य । तथान्योऽपीह लोक ईश्वरः सोऽपि परलोकेऽन्यथा दरिद्र इत्यर्थः । आरंभपरिमहत्परायणत्वेन प्राग्भवेऽनुपा-
 र्जितपुण्यत्वात् ॥ ९६० ॥ एवं सर्वप्रश्नोत्तरविधायी स मातापितृभ्यां भणित इत्येवं वैराग्यभावनया धर्मज्ञो वर्चसे
 त्यम् । तथापि धर्मज्ञत्वेऽपि सत्यस्माकं स्थितिभूक्त्याभ्यामुक्तलक्षणाभ्यामिहावसरे दुःखं मनोऽसमाधानलक्षणं करोषि ।
 इत्येवमुक्तः स राजसुनुराह—अद्यापि गन्तव्यस्थानाभावाच्च मया गतिः कृता, न पुनः कस्याश्चिदशङ्केरिति ॥ ९६१ ॥
 गन्तव्यस्थानमेव दर्शयति—गन्तव्यं मया स्वगत्या प्रपञ्च्याप्रतिपत्तीरूपया गुरुजनस्य मातापितृलक्षणस्य धर्माचार्यस्य च
 संगतवृद्धिहेतुर्यथा भयत्येव गच्छे गुरुपरिवाररूपे । कीदृश इत्याह—इह दीयगशब्दस्य संस्कारद्वयसहनाद् आश्वासद्वीप-
 कयोगिनि, आविशब्दात् प्रकाशदीपकयोगिनि च नान्यादृशे गच्छे युक्तं गमनमिति । इहाश्वासद्वीपोद्विविधः—द्रव्यतो
 भायतश्च । तत्र द्रव्यतो जलधिजलमध्ये तथाविधोऽभूभागलक्षणाः । सोऽपि स्पन्दनोऽस्पन्दनश्चेति द्विविध एव । तत्र

स्पन्दनो यः कदाचिज्जलेन प्लाव्यते, इतरस्त्वस्पन्दन इति । एवं दीपकोऽपि प्रकाशरूपो द्विविध एव स्थिरोऽस्थिरश्च । तत्र स्थिरोऽत्र तारार्कचन्द्ररूपोऽस्थिरश्च तृणगोमयकाष्ठान्निकणप्रदीपरूपः । भावाश्वासदीपोऽपि चारित्ररूपो द्विविध एव—स्पन्दनोऽस्पन्दनश्च । तत्र क्षायोपशमिकचारित्ररूपः स्पन्दनः, अतिचारजलेन प्लाव्यमानत्वात्, क्षायिकचारित्र-रूपस्त्वेतद्विलक्षण इति । भावप्रकाशदीपस्तु मतिज्ञानादिरूपः । तत्र स्थिरः केवलालोकरूपः, अस्थिरस्तु मत्यादिज्ञान-चतुष्टयरूप इति । ततो यत्र गच्छे भावाश्वासदीपयोगो भावप्रकाशदीपयोगश्च समस्ति तत्र गच्छे मया गन्तव्यमिति भावः ॥ ९६२ ॥ तथा यद् मूकत्वविषये भवद्भिः पृष्ठमासीत्तत्रेदमुत्तरं ब्रवीमि च भणाम्येव यदुचितं परिणतौ सुन्दरं स्यात्, इतरथा त्वनुचितं पुनर्न युक्तमेव वक्तुं मतिमतां 'जे' इति वचनालंकारे । अत्र हेतुः—यद्यस्मादिहलोके एषा कुठारी जिह्वा वर्तते । केपामित्याह—धर्मेतरतरूणां, धर्मः श्रुतचारित्ररूपः, इतरस्त्वधर्मस्तावेव तरवस्तेषाम् । तथाहि—असम्यक् प्रयुक्तैषा धर्मतरून्, सम्यक् प्रयुक्ताऽधर्मतरून्श्चिन्तयतीति ॥ ९६३ ॥ एवं यथैव भवानाह तथैव इत्येतदिति ब्रुवतां तेषां मातापितृप्रभृतीनां बोधो जातः । 'धम्मपरिच्छाए पायसो नवरं' इति नवरं केवलं धर्मपरीक्षायां प्रकृतायां सत्यामाभ्यां पृष्ठः, यथा—प्रायशो बाहुल्यवृत्त्या मातापितृपूजाघातयोर्मध्येऽत्र जगति किं युक्तमुचितमत्यर्थं बाढमति-शयेनेत्यर्थः ॥ ९६४ ॥ एवमसौ ताभ्यां पृष्ठः प्राह—पूजा युक्तेत्याहुः प्रायोऽन्य धार्मिकाः, अहं पुनर्ब्रवीमि—अनेका-न्तवादतस्तत्त्वं—अनेकान्तवादेन पूजाघातयोस्तत्त्वं व्यवस्थापनीयम् । अत्र हेतुः—व्यवहारनिश्चयाभ्यां द्विविधावेतौ मातापितरौ यतो ज्ञेयौ वर्तते इति ॥ ९६५ ॥ व्यवहारनयमतमाश्रित्याह—व्यवहारतो व्यवहाराभिप्रायेण प्रसिद्धौ

जनप्रतीतौ मातापितरौ । तृष्णा लोभो मानश्चाहकारो निश्चयेन निश्चयमतेनैतौ मातापितरौ भवतः, सर्वससारिणामेतयो-
रेव जन्मलामहेतुत्वात् । एवं द्विविधे मातापित्रोः प्रतिपादिते यदुचितं तदाह—आदिमकयोर्मातापित्रोः पूजा त्रिसन्ध्य
प्रणामादिका, इतरयोर्निश्चयनयमतेन तयोर्वधो विनाशयत्ता । इतिः वाक्यपरिसमाप्ता । सप्तस्माद्युक्तमनेकान्तवादस्तत्त्व-
मिति ॥ ९५६ ॥ बाह्येतरयोश्चेष्टयोर्वाद्यायाः प्रत्युपेक्षणादिरूपाया इतरस्याश्च ध्यानभावनारूपाया मध्ये का शोभना श्रेयसी
चेष्टा वर्तते । एवमुक्तो मातापितृभ्यां प्राद्वैप राजपुत्रः—अन्यतरापोहेनान्यतरस्या बाह्याया आभ्यन्तराया वा चेष्टाया
अपोहेन प्राधान्यनिवारणा न, अप्राधान्यनिवारणा न, उभयं शोभनीया यत्र काले उत्कलितरूपतया विजृम्भते सैव तदा
शोभनेत्यर्थः । लोकेऽपि यदुप्यपि मध्ये उत्कलितरूपस्यैव राजादिशब्दयाच्यत्वात् । कुत एतदेयमित्थमित्याह—मेदा-
त्परस्परवैलक्षण्यादेतस्योभयस्य यतोऽनयोर्मेदः । ततोऽन्यतरापोहेनोभयमपि प्रशस्तमिति भावः ॥ ९५७ ॥ इत्थं व्यय-
हारनयमतमभिधाय निश्चयनयमतमाह—आभ्यन्तरा चेष्टा न नैव बाह्यां चेष्टां व्यभिचरति, वृक्ष इव स्वच्छाया नियोगतो
नियमेन, तथा न नैव बाह्यैवमनेन क्रमेणाभ्यन्तरा चेष्टां व्यभिचरति, वृक्ष इव मूलानि, इत्यस्माद्धेतोरन्ये निश्चयनय-
व्यवहारिणो ब्रूयते एकैकचेष्टा उभयरूपा बाह्याभ्यन्तररूपा एषा ॥ ९५८ ॥ तदनु यत्तस्य कुरुचन्द्रस्य सम्पन्नं तदाह—
एवं चानेनैवप्रकारेण मातापितृप्रतिपत्तिकरणलक्षणेन तस्य मार्गलाभः सम्पन्नः । प्रमज्याराधना च सर्वविरतिप्रतिपत्ति-
रूपा सुप्रशस्ता निरतिचारा । पुनः कीदृशीत्याह—वुर्गतिद्वारस्थगनी नरकादिवुष्टगतिप्रवेशनिरोधिनी, सुगतेः सुदेवत्व-
सुमानुपत्त्यरूपायाः शिषस्य च मोक्षरूपस्य प्रसाधिका चैव सम्पन्ना ॥ ९५९ ॥ समासमिदं सप्तताभ्यासोदाहरणम् ॥

विसयभ्यासाहरणं सुयओ इह सुहपरंपरं पत्तो । तित्थगरचूयमंजरिपूजाबीजेण सकलत्तो ॥ ९७० ॥

विषयाभ्यासाहरणं—शुकः कीर इह जगति सुखपरम्परां कल्याणसन्ततिं प्राप्तः । कथमित्याह—तीर्थकरस्यार्हतः प्रति-
मारूपस्य चूतमञ्जरीभिः सहकारपुष्पकलिकाभिः पूजाभ्यर्चनं सैव बीजं पुण्यानुबन्धिपुण्यं तेन तीर्थकरचूतमञ्जरीपूजा-
बीजेन सकलत्रः सन्निति ॥ ९७० ॥ सुखपरम्पराप्राप्तिकारणमाहः—

कुसलाशयहेतुओ विसिट्ठसुहहेतुओ य णियमेण । सुद्धं पुण्णफलं चिय जीवं पावा णियत्तेइ ॥ ९७१ ॥

कुशलाशयहेतुतः हेतुशब्दस्य भावप्रधानत्वेन कुशलाशयहेतुत्वतः सुशीलत्वादिप्रशस्तपरिणामकारणत्वात्, विशि-
ष्टसुखहेतुतश्च विशिष्टस्य परिणामसुन्दरस्य सुखस्यानुकूलविषयानुभवजन्यशर्मलक्षणस्य हेतुत्वाच्च नियमेन निश्चयेन शुद्धं
सर्वकलंकविनिर्मुक्तं पुण्यफलमेव पुण्यानुबन्धिजन्यसर्वलक्षणोपेतकलत्रपुत्रादिलक्षणमेव वस्तु, जीवमात्मानं पापादनाचा-
रासेवनारूपान्निवर्त्तयति । इदमुक्तं भवति—शुद्धपुत्रकलत्रादिलाभवतः पुरुषस्य सर्वक्रियासु तदधीनस्य स्वप्नेऽप्यनाचार-
सेवनं न संभवतीति ॥ ९७१ ॥ अथ यज्जन्मानुभवनेन सुखपरम्परामसौ प्राप्तस्तन्निदर्शयन्नाहः—

सुग णिहिकुंडल सोधम्म ललिय ईसाण देवसेणो य । बंभिंद पियंकरचक्कि सिज्झणा होइ विण्णेया ९७२

शुकः कीरः प्रथमभवे, द्वितीये निधिकुण्डलो नाम राजपुत्रो बभूव । तृतीयभवे सौधर्मदेवलोकं गतः । चतुर्थे 'ललि-
य'त्ति ललिताङ्गकनामा राजपुत्रोऽजनि । पञ्चमे त्वीशानदेवलोके देवत्वेनोत्पन्नः । ततोऽपि च्युत्वा देवसेनश्च देवसेन-

नामा राजाङ्गो जातः । ततो विशिष्टपसंयमसेवनेन ब्रह्मलोके श्रुत्येनोत्पन्नः । ततोऽपि च्युत्वा प्रियंकरनामा
चक्री । ततो निरतीचारप्रज्यापरिपालनेन सिद्धता भवति विज्ञेयेति ॥ ९७२ ॥ साम्प्रत भार्याया भयानभिषित्सुराह—

सुविगा पुरंदरजसा उम्मायंती य चंदकता य । मङ्गसागरो य मती पिओत्ति पुच्छा य सवेगो ॥ ९७३ ॥

सुकिका तायदासीव् आद्यभवे । ततः पुरन्दरयशोनाम्नी राजपुत्री यभूव । ततः सौधर्मं गता । ततश्च्युत्वोन्माद्यन्ती
च नृपसुता जाता । ततस्तपः कृत्येशानं देवलोकं गता । ततश्च्युत्वा (चन्द्रकान्ता नाम राजसुताऽजनि) मतिसागरमम्नी
प्रियंकरचक्रवर्तिनो यभूव । स च चक्रिणः प्रियो बल्लभोऽत्यर्थमिति कृत्यातिशयज्ञानिनः पृच्छाया कृतायां यथा भगवन् !
केन कारणेनायमस्माकमतीवेष्ट इति । तेनापि पूर्वभयव्यतिकरे कथिते संवेगो जातो द्वयोरपीति ॥ ९७३ ॥

अथैतद्वक्ष्यतां विस्तरेण विभणिपुः सुयमरणेत्यादिगाथाचतुर्दशक(द्वादशक)माह—

सुग मरण रायपचीकुडलसुविण तह जम्मनाल णिही । णिहिकुडल नाम कला जोवण इत्थीसु णो राओ
इय सुविगाएवि अपणत्थ रायभूयाइ णवर पुरिसम्मि । गुरुजणचिंता मंतीणाणे उट्ठी य णामाई ॥ ९७५ ॥
इयरस्सवि सुविणम्मी तीए रागो मिहोत्ति चित्तम्मि । दसण णाणे वरण लाभो गमणस्स हरणत्ति ९७६
मतट्ठिहरिय घायत्थमंडले तीए पासण मोक्खो।गमण विवाहो भोगा पिइवह चिइ तित्थगर दिक्खा ९७७

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ३९८ ॥

सोहम्म भोग चवणं णिवसुय ललियंग कलगह वउत्ति । इयरी णरिंदधूया सयंवरागमण बहुगाण ९७८
चउकलपुच्छा जोइसविमाणधणुगारुडेसु य विसेसो । धणु ललियंगे रागो मयणुट्ठाणा ओहरणं च ९७९
जाणण विज्जेस विमाणघडण जेऊणमागमेऽहि जिया । पिइचिंता सासण जलणकरण जम्मंतरविभासा ॥
ललियंगब्भुवगम जलण भंस ऊढत्ति तोस पणवणा ॥ भोगा सरदब्भुवलंभ चिंत तित्थगरदिकखा य ९८१
[ईसाणजम्म भोगा चवणं रायसुय कल वयवं । एसा उम्मायंती राओ सवणाइणा तत्थ ॥ ९८२ ॥]
विज्जाहरखिंसा माणुसोत्ति अणियत्तणे असमगो य । पडिछंदयचंडाली राय णिवणाए वीवाहो ॥ ९८३ ॥
भोगो विज्जाहरसाहणेहिं णो एकसे मिलाणाई । सहिहासा संवेगो अरहागमणं च णिक्खमणं ॥ ९८४ ॥
वब्भिभद भोग चवणं रायसुय पियंकरोत्ति चक्कित्तं । एयस्सा मंतित्तं अइसयपीईए चिंतत्ति ॥ ९८५ ॥
अरिहागमम्मि पुच्छा सिट्ठे संवेग चरणपवज्जा । चित्ताभिग्गहपालण सेढी णाणं च सिद्धी य ॥ ९८६ ॥

आसि महावणनामं महावणं नंदणंव अइरम्मं । सबोउयतरुगणकुसुमसोरभाऊरियदिसोहं ॥ १ ॥ कुसुमासवपाणस-
मत्तमहुयरारावजणियसंतोसं । लीलाललंतमयगलकुलगलगज्जियरवमणोज्जं ॥ २ ॥ तत्थत्थि थोरथंभं थंभट्ठिय सालभं-

विषया-
भ्यासाहर-
णे गाथा-

॥ ३९८ ॥

जियमिराम । रामायण्य छव्यणकलिय चलियामलपडाग ॥ ३ ॥ सुहिणगिरिसिहरतुंग फालियमणिमयचिसालसाळजुय ।
किस्तरगणधधारद्वगेयरयवहिरियवियतं ॥ ४ ॥ अइकताए सिरिरिसइनाइपडिमाए मग्गकयसोहं । साहासंभारपिराय-
माणवणसंदपरिविस्सत्तं ॥ ५ ॥ एगं जिणिंदभवणं जणणयणमणोहर सुहच्छाय । जयलच्छिकुलहरं पियहरहासपयास-
कंसिभरं ॥ ६ ॥ तम्मेय उ वणमज्जे समत्थि एगो सुओ तइ सुई य । माणुसभासाणि दुघेवि ताणि अइनिविहनेहाणि
॥ ७ ॥ सण्डंदधराणि कयाइ ताणि तीए जिणिंदपडिमाए । पासे पसाणि भणंति पेच्छिं सहरिसमणाणि ॥ ८ ॥ अघो !
अपुघमेय रूय नयणामयं तओ निअं । जुअइ पेच्छित्तमग्गणमन्नवावारविमुहाण ॥ ९ ॥ एव पायं परिगलियमोहमालि-
क्षयाण जा जंति । दिवसाणि ताय पत्तो पसंतमासो रइनियासो ॥ १० ॥ समकाल तत्थ तरु सवेवि हु फुसुमभारसं-
च्छत्ता । आया अईयसुंदेरयिजियसुरकाणणाभोया ॥ ११ ॥ तो ताहिं चंचुपुडएहिं भत्तिभरिपहिं पूयणनिमित्तं । सइया-
रमजरीओ घेत्तुं विज्जति जिणसीसे ॥ १२ ॥ परितुच्छकसायाण मग्गिमग्गुणसंजुयाण केयइए । काले गयम्मि तेसिं
संजाओ मरणपरिणामो ॥ १३ ॥ इओ य । अत्थि इइ भरहवासे कोसलदेसम्मि सुहपपसम्मि । यियसियकमलायररेह-
माणधइसरयरसहस्से ॥ १४ ॥ साकेय णामपुरं पुराणदेउलसहासहस्सेहिं । ठाणे ठाणे सपत्तसोहमुयइसियसुरलोय ॥ १५ ॥
तम्मि निययंसमोत्तियमणीसमो सोमसरिसजसपसरो । रोसारुणवेरियिणासकालभासतकरयालो ॥ १६ ॥ नामेण समर-
सीहो सीहो इय फुनयनयकुरंगार्ण । राया नमतसामतमवइतइताडियकुमग्गो ॥ १७ ॥ देवी य तस्स यियसियकमल
उच्छी संखमेघ फुललच्छी । णियरज्जगीयिय पिव मलिज्जइ जा सय रत्ता ॥ १८ ॥ णामेण वमयंती तीए सम चित्तहा-

रिणो विसए । जंति दिणा सेवंतस्स तस्स अप्पत्तविरहस्स ॥ १९ ॥ सा अन्नया य देवी सुहं पसुत्ता निसाए मज्झम्मि ।
कुंडलमाखंडलधणुहरुइरमालोयए सुमिणे ॥ २० ॥ एत्तो य कीरजीवो जिणपूयाकरणपरिणइवसेण । उवलद्धवोहिवीओ
तग्गवभत्तेण संजाओ ॥ २१ ॥ पडिबुद्धा पइणो तक्खणेण सवं निवेयए सोवि । भणइ पिए ! तुह पुत्तो पवित्तगतो धुवं
होही ॥ २२ ॥ जायम्मि तम्मि अम्हं कुलमुदही इंदुणो व उदयम्मि । वित्थारमणुत्तरमवणिगयणपरिपूरगं लहिही ॥ २३ ॥
ता मासाण णवण्हं गयाण थेवेण साइरेगाण । जाओ सुओ तणुप्पहसंभारविभूसियदिसोहो ॥ २४ ॥ तयणंतरं च छिन्ने
नाले निक्खेवणत्थमेयस्स । भूमीए खणिजंतीए उग्गओ रयणभरियनिही ॥ २५ ॥ वित्ताए जम्ममहिमाए णाममेयस्स
ठावियं पिउणा । निहिकुंडलुत्ति जम्हा कुंडलनिहिदंसणं जायं ॥ २६ ॥ एवमणेगमहामहसहस्स उवजीवणेण वट्ठंतो ।
पत्तो जोषणमइसुंदराण तरुणीण हिययहरं ॥ २७ ॥ सावि य कीरी मरिउं सावत्थीए कुणालविसयम्मि । सिरिसेणमही-
वइणो कंताए कंतिमइयाए ॥ २८ ॥ मंदारमालियालाभसुमिणसंसूइया सुहमुहुत्ते । धूयत्तणेण जाया विहिओ य महो
कयं नामं ॥ २९ ॥ एसम्ह पुरंदरकुसुमदामसुमिणेण सूइया जाया । तम्हा पुरंदरजसा णामेणं होउ तणयत्ति ॥ ३० ॥
सावि घणपीणथणभारभंगुरं जोषणं परं पत्ता । तरुणजणुम्मायकरं वामहदइयामरट्ठहरं ॥ ३१ ॥ एत्तो य स निहिकुंड-
लरायन्नसुओ गओवि तारुत्तं । ण कुणइ इत्थीसु मणो सोहग्गमणोरमासुं पि ॥ ३२ ॥ जाओ जणे पवाओ जह एसो
रूवजोषणजुओवि । अबो ! अच्छेरमिणं विसएसु न रज्जई जेण ॥ ३३ ॥ सो वालकालपरिचयगयासु अइनिकलासु सय-
लासु । लिविमाइकलासु दिणाणि नेइ कुयंतजम्मासं(?) ॥ ३४ ॥ सावि य पुरंदरजसा जणाओ निहिकुंडलस्स निसुणंती ।

विषया-
भ्यासाह-
रणे शुक्-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्-

सरयससिफरसरिच्छ किंचिं पुरिसत्तरेसु तजो ॥ ३५ ॥ नो रमइ मणागपि नु नयावि कस्सइ मणोगर्य कहइ । जाया
 गुरुण चिंता अकयविद्याहा कहं फज्जा ॥ ३६ ॥ रत्ता मती मणिओ तं कपि उयायमत्तणो कुणसु । एसा रायकुमाराण
 कपि जह घरइ अचिरेण ॥ ३७ ॥ सो मंतिणो पयसे णाणे घरलाभगोयरे पडिया । सपत्तो पेसविद्या कुमारपडिछंदगाण
 कए ॥ ३८ ॥ नामेसु कुलेसु गुणेसु चैय सुवेसु रायपुत्ताण । नाएसु कहवि जइ होज्ज कत्थई नाम अणुराओ ॥ ३९ ॥
 वत्तुंगाणेयकलाकलावकलियाण विमलसीलाण । रायसुयाण समंता पडिच्छंदा दसिया तीए ॥ ४० ॥ निहिकुडलपडि-
 छंदे दिट्ठे सहसत्ति सबगचेसु । वल्लसिओ पुलओ धंमियव दिट्ठी ठिया तत्थ ॥ ४१ ॥ सजाओ रणरणओ त चैव मणे
 निहालयतीए । तक्खणमेव समगं भयण पडिहासियं सुत्तं ॥ ४२ ॥ वम्महवियारतायो स कोपि तीए वियंमिओ देहे ।
 जो ससिफरचंदणरसविसाण सिसिराणवि असज्जो ॥ ४३ ॥ इओ य । निहिकुडलेण कइयाइ सुमिणकाले निहालियं
 तीए । रुवं जहद्वियं क्खणेण तपडियोहमावओ ॥ ४४ ॥ जाओ पुणरवि तहंसणूसुओ तं च कहवि अनियतो । विरह-
 गिसंपलित्तो कत्थवि य धिइ अपावेतो ॥ ४५ ॥ जा चिट्ठइ तो पिठणा णाओ सुमिणस्स वइयरो कहवि । चरियाओ
 निउत्ताओ सयलासु विसासु सयरारुं ॥ ४६ ॥ नियधूयाण पडिच्छदकारणाओ पुरंदरजसाओ । दिट्ठे पडिछंदे सोपि तीए
 सारिच्छओ जाओ ॥ ४७ ॥ णायम्मि तीए विसए अणुरागे मंतिणा सयं गंतुं । धट्ठपणययणगम्म मग्गित्ता जणयपा-
 साओ ॥ ४८ ॥ वरिया पुरंदरजसा चलिओ निहिकुडलो नियपुराओ । सावत्थीए पुरीए तीए वीयाहणणिमित्तं ॥ ४९ ॥
 महया विभूजोएण जा गओ केत्तिर्यपि सं मगं । आवासिओ अरओ एगम्म हएण अवहरिओ ॥ ५० ॥ पेच्छइ पुर-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४०० ॥

दरजसं मंतनिमित्तं नियाओ ठाणाओ । अवहरिय मंडलंतो निवेसियं घायणस्स कए ॥ ५१ ॥ एगेणं कावालियतवस्सिणा
भीमडमरुयरवेण । पडिच्छंदमणुसरंतो चिंतेउमिमं समाहत्तो ॥ ५२ ॥ किं एसा मम दइया अहवा तीए इह कहंभावो ।
चित्ता दिवस्स गई तत्तो किं वा न संभवइ? ॥ ५३ ॥ अहवा जा कावि इमा होउ अहं ताण कारगो होमि । एयाओ
रक्खसचेड्डियाओ अइदुवुचित्ताओ ॥ ५४ ॥ तो हक्कारववहिरियरण्णुहेसो भणेइ तं कुमरो । रे रे ! अणज्जकज्जं कह
एयं ववसिओ सि त्ति ॥ ५५ ॥ उक्खित्तमंडलगं तं पेच्छिय निच्छियं च घायकए । संजायमच्चुतासो सहसा अहंसणी-
भूओ ॥ ५६ ॥ उवलद्धजीविया सा भणिया तो तेण कहसु तं एत्थं । कह पत्ता सा भासइ रयणीए सुहपसुत्ता हं ॥ ५७ ॥
केणावणज्जचरिएण आणिया तक्खणं च पडिवुद्धा । जा पेच्छामि समंता दिट्ठो कावालिओ एस ॥ ५८ ॥ सुहय ! तुहं
पडिच्छंदस्स दंसणाओ समप्पिओ अप्पा । पुघिंपि संपयं पुण विक्कमकिणिया अहं जाया ॥ ५९ ॥ कहिओ नियवुत्तंतो
कुमरेणवि तुज्झ परिणयणहेउं । चलिओ सुंदरि ! तुरएण आणिओ देवजोगेण ॥ ६० ॥ एयम्मि अवसरे कुमरसेन्नमह
सबमेव संपत्तं । धेत्तुं पुरंदरजसं तो पत्तो तीए पिउगेहे ॥ ६१ ॥ जाओ महामहेणं वीवाहो ताण बहुलनेहाण । कालेण
पिउपुरीए समागओ पणमिओ जणओ ॥ ६२ ॥ तो धणकोडी बहुयाओ जं च अन्नं पि निवईगिहजोगां । दाएणट्ठगु-
णेणं बहुयाए दावियं रण्णा ॥ ६३ ॥ जह दोगुंदुगदेवस्स दिवभोगेहिं वोले कालो । तह तस्सवि य मणोरहसमणंतर-
सिद्धकज्जस्स ॥ ६४ ॥ कइयाइ सीमपालो नरपालो कुणइ आउलं देसं । लद्धपउत्ती निधिकुंडलस्स जणओ पुरा नीइ
॥ ६५ ॥ तस्सासणत्थमइभूरिरोसपसरो समग्गसेणाए । पलयानिललोलियजलहिसलिलकलोलदुद्धरिसो ॥ ६६ ॥ पत्तो

विपया-
भ्यासाह-
रणे शुक्-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्-

॥ ४०० ॥

य देससीमाए लग्गमाओहणं महाघोर । छलघायणेण रिक्का उवणीओ कहवि निहणमिमो ॥ ६७ ॥ जणगपएसं ठविओ
 सत्तो निहिकुड्डो परियणेण । निअपयायहुयासणभासीकयसयलसत्तुगणो ॥ ६८ ॥ कइयाइ णवियद्धणणामा सूरि समोसदो
 तत्थ । सो गवरयेण महया गओ तदंते सपरियारो ॥ ६९ ॥ विट्ठो सूरि अभिषंविओ य रोमचकंचुयणेण । निसुओ
 धम्मो कल्लामओवमो सायरमणेण ॥ ७० ॥ अह णयणाण पडलाणमयगमे अश्वि कोवि पेच्छेइ । तह मोहपडलधिलए
 स सत्तमयलोइठं लग्गो ॥ ७१ ॥ पडिबसो वा समणोवासगधम्मो पुरदरजसाए । सद्धिं अलुअयुद्धी पायं भोगेसु संजाओ
 ॥ ७२ ॥ जाओ पडिपुन्नजसो कालेण सुओ निहाणमणहारं । गुणरयणाण तेसिं खीरोयजहुअलजसोहो ॥ ७३ ॥ जम्म
 तरअिणपूयापरिणामुम्मवविसुअसच्चाए । कारेइ जिणाययणं सुरगिरितुग तओ रम्मं ॥ ७४ ॥ पुण्णाणुयंभिपुण्णाणु
 भावओ अह कयाइ तित्थयरो । णामेण सुमइणाहो तत्थायाओ मुणिसणाहो ॥ ७५ ॥ सययणामयधारानिधायनिधवि-
 ययिसयविसदाहो । पवज्जमुअल काठमुअओ ठवइ निययपए ॥ ७६ ॥ पुत्त पवित्तसिद्धिणा कारुण अहोचियाइं कज्जाइ ।
 सायज्जकज्जमीरु एस सभज्जो विणिक्खंतो ॥ ७७ ॥ परिवालियतिघवओ तयोविहीअणेगद्वा करेअण । पर्जंतसमाहिपरो
 कालं कारुण सोहम्मे ॥ ७८ ॥ उयवण्णो देवो देवभोगभूमीए भायणं जाओ । साधि य पुरदरजसा जाया तत्थेय तदेवी
 पचपलिओयमाइ आठ तत्थच्छिठ तओ देवो । पुत्तविवेहे पुठरिगिणीए एत्थेय दीवम्मि ॥ ८० ॥ निचचदणवइणो भारि-
 याए सिरिष्वदणामचेयाए । एरावणवारणसुमिणसूअओ सो सुओ जाओ ॥ ८१ ॥ ललियंगो से णामं ठविय कलियाओ तह
 फळा सपा । पत्तो कमेण तारुअमुअय भूरिसोहग ॥ ८२ ॥ देवीवि य इह विअए मणिणिद्धिणयरम्मि रम्मस्यम्मि ।

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४०१ ॥

सिवराइणो सिवाए देवीए सुया समुप्पण्णा ॥ ८३ ॥ णामेणुम्मायंती उम्मायंती मणाणि तरुणाण । पत्ता जोवणमुच्च-
त्थणच्छण्णं वहललावण्णं ॥ ८४ ॥ णाऊण विवाहोचियमेयं जणणीं कयाइ कयण्हाणं । सवंगगहियसिंगारमणहरं अप्पए
पिउणो ॥ ८५ ॥ सोवि य तीए रूवं निभालिउं तो समाउलो जाओ । को नाम होज्ज उचिओ इमीए भूवालतणएसु
॥ ८६ ॥ जुत्तो सयंवरविही वरेउ तो तम्मि निययइच्छाए । एवं कए न दोसो अणुचियवरदाणओ मज्झ ॥ ८७ ॥
रइओ सयंवरकए अइविउलो मंडवो निवसुया य । दूयमुहेण सुवहुया आहूया सयओ तत्थ ॥ ८८ ॥ मिलिया चलंत
सियचारुचामरीछत्तछाइयदियंता । सुपसत्थदिणे वीवाहणत्थमब्भुड्डिया सवे ॥ ८९ ॥ तेसिं निवणंदणाण मज्झे चत्तारि
चऊसु विज्जासु । रायसुया कोसलं पत्ता बहुजणकयाणंदं ॥ ९० ॥ जोइसविसए सिंहो विमाणविज्जाए पुण पुहविपालो ।
गारुडविज्जाए अजो ललियंगो धणुहविज्जाए ॥ ९१ ॥ सावि य कयसिंगारा तत्थेव समागया भणइ एवं । जोइसविमा-
णधणुगारुडेसु जो पत्तकोसलो ॥ ९२ ॥ एगम्मि वि सो मज्झं होइ वरो तो पवंधिउं राहं । ललियंगो धणुवेए पवीणयं
दंसए तीसे ॥ ९३ ॥ तो तीए समुग्गयगरुयतोसपसराए तस्स कंठम्मि । उकंठियाए खित्ता वरमाला चलिरभमराली
॥ ९४ ॥ एत्थंतरम्मि केणावि वम्महुम्माहिणण खयरेण । अवहरिया मायागोलगोव साऽदंसणीभूवा ॥ ९५ ॥ सवे ललि-
यंगाई रायसुया तीए जणगलोगो य । अप्पाणं मन्नंता परिभूयं लज्जामणुपत्ता ॥ ९६ ॥ सामत्थेण तओ कयमन्नेसिज्जइ
इमा पयत्तेण । अन्नह अपोरिसकहा आससिसूरं न फिट्ठेही ॥ ९७ ॥ जोइसविउणा निवणंदणेण भणियं इमेरिसे लग्गे ।
अवहरिया सा जत्तो समागमो अक्खओ होही ॥ ९८ ॥ घडियं तक्खणमागासगमणसज्जं विमाणमन्नेण । जोइसियक-

विपया-
भ्यासाह-
रणे शुक्-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्

॥ ४०१ ॥

हियमगो चलिजो ललियगजो तत्थ ॥ ९९ ॥ पत्तो हिमयतसिरे पेच्छइ खयर पसाइव लग्ग । तीए चलणुप्पलेसु मसलव
मुकोमलारायं ॥ १०० ॥ जहा । मा अधमन्नसु मुदरि । जम्हा अवहीरिओ तए नाहं । दुयारयम्महइओ सहामि खणमयि
य जीयेउं ॥ १०१ ॥ तो ललियंगो पलयाणलुब्भउ नियमणम्मि वहमाणो । कोर्यं त फरुसगिराहिं दूरमेयं अहिप्पिखयइ
॥ १०२ ॥ रे रे ! न निम्मलफुलो तं होसि जओ परेसिमवहरसि । एवं कलसमपविच्छदसणो त अदृष्टो ॥ १०३ ॥ अह
सोयि सिधरोसो तं पइ उद्धाविओ गहियखगो । उग्घदियविज्जुदडोप नज्जए जलहरो गयणे ॥ १०४ ॥ जाव परक्कमप-
गरिसपरायणो पहरिउ तय पत्तो । ताव घणुदंसमुद्धमेस सहसायि कहेइ ॥ १०५ ॥ कारुण कन्नपज्जंतमागय अतयस्स
जीहाए । अणुरुयं पाण चोरपाणहरण विसजेइ ॥ १०६ ॥ तेणेस हिययमम्मे तह विद्धो जह सरेण सह पाणा । निस्स-
रिया देहाओ तम्मिच्चय यहमाणा ॥ १०७ ॥ सा पुण तम्मि विमाणे वियसियकमलाणणा समारुढा । आणीया पिउ-
पासे जाओ तेसिं महावोसो ॥ १०८ ॥ अह कहवि रयणिसमए सुहं पसुत्ता भुर्यंगमेण सिरे । उक्का अइउग्गविसेण तप्पस्सण
जावलीहूओ ॥ १०९ ॥ सपो संनिहियजणो मंता तता महोसहीओ य । णाणाविहा पत्ताओ णेय लद्धो गुणलवोवि
॥ ११० ॥ तत्तो गारुडपिउणा चत्थएण महीयइसुएण । मतेहि य तंतेहि य उययरिउं सा कया पत्ता ॥ १११ ॥
एत्थंतरे पियाओ जाओ वीचाहगोयरो तेसिं । जम्हा कओययारा ते सवे तीए संजाया ॥ ११२ ॥ अश्वंताउलियमणो
जणगजणो तीए चितए तत्तो । कस्सेसा दिज्जउ समगमेय जं उट्ठिया एए ॥ ११३ ॥ उम्मायतीए तओ भणिओ जणओ
उणेसु मा खेयं । हे ताय ! जेण जगल्लगमेयमहं थिय विहाडिस्सं ॥ ११४ ॥ तो तीए सलत्ता रायसुया जम्ह जो मए

सेद्धिं । जम्मंतरमणुसंधइ स तत्थ णूणं पई होइ ॥ ११५ ॥ तो ललियंगेण भवंतरम्मि आरूढपोढपेमेण । एयंपि हु
पडिवन्नं णत्थि असज्झं सिणेहस्स ॥ ११६ ॥ णीहारियाणि कट्ठाणि विरइया तह मसाणदेसम्मि । एगा चिया पविट्ठाणि
दोवि पज्जालिओ जलणो ॥ ११७ ॥ पुवंपि सुरंगाए तदेसे विहियछन्नदाराए । (ग्रंथाग्रं० १३०००) अक्खय देहाणि
विणिग्गयाणि पत्ताणि जणगंतो ॥ ११८ ॥ ललियंगएण सद्धिं विहिओ वीवाहजसवो रम्मो । सवम्मि पुरे तोसो जाओ
य सुहावरिसतुलो ॥ ११९ ॥ पण्णविया पिउणा रायणंदणा सेसगा तओ तिण्णि । एगा कन्ना वहुयाण तुम्ह कह जुज्जए
दाउं ? ॥ १२० ॥ सट्ठाणगएसु य सेसरायपुत्तेसु अच्छिउं तत्थ । दिवसाणि कइवि नवनवसंमाणनिहाणभूयाणि ॥ १२१ ॥
उम्मायंतीसहिओ विसज्जिओ तेहिं जणयणयरम्मि । सवत्तो विहियमहामहम्मि ललियंगओ पत्तो ॥ १२२ ॥ दिन्नं पिउणा
रज्जं सयं च पधज्जमुज्जलं पत्तो । गुरुया भोगा भोगा जाया ललियंगयस्सावि ॥ १२३ ॥ पत्तम्मि सरयसमए उम्मीलिय-
कमलकुमुयसोरब्भे । अइधवलमरालकुलुज्जलासु सयलासुवि दिसासु ॥ १२४ ॥ नियमंदिरोवरि गओ सहिओ देवीए
पेच्छइ कयावि । सरयव्भखंडमुड्डीणतूललवपेलवं पढमं ॥ १२५ ॥ तत्तो महंतगंगातरंगभंगोवमं तमेव खणं । पच्छा
सिसिरमहीहरसिहरागारं निभालेइ ॥ १२६ ॥ तो सयलंवरवित्थाररोहगं फुरियविज्जुविज्जोयं । पेच्छंतस्स य एत्तो पयंड-
पवणाहयं संतं ॥ १२७ ॥ जायं दुखंडमित्तो तिखंडमह बहुदलं तओ पलयं । आमूलओवि पढमं चित्तेउमिमं समाढत्तो
॥ १२८ ॥ एवं लच्छीओ माणवाण वहुणा किलेसनिवहेण । समुवज्जियाओ गरुयं कमेण वित्थारमागम्म ॥ १२९ ॥
दुवारवसणविहया उ झत्ति निन्नासमेंति ता एत्तो । जुत्तो सुकयविसेसो विसेसओ मे सयं काउं ॥ १३० ॥ एवं चिंतापीऊ-

विषया-
भ्यासाह-
रणे शुक्-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्-

सजलहिषुस्स आ दिणा जति । ता अन्नदिणे पठिहारसूत्रो पइ वणवालो ॥ १३१ ॥ भालयलनिहियकरकमलसपुहो
 पणमिळण भूनाह । विण्णवइ देव ज अज्ज सुम्ह तयणम्मि उज्जाणे ॥ १३२ ॥ नामेण य अत्थेण य मणोरमे गघलुद्ध-
 भसरम्मि । यहलदलभारसाले तमालमालाखलियतावे ॥ १३३ ॥ सिरिहरनामा तित्याहिनायगो जह सिरीए फुलभयणं ।
 संपत्तो सयलसुरासुरिदणंदिज्जमाणकमो ॥ १३४ ॥ वयणे जस्स विमुखादरिसयले इव गुणा य दवा य । पठिर्विवियघ
 दीसंति जमगसमग बुहज्जणाण ॥ १३५ ॥ जस्संगसंगयायि हु गुणा समग्गे जयम्मि विचरति । हुंतावि अणता तह लहति
 गणणं गुणिजणेसु ॥ १३६ ॥ जस्स पयपसुपरिफसणेण भूसियसिरोरुहा सता । सुरअसुरनरा न कुणाति वासचुम्भेसु
 अहिलार्ष ॥ १३७ ॥ तह तत्थ वणे जा कावि देवसोहा समागए तम्मि । जाया तन्नो योचु सत्तो हं कयपयसोवि ॥ १३८ ॥
 तहवि तुममेगचित्तो आयन्नमु नाह । किंपि अपेसि । ज तग्गुणतरलमणो मोण काठ न तीरेसि ॥ १३९ ॥ अप्पचेवि
 वसंते तस्साइसएहिं विग्गियमणघ । रोमंये चूयतरु अकुरमिसेण मुचंति ॥ १४० ॥ तस्साणुसगगुणवध सोगतरुणोवल-
 लपसमेण । नो सोढ फुल्लतेण साळण तरुणिचरणस्स ॥ १४१ ॥ वतळावि कयाणुदयगहणत्थ तयं निभालिचं आया । ज
 बहुमइरागहसपाणमणवेक्खिच फुला ॥ १४२ ॥ तं देव ! भूमितिलय पेच्छिय तिलओवि विहसिओ सहसा । कस्स व न
 समाणगुणे विट्ठे सजायए हरिसो ? ॥ १४३ ॥ जह सोहति पलासा सपत्तो किंसुएहिं तम्मि वणे । तह जवूतरुणोपि हु
 तरुणेहिं न किं सुएहिं पइ ? ॥ १४४ ॥ जहसह विहगरवेहिं वेव ! देवीए काणणसिरीए । दंतावलिब रेहइ कुदतरुणसु-
 कुलमाला ॥ १४५ ॥ तह तस्स मयाओ पलायमाणवम्माहमहल्लमिलस्स । वाणावलिब रेहइ करगळिया-तत्थ 'माणोली

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४०३ ॥

॥ १४६ ॥ सुइ संग्ग विगासो मे को अन्नोवि ओ सुई अत्थि । इय मल्लिया नवलं मिछइ कुसुमुकरं सहसा ॥ १४७ ॥
तत्थ विरुद्धावि सया जे केई जंतुणो परिवसंति । ते तस्साइसयाओ धणियं वंधुत्तणं पत्ता ॥ १४८ ॥ इय तवयणसव-
णओ उल्लसियपमोयपरवसो संतो । ललियंगो निययंगे न माइ जलहिब उघेलो ॥ १४९ ॥ निययंगसंगएहिं सवेहिं विभू-
सणोहिं वणपालं । कुणइ कयत्थं परितोसिएहिं अन्नेहिंवि धणेहिं ॥ १५० ॥ जस्स समीवे देसंतरेवि गंतुं समीहियं आसि ।
सो देवो मज्झ इह द्वियस्स सयमेव आयाओ ॥ १५१ ॥ इय नवजलहरगहिरेण घोसणं काउमुच्चसहेणं । सहसा समुट्ठिओ
आसणाओ तत्तो महीनाहो ॥ १५२ ॥ जस्स दिसाए सो भुवणभूसणो तीए कई पए गंतुं । सणियं पयप्पणामं भूनिहि-
यसिरो समायरइ ॥ १५३ ॥ पडुपडहसदसारं नगरे घोसावणं करावेइ । जह जिणचंदस्स पयारविंदवंदणकए सवो ॥ १५४ ॥
पडणीहोउ पुरजणो तत्तो संखित्तपरियरो पढमं । गंतुं लग्गो अइवहलपरियणो ज्ञत्ति संजाओ ॥ १५५ ॥ सकलत्तो सत-
णूओ सपरलोओ सबंधवो ससुही । सामंतसेन्नपरिवारिओ य तं वणमणुप्पत्तो ॥ १५६ ॥ अप्पाणं पिव पुन्नागपरिगयं
तह असोगसंजुत्तं । दूरं परिओसपरो तत्थ पविट्ठो महीनाहो ॥ १५७ ॥ मोत्तूण रज्जलीलं चामरछत्ताइयाण चाएण ।
पत्तो तित्थयरसमीवदेसमुग्गाढविणयपरो ॥ १५८ ॥ दिट्ठो सिंहासणतलनिविट्ठदेहो पयक्खिणेऊण । महिमिलियसिरेण
नमंसिओ य थुणिओ तहा एवं ॥ १५९ ॥ “त्रिलोकप्राकारप्रतिमपरिगीतव्रतविधेर्निधूतागस्त्यागश्चरितशतसाध्यस्य यशसः ।
भवन्तं सद्ध्यनानलनिहितचेतो भवन्तं नमस्यन् सन्नर्हन्नलमिह जनो जन्महतये ॥ १ ॥ क निःशेषश्रेयःप्रचयपरिचय-
क्रमयुगः, त्वमेकं श्रीसद्म क च पुनरपुण्यप्रभुरहम् । त्वदालोकस्तन्मे शरदि हिमरश्मौ परिणते यथा जात्यन्धस्य प्रवर

विषया-
भ्यासाह-
रणे शुक्-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्-

॥ ४०३ ॥

जगतोऽप्यनुत्तमिदम् ॥ २ ॥” इयं शुणिऊणुवयिठो नियठाणे पत्थुया य धम्मकहा । पीऊसज्जलहरासारमहुरयाणीय
जयगुरुणा ॥ १६० ॥ जीया कसायइंधियधिगारवसगा विसोयम कम्म । धंधति भूरिभवममणकारणं धहुविहयियप्प ॥ १६१ ॥
एगिंदियाइसु तओ जाईसु अणेगहा भमेऊण । कहुकहपि कोवि कइयायि जइ परं लहइ मणुयत्तं ॥ १६२ ॥ लद्धेयि
तम्मि निम्मउकुललाभो बुल्लहो जओ जीया । सारयससंककरपसरगोरजसभाइणो होति ॥ १६३ ॥ तम्मिपि लद्धे कया-
इयाण गुणकारणाण भावाण । बुल्लहो समागमो भइ ! भवज्जणजणियतोसाण ॥ १६४ ॥ तत्थयि अरिहा तग्गणहरो य
अन्नोवि बहुसुओ साइ । कहुपि य जइ पाविज्जइ पन्नवओ सुद्धधम्मस्स ॥ १६५ ॥ पत्तेवि तम्मि सज्जा नो परिसुज्जा-
पयत्तए तत्तो । ता सबगुणुवत्तंमे जुसो धम्मज्जमो काठं ॥ १६६ ॥ इहरा कप्पहुमसंगमपि जइ कोवि निप्फळं नेइ ।
लिव्खाज्जयत्तणपत्थणाए तइ भोगसुहल्लओ ॥ १६७ ॥ एसो जणो सुहाणेककारणं लद्धुमेयगुणनियइ । मूलाओ निप्फ
लत्तं नेइ दुरप्पा तहाहि इहं ॥ १६८ ॥ कत्थइ पुरे किलेगो आसी कुलपुत्तओ सभावेण । निद्धणचंगो निप्फलवायारो
सयलकालंपि ॥ १६९ ॥ एसोच्चिय सकारं सिरम्मि कइयायि अलभमाणो सो । आओ लेक्खालक्खेहि तइ य जूयासह-
स्सेहि ॥ १७० ॥ परिखज्जमाणमत्थयदेसो पीड पर परिषहतो । निधिओ इच्छंतो मरणपि रइ अलभमाणो ॥ १७१ ॥
देसंतरसरणाओ पायं णास उवेइ दालिहं । इय चिंततो भुक्खाइ सो किलंतो परिभमंतो ॥ १७२ ॥ पत्तो तत्थ पपसे
जत्थेगो कप्पपायघो अत्थि । नियकुसुमसोरमुग्गारलुद्धफुल्लधयसणाहो ॥ १७३ ॥ गयणयल्लविसप्पिरहालज्जालसालंतस-
पपरिणामो । धयल्लत्तचिंधमालाकयजणलोयणमणार्णवो ॥ १७४ ॥ संपादियपणइज्जणम्मत्थणसमणतरम्मुपपत्थो ।

नाणाकुसुमंसुयमाइएहिं कयपीढसक्कारो ॥ १७५ ॥ निसुयमणेण जणाओ जह एसो कप्पपायवो कुणइ । सम्मं सेविज्जंतो मणिच्छियं इच्छियं झत्ति ॥ १७६ ॥ तो चिंतिउं पयत्तो जूयाओ ताव थूलभावाओ । हत्थगसंगहगयाओ मत्थयाओ सुहेणेव ॥ १७७ ॥ वीणिज्जंति इमाओ लिक्खाओ पुण कहिंचि नो जेण । ता एयासिं जूयाभावं मग्गामि कप्पतरुं ॥ १७८ ॥ तत्तो गओ णईए ण्हाओ पुप्फाणमंजलिं भरिउं । पत्तो तरुणो तस्संतियम्मि तोसं परिवहंतो ॥ १७९ ॥ काउं पयक्खिणाइगमवणीतलमिलियमत्थओ णमिउं । भालयलनिहियकरकमलजुयलिओ विन्नवेइ जहा ॥ १८० ॥ तं भयवं ! कप्पतरु जहत्यनामा अहं तु दुक्खंतो । ता तह कुणसु पसायं एयाओ जह सिरे लिक्खा ॥ १८१ ॥ जूयाभावेणं परिणमंति उज्जेमि जं सुहेणाहं । तक्खणमेव जहिच्छियभागी सो दुग्गओ जाओ ॥ १८२ ॥ जह सो रज्जाइफले लद्धे कप्पहुमम्मि गय-बुद्धी । जाओ दुहिच्चिय इमो तह धम्मपरंमुहो लोगो ॥ १८३ ॥ इय सवणसुहयमायणिऊण वयणं जिणेण पण्णत्तं । तक्खणमेव विरत्तो ललियंगो भवनिवासाओ ॥ १८४ ॥ पुत्तं ठवित्तु रज्जे महाविभूर्इए तस्समीवम्मि । उम्मायंतीसहिओ संजमगिरिसिहरमारूढो ॥ १८५ ॥ काऊण दुक्करतवं पज्जंताराहणाविहाणेण । ईसाणदेवलोए तियसत्तं दोवि पत्ताइं ॥ १८६ ॥ जाया उदारभोगा चिरकालं तत्थ अह चवित्ताण । धायईसंडे पुवविदेहे रयणावइपुरीए ॥ १८७ ॥ सिरिरय-णणाहंणरवइ(दिवी)कमलावईसणामाए । ससिपाणसुमिणसंसूइओ इमो गन्धभावेण ॥ १८८ ॥ उववण्णो पुण्णनिहाण-मणह मह मासनवगपज्जंते । संजाओ तणओ लोयलोयणकमलायरदिणिंदो ॥ १८९ ॥ पिउणो य तम्मि काले सबच्चिय देवसेअसारिच्छा । सेणा आसि कयं तो णामं से देवसेणोत्ति ॥ १९० ॥ अहिगयकलाकलावो वरपुरफलिहोवमाणवाहु जुओ ।

पत्तो धम्महरणो निवासनयरं स तारुणं ॥ १९१ ॥ सा पुण वम्मार्थती वेयहे उत्तराप सेटीए । मणिकुंडलमि णयरे
 मणिवण्णो राण्णो घूया ॥ १९२ ॥ मणिमालियाए भज्जाए चदकंतामिहाणिया जाया । पत्ता जोवणमुम्माहकारणं तरु
 णलोयाण ॥ १९३ ॥ सो तेण सचरिण सखससिनिम्मलेण सोगमि । जाओ सलाहठाण खयरान भूषरणं च ॥ १९४ ॥
 तीए न कत्थयि नरे मणोहरमियि निमाळिए रागो । ज णो जायइ, जणगाण तो मणो आचलीभूय ॥ १९५ ॥ ज जोव-
 णयतीओ णारीओ भच्छुणा परिगहिया । सुहगच्च जंति जणे न अन्नहा ता कहं कज्ज ॥ १९६ ॥ एयं ताइ चिंतावराई
 चिह्णति जाव ता कत्तो । निसुओ खोयमुहाओ जसयाओ वेयसेणस्स ॥ १९७ ॥ तस्सयणाणतरमेव तीए पुण्डिभवसि-
 णेहयसा । खीरजलद्विय चंदोदयमि रागो समुग्घडिओ ॥ १९८ ॥ तयणंतरमेव निए देहेयि न सठिइं कुणइ किंवि ।
 उम्मुककुलचंदणपमुहुत्तमवत्थुपरिभोगा ॥ १९९ ॥ परिसुभमणा आसामुहाई सयलाइ सा निहालेंती । अरविरहियायि न
 कुणइ रई सया अन्नपाणमि ॥ २०० ॥ हिममलियनलिणदेहाय तीए धच्छत्थलमि तक्खणओ । णयणंबु सोसमितं कहेइ
 अंतोगय ताव ॥ २०१ ॥ कमलासंकाए मुहमि तीए भसलावली निययमाणा । वारिज्जइ विरहहुयासघूमसरिसेहिं ससि-
 एहिं ॥ २०२ ॥ मम बिंसिरी मुसिया मुहेण एयाए इय विहियरोसो । अमयकरोवि ससहरो संजाओ तीए विसकिरणो
 ॥ २०३ ॥ परितापोयसमकए सज्जिज्जइ पल्लवेहिं जा सेज्जा । सावि हु दवगिज्जाळावलिष वेहं दहइ तीसे ॥ २०४ ॥ नाओ
 य कहवि यिज्जाहराण लोणेण तीए अणुरागो । ते खिसिचमाढत्ता असमाणवरमुवगमाओ ॥ २०५ ॥ जहा । कत्थेसा
 तियसवह सोहगोमाणणे पवीणतणू । निप्पडिमगुणा यधुमाणभायणं खेयरजणस्स ॥ २०६ ॥ कत्थ पुण देवसेणो माणु-

समेत्तं नराहिवसुओवि । ता जायमिणं णायं विक्खायं जं जए सयले ॥ २०७ ॥ कह माणससरवररायहंसिया कणयप-
उमकयवासा । कह विट्ठाविट्ठालियचंचुपुडो नाम धंखुत्ति ॥ २०८ ॥ एवं अणेगहा सा खिसिज्जंतीवि णो जया चयइ । तं
पइ अणुरागं तो जाया चिंता पिउजणस्स ॥ २०९ ॥ जह एईए रागो तं पइ तस्साविमीए किं अत्थि । भावप्पेमपरि-
च्छणमायरओ जुज्जए काउं ॥ २१० ॥ तो लिहिओ पडिछंदो तीए सविसेससुंदरायारो । रयणवईए पुरीए विज्जाहरदार-
गेण तओ ॥ २११ ॥ काउं देसियरूवं नीओ समयम्मि चित्तकम्मस्स । मीमंसाए पयट्ठाएऽणेगहा देवसेणस्स ॥ २१२ ॥
दुक्कंतेसु अणेगेसु चित्तफलिहेसु मित्तसहिण ॥ तेण णिभालिज्जंतेसु तेसु सो तेण उवणीओ ॥ २१३ ॥ दिट्ठो दूरविया-
सियलोयणजुयलेण तेण तो ज्ञति । जाओ सविम्हओ पुच्छियं च कस्सेरिसं रूवं ? ॥ २१४ ॥ कहियं तेण जहेयं केणावि
सकोउगेण दिट्ठाए । कहमवि चंडालीए रूवं लिहियं मए लद्धं ॥ २१५ ॥ तो सबंगं आलोइयम्मि रूवम्मि तम्मि सो जाओ
तक्खणमक्खित्तमणो सुत्तो व गहेण गहिओव ॥ २१६ ॥ भणियं खणंतराओ जह सोम ! इमा जहा तए भणिया । तह
अन्नहावि होज्जत्ति सबहा सबमालवसु ॥ २१७ ॥ णूणं न हीणजाई रूवं न घडइ जमन्नहा एयं । णो अमयवल्लरी मारु-
यम्मि कत्थइ थले होइ ॥ २१८ ॥ अहवा जा वा सा वा होउ इमा एयविरहिओ णाहं । सक्केमि जीविउं ता कहेसु एईइ
निवसं तं ॥ २१९ ॥ एवं भणिए कुमरेण तिबवम्महपरायणमणेण । पेच्छंताणं सब्बेसिं तेसिं सोऽदंसणीहूओ ॥ २२० ॥
अह चित्तेइ कुमारो किमेस असुरो सुरो व खयरु वा । होज्जा अम्हं विम्हयमेवं काउं गओ सहसा ॥ २२१ ॥ नरवइणो
मणिवइणो सोवि य पासे गओ निवेणइ । वुत्तंतमपरिसेसं सविसेसं देवसेणस्स ॥ २२२ ॥ आणत्तो तेण तओ विचित्त-

माओ ति नाम पाइको । अह भव ! देवसेणं आणेसु छहुं इह णयरे ॥ २२३ ॥ अं आणवेइ देवो त काहामिचि मन्नि-
 क्कणं सो । तट्ठाणा अयसरिओ ओवरिओ गिरिसिरोहिंतो ॥ २२४ ॥ तम्मि समयम्मि कुमारो तीय उम्माहिओ गिहम्मि
 रइ । अलहंतो संपत्तो उज्जाणे णंदणमिहाणे ॥ २२५ ॥ जयकुंजरस्यधगओ उज्जाणं सपओवि आ नियइ । फलफुल्ल
 समावलमावलेण मणसा तओ हत्थी ॥ २२६ ॥ अइ बहुलदलायलिसालियम्मि एगम्मि चंदणतरुण । गहणम्मि संपविट्ठो
 तग्गधुग्गारमुद्धमणो ॥ २२७ ॥ अइसंकडसणाओ न परिघारो पविट्ठओ सत्थ । किंसु परिविस्सत्तं तक्खणेण तं सपओ
 तेण ॥ २२८ ॥ एत्थंतरम्मि सो चिचमायनामा विचविय सरीरं । गयणगणगलर्गं तावतरुदीहमुयजुयलं ॥ २२९ ॥
 कुंजरस्यधाओ महंघयारमुप्पाइच समुक्खिवइ । नेइ य खणेण मणिकुडलस्स नयरस्स उज्जाणे ॥ २३० ॥ णायमणेण अहा
 ह केणावि कओवि कारणवसाओ । अवहरिओ तो इह किं करेमि अहवा निहालेमि ॥ २३१ ॥ एत्थं ठिओवि परिणाम-
 मस्स विहियस्स इइ वियक्कतो । जा चिट्ठइ ता राया विस्सायतदागमो सहसा ॥ २३२ ॥ पञ्चुग्गमणनिमित्तं सपरिवारो
 महाविभूईए । तूररवपूरियंघरकुहरो नयराओ नीहरिओ ॥ २३३ ॥ एत्तो तवंतिए देवकुमरसरिसं तवं निहालेंतो । मन्नइ
 नियनयणाणं सहलं विहिणोप्पि निम्माणं ॥ २३४ ॥ अम्भुट्ठिओ य तेणावि सायर पणमिओ य सप्पणयं । आमासिओ
 सुषहुयं (तत्थ) तहा राइणा एसो ॥ २३५ ॥ नीओ णियम्मि गेहे जणगेणय गरुयगवरयसणाहे । उघयरिओ सयणा-
 सणभोयणसंपाठणाईहिं ॥ २३६ ॥ निसुर्यं जणाओ अइगोवियपि अवहारकारणं तेण । आओ सविम्हयमणो तच्चूयादंस-
 णस्स कए ॥ २३७ ॥ कइयावि तेण नियमंदिउरणे सा चर्लतिया विट्ठा । पुपविलोइयपठिछंदयाणुसारेण विस्साया ॥ २३८ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४०६ ॥

जह सा एसा जं पुण जाइविहीणत्तणं तया तेण । कहियं तं मम मन्ने पडिवंधपरिच्छणणिमित्तं ॥ २३९ ॥ अणुकूलम्मि
य दिव्वे तं नत्थि सुहं वराय जं एत्थ । ण घडइ मणोरह्णवि अगोयरा जं इमा दिट्ठा ॥ २४० ॥ ता कइया सो होही
दिवसो पाणिग्गहेण एईए । होहामि कयत्थो अमयकुंडवुड्ढोष जम्मि अहं ॥ २४१ ॥ एमाइचित्तचिंतासंताणसमुल्लसंत-
संतोसो । जा चिट्ठइ ता राया सयमेव समागओ भणइ ॥ २४२ ॥ कुमर ! मम चंदकंता धूया एसा निसामिऊण गुणे ।
उम्माहिया तुह कए वोलावइ वासरे कहवि ॥ २४३ ॥ ता किज्जउ पसाओ वीवाहिज्जइ इमा कए एवं । पडिपुण्णचंद-
मंडलजोगो संपज्जइ निसाए ॥ २४४ ॥ एवं बहूप्यारं पडिवज्जाविय दिणे पसत्थम्मि । विहिओ वीवाहो खयरसुंदरी-
विहियमंगल्लो ॥ २४५ ॥ सयलंदियाणुकूला सुहमूला जणियसत्तुसिरसूला । जाया विउला भोगा तेसिं अइसइयसुरलोका
॥ २४६ ॥ एत्तो य जणा णिसुयं जणणी जणओ य मह ममं विरहे । तद्धिणमेव विलावे अकरिंसु इमेरिससरूवे ॥ २४७ ॥
किं तं सुरेण असुरेण खेयरेणं व वच्छ ! अवहरिओ । अनिमित्तवेरिणा दारुणाइं दुक्खाइं देंतेण ॥ २४८ ॥ मोत्तूणम-
सरणाइं अम्हे उच्छंगसंगदुल्ललिओ । कत्थ गओसि महायस ! पुणोवि नियदंसणं देसु ॥ २४९ ॥ पुत्त ! तव पेमपरवसम-
णेहि न कयावि अविणओवि कओ । भणियममणोरमं ते ता कत्तो इय विरत्तो सि ॥ २५० ॥ अमओवमेहिं वयणेहिं
सवणजुयलं सुहावसु पुणोवि । किमकुसलसंकिराइं तमुवेक्खसि अम्ह हिययाइं ॥ २५१ ॥ नियवंसनीरहिससिं गुणरयण
निहिं हरंतएण तुमं । विहिणा निहिमादंसिय नयणुप्पाडो कओ अम्ह ॥ २५२ ॥ भुवणोदयगिरिसिहरारूढेणमुच्चयं पव-
न्नेण । सूरेण तए रहिया अम्ह दिसो तिमिरभरियव ॥ २५३ ॥ विभवस्स सुहस्स तहा जसस्स तं अम्ह केवलो हेऊ ।

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्-

॥ ४०६ ॥

दूर गयमि पइ वञ्छ । सवमवहस्थियं शक्ति ॥ २५४ ॥ एवं सोठं जणगाण घसणमइदारुणं समुप्पण्णं । उत्ताणमणो
जणगाण संगमे तक्खणा जाओ ॥ २५५ ॥ परिभाषियं च मज्झं किमिमिणा भोगेण लद्धपसरेण । जम्मि पसरुद्धियाण
न दसणं जणयपायाणं ॥ २५६ ॥ ता जुज्झइ मे गंतुं विलंघरहियस्स जणगपासम्मि । एवं चिंतासागरमज्झगओ चिट्ठई
जाव ॥ २५७ ॥ छद्दो कहवि मणोगयभावो विज्जाहरादिनाहेण । भणिओ कुमर ! अजाणिययुत्तंतो तं इहायाओ ॥ २५८ ॥
मझे अईय महई अधिई जणगाण पइइ मणम्मि । ता नियदंसणसोक्ख कावं सुह जुज्झई तेसिं ॥ २५९ ॥ अ आणवेह
सुब्बे इय पडियजिय अणेगलोगाण । विज्जाहराणमणुगयमग्गो नयरओ नीहरिओ ॥ २६० ॥ गयणहुमकुसुमं पिय
मईतमेगं विमाणमारुढो । चारणसहस्सपरिगिज्जमाणससिसिहरजसपसरो ॥ २६१ ॥ वज्जंतचित्तदूरारवोहवहिरियनहंगणो
पत्तो । पित्तणगरासन्ने ऊसुगो य जणगावडोगकए ॥ २६२ ॥ नयरजणेण सुदूराठ पुवमालोइवं विमाणं त । अनिलं-
दोलियधयवडमालासालंठसिहरगं ॥ २६३ ॥ निसुओ य चारणाण सिणिद्धकंठाण जयजयारायो । कण्णाणममयधारा
घोरणिसरिसो इमेरिसओ ॥ २६४ ॥ जयइ रयणिनाहो भूमिनाहो महीए, सयलणरवईण सेहरत्तं पवन्नो । इय सहइ
पवित्तो जस्स पुत्तो सुफित्ती, सुहयजणपहाणो देवसेणामिहाणो ॥ २६५ ॥ जा ऊससियमणोरहमालो लोओ खणं निवे-
एइ । कुमरागमणं ता शक्ति रायभवणम्मि सो पत्तो ॥ २६६ ॥ अम्भुद्धिओ मणागं जणएण पमोयपुल्लयकलिण्ण । अंसु-
जलघोरणी सिद्धमाणवच्छत्थलेण तओ ॥ २६७ ॥ संभमवसा महियलमिलत्तसिरसेहरेण कुमरेण । पणिवइओ सेणवि सो
सवंगालिंजिओ य कओ ॥ २६८ ॥ तयणतरं च बहुया बहुमुल्लपुगुल्लठइयमुहकमला । पणमइ पाए रत्तो ईसिं दूरद्विया

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ४०७ ॥

संती ॥ २६९ ॥ आलोइयसुयवयणो खणमेगं निबुइं लहेऊण । वाहरइ वच्छ ! पेच्छसु जणणी जं ऊसुआ सुवहुं ॥ २७० ॥
संजोइयकरकमलो भणाइ जं आणावेइ मं ताओ । तप्पायपणामपुरस्सरेण संपट्टिओ विहिणा ॥ २७१ ॥ बहुदिणविर-
हेण तणूकयदेहं खामपंडुरकरोलं । जम्मंतरपत्तं पिव पासइ जणणिं पढमयाए ॥ २७२ ॥ तो निययदंसणाओ धाराहय-
नीवकुसुममालं व । तक्खणमेव विहसियं अंगम्मि णिए अमायंती ॥ २७३ ॥ पणमइ वहुसमेओ सावि य आसीसमेरिसं
देइ । जह पुत्त ! पवयाऊ भव तं बहुयावि अट्टसुया ॥ २७४ ॥ परिवारनिवेइयसववइयरो अच्छिउं खणं एकं । जणग-
निरुवियपासायमागओ सो सुहं वसइ ॥ २७५ ॥ लद्धं च तेण रज्जं कमेण सवा मही वसीहूया । पल्लयानलतुल्लपयावप-
हयपरपक्खरुक्खेण ॥ २७६ ॥ विज्जाहरोवणीएहिं फुल्लगंधाइएहिं पइदिवसं । पच्चग्गेहिं पयइइ भोगो सिरिचंदकंताए
॥ २७७ ॥ एवं वच्चइ कालो अइनिविडसिणेहनिगडगढियाण । सुमिणम्मि सुहपसुत्ता अहन्नया सा नियच्छेइ ॥ २७८ ॥
कप्पहुमं मणोरमफलकुसुमसमूहनमिरसोहगं । गेहंगणे समुट्ठियमइनिद्धदलं सुहच्छायं ॥ २७९ ॥ कहियं पइणो सव्वं
सुमिणसरूवं पलावियं तेण । नियकुलकप्पहुमसन्निहस्स पुत्तस्स लाभेण ॥ २८० ॥ साहिगनवमासंते जाओ पुत्तो पइ-
ट्ठियं नामं । कुलकप्पतरुत्ति कमा पत्तो तारुण्णयं एसो ॥ २८१ ॥ कइयाइ पडिच्चारगपमायदोसाओ अहिणवाइं लहुं ।
भोगंगाइं न पत्ताइं फुल्लफलगंधमाईणि ॥ २८२ ॥ परिवासिएहिं विहिओ सिंगारो तीए चंदकंताए । सो अच्चंतमणोरम-
रूवो जाओ न जं तेण ॥ २८३ ॥ विहिओ सहीजणेणं उवहासो वल्लहा न तं पिउणो । जं एवं परिहाणी भोगंगणं कया
तुज्झ ॥ २८४ ॥ जायं च तक्खणाओ वेरगं ही पियावि कह मज्झ । जाओ सिणेहसुन्नो मन्ने अन्नं पि इय होही ॥ २८५ ॥

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्-

॥ ४०८ ॥

जं अणगाओ को नाम होज्ज पेमाळुओ जणे अत्तो । अह सोवि नेहरहिओ मत्ते ता सुखमेव जय ॥ २८६ ॥ इय चित्त-
 चित्तणादि विहवियमोहा जया निवेणेसा । दिट्ठा पेमपिसाओ नट्ठो तस्सावि विसणसु ॥ २८७ ॥ सत्तो सयलंपि जयं निभा-
 लियं तेहिं बाळलोयाण । धूलीहरसरिसं पयणचलियधयघटसमाण घा ॥ २८८ ॥ एवं संसारविरत्तमाणसाणं वयति जा
 वियसा । विट्ठलजसो नामेणं संपत्तो ताव तित्थयरो ॥ २८९ ॥ विणयरविंवागारेण धम्मचक्रेण भूरि भासंतो । दूरगल-
 स्थियतिमिरेण अगगओ चंकमंतेण ॥ २९० ॥ तह फालिहेण सिंहासणेण अहुरूपायवीदेण । उयरि नहगणचदाणुका-
 रिणो छत्तियगेण ॥ २९१ ॥ विज्जुपुज्जलहेममइयनवपठमगन्मकयचलणो । बहु तियसकोटिपणओ वलंतसियचा-
 मरुप्पीलो ॥ २९२ ॥ पलयघणगहिरदुंदुहिमकारारायवहिरियदियंतो । सगं पिय पच्चक्खं अवयारितो महीयलए ॥ २९३ ॥
 कहिओ य पठत्तिनिवेयगेहिं पुरिसेहिं वेध । अह अज्ज । सित्थाहिवो इह पुरे समोसढो विट्ठलजसनामा ॥ २९४ ॥ सवि-
 ह्विसारमेसो विणिग्गओ तस्स वंदणणिमित्त । पचविहामिगमज्जुओ पत्तो तप्पायमूलम्मि ॥ २९५ ॥ कहिओ य तेण धम्मो
 अह जम्मो माणुसो इमो दुलहो । नो घोलीणमिहारं विणियत्तइ तियसपहुणोपि ॥ २९६ ॥ जीयियसारा नीरोगयाइ अइ-
 र्धचला, तिणेहपरो । नियक्खवद्धनुद्धी सयलोपि इमो सयणलोओ ॥ २९७ ॥ विरियपि धम्मपिसय नो नियय ता
 लहिंमुमियमित्तो । जुज्जइ सम्म धम्मज्जमेण सहलत्तमाणेणं ॥ २९८ ॥ एव सुणिप्ताण जिणस्स यानिं, समचदोसाण
 कयप्पहाणिं । सघस्स संगस्स वियज्जणेण समुट्ठिओ सघवयाइं घेत्तु ॥ २९९ ॥ भणाइ एवं अह नाह । लोओ एसो पळि-
 सालय तुल्लरुवो । नेच्छामि एत्थं परिसठित्त ज समंतओ दुक्खपरपरेह ॥ ३०० ॥ ता जाव पुचं निययम्मि रज्जे ठवेमि

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४०८ ॥

ता तुम्ह पयाणमूले । गिण्हामि दिक्खं कयमोक्खसोक्खं एवं कुणेहत्ति जिणो भणाइ ॥ ३०१ ॥ तत्तो पुत्तं ठावइत्ता
पयम्मी, रज्जे सज्जो चंदकंताए जुत्तो । गेहा कारामंदिराउव सम्मं संविग्गेणं नीसरेई मणेण ॥ ३०२ ॥ पढिओ जिणप-
णत्तो सिद्धंतो भाविओ चरित्तेण । चित्तेहिं तवोकम्मेहिं तह चिरं सोसिओ अप्पा ॥ ३०३ ॥ अच्चंतविसुद्धेणं वेयाव-
च्चेण निच्चरूवेण । बहुगच्छउवग्गहहेउणा तहा निउणरूवेण ॥ ३०४ ॥ निज्जरियकलुसकम्मो समुवज्जियवहुलपुन्नपब्भारो ।
सो जीवियावसाणे वंभम्मि सुराहिवो जाओ ॥ ३०५ ॥ सा उण तस्सामाणियदेवत्ताए तहिं चिय महिद्धी । जाया तस्स
निरंतरमाणंदममंदमुवणंती ॥ ३०६ ॥ सो वंभाइयसेसो णिच्चं सिद्धालएसु विविहाओ । महिमाउ कुणंतो नेइ कालमा-
कालसुद्धमणो ॥ ३०७ ॥ तह जिणवराण भरहे एरवयम्मी महाविदेहम्मि । जे कल्लाणाण दिणा तेसु महामहपरो जाओ
॥ ३०८ ॥ तह जे महामुणी तेसु निच्चतवकारिणो निहयरिउणो । अइसयणाणपहाणा तप्पूयाकरणनिरयमणो ॥ ३०९ ॥
जे जे जत्थ गुणेहिं खीरोयहिणीरणिम्मलतरेहिं । वट्ठंति ताण गुणसंकहाए दूरं च तूसंतो ॥ ३१० ॥ दस सागरोवमाइं
अच्छित्ता तत्थ तक्खए जाए । धाईसंडे पुविल्लमंदरासन्नविजयम्मि ॥ ३११ ॥ अमरावईपुरीए आसी सिरिसेणणामगो
राया । रायन्नचक्कचूडामणिकिरणल्लुरियपयपीढो ॥ ३१२ ॥ तस्स य देवी देविघ दिवलायन्नपुन्नसवंगी । आसि सुजसा-
भिहाणा कोइलकुलकोमलालावा ॥ ३१३ ॥ तीए उयरम्मि जाओ नियच्छई सा तओ वरे सुमिणे । गयवसहसीहमाई
पडिबुद्धा भत्तुणो कहइ ॥ ३१४ ॥ सोवि य नियबुद्धीए पुत्तं रज्जोचियं फलं कहइ । एवं भवउत्ति परेण पणयजोगेण
सा भणइ ॥ ३१५ ॥ पत्ते पभायसमए निमित्तए अट्ठ सुमिणसत्थण्णू । आकारेइ पणायं अच्चइ कुसुमाइदाणेण ॥ ३१६ ॥

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्-

॥ ४०८ ॥

पुच्छइ ते सुमिणाणं एएसिं किमिह मह फलो होही । ते भीमसियसत्या सुविसत्था संगया वेति ॥ ३१७ ॥ देवी देव !
 नयणह मासाणं किंयि साइरेगाण । पुत्त अणिही हीरंय विक्रमकंतमूचक ॥ ३१८ ॥ परिणामे सो चब्बी नयनिहिविणि-
 ओगफलियसयलिच्छो । सोलसअक्खसहस्सेहिं रक्खिओ मच्चलोगपह ॥ ३१९ ॥ अहवावि भत्तिपणमंततियसबहुसीस-
 कुसुमदामेहिं । ओमालिअंतकमो नियमा सित्थाहियो होही ॥ ३२० ॥ संमाणिया सुषहुय विसिपयाप्पेण तो गया ठाणं ।
 गिययं निमिचित्था ओ जाओ य सुओ स समयम्मि ॥ ३२१ ॥ दिअं पियं करोत्ति य णामं सवस्स अं पियं जायं । जायम्मि
 तम्मि वसुहामंडलमंडणसमाणम्मि ॥ ३२२ ॥ सा य पुण चंदकंताजीवो मतिस्स सुमइनामस्स । तत्थेय पुरे जाओ पुत्त
 चाए पवित्तगुणो ॥ ३२३ ॥ महसागर इय नामं तस्स कयं ओयणं कमा पत्तो । तो दोवि मंतरायण्णनंदणा पोढपेमपरा
 ॥ ३२४ ॥ काले किल केवइए योलीणे भूवई य सिरिसेणो । पलियकलियं निय सिरमादरिसतळे निभालेइ ॥ ३२५ ॥
 तक्खणमेव स चित्तेति एवमेसो निओवि जह देहो । पडिबअई विगार को नामसो धुवो होही ? ॥ ३२६ ॥ ता सबमिण
 जलबुम्भुयव विट्ठं तहा विणट्ठं च । मइमंतस्स पसत्ती न जुज्जए काउमेयम्मि ॥ ३२७ ॥ तहा हि । जग्गति संपयासु विव-
 ईए दूरदुक्खपयवीओ । निअं मच्च तह जीवियम्मि आसाण मूलम्मि ॥ ३२८ ॥ पियपुत्तकलत्ताईण सगमो दुस्सहो विओ-
 गोवि । परिजज्जरभावकरी जोयणलच्छीए एत्थ अरा ॥ ३२९ ॥ अह गोयालो गोयगपालणे इह लहेइ नियविस्सिं । तह
 छट्ठंसं राया जणलाभाओ परिलहतो ॥ ३३० ॥ पुहवीए पालणाओ निअंतकअरिचितणावुद्धिओ । किंकरसमोवि मच्चइ
 अप्पाण णायगं भूदो ॥ ३३१ ॥ नाहत्तणमयमत्तो जीयो त किंयि कम्ममायरइ । जेण कल्लुसीकयप्पा पायइ पावाइ

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४०९ ॥

ठाणाइं ॥ ३३२ ॥ वंधुं पियरं तह मायरं च बहुनेहनिब्भरंपि नरो । लुद्धो मुद्धो विहलेइ दूरमवगणियवयणिज्जो ॥ ३३३ ॥
जह चुल्लीओ अन्नस्स कारणा कोवि कहुइ करेहिं । जलणं स डज्झइ च्चिय तह य इमो परियणनिमित्तं ॥ ३३४ ॥ कुण-
माणो पावाइं हिंसाईयाइं विविहरूवाइं । पावफलमप्पणच्चिय परिभुंजइ निच्छया ताव ॥ ३३५ ॥ धी धी भोगा धणमवि
धीधी इंदियसमुब्भवं सोक्खं । धीधी पियसंजोगो धीधी एसो परियणोवि ॥ ३३६ ॥ जं एएसु पसत्ता सत्ता पत्ता पम-
त्तचरियाइं । पावंति दुहाइं दुत्तराइं नरगाइरूवाइं ॥ ३३७ ॥ ता जुत्तो मे काउं कुसलारंभो भवा विरत्तस्स । जं दुलहो
संजोगो मणुयत्तणसुकुलमाईणं ॥ ३३८ ॥ एत्थंतरम्मि उज्जाणपालगेणं नरेण विन्नत्तो । जह देव ! तुहुज्जाणे समोसढो
सिरिधरो सूरी ॥ ३३९ ॥ पुलयंकुरियसरीरो हरिसाओ सुणिय वयणमेयस्स । चिंतइ अहो ! अपुवो सुहोदओ मज्झ
संजाओ ॥ ३४० ॥ कत्थेसा मम चिंता कत्थेसो गुणनिही मुणी पत्तो । मोत्तु विलंबं जमुचियमेयस्स खणस्स तं काहं
॥ ३४१ ॥ तो सयलपरियणजुओ तक्खणमब्भुज्जओ तयंतम्मि । गंतुं कमेण पत्तो ससंभमं वंदिउं विहिणा ॥ ३४२ ॥
जाओ कमेण चक्की नियचक्ककमियसयलमहिवलओ । नवनिहिवई चउदसरयणपहू पहूयगुणो ॥ ३४३ ॥ चक्कं फुरंतक-
रपहकरेण वित्थरियरोमविवरेण । नज्जइ निज्जियतेओ रविद्य सेवत्थमिहं पत्तो ॥ ३४४ ॥ तरुणतमालदलाभो तस्सासी
वेरिसीसनिन्नासी । जेण पयासियजिब्भो जमोव सेवापरो भाइ ॥ ३४५ ॥ घम्मजलपंसुवारणमायववारणमहोवरिं तस्स ।
नज्जइ सेवाए कए सिरीए कयपंकयं ठवियं ॥ ३४६ ॥ नइजलतरणाईसुं लज्जुवओगं सयावि दुग्गेसु । चम्मरयणं समु-
ब्भूयमस्स संपुप्फपुप्फस्स ॥ ३४७ ॥ तह उदंडो दंडो गिरिखंडणपमुहकज्जदुल्लिओ । मुंचंतो करनियरं नहमंडलमंडणं

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्—

॥ ४०९ ॥

जाओ ॥ ३४८ ॥ दिवसकरकरागोयरतिमिरभरुद्धारधीरसामत्या । करभावंष गया सइ चदकला कागिणी तस्स ॥ ३४९ ॥
 जाओ सिरीसिरोमणिसारिण्णो अह मणी फुरियकिरणो । नयमेहनीलसमसारभजणे लज्जमाहण्यो ॥ ३५० ॥ तग्गरिम-
 गंजिओ इय पणओ नीलो गिरी गणो तस्स । चलमाणचारुधामरयिराइओ संदमाणमओ ॥ ३५१ ॥ अक्खलियगई
 बलवं मणजघणो अह तुरगमो तुंगो । पाओ इय सेयत्थं संपुओ तस्स पुणेहिं ॥ ३५२ ॥ धेरिमयाणमभूमी भूमी सूरस-
 णस्स पवरस्स । सेणाहिषो पराभूयभूरिसूरो समुम्भूओ ॥ ३५३ ॥ तह दाणवमाणवविहियवसणसंतिक्खमेक्कसच्चिजुओ ।
 जाओ पुरोहिओ हियनिमित्तसयणत्थमेयस्स ॥ ३५४ ॥ तक्कालामिलसियतियसनाइगेहाणुकारिभवणकरो । अह वट्टई
 यिवाहियमाहण्यो विस्सकंमसमो ३५५ ॥ चिंतारुद्धापययवहारो सामिगेइक्कज्जपरो । खोगाचारसुकुसलो अहेसि गाहावई
 तस्स ॥ ३५६ ॥ सवंगलयत्तलक्खणलक्खं पइच्चित्तरजणे दक्ख । रम्मं रामारयणं रयणपहारजणेदण्णं(?) ॥ ३५७ ॥
 पडुयनिही समप्पेइ तस्स अहकालमल्ललियकमाओ । सालिजवाईयाओ धत्ताओ सवजाईओ ॥ ३५८ ॥ कुंढलतिलयंगय-
 अगुलिज्जमणिमवडतारहारार्इ । विषालकारविही सपज्जइ पिंगलनिहीओ ॥ ३५९ ॥ सोरमभरभरियदिसं सपोइयमुज्जलं
 फुरतदल । मदारपमुहमल्ल वम्मेल्लइ कालगनिहीओ ॥ ३६० ॥ यियरइ तस्सासंखं सत्तनिही सवणसुहयरारावं । विविहं
 आवज्जविहिं मणोज्जमणवरयधजंतं ॥ ३६१ ॥ णाणाविभत्तिकलियाइ तस्स चीणंसुगाई यत्थाई । आमयहराई पउमो
 निही निसिहुं सवणमेइ ॥ ३६२ ॥ उरुतंषतारमणिकवणाई वडियं गिहे जमुयगरण । तं तस्स महाकालो निही निहित्त
 सया कुणइ ॥ ३६३ ॥ सारतरयारितोमरसरथकमुहुंदिभिंदिमालाई । पहरणगणो रणसहो माणयगाओ समुट्टेइ ॥ ३६४ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४१० ॥

नेसप्पाओ सयणासणाइं सुकुमालफंसकलियाइं । तस्स तणूनिबुइसाहगाइं बहु भत्तिजुत्ताइं ॥ ३६५ ॥ सवरयणामयाओ
निहिणो निहणं कहिंचि अलहंतो । सवोवि वंछियत्थो सिज्झइ तस्सुग्गपुन्नस्स ॥ ३६६ ॥ वीयं जीयं पिव तस्स चारुणो
मंतिनंदणो जाओ । विस्सासठाणमेकं निकित्तिमनिविडपेमपयं ॥ ३६७ ॥ वत्तीससहस्सा सुंदरीण सुंदेररयणखाणीण ।
रिउकल्लाणमिहाणाण तस्स जायाण संजाया ॥ ३६८ ॥ जणवयकल्लाणिगणामिगाण तह एत्तियाण अन्नासिं । जाओ पई
महेलाण हीलियामरवहुगणाण ॥ ३६९ ॥ सोऽणोगखेडकवडमडंवगामागराइसंकिन्नं । भुंजित्ता तो सुवहुं पुव्वाणमणेग-
लक्खाइं ॥ ३७० ॥ अह अन्नया सिवंकरनामा अरिहा समोसढो तत्थ । तस्स पउत्तिनिउत्तेहिं झत्ति पुरिसेहिं विन्नत्तो
॥ ३७१ ॥ देव ! तुहुज्जाणे अज्ज सयलजगजीववच्छलो भयवं । संपत्तो तिजयसिरिं सज्जो एत्थं समच्छंतो ॥ ३७२ ॥
अद्धत्तेरसलक्खे तक्खणमेयाण सो सुवन्नस्स । दावेइ वित्तिदाणं एत्तियकोडीओ पुण तोसा ॥ ३७३ ॥ रइयम्मि समोस-
रणे समागए देवदाणवसमूहे । संतेउरो सपुत्तो सपरियणो निग्गओ स पुरा ॥ ३७४ ॥ अभिवंदिओ य सामी निसामिओ
मुक्खसाहगो धम्मो । तक्कालमेव उल्लसियवहलभावो भणइ एवं ॥ ३७५ ॥ भयवं ! सचिवसुओ मे किमेस रज्जस्सिमस्स
मज्झम्मि । दूरं मणप्पिओ भाइ भयवया भासियं तत्तो ॥ ३७६ ॥ जह एत्तो जम्मे अट्टमम्मि तुह कीरभावभाइस्स । एसो
आसि कलत्तं कहिए एमाइवुत्तंते ॥ ३७७ ॥ जायं जाईसरणं दढमारूढो मणे स वेरगं । विन्नवइ भुवणभाणुं जोडियकरसं-
पुडो एवं ॥ ३७८ ॥ भयवं ! तुह पयमूले मूले सयलाण पत्थियत्थाण । इण्हिं गिण्हामि वयं परं सुयं ठाविउं रज्जे ॥ ३७९ ॥
तो भगवयावि भणियं णो पडिवंधो खमो इहं काउं । जं उत्तमाण मोक्खं मोत्तूण न पत्थणिज्जंति ॥ ३८० ॥ निययम्मि

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्-

॥ ४१० ॥

पयमि पङ्क्तिरूपे पुत्त पङ्क्तिरूपे । गिण्हइ वयं सुविम्हयहेऊ सव्वस्स भुवणस्स ॥ ३८१ ॥ सोवि य तस्स वयस्सो
सममेय पवञ्जए यय सम्म । कालेण केवलं पाविऊण पत्ता बुधेवि सिय ॥ ३८२ ॥ विसयभासवसाओ पङ्जम्मं सीयमा-
णमोहमला । पङ्क्तकुसलकिरिया इय मोक्खपसाहगा जाया ॥ ३८३ ॥ इति ॥

संघहगाथाक्षरार्थः—शुकः कश्चिन्मृतमञ्जरीमिः कृतजिनप्रतिमापूज आसीत् । तस्य च मरणमभूत् । स च राजपत्न्याः
कुण्डलस्वप्नसूचितः पुत्रो जातः । तथा तस्य जन्मनि नालनिलननार्थं भूमौ खन्यमानाया निधिरुद्धटितः तस्य निधि
कुण्डल इति नाम कृतम् । कलाश्च गृहीताः । यौवन प्राप्तः । स्त्रीषु नो रागः संभूतः ॥ ९७४ ॥ इत्येष शुक्रिकाया अप्य
न्यत्र नगरान्तरे राजदुहितुर्जातायाः सत्या न नैवापरपुरुषे कश्चिदपि रागः समभूत् । मुक्त्वैक समाकर्णितासाधारणगुणं
निधिकुण्डलमिति । गोपितश्च तथा निजोऽमिप्रायः । ततो गुरुजने चिन्ता सवृत्ता । मंत्रिणो ज्ञाने पुरुषानुरागविषये
जाते सति उष्ट्र्याश्चरिका रूपाः सर्वत्र प्रक्षिताः । नामादि च नामस्थानरूपादिलक्षणं प्रतिच्छन्दकारुढं राजपुत्राणां दर्शितं
तस्याः ॥ ९७५ ॥ इतरस्यापि निधिकुण्डलस्य स्वस्वमे दृष्टायां तस्या रागोऽभूत् । तस्यास्तु तत्कीर्त्तिसमाकर्णनेन रागः
सम्पन्न एवेत्यपिशब्दार्थः । मिथः परस्परम् । इति छन्दः पूरणार्थः । चित्रे प्रतिविम्बरूपे विषयभूते दर्शनाग्ज्ञाने सम्पन्ने
सति धरण कन्यकायाः । ततो लाभः संवृत्तः । विवाहार्थं गमने निधिकुण्डलस्याटवीमध्येऽश्वहरणं सम्पन्नम् । इति प्राग्-
घत् ॥ ९७६ ॥ मन्त्रार्थिना कापालिकेन हता पुरन्दरयशा घातार्थमण्डले निवेशिता । अत्रान्तरे तस्या दर्शनं निधिकुण्ड-
लस्य सञ्ज्ञार्तं, मोक्षश्च तस्या कृतः । गमनं च श्वशुरगृहे । वीयाहो वृत्तः । भोगा लब्धाः । अन्यदा पितृघट्टं सम्पन्नः ।

लब्धराज्येन च निधिकुण्डलेन चैत्यभुवनमकारि । तीर्थकरसमीपे दीक्षा प्रतिपन्ना ॥ ९७७ ॥ ततः सौधर्मे देवतयोत्पन्नस्य
तस्य कलत्रस्य भोगाः संवृत्ताः । च्यवनं च तस्मात् । जातश्च नृपसुतो ललितांगनामा । कलाग्रहो वयश्च सम्पन्नम् । इतिः
प्राग्वत् । इतरा पुरन्दरयशा नरेन्द्रदुहिता समजनि । स्वयंवरो विहितः तत्रागमनं बहूनां राजपुत्राणाम् ॥ ९७८ ॥
मिलितेषु च राजपुत्रेषु चतसृषु कलासु पृच्छा विहिता । कथमित्याह—ज्योतिषविमानधनुर्गुरुडेपु, चः पूरणार्थः, विशेषो
यस्यास्ति स मां परिणयतु । ततो धनुर्विद्यायां ललिताङ्गे सातिशये जाते रागस्तस्याः प्रकटीयभूव । अत्रान्तरे मदनोत्था-
नादतितीव्रमन्मथोद्रेकलक्षणात् केन विद्याधरेणोत्पत्य सहसा तस्या अपहरणं च कृतम् ॥ ९७९ ॥ ततो ज्ञानं विद्येशस्य
ज्योतिषिकस्य समभूत्, यथाऽसौ जीवति, अमुत्र स्थाने सङ्गोपिताऽऽस्ते । ततो विमानघटना विमानविद्याविदा नरेन्द्रेण
कृता । ततो ललिताङ्गेन धनुर्विद्यया विद्याधरं जित्वा आगमः तस्याः कृतः । सा चागता अहिना दष्टा जीविता च गारु-
डवेदिना । ततः पितृचिन्ता कथमसौ वीवाहितव्या । ततस्तया शासनं कृतं ज्वलनकरणेनाग्निप्रवेशलक्षणेन यज्जन्मान्तरं
तस्य या विभाषा प्रज्ञापना तद्रूपम् ॥ ९८० ॥ ततो ललिताङ्गस्याभ्युपगमः संवृत्तः । ततो ज्वलने प्रज्वालिते चिताभ्रंशं
कृत्वा पूर्वखातया सुरङ्गया निर्गत्य ऊढा सा तेन । इतिः प्राग्वत् । पित्रोस्तोषः संवृत्तः । प्रज्ञापना च शेषाणां कृता
यथा कथमेकाऽनेकैः सह परिणाय्यते । भोगा जाताः । कदाचिच्छरदभ्रोपलम्भः संवृत्तः । तत्र तद्विषया चिन्ता ।
निर्विण्णयोश्च तीर्थकरसमीपे दीक्षा सम्पन्ना ॥ ९८१ ॥ ईशानदेवलोके ततो जन्म भोगाश्च । तत्र च्यवनम् । ततो राज-
सुतो देवसेननामा जातः । कला गृहीताः, वयस्वांश्च संवृत्तः । एषा उन्मादयन्ती विद्याधरदारिका चन्द्रकान्ता नाम

जाता । तस्याः भवणादिना गुणाकर्णनादिना रूपेण देवसेने तत्र रागो जातः ॥ ९८२ ॥ 'यिज्याहरस्त्रिंसा माणुसो'ति
 'अणियत्तणे असमगो य' इति ततस्तस्यास्तब् गोचरे रागेऽनियत्तमाने विद्याधरैः त्रिंसा प्रारब्धा, यथा—मानुष आका-
 शगमनाविलम्बिधिकलो नरः, असमकश्च विभवादिमिरसदृशोऽस्याः पतिश्चेत्तसि वर्तत इति । तत्र प्रतिच्छन्दके चण्डा-
 छीति नाम स्थापयित्वा तस्या रूपं दर्शितं, तस्मै तथापि 'राग निषञ्जाप वीयाहो' इति रागे नृपेण ज्ञाते वीयाहो कारितः
 ॥ ९८३ ॥ भोगो भूमिचरनगरगताया अपि तस्या विद्याधरसाधनैर्विद्याधरसत्कैः पुष्पताम्बूलयस्त्रादिभिः पित्रा सम्पाद्य-
 मानैर्वृत्तः । ततो नो एकदा प्रतिचारिकाप्रमादात् प्रत्यग्ररूपाणि पुष्पादीनि सम्पन्नानि, तदा 'मिलाणा' इति म्लानादिभिः
 पुष्पप्रभृतिमिमोगः । ततो सखीहासात् यथा त्वं न पितुर्गौरव्या, कथमन्यथेयं पुष्पादीनामवस्थेति संवेगोऽर्हदागमनं
 च । निष्क्रमणं जातमिति ॥ ९८४ ॥ ब्रह्मेन्द्रो ब्रह्मलोकप्रभुर्भूतो, भोगाव्ययनम् । ततो राजसुतः प्रियङ्गु इति नामा ।
 स च चक्रवर्तित्वं प्राप्तः । अस्याश्चन्द्रकान्ताया मन्त्रित्वम् । अतिशयप्रीत्या परस्परं चिन्ता जाता नूनमावयोः कश्चिज्ज-
 न्मान्तरगतस्नेहानुयन्त्रः समस्तीत्येयंरूपा ॥ ९८५ ॥ अर्हदागमे पृच्छा प्रवृत्ता । शिष्टे भगवता संवेगो जातः । ततः
 'चरण'ति चरणपरिणामः । इतिः पूर्ववत् । ततः प्रपञ्चा दीक्षा गृहीता । तस्या च चित्रामिग्रहपालना । ततः श्रेणी
 क्षपकश्रेणीलक्षणा, ज्ञान च केवललक्षणं, सिद्धिश्च सर्वकर्मोपरमलक्षणा वृत्तेति ॥ ९८६ ॥

॥ समाप्तं चेदं विषयाभ्यासगतं शुकोद्वाहरणमिति ॥

भावव्भासाहरण नेयं अश्वंततिवभावोक्ति । णिवेया संविगो काम णरसुदरो राया ॥ ९८७ ॥

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४१२ ॥

अथ भावाभ्यासोदाहरणं ज्ञेयमत्यन्तमतीवतीव्रभाव उत्कटपरिणामः । इतिः पूर्ववत् । निर्वेदात् स्वयमेव विहितास-
मंजसव्यापारोद्वेगरूपात् संविग्रो मोक्षाभिलाषुकः काममत्यर्थं नरसुन्दरो राजा ॥ ९८७ ॥

अथैतद्वक्तव्यतामेव संगृह्णन् गाथासप्तकमाहः—

नगरी उ तामलिक्ती राया नरसुंदरो ससा तस्स । बंधुमई परिणीया अवंतिरण्णा विसालाए ॥ ९८८ ॥
अइरागपाण वसणे मंडलणास सचिवऽण्णठावणया । मत्तपरिट्ठावणमुत्तरिज्जलेहो अणागमणं ॥ ९८९ ॥
मयविगम लेह कोवे देवीविण्णवण तामलित्तगमो । उज्जाणरायठावण देविपवेसे णिवागमणं ॥ ९९० ॥
भुक्खा कच्छगे कक्कडि तेणऽवदार लउडेण मंमम्मि । मोहो रायागमऽवट्ट चक्क कोट्टाए अवणयणं ॥ ९९१ ॥
रायादंसण मग्गण देवी आहवण णिउणमग्गणया । दिट्ठे देवीसोगो अग्गी रण्णो उ णिवेओ ॥ ९९२ ॥
धी भवठिई अणसणं इमीए मो आगमम्मि पणिहाणं । मरणं वंभुववाओ ओसरणे सामिपासणया ॥ ९९३ ॥
दंसणसंपत्ती भवपरित्तया सुहपरंपरज्जिणणं । गइदुगविगमा मोक्खो सत्तमजम्मम्मि एयस्स ॥ ९९४ ॥

नगरी, तुः पादपूरणार्थः, ताम्रलिप्ती नाम समासीत् । तां च राजा नरसुन्दरः पालयामास । स्वसा भगिनी तस्य
नरसुन्दरस्य राज्ञो बन्धुमती नामा भूता । सा च परिणीताऽवन्तीराजेन मालवमण्डलाखण्डलेन पृथ्वीचन्द्रनाम्ना विशा-
लायामुज्जयिन्यामिति ॥ ९८८ ॥ तस्य च तस्यामतीव रागोऽजनि क्षणमपि विरहं न सहते मद्यपानप्रवृत्तश्च जातः । ततो-

भावाभ्या-
सेनरसुन्द-
रज्ञातम्—

॥ ४१२ ॥

अतिरागपानाद् व्यसने सति राजकार्यचिन्तावधीरणाया प्रमत्तीभूतेषु देशचिन्ताधिकारिषु, समुज्जृम्भितेषु च सर्वतो
 निर्मयनीयमनस्तु मलिम्लुघेषु, क्षुण्ण्यमानासु च सीमासु सीमापालभूपातैः, एवं मण्डलनाशे जायमाने परिचितितं सचि-
 वेन यथा “ब्रह्ममुद्गान्तद्दय हाहाभूतमचेतनम् । क्षणाद् यिनश्यत्यखिलं यदि राजा न रक्षति ॥ १ ॥” तथा, “राज-
 मूलाः सर्वाः प्रकृतया, अमूलेषु तरुषु किं कुर्यात् पुरुषयक्षाः” इति । राजा च धार्मिकः कुलाचाराभिजनविशुद्धिः प्रताप-
 यान् ग्यायानुगतश्च कार्य इति । इति विचिन्त्यान्यस्य तत्पुत्रादेस्तत्पदे स्थापना कृता । ततस्तस्य वन्धुमत्या सह शायि-
 तस्य परिष्ठापनं महति निर्जनघने समुद्गमन सचियः कारयामास । वज्रस्रोत्तरीये लेखो यथाऽज्ञागमनं तय गुणावहमिति
 ॥ ९८९ ॥ ततो मदयिगमे जाते दृष्टे च लेखे कोपः समुदपादि, यथा—अहं निजेनैव परिजनेन राज्याभिर्घासितः, युज्यते
 च तस्मिर्घादनम् । ततो देवी वन्धुमती विज्ञपनमकरोत्, यथा—देव ! धीणपुण्यानामेवेयमवस्था सम्पद्यते, तन्न तस्मि-
 र्घादनोपक्रमेऽपि काचित् कार्यसिद्धिरस्तीति युक्तस्ताम्रलिखीगमः । ततः प्रचलिते द्वे अपि ता प्रति । प्राप्ते च क्रमेण
 तत्समीपे । तत उद्याने राज्ञः स्थापना देव्या कृता । नगराम्यन्तरे च देवीप्रवेशे जाते नृपेण नरसुन्दरेणागमनं भंगिनी
 भर्तुः प्रत्युत्थानायारब्धम् ॥ ९९० ॥ तस्य च मालवमण्डलभर्तुः तत्क्षणमतीथ बुभुक्षा समञ्जनि । ततः कच्छके कर्कटी-
 निमित्तं प्रविष्टः । तद्रक्षाकारकेण च स्तेनबौरोऽयमपद्वारप्रविष्टत्वादिति लकुटेन मर्मणि हतः । ततो मोहो मूर्च्छासञ्जा-
 ताऽस्य । राजागमे तुरगखरसुरोत्सातक्षोणीरजः पुजान्धकारितासु दिद्वस्यन्तस्वामीभूते सैनिकलोकदृष्टिसम्भारे ‘अथ दृ-
 ष्ण्वक् कोट्याय’ इति आकर्त्तायां राजपथवहिर्भागरूपायां पतितस्य तस्य केनाप्यदृश्यमानस्य नरसुन्दररथचक्रेण खड्गाद-

प्यतितीक्ष्णाग्रभागेनातिसत्वरं गच्छताऽवन्तीराजस्य कुट्टायाः प्रतीतरूपाया अपनयनं छेदनमकारि ॥ ९९१ ॥ राज्ञो नर-
सुन्दरस्यादर्शनमवन्तिराजानवलोकनं यदा जातं तदा मार्गणं गवेपणं तस्य तेन कृतम् । यदा तथापि न लब्धः, ततो
देव्याह्वानं देवीसमाकारणमकारि । ततो निपुणमार्गणा विहिता । दृष्टश्च कथञ्चिद् बहलधूलीपटलावलुप्तसकलदेहः ।
तस्मिंश्च तथावस्थे उपलब्धे देव्याः शोकः समजनि । ततोऽग्निवैश्वानरो निजोत्सङ्गारूढं तं विधायानया साधितः । ततो
राज्ञस्तु नरसुन्दरस्य पुनर्भवान्निर्वेदः सम्पन्नः ॥ ९९२ ॥ कथमित्याह—धिग् निन्द्या वर्तते भवस्थितिः, अचिन्त्यैववि-
धानर्थसार्थसम्पादिका । तदन्वेवानशनं सर्वाहारपरिहारलक्षणं तेन कृतम् । तथा तस्या भवस्थितेर्निरूपितायाः सकाशाद्
'मो' इति प्राग्वत्, आगमे सर्वज्ञवचने कुतोऽपि धार्मिकादाकर्णिते प्रणिधानं श्रद्धानरूपं संज्ञानम् । अनशनपर्यन्ते च
मरणम् । ब्रह्मोत्पादो ब्रह्मलोके देवत्वलाभलक्षणः समभूत् । अवसरणे समवसरणलक्षणे स्वामिनस्तीर्थकरस्य कस्यचिद्
दर्शनमभूत् ॥ ९९३ ॥ तत्र च दर्शनसम्प्राप्तिः सम्यक्त्वप्राप्तिरूपा । तथा, भवपरीत्ततासंसारतुच्छीकरणं सुखपरम्परार्जनं
प्रतिभवं विशिष्टविशिष्टतरविशिष्टतमशर्मपरम्परोपार्जनरूपं जातम् । ततो गतिद्विकविगमान्नरकगतितिर्यग्गतिप्रवेशविरहा-
न्मोक्षो जातः सप्तमजन्मन्येतस्य नरसुन्दरस्य ॥ ९९४ ॥ अथैतदनुष्ठानत्रयमपि कथञ्चिदेकमेवेति दर्शयन्नाहः—
[एवं विसयगयं चिय सवेसिं एसिं हंतणुट्टाणं । णिच्छयओ भावविसेसओ उ फलभेयमो णेयं ॥ ९९५ ॥]

१ इयमपि गाय्था कचनादर्शपुस्तकेष्वसत्समीपस्थेषु नोपलब्धा । टीकामुपजीव्य त्वप्रोपनिबद्धा । एवमन्यत्रापि सर्वत्र कोष्ठकलिखितेषु मूलपाठेषु
टीकापाठेषु च विज्ञेयम् ।

एयमुक्तनीत्या विषयगतमेव मोक्षानुकूलभाषप्रतिषेधमेव सर्वेषां त्रयाणामप्येतेषां कुरुचन्द्रादीनां, इन्तेति वाक्याल-
कारे, अनुष्ठान मातापितृयिनयादिकृत्य निश्चयतो निश्चयप्रापकाच्च व्यवहारनयात् । यद्येयं कथमित्यं फलविशेषः सम्पन्न
इत्याशक्याह—भाषविशेषतस्तु भाषस्य भयवैराग्यलक्षणस्य यो विशेषस्तारतम्यलक्षणस्तस्मात् पुनः फलमेदः फलना-
नात्यं, 'मो' प्राग्वद्, इष्टव्यः । यथा माधुर्यसामान्येऽपीधुरसखण्डशर्करावर्षागोलकानां नानारूपो विशेषः, तथा सामा-
न्येन भयवैराग्ये सत्यपि सतताभ्यासादिप्यनुष्ठानेष्वन्योऽन्य भाषमेदो वर्तते, तस्माच्च फलविशेष इति ॥ ९९५ ॥ यत एवम्;
सम्माणुद्वाणं चिय ता सधमिणंति तत्तओ णेयं । णय अपुणवंधगाई मोत्तुं एयं इह होइ ॥ ९९६ ॥

सम्यगनुष्ठानमेवाज्ञानुकूलचारणमेव, तत् तस्मात् सर्वं विप्रकारमपि इदमनुष्ठानं तत्त्वतः पारमार्थिकव्यवहारनयदृष्ट्या
ज्ञेयम् । अत्र हेतुमाह—नच नैव यतोऽपुनर्वन्धकादीन् अपुनर्वन्धकमार्गमिमुखमार्गपतितान् मुक्त्वा एतदनुष्ठानमिहै-
तेषु जीवेषु भवति । अपुनर्वन्धकादयश्च सम्यगनुष्ठानपन्त एव ॥ ९९६ ॥

एयं तु तहामधत्तयाए सजोगओ णिओगेण । तह सामग्गीसज्झं लेसेण णिंदसियं चेव ॥ ९९७ ॥

एतत्तनुष्ठानं तथाभव्यस्यादिसंयोगतो नियोगतो नियमेन भवति । तत्र तथाभव्यत्वं धर्यमाणमेव, आदिशब्दात्
कालनियतिपूर्वकृत पुरुषकारग्रहः । अत एवाह—तथा तत्प्रकारा या सामग्गी समप्रकालादिकारणसंयोगलक्षणा तत्सा-
ध्यम्, एकस्य कस्यचित् कारणत्वायोगात् । एतच्च लेशेन संक्षेपेण निदर्शितमेव प्रकटितमेव ॥ ९९७ ॥

यथा तन्निदर्शनं तथैव स्फुटयति;—

दइवपुरिसाहिगारे अत्थावत्तीए गरुणयणिउणं । परिभावेयवं खलु बुद्धिमया णवरि जत्तेण ॥ ९९८ ॥

दैवपुरुषाधिकारे “एत्तो य दोवि तुल्ला विन्नेया दइवपुरिसगारावि । इहरा उ निष्फलत्तं पावइ नियमेण एगस्स” इत्यादि प्रागुक्तलक्षणेऽर्थापत्त्या सर्वकार्याणां तदधीनत्वप्रतिपादनलक्षणया गुरुकनयनिपुणं प्रधानयुक्तिसन्दर्भितम् परिभावयितव्यम्, खलुर्वाक्यालंकारे, बुद्धिमता पुरुषेण, नवरं केवलं यत्नेनादरेणेति ॥ ९९८ ॥ अथ तथाभव्यत्वमेव व्याचष्टे;—
तहभवत्तं चित्तं अकम्मजं आयतत्तमिह णेयं । फलभेया तह कालाइयाणमक्खेवगसहावं ॥ ९९९ ॥

तथाभव्यत्वं चित्रं नानारूपं, भव्यत्वमेवेति गम्यते, अकर्मजमकर्मनिर्मितमात्मतत्त्वं साकारानाकारोपयोगवज्जीवस्वभावभूतमिह विचारे ज्ञेयम् । अत्र हेतुः—फलभेदात्तीर्थकरणधरादिरूपतया भव्यत्वफलस्य वैचित्र्योपलम्भात् । तथेति समुच्चये । कालादीनां कालनियतिपूर्वकृतकर्मणां समग्रान्तररूपाणामाक्षेपकस्वभावं संनिहितताकारकस्वभावम् ॥ ९९९ ॥

विपक्षे बाधकमाह;—

इहराऽसमंजसत्तं तस्स तहसभावयाए तहचित्तो । कालाइजोगओ णणु तस्स विवागो कहं होइ ॥ १००० ॥

इतरथा वैचित्र्याभावेऽसमंजसत्वमसांगत्यं प्राप्नोति । कुतो, यतस्तस्य भव्यत्वस्य तथास्वभावतायामेकस्वभावत्वलक्षणायां परेणाभ्युपगम्यमानायां तथाचित्रस्तत्प्रकारवैचित्र्यवान् कालादियोगतः कालदेशावस्थाभेदतो ननु निश्चितं तस्य जीवस्य विपाकः फललाभरूपः कथं भवति ? न कथञ्चिदित्यर्थः ॥ १००० ॥

एसो उ ततसिद्धो एव घडपत्ति णियमओ एवं । पडिवज्जेयवं खलु सुहुमेणं तक्कजोगेण ॥ १००१ ॥

एष तु काठादियोगतश्चिप्रो विपाको जीवस्य तन्त्रसिद्धः सिद्धान्तनिरूपितः, यथा 'तित्थयरसिद्धा अतित्थयरसिद्धा' इत्यादि, एवं भव्यत्ययिचित्रतायां घटते, इतिर्याक्यालंकारे, नियमतो नियमेन । एषमुक्तलक्षणं वस्तु प्रतिपत्तव्यं, खलुरयधारणे, एस्मेण निपुणेन तर्कयोगेन ऋजुसूत्रादिपर्यायनयपर्यालोचेन । ऋजुसूत्रादयो हि पर्यायनयाः कारणमेदपूर्वकमेव कार्यमेदं मन्यन्ते, अन्यथा एकस्मादेव कारणात् सकलत्रैलोक्यकार्योत्पत्तिप्रसंगेन व्यर्थमेव कारणान्तराणां सकलजनप्रसिद्धानां परिकल्पनं स्यादिति ॥ १००१ ॥

एवं चिय विज्ञेओ सफलो नाएण पुरिसगारोवि । तेण तहक्खेवाओ स अन्नहाऽकारणो ण भवे ॥ १००२ ॥

एवमेव तथाभव्यत्ययिचित्रतायामेव विज्ञेयः सफलो न्यायेन पुरुषकारोऽपि पुरुषव्यापाररूपः । अत्र हेतुः—तेन तथाभव्यत्येन तथाचित्ररूपतया आद्येपात् समाकर्षणात् पुरुषकारस्य । स पुरुषकारः अन्यथा भव्यत्याक्षेपमन्तरेणाकारणो निर्हेतुको न नैव भवेत्, नित्यं सत्त्वादिप्रसंगात् ॥ १००२ ॥ एवं च सति यदन्यदपि सिद्धं तदाहः—

उवएससफलयावि य एवं इहुरा न जुज्जति ततोवि । तह तेण अणक्खित्तो सहाववादो धला एति ॥ १००३ ॥

उपदेशसफलतापि च उपदेशस्यापुनर्षन्धकाविधर्माधिकारिसमुचितस्य तत्तच्छास्त्रनिरूपितस्य सफलता तत्तदनाभोगनियर्चनरूपा, किं पुनः प्रागुक्तपुरुषकाराद्याक्षेप इत्यपिशब्दार्थः, एव तथाभव्यत्वस्यैवापेक्ष्यत्वे घटते, (नान्यथा) ।

तकोऽप्युपदेशोऽपि किं पुनः पुरुषकार इत्यपिशब्दार्थः, तवेति समुच्चये, चित्रभव्यत्वानभ्युपगमे सति तेन च तथाभव्यत्वेनानाक्षिप्तोऽनालीढ एकाकार इत्यर्थः, स्वभाववादो वक्ष्यमाणरूपो बलाद्युक्तिसामर्थ्यादेति प्रसज्यते, तथाभव्यत्वरूपस्तु स्वभाववादो न बाधाकरः ॥ १००३ ॥ केवलस्वभाववादमेव दर्शयति;—

को कुवल्याण गन्धं करेड् महरत्तणं च उच्छृणं । वरहत्थीण य लीलं विणयं च कुलप्पसूयाणं ? ॥ १००४ ॥

कः कुवल्यानां जलजविशेषाणां गन्धं सौरभं करोति, मधुरत्वं च माधुर्यलक्षणमिच्छाणां, वरहस्तिनां च जात्यस्तम्बेरमाणां लीलां गमनसौन्दर्यरूपां, विनयं च सर्वार्थप्रचितप्रवृत्तिरूपं कुलप्रसूतानामिक्ष्वाकादिनिर्मलकुलसमुद्भवानां पुरुषाणाम्? किं तु स्वभाव एव नान्यः कालादिः । अन्यत्राप्युक्तम्—“कः कण्टकानां प्रकरोति तैक्ष्ण्यं, विचित्रभावं मृगपक्षिणां च । स्वभावतः सर्वमिदं प्रवृत्तं न कामचारोऽस्ति कुतः प्रयत्नः ? ॥ १ ॥” ॥ १००४ ॥

अथ प्रस्तुतं तथाभव्यत्वमेवाश्रित्याह;—

एत्थ य जो जह सिद्धो संसरिउं तस्स संतियं चित्तं । किं तस्स भावमह णो भवत्तं वायमुद्देसा ॥ १००५ ॥

अत्र च तथाभव्यत्वप्रतिष्ठायां यो जीवो यथा तीर्यकरादिपर्यायप्राप्त्या सिद्धो निर्द्धूतकर्मा जातः संसृत्यानर्वाकूपारे संसाराकूपारे पर्यट्य तस्य सत्कं चित्रं भव्यत्वमापन्नं तावत्, अन्यथा चित्रमंशरणाभावात् । एवं च गृह्यसे त्वं, किं तत्स्वभावं चित्रस्वभावं, अथ नो चित्रस्वभावम् । तथाभ्युपगमे न भव्यत्वं सिद्धिगमनयोग्यत्वं वर्तते, वादमुद्रा वाद-

मर्यादा एषानन्तरोक्ता कृतप्रयत्नेनापि परेणोत्पत्तिमुपपन्नया । इदमुक्तं भवति—येऽमी ऋषभादयो भव्यास्तत्तद्वरनार-
कादिपर्यायपरम्परानुभवेन नियतक्षेत्रकालायस्थाभाजः सिद्धास्तेषां भव्यत्वं चित्ररूपमचित्ररूपं वा स्यात् ॥ १००५ ॥

किं वातः—

जइ तस्सहावमेयं सिद्धं सर्वं जहोइयं चेव । अइ णो ण तहसिद्धी पावइ तस्सा जहणस्स ॥ १००६ ॥

यदि स परस्परमिन्नपर्यायप्राप्तिहेतुः स्वभायो यस्य तत् तथा एतज्जव्यत्यं तदा सिद्धं सर्वं, वैवक्ष्यन्त्यस्य वक्ष्यमाण-
स्येहामिसम्बन्धात्, समस्तमेव यथोदितं पुरुषकारवैचित्र्यादिलक्षणं यस्तु । अथ द्वितीयपिकल्पशुद्ध्यर्थमाह—अथ नो
तथास्वभावं अपरप्राणिप्राप्यपर्यायवैलक्षण्यहेतुस्वलक्षणं, एवं सति न नैव तथा ऋषभादिपर्यायप्रापणेन सिद्धिर्निर्वृतिः
प्राप्नोति । तस्य ऋषभादेर्जीवस्य तदानीं यथाऽन्यस्य महावीरादेः । को हि नाम विशेषहेतुर्यत् तुल्येऽपि भव्यत्वे परमेते-
नैकस्वैकत्र काले सिद्धिर्न पुनर्द्वितीयस्यापि । तुल्यस्वभावाक्षिप्तत्वेन युगपदेव सिद्धिसंभयः स्यात् ॥ १००६ ॥

पसा ण लघणीया मा होज्जा सम्मपच्चयविणासो । अविय णिहालेयवा तहण्णदोसप्पसंगाओ ॥ १००७ ॥

एषा न्यायमुद्रा न लङ्घनीया मतिमग्निः । कुतो, यतो मा भवेत् मा भूयात् एतदुत्पन्ने सम्यक्प्रत्ययविनाश—
यथावस्थितवस्तु निर्णय विप्लवः । अपिच, निमालयितव्या सम्यग् निरीक्षणीया । कुत इत्याह । तथा—अनिभालने अन्य-
दोषप्रसङ्गात् सम्यक्प्रत्ययविनाशापेक्षयाऽन्यस्य दोषान्तरस्य प्राप्तेः ॥ १००७ ॥ एतमेव दर्शयति—

जइ सबहा अजोगेवि चित्तया हंदि वणिणयसरूवा । पावइ य तस्सहावत्तविसेसा णणु अभवस्स ॥ १००८ ॥
यदि सर्वथा सर्वैरेव प्रकारैरयोग्येऽप्येकस्वभावतया तच्चित्रपर्यायाणां चित्रता देशकालादिभेदेन निर्वाणगमनस्य,
हंदीति पूर्ववत्, वर्णितस्वरूपा । यदि हि भव्यता एकाकारा सती चित्रतया निर्वाणगमनस्य हेतुभावं प्रतिपद्यते तदा
प्राप्नोति च प्राप्नोत्येव तत्स्वभावत्वाविशेषाद्—अचित्रैकजीवस्वरूपस्वभावत्वाविशेषात्, ननु निश्चितमभव्यस्य निर्वाण-
गमनायोग्यस्य जन्तोः । अयमभिप्रायः—ऋषभादेर्निर्वाणकाले यः स्वभावः स चेन्महावीरस्यापि, तर्हि द्वयोरपि निर्वा-
णगमनकालैक्यं स्यात्, भव्यत्वभेदस्याभावात् । न चैवमभ्युपगम्यते । तस्मात् तत्कालायोग्यस्यैव ऋषभादेर्निर्वाणमि-
त्यायातं, तथा च सत्यभव्यस्यापि निर्वाणं स्यात्, तत्कालायोग्यत्वस्याविशेषात् ॥ १००८ ॥
अह कहवि तविसेसो इच्छिज्जइ णियमओ तदक्खेवा । इच्छियसिद्धी सबे चित्तयाए अणेगातो ॥ १००९ ॥

अथ कथमपि चित्रपर्यायप्राप्त्यन्यथानुपपत्तिलक्षणेन प्रकारेण तद्विशेष ऋषभादीनां भव्यत्वविशेष इष्यते । तदा निय-
मतोऽवश्यभावेन तदाक्षेपात् प्रतिविशिष्टभव्यत्वेनाक्षेपणादिष्टसिद्धिरभिलषिततीर्थकरादिपर्यायनिष्पत्तिः । तथा, एवं च
भव्यत्वस्य चित्रतायामनेकान्तः । यथा भव्यत्वं तावत् सामान्येनैकरूपमेव, आघनिंवकदम्बादीनामिव वृक्षत्वम् । विशेष-
पचिन्तायां तु यथाम्नादीनां रसवीर्यविपाकभेदान्नानारूपता, तथा परस्परभिन्नपर्यायभाक्षु जंतुषु भव्यत्वस्यापीति ॥ १००९ ॥
अथ स्याद्वक्तव्यं यद्यपि स्वतो भव्यत्वमेकरूपं, तथापि स्वकार्यनिष्पादनेऽनियतरूपम्, अतः कार्यभेदेऽपि न तद्वैचित्र्यं
स्वरूपेणैकत्वादित्याशंक्याहः—

अणियपसहावयावि हु ण तस्साहावत्तमंतरेणत्ति । ता एवमर्णेगंतो सम्मंति कयं पसंगेणं ॥ १०१० ॥

अनियतस्वभावतापि कार्यजननं प्रत्यनियमलक्षणा, किं पुनरस्मदभ्युपगतं तद्वैचित्र्यमित्यपिहुशब्दार्थः, न नैव तत्स्व-
भावत्वं भव्यत्वस्य चित्रस्वभावतामन्तरेण । इति प्राग्वत् । उपसहरन्नाह—तत् तस्मादेवमुक्तन्यायेनानेकान्तो नानारू-
पता भव्यत्वस्य सम्यग् यथावत् । इति कृतं प्रसंगेन विस्तरभणनेन ॥ १०१० ॥ आह—यदि भव्यत्वं चित्ररूपं तदा-
श्लिष्टकालमेवेन भव्यानां बीजापानादिगुणलभः, तदा न यस्तः सम्यक्स्याद्यापराधनायामुपपन्नः स्यात्, तद्वशेनैवा-
प्रापिताऽप्यमिलपित्तसिद्धिः सम्पत्स्यते, इत्याक्षक्याह,—

एवंपि ठिप्प तत्ते एय अहिगिच्च एत्थ धीराणं । जुत्तं विमुद्धजोगाराहणमिह सव्वजत्तेण ॥ १०११ ॥

एवमपि स्थिते तत्त्वे भव्यत्वचित्रतालक्षणे एतत् तस्यमधिकृत्याश्रित्यात्र जिनप्रवचने धीराणां बुद्धिमतां युक्तं विशु-
द्धयोगाराधनं निरतिचारसम्यक्स्याद्याचारपरिपालनमिह जगति सर्वयत्नेन समस्तादरेण । न हि पुरुषकारमन्तरेण तथा-
भव्यत्वोपनीतान्यपि कार्याणि निष्पद्यन्ते, “कालो सहाय नियर्ह” इत्यादिष्वचनप्रमाण्येन शेषपुरुषकारादिकारणकलाप-
सम्यपेक्षस्यैव तथाभव्यत्वलक्षणस्य स्वभावस्य स्वकार्यकारित्वोपपत्तेः ॥ १०११ ॥ तत्र च—

धेवोवि हु अतियारो पायं ज होति धहुअणिट्ठफलो । एत्थं पुण आहरणं विन्नेयं सूरतेयनिवो ॥ १०१२ ॥

स्तोकोऽपि किं पुनर्भूयान्, हुर्पाक्यालंकारे, अतीचारो दर्शनादिधिराधनारूपः, प्रायो बाहुल्येन यद्यस्माद् भवति,

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४१७ ॥

वह्निष्टफलो दारुणपर्यवसान इति शुद्ध एव योगे यत्नो विधेयः । प्रायोग्रहणं निन्दागर्हाभ्यां सम्यक्कृताभ्यां निरनुबन्धीकृतो विपरीतरूपोऽप्यंतीचारः स्यादितिज्ञापनार्थम् । अत्र पुनराहरणं विज्ञेयं सूरतेजो नृप इति ॥ १०१२ ॥

तदेव दर्शयन् गाथापंचकमाहः—

नरसुंदरवुत्तंतं सोऽं पडमावतीए णयरीए । देवीसहितो राया निक्खंतो सूरतेओत्ति ॥ १०१३ ॥

पवज्जकरण कालेण गयउरे साहुसाहुणीकप्पो । विण्हुसुय दत्त लंखिग रागो तत्थेव परिणयणं ॥ १०१४ ॥

जह कह साहुसमीवेवि दुक्करं नत्थि हंत रागस्स । इय आह सूरतेओ देवी किं नीयबोलाए ? ॥ १०१५ ॥

इय सुहुमरागदोसा बंधो नालोइयम्मि कालो य । सुर भोग चवण वणिलंखगेहजम्मो कलग्गहणं १०१६

अन्नत्थऽराग कालेण दंसण चक्खुराग परिणयणं । गरिहा हिंडण जतिदंसणाओ सरणेण बोही य १०१७

नरसुन्दरवृत्तान्तमनन्तरमेव प्रपञ्चितं श्रुत्वा पद्मावत्यां नगर्यां देवीसहितोऽग्रमहिषीसमन्वितो राजा महद्वैराग्यं

वहमानो निष्क्रान्तः प्रव्रज्यां प्रतिपन्नः सूरतेजा इति ॥ १०१३ ॥ तस्य च सिंहतया निष्क्रान्तस्योग्रेण विहारेण

‘पवज्जकरण’ ति प्रव्रज्याकरणे प्रवृत्ते कियतापि कालेन गतेन गजपुरे साधुसाध्वीकल्पो मासादिविहाररूपः सञ्जातः—

सूरतेजोराजर्षिर्निजसाधुसाध्वीवर्गानुगतस्तत्र विद्वत्त्वानित्यर्थः । एवं च तत्र विहारे प्रवृत्ते समुत्सर्पत्सु साधुसाध्वीयोग्येषु समाचारेषु, प्रतिबुद्ध्यमानेषु जन्तुषु, निर्मथ्यमानमिथ्यात्वविषविकारतया परमानन्दभाजि पुरजने कदाचिद्विष्णोरिभ्यस्य

अतिचारा-
निष्टफले
सूरतेजो-
दृष्टान्तः—

॥ ४१७ ॥

सर्वदेय प्रवृत्तिनिष्कलंककुलाचारस्य शीलसलिलक्षीरधारिणेः सर्वत्र समुद्भूतकीर्तिकलोहिनीकुलशैलस्य यः सुतो दत्त-
 नामा यालफाल एव सम्यगभ्यस्तकलाकलापः सततमेव निजकुलानुसूताचारसारः पितुः परमप्रणयपात्रं कुलकल्पतरुतया
 सम्भावितः । तस्य सकललोकलोचनचकोरचन्द्रिकाकारमुदार यौवनमनुप्राप्तस्य लंलिकायां नव्या कथञ्चिद् दृष्टिप्राप्तायां
 दुर्पारो महानुरगविषविकारादपि समधिको रागोऽमिष्यगः समुज्जृम्भते स्म । तस्माच्च तां विना मुहूर्त्तमपि स्यातुमशक्नुव-
 न्नटपेटकाद्यान्यत्र नेतुमलभमानो लंघितसकलकुलमर्यादस्तत्रैव नटपेटके परिणयनं तस्याश्चकार ॥ १०१४ ॥ स च वृत्ता-
 न्तोऽत्यन्तमसम्भावनीयो दुर्जनलोकोपहासस्थान क्षिप्तजनलोचनीयो यान्धवजनमनसन्तापहेतुः सलिलपतित इव तैल-
 विन्दुः सहसा सर्वत्र नगरे विस्तारमनुभवन् 'जहकह'ति यथाकथञ्चित् साधुसमीपेऽपि सूरसेन (सूरतेजो) राजर्षिस-
 लिधानेऽपि किं पुनरन्यत्र नगरे गतः । ततश्च दुष्करं दुरनुष्ठेय नास्ति न विद्यते, हन्तेति कोमलामन्त्रणे, रागस्य स्त्रीलो-
 कगोचरस्येत्येतदाह सूरतेजा मुनिः । एव तेन नटस्यवृत्तान्तेन 'हा चिक् कुलीनजनानुचितमाचरितमनेन' इत्येयरूप-
 निन्दाया अकरणेन मनाग् बहुमानविषयमानीते कथञ्चित्तद्वन्द्वनार्थमागता देवी राजपर्यायाग्रमहिषी, सम्प्रति तु प्रतिप-
 क्षप्रप्रज्या । तां नदीं प्रति समुत्पन्नकिञ्चिदीर्ष्याविषावेशात् प्राह—किं न किञ्चिदित्यर्थः 'नीचबोलाए' ति नीचजनक-
 थया । न ह्युत्तमाः स्वमेऽपि नीचजनयार्ता शृण्वन्ति कुर्वन्ति वा ॥ १०१५ ॥ इत्येवं, 'सुहृमरागदोसा'ति सूक्ष्माद्रा-
 गाद् द्वेपाश्च बन्धो नीचाचारसम्पादकस्य कर्मणस्तस्या कृतः । अनालोचितेनामोगात्तत्रापराधे कालश्च मरणलक्षण-
 सयोरजनि । तदनु सुरेषु बैमानिकेषु भोगाः सम्भूताः । कालेन च ध्वयनं वेधलोकात् । सूरतेजोभीषः कचिन्नगरे घणि-

कसुतः सम्पन्नः, देव्याश्च लंखगृहे जन्म पुत्रीभावेन । कलाग्रहणमुभाभ्यामपि कृतम् ॥ १०१६ ॥ द्वयोरपि प्राप्ततारु-
ण्ययोरन्यत्र ल्यन्तरे पुरुषान्तरे चारागो रागाभावः सम्पन्नः । कालेन च गच्छता कदाचिद् द्वयोरपि परस्परं दर्शनम-
भूत् । ततश्चक्षुरागे दृष्टिरागलक्षणे कथंचिदनिवर्तमाने द्वयोरपि परिणयनमजायत । ततश्च गर्हा परस्परायोग्यसम्बन्धा-
पवादरूपा सर्वत्र प्रवृत्ता । तां चावधार्यैव हिण्डनं देशान्तरपर्यटनलक्षणमारब्धं ताभ्याम् । प्रस्तावे च यतिदर्शनाच्छु-
द्धसमाचारसाधुसमवलोकनात् स्मरणेन प्रागनुभूताया जाते बोधिश्च धर्मप्राप्तिलक्षणः समजनि तयोरिति ॥ १०१७ ॥

इय थोवोवइयारो एसो एयाण परिणओ एवं । सुद्धे पुण जोगगम्मि दुग्गयनारि उदाहरणं ॥ १०१८ ॥

इत्येवं स्तोकोऽप्यतीचारो रागद्वेपलक्षण एष यः प्रागुक्तः एतयोः परिणत एवमनुचिताचारहेतुतया । तस्मात् सर्वथा
शुद्धाचारपरेण मतिमता भाव्यमिति । अत्र शुद्धे पुनर्योगे समाचारे दुर्गतनारी वक्ष्यमाणलक्षणा उदाहरणं वर्तत इति
॥ १०१८ ॥ एतदेव संक्षेपतस्तावदाहः—

सुवति दुग्गयनारी जगगुरुणो सिंदुवारकुसुमेहिं । पूजापणिहाणेणं उववन्ना तियसलोगम्मि ॥ १०१९ ॥

श्रूयते जिनागमे दुर्गतनारी दरिद्रा जरती स्त्री जगद्गुरोः सिन्दुवारकुसुमैर्निगुण्डीपुष्पैः कृत्वा यत् पूजापणिधा-
नमभ्यर्चनामिलापस्तेनोपपन्ना त्रिदशलोके ॥ १०१९ ॥ एतामेव गाथां गाथैकादशकेन व्याचष्टे;—

कायंदी ओसरणे भत्ती पूजत्थि दुग्गयत्ति ततो । तह सिंदुवारगहणं गमणंतरस्मरण देवत्तं ॥ १०२० ॥

जणदगसिंचण संका मोहो भगवंत पुच्छ कहणा य । आगमणे एसो सा विम्हय गंभीरधम्मकहा ॥ १०२१ ॥
एगंपि उदगविंदुं जह पक्खित्तं महासमुदम्मि । जायति अक्खयमेवं पूजावि हु वीयरगेसु ॥ १०२२ ॥
उत्तमगुणवहुमाणो पयमुत्तमसत्तमज्झयारम्मि । उत्तमधम्मपसिद्धी पूजाए वीयरगाण ॥ १०२३ ॥
एएणं धीजेणं दुक्खाहं अपाविऊण भवगहणे । अच्चंतुदारभोगो सिद्धो सो अट्टमे जम्मे ॥ १०२४ ॥
कणगउरे कणगधओ राया होऊण सरयछणगमणे । दट्ठूण वइससमिणं जाओ पत्तेयबुद्धोत्ति ॥ १०२५ ॥
मंहुक्कसप्पकुररजगराण कूरं परपरग्गसण । परिभाविऊण एवं लोगं हीणाइमेयंति ॥ १०२६ ॥
मंहुक्को इव लोगो हीणो इयरेण पल्लगेणं । एत्थ गसिज्झति सोवि हु कुररसमाणेण अत्तेण ॥ १०२७ ॥
सोवि य न एत्थ सवसो जम्हा अजगरकयंतवसगोत्ति । एवविहेवि लोए विसयपसंगो महामोहो ॥ १०२८ ॥
इय चित्तिऊण य मयं सम्मं सजायचरणपरिणामो । रज्जं चइऊण तहा जाओ समणो समियपावो १०२९
सिद्धो य केवलसिरिं परमं सपाविऊण उज्झाए । सक्कावयारणामे परमसिवे चेइउज्जाणे ॥ १०३० ॥

काकन्दी नाम मध्यदेशायतंसभूता सद्भूतमायसमूतिहेतुः पुरुषतपुरसमृद्धिस्पर्शिनी पुरी समभूत् । तस्या च कदा-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४१९ ॥

चिच्चित्रीयितनिखिलभुवनजनो जनितजनताप्रमोदगुणग्रामो ग्रामाकरनगरपुरपूरपृथुं पृथ्वीं पर्यटन् कश्चित् तीर्थकृत् सम-
वसृतः । तत्र च समवसरणे चलामलचामरविसरवीजिततनौ शरच्छशांकमण्डलोज्ज्वलपुण्डरीकत्रितयतलभागवर्तिनि
भगवति धर्मदेशनां विदधति, नानाविधयानवाहनसमारूढप्रौढप्रतिपत्तिपरिगते गन्धसिन्धुरोद्गुरस्कन्धमधिष्ठिते छत्रच्छ-
न्ननभस्तले मागधोपगीतगुणगणे भेरीभांकारभरिताम्बरतले नरपतौ, तथा द्विजवरक्षत्रियवैश्यादिके पुरजने गन्धधूप-
पुष्पपटलप्रभृति पूजापदार्थव्यग्रकरकिंकरीनिकरपरिगते विविधवसनाभरणरमणीयतरशरीरे नगरनारीनिकरे च तद्
वन्दनार्थं प्रचलिते सति, एकया वृद्धदरिद्रयोषिता जलेन्धनाद्यर्थं वहिर्निर्गतया कश्चिन्नरः पृष्टः, यथा—कायं लोक
एकमुखस्त्वरितपदप्रचारः प्रचलितो विलोक्यते? । तेनोक्तं—जगदेकवान्धवस्य जन्मजरामरणरोगशोकदौर्गत्यादिदुःख-
च्छिदुरस्य श्रीमतो भगवतस्तीर्थकरस्य वंदनपूजनाद्यर्थम् । ततस्तच्छ्रवणात् तस्या भगवति भक्तिरभवत् । अचिन्तयन्ना-
हमपि भगवतः पूजाद्यर्थं यत्नं करोमि । ततः सा पूजार्थिनी सती एवं विचिन्तयति—अहो ! अहमतिदुर्गता पुण्यरहिता
विहितपूजांगवर्जिता । इतिः प्राग्वत् । अतोऽरण्यदृष्टानि मुधालभ्यानि तथाप्रकाराणि यानि सिन्दुवारकुसुमानि तेषां
स्वयमेव ग्रहणं कृत्वा भक्तिभरनिर्भरांगी, अतो 'धन्या पुण्या कृतार्था कृतलक्षणाहं सुलब्धं मम जन्म जीवितफलं चाह-
मवाप्ता' इति भावनया पुलककंटकितकाया प्रमोदजलप्लवप्लावितकपोला भगवन्तं प्रति गमनमाचरन्ती समवसरणकान-
नयोरन्तर एव वृद्धतया क्षीणायुष्कतया च झटिति मरणमुपगता । ततोऽसावविहितपूजापि पूजाप्रणिधानोल्लसितमान-
सतया देवत्वमवाप्तवती ॥ १०२० ॥ ततस्तस्याः कडेवरमवनिपीठलुठितमवलोक्यानुकम्पापरीतान्तःकरणो जन उदके-

शुद्धयो-
गे दुर्गता-
नारी-

॥ ४१९ ॥

नाम्मसा सेचनमकरोत् । ततस्तामपरिस्पन्दामधलोक्य लोकस्य षांका किमियं मूर्च्छिता उत मृतेत्येवंकृपा आरेका सम-
जायत । उतो यदा मोह उच्छरूपेऽयं निर्णयामायरूपो न निवर्त्तते तदा भगवतः पृच्छा कृता, यथा—भगवन्नसौ वृद्धा
किं मूर्च्छिता उत मृतेति । ततः कथना च कृता भगवता, यथा—मृताऽसौ देवत्यं चायासा । ततः पर्याप्तिभाषमुपग-
तेन प्रयुक्त्याधिना पूर्वभवानुभूतमवगम्य जिनधन्दनार्थं तेनागमने कृते 'एष देवः सा स्त्री' इति पुनरपि भगवता निवे-
दिते विस्मयो लोकानां समभूत्, यथा—अहो पूजाप्रणिधानमात्रेणापि कथममरतामवाप्तेयमिति । ततो भगवता गंभीरा
धर्मकथा कर्तुमारब्धा यथा लोकोऽपि शुभाश्वयसायो विशिष्टगुणपात्रविषयो महाफलो भवति ॥ १०२१ ॥ यत एको-
ऽप्युदकबिन्दुर्जलावयधरूपो, लिंगव्यत्ययः प्राकृतत्वात्, यथा प्रक्षिप्तो महासमुद्रे स्वयंभूरमणादौ जलराप्सौ जायते
अथत आश्रयशोषाभावादक्षयः, एवं पूजापि, ह्य पूर्वयत्, वीतरागेष्वर्दस्सु । इति ॥ १०२२ ॥ तथा उत्तमगुणेषु प्रधान-
गुणेषु जिनेषु, वीतरागत्यादिषु वा जिनगुणेषु बहुमानपक्षपात उत्तमगुणयहुमानः स पूजया वीतरागाणां भवतीति
सम्बन्धः, पूजकस्येति गम्यते । तथा यदमयस्यानमुत्तमसत्त्वसम्बन्धकारे प्रधानप्राणिनां प्रधानाशयविशेषाणां वा जिनग-
णधरनाकिनरनायकादीना मध्ये, तथा, उत्तमधर्मप्रसिद्धिः प्रधानधर्मस्य पूजाकाले प्रकटपुण्यकर्मबधरूपत्वाद्युभयकर्म-
क्षयरूपस्य च कालान्तरे क्रमेण यथाख्यातधारिप्ररूपस्य च निष्पत्तिर्भवति । अथवा उत्तमधर्मप्रसिद्धिर्जिनशासनप्रकाश-
पूजयाऽभ्यर्चनेन वीतरागाणां जिनेन्द्राणाम् ॥ १०२३ ॥ प्रस्तुतमेवाह—एतेन बीजेन पूजाप्रणिधानलक्षणेन दुःखानि
पारिष्यादीन्यप्राप्य भवगहने संसारारण्येऽत्यन्तोदारमोगः—अतिप्रधानशब्दादिविषयसुखः सन् सिद्धोऽस्तावदमे मनु-

व्यजन्मनि । एते चाष्ट भवाः सप्तभिर्देवभवैरन्तरिताः पृथगेव ग्राह्याः । अन्यथोभयजन्मगणनायामष्टमो देवभव एव
स्यात् । न च तत्र सिद्धिः संभवतीति ॥ १०२४ ॥ यथा चाष्टमजन्मनि सिद्धस्तथाह—कनकपुरे कनकध्वजो राजा भूत्वा
शरत्क्षण इन्द्रोत्सवस्तदर्थं नगराद् वहिर्निर्गमने कृते दृष्ट्वा वैशसमसमंजसमिदं वक्ष्यमाणं जातः प्रत्येकबुद्धः । इतिः
प्राग्वत् ॥ १०२५ ॥ वैशसमेव दर्शयति—मण्डूकसर्पकुरराजगराणां क्रूरं दारुणं परम्पराग्रसनं दृष्ट्वेत्यनुवर्त्तते । तथा
हि—मण्डूकं सर्पेण, सर्पं कुररेण पक्षिविशेषेण, कुररं चाजगरेण ग्रस्यमानं ददर्श । ततः परिभाव्यैवं मण्डूकादिन्यायेन
लोकं सर्वजनपदगतं हीनादिभेदं हीनमध्यमोत्तमभेदं परस्परया ग्रस्यमानं प्रत्येकबुद्धो जातः । इतिः प्राग्वत् ॥ १०२६ ॥
यथा परिभावितवांस्तथा चाह—मण्डूक इव लोको हीनो जातिकुलविभवादिना इतरेण बलवता पन्नगेनेवात्र जगति
ग्रस्यते सपीडः सन्नुपजीव्यते, सोऽपि कुररसमानेनान्येन बलवत्तरेण ॥ १०२७ ॥ सोऽपि च बलवत्तरो नात्र स्ववशो
यस्मादजगरकृतान्तवशगः—अजगराकारवशवर्त्ती । इत्यस्मात् कारणादेवंविधेऽपि लोके विषयप्रसंगो विषयसुखगृद्धिलक्षणो
महामोहः परममूर्खत्वलक्षणः ॥ १०२८ ॥ इत्येवं चिन्तयित्वा भयं मृत्युलक्षणं सम्यक् संजातचरणपरिणामो राज्यं
त्यक्त्वा, तथेति समुच्चये, जातः क्रमेण श्रमणः शमितपापः ॥ १०२९ ॥ सिद्धश्च केवलिश्रियं परमां संप्राप्याऽव्योध्यायां
शक्रावतारनाम्नि परमशिवे परमकल्याणहेतुत्वाच्चैत्येनोपलक्षिते उद्याने ॥ १०३० ॥ दुर्गतनारीउदाहरणं समाप्तम् ॥
अण्णेवि एत्थ धम्मे रयणसिहादी विसुद्धजोगरया । कल्लाणभाइणो इह सिद्धा णेगे महासत्ता ॥ १०३१ ॥

अग्नेवीत्यादि । अन्येऽप्यत्र जैनधर्मे रत्नशिखादयो रत्नशिखप्रागुक्तसुदर्शनश्रेष्ठिप्रभृतयो विशुद्धयोगतः सर्वोपाधिषु-

शानुष्ठानासक्ताः कल्याणभागिनः संतः सर्वकालं सिद्धा निष्ठितार्थाः संजाताः, अनेके महासत्त्वाः ॥ तत्र रत्नशिल्पकथा-
नकमेव श्रूयते।—

अथि इहेय जंयुदीवे दीये भारहे वासे अञ्जचकीय सहलहरो (हलहरो) इव सगोविंदो गोविंद इव गरुडासणसु-
त्थिओ सुग्गामो नाम गामो तत्थ य पयइमहओ विणयज्जयाइगुणसंगओ सगओ नाम पामरो अहेसि । तेण य कयाइ
कहिंवि सत्थागयाण मुणीणं सबहुमाणं विओ रयणिनिवाहणत्थमुवस्सओ । कया य सहरिसेण पज्जुयासणा । साहूहिधि
कया से अवस्सेवणी धम्मदेसणा । कहं । मायंगा गिरिसिंगतुंगतणुणो दाणंनुसित्तंगणा, निब्बं कंचणसंकलच्चियगणा णाणा
हरीणं गणा । सामंता पणयप्पणामपवणा सेवाविहाणुज्जया, देसा पट्टणगामकञ्चइवणा लब्भंति धम्मेण भो ॥ १ ॥
पासाए वसही मही वसगया तारं तहसेत्तरं, कोसो सुहु अणिट्ठिओ मणहर गंधवनइइयं । देवा देहजुई असो सत्तिसियं
सार बलं पोरुसं, अं अं या भयणे सुहं सुहतर धम्मेण तं लब्भए ॥ २ ॥ अं पट्टसुयदेवदूसवसरीसार विचित्तं वरं, मुत्ता-
हारयहारि अ च विविहं ते उज्जलं भूसणं । कप्पूरागरुकुंकुमाइसुहया भोगगभूईवि अं जीयाणं सयलं तमब्भुयगुणं धम्मस्स
लीलाइयं ॥ ३ ॥ ता महाभाग ! करेहि किंचि धम्मकम्मं, जेण जम्मंतरे सुहभायणं होहि, त्ति मुणीहिं भणिएण चित्तियं
संगण्ण को धम्मो, कह वा कीरइत्ति विज्जाणंपि मे नत्थि, दूरे ताव तक्करणं, वच्छलया य ममेगंतेण भगवओ, ता
करेमि उच्चियमेयाएसं ति । भणियं च भययं ! कुवासदूसिया अणमिशा धम्मसखस्स, तहा हि आणवेह जमम्हाणमुच्चियं
ति । ततो साहूहिं जोगं तमवगच्छिय उवइदो पंचनमोक्करो, भइ ! यावमक्खणो एस मंतो, ता सवायरेण तुमए तिसंशं

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४२१ ॥

तओ पंच अट्ट वा वारे नियमओ पढियवओ, विसेसओ भोयणसयणेसु न मोत्तवो खणंपि एत्थ बहुमाणो,त्ति बहुविहमणु-
सासिऊणमुवगया अन्नत्थ साहुणो । इयरोवि भावसारं गुरुवयणं चिरमणुचरिऊण, सरीरपरिच्चायं काऊण, पंचनमोक्कार-
सरणनिच्छओवज्जियपुन्नप्पभावेण समुप्पन्नो पुहइवरंगणातिलए सयलसिरिकुलनिलए संडिल्लविसयसुंदरे नंदिपुरनयरे
पोरुसोवहसियपंचाणणस्स पउमाणणस्स णरवइणो पियपणइणीए कुमुइणीए देवीए कुच्छिसि पुत्तत्ताए । रयणरासिसुवि-
णयसूइयत्तेण कयरयणसिहाभिहाणो सुहेण पत्तो सुकयकलाकलावोचलंभं जोवणारंभं । परिणाविओ य पिउणा कुमार-
कलाकोसल्लातिसयसवणाणुरंजियं सुकयायट्ठियं लच्छिं पिव सयंवरमागयं सुकोसलाभिहाणं कोलाहिवधूयं । अन्नया देवी-
दंसियसीसकेसुप्पाइयवेरगो तस्स रज्जं दाऊण पियासंगओ गओ वणवासं पउमाणणनिवो । इयरो य कोमुइमयंकोव
अखंडमंडलालंकिओ अणुरत्तमंतिसामंतविंदो जाओ महानरिंदो । अइकोउयं च एयस्स अक्खाइयासु । अओ देइ वित्तिं
कहगभट्टाणं, निसामेइ अउवा अउवकहाओ, हरिसिज्जइ बहुकोउगभरिएहिं महासत्तचरिएहिं, वियरइ तेसिं तुट्ठिदाणं ।
अन्नया पारज्जं कहगभट्टेण वीरंगयसुमित्तमित्तजुयलकहाणयं;—अत्थि समुहम्मिव मदालच्छिनिवासे महोदयभरसुन्दरे
य विजयउरे नयरे सूरस्स व बहुतमारिविद्धंसणोवलद्धपसिद्धिणो सूरंगयनरिंदस्स पुवोवज्जियपुन्नोदओवणीयरूवाइगुण-
संगओ वीरंगओ नाम कुमारो । सो उण चिंतामणी अत्थिसत्थस्स, वज्जपंजरं सरणागयाणं, अम्मापियरं दीणदुहियाणं,
ऊसरधरणी दुन्नयधन्नाणं । तस्स य महामंतिपुत्तो सुमित्तो णाम मित्तो । तेण य सब्भावसिणेहनिब्भरेण सद्धिममिरम-
माणस्स कुमारस्स कयाइ जाओ समुल्लावो—गंतूण देसंतरं, करेमो नियपुन्नपरिच्छं, कहं पुण जणणिजणयाणि मुच्चि-

शुद्धानुष्ठा-
ने रत्नशि-
खकथा—

॥ ४२१ ॥

स्तंसि सि उयायमग्गणुअयाणं अण्णया उज्जाणे कीलावाउलाण सरणं सरणंति भणंतो निघडिओ वीरगयकुमारस्स घर-
 नेमु कयवज्जमदणो कोवि चोरपुरिसो । पत्ता य तयणुमग्गेण द्दव्वासिया । भणितं च पवत्ता—कुमार । एस पायतफरो
 सुदत्तसेट्ठिमंदिराओ लत्तमुद्देण णिग्गच्छंतो अग्गेहिं गहिओ, देवसासणाओ य सूलारोयणणिमित्तं घज्झभूमिमुपणीओ,
 पत्ताइऊणेत्थागओ, ता अणुज्जाणउ कुमारो, जेण सपाएमो देवसासणं । तओ न जुत्तं सरणागयसमंप्पण तफररयस्स-
 णपि सि किंकायवमूद्देण सरणागयपालणपक्खयायाओ भणिय कुमारेण—भो ! न एस मइ घरते यायाइउ तीरइ, ता
 मुयइ एयं, कहेइ या तायस्स, को किर फुलामिमाणो, माहप्पं पोरुसं च किं तस्स, जस्स सरणागओ गयगव्व नो भमइ
 सच्छंदं ? विघ्नायनिच्छपहिं नियेइयमिणं राइणो दंढवासिएहिं । तेणापि गाढरुद्धेण समाइडो निधिसओ कुमारो । तओ
 मणोरहाणुफूलो तायाएसोत्ति सहरिसो निवारियसयलपरियरो सुमित्तबुइओ पयडो देसंतरं । लघियाणेगरज्जो य-परि-
 व्वमंतो एगत्य महारत्ते परिस्समयिणोयणत्वं पमुत्तो णग्गोहगंघिहीए, सुमित्तोवि अप्पमत्तो पमद्विडं से जंघियाओ ।
 एरयंतरे णग्गोहवासिणा जक्खेण तेसिं रुवाइसयरजिएण दिव्वनाणोवल्लङ्गुणाइसएण य करेमि किंपि एएसिं महास-
 च्चाण पाहुण्णयंति विर्चितिय दिन्न दंसणं सुमित्तस्स । तेणापि देयोत्ति तुद्धेण अन्मुट्ठिओ, पणमिओ य एसो । तओ
 जक्खेण भणियं—महाभाग ! अतिहिणो मम तुब्भे, भण किं ते पाहुण्णयं करेमि ? सुमित्तेण जुत्तं (दंसण—) दाणाओ
 चेय कयं मणोरहाइयं अमह सयं, न एसोवि दुल्लहमण्णमत्थि । जओ—“तप्पंसि तयमग्गेगे जयंति मंते तहा सुयिज्जाओ ।
 यियरंति दंसणं पुण देया घघ्णाण विरलाण ॥ १ ॥” जक्खेण भणियं—“अगुट्ठियगुणसज्जणहं अं पत्थणुं ण मुणंति ।

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४२२ ॥

अगणियजीविय विहववयविहलुद्धरण कुणंति ॥ १ ॥” तहावि देवदंसणसहलीकरणत्थं गिण्हाहि एयं मणिदुगं, एत्थ एस नीलमणी तिरत्तोववासेण पूइओ विसिद्धरज्जं पयच्छइत्ति रायसुयस्स उवडंजियवो, एस उण सोणकंती णवमायावी-
याभिमंतिओ तुह चेव मणोरहाइरित्तविसयसुहसंपायणे भविस्सइत्ति । तओ सुमित्तेण विम्हयसारं जमाइसहत्ति चित्तेण कयप्पणामं पडिच्छिया करसंपुडेण मणिणो । चिंतियं च—अहो ! सच्चमेयं—“पहरइ रणे पुरत्थं होइ सहायं वणे समं-
तेण । अइसुत्तस्सवि जग्गइ नरस्स पुवक्कियं कम्मं ॥ १ ॥” सवहा महापुन्नभंडारो एस कुमारो, जस्स देवावि एवमुव-
गरंतित्ति । एत्थंतरे तिरोहिओ जक्खो । तओ विउद्धो कुमारो । पुणोवि पत्थिया । वारिओ सुमित्तेण फलाइभक्खणाओ कुमारो । तिरत्तोववासेण पत्ता महासालणयरुज्जाणं । ताहे दंसियं नीलमणिं सुमित्तेण, भणिओ कुमारो—पूएहि एयं मणिरयणं, जेण राया भवाहि । विम्हिण्ण भणियमणेण मित्त ! कुओ पुण इमंति ? सुमित्तेणावि सामण्णेण ताव तुह पुण्णाणुभावो, विसेसं पुण पत्तरज्जस्स पिसुणिस्सामित्ति वुत्ते कयमणि रयणपूओवयारो ‘कहमिवेदार्णी मित्त ! रज्जलाभो भविस्सइ’त्ति सविम्हओ निसन्नो सहयारछाहियाए रायउत्तो । इयरेणावि लयामंडवम्मि पूइऊण विहिणा चिंतामणी पत्थिओ सरिरट्ठिइसामणिं । अचिंतसामत्थओ य रयणस्स तक्खणा चेव तत्थागया अंगमइया । सविणयमब्भंगियसं-
मइया दोवि तेहिं । तओ समागया सुगंधुवट्ठणसणाहपाणिपल्लवाओ तरुणिरमणीओ । तीहिं उवट्ठिया दोवि । तओ उवट्ठिओ मज्जणविही । तओ तक्खणुप्पन्नेसु विचित्तविहाणगेसु मज्जणगमंडवेसु मणिरयणकिरणचक्खवालोवदंसियसक्कस-
रासणेसु कणयमयपवरासणेसु सुगंधनीरभरियभूरिभिंगारेहिं मणहरगीयाउज्जनट्टसारं ण्हाविया दोवि दिवंगणागणेहिं ।

श्रीरत्नाशि-
खचरि-
तम्-

॥ ४२२ ॥

परिहायिया देयगधत्याई । कयपुष्कयिलेवणोवयाराण य सचवुओ सपकामगुणोवेय खज्जाइसगओ मोयणवित्थारो । तओ
 पुहइपाललीलाए जिमियाण इंदजाउमिव तिरोहियं खणेण सयलं ण्हाणमोयणोवगरणपरियण । ताहे विम्विण्ण संलस
 रायनंदणेण—धयंस ! किमच्छरियं, किं जीलमणिप्पभावो एस ? मिसेण भणिय—कुमार ! नेयमेय, किंतु अओ एत्थ
 परमत्थो, तं पुण पत्थावे तुम्ह साहिस्सं ति । तमायणिय सुद्धयर विम्विओ धीरंगयकुमारो । इओ य तम्मि नयरे
 अपुसो राया कयंतातिहिच्च पओ सि अहिया सियगयतुरयाइपचविषय परिब्भमंतमागय त पएसं । तओ गुल्लुगुल्लेण
 दंसिणा कयामिसेयमारोविओ निययकंधराए रायसुओ । अलंकिओ छत्तचामरेहिं, जयइ महाराओ चि भणंतेहिं पण-
 मिओ मंतिसामंतेहिं । विन्नत्तो यं नयरपवेसं पइ । सो य असंभावणिज्जसपत्तिविम्विओ पवत्तो मिच्चमुहमवलोइवं । मिच्चो
 चण सुत्थीइओ ताव मम पियवयसो, अहपि जहिच्छमच्छामि पच्छओ इयम्मि एयमुहकमलं पलोपमाणोत्ति सपहारिऊण
 तुरियमोसरिओ । तओ विभागाओ पविट्ठो नयरब्भतर, परिणाविओ य पुषपत्थिवतणयाओ अट्टकण्णयाओ । एयमेस
 ताव अल्ललियसासण रज्जमणुहवंतो चिट्ठइ । सुमिच्चोवि परिब्भमंतो विट्ठो पुरिसदेसणीओ रइसेणमिहाणाए पन्नगणा-
 दुहियाए । ससिणेह च निज्झाइओ तुरियं । तओ विज्झायतयाकूयाए सगोरवमाहूओ स मयहरिगाए । चित्तिं च सुव-
 रागिइ एस महाधणो लक्खिज्जइ । अयि य “जइवि हु पत्थंति पर जइवि तविज्जसि तिघघसणेण । तहवि सतेया विट्ठी
 वाणीवि धिरा घणट्ठाण ॥ १ ॥ जइयि न वीसइ पयसा तहावि लीलाइएहिं अंगस्स । एज्जइ लच्छी ललियंगणा य पुरि-
 साण साहीणा ॥ २ ॥” एयं सपरिभाविय तीए कया सुमिच्चस्स पघरा परिघत्ती । इयरेणावि रइसेणरूवालोयणुदीविय-

मयणाणलेण चिंतियं—“कणयंकुरगोराणं रंभाथोरूल्याण महदोसो । वेसाण हलिदारायसरिसपेमाओ जं हुंति ॥ १ ॥
रज्जंति धणेषु पणंगणाओ न गुणेषु कुंदधवलेसु । सज्जंति चिलीणे मच्छियाओ घणचंदणं मोत्तुं ॥ २ ॥” जाणामि अह-
मिणं, तहावि मम भणो वलाए एयं । तरुणिमणुसरइ तो चिट्ठामि किंचि कालमिहेवत्ति संपहारिऊण ठिओ एसो ।
जाओ रइसेणाए पेमनिबंधणं । परितुट्ठा कुट्टणीवि परं न किंचि वियरइत्ति संदिद्धधणासाए जाइयं तीए किंपिअंगभो-
गोचियं । तओ भारतुलाइ व लोहग्गला वराई न एस थोवदाणेण णमिहित्ति कलिऊण चित्ते विहिणा सुमरिओ णेण
चिंतामणी । तप्पभावेण दिन्नं से महामोलं वत्थाहरणं । तुट्ठा कुट्टणी तहावि लोहदोसेण पुणो पुणो जाएइ सुमित्तोवि
पयच्छइ । अण्णया विम्हियाए चिंतियमणाए—णूणमत्थि एयस्स चिंतारयणं परिग्गहे, कहमन्नहा एरिसदाणसत्ती, ता
णिण्हामि तयंति । ताहे ण्हाणोवविट्ठस्स तस्स कुप्पासखल्लयाओ गहिओ तीए महामणी । पुणो किंपि जाइएण निहालि-
यमणेण क्खल्लयं । अपेच्छंतेण य पारद्धा गवेसणा । तओ भणिओ कुट्टणीए—पज्जत्तं तुह दाणेण, मा मम परियणम-
ब्भक्खाणेण दुम्महिसि । ततो णूणमणाए गहिओ, कहमन्नहा सिद्धपओयणव्व निद्वक्खिन्नमुल्लवइ एसत्ति संभाविय साम-
रिसो निग्गओ मंदिराओ लज्जाए रायाणमवि विन्नविउमणिच्छंतो पत्थिओ देसंतरं । चिंतइ य—“धी.अन्नाणं हयकुट्ट-
णीय लोहज्जराभिभूयाए । जम्मग्गिएवि दिन्ने सुहोदए वट्ठिया तण्हा ॥ १ ॥ असमिक्खियतत्ताए वीसासदोहदिन्नभा-
वाए । अहयं न केवलं चिय च्छलिओ अप्पावि पावाए ॥ २ ॥ जं अमुणियविहिमंतो संतोवि मणी मणिच्छियं तीसे ।
थेवंपि न वियरिस्सइ णूणं सामण्णसेलोव्व ॥ ३ ॥ को होज्ज सो पयारो जेणाहं तीए विप्पियं काउं । दंसियनियमाहप्पो

तं पररयणं गहिस्सामि ॥ ४ ॥ उययारं उययारीण वेरणिज्जायणं च वेरीण । काव ओ न समत्थो धिरत्थु पुरिसत्तण
 तस्स ॥ ५ ॥” इय यियिइवियप्पकल्लोलावल्लहियओ परिब्भमंतो कइयावि विचिचपासायपतिदत्तुरिय नंदणवणाणुगारि-
 भवणुज्जाणमंडियं पवरपायारवळयाळिगियमेगं नयर अइरमणीयमजणसत्थरं चत्ति सयिम्हओ पविट्ठो नयरम्भंत्तर ।
 पेच्छतो य फिलिक्किलंत्तकइकुलालंकियाइं देवकुलाइं, घोरत्तघोरवग्घाइं घोरयराइ घराइं, नयगमुयंगक्कचुयाइं तोरणाइ,
 गओ रायमंदिरं । तत्थयि य अपेच्छंतो मणुत्सक्यं रम्मयावळोयणवाचलो समारूढो सत्तममूमितलं । पेच्छइ य तत्थ
 कुंकुमरायपिजरियसरीरं कप्पूरेणुधयलित्तमंगं सुरहिक्कुसुममालुम्भालिय सरलगीवं गुरुलोहूनियलसदामियचारुवरण
 करइजुयइजुयलं । तओ कहमेत्थ सुन्ननयरे करहीओ, कहं वा एत्थाकूढाओ सोयभोगसरीराओ च चि वियक्कतो पेच्छइ
 गवक्खसंठियं समुग्गयवुगं । तत्थयि एगत्थ धयलमंजण, इयरम्मि कसिण सलागादंसणओ जोगजणमिणंति कयनि-
 च्छओ । नियच्छइ धवलियपन्हलाइं करहीलोयणाइ । ततो णूणं माणुसीओ एयाओ धवलंजणेण करहीओ कयाओ,
 समयइ य कयाइ कसिणेण य पयइमावो एयासिं ति पावम्भूयमइप्पसरेण अजियाइं कण्हन्नणेण तयच्छीणि सुमिसेण ।
 ताहे ठियाओ पयइख्याओ तरुणरमणीओ । कुसलं तुम्हाणति ससिणेहमालत्ताहिं भणियं ताहिं—संभवइ कुसलं संपवं
 तुम्हाणुभायेण । को पुण एस असंभावणिज्जयइयरो तुम्हति पुच्छियाहिं ताहिं साहिओ निययवुत्ततो;—किर अत्थि इओ
 उत्तरदिसाए गगाए महाणइए परकूले संनिहियसयलमदे सुभदे नयरे अणिंदियकिओ गंगाइओ नाम पहाणसेट्ठी । तस्स
 य सयलकुलंगणागुणाहाराए वसुहाराए धरिणीए नीसेसगुणसंपत्ताणमवुण्ह पुत्ताणमुवरिं समूयाओ अम्हे जयविजया-

मिहाणाओ जमलधूयाओ जणणीजणयमणोरहेहिं सद्धिं पवहुमाणीओ जोयणणरिंदरायहाणीओ । तत्थेव गंगासण्णे वणसंडे नियकिरियासुद्धिओ पियाभासी पत्थावकहाणगाइनिउणो किंचि निमित्तविज्जयकुसलो दंसणीओ पयासियमज्झ-
त्थभावो बहुजणसंमओ सुसम्मो नाम परिवायगो होत्था । सो थ एगया अम्ह पिउणा भोयणत्थं सगोरवमाहूओ कय-
चलणाइसोओ निवेसिओ अग्गासणे । पवत्तं कलमकूराइपरिवेसणं । तबेलं च तस्स तायसमाएसेण पारद्धमम्हाहिं वीय-
णगेण पवणदाणं । तओ सो परिवायगो अम्हरूवं निरूवेंतो अजुत्तगारित्ति व कुविण पहाओ सववाणेहिं वम्महेण ।
तओ चिंतिउं पवत्तो—“डज्झउ वयपासंडु धिसि धिसि ज्ञाणग्गाहु, झिज्जउ सिवपुरि पडउ वज्जु वइकुंठह सग्गाहु । जइ
एरिसतरुणीहिं सणाहु रइसोक्खु न माणउं, ता मन्नउ मयनिधिसेसु निच्छइं अप्पाणउं ॥ १ ॥” तहा—“जइ अच्छराहिं
वंभो गंगागोरीहिं खोहिओ य हरो । गोववहूहि गोविंदो को वयमाणो तओ मज्झ? ॥ १ ॥” इय कयवियप्पो परिक-
प्पियपियालाभोवाओ अवहीरिउण भोयणं, ठिओ किंपि ज्ञायमाणो । संभंतेण थ भणिओ सिद्धिणा—भुंजह ताव किमि-
याणिं चिंताए, न हि सीयभत्तं सुहपरिणामं होति । तओ पुणो पुणो भन्नमाणेण किमेरिसदुक्खियाणं भोयणेणंति भणि-
उण कयं कइवयगासग्गहणं परिवायगेण । भुत्तुत्तरं च पुच्छिओ सेद्धिणा महरिसी, किं पुण तुममेव दुक्खिओसित्ति ।
दिट्ठतायनिव्वंधेण भणियमणेण—चत्तसंगाणवि अम्हाण तुम्हारिससुयणसंगो उव्वेयकारणं, अओ न तरामो तुम्हाणऽ-
कुसलत्तं वोत्तुं । एत्तियमेव कहिउं न तरामित्ति भणंतो गओ नियट्ठाणं परिवायगो । हंत किमेयंति आउलमणेण तत्थवि
गंतूण सविसेसायरसारमेगंते पुच्छिओ, ताहे तेण भणियं—किं करेमि, एगओ वग्घो अन्नत्तो दोत्तडी, जओ अलंघ-

णिज्जो तुम, अयत्तपं चेरिसं मुणिज्जणस्स, तथापि गोरयत्थाण तुमति निसामेहि तत्त । तत्थ भोयणावसरे उवविट्ठेण विट्ठा
मए तुह दारियाण लक्खणपंती, जणगपप्पलक्खयकारिणिस्सि लक्खिसया य । एयसत्तायस्सिएण परिचत्तं भोयणं, सुहोय-
रोहेण भुत्त फिंचिमिच्च । एयमायणिय महाणाणी अविसंवायवयणो य एसत्ति मयाउरेण भणिय ताएण—भययं !
किमस्ति एत्थ कोयि उवाओ ? तेण भणियमस्ति फिंतु बुक्करो, जज्जो कुलक्खण वरुण परिचत्तमेय न पीडइ, पाणप्पि-
याओ य ताओ सवकुटुंबस्स । जइ पुण कुमारियाओ सवालकारकलियाओ कट्टमंजूसाए चैय छोट्ठण पच्छन्नमेय गंगाए
पवाहिज्ज'सि कम्मं च कीरइ, तओ सपं सुत्थ हयइ । एयं तस्स पायपलवियमइ तह मन्नमाणेण ताएण कुलरक्खानि-
मिच्च कारिया महई मंजूसा । ण्हायविलित्तालकियाओ सोपियाओ यय तत्थ । ठइऊण मीणसारियाइ से च्छिदाइ, तओ
अपिसुणिऊण परमत्थमम्याइण, अम्ह कुले कुमारिगाहिं गंगा वट्ठपत्ति भणतेण पभाए गतियारोपियाओ णेऊण परिघा-
यगदुइएण कयसंतिकम्म पवाहियाओ अम्हे गंगाजले गओ ताओ । सयिसाओ य वत्ता नइए नीयाउत्ति रुयतेण पारद्धं
सोगकिच्च । परिघायणेणपि मडिय गंतूण भणिया नियसीसा—जहा रे अज्जगगाए भगवईए हिमयंताओ मम मंतसिद्धि-
निमिच्चं पूओयगरणमंजूसा आणिया, तं सुरियं गतूण हेट्ठिमतित्थे पठिच्छह । अणुग्घाडियं च आणेज्जह, जेण मंतपिग्घो
न होइत्ति । तेपि अहो ! अम्ह गुरुणो माहप्पति सविम्हया गया बुत्तिगाउयमेत्तसंठियं भणियतित्थं । णित्ठणं चोवरिज्ज तं
नइं निहालिउ पयत्ता । इओ य सा मज्जूसा महापुरस्स नगरस्स सामिणा सुमीमेण णावाकट्टएण तत्थ णइज्जले कीलंतेण
विट्ठा सा कट्टपेढा । सकोउगेण गहिया, उग्घाडिया य । तओ वट्ठूण अम्हरुवं सविम्हयं मयणगोयरगएण मंतिं पइ

संलत्तं—अच्छेरयं पेच्छ पायालकन्नियाओ, किंवा विजाहरीओ एयाओ, किंवा सग्वहूओ, किंवा नरनाहधूयाओ । का भाईओ ! तुम्हे इय साणुणयं वहुंपि भणियाहिं दुहनिव्वभराहिं नय किंपि जंपियं तत्थ अम्हाहिं । एत्थंतरे विज्ञाय-
नरिंदाकूएण जंपियं मंतिणा देव ! न एवमलंकियकन्नयाओ कारणं विणा को वि परिचयइ, ता इट्ठसिद्धिनिमित्तं केणवि
सुरसरियाए उवहारीकयाओ एयाओ । ता एत्थं मंजूसाए अन्नमेत्थिदुगं पक्खिविय एयाओ धिप्पंतु । अन्नेण भणियं—
कओ इह अन्ननारीउ, एत्तो तीरवण्णसंडाओ वाणरीदुगमेत्थ छुव्वभउ । तओ अहो ! सुंदरंति भणमाणेण णरिंदेण
पक्खित्तं दित्तमक्कडीजुयं । तहेव ठइऊण पवाहिया पेडा । तओ विढत्तरज्जंतरो इवामंदाणंदरसाणुगओ अम्हे गहायाऽऽ-
गओ इमं नयरं । तेहिवि परिघायगसीसेहिं न अन्नहा वाई गुरुत्ति कयनिच्छयं नियच्छमाणेहिं चिरेण दिट्ठा कट्ठपेडा ।
गहिऊण तुरियमुवणीया तस्स पावगुरुस्स । तस्सवि अइउक्कंठियस्स कहकहवि अत्थमिओ दिणनाहो । तयणु भणिया
एएण विणेया—भो अज्ज तुम्हेहिं मढियाकवाडेसु तालयं दाऊण दूरे ठाइयव्वं, पउरपोक्कारयंपि सोऊण णागंतव्वं जाव
न भाणुदंसणं, सघहा न मम मंतसिद्धिविद्धंसणेणावयायकारिएहिं होयधंति अप्पाहियं पिहियं मढियादुवारं । तओ सुंद-
रीउ सुट्ठु तुट्ठामे गंगादेवी, अओ सग्ववासी अहं तुम्ह भत्ता दिन्नो, ता जोडियकरस्स किंकरस्स ण मे माणभंगो कायघो
त्ति समुल्लवंतेण उग्घाडिऊण मंजूसं छूढा तग्गहणत्थं दोवि हत्था, ताव य निरोहकुवियाहिं गहिओ सहसा दुट्ठमक्कडीहिं ।
अविय—“खरनहरदारियंगो तोडियकन्नो विदारियकवोलो । दंतग्गभग्गनासो कओ हयासो पवंगीहिं ॥ १ ॥ हाहा
धावह सीसा एसो हं रक्खसीहिं खज्जामि । इय विलवंतो तिथं पडिओ सहसत्ति धरणीए ॥ २ ॥ सीसावि तस्स लल्लक-

पोक्खिय दुस्सहं सुणंतायि । नाथाया विग्घभया किर गुरुणा धारिया म्हो सि ॥ ३ ॥ ता सोवि सवराहं तडप्फठतो पुणो
 पुणो ताहिं । निग्गिभन्नकुप्पिण्वण्णो मुक्को पायोत्ति व असूहिं ॥ ४ ॥ भवियवयानिओगा जाओ सो रक्खसो महारोहो ।
 णाणोवल्लन्नियमरणकारणो दारुणायारो ॥ ५ ॥ एएण मह पिआओ हरियाओ मक्कहीपओगेण । धावाइओ य अहर्यंति
 आसुरुत्तो सुमीमस्स ॥ ६ ॥ पत्तो इमम्मि नयरे व्हिऊण य तं नरिंदमह तेण । निपासियं पुरमिण दोवि य अम्हे पमो-
 चूण ॥ ७ ॥ सज्जोइओ य एसो रुवपरावत्तिकारओ बुयिहो । अज्जणजोगो सयमेव छप्पिखओ जो तए सुहय ॥ ८ ॥
 एसो पुणवुत्तं तो एएणम्ह अहट्ठिओ सिट्ठो । नेहग्गह म्हत नियहिययत्थं कहंतेण ॥ ९ ॥ ता महासत्त । एस अम्ह वुत्तं तो
 निविप्पआओ अम्हे संपयं सुत्तारअवासाओ एयाओ, मोएह कहंचि एत्तो कयत्तपोराओ जावहाणावत्ति । तमायणिऊण
 पत्थणभगमीरुणा कारुत्तसारयाए तत्तावेणुल्लासियमाणसेण भणिय सुमित्तेण—कत्थ पुण सो गओ, कच्चियदिणत्ते तुम्ह
 समीयमागच्छइ ! ताहिं च भणियं—सो रक्खसदीव गतूण दोहिं तिहिं विणेहिं इच्छाप आगच्छइ, तुरियमाहूओ वियरी-
 यत्तेण पक्खमासोयि चिट्ठइत्ति, अज्ज पुण नियमेण निसाप आगमिस्सइत्ति । ता तुमए हेट्ठिमभूमीए रयणवक्कपारगएण
 जीवियरक्खा कायया, सुए जहाजुत्तमायरिज्जासिस्ति । ताहे तोक्खायं तुरियं बाहरियवोत्ति भणंतो पुणरयि ताओ वट्ठी
 काऊण निलुक्को सुमित्तो । रक्खसोयि पओसपत्तो सहायत्थाओ ताओ काऊण वीछी ! कहमज्ज माणुसगंधोत्ति बाहरंतो
 णणु अम्हे चेष माणुसीउत्ति विंतीहिं पच्चाइओ एयाहिं । तओ रयणिमच्छिय वत्तंतो देय ! बीहामोत्ति एगागिणीओ ता
 तुरियमागंतपंति भणिओ गओ अहिप्पेयवृणं । सुमित्तिणावि गहिया अज्जणसमुग्गया माणुसीओ काऊण ओयारियाओ

ताओ । पुणोवि कयकमेलगीभावाओ आरोविय रयणभारयाओ गहाय चलिओ महासालाभिमुहं । कइवथदिणंतेहिं मिलिओ एगस्स भूयतंतणिउणविज्जासिद्धस्स । साहियसवभावो य धीरविओ तेण । ताव य कयलल्लकरूवो घोरदुहासु-
त्तासियगयणचारिपोक्कारचमक्कियतेलोको पच्चासन्नमागओ सो दुद्धरक्खसो । तओ अचिंतयाए मंतमाहप्पस्स रेरे ! पाविट्ठ !
दुद्ध णट्ठो सि अणज्ज ! अज्जं ति भणंतेण थंभिऊण थाणुव निच्चलो धरिओ सो मंतसिद्धेण । विन्नायतम्माहप्पो भणिउ-
मारद्धो—अज्ज सच्चविओ तए होति “रक्खसाणांपि भक्खस” सि जणप्पवाओ, ता मुंच संपयं जमाणवेसि तं करि-
स्सामि । सिद्धेण वुत्तं—जइ एवं ता परिच्चयसु इमम्मि वेरभावं । सो आह—एवं, नवरमप्पावेहि मम पिययमाओ
तओ । णणु पवरवहूपत्थणाओ तवभंसं दारुणमरणं च पत्तोवि कह न मुंचसि एयासिं पडिवंधं, किंतु न तुट्ठो सि एरिस-
दुग्गईए जमणुचियदेवभावस्स निबंधणे नरयानलसंतावस्स, कुच्छियमणुस्ससंगे अभिरमसि, सब्बा विसज्जेहि एयाओ,
एवं चएबाहमाण एयाउ । सिद्धेण भणिए एवंति पडिवज्ज दिप्पवायातिओ वसउ संपयं महापुरं ति भणंतो गओ निसा-
यरो । तओ सहरिसेण अहो महासत्तो महासाहसिओ महाकारुणिओ य तुमं जेण परत्थसाहणवज्जवुद्धिणा एस दुट्ठो
निरुद्धो सि सलाहिओ मंतसिद्धो सुमित्तेण । तेणावि भणियं सुपुरिस ! तुममेव पत्थुयधुइवायस्स उचिओ जेण मंताइर-
हिण्णावि अगणियभएण एरिसं महासाहसमणुद्धियं । महासुकयसंगओ य तुमं, कहमण्णहा एरिसावसरे मए सज्झिं समा-
गमो सि । एवमाइसुयणो चियसंलावमच्छिऊण गओ सकज्जेण विज्जासिद्धो । सुमित्तोवि सुहंसुहेण पत्तो महासालं कय-
प्पहाणमिह परिग्गहो तार्हिं सज्झिं अभिरमंतो चिट्ठइ । इओ य सा रइसेणा सुमेत्तमपेच्छंती परिचत्तभत्तवत्ताइया तिरत्तं;

तओ कुट्टणीए यराडियामेसंपि तओ रयणाओ अलहंतीए महाणुसायतयियचित्तगत्ताए विचित्तजुत्तिपडिवत्तिसार
 भणिया तहायि न मुयइ तयग्गह, मणइ य “अवि दारुहिं हुयासो तिप्पइ रयणायरो सयंतीहिं । नय तं तिप्पसि पावे !
 तहावि देवेण दइएण ॥ १ ॥ अवियालिंगइ अग भयव भूमज्जओ भुवं मग्ग । ण वण सुमित्ता अत्तो पुरिसो सरिसोवि
 मयणेण ॥ २ ॥” एवं च कयनिच्छय त बहुप्पयारसयहेहिं काराविज्जण पाणवित्तिं आया सुमित्तमग्गणिक्कमणा बुद्धा ।
 अज्जया विट्ठो कयसिंजारो धरासन्नरच्छाप बोळिसो । तओ तुरियं गंतूर्ण, सविणयमाणीओ निहेलण, काज्जण महंतं पडि-
 यत्तिं, भणिओ य पुत्त । जुत्तं किं नाम तहा पयसण । अविय—“जलपाणत्थनिविट्ठो उड्डुतो कहइ पछिओ वत्तं । तं
 पुण दसियनेहो कहमकहतो पडत्थो सि ? ॥ १ ॥ किर कत्थ कत्थ न मए पुत्त । गयिट्ठो सि एसियं काळ । णय दंसण-
 दाणेणं कओ पसाओ तए अम्ह ॥ २ ॥ एसा य मग्ग बुद्धिया संपत्ता पेच्च पाणसंदेहं । नय निम्मेहा आया मुक्का अव-
 राहविरहेवि ॥ ३ ॥” तओ सुमित्तेण अहो भुत्तीए थिट्ठया जमेइहमेत्तावराहपि निण्हवेइ, तहावि न अत्तो चित्तामणि
 छहणोवाओत्ति भावेंतेण अदसियवियारं भणियं—मा एयमग्गहा संभायेह, अहं खु उत्तालपओयणेण देसंतरं गओ,
 अज्ज चैवागओ, वक्खेवाओ य नेह पत्तो मिह । एयमायणिय पम्हुट्ठुविलीउत्ति तुट्ठा कुट्टणी, तहावि चप्फळिया भवि-
 स्सामिच्छिं न समप्पेइ चित्तामणिं । तओ कयाइ वीसत्था भणिया णेण रइसेणा—पिए ! दंसेमि एकंपि कोत्तयं अइ न
 रुसिहिसि । तओ दसेहिसि भणिय पुवं भणिणंजणेणं तं करहिं काज्जण गओ समंदिर । इयरीवि भोयणावसरे वाह-
 रिया थाइगाए, अदिअपडिवयणत्ति संभमाओ सच्चयिया य । दइएण तहारुवं, किमत्ते ययाए सइया होही णूणं, रक्खसी

एसा कहमण्णहा एत्थ पासायतले आरूढत्ति भीयाए सहसा उक्कूइयं वाइगाए । ताहे धाविओ परियणो सेसजणो य । जाओ सबोसिं विम्हओ को पुण तुहं सुयाए भुयंगोत्ति पुच्छिए साहियं तप्परियणेण अणज्जमाणगो देसंतरिओ कोवि । तओ लोगो सबण्णू होहिति भणिउं पवत्तो भदे ! एसा तुह धूया चेव, णूणं तेणं ढमालिएण कुओ विप्पिया एवं कया । ता जाव सो दूरं न वच्चइ ताव तुरियं रत्तो निवेएहिति तओ कुट्टणीए सिग्घं गंतूण निवेइयं वीरंगयनिवस्स । तेणावि एरिसमब्भुयं मम मित्तादन्नस्स न संभावीयइत्ति संकिएण भणिया एसा—भदे ! केवइयकालो तुम्ह तेण सह समागमस्स ? तीए भणियं जम्मि दिणे देवेण णयरमेयं सणाहीकयं, तओ आरब्भ, नवरमंतराले चेव सो कहिंचि गओ आसि, आओ संपयं पेक्खियमित्तो चेवत्ति सोऊण संभंतेण निउत्ता राइणा नयरारक्खिया तदन्ने सणे । भणिया देवंव विणयसारं तं लहुमागमेह । तओ तं कुट्टणिचेडीदावियमणिच्छमाणंपि पेसलालावपरा घेत्तूणागया दंडवासिया । दूराओ चेव परिण्णाओ । अब्भुट्ठिऊणमालिंणिओ सो राइणा । भणियं च कुसलं महाधुत्तस्स मम मित्तस्स । तेणावि कयप्पणामेण भणियमोणामिउत्तमंगेण देवपायप्पसाएणंति । राइणा भणियं चिट्ठु ताव सेसवत्तंतो, कहेहि संपयं, कीस उण एयाए वराईए कुट्टिणीए दुहिया उट्ठीकया । सुमित्तेण भणियं जेण समयमेव तरुपल्लवे चरई, एईए भोयणवओ न होइ, वाहणंतरवओ न संभवइ । ताव वाइगाए भन्नइ—होउ कवोलवाएण, पउणीकरेहि तं, दिट्ठं तुह जाउंडविन्नाणं । सुमित्तेण संलत्तं—पावे ! केत्तियमेयं जाउंडं, तुमं पुण महोयरिं रासहिं काऊण सयलनयरविट्ठा ओवारिस्सामि, जेण मम सालनयरे असुहगंधो न होइ; समप्पेहि वा तं महारयणं । राइणा वुत्तं मित्त ! केरिसं रयणं । सो आह—जस्स पसायाओ मए

देवस्स तया मज्झणभोयणाइपडिघत्ती कया । सओ कोवारुणलोयणेण राइणा धट्ठे । पण्यक्खतकरि ! मम मित्त मुससिस्सि
 युत्ता भयसंभंता दंतग्गेहिं अंगुलीओ गहाय सरण सरणंति भणंती निवडिया चलणेसु सुमित्तस्स कुट्टणी । तेणापि वय-
 स्समिओ नराहियो । उच्चरयणेण पठणीकया रइसेणा । सा य विन्नायजणणिचरिया आया एगतरत्ता सुमित्ते । विट्ठप्प-
 भाया य समणुकूलीभूया युद्धा । तओ समणिया तीए तस्स घरसारा धारिया । एव जाया सवेसिं निपुई । अन्नदिणे
 नरयइणा बुत्तो मित्तो—ययंस ! मं मोत्तुं कत्थ गओ सि, किमत्थं, सुहवुक्खं किं च पत्तो सि, कहसु य पुपुहिट्ठं मणिजु-
 गल्लयलाभयइयरं तुरियं, कोऊहलविरहेहिं चिरमावलियं मणो मज्झ । तओ सुमित्तेण साहिओ जहट्ठिओ मणिलामयइ-
 यरो । तहा किर मम मित्तो सुकयफलमणुभयतो जाय सुहं चिट्ठइ ताघाहंपि एयाणुभावल्लेण इमिणा चिंतामणिणा
 विलसतो मित्तमुहं च पइदिणमयलोयंतो इहेव इच्छाचारसुहमणुभवामि किंचिकालंति कयसपहारो गमियागिहे ठिओ
 म्हि, पुणो वि कुट्टणीयचनाओ देसंतर गओ म्हि इच्छाइसंजोगावसाणो साहिओ सवयइयरोत्ति । एवमायणिज्जण्ण
 विम्विपण भणियं नराहिणेण—सुहु ते वयसायसारया, सवहा सवमेयं,—“विणयाओ गुरुपणमा वयसायाओ मणि-
 च्छिया लच्छी । पच्छा व आरोगं सगो मोक्खोवि धम्माओ ॥ १ ॥” सुमित्तेण भणियं—देव ! किं वयसापणं, पुत्त-
 मेय पहाणं ज वयसायं विणा सुहमायइइ, जेण य विणा वयसाओ वज्जरुक्ख इव निष्कलो चेव हवइ । भणिय च—
 “जं बुल्लह जं जिदूरि बुग्गमि संचित्तं जं परयसु चिरकाल सज्जु पुज्जणिहिं अहिट्ठित्तं तं सुहु चित्तियमेत्तु जेण य लीलहं
 संपज्जइ, पुवज्जित्तं धम्मलेसु सुसहिज्जत्तं चिट्ठइ ॥ १ ॥” पुत्तम्महिओ य देवो, जस्स लीलहं ललियंगणा इव सयमुधा-

गया एसा रायलच्छी अन्नं च जदि देवो चित्तं करेइ, ता तंपि महापुरं वसाविय समंडलमज्झे पवेसेइ । एमाइ परोप्परं वन्नमाणाणमगाहसुहसायरम्मि बुद्धमाणाण ताण कालो वच्चइ । अन्नया कोउगवसेण गओ राया महापुरं । तन्निसाए मिलिया तप्पगईओ ठियाओ नियनियगेहेसु । तओ ठाविऊण पुवनीइए निरुविऊण य तयारक्खगे, पडिगओ महा-
 सालं, परिवालिउं च पवत्तो सयलजणसलाहणिज्जं महारज्जं । ता देव ! एस कहाणगपरमत्थो—“वच्चउ जत्थ व तत्थ व जं वा तं वा करोउ ववसायं । पुत्ताहिओ सुहाइं पावइ वीरंगरायव ॥ १ ॥ सोऊण भट्टकहियं कहियं एयं नराहिवो सहसा । चिंतइ सुइसुहयाइं अबो ! चरियाइं धीराणं ॥ २ ॥ अवि य । आवइसहस्सकसवट्टएसु धणियं कसिज्जमाणस्स । पुरिसस्स सुवन्नस्सव माहप्पं पायडं होइ ॥ ३ ॥ को नाम नरकुरंटयपसवं संसइ सुखवकलियंपि । अब्भुयभूओ भुवणं गमेइ जत्तो न जसगंधो ॥ ४ ॥ को उत्तमाण माणो कुलक्कमेणागयाइ भूमीए । खायंति आमिसं कुकुरावि तुट्ठा पहवि-
 दिन्नं ॥ ५ ॥ उव्वहउ पुरिसवायं एक्को पंचाणणो पयडगवं । नियविक्रमेण पत्तो मइंदसदो जए जेण ॥ ६ ॥” ता सव्वहा देसंतरं गंतूण करेमि नियपुन्नपरिक्खंति संपहारिय निवेइओणेण नियाभिप्पाओ पुन्नभइसच्चिवस्स । तेणावि भणियं—
 देव ! को तुम्ह इच्छाभंगं करेइ, तहावि विन्नवेमि दुग्गमाइं देसंतराईं, वहु अवाया मग्गा, छिह्नेसिणो पच्चत्थिणो, अणायाससहं च देवसरीरं । अओ पालह पत्तरज्जं एयं चेव महापुन्नफलं किं फलंतरसमीहाए ? एमाइ वहुंपि मंतिणा भणिओ न ठिओ राया । काऊण मंतगुत्तिं पच्छिमनिसाए खगसहाओ निगओ नयराओ उत्तरामिमुहो । कहं । उच्छा-
 हरहारूढो अंगीकयपुन्नसेन्नसन्निज्जो । परिओसनिभरो रायवाडियं काउकामोव ॥ १ ॥ पेच्छंतो णाणाकोउयाइं गुरु-

गामनगरनिगमेसु । दीसंतो विम्हयरसफारियनयणाहिं तरुणीहिं ॥ २ ॥ जस्सेव गिहे पयिसइ देवो इव निम्हवंधुपुत्रीप ।
 कयसम्मानो सवेण तेण घणियं धरिजंतो ॥ ३ ॥ अकुणंतो पखिबंधं कथवि मुणिपुंगवोवडणुविगो । पत्तो कयाइ वियठं
 नरयसहो भीमकतार ॥ ४ ॥ सज्जारवंजयं जुलयववेडिसकुन्डयकडहपडिइत्थं । अफोल्लविलसल्लइकयमालतमालसालहु ॥ ५ ॥
 निम्हवंधुम्यवम्बरकाउम्बरिबोरिकेरिस्वरणं । पिप्पलपलासनलनीलझिलिमिल्लायइकसिद्धं ॥ ६ ॥ जंवूकयम्बम्भिलियाक-
 वित्थकंधारियोहरीपवरं । दिंयरुणिघरुणजरुयसिरीससीधल्लिसकिन्न ॥ ७ ॥ हिंतालतालसीसमसमिसिंवलिलगसगुव-
 ष्ठुलं । धवधम्मणघणवेषुयपालहुहलेहुयाइण्ण ॥ ८ ॥ सवयसवअकककइकटियसिरिभिंठियाल्लिवुग्गम्मं । पणसेणिसेज्जु-
 ळिंझिणिधिणिवारियचलणसंचारं ॥ ९ ॥ तओ । अगणंतो पंचमुहे गुंजंतो गरुयगिरिनिगुजेसु । निज्झायंतो निहुयं पसुत्त-
 वग्गे य धोरते ॥ १० ॥ हरिपुच्छघायकपियवरुत्तथविहंगविठुयतुमुलेण । मुहलियमासाचक्कं निघण्णतो समासेण ॥ ११ ॥
 जा केत्तिर्यपि पत्तो घणभूमिं साय पेच्छई पुरओ । कंठत्थकणयदोरं सविज्जुयं पावसघणं ॥ १२ ॥ सवणगयसंखमालं
 गयणय यलायपंतिसजुत्तं । लंपसवालगद्वयइसच्छहपवरकुसकखं ॥ १३ ॥ मंजुलघंटासिंजियवग्गीवीकयकुरंगसच्चवियं ।
 वरधारणमइसयच्चोच्चकारणं मेइणीनाहो ॥ १४ ॥ कइ पुण पत्थारण्णे परिसरुवो करित्ति धितंतो । करिणावि झत्ति
 विट्ठो हरिय भयधिरहिओ पत्तो ॥ १५ ॥ ऊसियसुंवावदहो पत्तो तत्तो निधत्तिर्यं वंती । अमिरामिऊण सुइरं वसीकओ
 पत्थियेणावि ॥ १६ ॥ अह गयणमसलाओ रत्तो कंठम्मि निधत्तिर्यं झत्ति । गुंजिरमहुयरमाला अवयगुंफा सुमणमाला
 ॥ १७ ॥ विम्हयवसेण सहसा निज्झायंतो नहयले निसुयं । वसंतीणं जुवईण जपियं साहु चरियंति ॥ १८ ॥ तओ ।

विम्हयरसमणुहवंतो कयथिरासणवंधो कुसुमदामसोहियखंधो, मणपवणवेगेण महानागेण पसंतपरिस्समदुहो पत्थिओ उत्तराभिमुहो । दूरंतरपत्तो य मणयमुप्पण्णतण्हायवसंतावो पेच्छइ पुरओ विविहविहंगकोलाहलं वेलंतमहल्लकल्लोलमालि-
यापणोल्लणापयट्ठविसट्ठकंदोद्वनट्ठविमलजलं सिणिद्धवणरायरायंतमहंतपरिसरं एगं महासरं । तओ । “चिरविरहियंव वंधुं दद्धूण पहट्ठवयणकमलेण । रयणसिहवसुहवइणा तयहुत्तं चोइओ दंती ॥ १ ॥ सोवि उदन्नाखिन्नो ओइन्नो सिग्घमेव तस्संतो । पीयजलो परिकील्लिउमारद्धो तह सइच्छाए ॥ २ ॥” रायावि तं मोत्तूण महामच्छो इवालोडियजलुप्पीलं खणं मज्झिऊण समुत्तिण्णो सराओ ताव य उवणीयाणि से वणदेवयाणुगारिणीए एगाए रमणीए महग्घमुल्लाई दुगुल्लाई । तयणु समप्पियं सबंगोवंगपसाहणं पज्जत्तमाहरणं । पुणो ढोइयं पुप्फविलेवणाणुगयं सकप्पूरेलाकंकोलं तंवोलं । भणियं च—
सागयं अउवदेवस्स । राइणा भणियं—भदे ! कहं ‘अउवदेवो हं ?’ तीए बुत्तं—“आराहियावि सुइरं दैति नवा निबुइं सुरा सबे । दिन्ना अम्ह सहीए तुमए जं दिट्ठमेत्तेण ॥ १ ॥” ताहे का एसा तुह सही, कहं कया वा हं तीए दिट्ठोत्ति राइणा पुच्छिए पकहिया एसा—अत्थि इओ उत्तरदिसाए पुहइमंडलमाणदंडमिव पुवावरोयहिपत्तपेरंते वेयट्ठाभिहाण-
साणुमंते सुररायहाणीरमणीयं सुरसंगीयं नाम नयरं । तत्थ य सयलमाणिणीमाणमूरणो सुपक्कपरचक्कचूरणो समत्थअ-
त्थिसत्थमणोरहपूरणो सूरणो णाम राया होत्था । तस्स य सयंपभामहापभाणं पियपणइणीणं ससिवेगसूरवेगा विसिट्ठ-
विज्जावलजुत्ता दुवे पुत्ता (ग्रंथा० १४०००) । अन्नया रवितेयचारणसमीवे सुयधम्मो ससिवेगं नियपए निवेसिय पव-
इओ सुरराया । ससिवेगोवि रज्जमणुपालिउं पवत्तो । तल्लीलावलोयणाओ रज्जकामी जाओ सूरवेगो । तओ महासाहणं

सुवेगं मातृलया सहायं काकूण समुपदिमो संगामेण ससिवेगस्त । सोपि असमाणविग्गहो सि कळिऊण मंतिययणाणुवि-
 चीए सवलयाहणो सि गंतूण इमीए विथडाडवीए सुरगिरिपययाओ परेण नधनिषिद्धनयरे ठिओ । अत्थि य तस्स नय-
 णनिमेसमिणुम्मासियसुरयदुवेहम्मा चंदप्पमा नाम दुहिषा । तं च दहूण समाइई निमित्तिणा—ओ एयं विवाहिस्सइ
 तओ हुम्ह रज्जसंपत्ती भविस्सति । कइं पुण सो नायवोत्ति पिठणा बुत्ते भणियं तेण—सुग्गीयपुरसामिगंधसिंधुरं महद-
 प्पुद्धरं इहारणे परिभमंतं ओ यसे परिज्जइत्ति । तओ तद्धियसामो आरम्भ निवत्तपिज्जाहरेहिं पद्धियरिओ अणुदिणमेस
 गंधइत्थी जायहिज्जो कुपुरिसोव कुलमेरमाळणं मोत्तूण पद्धिओ उम्भग्गेणङ्गलियमेंढो पयिट्ठो एत्थाडवीए । अओ अज्ज
 जणयापसा गयाए सहीसंगयाए नहगामिणीए अम्ह सामिणीए दंतकंसित्तज्जोइयनहाए चंदप्पहाए वसीकयकरिरायणं
 देयपायाणं सउकंठं कंठमारोपिया वरमाळिया । एयं च यत्थाइं समत्थ तीए चैय देवस्स पेसियति जाय खेयरी तस्स
 एत्थियमाइप्पत्तइ, ताव उम्भग्गलग्गजलहिवेलाविठभमं समंतओ पसरतमागयं कुओपि तुरियवेग तुरंगसाहण । त च
 सवियकं पळोयंतो रयणासिहरामा देवोत्ति मण्णमाणेण णामपुवं विसत्तो एगेण अस्सवारेण सोय काकूण—साहेच देवो
 —“ओ एयं मत्तगयं आरुढो आगओ णरो, नणु सो । कथं गओ मत्तगओ, अयि कुसलं तस्स सरीरस्स ? ॥ १ ॥ तो
 मण्णइ खयरीए हत्थि हरिऊण आगओ किं सो ? जं एयमत्तिसिज्जइ, आह तओ न खल्लु एयं तु ॥ २ ॥ मत्ते साहसतुट्ठो
 अम्ह पइ तस्स दंसणं महइ । को पुण आणइ तत्तं हिययगयं गुरुगमीराणं ॥ ३ ॥ ता काकूण पसायं भणइ कुइं तप्प-
 वत्तिमेत्ताहे । तयदंसणे अवस्सं न सामिणो निपुई होइ ॥ ४ ॥ तो भणइ तयं खयरी कयंतमीमो महाकरी एस । किं

माणुसेण दम्मइ, दंतो देवेण खलु इमिणा ॥ ५ ॥ ता एयं तुह सामी पेच्छउ एत्थेव संठियं हत्थं । जइ निबुईकज्जं सुंदर !
एसित्थ परमत्थो ॥ ६ ॥ एयमायणिय सविम्हयं साहियमणेण नियसामिणो वसुतेयरायस्स । तेणावि अचिंतणीयाणि
पुण्णविलसियाणि, अमोहाइं च मुणिवइवयणाइं, ता होयवं तेण पुरिसोत्तमेणांति भाविऊण पेसिओ तस्समीवं पहाण-
मंती । एत्थंतरे पडिगया सट्ठाणं विज्झाहरी । तओ विविहविणयपडिवत्तीहिं आवज्जिऊण मंतिणा नीओ रायसमीवं
रयणसिहो । गयवरोवि ओयरिओ महामिंठेण । तओ सिद्धपओयणोत्ति सहरिसं पत्तो सुग्गीवनयरं वसुतेओ । तओवि
अणेगभंगसंमाणमहग्घं परिणाविऊण अट्ठ कन्नयाओ ठाविओऽणेण नियरज्जे रयणसिहो । भणिओ य महाभाग ! भग-
वओ सुमंगलकेवलिस्स वयणेणावगयसंसारासारभावो निघिण्णो म्हि दढमिओ नरयनिवासनिबंधणाओ रज्जबंधणाओ ।
अविज्जमाणरज्जाहिपत्तस्स य तेण चेव भगवया गंधहत्थिगहणाचिंधेण तुमं ममोवइट्ठो सि । ता इहपरलोयाविरुद्धववहा-
रेण वट्ठिस्सामित्ति अणुजाणाहि ममं संपइ पवयामित्ति । रयणसेहेणावि दक्खिन्नसारयाए पडिवन्ना तयव्वत्थणा ।
चिंतियं च “साहीणा रायसिरी मुंचइ जुण्णं तणं व सहसत्ति । अवो ! साहसभरियं उत्तमचरियं महच्छरियं ॥ १ ॥
अहवा । मुंचंति सिरिं तुरियं विरत्तचित्ता नर त्ति किं चोज्जं । उप्पन्नविलीया खलु वमंति भुत्तं मणुन्नपि ॥ २ ॥” तओ
पसत्थे तिहिकरणमुहुत्ते विहिणा गुरुसमीवे पवन्नो धम्मो सामण्णं वसुतेओ । रयणसिहोवि पत्तसम्मत्तो जाओ महाराओ ।
अह विन्नायपडत्ती ससिवेगो सयलवलसमिज्जीए । आगंतूण पयच्छइ चंदप्पहदारियं तस्स ॥ १ ॥ अवराइयं च विज्जं
अणेगविज्जासहस्सपरिवारं । वियरइ विहिणा साहणसारं कयकामियविहारं ॥ २ ॥ णाऊण वइयरमिणं सुरवेगविज्जाहरो

बलुम्मसो । कयगयस्यो पत्तो सुग्गीवपुरंतियवर्णत्तो ॥ १ ॥ कोवगवसेण तग्गहणलालसो अप्पसाहणसमेओ । संपत्तो
 रयणसिहोवि सिहो इय तं घणं तुरिओ ॥ ४ ॥ कीलाविकण सुइर विचिच्चकरणेहिं जाय सो तहियं । आरुओ ता सहसा
 चप्पइओ नहयले पत्तो ॥ ५ ॥ तओ असंभत्तेण तासिओ णेण वज्जदंढचंढेण मुट्ठिणा मत्थययप्पसे । तओ महापहारवि-
 हुरो पग्गुट्टमत्तचित्तणो सहावरुवत्थो निवडिओ घरणीय । को वण एसोत्ति सविम्हयं सच्चचित्तेण य “णमो अरिहंताणं”ति
 भणंत्तो सुओ रयणसिहेण । ताहे अहो साहम्मिओ आसाइत्ति संभत्तेण सिंचाविओ नीरेण । पयणाइपओगेण सत्थी-
 काऊण भणिओ य—महामत्त । साहु साहु ते सम्मत्तं, अमाचइकालेपि नमुक्कारं करेसि, समसु ममायराह जमन्नायत-
 तेण दंढं पीडिओसि । तेण भणियं सुसावय ! को सुहाविन्नायतत्तस्स दोसो?, अहं येव महापावो ओ जाणंतोयि भवओ
 महासाहम्मियस्स पायं वयसिओ म्हि । अविय । “भोगग्गहग्गहग्गहिया कज्जाकज्जां जिया न याणंति । येयति न अप्पाणं
 विलीणभग्गं विगुत्तपि ॥ १ ॥ पेच्छइ लुओ बुद्ध मज्जारो (सुणय)पोयओ पुरओ । न वणो चंढं दंढं ऋद्धत्ति नियडंतयं
 सीत्ते ॥ २ ॥ एसो य पत्थ परमत्थो—चक्कवरनयरनाहो सुरवेगो नाम अहय ति । निवासिओ य मए मइणिनंदणपक्ख-
 वायाओ जणयविदिण्णरज्जो ससिवेगखयरो । तस्स पुण जामात्तगाओ सरज्जलाओ होहित्ति सोऊण तुइ वहपरिणओ
 करिरुवेणाइमेत्थागओ म्हि । योहिओ य तुमए साहम्मिययच्छलेण । दढताइणंपि सुहयं आयं मम वोहिहेत्तभावेण ।
 तित्तकडुयपि णूण ओसहमिध संनिवारण । पायच्छित्तमिणं चिय मत्ते साहम्मियपओसस्स ज गंतुं गुरुमूले कीरइ सुखं
 तवच्चरणं । ता सवहा पडिच्छाहि तं मम रज्ज । अह पुण ससिवेग खामिऊण साहेमि नियसमीदियं । एयं भणंतस्स येव

तस्स चरखयराओ नायवुत्तंतो समागओ तत्थेव ससिवेगो । खामिऊण य बहुविहं भणिओ सुरवेगेण—सवहा एयं मम
रज्जे निवेसिज्जासि । सो वि भणिओ रयणसिहससिवेगेहिं महासत्त ! भुंजाहि ताव कुलफमागयं रज्जं, पच्छा परिणय-
वओ तवोवज्जाणे जएज्जासि । जओ । “दुज्जओ इंदियग्गामो, दुरहियासा परीसहोवसग्गा, पवणुद्धुयधयग्गचंचला मणो-
वित्ती, महाणत्थनिबंधणं च वयवभंगो त्ति भन्नमाणो वि महावेरग्गजोगओ गओ सुगुरुसयासं सुरवेगो । पवइओ य ।
इयरे य रज्जसुत्थं काऊण गया चक्कडरं । कमेण जाओ विज्जाहरसेढिसामी रयणसिहो । सुरवेगोवि अवगयमाउलवु-
त्तंतो समुग्गउग्गसंवेगो धरिज्जमाणोवि भाउणा पवन्नो मोक्खमग्गं । अह दिट्ठउत्तरुत्तरसुहसंताणो संपुन्नमप्पाणं मन्नंतो
रयणसिहो सुत्थीकयसयलसुहिसयणो जिणगणहरकेवलिणो वंदंतो सयलमणुयलोगम्मि जइचेइयकयमहिमो पालइ
सम्मत्तवररयणं । एवमणेगे लक्खा वासाणमइच्छिया अह कयाइ । पेच्छइ सागेयपुरे ओसरियं जिणवरं सुजसं ॥ १ ॥
तत्तो भत्तिवसुग्गयरोमंचंचियतणू विणयपणओ । भालकयपाणिपंकयसंपुडमह थोउमाढत्तो ॥ २ ॥ जय जय जयजण-
वच्छल !, नवजलहरपवणवणयसमणयण ! । नयणमणपमयवद्धण !, धणकणयलक्खणयसमण ॥ १ ॥ समणमणभसल-
जलसय !, सयत्थसत्थत्थपयडणसमत्थ ! । मत्थयनमंतनरवर !, वरवरयवरंगगयसंग ! ॥ २ ॥ संगरगररससयगय !, गय-
मच्छररयणमयणदढजलण ! । जलणजलसप्पभयहर !, हरहसधवलयरजसपसर ! ॥ ३ ॥ सरणपवन्नसरन्नय !, नयसयग-
मरम्मसम्ममयसमय ! । मयमयगलनहपहरण !, रणरणयभयव्वमसवत्त ! ॥ ४ ॥ वत्तसयवत्तगहवर !, वरकलसलसंतसंख-
चक्कं ! । कंकफलसरलनयण !, नयपमयअसत्तअपमत्त ! ॥ ५ ॥ मत्तगयगमणगयमण !, मणगयसंसयसहस्सतसतवण ! ।

तवणप्यहपहयर !, हयतमपरमपयनयरस्स ॥ ६ ॥ इय पढमसरनिवसं घणक्खरं गहियमुक्कयपयह । काऊण संधयं भत्ति-
निम्मरो नरवरो पणओ ॥ ७ ॥ नमिऊण य मुणिवग्गं सेसंपि महीयले सुहनिसओ । सिरकयकरयलमवल्लो जिणवयणं
सोठमारओ ॥ ८ ॥ अविय । पत्थ णं भवकंतारे कम्मायत्ता सरीरिणो । निष्ठुअपसु ठाणेसु चरंति ते निरतरं ॥ ९ ॥
एगया नरयं अंति देवसोगमहेगया । माणुसत्तं समायति तेरिच्छं च पुणो पुणो ॥ १० ॥ पुढवीआवत्तेऊसु वाउकायव-
णेसु य । बेइंदियाइठाणेसु संभवति मुहुं मुहुं ॥ ११ ॥ रायाणो हुति रंका य वंभणा य अणंगमा । दरिहा य घणहा य
गुणहा निगुणावि य ॥ १२ ॥ सुक्खा रुक्खीणा य महामोक्खा वियक्खणा । काणा कुंटंघपगू य कल्ला बहिरमूयगा ॥ १३ ॥
सुभग्गा दुभग्गा सूर्य कायरा रोगिनीरुया । सुत्तरा पुत्तरा पुज्जा निंदिया वळिणोऽवल्ल ॥ १४ ॥ भोगिणो भोगहीणा
य दुक्खिया सुहिया सया । अकळंकसमायारा हीणायारपरायणा ॥ १५ ॥ एयं जीवा भवारण्णे अणाइंए निरंतए ।
पुल्लपायस्सहावेण भामिज्जंति सकम्मुणा ॥ १६ ॥ मिच्छामोहा विसामोहा मूढा मोत्तूण धत्तणिं । कुजोणिकुंटिगुम्मेसु
विलगंति अणंतसो ॥ १७ ॥ चित्तपासंविपुत्तेहिं पेळिया विप्पडिप्पहं । चेयंति णेव अप्पाणं पाणिणो पावमोहिया ॥ १८ ॥
जया उ पुण्णजोगेण णाणिणं मग्गदेसयं । पाउणंति तया घज्जा मग्गे उगंति केइवि ॥ १९ ॥ एवं नाऊण भो भवा !
पुण्णपाधविर्यमिर्यं । पावहेउपरिक्खाया पुळे कुणह उज्जमं ॥ २० ॥ एयमायणिणय सकोउगेण भणियं राइणा—भयवं !
केरिसं पुण पुरा पुल्लमुवज्जियं मए, अस्स फलं संपयमणुहवामि ? भयवया भणियं—पंचनमोक्कारसरणनिच्छयमाहप्पमिणं ।
अविय । भइयभावो भवो एत्तो पावेइ सुद्धसम्मत्तं । सम्महिइ विरइ विरओ सिधसंपयं खिप्पं ॥ १ ॥ अं पुण सुइसो-

श्रीउपदे-
शपदे
॥ ४३२ ॥

हृगं रूवं लच्छीं पहुत्तदवत्त । एयं पलालकप्यं पसंगपत्तं अणप्पाप ॥ २ ॥ इयं सर्वगुणद्विगुणिकारणमिसा महोपमावा य ।
इहपरभवसुहजणओ पहाणमंतो नमोकारो ॥ ३ ॥ एमाइगुणविसिद्धे भगवया जिणेणणमुक्कारमाहप्पे निसामियपुवभवो
भवविरत्तचित्तो सुयस्स रज्जं दाऊण, काऊण य विसुद्धं संजमं, समुप्पण्णविमलकेवलो पाविओ सिवपयं रयणसिहो महा-
रिसित्ति ॥ १०३१ ॥ अथोपसंहरत्ताहः—

एवं णाऊण इमं विसुद्धजोगेसु धम्ममहिगिच्च । जइयवं बुद्धिमया सासयसोक्खत्थिणा सम्मं ॥ १०३२ ॥

एवं सातिचारनिरतिचारानुष्ठानयोर्ज्ञात्वा अवगम्य इदं समलं विमलं च फलं विशुद्धयोगेषु देवताराधनादिषु धर्म
निःश्रेयससाधनं स्वपरिणामं साधयितुमिष्टमधिकृत्य यतितव्यं बुद्धिमता नरेण । कीदृशेनेत्याह—शाश्वतसौख्यार्थिनाऽ-
नुपरमस्वरूपशर्माभिलाषिणा सम्यग् यथावत् ॥ १०३२ ॥ अथ विशुद्धयोगप्रयत्नोपायमाहः—

कल्लाणमित्तजोगादिओ य एयस्स साहणोवाओ । भणियं समयण्णूहिं ता एत्थ पयट्ठियवंति ॥ १०३३ ॥

कल्याणमित्रयोगादिकश्च श्रेयोनिमित्तं स्निग्धलोकसंगमादिकश्च भावकलापः पुनरेतस्य शुद्धयोगप्रयत्नस्य साधनोपायो
निष्पत्तिहेतुर्भणितः समयज्ञैः सिद्धान्तविशारदैः । तत्तस्मादत्र कल्याणमित्रयोगादिके वस्तुनि प्रवर्तितव्यम् । इतिः प्राग्-
वत् ॥ १०३३ ॥ उपायमेव गाथाचतुष्टयेनाहः—

सेवेयवा सिद्धंतजाणगा भत्तिनिवभरमणेहिं । सोयवं णियमेणं तेसिं वयणं च आयहियं ॥ १०३४ ॥

तत्त्वापदे-
शगर्भितो-
पसंहारः—

॥ ४३२ ॥

दानं च अहमस्मिन् देवं परीत मो न कायदा । कायरोऽसंरूपो भारेयवं भवत्सर्वं ॥ १०३५ ॥
 मत्तः मानेयया परिहृयिष्या न चेद तिपलाप । लोकोऽशुभनिपयो न निदिपया य केदति ॥ १०३६ ॥
 पुनरागो कायरो यो वायता दृमीलमंगगी । गन्धेयता कोहादयो य सपमं पमादो य ॥ १०३७ ॥

मेकं विष्णुः शुद्धचित्तः सिद्धात्मा जगत्पतिः परमदुःखमङ्गीनामपरहस्त्रिदो गुरवः भक्तिर्भरमनोमिः परमधनोदा-
 त्मी जगन्नाथः । धोऽहमस्मिन् देवं परीत मो न कायदा । कायरोऽसंरूपो भारेयवं भवत्सर्वं ॥ १०३५ ॥
 मत्तः मानेयया परिहृयिष्या न चेद तिपलाप । लोकोऽशुभनिपयो न निदिपया य केदति ॥ १०३६ ॥
 पुनरागो कायरो यो वायता दृमीलमंगगी । गन्धेयता कोहादयो य सपमं पमादो य ॥ १०३७ ॥
 मेकं विष्णुः शुद्धचित्तः सिद्धात्मा जगत्पतिः परमदुःखमङ्गीनामपरहस्त्रिदो गुरवः भक्तिर्भरमनोमिः परमधनोदा-
 त्मी जगन्नाथः । धोऽहमस्मिन् देवं परीत मो न कायदा । कायरोऽसंरूपो भारेयवं भवत्सर्वं ॥ १०३५ ॥
 मत्तः मानेयया परिहृयिष्या न चेद तिपलाप । लोकोऽशुभनिपयो न निदिपया य केदति ॥ १०३६ ॥
 पुनरागो कायरो यो वायता दृमीलमंगगी । गन्धेयता कोहादयो य सपमं पमादो य ॥ १०३७ ॥

लवणोदधिः । शारीरमानसैर्दुःखैरसंख्येयैर्भवस्तथा ॥ १ ॥ किं च स्वप्नाप्तधनवद् न तथ्यमिह किञ्चन । असारं राज्य-
वाज्यादि तुपखण्डनवत्तथा ॥ २ ॥ तडिदाडम्बराकारं सर्वमत्यन्तमस्थिरम् । मनोविनोदफलदं बालधूलीगृहादिवत् ॥ ३ ॥
यश्च कश्चन कस्यापि जायते सुखविभ्रमः । मधुदिग्धासिधाराग्रप्रासवन्नेप सुन्दरः ॥ ४ ॥” ॥ १०३५ ॥ मान्या लोकलो-
कोत्तरभावानुगता महान्तो जना मानयितव्या मनोवाकायक्रियाभिः ‘मान पूजायाम्’ इति वचनात् पूजनीयाः । तत्र
लौकिकभावानुगता मातृपितृस्वामिप्रभृतयः, लोकोत्तरास्तु धर्माचार्यादय इति । परिभवितव्या न्यकारमानेतव्या न
केचिज्जघन्यमध्यमोत्तमभेदभाजो जन्तवो जीवलोके । लोक इति विशिष्टलोकाचारः, अनुवर्त्तितव्योऽनुशीलनीयः । अत
एव पठ्यते—“लोकः खल्वाधारः सर्वेषां धर्मचारिणां यस्मात् । तस्माल्लोकविरुद्धं धर्मविरुद्धं च संत्याज्यम् ॥ १ ॥” न
नैव निन्दितव्याश्चावर्णवादोद्घट्टनेनावज्ञातव्याः पुनः केचित् । इतिः प्राग्वत् ॥ १०३६ ॥ गुणराग औदार्यदाक्षिण्यादि
गुणबहुमानः कर्त्तव्यः कुतोऽपि वैगुण्यात् स्वयंगुणानुष्ठानासामर्थ्येऽपि निविडगुणानुरागवशाद् भावातिशयतस्तदनु-
ष्ठानफलवन्तो भवन्ति जन्तवः । तथा चोक्तम्—“अप्पहियमायरंतो” इत्यादि । नो कर्त्तव्या न विधेया कुशीलसंसर्गिः
—असदाचारजनालापसंवासादिलक्षणा । यतः पठ्यते—“अम्बस्स य निम्बस्स य” इत्यादि । वर्जयितव्याः क्रोधादयः
कषायाः क्षान्तिमार्दवार्जवसन्तोपावलम्बनेन । तथा, सततं निरन्तरं प्रमादश्चाज्ञानसंशयमिथ्याज्ञानादिरष्टप्रकारो वर्ज-
यितव्यः, तस्यैव सर्वानर्थमूलत्वात् । यथोक्तम्—“यन्न प्रयान्ति पुरुषाः स्वर्गे यच्च प्रयान्ति विनिपातम् । तत्र निमित्त-
मनार्यः प्रमाद इति निश्चितमिदं मे” ॥ १०३७ ॥ अथोपसंहरन्नाहः—

लेसुवएसेणेते उवएसपया इहं समक्त्वाया । समयादुद्धरिऊणं मंदमतिविबोहणट्टाप ॥ १०३८ ॥

छेष्टोद्देशेन छेष्टतः सामान्यमणनरूपेण पदानि उपदेशपदानि मया समाख्यातानि समयात् सिद्धान्तावुद्धृत्य
पुण्यकृत्य । किमर्थमित्याह—मन्दमतिविबोधनार्थं मन्दा संशयानध्यवसायविपर्यासविह्वला मतिरर्याविबोधक्षमिकिर्येषा ते
तथा तेषां विबोधनार्थमिति ॥ १०३८ ॥ सिद्धस्वावदयं ग्रन्थः परं केन रचित इत्यस्यां जिज्ञासायां ग्रन्थकार एव कृत-
ज्ञतागमां स्वनामाङ्कमिमा गाथामाह—

जाइणिमयहरियाए रइता एते उ धम्मपुत्तेण । हरिभट्टारिएण भवविरहं इच्छमाणेणं ॥ १०३९ ॥

याकिनीमहत्तराया याकिनीनामिकायाः श्रुतशीलजलधिवेलायाः प्रयत्तिन्याः, रचितानि इष्टान्येतानि त्वेतानि
पुनरुपदेशपदानि, धर्मपुत्रेण धर्मं प्रतीत्य नन्दनेन तदन्तरगधर्मशरीरनिष्पादकत्वात् तस्याः । केनेत्याह—हरिभट्टाचार्येण
—यः किल श्रीचित्रकूटावल्लुलानिवासी प्रथमपर्याय एव स्फुटपठिताष्टव्याकरणः सर्वदर्शनानुयायितर्ककर्मक्षमतिरत
एव मतिमत्तामग्रगण्यः प्रतिज्ञातपरपठितग्रन्थानवबोधे तच्छिष्यभाषः, आयश्यकनिर्युक्तिपरावर्तनाप्रवृत्तयाकिनीमहत्तरा-
श्रयसमीपगमनोपलब्ध 'चक्रिदुर्गं हरिपण्णं'—इत्यादिगाथासूत्रः, निजनिपुणोहापोहयोगेऽपि कथमपि स्वयमनुपलब्धत-
दर्थः, तदवगमाय महत्तरोपदेशात् श्रीजिनमहाराचार्यपादमूलमुपसर्प्यन्तरा जिनविम्बावलोकनसमुत्पन्नानुत्पन्नपू-
र्ववहलप्रमोदवशात् समुच्चरित—'वपुरेय तथाचष्टे'—इत्यादिश्लोकः, सूरिसमीपोपगतावदातप्रप्रज्यो ज्यायसीं स्वसमय-

श्रीउपदे-
शपदे

॥ ४३४ ॥

परसमयकुशलतामवाप्य महत् प्रवचनवात्सल्यमवलम्बमानश्चतुर्दशप्रकरणशतानि चकार, तेन हरिभद्रनाम्नाऽऽचार्येण
कीदृशेनेत्याह—भवविरहं संसारोपरममिच्छताभिलषता ॥ १०३९ ॥

॥ इति समासेयं सुखसम्बोधनी नामोपदेशपदवृत्तिः ॥

मूलाकार-
प्रशस्ति.

॥ ४३४ ॥

अमालीनोऽत्यन्तं गगनतलतुङ्गेकमहिमा, दधानः शैलीं च स्थितिमसिशुचिं साधुरुचिताम् ।
बृहन्नखोऽतुच्छोऽच्छितशुभसत्त्वः समभवत्, सूर्यशब्दायात्राः स्फुटमुदयनामा नग इव ॥ १ ॥

तत्रोदिषाय तमसामवसायहेतुर्निस्सारकश्रुतिभरो भुवनप्रकाशः ।

भीसर्वदेष इति साधुपतिर्नमस्वपावो नवार्क इव सप्ततमीनकेतुः ॥ २ ॥

ततश्च श्रीमशोभदनेमिचन्द्रादयोऽभवन् । अष्टायाशागजाकाराः सूरयस्तुङ्गवेष्टिताः ॥ ३ ॥

अजनि विनयचन्द्राध्यापको ध्यानयोगाद्, विभुतविविषमाधाधायिष्यान्ध्यप्रधानः ।

मुनिगुणमणिधारिः शुद्ध शिष्योपलब्धिः, सततसमयचर्चावर्जितार्थाशयश्च ॥ ४ ॥

मायस्तत्सर्वसन्तानभक्तिमान्मुनिनायकः । अमूत् श्रीमुनिचन्द्रास्थस्तेनैषा विवृतिः कृता ॥ ५ ॥

प्रकृता भीनागपुरे समर्षिसाऽणहिलपाटके नगरे । अश्विमुनिरुद्रसंख्ये (११७४) वहमाने विक्रमे वर्षे ॥ ६ ॥

दृष्ट्वा शक्त्या मुनिपुणतयारूपमोधादृते धा, यन्माभोगाभवनवशतो हीनमात्राधिकं धा ।

किञ्चित् कस्मिंश्चिदपि च पदे हन्धमुचार्य धीरस्त्रन्मे धर्मं यदयितुमनाः शोधयेच्छास्त्रमेतत् ॥ ७ ॥

साहाय्यमत्र परमं कृतं विनेयेन रामचन्द्रेण । गणिना, लेखनसंशोधनादिकं शेषशिष्यैश्च ॥ ८ ॥

विप्रेण केषवेनैषा प्रागादर्शं निवेष्टिता । अत्यन्तमुपयुक्तेन शुक्लशुद्धी विजानता ॥ ९ ॥

ग्रन्थाम् १४५०० सूत्रसंयुक्तोपदेशपदवृत्तिश्लोकमानेन प्रत्यक्षरगणनया ॥ १० ॥ श्रीः ॥

प्रकरणचतुर्दशशतीसमुत्तुङ्गप्रासादपरम्परासूत्रणैकसूत्रधारैरगाधसंसारवारि-
धिनिमज्जजन्तुजातसमुद्धरणप्रधानधर्मप्रवहणप्रवर्तनकर्णधारैर्भगवत्तीर्थकर-
प्रवचनावितथेतत्त्वप्रबोधप्रभूतप्रज्ञाप्रकाशतिरस्कृतसमस्ततीर्थिकचक्र-
प्रवादप्रचारैःप्रस्तुतनिरतिशयस्याद्वादविचारैःश्रीमद्-हरिभद्र-
सूरिभिःप्रणीतः-अनेकप्रकरणकुलकटीकादिग्रन्थनिर्मा-
तृपूज्य-श्रीमुनिचन्द्रसूरिविरचितसुखसम्बोधनी-
वृत्तियुतः श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थः ।

